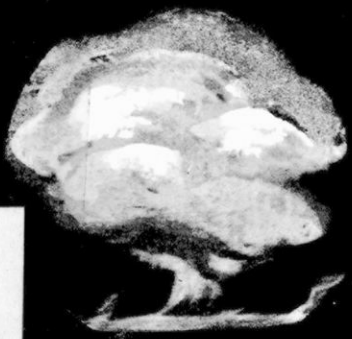

Α. ΜΑΤΑΡΑΣΗ
Σ. ΠΑΠΑΣΤΑΜΑΤΙΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΕΩΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1966

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

17241
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΙΣΤΟΡΙΑ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Α. ΜΑΤΑΡΑΣΗ ΚΑΙ Σ. ΠΑΠΑΣΤΑΜΑΤΙΟΥ
ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΕΩΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1966

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εἰς τὴν περυσινήν μας Ἱστορίαν ἐδιδάχθημεν τὰ ἑξῆς:

Πρῶτον τὴν συνέχειαν τῆς Ἱστορίας τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 146 π.Χ. μέχρι τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (306 μ.Χ.). Ἐμάθομεν δηλ. ὅτι οἱ Ρωμαῖοι, ἀφοῦ ὑπέταξαν τὴν Καρχηδόνα καὶ τὰ Ἑλληνικὰ Κράτη, ἔγιναν κύριοι τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου («Μάρε Νόστρουμ») καὶ ἐπέβαλον εἰς τὴν ἀχανῆ αὐτοκρατορίαν των τὴν «ρωμαϊκὴν εἰρήνην». Ἐπίσης εἴδομεν πῶς διεσταύρωσαν τὰ ἰδικά των πολιτιστικὰ ἀγαθὰ μὲ τὰ ἀνώτερά των ἑλληνικὰ καὶ διεμόρφωσαν τὸν Ἑλληνορωμαϊκὸν πολιτισμόν.

Δεύτερον ἐδιδάχθημεν τὴν μεταβατικὴν περίοδον ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας εἰς τὴν Βυζαντινήν, ποὺ περιλαμβάνει τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Κων/τίνου, τοῦ Μ. Θεοδοσίου, τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῶν διαδόχων του (306 - 610 μ.Χ.), ἤτοι τοὺς πολέμους ποὺ διεξήγαγον οἱ μεγάλοι αὐτοὶ αὐτοκράτορες ἐναντίον βαρβάρων ἐπιδρομέων καὶ τὰς προσπαθείας ποὺ ἔκαναν νὰ ἀνυψώσουν τὸν Ἑλληνορωμαϊκὸν πολιτισμόν, ἐνισχύοντες αὐτὸν καὶ μὲ τὰς εὐγενεστέρας ἰδέας τοῦ Εὐαγγελίου. Εἰς τὴν συνέχειαν ἐγνωρίσαμεν τὴν κυρίως Βυζαντινὴν Ἱστορίαν (610 - 1453 μ.Χ.). Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἡ Αὐτοκρατορία τοῦ Βυζαντίου ἔλαβε καθαρὸν ἑλληνοχριστιανικὸν χαρακτῆρα, ἀνέπτυξε δὲ ζηλευτὸν πολιτισμόν, τοῦ ὁποίου τὸ φῶς ὄχι μόνον διεφύλαξεν ἐπὶ χίλια περίπου ἔτη, ἀλλὰ καὶ ἐπέτυχε νὰ τὸ μεταλαμπαδεύση εἰς πλείστους ὅσους βαρβάρους λαούς, μέχρις ὅτου ὑπέκυψεν εἰς τὴν τουρκικὴν ὁρμὴν ἐξ Ἀνατολῶν.

Τέλος, ἀπὸ τὸν Μεσαίωνα τῆς Δύσεως διεξήλθομεν τὰ σχετικὰ μὲ τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ Μ. Καρόλου, τὸ φεουδαρχικὸν σύστημα ποὺ ἐπεκράτησεν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἁγίας Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Γερμανικοῦ Ἔθνους. Δὲν παρελείψαμεν δὲ νὰ παρακολουθήσωμεν καὶ τὰς περιπετείας τῶν Σταυροφόρων καθὼς καὶ τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀνάπτυξιν τῶν πόλεων καὶ τῆς ἀστικῆς τάξεως εἰς τὴν Δύσιν καὶ κατελήξαμεν εἰς τὸν Ἑκατονταετῆ Πόλεμον μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας (1453), ποὺ συνετάραξε τὸν δυτικὸν κόσμον.

Ἡ ἐφετεινή μας Ἱστορία διὰ τὴν Γ' τάξιν τοῦ Γυμνασίου εἶναι μεγαλυτέρα εἰς ὕλην καὶ δι' αὐτὸ διαιρεῖται εἰς τρία μέρη:

Μέρος 1ον: Εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Νέων Χρόνων, ἀπὸ τῆς Ἁλώσεως τῆς Κων/λεως μέχρι τοῦ Συνεδρίου τῆς Βιέννης (1453 - 1815).

Αὐτὴ περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς γεγονότα, τὰ ὁποῖα μετέφεραν μὲ μεγάλα βήματα τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τὴν ἀχλὺν τοῦ Μεσαίωνος εἰς τὸν πολιτισμὸν: τὸν σχηματισμὸν νέων κρατῶν εἰς τὴν Δύσιν, τὰς μεγάλας ἐφευρέσεις καὶ τὰς ἀνακαλύψεις νέων χωρῶν καὶ τὴν φωτεινὴν περίοδον τῆς Ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων, τῆς τέχνης καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Ἐπίσης πραγματεύεται τὴν μεταρρύθμισιν καὶ τὰς θρησκευτικὰς ταραχάς της, τὴν ἐξάπλωσιν τῶν Εὐρωπαίων εἰς τὰς ἀποικίας καὶ τὴν ἐκρηκτικὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν. Τέλος τὴν σκοτεινὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς πρώτας ἐξεγέρσεις τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ.

Μέρος 2ον: Εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Νεωτέρων Χρόνων, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης (1815) καὶ φθάνει ἕως τὰς παραμονὰς τοῦ Α' παγκοσμίου πολέμου (1914).

Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν θὰ διδαχθῶμεν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, ἀναλυτικώτερον, τὸν Ἱερὸν Ἀγῶνα τῶν προγόνων μας τοῦ 1821, τὴν κυβέρνησιν τοῦ Καποδιστρίου καὶ τὴν βασιλείαν τοῦ Ὄθωνος καὶ τοῦ Γεωργίου τοῦ Α'· συνοπτικώτερον δὲ τὴν ἱστορίαν τῶν ἄλλων προηγμένων λαῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ κόσμου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αὐτῆς περιόδου (1815 - 1914).

Μέρος 3ον: Εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Νεωτάτων Χρόνων ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Κατ' αὐτὴν θὰ ἐκθέσωμεν τοὺς δύο καταστρεπτικοὺς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα παγκοσμίους πολέμους 1914 - 1918 ὁ Α' καὶ 1939 - 1945 ὁ Β', τὴν ἱστορίαν τοῦ μεσοπολέμου (1918 - 1939), καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ μεταπολεμικοῦ κόσμου (1945 - 1960), τονίζοντες ἰδιαιτέρως τὰς περιπετείας τῆς Πατρίδος μας καὶ τὴν θέσιν τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ ἐνώπιον τῶν προβλημάτων τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ Α'

ΟΙ ΝΕΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Ο 15ος ΚΑΙ 16ος ΑΙΩΝ

Οἱ δύο αὐτοὶ αἰῶνες θεωροῦνται ὡς ἡ πλέον ἀξιοσημείωτος περίοδος τῆς νεωτέρας ἱστορίας. Παρουσιάσθησαν τότε μεγάλοι ἄνδρες, ἔγιναν ἔργα μεγάλα καὶ συνέβησαν γεγονότα σπουδαῖα.

Ἀπὸ τὰς ἱστορικὰς φυσιογνωμίας, αἱ ὁποῖαι μὲ τὴν ὅλην δρᾶσιν των ἔφεραν σημαντικὰς μεταβολὰς εἰς τὴν κατάστασιν ποὺ ἐπεκράτει εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸν Μεσαίωνα, ἀξιομνημόνευτοι εἶναι ὁ Γουτεμβέργιος, Μωάμεθ ὁ Κατακτητής, ὁ Ἔρασμος, ὁ Κολόμβος· ἀλλὰ ἐξ ἴσου σπουδαῖοι καὶ ὁ Λεονάρδος Ντα Βίντσι, ὁ Κοπέρνικος καὶ ὁ Λούθηρος, ὁ Σαίξπηρ καὶ ἡ Ἐλισάβετ τῆς Ἀγγλίας κ.ἄ.

Ἰδιαιτέρως ἀξιόλογα γεγονότα θεωροῦνται: ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας, ἡ τελειοποίησις τῶν πυροβόλων ὅπλων καὶ τῶν μέσων ναυσιπλοΐας. Ἀπὸ τὰ σπουδαῖα γεγονότα, ἡ κατάλυσις τοῦ φεουδαρχισμοῦ καὶ ἡ διαμόρφωσις ἐθνικῶν κρατῶν, ἡ ἀνακάλυψις νέων θαλασσίων δρόμων καὶ ἀγνώστων χωρῶν, ἡ ἀναγέννησις καὶ αἱ θρησκευτικαὶ μεταρρυθμίσεις.

Οἱ δύο αὐτοὶ αἰῶνες εἶναι ἡ χαραυγὴ μιᾶς νέας ἐποχῆς διὰ τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν ἀνθρωπότητα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1 ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 15ον ΑΙΩΝΑ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΕΘΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Ἀγωνία κατέλαβε τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαούς, ὅταν ἔμαθον τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐφοβοῦντο ὅτι ἡ ἰδία τύχη τοὺς ἀνέμενε, διότι ἡ Εὐρώπη δὲν εἶχε κρατικὴν ἑνότητα. Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ Ἁγία Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία τοῦ Γερμανικοῦ Ἔθνους, ποὺ ἄλλοτε εἶχον σφυρηλατήσει τὴν ἑνότητα τοῦ δυτικοῦ κόσμου, τώρα ἀδυνατοῦν νὰ τὴν ἐπιτύχουν, διότι ἐπικρατοῦν δύο πολιτικὰ συστήματα ποὺ μὲ τὰ ἀντίθετα συμφέροντά των ὑπονομεύουν κάθε προσπάθειαν ἑνώσεως : πρόκειται διὰ τὸν φεουδαρχισμὸν καὶ τὰς πόλεις.

Ἔπειτα ἀπὸ τὸν διαμελισμὸν τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Καρολομάγνου (843, *συνθήκη τοῦ Βερντὲν)* κρατικὴ ἑνότης δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν Δύσιν. Ἡ *Ἁγία Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία* τοῦ *Γερματικοῦ Ἔθνους* ἔχασε τὴν δύναμίν της, μόλις οἱ Οὔγγροι ἐπιδρομεῖς ἔπαυσαν νὰ εἶναι ἐπικίνδυνοι. *Ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία,* ποὺ ἄλλοτε μὲ τὰς Σταυροφορίας εἶχε φέρει κάποιαν πολιτικὴν ἕνωσιν εἰς τὴν Εὐρώπην, τώρα εἶναι ἀνίσχυρος νὰ ἑνώσῃ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς ἐνώπιον τοῦ τουρκικοῦ κινδύνου, διότι ἡ πολιτικὴ διαίρεσις τῆς Εὐρώπης εἰς φέουδα καὶ εἰς ἀνεξαρτήτους πόλεις δὲν ἐπέτρεπε τοῦτο.

Κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα μ.Χ. ἀρκεταὶ πόλεις εἶχον ἀναπτυχθῆ ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τοὺς συγκοινωνιακοὺς κόμβους εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Εὐρώπης ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ παράλιά της, ὅσα εἶχον φυσικοὺς λιμένας, ἀπὸ τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν ἕως τὴν Βαλτικὴν καὶ τὰς Σκανδιναβικὰς ἀκτάς. Ἐξ αὐτῶν σπουδαιότεραι ἦσαν ἡ *Βενετία,* ἡ *Γένουα,* ἡ *Φλωρεντία,* ἡ *Βαρκελώνη,* ἡ *Λισαβών,* ἡ *Διέππη,* τὸ *Ἄμστερνταμ.* Ἐξ ἄλλου 90 πόλεις τοῦ λεγομένου «Χανσεατικοῦ συνδέσμου»[1] μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὴν Βρέμην καὶ τὴν Λυβέκην εἶχον δημιουργήσει ἕνωσιν διὰ νὰ ἐκμεταλλεύωνται μόνον αὐταὶ τὸ ἐμπόριον τῆς Β.Α.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εὐρώπης. Ὅλαι γενικῶς αἱ πόλεις ἦσαν σχεδὸν ἀνεξάρτητοι διοικούμεναι ἀπὸ συμβούλια ἐμπόρων. Αἱ περισσότεραι ὅμως ἀνεγνώριζον μίαν κατ' ὄνομα μόνον κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως ἢ ἑνὸς τιμαριούχου.

Τὸ πολιτικὸν σύστημα, ποὺ ἠμπόδιζε τὴν ἕνωσιν τῶν λαῶν εἰς ἐθνικὰ κράτη, ἦτο ἡ *φεουδαρχία ἢ ὁ τιμαριωτισμός*. Τὸ σύστημα αὐτὸ εἶχε καταλήξει εἰς τὸν τεμαχισμὸν τῆς Εὐρώπης εἰς μεγάλας ἐδαφικὰς περιοχάς. *Οἱ φεουδάρχαι* καὶ *οἱ δουλοπάροικοί* των ἔζων ἀπομονωμένοι εἰς τὸ φέουδον καὶ ὁ δημόσιος βίος εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς τοὺς πύργους των. Ἐθνικὰ κράτη μὲ κεντρικὴν ἐξουσίαν δὲν ὑπῆρχον· ὑπῆρχον ὅμως εἰς μίαν περιοχὴν συγκεντρωμένα φέουδα μὲ χαλαρὰν ἐξάρτησιν ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς, ὅπου ὁ φεουδάρχης ἔκανε ὅ,τι ἤθελε, χωρὶς νὰ λογοδοτῆ εἰς τὸν βασιλέα.

Οἱ βασιλεῖς ἐμίσουν τοὺς φεουδάρχας διὰ τὴν ἀνυπακοήν των, τὰ ἴδια ὅμως αἰσθήματα ἔτρεφον καὶ οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων πρὸς τοὺς φεουδάρχας, ἐπειδὴ αὐτοὶ τοὺς ἐπίεζον μὲ ὑπερόγκους φόρους ἢ ἐλήστευον τὰ ἀγαθά των. Ἔτσι τὸ κοινὸν μῖσος ἠνάγκασε τὰς πόλεις καὶ τοὺς βασιλεῖς νὰ ἑνωθοῦν εἰς κοινὸν ἀγῶνα ἐναντίον τῶν φεουδαρχῶν. Οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων ἐδέχθησαν τώρα νὰ ὑπακούουν εἰς τοὺς βασιλεῖς καὶ νὰ παρέχουν εἰς αὐτοὺς οἰκονομικοὺς πόρους. Μὲ τὰ χρήματα δὲ τῶν πόλεων οἱ βασιλεῖς ἠγόρασαν πυροβόλα ὅπλα καὶ *ὠργάνωσαν μισθοφορικὸν στρατόν*, παντοδύναμοι δὲ πλέον ὑπεχρέωσαν τοὺς φεουδάρχας εἰς ὑποταγήν. Κατόπιν ἥνωσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των ὅλα τὰ ἐλευθερωμένα φέουδα τῆς περιοχῆς των, ποὺ εἶχον κοινὴν φυλετικὴν προέλευσιν καὶ ἐπέτυχον τὴν *γεωγραφικὴν* καὶ ἐθνικὴν ἑνότητα τῆς χώρας των. Ἀπερίσπαστοι ἔπειτα ἐστερέωσαν καὶ ὠργάνωσαν τὰ οἰκονομικὰ καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους των ἀποκρούοντες καὶ τοὺς ξένους ἐπιδρομεῖς. Εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ Ἱσπανίαν ἡ συγκεντρωτικὴ αὐτὴ κυβέρνησις εὑρίσκεται ἐξ ὁλοκλήρου εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως.

Μὲ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ ἐθνικοῦ κράτους κάθε λαὸς συνηθίζει πλέον νὰ διακρίνη τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τοὺς ἄλλους, νὰ σχηματίζη σαφεστέραν ἰδέαν τῆς πατρίδος του καὶ νὰ ἀποκτᾶ τὴν συναίσθησιν ὅτι τὰ συμφέροντά του εἶναι κοινὰ μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ ἐθνικοῦ συνόλου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους εὑρίσκετο εἰς πολὺ χαμηλὸν ἐπίπεδον. Τὸ *οἰκονομικὸν σύστημα ἦτο κλειστὸν* εἰς τὸ φέουδον. Βασικὴ πηγὴ τῶν ἀγαθῶν τοῦ βίου διὰ τὸν φεουδάρχην καὶ τοὺς ὑπηκόους του ἦτο ἡ γῆ καὶ τὰ γεωργικὰ προϊόντα. Τὰ μέσα παραγωγῆς καὶ ἐπεξεργασίας εὑρίσκοντο εἰς χεῖρας τοῦ τιμαριούχου. Τὰ δημητριακά του π.χ. ὁ χωρικὸς ἔπρεπε ὑποχρεωτικῶς νὰ τὰ ἀλέθη εἰς τὸν μύλον τοῦ ἄρχοντος, διὰ νὰ λαμβάνη ἐκεῖνος τὸ δικαίωμα ἀλέσεως. Ὁ κάθε πύργος ἀπετέλει χωριστὴν οἰκονομικὴν μονάδα, ὅπου παρήγοντο τόσα εἴδη ὅσα ἐχρειάζοντο νὰ καταναλωθοῦν εἰς τὸ φέουδον.

Τὸ *ἐσωτερικὸν ἐμπόριον* ἦτο πρωτόγονον, διότι δὲν ὑπῆρχον ἀσφαλεῖς δρόμοι. Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τὰ χωρία καὶ τὰς πόλεις των, διὰ νὰ ἀναπτύξουν οἰκονομικὰς σχέσεις. Μόνον αἱ μεγάλαι πανηγύρεις, ποὺ ἐγίνοντο μίαν φορὰν τὸ ἔτος εἰς τὰς κεντρικὰς πόλεις, ἐδημιούργουν κάποιαν ἐπικοινωνίαν καὶ οἰκονομικὰς σχέσεις.

Ἀπὸ τοῦ 15ου αἰῶνος τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον ἀρχίζει νὰ ζωηρεύη καὶ νὰ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν κλειστὴν μορφὴν ποὺ εἶχε κατὰ τὸν Μεσαίωνα. Πηγὴ τοῦ ἐμπορίου εἶναι ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ βιοτεχνία, ποὺ ἐπεξεργάζεται τὰ κτηνοτροφικὰ καὶ γεωργικὰ προϊόντα. Γενικῶς, αἱ ἐμπορικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ σχέσεις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μεταξὺ τῶν διαφόρων περιοχῶν ἢ πόλεων εὐρύνονται ἀπὸ τὸν 15ον αἰῶνα, ἀλλὰ συναντοῦν ἀκόμη φράγμα εἰς τὰ σύνορα, ὅπως εἶναι π.χ. τὰ μεγάλα *διόδια* καὶ τὰ *φιλοδωρήματα* εἰς τοὺς φρουροὺς τῶν συνόρων· ἐπίσης ἡ *ἔλλειψις ἀσφαλείας* ποὺ δημιουργεῖ κινδύνους διὰ τοὺς ἐμπόρους.

Περισσότερον δραστήριον κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα εἶναι τὸ *θαλάσσιον ἐμπόριον* ποὺ διεξῆγον αἱ πόλεις τῆς Μεσογείου *(Βαρκελώνη, Μασσαλία, Γένουα, Πίζα, Βενετία)*. Αὐταὶ μετακομίζουν εἰς τὴν Δύσιν τὰ προϊόντα τῆς Δυτικῆς Ἀσίας καθὼς καὶ τὰ προϊόντα ποὺ μεταφέρουν ἀπὸ τὴν μακρινὴν Ἀνατολὴν εἰς τοὺς λιμένας τῆς Α Μεσογείου τὰ καραβάνια ἢ τὰ πλοῖα τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἀράβων. Ἔτσι αἱ πόλεις αὐταὶ κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα ἀποκτοῦν πλοῦτον καὶ ἀνέσεις. Ἱδρύουν μεγάλας ἐμπορικὰς ἀποθήκας, ἐμπορικοὺς οἴκους, τραπέζας κλπ.

Ἀπὸ τοῦ 16ου ὅμως αἰῶνος, ποὺ οἱ *Πορτογάλοι* καὶ οἱ *Ἱσπανοὶ* ἀνεκάλυψαν νέας χώρας καὶ θαλάσσας, οἱ ἐμπορικοὶ δρόμοι ἔγιναν περισσό-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τεροι, τὰ εἰσαγόμενα προϊόντα ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ προήχθησαν οἰκονομικῶς αἱ *παρατλαντικαὶ πόλεις*. Τὰ προϊόντα τῆς Ἀνατολῆς, τὰ ὁποῖα ἡ Εὐρώπη ἐλάμβανε διὰ τῆς Μεσογείου, φθάνουν τώρα εἰς τοὺς παρατλαντικοὺς λιμένας κατ' εὐθεῖαν καὶ εἰς πολὺ μικροτέραν τιμήν. Ἦσαν δὲ αὐτά, *χρώματα, λιβανωτὸς* καὶ *ἀρώματα* τῆς Ἀραβίας, τὸ *κόμμι* καὶ τὰ *μεταξωτὰ τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς*, οἱ *μουσελίνες* καὶ τὰ μπαχαρικὰ τῶν Μολούκων. Εἰς τὰ προϊόντα αὐτὰ τῆς Ἀσίας προστίθενται τώρα καὶ τὰ προϊόντα τῆς Ἀμερικῆς, ποὺ ἦσαν ἄγνωστα εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπως: *καπνός, κίνα, κακάο, βανίλια, βαμβάκι, καφές, ζαχαροκάλαμο* κλπ. ἀκόμη καὶ μεγάλαι ποσότητες *χρυσοῦ* καὶ *ἀργύρου*.

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Κατὰ τὸν Μεσαίωνα, ποὺ τὸ κοινωνικὸν καθεστὼς ἐστηρίζετο εἰς τὴν γαιοκτησίαν, αἱ κοινωνικαὶ τάξεις εἶχον διαμορφωθῆ εἰς ἱεραρχικὴν σειρὰν ἀναλόγως μὲ τὴν ἔκτασιν τοῦ τιμαρίου των. Ἡ σειρὰ αὐτὴ ἦτο, ὅπως ἐμάθομεν πέρυσι: *δοῦκες, μαρκήσιοι, κόμιτες, βαρῶνοι*. Ὅλοι αὐτοὶ μαζὶ μὲ τοὺς βασιλεῖς ἦσαν πολεμισταὶ καὶ ἀπετέλουν τὴν πρώτην τάξιν, τοὺς *εὐγενεῖς*. Τὴν δευτέραν τάξιν, τὴν *τάξιν τοῦ κλήρου*, τὴν ἀπετέλουν οἱ *ἀνώτεροι κληρικοὶ* καὶ οἱ *ἡγούμενοι τῶν μοναστηρίων* ποὺ εἶχον ἐπίσης τιμάρια. Οἱ *εὐγενεῖς* καὶ ὁ *ἀνώτερος κλῆρος* ἀνῆκον εἰς τὰς *προνομιούχους τάξεις*, ποὺ ἐκράτουν εἰς χεῖρας των τὴν ἐξουσίαν.

Ἡ μεγάλη πλειονότης τοῦ πληθυσμοῦ ἀπετέλει τὴν *τρίτην τάξιν*, τοὺς *ἐλευθέρους χωρικοὺς* καὶ τὸν *κατώτερον κλῆρον*, ποὺ εἶχε μεγάλην ἐξάρτησιν ἀπὸ τοὺς φεουδάρχας, χωρὶς ἐλευθερίας καὶ πολιτικὰ δικαιώματα. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ χιλιάδες ἄνθρωποι, ποὺ ἔζων ὡς ὑπηρέται τῶν ἀρχόντων εἰς τὰ φέουδα, διότι ἐπολέμησαν τοὺς προγόνους τῶν ἀρχόντων κατὰ τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας των, καὶ ἐλέγοντο *δουλοπάροικοι*. Εἰς τὰς πόλεις οἱ *ναυτικοί*, οἱ *τεχνῖται* καὶ οἱ *ἔμποροι* ἀπετέλουν τὴν *τάξιν τῶν ἀστῶν* ποὺ ἀνῆκον καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν τρίτην τάξιν, ὅπως οἱ ἐλεύθεροι χωρικοί, καὶ εἶχον περισσοτέρας ἐλευθερίας ἀλλ' ὄχι καὶ πολιτικὰ δικαιώματα.

Μετὰ τὴν συντριβὴν ὅμως τῶν φεουδαρχῶν ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς, ποὺ ἐπιτυγχάνεται κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα, εἰς τὴν θέσιν τῆς *φεουδαλικῆς εὐγενείας* ἐμφανίζεται ἡ *αὐλικὴ* εὐγένεια. Ἡ ἱεραρχία τῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εὐγενῶν δὲν στηρίζεται πλέον εἰς τὴν ἐδαφικὴν ἰδιοκτησίαν, ἀλλὰ εἰς τοὺς τίτλους ποὺ ἀπονέμει ὁ βασιλεύς.

Ἐξ ἄλλου ἀρκετοὶ δουλοπάροικοι ἔγιναν ἐλεύθεροι χωρικοὶ καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν τρίτην τάξιν. Ἡ ζωή των ἐβελτιώθη, διότι τὰ προϊόντα των εἶχον μεγαλυτέραν ζήτησιν καὶ ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ αὐξήσουν τὴν παραγωγήν των.

Τέλος ἡ τάξις τῶν ἀστῶν μὲ τὴν συσσώρευσιν πλούτου ἔγινε πολὺ δυνατὴ καὶ ἐπρωτοστάτησεν εἰς μεγάλας ἐξορμήσεις. Δηλ. ἡ τάξις αὐτὴ κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἀπέκτησεν ἀνέσεις καὶ κῦρος. Ἀπὸ αὐτὴν οἱ βασιλεῖς εἰσέπραττον τοὺς φόρους καὶ ἐλάμβανον καὶ τοὺς οἰκονομικοὺς ὑπαλλήλους των. Ἔτσι σιγὰ - σιγὰ καὶ εἰς τὴν ἀστικὴν τάξιν δημιουργεῖται μία κοινωνικὴ διαφοροποίησις μὲ τὸν σχηματισμὸν τῆς λεγομένης *διοικητικῆς* καὶ *στρατιωτικῆς ἀριστοκρατίας*.

2 Η ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΑΛΛΑΣ ΧΩΡΑΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ

Αἱ πολιτικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ συνθῆκαι, ποὺ εἶχον διαμορφωθῆ εἰς τὴν Δύσιν κατὰ τὸ τέλος τοῦ Μεσαίωνος, ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ δημιουργηθῆ μία ζωηρὰ κίνησις μὲ σκοπὸν τὴν ἐλευθέραν σπουδὴν τῶν γραπτῶν ἔργων, ποὺ μᾶς ἐκληροδότησαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι συγγραφεῖς.

Οἱ σοφοὶ καὶ οἱ μορφωμένοι τῆς Δύσεως μὲ τὴν μελέτην τῶν κειμένων αὐτῶν κατενόησαν τὸ βαθύτερον πνεῦμα τῶν ἀρχαίων καὶ ἐγνώρισαν τὰς ἀξίας τοῦ πολιτισμοῦ των. Μὲ θαυμασμὸν παρετήρησαν τότε ὅτι αἱ σκέψεις καὶ αἱ ἰδέαι τῶν ἀρχαίων ἀναπτύσσουν τὴν *αἴσθησιν τοῦ καλοῦ* καὶ τοῦ *ἀληθινοῦ*, τοῦ *ὡραίου* καὶ τοῦ *εὐγενοῦς* καὶ ὅτι ἀπελευθερώνουν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ δεσμά, ποὺ εἶχεν ἐπιβάλει τὸ *στεῖρον θεολογικὸν πνεῦμα* μὲ τὰς στενὰς ἀντιλήψεις τοῦ Μεσαίωνος.

Ἡ δραστηριότης αὐτὴ νὰ γίνουν γνωσταὶ αἱ ἀξίαι τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ καὶ Ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὰς πηγάς των, δηλ. ἀπὸ τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου, καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν πνευματικὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀνθρώπου, ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀνθρωπισμός.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΑΙ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

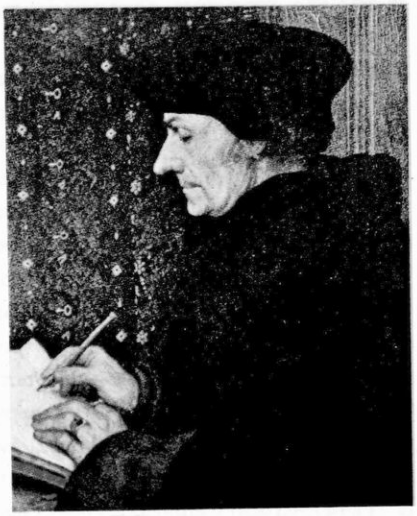

Εἰκ. 1. Ὁ Ἔρασμος.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῶν πόλεων ἄλλοι παράγοντες ποὺ ἐβοήθησαν τὸ ἀνθρωπιστικὸν κίνημα εἶναι ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας, ἡ ἐγκατάστασις ἑλλήνων λογίων εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἡ ἵδρυσις ἀκαδημιῶν.

Ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας ἔγινε τὸ 1436 ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Γουτεμβέργιον, ποὺ ἐπενόησε πρῶτος τὰ χωριστὰ μεταλλικὰ στοιχεῖα (ψηφία) τοῦ ἀλφαβήτου. Τὰ βιβλία ἕως τότε ἦσαν χειρόγραφα καὶ ἐκόστιζον πολύ. Μὲ τὴν ἐφεύρεσιν αὐτὴν παράγονται κατὰ μάζας, ἡ τιμὴ των εἶναι χαμηλὴ καὶ γίνονται κτῆμα τοῦ λαοῦ. Ἔτσι ἡ παιδεία ἐξαπλώνεται καὶ αἱ ἐπιστῆμαι προοδεύουν.

Οἱ Ἕλληνες λόγιοι. Πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κων/πόλεως ἀλλὰ καὶ κατόπιν πολλοὶ Ἕλληνες μορφωμένοι ἔφθασαν εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς λογίους αὐτοὺς διέσωσαν καὶ ἔφεραν μαζί των πολύτιμα χειρόγραφα τῆς κληρονομίας τῶν προγόνων μας. Ἔτσι μὲ τὰς πλουσίας γνώσεις των καὶ μὲ τὴν διδακτικήν των ἱκανότητα ἐμύησαν χιλιάδας Εὐρωπαίων εἰς τὰς ἰδέας καὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων. Οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς λογίους αὐτοὺς εἶναι : ὁ *Μανουὴλ Χρυσολωρᾶς*, ποὺ ἐδίδαξεν ἑλληνικὰ εἰς τὴν Φλωρεντίαν, τὸ Μιλάνον, τὴν Παβίαν καὶ Βενετίαν. Ὁ *Δημ. Χαλκοκονδύλης*, ποὺ εἶχε μαθητάς του τοὺς μεγάλους ἀνθρωπιστὰς Ἔρασμον καὶ Ρόυχλιν. Ὁ *Γεώργιος Γεμιστὸς ἢ Πλήθων* (1355 - 1430), ποὺ ἐδίδαξε φιλοσοφίαν εἰς τὴν Φλωρεντίαν καὶ συνέστησε τὴν ἵδρυσιν τῆς πρώτης *Πλατωνικῆς Ἀκαδημίας*. Ἐπίσης ὁ *Βησσαρίων* (1385 - 1475), ὁ ὁποῖος ὡς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βολωνίας ἀντικατέστησε τὰ μαθήματα τῆς σχολαστικῆς φιλοσοφίας μὲ τὴν ἐλευθέραν πλατωνικὴν συζήτησιν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΙΤΑΛΙΑ ΠΡΩΤΟΝ ΦΥΤΩΡΙΟΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ

Αἱ μεγάλαι ἰταλικαὶ πόλεις Νεάπολις, Φλωρεντία, Μιλάνον, Βενετία καὶ Ρώμη — ποὺ ποιητικώτερον ἔχουν ὀνομασθῆ «αἱ πέντε χορδαὶ τῆς ἰταλικῆς λύρας» — ἕνεκα τῆς οἰκονομικῆς των ἀναπτύξεως ἀπὸ ἐνωρὶς εἶχον γίνει αὐτοκυβέρνητα κράτη. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιοτεχνίαν των ἐκέρδιζον πολλά, ἐβοήθησαν τοὺς λογίους καὶ διὰ τοῦτο αἱ πόλεις αὐταὶ ἔγιναν κέντρα τῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν.

Τὸν 14ον καὶ 15ον αἰῶνα κέντρον τοῦ ἀνθρωπισμοῦ εἶναι ἡ Φλωρεντία, ὅπου τὴν πνευματικὴν κίνησιν ὑποστηρίζει ἡ ὀνομαστὴ καὶ πλουσία οἰκογένεια τῶν ἡγεμόνων της, τῶν *Μεδίκων*. Αὐτοὶ συνεκέντρωσαν εἰς τὴν αὐλὴν των μεγάλους ἀνθρωπιστάς. Ἐπίσης κατήρτισαν ἀξιόλογον βιβλιοθήκην (τὴν *Λαυρεντιανήν)*, ὅπου εἰργάζοντο συγχρόνως 45 ἀντιγραφεῖς καὶ ἑρμηνευταὶ παλαιῶν χειρογράφων. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ρώμη τότε ὑπῆρξεν ἑστία τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Πρῶτος ὁ Πάπας Νικόλαος ὁ Ε' (1447 - 1455) ἐδημιούργησε τὴν ὀνομαστὴν *βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ*, τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε μὲ χιλιάδας χειρόγραφα. Τὴν προσπάθειάν του συνέχισαν οἱ διάδοχοί του *Πῖος Β'*, *Ἰούλιος Β'* καὶ Λέων ὁ Ι'.

Εἰκ. 2. Ὁ Δάντης

Εἰς τὴν Νεάπολιν τὰς ἀνθρωπιστικὰς σπουδὰς ὑπεστήριξε θερμῶς ὁ βασιλεὺς *Ἀλφόνσος*, ἐνῶ εἰς τὸ Μιλάνον ὁ ἀνθρωπισμὸς εὗρεν γόνιμον ἔδαφος ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 14ου αἰῶνος.

Τέλος μεγάλην δρᾶσιν ἀναπτύσσει δι' ἀνθρωπιστικὰς σπουδὰς καὶ ἡ δημοκρατία τῆς Βενετίας : ἔχει πλουσίαν βιβλιοθήκην, ἀκαδημίαν καὶ τὸ καλύτερον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τυπογραφεῖον, τοῦ ὁποίου προΐσταται ὁ περίφημος διὰ τὰς ἐκδόσεις του λόγιος *Ἄλδος* Μανούτιος.

Ἀπὸ τοὺς προδρόμους τοῦ ἰταλικοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἀξιομνημόνευτοι συγγραφεῖς θεωροῦνται: ὁ *Δάντης Ἀλιγκιέρης* (1265-1321), ποὺ ἔγραψεν εἰς λαϊκὴν γλῶσσαν τῆς Τοσκάνης τὸ ἀθάνατον ἔπος του «Θεία Κωμωδία». Ὁ *Πετράρχης*, ποὺ συνέθεσεν εἰς τὴν ἰδίαν μὲ τὸν Δάντην γλῶσσαν τὰ σονέτα που καὶ ὑπῆρξεν ἐνθουσιώδης εἰσηγητὴς τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων. Ἐπίσης ὁ *Βοκάκιος*, ποὺ ἔγραψεν ὑπὸ μορφὴν ἡμερολογίου τὸν «Δεκαήμερον».

Ἐκ τῶν νεωτέρων ἀξιόλογοι εἶναι ὁ *Λεονάρδος Μπροῦνο*, ὁ *Λαυρ. Βάλα*, ὁ *Λορέντζος Μέδικος* κ.ἄ.

Η ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΟΙΠΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ

Ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν ὁ ἀνθρωπισμὸς δὲν ἤργησε νὰ ἐξαπλωθῇ καὶ εἰς ἄλλας χώρας καὶ νὰ γίνῃ εὐρωπαϊκός. Εἰς τοῦτο ἐβοήθησε καὶ ἡ ταχυτάτη διάδοσις τῆς τυπογραφίας.

Εἰς τὴν Ὁλλανδίαν θεμελιωτὴς καὶ ἀρχηγὸς τῆς κινήσεως αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ *Ἔρασμος* (1467 - 1536). Ἔγραψε τὸ ἔργον «Μωρίας ἔπαινος» ὅπου σατιρίζει τὴν σχολαστικότητα τῶν πανεπιστημιακῶν διδασκάλων. Πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τῶν σπουδαστῶν ἐτύπωσεν ἔργα ἐκλεκτῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων μὲ σχόλια. Ἐπίσης καὶ τὴν Καινὴν Διαθήκην.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ *Ραμπελαὶ* μετέφρασε τὸν

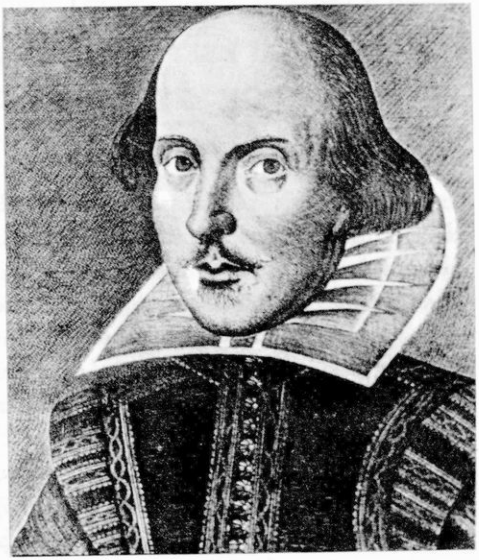

Εἰκ. 3. Ὁ Σαίξπηρ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἱπποκράτην καὶ τὸν Γαληνὸν καὶ ἔγραψε τὸ μυθιστόρημα «Γαργαντούας καὶ Πανταγρουέλ», εἰς τὸ ὁποῖον ἐπικρίνει τὰς προλήψεις τῆς ἐποχῆς του. Ὀλίγον ἀργότερα ὁ *Μονταίν* ἔγραψεν εἰς τὴν γαλλικὴν τὰ «Δοκίμια».

Παραλλήλως εἰς τὴν Ἱσπανίαν ὁ *Μιχ. Θερβάντες* (1541 - 1616) ἔγραψε τὸ ἔπος «Δὸν Κιχώτης», ὅπου σατιρίζει τὰς ὑπερβολὰς τοῦ ἱπποτικοῦ βίου, ἐνῶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς βασιλίσσης Ἐλισάβετ ἀκμάζει ὁ μέγιστος δραματικὸς ποιητὴς τῶν νεωτέρων χρόνων *Οὐίλιαμ Σαίξπηρ*. Ἀριστουργήματά του θεωροῦνται «ὁ ἔμπορος τῆς Βενετίας», ὁ «Ὀθέλος», «Μάκβεθ» κ.λ.π.

Τέλος εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ ἀνθρωπισμὸς ἔδραν εἶχε τὰ πανεπιστήμια καὶ ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν χριστιανικὴν παράδοσιν καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν.

ΠΟΙΑΙ ΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι διὰ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἀνακαλύπτεται ἐκ νέου ὁ ἀρχαῖος κόσμος καὶ προβάλλεται εἰς τὴν Εὐρώπην ὡς ὑπόδειγμα διὰ τὴν ἀναμόρφωσιν τῆς συγχρόνου ζωῆς, διὰ τὴν ἀναγέννησιν.

3 ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΧΩΡΩΝ. ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΩΝ

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΩΝ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΕΩΝ

Κυρία αἰτία τῶν ἐξερευνητικῶν ταξιδίων τοῦ 15ου καὶ τοῦ 16ου αἰῶνος ὑπῆρξε τὸ ἐμπόριον τῶν πολυτίμων προϊόντων τῆς Ἀνατολῆς (μπαχαρικῶν, μεταξωτῶν καὶ βαμβακερῶν ὑφασμάτων, πολυτίμων λίθων κλπ.). Τὰ προϊόντα αὐτὰ Ἰνδοὶ καὶ Ἄραβες ἔμποροι τὰ μετέφερον ἀπὸ τὰς χώρας τῆς παραγωγῆς των (νησιὰ τοῦ Ἰνδικοῦ, Ἰνδίας, Περσίαν), εἰς τοὺς ἐμπορικοὺς σταθμοὺς τῆς Μεσογείου. Ἀπὸ ἐκεῖ τὰ ἠγόραζον Ἰταλοὶ ἔμποροι καὶ τὰ διεκόμιζον εἰς τοὺς λιμένας τῆς Εὐρώπης μὲ πολλὰ κέρδη.

Ἀλλὰ οἱ Πορτογάλοι καὶ οἱ Ἱσπανοί, διὰ νὰ θραύσουν τὴν μονοπωλιακὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὴν Μεσόγειον, συνέλαβον τὴν τολμηρὰν ἰδέαν νὰ ἀναζητήσουν κατ'

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εὐθεῖαν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας διὰ μέσου τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν πολὺ τοὺς ἐβοήθησεν ἡ ἐφεύρεσις τῆς καραβέλας καὶ τῆς πυξίδος.

Ἡ πυξὶς ἐχρησιμοποιήθη ὡς ὄργανον πλεύσεως ἕνεκα τῆς ἰδιότητος τῆς μαγνητικῆς βελόνης νὰ δεικνύῃ τὸν βορρᾶν. Ἐτελειοποιήθη δὲ ἀπὸ τὸν Ἰταλὸν Φλάβιον Τζόγια (1302).

Ἡ καραβέλα κατεσκευάσθη ἀπὸ τοὺς Βενετούς. Ἦτο πλοῖον μήκους 25 - 30 μ. μὲ ὑψηλὰς πλευράς. Ἠδύνατο νὰ μεταφέρῃ φορτίον μέχρι 200 τόννων καὶ νὰ διανύῃ 10 περίπου χιλιόμετρα τὴν ὥραν.

ΑΙ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΠΟΡΤΟΓΑΛΩΝ

Πρῶτοι «ἱππόται τοῦ ὠκεανοῦ» θεωροῦνται οἱ Πορτογάλοι, οἱ ὁποῖοι ἐμψυχούμενοι ἀπὸ τὸν τριτότοκον υἱὸν τοῦ βασιλέως των *Ἑρρῖκον τὸν θαλασσοπόρον* ἀναζητοῦν τὴν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας διὰ τοῦ περίπλου τῆς Ἀφρικῆς. Ἡ πρώτη των ἐπιτυχία ὑπῆρξεν ἡ ἀνακάλυψις τῶν νήσων Μαδέρας καὶ Καναρίων (1419). Ἔπειτα ἀπὸ πολυετεῖς θαρραλέας ἀποπείρας ἔφθασαν εἰς τὸ *Πράσινον ἀκρωτήριον*, (ποὺ τὸ ἐθαύμασαν διὰ τὴν βλάστησίν του). Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1487 ὁ Βαρθολομαῖος Ντιάζ παραπλέει τὸ νοτιώτατον ἄκρον τῆς Ἀφρικῆς, τὸ ὁποῖον ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης Β' ὠνόμασεν ἀκρωτήριον «τῆς Καλῆς Ἐλπίδος», διὰ νὰ μὴ τρομάζουν οἱ ναυτικοὶ ἀπὸ τὰς καταιγίδας του. Ἔνδεκα ἔτη ἀργότερον ἄλλος τολμηρὸς Πορτογάλος, ὁ Βάσκο ντε Γκάμα ἐπραγματοποίησε τὸ ὄνειρον τοῦ Ἑρρίκου τοῦ θαλασσοπόρου. Μὲ 4 καραβέλας καὶ πλήρωμα 170 ἀνδρῶν κατώρθωσε νὰ παρακάμψῃ ἐν μέσῳ καταιγίδων τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ νὰ παραπλεύσῃ τὰ παράλια τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς μέχρι τοῦ λιμένος τῆς *Μελίνδας*. Ἀπὸ ἐκεῖ μὲ κατ' εὐθεῖαν πορείαν διέσχισε τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν καὶ ἔφθασεν εἰς Καλκούταν (1498). Ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς Λισαβῶνα, εἶχε χάσει 2 πλοῖα καὶ πολλοὺς συντρόφους του ἀπὸ τὰς τρικυμίας καὶ ἀπὸ τὴν φοβερὰν ἀσθένειαν τοῦ «σκορβούτου»[2].

Ἔτσι ἔπειτα ἀπὸ πάλην 80 ἐτῶν μὲ τὰς τρικυμίας καὶ μὲ τὸ μυστήριον τοῦ ἀγνώστου οἱ Πορτογάλοι εὗρον τὴν *θαλασσίαν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας*.

Τὸ 1500 ἄλλοι τολμηροὶ θαλασσοπόροι ἀνεκάλυψαν τὴν *Βραζιλίαν*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰκ. 4. Ὁ Χρ. Κολόμβος ἐγεννήθη τὸ 1446 εἰς τὴν Γένουαν ἀπὸ πατέρα ὑφαντουργόν. Κατὰ τὴν νεότητά του εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐπικίνδυνα ταξίδιά του ἔφθασεν εἰς τὴν Ἰσλανδίαν. Ἐκεῖ ἔμαθε ὅτι Νορμανδοὶ περὶ τὸ 1000 μ.Χ. εἶχον φθάσει εἰς τὸ σημερινὸν Λαμπραντόρ, τὸ ὁποῖον ὠνόμασαν Βιλανδίαν. Μὲ βάσιν τὴν πληροφορίαν αὐτὴν καὶ τὰς μελέτας τοῦ Φλωρεντινοῦ σοφοῦ Τοσκανέλι (διὰ τὴν σφαιρικότητα τῆς γῆς), ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ φθάσῃ εἰς τὰς Ἰνδίας διὰ τοῦ περίπλου τῆς γῆς.

εἰς τὴν Ν Ἀμερικὴν καὶ τὴν *Μαδαγασκάρην* εἰς τὸν Ἰνδικόν. Ἀργότερον ἔφεραν τὴν σημαίαν τῆς Πορτογαλίας εἰς τὴν *Σουμάτραν*, *Ἰάβαν*, *Μολούκας* νήσους καὶ τὴν *Ἰαπωνίαν*.

Ἔπειτα ἀπὸ τὰς ἀνακαλύψεις αὐτὰς οἱ Πορτογάλοι ἵδρυσαν καὶ ὠργάνωσαν ἓν ἐκτεταμένον ἀποικιακὸν κράτος. Ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰς ἀποικίας συνέρρευσε πλοῦτος ἄφθονος εἰς τὸ μικρὸν βασίλειόν των. Ἡ *Λισαβὼν* ἔγινε ἡ πρώτη πόλις τοῦ κόσμου. Τὴν δόξαν της καὶ τοὺς ἄθλους τῶν τέκνων της ψάλλει ὁ μέγας ἐθνικὸς ποιητὴς τῶν Πορτογάλων Καμόενς εἰς τὸ ἔπος του «Λουσιτανοί.»

ΑΙ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΩΝ ΙΣΠΑΝΩΝ. Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ. Ο ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΚΟΛΟΜΒΟΣ

Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς ὑπῆρξεν ἀσφαλῶς ἡ μεγαλυτέρα ἐπιτυχία τῶν θαλασσοπόρων τῆς Δύσεως. Τὸ κατόρθωμα αὐτὸ τὸ ἐπέτυχεν ὁ θαλασσοπόρος Χριστόφορος Κολόμβος εἰς τὴν προσπάθειάν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

του νὰ ἀνεύρη συντομωτέραν ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας πλέων συνεχῶς πρὸς δυσμάς.

Ὁ Κολόμβος ἔπεισε τὴν βασίλισσαν τῆς Ἱσπανίας *Ἰσαβέλλαν* νὰ τοῦ δώση 3 πλοῖα, καὶ ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὸν λιμένα Πάλου εἰς τὰς 3 Αὐγ. 1492. Ἔπειτα ἀπὸ περιπετειώδη πλοῦν μὲ συχνὰς ἀνταρσίας τῶν πληρωμάτων του ἔφθασε τὴν 12ην Ὀκτωβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους εἰς μικρὰν νῆσον τῆς *Καραϊβικῆς* θαλάσσης, ποὺ τὴν ὠνόμασεν *Ἅγιον Σωτῆρα*. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔκαμε 3 ἄλλας ἐξερευνήσεις, κατὰ τὰς ὁποίας ἀνεκάλυψε τὸ *Πορτορίκο* καὶ τὴν *Τζαμάϊκα*, τὰ παράλια τῆς *Ν Ἀμερικῆς* καὶ τοῦ *Παναμᾶ*. Ὅλας αὐτὰς τὰς χώρας ὁ Κολόμβος τὰς ὠνόμασε Δ Ἰνδίας, διότι δὲν εἶχεν ἀντιληφθῆ ὅτι ἀνεκάλυψε μίαν ἄγνωστον ἕως τότε ἤπειρον.

Ἀλλὰ ὁ μέγας αὐτὸς θαλασσοπόρος ὑπῆρξεν ἄτυχος εἰς ὅλην του τὴν ζωήν. Τὸ ὄνομά της ἡ Ἀμερικὴ τὸ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Φλωρεντινὸν Ἀμέρικον Βεσπούκι, ποὺ ἐξερεύνησε τὸν Παναμᾶν καὶ μέρος τῆς Ν Ἀμερικῆς καὶ βραδύτερον ἐδημοσίευσε τὰς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὸν Νέον Κόσμον (1507).

Ο ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ ΤΗΣ ΓΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΓΓΕΛΑΝΟΝ (1519 - 1522)

Ἄλλη σπουδαία ἐπιτυχία τῶν Ἱσπανῶν ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος περίπλους τῆς γῆς ποὺ ἔγινεν ἀπὸ τὸν Μαγγελάνον. Ὁ θαλασσοπόρος αὐτὸς παρέκαμψε τὴν Ν Ἀμερικήν, ἐπέρασε τὸ στενὸν ποὺ φέρει σήμερον τὸ ὄνομά του καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἀχανῆ ὠκεανόν. Τὸ περίεργον ἦτο ὅτι τὸν εὗρε ἥσυχον καὶ διὰ τοῦτο τὸν ὠνόμασεν *Εἰρηνικόν*. *Τέλος*, ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς στερήσεις καὶ δοκιμασίας, ἔφθασαν εἰς τὰς Φιλιππίνας νήσους, ὅπου ὁ Μαγγελάνος ἐφονεύθη εἰς μίαν συμπλοκὴν μὲ τοὺς ἰθαγενεῖς. Τὸν πλοῦν συνέχισεν ὁ ὑποπλοίαρχός του Ντὲλ Κάνο, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ Ἀκρωτηρίου ἐπέστρεψεν εἰς Ἱσπανίαν μὲ ἕνα μόνον πλοῖον καὶ 18 συντρόφους ἀπὸ τὰς 5 καραβέλας καὶ ἀπὸ τοὺς 200 ἄνδρας πλήρωμα. Τὸ ταξίδιον εἶχε διαρκέσει 1083 ἡμ. καὶ εἶχον διανυθῆ 105.000 χλμ. Ἀλλὰ τὸ πλέον σημαντικὸν διὰ τὴν ἐπιστήμην εἶναι ὅτι ***ἀπεδείχθη ἡ σφαιρικότης τῆς γῆς***.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

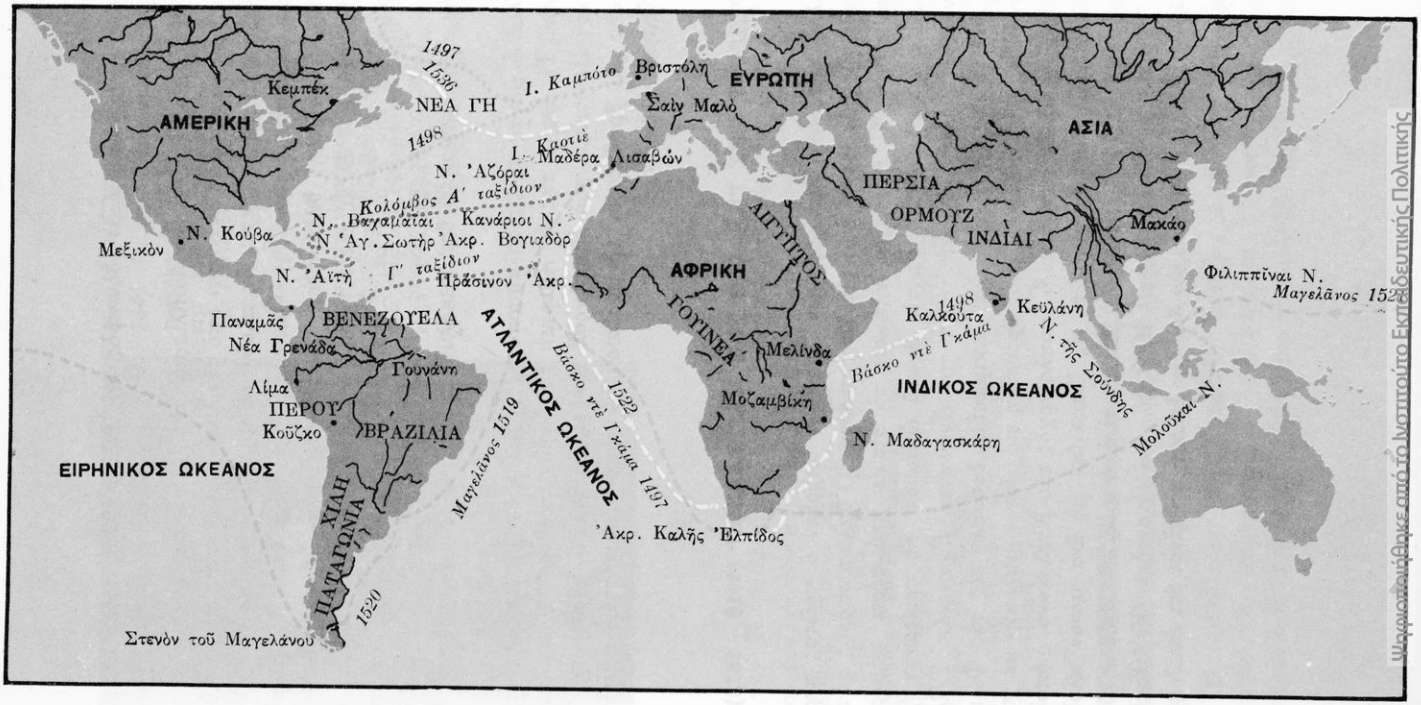

Εἰκ.. 5. Χάρτης τῶν μεγάλων ἀνακαλύψεων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΟ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ

Τὰ πρῶτα θεμέλιά του τὰ ἔθεσεν ὁ Κολόμβος, ποὺ ἐχάρισεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν τὰς *Ἀντίλλας*, τὸ *Μεξικὸν* καὶ τὰ παράλια τῆς *Ὀνδούρας* καὶ τοῦ *Παναμᾶ*, τοῦ ὁποίου πλήρη κατοχὴν ἔκαμεν ὁ *Μπαλμπόα* (1513). Ὁ *Φερδ. Κορτὲζ* ἐκυρίευσε τὸ Μεξικὸν (1519 - 1522), ἀφοῦ κατέστρεψε τὸν λαμπρὸν πολιτισμὸν τῶν *Ἀζτέκων*. Τὸ *Περοὺ* τὸ κατέλαβεν ὁ *Φραγκῖσκος Πιζάρο* (1532 - 1535), ἀλλὰ κατέστρεψε τὸν πολιτισμὸν τῶν *Ἴνκας*. Ἡ *Χιλὴ* ἐκυριεύθη τὸ 1541.

Ἔτσι εἰς τὸ δυτικὸν ἡμισφαίριον ἡ Ἱσπανία ἵδρυσεν ἓν τεράστιον κράτος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐπλούτησε καὶ ἔγινεν ἡ ἰσχυροτέρα ναυτικὴ δύναμις τοῦ 16ου αἰῶνος. Οἱ πρῶτοι Ἱσπανοὶ ὑπῆρξαν ἄνθρωποι χωρὶς ἐπιστημονικὴν περιέργειαν καὶ ἅρπαγες θησαυρῶν, συμπεριεφέρθησαν μὲ ἀπανθρωπίαν πρὸς τοὺς ἰθαγενεῖς, τοὺς ὁποίους σχεδὸν ἐξωλόθρευσαν.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ ΥΠΟ ΑΛΛΩΝ ΛΑΩΝ

Τὸ 1497 ὁ Γενουάτης *Τζιοβάνι Καμπότο* διὰ λογαριασμὸν τῶν Ἄγγλων ἀνεκάλυψε τὴν *Νέαν Γῆν* καὶ τὸ *Λαμπραντὸρ* (Βιλανδίαν), ὅπου εἶχον φθάσει ἄλλοτε καὶ οἱ *Βίκιγκς*. Ὁ *Γάλλος Καρτιὲ* τὸ 1535 κατ' ἐντολὴν τοῦ βασιλέως του Φραγκίσκου ἐξηρεύνησε τὰ παράλια τοῦ Α. Καναδᾶ, ἐνῶ *Ὁλλανδοί* ἔφθασαν εἰς τὴν σημερινὴν Νέαν Ὑόρκην.

ΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΩΝ

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν θαλασσίων ἀνακαλύψεων ὑπῆρξαν κοσμοϊστορικά :

Πρῶτον : Ἡ *Μεσόγειος* χάνει δι' ἓν μακρὸν διάστημα τὴν σημασίαν της, διότι ἀνοίγονται νέοι ὠκεάνειοι δρόμοι. Εἰς τὴν ἱστορικὴν σκηνὴν προβάλλονται τώρα νέα κράτη, τὰ παρατλαντικά.

Δευτέρα συνέπεια ἦτο ἡ ἔξοδος ἀπὸ τὸ τιμαριωτικὸν σύστημα καὶ ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος τῶν λαῶν τῆς Δ. Εὐρώπης ποὺ ἔφερεν εἰς τὸ προσκήνιον τὴν ἀστικὴν τάξιν. Τὰ πολύτιμα προϊόντα τῶν ἀποικιῶν πλημμυρίζουν τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀγοράς, ἐνῶ παραλλήλως εὑρίσκουν διέξοδον πρὸς τὰς ἀποικίας πλεονάζοντες πληθυσμοὶ καὶ ἀγαθὰ τῆς γηραιᾶς ἠπείρου.

Ἀλλὰ καὶ πνευματικὴν ἀνάπτυξιν προεκάλεσαν αἱ ἀνακαλύψεις. Ἔγιναν γνωσταὶ νέαι θάλασσαι καὶ χῶραι καὶ νέοι λαοί. Ἐμελετήθησαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νέαι γλῶσσαι καὶ εἰσήχθησαν εἰς τὴν Εὐρώπην νέα ζῶα καὶ φυτά Συνέπεια τούτων ἦτο νὰ πλουτισθοῦν ἡ Γεωγραφία, ἡ Κοσμογραφία καὶ αἱ φυσικαὶ Ἐπιστῆμαι, ἡ Ἱστορία κλπ. καὶ νὰ πλατύνουν οἱ πνευματικοὶ ὁρίζοντες τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ τόσον εἶχον περιορισθῆ ἀπὸ τὸν σχολαστικισμὸν τοῦ Μεσαίωνος.

Τέλος καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος ζωῆς τῶν ἀνθρώπων ἀλλάζει, διότι νέα πράγματα, ἄλλα ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ νέαι ἰδέαι εἰσάγονται ἀπὸ τὸν νέον Κόσμον καὶ μεταμορφώνουν τὸν παλαιόν.

4 Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Ἀναγέννησις καλεῖται ἡ ἱστορικὴ περίοδος ἀπὸ τοῦ 1350 μ.Χ. μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 16ου αἰῶνος. Εἶναι μία μεταβατικὴ ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Δυτικοευρωπαῖοι ἀφήνουν τὴν *θεολογικὴν ἑρμηνείαν* ποὺ εἶχεν ἐπικρατήσει κατὰ τὸν Μεσαίωνα περὶ τοῦ κόσμου καὶ προχωροῦν εἰς τὴν *ἐπιστημονικήν*, μὲ τὴν ἐκ νέου ἐπάνοδον εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ.

Ἐπειδὴ ἡ ἐπαφὴ μὲ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν εἶχε διακοπῆ ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων καὶ τὰς ἀντιδράσεις τῆς Ἐκκλησίας καὶ τώρα ἐπανέρχεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὁ *ἀρχαῖος κόσμος*, διὰ τοῦτο ἡ ὅλη ἐποχὴ ἐπῆρε τὸ ὄνομα *ἀναγέννησις*, *δηλ. στροφὴ πρὸς τὴν ἀρχαιότητα καὶ ἀναβίωσις τοῦ πνεύματος τῶν ἀρχαίων*.

Ἑπομένως ἡ ἀναγέννησις εἶναι εὐρύτερον κίνημα ἀπὸ τὸν ἀνθρωπισμόν, ὁ ὁποῖος ἐκδηλώνει τὴν δρᾶσιν του εἰς τὴν *περιοχὴν τῶν γραμμάτων* καὶ τῆς *θρησκείας*. Ἡ ἀναγέννησις, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν στροφὴν πρὸς τὴν σπουδὴν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, καλλιεργεῖ καὶ τὰς *ἐπιστήμας*, ἐνδιαφέρεται διὰ τὰς *ἐφευρέσεις* καὶ διὰ τὴν *ἀνακάλυψιν νέων χωρῶν*. Εἰς τὰ πλαίσιά της περιλαμβάνει τὴν *ἀνανέωσιν τῆς πολιτικῆς ζωῆς* καὶ τὴν *ἀναζωογόνησιν τῆς κοινωνίας* καὶ τέλος ἐπιδιώκει νὰ ἀναγνωρισθῆ ἡ *αὐτοτέλεια τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀτόμου*. *Χαρακτηριστικὸν τῆς ἀναγεννήσεως εἶναι ἡ προσπάθεια διὰ πρωτότυπα ἔργα*.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Ἡ ἀναγέννησις ἀρχίζει μὲ τὰς ἀνθρωπιστικὰς σπουδάς. Οἱ ἄν-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θρωποι τῆς Δ Εὐρώπης ἐγκύπτουν μὲ δίψαν εἰς τὰς πηγὰς τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐκεῖ ἀτενίζουν τὸ φῶς, «τὸ φῶς τῆς μορφώσεως», ὅπως τὸ εἶπεν ὁ Ἔρασμος. Αὐτὴ ἡ μελέτη τῶν ἀρχαίων ὄχι μόνον ὡδήγησεν εἰς πλήρη μεταμόρφωσιν τῆς λογοτεχνίας, τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ἐπηρέασε τὰς πολιτικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας.

Σπουδαῖος παράγων διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀναγεννήσεως ὑπῆρξε καὶ ὁ παραγκωνισμὸς τῆς λατινικῆς καὶ ὁ *σχηματισμὸς τῶν ἐθνικῶν γλωσσῶν*, ποὺ ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους νὰ ἐκφράζωνται μὲ μεγάλην εὐκολίαν. Ἐπίσης αἱ *νέαι ἰδέαι* ποὺ ἀπεκτήθησαν μὲ τὸ ἐμπόριον καὶ μὲ τὴν ἐξάπλωσιν εἰς ἄλλας ἀγνώστους γεωγραφικὰς περιοχάς. Τέλος αἱ *μεγάλαι ἐφευρέσεις*, ποὺ ἔδωσαν δύναμιν εἰς τὸν νεώτερον ἄνθρωπον καὶ ἐπολλαπλασίασαν τὰ διαφέροντά του.

Ἀλλὰ ἡ ἀναγέννησις εἶναι *ἀστικὸν* κυρίως κίνημα. Καὶ διὰ τοῦτο ἀρχίζει εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ὁ ἀστικὸς βίος μὲ τὰς ἐλευθερίας καὶ τὸν πλοῦτον πολλῶν κοινοτήτων προσέφερεν εἰς τοὺς λογίους καὶ τοὺς καλλιτέχνας ἐργασίαν καὶ ἀμοιβάς. Ἐπὶ πλέον εἰς τὴν Ἰταλίαν διετηρεῖτο ἡ λατινικὴ γλῶσσα καὶ παράδοσις. Τέλος ἡ χώρα ἐκείνη ὑπῆρξε τὸ καταφύγιον τῶν Ἑλλήνων λογίων, ποὺ ἐκαλλιέργησαν καὶ διέδωσαν τὰς ἀνθρωπιστικὰς σπουδάς.

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΤΕΧΝΑΣ

Καὶ αἱ καλαὶ τέχναι ἀναζωογονοῦνται ἀπὸ τὸ νέον πνεῦμα ποὺ ἀνέπτυξεν ἡ μελέτη τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Ἀφετηρίαν ἀπετέλεσεν ἡ σπουδὴ τῶν ἀρχαίων μνημείων, τὰ ὁποῖα διεσώθησαν παρὰ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων. Ἡ μελέτη αὐτὴ ἔδωσε δύναμιν καὶ ἐνέπνευσε πρωτοτυπίαν εἰς τοὺς καλλιτέχνας. Οἱ κυριώτεροι ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀναγεννήσεως εἰς τὸν τομέα τῆς τέχνης εἶναι :

Ὁ Λεονάρδος Ντὰ Βίντσι (1452 - 1519) ἀρχιτέκτων, γλύπτης καὶ ζωγράφος. Ἡ «Τζοκόντα» του εἶναι ἀριστουργηματικὸν πορτραῖτον γυναικὸς μὲ συγκρατημένον μειδίαμα. «Ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος» ἔγινε περίφημος διὰ τὴν *σύνθεσιν τῶν χρωμάτων του* καὶ τὴν *ἐκφραστικὴν δύναμιν τῶν προσώπων καὶ τῶν χειρονομιῶν*.

Ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος (1474 - 1564) γλύπτης, ζωγράφος καὶ ἀρχιτέκτων. Τὰ ἔργα του ἐπιβάλλονται μὲ *τὴν ἔκφρασιν ζωῆς, μεγαλείου καὶ δυνάμεως*, ποὺ ὑπερβαίνουν τὰ κοινὰ μέτρα. Ἀπὸ τὰ γλυπτά του

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰκ. 6. Ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. Πίναξ τοῦ Γκρέκο.

ἀξιολογώτερα θεωροῦνται «ὁ Μωϋσῆς» καὶ «ὁ Δαβίδ». Ἀπὸ τὰ ἔργα ζωγραφικῆς ἡ «Δευτέρα Παρουσία».

Ὁ Ραφαὴλ Σάντι (1483 - 1520) θεωρεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος ζωγράφος τῶν αἰώνων. Θαυμάζεται ἡ *καθαρότης τοῦ σχεδίου* του μὲ τὴν *ἁπαλότητα τῶν χρωματισμῶν*. Ὅλα του τὰ ἔργα εἶναι ἀριστουργήματα· ἡ Παναγία ὅμως τοῦ Ἁγίου Σίξτου «Μαντόνα Σιξτίνα» ἔχει κριθῆ ὡς ἀνυπέρβλητος.

Ὁ Τιτσιάνο (1477 - 1576), τοῦ ὁποίου αἱ εἰκόνες διακρίνονται διὰ τοὺς *ἁπαλοὺς χρωματισμοὺς* καὶ τὰς λεπτὰς *γραμμάς*. Περίφημον ἀπὸ τὰ ἔργα του θεωρεῖται: «Ὁ Ἰησοῦς καὶ τὸ δηνάριον».

Μαθητὴς τοῦ Τιτσιάνο ὑπῆρξεν ὁ Ἕλλην Δομήνικος Θεοτοκόπουλος ἢ Γκρέκο (1545 - 1614). Ἐζωγράφιζε λεπτὰς μορφὰς μὲ *ἰσχνὰ* καὶ *ὠχρὰ πρόσωπα* καὶ *μακριὰ δάκτυλα*. Ἐκ τῶν ἔργων του θαυμάζεται «Ὁ αἴρων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ» καὶ «Ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Τὴν ἰδίαν ἀναζωογόνησιν διαπιστώνομεν καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην. Κατὰ τὸν Μεσαίωνα δὲν ἐπετρέπετο οἱ σπουδασταὶ νὰ κάνουν ἐρωτήσεις πρὸς τοὺς διδασκάλους, οὔτε νὰ θέτουν προβλήματα· ἐδιδάσκοντο ἁπλῶς ἄνευ ἀντιρρήσεων· τώρα τὸ πνεῦμα τῆς ἀναγεννήσεως ἔφερε νέας μεθόδους ποὺ ὑποβοηθοῦν εἰς τὴν ἔρευναν, τὴν *παρατήρησιν* καὶ τὸ *πείραμα*. Οἱ ἐπιστήμονες διὰ κάθε σοβαρὸν ζήτημα δὲν καταφεύγουν πλέον εἰς τὰς αὐθεντίας (εἰς τὸν Ἀριστοτέλην συνήθως), ἀλλὰ προσπαθοῦν νὰ στηρίξουν τὰς γνώσεις των εἰς τὴν προσεκτικὴν παρατήρησιν, εἰς τὸ πείραμα καὶ εἰς τὸν *ἀκριβῆ ὑπολογισμόν*. Αὐτὸ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἀναπτυχθοῦν ραγδαίως αἱ φυσικομαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι.

Ὡς ὁρόσημα τῆς σκέψεως καὶ ὡς κορυφαῖαι διάνοιαι ἠμποροῦν νὰ ἐκτιμηθοῦν οἱ ἑξῆς:

Πρῶτος ὁ Πολωνὸς Νικόλαος Κοπέρνικος (1473 - 1543), ποὺ θεωρεῖται ὁ *θεμελιωτὴς τῆς συγχρόνου ἀστρονομίας*. Μὲ βάσιν τὴν θεωρίαν τοῦ Σαμίου ἀστρονόμου Ἀριστάρχου (280 π.Χ.) ἀπέδειξεν ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι τὸ κέντρον τοῦ πλανητικοῦ συστήματος καὶ ὅτι ἡ γῆ καὶ οἱ ἄλλοι πλανῆται στρέφονται πέριξ αὐτοῦ, ἐνῶ ἕως τότε ἐπιστεύετο τὸ ἀντίθετον.

Εἰκ. 7. Ὁ Αἴρων τὸν Σταυρόν Του. Πίναξ τοῦ Γκρέκο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰκ. 8. Ὁ Γαλιλαῖος.

Ἄλλος εἶναι ὁ Ἰταλὸς Γαλιλαῖος (1564 - 1642), ποὺ ἀνεκάλυψε τὸ *ἐκκρεμὲς* καὶ τὸ *τηλεσκόπιον*, μὲ τὸ ὁποῖον ἀπέδειξεν ἀληθινὴν τὴν θεωρίαν τοῦ Κοπερνίκου.

Καὶ τέλος ὁ Ἄγγλος Φραγκῖσκος Βάκων, ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὸ «Νέον Ὄργανον», εἰς τὸ ὁποῖον ἀπορρίπτει κάθε θεωρίαν ποὺ δὲν στηρίζεται εἰς τὴν *παρατήρησιν* καὶ τὸ *πείραμα*.

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Ἡ Ἀναγέννησις ἐπέφερε πλήρη ἀλλαγὴν εἰς τὸν βίον καὶ μετεμόρφωσε τὸν κόσμον τῆς Εὐρώπης, ἐπειδὴ ἐγέννησεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους νέα ἐνδιαφέροντα καὶ νέας ἰδέας καὶ μεθόδους καὶ ἐφεῦρε νέα ἐργαλεῖα καὶ ὄργανα. Ὑπῆρξε πραγματικὰ μία νέα ἐποχὴ ποὺ ἐγέννησεν ἕνα νέον, ἀνώτερον πολιτισμόν.

5 Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ

Αἱ παρεκτροπαὶ τοῦ ἀνωτέρου κλήρου καὶ ἡ θρησκοληψία τῶν ἀμορφώτων ἱερέων καὶ πολλῶν πιστῶν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας εἶχον μειώσει τὴν ὑπόληψίν της εἰς τὸν κόσμον τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα. Ἡ ἠθικὴ αὐτὴ κατάπτωσις ἔφερε ἀναβρασμὸν εἰς τὴν ψυχὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

αὐστηρῶν θεολόγων, ἀλλὰ καὶ μορφωμένων ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἐζήτουν νὰ ἐπανέλθη ὁ Καθολικισμὸς εἰς τὰς ἁγνὰς καὶ αὐστηρὰς παραδόσεις τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ. Περὶ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ ἀναπτύσσονται ζωηραὶ ἐκδηλώσεις εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην, μὲ σκοπὸν νὰ διορθωθοῦν τὰ κακῶς ἔχοντα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ κίνησις νὰ ἐπιβληθῆ ἠθικὸς καθαρμὸς καὶ νέος ρυθμὸς εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Καθολικισμοῦ ὀνομάζεται Μεταρρύθμισις.

ΟΙ ΠΡΟΔΡΟΜΟΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ

Ὁ Οὐίκλιφ εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ὁ *Χοὺς* εἰς τὴν Βοημίαν (14ος αἰών) δὲν ἐδέχοντο τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πάπα καὶ τῶν ἐπισκόπων· ἤθελαν νὰ ἐπανέλθη ἡ Ἐκκλησία εἰς τὰς γνησίας ἐκδηλώσεις τῶν πρώτων χρόνων μὲ τὴν μελέτην καὶ τήρησιν τῶν Γραφῶν. Ὁ Πάπας διὰ νὰ ἀντιδράση συνεκάλεσεν σύνοδον, ἡ ὁποία κατεδίκασε τὸν Χοὺς εἰς θάνατον διὰ πυρᾶς (1413).

Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ. Ο ΛΟΥΘΗΡΟΣ

Εἰς τὴν χώραν αὐτὴν αἱ καταχρήσεις τοῦ κλήρου εἶχον γίνει ἀνυπόφοροι. Ἡ ἀγανάκτησις ἐξέσπασεν, ὅταν ὁ Πάπας Λέων ὁ 10ος ἐπέτρεψε νὰ ἐκδοθοῦν πρὸς πώλησιν *συγχωροχάρτια*, δηλ. ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς μὲ τὰ ὁποῖα ἐσυγχωροῦντο τὰ ἁμαρτήματα τῶν καθολικῶν. Αὐτὸ ἐξήγειρε τὸν καθηγητὴν τῆς θεολογίας Μαρτῖνον Λούθηρον. Οὗτος τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1517 συνέταξε μίαν ἔγγραφον διαμαρτυρίαν μὲ 95 *ἀντιρρήσεις* (θέσεις), μὲ τὰς ὁποίας ἐκαυτηρίαζε τὰς καταχρήσεις τῆς Παπικῆς ἐξουσίας. Αἱ «θέσεις» αὐταὶ καὶ τὰ θερμὰ κηρύγματα τοῦ Λουθήρου εὗρον ἀπήχησιν εἰς τὰς λαϊκὰς μάζας πρὸς ἐθνικὴν λύτρωσιν καὶ δὲν ἤργησαν νὰ δημιουργηθοῦν ταραχαί.

Ὁ Λούθηρος ποὺ ἐθεωρήθη ἀπὸ τὸν γερμανικὸν λαὸν ὡς Μεσσίας, ἦτο υἱὸς πτωχοῦ ξυλοκόπου τῆς Σαξωνίας. Ἐσπούδασε νομικὰ μὲ πολλὰς στερήσεις, αἱ ὁποῖαι τοῦ ἐδυνάμωσαν τὸν χαρακτῆρα. Διὰ νὰ εὕρη τὴν ἠρεμίαν τῆς ψυχῆς του ἀφιερώθη εἰς τὴν μελέτην τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΛΟΥΘΗΡΟΥ

Ὁ Λούθηρος διδάσκει ὅτι μόνον ἡ *ἄμεσος ἐπικοινωνία τοῦ Χριστιανοῦ μὲ τὸν Θεόν*, ὅπως συνιστᾶ ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος, σώζει, διότι φέρει τὸν ἐσωτερικὸν φωτισμὸν τῆς ψυχῆς, δηλ. τὴν θείαν χάριν. Ἀλλὰ πῶς ἠμπορεῖ ὁ πιστὸς νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν Θεόν; Μὲ τὴν ἐλευθέραν *ἔρευναν τῶν Γραφῶν* καὶ μάλιστα τῶν Εὐαγγελίων, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλεται νὰ μεταφράζωνται εἰς τὰς Ἐθνικὰς γλώσσας. Ἀπὸ τὰ μυστήρια δέχεται μόνον τὴν *βάπτισιν* καὶ τὴν *θείαν εὐχαριστίαν*.

Οἱ *Λουθηρανοὶ* ἢ *Εὐαγγελισταὶ* λέγονται καὶ *Διαμαρτυρόμενοι*, διότι κατὰ τὴν *Δίαιταν*[3] *τῆς Σπείρας* (1529) οἱ Λουθηρανοὶ ἡγεμόνες ὑπέβαλον ἔγγραφον διαμαρτυρίαν. Ἀργότερον διὰ νὰ πείσουν τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν Πάπαν ὅτι δὲν εἶναι αἱρετικοὶ ἀλλὰ χριστιανοὶ ποὺ ποθοῦν τὴν ἠθικὴν κάθαρσιν τῆς Ἐκκλησίας, συνέταξαν μίαν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς των ἀπὸ 28 ἄρθρα, ποὺ τὴν ἔγραψεν ὁ ἀνθρωπιστὴς Μελάγχθων.

Ὁ Λουθηρανισμὸς διεδόθη κυρίως εἰς τὴν Β. Γερμανίαν καὶ τὰς Σκανδιναβικὰς χώρας.

Η ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ ΕΙΣ ΕΛΒΕΤΙΑΝ, ΓΑΛΛΙΑΝ, ΑΓΓΛΙΑΝ

Εἰς τὴν *Ἑλβετίαν* τὴν μεταρρύθμισιν ἐκήρυξεν ὁ ἱερεὺς *Σβίγγλιος* (1484 - 1531). Αὐτὸς συμφωνεῖ μὲ τὸν Λούθηρον· δὲν δέχεται μόνον τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν μετάληψιν. Τὸ δόγμα του διεδόθη εἰς Β. καὶ Δ. Ἑλβετίαν καὶ Ν. Γερμανίαν.

Εἰς τὴν Γενεύην ἐδίδαξεν ὁ *Ἰωάννης Καλβῖνος* (1509 1564). Καὶ αὐτὸς συμφωνεῖ γενικῶς μὲ τὸν Λούθηρον, δέχεται ὅμως ἐπὶ πλέον τὸν *προορισμόν*, δηλ. ὅτι ἕκαστος ἄνθρωπος πρὶν ἔλθῃ ἀκόμη εἰς τὴν ζωήν, εἶναι καθωρισμένον ἐκ Θεοῦ, ἐὰν θὰ ἔχῃ τὴν θείαν χάριν ἢ τὴν ἁμαρτίαν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν ὁ Καλβῖνος ἐπροχώρησε καὶ εἰς τὴν ἀναμόρφωσιν τῶν ἠθῶν τῆς Γενεύης καὶ τὴν ἵδρυσιν θεοκρατικῆς κυβερνήσεως. Ὁ Καλβινισμὸς διεδόθη εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν Ὁλλανδίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν.

Εἰς τὴν Σκωτίαν τὰς θεωρίας τοῦ Καλβίνου μετέδωσεν ὁ *Τζὸν Νόξ*. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Καλβινισμὸς ἐξηπλώθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου τὸ ἔδαφος εἶχεν ἑτοιμασθῆ ἀπὸ τὸν Οὐίκλιφ. Ἔτσι ἱδρύθη ἡ *Ἀγγλικανικὴ*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἡ *Ἐπισκοπικὴ Ἐκκλησία*, πού διατηρεῖ τύπους καὶ τοῦ Καθολικισμοῦ (ὅπως τούς ἐπισκόπους, τὰ ἱερὰ σκεύη κλπ.). Ἡ Ἰρλανδία, μόνη ἀπὸ τὰς χώρας τῆς Δ. Εὐρώπης ἔμεινε πιστὴ εἰς τὸν Καθολικισμόν.

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ

Ἡ Θρησκευτικὴ Μεταρρύθμισις ἔφερε τὴν διάσπασιν εἰς τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἔγινε ἀφορμὴ σκληρῶν πολέμων. Ἀκόμη ἐτόνωσε τὰ ἐθνικὰ αἰσθήματα τῶν λαῶν τῶν χωρῶν πού εἶχον ἐξάρτησιν ἀπὸ τὸν Πάπαν ἢ ἀπὸ ἄλλους καθολικούς δυνάστας καὶ τούς ἔδωσε τὸ θάρρος νὰ πολεμήσουν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

Η ΑΝΤΙΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ Ἡ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ

Ἡ ἀντεπίθεσις τοῦ Καθολικισμοῦ κατὰ τῶν ὀπαδῶν τῆς μεταρρυθμίσεως ἀποτελεῖ τὴν ἀντιμεταρρύθμισιν. Ὡς μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιδιώξεών της ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐχρησιμοποίησε τὰ ἑπόμενα :

1. Τὴν Σύνοδον τοῦ Τριδέντου, ἡ ὁποία συνῆλθε τρεῖς φορὰς κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1545 - 1563 καὶ ἀφοῦ ἀνεγνώρισε τὸν Πάπαν ὡς νόμιμον ἀρχὴν τῆς Ἐκκλησίας, διατύπωσε σαφέστερον τὸ καθολικὸν δόγμα.

2. Τὸ Τάγμα τῶν Ἰησουιτῶν, πού ἱδρύθη τὸ 1540 ἀπὸ τὸν Ἱσπανὸν ἀξιωματικὸν Ἰγνάτιον Λοϋόλα. Αὐτὸς ὡς κύρια ὅπλα ἐναντίον τῶν μεταρρυθμιστῶν ἀνεγνώριζε τὸ *κήρυγμα* καὶ τὴν *διαπαιδαγώγησιν τῶν νέων* εἰς τὰ ἰδανικὰ τοῦ Καθολικισμοῦ. Οἱ ἱεραπόστολοί του ἐκήρυξαν τὸν Χριστιανισμὸν εἰς τὴν Κίναν, τὴν Ἰαπωνίαν καὶ τὴν Ν. Ἀμερικήν.

3. Τὴν Ἱερὰν Ἐξέτασιν, πού ἦτο ἕνα δικαστήριον ἀπὸ 6 καρδιναλίους καὶ κατεδίκαζεν εἰς τὸν διὰ πυρᾶς θάνατον ἐκείνους πού ἐξέφευγον ἀπὸ τὸν Καθολικισμόν. Ἔδρασεν εἰς τὴν Ἱσπανίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν. Ἐπίσης κατὰ καιρούς συνέτασσεν ἕνα πίνακα τῶν βιβλίων πού δὲν ἔπρεπε νὰ τὰ διαβάζουν οἱ Καθολικοί. Ὁ πίναξ αὐτὸς εἶναι γνωστὸς μὲ τὴν λατινικὴν ὀνομασίαν «*Ἴντεξ*».

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ ὄργανα διὰ τὴν καταπολέμησιν τῶν ἀντιπάλων της ἡ Ἀντιμεταρρύθμισις ἐχρησιμοποίησε καὶ τὴν *λογοτεχνίαν*, τὴν *τέχνην* καὶ τὴν *μουσικήν*.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

6 ΤΑ ΕΘΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ ΤΟΥ 15ου ΚΑΙ 16ου ΑΙΩΝΟΣ

ΠΩΣ ΔΙΕΜΟΡΦΩΘΗ Η ΓΑΛΛΙΑ ΕΙΣ ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Ἡ Γαλλία μέχρι τοῦ 15ου αἰῶνος εἶχε διαιρεθῆ εἰς πολλὰ φέουδα καὶ ὁ βασιλεὺς δὲν εἶχεν ἐπιβολὴν ἔξω ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῶν Παρισίων. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου οἱ γάμοι μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας μὲ γόνους μεγάλων δουκῶν ἐμεγάλωσαν τὰ ὅρια τοῦ κράτους καὶ ἐδυνάμωσαν τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως.

Ἀλλὰ ἡ διαμόρφωσις τῆς Γαλλίας εἰς ἕνα ἰσχυρὸν κράτος εὗρεν ἐμπόδια τοὺς Ἄγγλους βασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐζήτησαν νὰ ἀποσπάσουν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν διὰ τοῦ ἑκατονταετοῦς πολέμου περιφερείας, διὰ νὰ ἀσφαλίσουν τὴν κατοχὴν τοῦ στενοῦ τῆς Μάγχης. Οἱ Γάλλοι ἐπολέμησαν καὶ τότε μόνον ἐνίκησαν, ὅταν ὅλοι ἡνώθησαν ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ βασιλέως των Καρόλου Ζ΄, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἐπέτυχε τὴν ἑνότητα τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, ὠργάνωσε μόνιμον στρατόν, διὰ νὰ καταστήση δὲ πλέον εὐκίνητον τὸ πυροβολικόν του, ἐστήριξε τοὺς σωλῆνας τῶν πυροβόλων εἰς κιλλίβαντας[4] καὶ ἀντικατέστησε τὰ λίθινα βλήματα διὰ σιδηρῶν. Ἔτσι ἐνίκησε τοὺς Ἄγγλους καὶ κατώρθωσε νὰ τοὺς ἐκδιώξη ἀπὸ τὴν Γαλλίαν. Ἔπειτα ἔκαμεν ἐσωτερικὰς μεταρρυθμίσεις, μὲ τὰς ὁποίας ἐβελτίωσε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους καὶ τὸ διοικητικὸν σύστημα τῆς χώρας του.

Ἀπὸ τοὺς διαδόχους του ὁ πλέον ἀξιόλογος εἶναι ὁ Λουδοβῖκος ΙΑ΄ ὁ ὁποῖος ἐξερρίζωσε τὰ ὑπολείμματα τοῦ φεουδαρχισμοῦ καὶ ἐστερέωσε τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα. Ἐπίσης ὁ Φραγκῖσκος Α΄, ὁ ὁποῖος ἔγινε γνωστὸς ὡς ὀργανωτὴς τοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ καὶ ὡς ὑποστηρικτὴς τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῶν ἐξερευνητικῶν ταξιδίων.

Η ΕΝΙΣΧΥΣΙΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑΝ

Οἱ Ἄγγλοι ὅταν ἔχασαν τὸν Ἑκατονταετῆ πόλεμον (1453), συνεκεντρώθησαν εἰς τὰς νήσους των καὶ ἔστρεψαν τὴν δραστηριότητά των πρὸς τὴν θάλασσαν. Δὲν εἶχον συνέλθει ἀκόμη ἀπὸ τὰς συνεπείας τοῦ μακροῦ ἐκείνου ἀγῶνος, ὅταν τὸ 1455 ἤρχισεν ἐμφύλιος πόλεμος τοῦ οἴκου τῆς Ὑόρκης μὲ τὸν οἶκον Λάγκαστερ διὰ τὸν Ἀγγλικὸν στέμμα, ποὺ εἶναι γνωστὸς ὡς «Πόλεμος τῶν Δύο Ρόδων». Τελικῶς, τὸ 1485

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁ *Ἑρρῖκος Ζ' Τυδώρ*, ἐκ τοῦ οἴκου Λάγκαστερ, ἐνίκησε καὶ ἐπέβαλε τὴν ἀπόλυτον μοναρχίαν εἰς τὴν χώραν.

Ὁ Ἑρρῖκος Η' Τυδὼρ (1509 - 1547) ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν Ἀγγλικὴν ἱστορίαν, διότι ἐχώρισε τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸν Πάπαν καὶ εἰσήγαγε τὴν Μεταρρύθμισιν. Ἐπίσης ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς ναυτικῆς ἰσχύος τῆς Ἀγγλίας.

Ἡ Ἐλισάβετ Α' (1558 - 1603), κόρη τοῦ προηγουμένου, ὑπῆρξε μεγάλη βασίλισσα. Ἐπέβαλε τὴν θρησκευτικὴν γαλήνην, ἀφοῦ ἀνεγνώρισε τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας της ἡ Ἀγγλία ἐθεμελίωσε τὴν ἀποικιακήν της ἀνάπτυξιν. Ἐπὶ τῆς Ἐλισάβετ κατεστράφη ἀπὸ τὸν Ἀγγλικὸν στόλον ἡ περίφημος ἁρμάδα[5] τοῦ Φιλίππου Β' τῆς Ἱσπανίας.

Η ΙΣΠΑΝΙΑ ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 8ου αἰῶνος οἱ Ἄραβες εἶχον καταλάβει τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἱσπανίας. Ἔμειναν ὅμως ἐλεύθερα τὰ κράτη τῆς Καστίλλιας καὶ τῆς Ἀραγωνίας. Ἡ ἱστορία των, ἔπειτα ἀπὸ τὴν Ἀραβικὴν εἰσβολήν, ὑπῆρξε πόλεμος κατὰ τῶν εἰσβολέων.

Μὲ τὸν ἀπελευθερωτικὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἐκαλλιεργήθη εἰς τὸν Ἱσπανικὸν λαὸν θρησκευτικὸς φανατισμὸς ἐναντίον τῶν μωαμεθανῶν καὶ ἰσχυρὸν ἐθνικὸν φρόνημα. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ πατριωτισμοῦ ὅπως καὶ ὁ γάμος τῆς βασιλίσσης τῆς Καστίλλιας Ἰσαβέλλας μὲ τὸν ἱκανὸν βασιλέα τῆς Ἀραγωνίας Φερδινάνδον (1469) ἐπέφεραν τὴν ἐδαφικὴν καὶ πολιτικὴν ἕνωσιν τῆς χώρας. Ἡ ἕνωσις ὅλων τῶν Ἱσπανῶν τοὺς ἔδωσε τὴν δύναμιν νὰ κυριεύσουν ἐπὶ τέλους τὴν *Γρανάδαν* (1492) καὶ νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Ἄραβας ἀπὸ τὴν Ἱσπανίαν. Ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τὴν νίκην αὐτὴν οἱ Ἱσπανοὶ ὥρμησαν νὰ κατακτήσουν καὶ τοὺς ὠκεανοὺς καὶ ἐπέτυχαν μὲ τὸν Κολόμβον νὰ ἀνακαλύψουν τὴν Ἀμερικὴν καὶ νὰ πλατύνουν τὰ ὅρια τοῦ κόσμου.

Η ΕΛΒΕΤΙΑ ΚΑΙ Η ΟΛΛΑΝΔΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΑ ΚΡΑΤΗ

Ἡ Ἑλβετία κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἀνῆκεν εἰς τὸ Ἅγιον Ρωμαϊκὸν Κράτος τοῦ Γερμανικοῦ Ἔθνους. Αἱ πιέσεις ὅμως τῶν κατακτητῶν ἐξώθησαν μερικὰς ἐπαρχίας (καντόνια) εἰς μυστικὴν ἕνωσιν μὲ σκοπὸν τὴν ἀπελευθέρωσιν. Μὲ βασικὸν πυρῆνα τὴν ἕνωσιν αὐτὴν συνεκροτήθη τὸ 1499 ἡ Ὁμοσπονδία τῶν Ἑλβετικῶν Καντονίων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐπειδὴ ἡ χώρα ἦτο πτωχὴ καὶ δὲν εὕρισκον ἐργασίαν ὅλοι οἱ κάτοικοί της, πολλοὶ Ἑλβετοὶ κατετάχθησαν ὡς μισθοφόροι ὑπὸ ξένους ἡγεμόνας, ἔγιναν δὲ περιζήτητοι διὰ τὰς πολεμικάς των ἱκανότητας.

Παλαιότερον ὄχι μόνον ἡ Ὁλλανδία ἀλλὰ καὶ τὸ Βέλγιον εἶχον ὑποταχθῆ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἱσπανίας Φίλιππον Β΄. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Ὁλλανδία εἶχεν ἀσπασθῆ τὸν Καλβινισμόν, ὁ Φίλιππος ἠθέλησε νὰ τὴν ἐπαναφέρη διὰ τῆς βίας εἰς τὸν Καθολικισμόν. Ἀλλὰ οἱ κάτοικοι ἐπανεστάτησαν μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Γουλιέλμον τὸν Σιωπηλὸν καὶ ἠνδραγάθησαν εἰς τὰς πολιορκίας τοῦ *Λέυντεν* καὶ τοῦ *Ἄλκμαρ*.

Τὸ 1581 ἑπτὰ ὁλλανδικαὶ ἐπαρχίαι ἵδρυσαν τὸν Σύνδεσμον τῆς Οὐτρέχτης καὶ διεκήρυξαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Εἰς τὴν διακήρυξιν αὐτὴν διατυπώνονται διὰ πρώτην φορὰν τὰ *δικαιώματα* τοῦ *πολίτου* καὶ τῶν *ἀρχόντων*. Τὴν βάσιν τῆς ὁμοσπονδιακῆς ὀργανώσεως ἀπετέλεσαν τὰ Συμβούλια τῶν 7 ἐπαρχιῶν. Τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἀσκοῦν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν *Γενικῶν Τάξεων*, τὴν ἐκτελεστικὴν δὲ τὸ Συμβούλιον μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Κυβερνήτην.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των οἱ Ὁλλανδοὶ ἵδρυσαν ἀποικιακὸν κράτος εἰς τὴν Ν. Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἰνδονησίαν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξησφάλισαν πλούτη καὶ δύναμιν. Ὁ πλοῦτος αὐτὸς συνετέλεσεν εἰς πνευματικὴν ἄνθησιν καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν τῆς Ὁλλανδίας.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑΝ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ

Εἰς τὴν Ἰταλίαν καμία κεντρικὴ ἐξουσία δὲν ἐπέτυχε νὰ ἐπιβληθῆ. Ἀφ' ἑνὸς ἡ γεωγραφικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ διαίρεσις τῆς Ἰταλίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ ἀνταγωνισμὸς εἰς τὰ ἐδάφη της τῶν ξένων ἡγεμόνων συνετέλεσαν, ὥστε ἡ Ἰταλία νὰ γίνη θέατρον μεγάλων συγκρούσεων.

Τὰ κράτη ποὺ περιελάμβανεν ἡ χώρα αὐτὴ κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα ἔφθαναν τὰ 35. Ἀπὸ αὐτὰ σπουδαιότερα ἦσαν :

Τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, ποὺ κατεῖχε τὸ νότιον ἥμισυ τῆς Χερσονήσου καὶ ἀνῆκεν εἰς τὸν οἶκον τῆς Ἀραγωνίας.

Εἰς τὸ κέντρον εὑρίσκετο τὸ κράτος τοῦ Βατικανοῦ μὲ ἀρχηγὸν τὸν Πάπαν καὶ ἕδραν τὴν Ρώμην.

Σημαντικώτερα ἦσαν τὰ κράτη τοῦ Βορρᾶ.

Τὸ κράτος τῆς Βενετίας ἔγινε τὸ δυνατώτερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἰταλικά. Τὴν δύναμίν του ἀντλεῖ ἀπὸ τὸ ναυτικόν του, ποὺ τὸν 15ον αἰῶνα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἶναι τὸ ἰσχυρότερον τοῦ κόσμου. Οἱ ἄρχοντές της, οἱ «δόγηδες», διὰ νὰ πληροφοροῦνται τὰ συμβαίνοντα εἰς ἄλλας χώρας, ἐδημιούργησαν τὴν *διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν*. Ὁ μεγάλος πλοῦτος τῆς «Γαληνοτάτης Δημοκρατίας»[6] προήρχετο ἀπὸ τὸ διακομιστικὸν ἐμπόριον τῶν προϊόντων τῆς Ἀνατολῆς.

Τὸ κράτος τῆς Φλωρεντίας ἢ τῆς Τοσκάνης ἦτο τὸ πλουσιώτερον μετὰ τὴν Βενετίαν· ἔχει ὅμως μεγαλυτέραν σημασίαν ἀπὸ αὐτήν, διότι ὑπῆρξεν φυτώριον τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ μὲ τὴν λογοτεχνίαν του ἔδωσεν εἰς τοὺς Ἰταλοὺς κοινὸν ἐκφραστικὸν ὄργανον, τὴν *Τοσκανικὴν γλῶσσαν*, εἰς τὴν ὁποίαν ἔγραψαν τὰ ἔργα των οἱ πρόδρομοι τῆς Ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως Δάντης κ.λ.π.

Εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ φεουδαρχισμὸς συνεχίζεται, ὥστε νὰ ὑπάρχουν 350 περίπου κρατίδια καὶ κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα. Αἱ μικραὶ αὐταὶ ἡγεμονίαι διετήρουν μίαν χαλαρὰν ἐξάρτησιν τόσον ἀπὸ τὸν Πάπαν, ὅσον καὶ ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Ἁγίου Ρωμαϊκοῦ Κράτους τῆς Γερμανικῆς Ἐθνότητος. Ἀπὸ τοῦ 15ου αἰῶνος ὁ αὐτοκράτωρ ἐκλέγεται ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀψβούργων τῆς Αὐστρίας.

7 Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ ΤΟΥ 16 ΑΙΩΝΟΣ Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑ·Ι·ΚΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΟΥ 16ου ΑΙΩΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΩΝ

Οἱ πόλεμοι τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ δὲν διεξάγονται πάντοτε ἀπὸ δύο μόνον ἀντίπαλα μέρη, οὔτε εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου ἐθνικοί. Μερικὰ κράτη, διὰ νὰ ἀσφαλισθοῦν ἀπὸ ἰσχυρότερον ἐχθρόν, σχηματίζουν συμμαχίας κοινοῦ συμφέροντος μὲ ἄλλα κράτη· κάποτε καὶ αἱ δύο ἀντίπαλοι παρατάξεις ἀποτελοῦνται ἀπὸ ὁμάδας συνησπισμένων κρατῶν. Διὰ τοῦτο οἱ πόλεμοι αὐτῆς τῆς μορφῆς ἔχουν ὀνομασθῆ διεθνεῖς. Λέγονται δὲ καὶ δυναστικοί, ἐπειδὴ συνεκρούσθησαν αἱ δυναστεῖαι, δηλ. οἱ βασιλεύοντες οἶκοι τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Αὐστρίας. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ θρησκευτικοὺς πολέμους συνταράσσεται ὁ 16ος αἰών, ἐπίσης δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀποικιακούς. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἐξακολουθοῦν νὰ διεξάγουν πολέμους κατακτητικούς.

Οἱ δυναστικοὶ πόλεμοι ἔχουν μῆλον τῆς ἔριδος τὴν Ἰταλίαν καὶ ἀρχίζουν μὲ τὸν Κάρολον Η΄ τῆς Γαλλίας, ὁ ὁποῖος εἰσέβαλεν εἰς τὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἰταλικὰ ἐδάφη καὶ ἔγινε κύριος τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, ἀλλ' ἀργότερον εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τὸ ἐγκαταλείψῃ.

Ἡ δευτέρα εἰσβολὴ ἔγινεν ἀπὸ τὸν διάδοχόν του *Λουδοβῖκον ΙΒ'* ὁ ὁποῖος ἐκυρίευσε τὸ *Μιλάνον* (1499). Ἀλλ' ὅταν ὁ Πάπας ἐσχημάτισεν ἐναντίον του ἰσχυρὸν συνασπισμόν, τὸν «Ἱερὸν Σύνδεσμον»[7], ὁ Λουδοβῖκος ἐνικήθη καὶ ἐξεκένωσε τὴν Ἰταλίαν.

Τοὺς πολέμους ὅμως συνέχισεν ὁ διάδοχος ἐκείνου *Φραγκῖσκος Α'*, ὁ ὁποῖος στηριζόμενος εἰς τὸ καλῶς ὠργανωμένον κράτος του, ποὺ διέθετε καὶ πλουσίους πόρους, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ὑπεχρέωσε τὸν Πάπαν νὰ κλείσῃ εἰρήνην. Εἰς τὰ φιλόδοξα ὅμως σχέδιά του νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην εὗρεν ἀντιμέτωπον τὸν *Κάρολον Ε'*, ὁ ὁποῖος ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἱσπανίας καὶ συγχρόνως αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας. Οἱ δύο στρατοὶ συνεκρούσθησαν εἰς φονικὴν μάχην πλησίον τῆς Παβίας, ὅπου ὁ Φραγκῖσκος ἐνικήθη καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος (1525), ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ἔτος ἠλευθερώθη.

Ὁ Κάρολος προελάσας ἐλεηλάτησε καὶ αὐτὴν τὴν Ρώμην. Κατόπιν ἀπέκρουσε τοὺς Τούρκους τοῦ Σουλεϊμὰν εἰς τὴν Βιέννην (1529), καὶ ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Μωαμεθανῶν εἰς Τύνιδα, ὅπου εἶχε τὰ ὁρμητήριά του ὁ περιβόητος ναύαρχος τῶν Ἀλγερίνων πειρατῶν *Χαϊρεντὶν Βαρβαρόσσας*, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ τρόμος τοῦ Αἰγαίου.

Ἐνῶ ὅμως ὁ χριστιανὸς αὐτὸς ἡγεμὼν ἐμάχετο ἐναντίον τῶν Τούρκων, ὁ Φραγκῖσκος εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ ἀρχίσῃ νέας ἐχθροπραξίας, ἀφοῦ συνεμάχησε καὶ μὲ τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἀπίστων, τὸν Σουλτάνον. Εἰσήλασε πάλιν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Κάρολος εἰσέβαλεν εἰς Γαλλίαν, ὁ Φραγκῖσκος ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ ἀνακωχήν. Τότε μάλιστα ἐπέτυχεν ἀπὸ τὸν φίλον του τὸν Σουλτάνον νὰ τοῦ παραχωρηθοῦν ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Τουρκικοῦ κράτους ἐμπορικὰ προνόμια, αἱ λεγόμεναι «διομολογήσεις»[8]. Εἰς ἀντάλλαγμα ὁ Φραγκῖσκος συνέπραξε πάλιν μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ἐναντίον τοῦ Καρόλου. Ὅταν ὅμως ὁ τελευταῖος ἠπείλησε τὸ Παρίσι (1544), οἱ δύο πεισματώδεις ἀντίπαλοι ἐδέχθησαν νὰ συνθηκολογήσουν *(Εἰρήνη τοῦ Κρεπύ)*.

Ἔτσι ἐτελείωσαν οἱ καταστρεπτικοὶ αὐτοὶ ἰταλικοὶ πόλεμοι.

Οἱ θρησκευτικοὶ πόλεμοι ἐξέσπασαν ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῶν ὀπαδῶν τῆς Μεταρρυθμίσεως νὰ ὀργανωθοῦν εἰς ἑνώσεις ἢ συμμαχίας, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ὕπαρξίν των, ἡ ὁποία ἐκινδύνευε ἀπὸ τοὺς καθολικούς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πρῶτοι εἶναι οἱ λεγόμενοι *Σμαλκαλδικοὶ πόλεμοι*. Εἰς τὴν Γερμανικὴν πόλιν Σμαλκάλδην οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἡγεμόνες συνῆλθον τὸ 1531 καὶ ἵδρυσαν μίαν θρησκευτικὴν συμμαχίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος Ε' ἐπεχείρησε διὰ πολέμου νὰ τὴν διαλύσῃ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνικήθη, ἐκάλεσε Δίαιταν εἰς τὴν Αὐγούσταν, ἡ ὁποία παρεχώρησεν εἰς τοὺς Διαμαρτυρομένους ὄχι μόνον θρησκευτικὴν ἀλλὰ καὶ πολιτικὴν ἰσονομίαν μὲ τοὺς Καθολικούς (1555).

Ἀγρίαν μορφὴν λαμβάνουν οἱ πόλεμοι αὐτοὶ εἰς τὴν Γαλλίαν, τὴν ὁποίαν συγκλονίζουν ἐπὶ ὁλόκληρον τριακονταετίαν. Αἰτία ὑπῆρξεν ἡ πρόθεσις τῶν Καθολικῶν νὰ ἐξολοθρεύσουν τοὺς Καλβινιστὰς τῆς χώρας, ποὺ ἐλέγοντο *Οὐγενότοι*. Ὁ φανατισμὸς αὐτὸς κατέληξεν εἰς τὴν φρικώδη *«νύκτα τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου»* (23 Αὐγ. 1572), κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Καθολικοὶ ἔσφαξαν εἰς ὅλην τὴν Γαλλίαν 30 χιλιάδας Οὐγενότους. Τέλος διὰ νὰ φέρῃ γαλήνην εἰς τὴν χώραν ὁ βασιλεὺς Ἑρρῖκος Δ', ἐδημοσίευσε τὸ *Διάταγμα τῆς Νάντης*, τὸ ὁποῖον ἀνεγνώριζεν εἰς τοὺς Οὐγενότους θρησκευτικὴν καὶ πολιτικὴν ἰσότητα (1598).

Διὰ τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους εἰς τὴν Ὁλλανδίαν ἐγένετο λόγος προηγουμένως, κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀνεξαρτησίας της. Ἐπίσης καὶ διὰ τὴν ἔριν μεταξὺ Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Καθολικῶν τῆς Ἱσπανίας ποὺ κατέληξεν εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς ἁρμάδας τοῦ Φιλίππου Β' (1588).

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς πολέμους αὐτοὺς ποὺ εἶχον θέατρον ἐπιχειρήσεων τὴν Εὐρώπην, ἔγιναν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ εἰς τὰς Νέας Χώρας οἱ πρῶτοι ἀποικιακοὶ πόλεμοι. Εἰς τὸ Δυτικὸν ἡμισφαίριον ἄνδρες σκληροί, ὅπως ὁ *Κορτέζ*, ὁ *Πιζάρο* καὶ ὁ *Ἀλμάγκρο*, ἀγωνιζόμενοι μὲ ὀλίγας μόνον δεκάδας στρατιωτῶν ἐναντίον μυριάδων ἰθαγενῶν, ἐστερέωσαν τὴν κατοχὴν τῆς Ἱσπανίας εἰς τὴν Κεντρικὴν καὶ Ν Ἀμερικήν. Ἐξ ἄλλου εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν οἱ τολμηροὶ *Βάσκο ντὲ Γκάμα*, *Ἀλμέιντα* καὶ *Ἀλβουκέρκης* μὲ ὀλίγα σκάφη κατεναυμάχησαν Μωαμεθανικοὺς στόλους καὶ ἐθεμελίωσαν τὰς ἀπεράντους κτήσεις τῆς Πορτογαλίας, τῆς ὁποίας ὁ βασιλεὺς Ἐμμανουὴλ Β' δικαίως ὠνομάσθη «ὁ Εὐτυχής».

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ

Ἐὰν ἐμβαθύνωμεν εἰς τοὺς ἰταλικοὺς πολέμους, θὰ προσέξωμεν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅτι ἔχουν καὶ μίαν ἄλλην σημασίαν περισσότερον χαρακτηριστικήν, ὅτι δηλ. ἐγκαινιάζουν νέαν πολιτικὴν εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις τῆς Εὐρώπης.

Πρῶτον, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Βενετίας, ἀρχίζουν καὶ ἄλλα κράτη νὰ διορίζουν πρεσβευτὰς εἰς τὰς πρωτευούσας ξένων χωρῶν, διὰ νὰ τὰ ἀντιπροσωπεύουν καὶ νὰ τὰ εἰδοποιοῦν περὶ τυχὸν κινδύνου.

Ἔπειτα βλέπομεν νὰ ἐφαρμόζεται μὲ ἐπιτυχίαν ἡ ἀρχὴ τῆς «ἰσορροπίας» τῶν Δυνάμεων. Δηλ. ὅταν παρουσιάζεται ἕνα ὑπερβολικῶς ἰσχυρὸν κράτος πού ἐπιδιώκει ἡγεμονίαν, τότε τὰ ἄλλη κράτη, διὰ νὰ εἶναι βέβαια περὶ τῆς ἀσφαλείας των, δημιουργοῦν ἐναντίον του συμμαχίαν ἢ συνασπισμόν.

Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ τῆς ἰσορροπίας τῶν Δυνάμεων ἀπετέλεσε καὶ ἀποτελεῖ ἀκόμη καὶ σήμερον τὸν ἄξονα, πέριξ τοῦ ὁποίου στρέφεται ἡ Ἱστορία τῆς Εὐρώπης καὶ ὅλου τοῦ κόσμου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ο 17ος ΚΑΙ 18ος ΑΙΩΝ

Κατὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτὴν περίοδον, ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως, μὲ τὴν εἰρήνην τῆς Βεστφαλίας ὁλοκληρώνεται εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ διάσπασις τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Π ο λ ι τ ι κ ῶ ς, ἐκτὸς ἀπὸ τὰς γνωστὰς Δυνάμεις ἀναφαίνονται καὶ ἄλλα κράτη, ὅπως ἡ Σουηδία, Πρωσσία, Ρωσία, καὶ Ὁλλανδία, ἐνῶ ἡ σύμπηξις τῆς Ἀμερικανικῆς Ὁμοσπονδίας δὲν ἄφησεν ἀσυγκίνητον τὸν παλαιὸν Κόσμον. Αἱ πλεῖσται χῶραι διοικοῦνται ἀπολυταρχικῶς, πλὴν τῆς Ὁλλανδίας καὶ τῶν Η.Π.Α., ἡ δὲ Ἀγγλία κυβερνᾶται μὲ συνταγματικὴν μοναρχίαν.

Π ν ε υ μ α τ ι κ ῶ ς, ἐνῶ κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ἡ θρησκεία καὶ ἡ μοναρχία ἀποτελοῦν βασικὰς ἀξίας, ὁ 18ος αἰὼν δονεῖται ἀπὸ τὰ κηρύγματα τῶν διαφωτιστῶν καὶ τῶν διανοουμένων, μὲ τὰ ὁποῖα ὑποβάλλονται εἰς ἔλεγχον αἱ παλαιαὶ αὐταὶ ἀξίαι καὶ προτείνονται νέα συστήματα πολιτικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς διὰ τὴν κατανομὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν δημιουργίαν κράτους δικαίου. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Β Ἀμερικὴν τὰ πνεύματα ἔχουν ὡριμάσει δι' ἐλευθερίαν, ἐνῶ εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν ἐπανάστασιν διαδέχεται καὶ πάλιν ἡ ἀπολυταρχία ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς Ναπολεοντείου Αὐτοκρατορίας.

8 ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΕΤΗΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (1618 - 1648)

ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΑΦΟΡΜΑΙ. ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ὕστερα ἀπὸ τὴν Δίαιταν τῆς Αὐγούστας (1555) οἱ Καθολικοὶ μὲ δυσφορίαν ἔβλεπον τὰς προόδους τῆς μεταρρυθμίσεως εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς θέσεως τῶν Λουθηρανῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤργησαν νὰ συμπήξουν καὶ ἀμυντικὸν σύνδεσμον, τὴν «Εὐαγγελικὴν Ἕνωσιν». Τότε καὶ οἱ ἀντίπαλοί των ἐσχημάτισαν τὴν *Καθολικὴν Συμμαχίαν* «Λίγκα».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ ἀφορμὴ τῆς συγκρούσεως ἐδόθη ἔπειτα ἀπὸ μίαν αἱματηρὰν ἐξέγερσιν τῶν Βοημῶν Διαμαρτυρομένων εἰς τὴν Πράγαν, ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς των δὲν ἐτήρει τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης τῆς Αὐγούστας πιέζων τὴν θρησκευτικήν των συνείδησιν.

Ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν ἐβάδισαν τὰ στρατεύματα τῆς Καθολικῆς «Λίγκα» καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Φερδινάνδου Β' μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ἐμπειροπόλεμον στρατηγὸν *Τίλλυ*. Τοὺς Βοημοὺς ἐβοήθησεν ὁ στρατὸς τῆς Εὐαγγελικῆς Ἑνώσεως. Εἰς μάχην πλησίον τῆς Πράγας οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἐνικήθησαν, καὶ ἔτσι ἔληξεν ὁ λεγόμενος Βοημικὸς πόλεμος, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν πρώτην φάσιν τοῦ Τριακονταετοῦς.

Η ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΗΣ ΔΑΝΙΑΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΩΝ

Μετὰ τὴν νίκην του ὁ Φερδινάνδος ἀπεφάσισε νὰ καταλύση τὸν Λουθηρανισμόν. Εἰς τὰ σχέδιά του ὅμως ἀντέδρασαν ὁ Γάλλος πρωθυπουργὸς καρδινάλιος Ρισελιέ, διότι ἀντελήφθη τὸν σοβαρὸν κίνδυνον ποὺ ἠπείλει τὴν πατρίδα του, ἐὰν ἐπεκράτουν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν οἱ Ἀψβοῦργοι. Ἐφρόντισε λοιπὸν νὰ στρέψη ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος τὴν διαμαρτυρομένην Δανίαν, μολονότι ὁ ἴδιος ἦτο Καθολικός.

Οἱ *Δανοί*, ὅπως ἐμάθομεν (πέρυσι), ἦσαν γερμανικῆς καταγωγῆς καὶ εἶχον ὑποτάξει τὴν Νορβηγίαν καὶ Σουηδίαν, διατηροῦντες τὴν κυριαρχίαν των εἰς τὴν Βαλτικὴν καὶ τὴν Βόρειον θάλασαν. Ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἦσαν διαμαρτυρόμενοι, ὁ βασιλεὺς των *Χριστιανὸς ὁ Δ'*, ἀφοῦ ἐνισχύθη ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Ὁλλανδίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ἀπεφάσισε νὰ βοηθήση τοὺς ὁμοδόξους του Γερμανούς. Ἔτσι ὁ πόλεμος ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς Γερμανίας καὶ ἔγινεν Εὐρωπαϊκός.

Ἐκ τῶν δυνάμεων ποὺ διέθετεν ὁ Φερδινάνδος ἡ πλέον ὑπολογίσιμος ἦτο ὁ στρατός, ποὺ εἶχεν ὀργανώσει μὲ ἀσυνήθη σκληρότητα ὁ Βοημὸς εὐγενὴς *Βαλενστάιν*. Μὲ τὸ ἀξιόμαχον αὐτὸ στράτευμα καὶ μὲ τὴν σύμπραξιν τῆς Καθολικῆς Συμμαχίας, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτο καὶ πάλιν ὁ Τίλλυ, ὁ αὐτοκράτωρ ἐνίκησε τοὺς Δανοὺς καὶ ἠνάγκασε τὸν Χριστιανὸν νὰ ὑπογράψη τὴν εἰρήνην τῆς Λυβέκης (1626). Ἔτσι τελειώνει ἡ δευτέρα φάσις, ὁ *Δανικὸς* πόλεμος.

Ὁ Βαλενστάιν ὕστερα ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν Β Γερμανίαν, ἀλλά, ἕνεκα προστριβῶν του μὲ Γερμανοὺς ἡγεμόνας, ἀπεμακρύνθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ
ΓΟΥΣΤΑΥΟΣ ΑΔΟΛΦΟΣ

Ἔτσι ὁ Φερδινάνδος ἐθριάμβευσεν, ἐνῶ ὁ Ρισελιὲ εἶχεν ἀποτύχει. Ἀλλὰ ὁ τελευταῖος ἦτο σκληροτράχηλος πολιτικὸς ποὺ δὲν παρεδίδετο εὐκόλως. Μὲ τὴν διπλωματικήν του ἱκανότητα ἐπέτυχε πάλιν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του ἰσχυροτέραν δύναμιν, τὴν Σουηδίαν.

Ἡ χώρα αὐτή, ἐλευθερωθεῖσα τὸ 1523 ἀπὸ τὴν Δανικὴν κατοχήν, χάρις εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἐνδόξου τέκνου της Γουσταύου Βάζα, εἶχεν ὀργανώσει ἰσχυρὸν στρατόν, ἐνῶ μὲ τὸ στόλον της ἐδέσποζεν εἰς τὴν Βόρειον Βαλτικὴν καὶ τὴν Φινλανδίαν.

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς εἰς τὴν Σουηδίαν ἐβασίλευεν ἕνας θεοσεβὴς βασιλεὺς καὶ λαμπρὸς στρατιώτης, ὁ *Γουσταῦος Ἀδόλφος* (1611-1632). Οὗτος ἦτο ὑψηλός, ρωμαλέος, δίκαιος καὶ γλυκὺς τοὺς τρόπους καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἀπεκάλουν «ἀγαθὸν γίγαντα». Διεκρίνετο ἐπίσης διὰ τὴν παιδείαν του (ὡμίλει 6 γλώσσας) καὶ τὴν εὐσέβειαν, τὴν ὁποίαν εἶχε μεταδώσει καὶ εἰς τὸ πειθαρχημένον στράτευμά του.

Ὁ βασιλεὺς ὅμως αὐτὸς ἀπέκτησε φήμην καὶ διὰ τὴν μεταβολὴν ποὺ ἐπέφερεν εἰς τὴν πολεμικὴν τέχνην. Μέχρι τῆς ἐποχῆς του ἡ παράταξις τοῦ πεζικοῦ εἶχε βάθος 10 ἀνδρῶν. Ὁ Γουσταῦος ἐχρησιμοποίησε στενὴν διάταξιν εἰς βάθος 3 - 4 στρατιωτῶν, διὰ νὰ ἔχῃ ὀλιγωτέρας ἀπωλείας ἐκ τῶν ἐχθρικῶν πυροβόλων. Ἐπίσης ἐφωδίασε τὸν στρατόν του μὲ τυφέκια ἐλαφρότερα ἀλλὰ ταχυτέρας βολῆς· καὶ κατέστησε τὸ πυροβολικόν του περισσότερον εὐέλικτον.

Οὕτως ἐξωπλισμένος ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος ἐπὶ κεφαλῆς 15.000 ἀνδρῶν ἀπεβιβάσθη εἰς Πομερανίαν καὶ ἀφοῦ προήλασε μέχρι τῆς Βαυαρίας κατενίκησεν ἐπανειλημμένως τὸν Τίλλυ. Ἔπειτα ἐκυρίευσε τὸ Μόναχον καὶ ἐνῶ ἐκινδύνευεν ἡ Βιέννη, ὁ Φερδινάνδος ἀνεκάλεσε τὸν Βαλενστάιν. Εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν μάχην τοῦ *Λοῦτσεν* οἱ Σουηδοὶ ἐνίκησαν, ἀλλὰ ἔπεσεν ὁ ἥρως τοῦ Βορρᾶ (Ν/ριος 1632). Τέλος μετὰ δύο ἔτη ἐνικήθησαν ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐδολοφονήθη καὶ ὁ Βαλενστάιν.

ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Οἱ διαμαρτυρόμενοι τῆς Γερμανίας μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Σουηδῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐζήτησαν τὴν ἐπέμβασιν τῆς Γαλλίας. Ὁ Ρισελιέ, ποὺ τόσον τὴν ἀνέμενε, τὴν ἐδέχθη. Ἐμίσθωσε τὰ ἐμπειροπόλεμα στρατεύματα τῶν Σουηδῶν καὶ μαζὶ μὲ γαλλικὰς δυνάμεις κατέλαβε τὴν Ἀλσατίαν.

Ὁ πόλεμος συνεχίσθη σκληρός, διότι ἐξῆλθε εἰς αὐτὸν καὶ ἡ Ἱσπανία παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας. Ὅταν ὅμως οἱ Γάλλοι στρατηγοὶ *Κονδὲ* καὶ *Τουρὲν* ἐνίκησαν τοὺς Ἱσπανοὺς εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ οἱ Σουηδοὶ τοὺς Γερμανοὺς εἰς Πράγαν, ὁ νέος αὐτοκράτωρ Φερδινάνδος Γ' συνῆψεν ἀνακωχὴν (1648).

Ἔτσι ὁ Τριακονταετὴς αὐτὸς πόλεμος σημειώνει τὸ τέρμα του ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου ἤρχισε.

Η ΕΙΡΗΝΗ ΤΗΣ ΒΕΣΤΦΑΛΙΑΣ 1648

Αὐτὴ ἔχει μεγάλην σημασίαν. Τὰ συνέδριά της, εἰς τὰ ὁποῖα ἔλαβον μέρος οἱ διασημότεροι διπλωμάται καὶ ἡγεμόνες, ἐκανόνισαν τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης μέχρι τῆς Εἰρήνης τῆς Οὐτρέχτης. Τὰ θρησκευτικὰ πράγματα ἐρρυθμίσθησαν συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους εἰρήνης τῆς Αὐγούστας.

Οἱ κυριώτεροι ὅροι τῆς Βεστφαλικῆς εἰρήνης ἦσαν οἱ ἑξῆς :

1. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἐδόθησαν ἡ Ἀλσατία, τὸ Μέτς, τὸ Τοὺλ καὶ τὸ Βερντέν.

2. Ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλβετίας καὶ τῆς Ὁλλανδίας.

3. Ἡ Σουηδία ἔλαβε τὴν Πομερανίαν καὶ ἀποζημιώσεις.

4. Παρεχωρήθη ἀνεξαρτησία εἰς τοὺς Γερμανοὺς ἡγεμόνας ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ κράτους των.

9 Η ΑΠΟΛΥΤΑΡΧΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1789

Ὁ συνετὸς βασιλεὺς *Ἑρρῖκος* ὁ Δ' (1589 - 1610) μὲ τὸ Δ/γμα τῆς Νάντης ἐπέτυχε τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν θρησκευτικὴν γαλήνην εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἐπροστάτευσε τὰ γράμματα, τὴν βιοτεχνίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ κατέστησε τὴν χώραν του μίαν ἀπὸ τὰς ἰσχυροτέρας Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης.

Ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸν μία σειρὰ ἀπὸ λαμπροὺς ὑπουργοὺς (ὅπως ὁ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ρισελιέ, ὁ *Μαζαρῖνος* καὶ ὁ *Κολμπὲρ*) ἐβοήθησε τοὺς διαδόχους του νὰ αὐξήσουν τὴν βασιλικὴν δύναμιν καὶ νὰ κάμουν τὴν Γαλλίαν ἕνα πλούσιον, δυνατὸν καὶ συγκεντρωτικὸν κράτος.

Ὁ καρδινάλιος Ρισελιέ, ποὺ ἀπὸ τὸ 1624 - 1642 ἐχρημάτισε πρωθυπουργὸς τοῦ Λουδοβίκου 13ου, ἔδειξε σπανίαν κυβερνητικὴν ἱκανότητα. Δύο βασικοὺς σκοποὺς ἔθεσεν εἰς τὴν πολιτικήν του, ὅταν ἔγινε πρωθυπουργὸς τῆς Γαλλίας: εἰς τὸ ἐσωτερικόν, νὰ διαλύση τὰ ἔνοπλα σώματα τῶν Οὐγενότων καὶ νὰ ταπεινώση τοὺς εὐγενεῖς, ὥστε νὰ αὐξηθῆ ἡ δύναμις τοῦ βασιλέως· εἰς τὸ ἐξωτερικόν, νὰ περιορίση τὴν Αὐστρίαν καὶ νὰ ἀνυψώση τὸ γόητρον τῆς Γαλλίας. Καὶ ἐπέτυχεν εἰς ἀμφοτέρους.

Ὁ *Μαζαρίνος* (ποὺ ἦτο καὶ αὐτὸς καρδινάλιος) ἐκυβέρνησε τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τὸ 1642 - 1661. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἔπνιξεν εἰς τὸ αἷμα τὰς ἐπαναστάσεις τῶν εὐγενῶν καὶ ἐστερέωσε τὴν μοναρχίαν. Εἰς τὸ ἐξωτερικόν, μὲ τὴν συνθήκην τῆς Βετσφαλίας, ηὔξησε τὰ ὅρια τῆς Γαλλίας.

Ὁ *Λουδοβῖκος ΙΔ'* (1661 - 1715) ἐπέβαλεν ἀπολυταρχικὸν πολίτευμα. Ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἡ Γαλλία ἀπέκτησε μεγίστην ἰσχύν. Εἰς αὐτὸ τὸν ἐβοήθησεν ἡ ἐργατικότης του, ἡ ἀδάμαστος θέλησίς του καὶ ἡ ἱκανότης ποὺ εἶχε νὰ ἐκλέγη τοὺς συνεργάτας του. Ἐπειδὴ μὲ τὰς προσπαθείας τοῦ Ἑρρίκου τοῦ Δ' Ρισελιὲ καὶ τοῦ Μαζαρίνου ἡ βασιλεία εἶχε στερεωθῆ, ὁ Λουδοβῖκος ἐκυβέρνησε τὴν Γαλλίαν 54 χρόνια χωρὶς κανένα περιορισμόν. Ὅλαι αἱ ἐξουσίαι εὑρίσκοντο εἰς τὰς χεῖρας του: τὸ «Κράτος εἶμαι ἐγὼ» («L'état c'est moi»), ἔλεγεν.

Ἐπειδὴ ἐθεώρησε τὸν ἑαυτόν του ὡς ἀπεσταλμένον τοῦ Θεοῦ, προσεπάθησε νὰ δώση εἰς τὴν μοναρχίαν του λάμψιν πρωτοφανῆ. Ὡς ἔμβλημά του ἔλαβε τὸν λάμποντα ἥλιον καὶ ἔκτισεν εἰς τὰς *Βερσαλλίας* (προάστιον τῶν Παρισίων) ἕνα κομψὸν καὶ ἐπιβλητικὸν ἀνάκτορον. Πέριξ αὐτοῦ ἐδημιουργήθη ὁλόκληρος πόλις, ὅπου παρέμενον οἱ αὐλικοί, οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ ὑπάλληλοί του, ποὺ ἔφθαναν τοὺς 15.000.

Μὲ ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν τὸν διάσημον *Κολμπὲρ* ἐναυπήγησεν ἰσχυρὸν ἐμπορικὸν καὶ πολεμικὸν στόλον καὶ ἐνεθάρρυνε τὴν ἀποικιακὴν ἐξάπλωσιν τῆς Γαλλίας εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὰς Ἰνδίας. Ἐπίσης ὑπεστήριξε τὰ γράμματα, τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιοτεχνίαν. Ὁ Κολμπὲρ πρῶτος ἐφεῦρε λογιστικὰ συστήματα, διὰ νὰ μὴ κλέπτουν οἱ ὑπάλληλοι τὸ κράτος. Μὲ ὑπουργὸν τῶν στρατιωτικῶν τὸν *Λουβουὰ* ἔκαμε στρατιωτικὰς μεταρρυθμίσεις. Ὁ στρατὸς ἔγινε μόνιμος καὶ οἱ στρατιῶται ὑπεχρεώθησαν νὰ φοροῦν ὁμοιόμορφον στολὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ νὰ γυμνάζωνται τακτικῶς καὶ ὁμοιοτρόπως. Ἔτσι ὁ στρατός του ἔγινεν ὁ πρῶτος τοῦ κόσμου.

Διὰ νὰ φέρη τὰ σύνορα τῆς Γαλλίας εἰς τὰ «φυσικά της ὀχυρά», ὅπως ἔλεγε (ἐννοῶν τὸν Ρῆνον), τὴν ἔσυρεν εἰς μακροχρονίους πολέμους (1665 - 1713), ποὺ τὴν ἐξησθένησαν οἰκονομικῶς καὶ τὴν ἔκαμαν μισητήν. Τοὺς πολέμους αὐτούς, ποὺ ἔχουν ὀνομασθῆ «ληστρικοί», τοὺς ἔκλεισεν ἡ *Συνθήκη τῆς Οὐτρέχτης* (πόλεως τῆς Ὁλλανδίας). Μὲ τοὺς ὅρους της οἱ Ἄγγλοι ἐκέρδισαν τὸ Γιβραλτὰρ καὶ ἡ Αὐστρία τὴν Ν Ἰταλίαν καὶ τὴν Σικελίαν. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀσκόπους αὐτοὺς πολέμους, ἄλλη ἀκαταλόγιστος ἐνέργειά του ὑπῆρξεν ἡ ἀνάκλησις τοῦ Δ/τος τῆς Νάντης, ἡ ὁποία ὑποχρέωσε 100.000 διανοουμένους, ἐμπόρους καὶ βιοτέχνας, ποὺ ἀνῆκαν εἰς τὸν Καλβινισμόν, νὰ ἐκπατρισθοῦν, διὰ νὰ μὴ ὑποστοῦν φυλακίσεις καὶ διώξεις.

10 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑΝ ΚΑΙ Η ΕΔΡΑΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟΥ

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἐλισάβετ Α΄, ποὺ δὲν εἶχε διάδοχον, εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἀγγλίας ἀνῆλθεν ὁ ἀνεψιός της *Ἰάκωβος Α΄*, βασιλεὺς τῆς Σκωτίας, ὁ ὁποῖος ἀνῆκεν εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Στούαρτ. Ἔτσι τὰ δύο βασίλεια ἐσχημάτισαν ἕνα, τὸ βασίλειον τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

Οἱ Στούαρτ ἦσαν ἀπολυταρχικοί, ἀπὸ ἐπίδρασιν τῶν ἄλλων βασιλέων, καὶ ἠθέλησαν νὰ περιορίσουν τὸν κοινοβουλευτισμόν. Ὁ δεύτερος μάλιστα ἀπὸ αὐτούς, *Κάρολος ὁ Α΄*, ἐπειδὴ πολλάκις κατεπάτησε τὸν Χάρτην τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ, «Μάγκνα Κάρτα[9]» ποὺ εἶχεν ὑπογράψει τὸ 1214 ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης *ὁ Ἀκτήμων*, καὶ ἐπειδὴ ἔκαμεν αὐθαιρεσίας ἐναντίον τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ (τοῦ Κοινοβουλίου), προεκάλεσεν ἐξέγερσιν τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Ὀλιβιέρον Κρόμβελ.

Εἰς τὰς μάχας ποὺ διεξήχθησαν μεταξὺ τῶν στρατευμάτων τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἐπαναστατικῶν (1640 - 48), τὰ βασιλικὰ ἐνικήθησαν καὶ ὁ βασιλεὺς συνελήφθη αἰχμάλωτος. Ἔπειτα ἐδικάσθη καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον (1649) δι' ἀποκεφαλισμοῦ.

Κατόπιν ἐκηρύχθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν Δημοκρατία μὲ πρόεδρον τὸν Κρόμβελ, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνησε τὴν Ἀγγλίαν μὲ σιδηρᾶν πυγμήν. Μὲ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐπωφελεῖς συμμαχίας καὶ νικηφόρους πολέμους ἐκυρίευσεν ἐδάφη εἰς τὰς ἀποικίας καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ νίκη ποὺ κατήγαγεν ὁ στόλος του ἐναντίον τοῦ ὁλλανδικοῦ, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τοῦ Φιλίππου, ἐθαλασσοκράτει. Μὲ τὰς ἐπιτυχίας του αὐτὰς ὁ Κρόμβελ ἔκαμε τὴν Ἀγγλίαν πρώτην ναυτικὴν δύναμιν τοῦ Κόσμου καὶ ὁ ἴδιος ἀπέκτησε τὴν φήμην λαμπροῦ ἡγεμόνος.

Ἔπειτα ἀπὸ τὸν θάνατόν του ἐξέσπασαν ἐπαναστάσεις τῶν βασιλοφρόνων, ὥστε ὁ δυναμικὸς στρατηγὸς *Μὸνκ* εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνακαλέση τὸν ἐξόριστον διάδοχον *Κάρολον Β'* (1661). Ἀλλὰ ὁ νέος βασιλεύς, ἐπειδὴ εἶχε ζήσει ὡς ἐξόριστος εἰς τὸ περιβάλλον τῶν Γάλλων βασιλέων καὶ δὲν συνεπάθει τὸ Ἀγγλικανικὸν θρήσκευμα, ἦλθεν ἀμέσως εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ, τὸ Κοινοβούλιον. Τὸ τελευταῖον διὰ νὰ περιορίση τὰς αὐθαιρεσίας τοῦ βασιλέως, τὸν Μάρτιον τοῦ 1679 τὸν ἠνάγκασε νὰ ὑπογράψη τὴν πρᾶξιν τοῦ *Χάμπεας Κόρπους*[10] (Habeas Corpus) μὲ τὴν ὁποίαν ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δικαιώματα τῆς «προσωπικῆς ἐλευθερίας» καὶ τῆς «ἀντιστάσεως» (ποὺ παρεχώρει ὁ βασιλεὺς Ἰωάν. Ἀκτήμων μὲ τὴν Μεγάλην Χάρταν), ὁ Κάρολος ἀνεγνώρισεν εἰς τὸν ἀγγλικὸν λαὸν καὶ τὸ δικαίωμα «τοῦ σκέπτεσθαι καὶ ἐκφράζεσθαι ἐλευθέρως».

Ὁ διάδοχος τοῦ Καρόλου Β' *Ἰάκωβος Β'* (1685-1688), ἐπειδὴ ἐφάνη περισσότερον ἀπολυταρχικὸς ἀπὸ τὸν προκάτοχόν του καὶ ἐσχεδίαζε νὰ ἐπαναφέρη τὸν καθολικισμόν, εὑρέθη ἐνώπιον μιᾶς εἰρηνικῆς ἐπαναστάσεως. Τὸ κόμμα τῶν Συντηρητικῶν καὶ τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων συνεφώνησαν νὰ καλέσουν εἰς τὸν θρόνον τὴν κόρην τοῦ Ἰακώβου *Μαρίαν* καὶ τὸν σύζυγόν της *Γουλιέλμον* τῆς Ὀράγγης, ποὺ ἦτο κυβερνήτης τῆς Ὁλλανδίας. Ὁ Ἰάκωβος εὑρέθη τότε χωρὶς λαϊκὸν στήριγμα καὶ ἐδραπέτευσεν. Οἱ νέοι βασιλεῖς, ἐπειδὴ ἦσαν διαμαρτυρόμενοι καὶ ἔτρεφον λαϊκώτερα αἰσθήματα, ὑπέγραψαν, μόλις ἔφθασαν εἰς τὸ Λονδῖνον (1689), τὴν Διακήρυξιν τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀγγλικοῦ Λαοῦ (Bill of Rights). Αὐτὴ εἶναι ἕνα συμβόλαιον μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ἔθνους, ποὺ περιορίζει τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος, ὥστε νὰ μὴν ἠμπορῇ νὰ προχωρήση εἰς καμίαν ἐνέργειαν (φορολογικήν, νομοθετικήν, πολεμικὴν ἢ διπλωματικὴν) χωρὶς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Κοινοβουλίου.

Μὲ τὴν Διακήρυξιν αὐτὴν ἐστερεώθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ Κοινο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βουλευτισμός. Σύμφωνα μὲ τὸ πολίτευμα αὐτό, τὴν κυβέρνησιν ὁ βασιλεὺς τὴν ἀναθέτει ὑπευθύνως εἰς τοὺς ὑπουργούς, ἐνῶ αὐτὸς ἐπικυρώνει τὰς πράξεις των, χωρὶς νὰ φέρη εὐθύνην. Ἀπὸ τοῦ 1694 καθιερώθη ἡ συνήθεια εἰς τὴν Ἀγγλίαν νὰ ἐπιλέγη ὁ βασιλεὺς τοὺς ὑπουργοὺς ἀπὸ τὸ κόμμα ποὺ ἔχει πλειοψηφήσει εἰς τὰς ἐκλογάς· οἱ ἄλλοι βουλευταὶ ἀποτελοῦν τὴν ἀντιπολίτευσιν καὶ ἐλέγχουν τὰς πράξεις τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ βασιλέως.

11 ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 18ου ΑΙΩΝΟΣ

Ὡς κράτη τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης θεωροῦνται ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Πρωσσία· ὡς κράτη τῆς Ἀνατολικῆς ἡ Πολωνία καὶ ἡ Ρωσία. Μὲ αὐτὴν λοιπὸν τὴν σειρὰν θὰ ἐξετάσωμεν ἓν ἕκαστον χωριστά.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ

Τὸν πυρῆνα τοῦ κράτους αὐτοῦ ἀπετέλεσε τὸ δουκᾶτον τῆς Αὐστρίας, ποὺ τὸ ἐξουσίαζεν ὁ οἶκος τῶν Ἀψβούργων, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξελέγετο καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας. Ἡ Αὐστρία εἰς ἔκτασιν ἦτο ἀπέραντος· δὲν εἶχεν ὅμως πραγματικὴν δύναμιν, ἦτο συγκροτημένη ἀπὸ ἕνα μωσαϊκὸν ἐθνοτήτων (ἀπὸ Γερμανούς, Ἰταλούς, Τσέχους, Πολωνούς, Σέρβους, Οὔγγρους κλπ.), αἱ ὁποῖαι μὲ δυσκολίαν ὑπέμενον τὸν ξένον ζυγόν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ Αὐστρία, ἀλλὰ καὶ διότι ἔμεινε γεωργικὴ μὲ περιωρισμένην ἐμπορικὴν ἀνάπτυξιν, δὲν προώδευσεν ὅσον αἱ ἄλλαι χῶραι τῆς Δύσεως.

Εἰς μεγάλην ἀκμὴν ἔφθασεν ἡ Αὐστρία ἐπὶ Μαρίας Θηρεσίας (1740 - 1780). Αὕτη ἐπέβαλεν ὁμοιόμορφον διοίκησιν εἰς ὅλους τοὺς λαούς, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Οὔγγρους, εἰς τοὺς ὁποίους ἔδωσεν αὐτονομίαν. Σπουδαῖος βασιλεὺς ὑπῆρξεν καὶ ὁ υἱός της Ἰωσὴφ Β΄ (1780 - 1790), ποὺ κατήργησε τὴν δουλοπαροικίαν καὶ ἔκαμε πολλὰς μεταρρυθμίσεις. Εἰς τοὺς Ἕλληνας ἔγινε γνωστός, διότι μὲ τὴν τσαρίναν Αἰκατερίνην ἀπεφάσισαν νὰ διαμελίσουν τὴν Τουρκίαν, ἀλλὰ καὶ ἐξεδήλωσε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ καταλάβη τὴν Θεσσαλονίκην.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΠΡΩΣΣΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ἡ Γερμανία, ὅπως εἴδομεν, ἦτο χωρισμένη εἰς πολλὰ κρατίδια. Ἓν ἐξ αὐτῶν, τὸ ἐκλεκτοράτον τοῦ Βραδεμβούργου (μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἔλβα καὶ Ὄδερ), ἀπετέλεσε τὴν ψυχὴν τοῦ Πρωσσικοῦ κράτους, ὅταν ἀνεκηρύχθη βασίλειον μὲ πρωτεύουσαν τὸ Βερολῖνον. Οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς ἡγεμόνας του, ποὺ ἀνῆκον εἰς τὸν δυναστικὸν οἶκον τῶν Χοετζόλλερν εἶναι :

1) Ὁ Φρειδερῖκος Γουλιέλμος ὁ Α' ἢ «μέγας ἐκλέκτωρ» (1640-88), ὁ θεμελιωτὴς τοῦ κράτους τῆς Πρωσσίας. Ἐβελτίωσε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ ἐκλεκτοράτου του, ποὺ εἶχε δοκιμασθῆ κατὰ τὸν Τριακονταετῆ Πόλεμον καὶ ὠργάνωσε στρατὸν πειθαρχικόν. Παραλλήλως ἐνίσχυσε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιοτεχνίαν, χρησιμοποιήσας 20.000 Οὐγενότους, ἐξ ἐκείνων ποὺ εἶχεν ἐκδιώξει ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ'

2) Ὁ υἱὸς τοῦ προηγουμένου Φρειδερῖκος ὁ Α' ἐπέτυχε νὰ τοῦ δοθῆ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Ἀψβούργων ὁ τίτλος τοῦ βασιλέως τῶν Πρώσσων καὶ τὸ κράτος του νὰ ἀναγνωρισθῆ ἀνεξάρτητον βασίλειον (1701). Ἐπροστάτευσε τὴν παιδείαν καὶ ἐξωράισε μὲ δημόσια ἔργα τὸ Βερολῖνον.

3) Φρειδερῖκος Β' ὁ Μέγας (1740 - 1786.) Ὀξείας ἀντιλήψεως καὶ εὐρυτάτης μορφώσεως, δραστήριος καὶ ἱκανὸς νὰ ἐκμεταλλεύεται ὑπὲρ τῆς χώρας του τὰς περιστάσεις, ἀπέβη μέγας πράγματι βασιλεὺς αὐτῆς. Διακεκριμένος στρατηλάτης ὁ Φρειδερῖκος ἐκέρδισε πολλὰς νίκας καὶ ἀφήρεσεν ἐδάφη ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν καὶ Δ. Πολωνίαν. Ὡς φωτισμένος ἡγεμὼν καὶ λόγιος ἐπροστάτευσε τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα καὶ ἀνέπτυξε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιοτεχνίαν τοῦ κράτους. Ἐπίσης ἀνύψωσε καὶ τὸ τεχνικὸν ἐπίπεδον τῆς Πρωσσίας μὲ πολλὰ κοινωφελῆ ἔργα.

Η ΠΟΛΩΝΙΑ

Χώρα οἰκονομικῶς καθυστερημένη καὶ χωρὶς φυλετικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἑνότητα ἡ Πολωνία ἐπιέζετο ἀσφυκτικῶς ἀπὸ ἰσχυροὺς γείτονας καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντισταθῆ εἰς τὰς ἁρπακτικὰς διαθέσεις των. Ἄλλαι αἰτίαι τῆς ἀδυναμίας της ὑπῆρξαν ἡ ἔλλειψις κεντρικῆς διοικήσεως καὶ μονίμου στρατοῦ, κυρίως ὅμως ἡ πρωτόγονος κοινωνική της

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διαίρεσις: δύο μόνον τάξεις λαοῦ ὑπῆρχον, οἱ εὐγενεῖς — ὀλίγοι μεγαλοκτηματίαι — καὶ τὸ μέγα πλῆθος, οἱ χωρικοὶ — οἱ πλεῖστοι δουλοπάροικοι, ποὺ ἔζων βίον ἄθλιον. Ἀστικὴ τάξις δὲν ὑπῆρχε, διὰ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ὀργάνωσιν ἐμπορίου.

Τοιουτοτρόπως ἡ Πολωνία οὔτε ἰσχυρὰν κεντρικὴν κυβέρνησιν παρουσίασεν, οὔτε ἀξιόμαχον στρατὸν ἐδημιούργησεν, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἱκανοὺς ἡγεμόνας ἀνέδειξε. Μόνην ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ὁ βασιλεύς της Ἰωάννης Σοβιέσκυ, ὁ ὁποῖος, ὅταν διὰ δευτέραν φορὰν ἐκινδύνευσεν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἡ Βιέννη, τοὺς προσέβαλε μὲ τὸ ἱππικόν του καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν (1683).

Κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἡ χώρα πολλὰ ὑπέφερεν ἀπὸ τοὺς κακοὺς γείτονάς της. Τελικῶς τὸ 1795 ἡ Αὐστρία, ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Ρωσία τὴν ἐμοιράσθησαν μεταξύ των καὶ ἔτσι ἔχασε τὴν ἐλευθερίαν της.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Οἱ Ρῶσοι ἦσαν *Σλάβοι* νομάδες, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς μεγάλας ἐκτάσεις τῆς ΒΑ Εὐρώπης, ὅπου ἄλλοτε κατώκουν οἱ Σκύθαι. Πυρὴν τοῦ Ρωσικοῦ κράτους ὑπῆρξε τὸ Νοβόγοροδ, τὸ ὁποῖον ἱδρύθη ἀπὸ τοὺς Βίκιγκς, ἀλλὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ των παρέλαβον οἱ Ρῶσοι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ βασιλέως των Βλαδιμήρου ἀπὸ τὸ Βυζάντιον. Τὴν πρόοδον τῆς χώρας ἀνέκοψαν οἱ Μογγόλοι, οἱ ὁποῖοι τὸν 13ον αἰῶνα κατέκλυσαν τὴν Ρωσίαν. Ἀλλὰ κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ὁ βασιλεὺς Ἰβὰν ὁ Τρομερὸς ἀπετίναξε τὸν Μογγολικὸν ζυγόν.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος ἡ Ρωσία ἐθεωρεῖτο ἀκόμη ἀπολίτιστος χώρα. Δὲν εἶχεν ἀστικὴν τάξιν καὶ ἡ κοινωνική της διάρθρωσις περιελάμβανε μόνον τοὺς βογιάρους καὶ τοὺς μουζίκους· οἱ πρῶτοι ἦσαν μεγάλοι γαιοκτήμονες, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἦσαν δουλοπάροικοι καλλιεργοῦντες τὰ κτήματα τῶν βογιάρων. Οἱ ἱερεῖς δὲν εἶχον καμίαν μόρφωσιν. Σχέσεις πολιτισμοῦ μὲ τὴν Δύσιν δὲν ὑπῆρχον. Ἡ δυναστεία, ποὺ ἠθέλησε νὰ ἀφυπνίση τοὺς Ρώσους ἀπὸ τὸν μεσαιωνικὸν λήθαργον, εἶναι ἡ δυναστεία τῶν Ρωμανὼφ (1613 - 1917). Ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς αὐτῆς περισσότερον ἀξιόλογοι εἶναι οἱ δύο ἑπόμενοι :

1) Ὁ Πέτρος ὁ Μέγας (1689 - 1725), εἶναι ὁ γιγαντόσωμος βασιλεύς, ὁ ὁποῖος μὲ θαυμαστὴν δραστηριότητα εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ρωσίαν τὸν πολιτισμόν. Κατὰ τὴν νεότητά του ἦλθεν εἰς τὴν Ὁλλανδίαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου εἰργάσθη διὰ νὰ διδαχθῆ τὴν ναυπηγικὴν τέχνην· ἐμελέτησεν ἐπίσης καὶ τὰ διοικητικὰ συστήματα τῶν δυτικῶν χωρῶν. Ὅταν ἐπέστρεψεν, ὠργάνωσε στρατοὺς καὶ στόλους καὶ διέδωσε τὰ ἀγαθὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ εἰς τοὺς γενειοφόρους μουζίκους του. Μὲ σκληρὰς μάχας ἐνίκησε εἰς *Πολτάβαν* (1709) τὸν βασιλέα τῆς Σουηδίας *Κάρολον* τὸν *ΙΒ'* καὶ ἐπέτυχεν ἐν σπουδαῖον «ἀνοικτὸν παράθυρον», ὅπως ἔλεγεν, εἰς τὴν Βαλτικὴν μὲ τὴν ἵδρυσιν τῆς Πετρουπόλεως (Λένινγκραντ). Ἐνίκησεν ἐπίσης καὶ τοὺς Τούρκους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀπέσπασε τὸ *Ἀζὸφ* καὶ ἤνοιξεν ἄλλο παράθυρον εἰς τὸν Εὔξεινον.

2) Μεγάλη βασίλισσα ὑπῆρξε καὶ ἡ Αἰκατερίνη, ποὺ ἐπωνομάσθη καὶ «Σεμίραμις τοῦ Βορρᾶ» (1762 - 1796). Γλωσσομαθὴς καὶ μὲ σπανίαν μόρφωσιν εἰργάσθη μὲ ζῆλον, διὰ νὰ διαδοθῆ εἰς πλατύτερα στρώματα τοῦ λαοῦ της ὁ πολιτισμὸς τῆς Δύσεως καὶ κυρίως τῆς Γαλλίας, τὴν ὁποίαν ἐθαύμαζε. Μὲ τοὺς πολέμους της πρὸς τὴν Τουρκίαν προσέθεσεν εἰς τὴν ἀχανῆ αὐτοκρατορίαν τὴν *Κριμαίαν* καὶ ἄλλας περιοχὰς τῆς Μαύρης Θαλάσσης, ἐνῶ μὲ τὸν διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας ἀπέσπασε τὴν *Λιθουανίαν*. Εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡ Αἰκατερίνη ὑπῆρξεν ἀγαπητή, διότι τοὺς ἐδέχετο, ὅταν κατεδιώκοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ ὑπεστήριζεν ἐπαναστατικὰ κινήματα τῶν ὁμοδόξων λαῶν κατὰ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας.

12 ΤΑ ΑΠΟΙΚΙΑΚΑ ΚΡΑΤΗ. Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ (Η.Π.Α.)

ΤΟ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΟΛΛΑΝΔΩΝ

Οἱ Ἱσπανοὶ καὶ οἱ Πορτογάλοι πρῶτοι ἵδρυσαν ἀποικίας, ἀλλὰ δὲν ἐφάνησαν ἱκανοὶ νὰ τὰς διατηρήσουν ἐπὶ πολύ. Ἱκανώτεροι ἀνεδείχθησαν οἱ *Ὁλλανδοί*, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν συντριβὴν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τοῦ Φιλίππου Β' ἐκτοπίζουν τοὺς Ἱσπανοὺς ἀπὸ τὰς θαλασσίας κτήσεις των. Οἱ ὁλλανδικοὶ στόλοι διασχίζουν κυρίαρχοι τοὺς ὠκεανοὺς καὶ οἱ «ἁμαξηλάται τῆς θαλάσσης»[11], ἱδρύουν ἰσχυρὸν ἀποικιακὸν κράτος εἰς Ν Ἀφρικὴν καὶ εἰς τὰ νησιὰ τοῦ Ἰνδικοῦ. Ἔτσι κρατοῦν εἰς χεῖρας των τὸ ναυτικὸν ἐμπόριον τοῦ κόσμου ἐπὶ ἕνα αἰῶνα (1588-1688).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟΝ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Πρῶτος ὁ Γάλλος *Καρτιὲ* εἶχεν ἐξερευνήσει τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Ἁγίου Λαυρεντίου εἰς Καναδᾶν (1535). Ἀπησχολημένη μὲ τοὺς ἰταλικοὺς καὶ θρησκευτικοὺς πολέμους ἡ Γαλλία δὲν κατώρθωσε νὰ ἀξιοποιήση τὰς ἀνακαλύψεις αὐτάς. Μόνον τὸ 1608 ἔφθασαν εἰς τὸν Καναδᾶν οἱ πρῶτοι Γάλλοι ἄποικοι μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Σαμουὴλ *Σαμπλαὶν* καὶ ἱδρύουν τὸ *Κεμπέκ*, ἀφοῦ συνέτριψαν τὴν ἀντίστασιν τῶν ἐρυθροδέρμων. Κατόπιν ἄλλοι ἀκούραστοι ἱεραπόστολοι ἀκολουθοῦντες τὸ ρεῦμα τοῦ Μισισιπῆ κατῆλθον εἰς τὸν κόλπον τοῦ Μεξικοῦ, ὅπου κατέλαβον ἀπέραντον ἔκτασιν, τὴν *Λουιζιάναν*. Αὐταὶ εἶναι ἀποικίαι τῆς Γαλλίας εἰς Β Ἀμερικήν.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν ἡ Γαλλία κατέλαβε τὴν μεγάλην νῆσον Μαδαγασκάρην καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας ἵδρυσεν ἐμπορικοὺς σταθμοὺς μὲ κέντρον τὴν πόλιν Ποντισερύ.

ΤΟ ΑΓΓΛΙΚΟΝ ΑΠΟΙΚΙΑΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Στηρίζεται εἰς τὴν κατὰ θάλασσαν ὑπεροχὴν τῶν Ἄγγλων, ἀφ' ὅτου ἐπὶ τῆς βασιλίσσης των Ἐλισάβετ ἐθεμελίωσαν τὴν ναυτικήν των δύναμιν.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος τὸ βασίλειον τῆς Μεγ. Βρεταννίας ἀρχίζει νὰ διεκδικῆ τὰ παράκτια ἐδάφη τῆς Β Ἀμερικῆς, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐξερευνήσει ὡς γνωστὸν ὁ Καμπόττο (1497). Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1606 - 1732 οἱ Ἄγγλοι ἐπιδίδονται μὲ θάρρος εἰς τὸν ἀποικισμὸν τῆς Β Ἀμερικῆς καὶ ἱδρύουν εἰς τὰ μέρη αὐτὰ 13 ἀποικίας. Δὲν περιορίζονται ὅμως μόνον ἐκεῖ, ἀλλὰ στρέφονται καὶ εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἡμισφαίριον, ὅπου κυριεύουν τὸ Μαδρὰς εἰς τὰς Ἰνδίας. Ἐντὸς μιᾶς δεκαετίας (1757 - 67) καταλαμβάνουν διὰ τοῦ λόρδου Κλάιβ τὰς Ἰνδίας· τὸ 1770 διὰ τοῦ Κοὺκ κατακτοῦν τὴν 5ην Ἤπειρον, τὴν Αὐστραλίαν, ποὺ τὴν εἶχον ἀνακαλύψει τὸ 1600 Ὁλλανδοί. Αἱ πρῶται ὕλαι ποὺ περιέρχονται εἰς τὴν διάθεσίν των καὶ αἱ πολλαὶ ἀγοραὶ τῶν νέων χωρῶν συντελοῦν εἰς τὴν ραγδαίαν ἐξέλιξιν τῆς ἀγγλικῆς βιομηχανίας καὶ τὴν διείσδυσιν τοῦ ἐμπορίου των εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου.

Ἕνεκα τοῦ ἀγγλικοῦ αὐτοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἡ Ὁλλανδία ἔπαυσε νὰ θαλασσοκρατῆ. Ἔπειτα ἦλθεν ἡ σειρὰ τῆς Γαλλίας, ἡ ὁποία δὲν ἐδίστασε νὰ ἀναμετρηθῆ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὸν ἑπταετῆ ἀποικιακὸν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πόλεμον (1756 - 1763), ἀλλὰ ἐνικήθη καὶ ἔχασε τὰς ἀποικίας της εἰς Β 'Αμερικὴν πλὴν τῆς Λουϊζιάνας.

Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ

Αἱ 13 'Αγγλικαὶ ἀποικίαι, ποὺ διεμορφώθησαν εἰς τὴν Β 'Αμερικήν, διετήρησαν μὲ τὴν Μητρόπολιν οἰκονομικὴν μόνον ἐξάρτησιν. Εἶχον δεσμευθῆ, κατόπιν συμφωνίας, νὰ στέλλουν εἰς τὴν Μ. Βρεταννίαν τὰς πρώτας ὕλας των καὶ νὰ προμηθεύωνται ἀπὸ αὐτὴν βιομηχανικὰ προϊόντα, διότι εἰς τὰς ἀποικίας εἶχεν ἀπαγορευθῆ νὰ ἱδρύουν βιομηχανίας.

Οἱ λόγοι αὐτοί, καθὼς καὶ ἡ φορολογία ποὺ ἐπέβαλεν ἡ 'Αγγλικὴ κυβέρνησις εἰς τὸ *χαρτόσημον* χωρὶς τὴν ἔγκρισιν τῶν ἀποικιακῶν Συμβουλίων, ἐδημιούργησαν ἀναβρασμὸν μεταξὺ τῶν Βορειοαμερικανῶν. Τότε ἡ 'Αγγλικὴ Κυβέρνησις κατήργησε τὸν φόρον τοῦ χαρτοσήμου, ἀλλ' ἐπέβαλε φορολογίαν εἰς τὸ *τσάι* καὶ εἰς ἄλλα *εἰσαγόμενα εἴδη*· ἐνώπιον ὅμως τῶν νέων φορολογιῶν οἱ Βορειοαμερικανοὶ ἐξηγέρθησαν μὲ πρωτοπόρους τοὺς κατοίκους τῆς *Βοστώνης*. Ἔτσι ὁ 'Αγγλικὸς στρατὸς ποὺ ἐστάλη κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν εὑρέθη πολιορκημένος εἰς τὴν Βοστώνην ἀπὸ τὴν ἐθνοφρουρὰν τῆς Μασαχουσσέτης. Εἰς ὅλας τὰς Πολιτείας ἔπνεεν ἄνεμος ἀνεξαρτησίας, ἐνῶ ἄποικοι πάσης ἡλικίας ἔλαβαν τὰ ὅπλα ὑπὸ τὰς πτυχὰς τῆς 'Αμερικανικῆς σημαίας. Τότε ἡ 'Εθνοσυνέλευσις τῆς Φιλαδελφείας (4 'Ιουλίου 1776) μὲ τὴν Διακήρυξιν τῶν Δικαιωμάτων τοῦ 'Ανθρώπου[12] ἐκήρυξε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν 13 Πο-

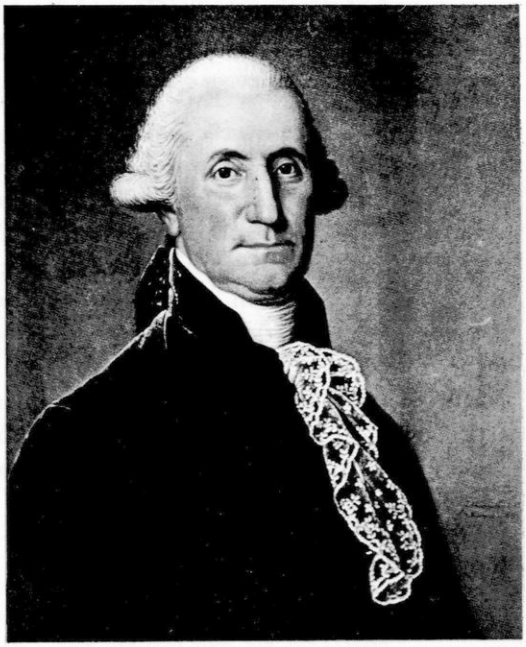

Εἰκ. 9. Ὁ Γεώργιος Οὐάσιγκτον, πρῶτος Πρόεδρος τῶν Η.Π.Α.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐξέλεξεν ἀρχιστράτηγον τὸν Γεώργ. Οὐάσιγκτον, ὁ ὁποῖος ἀργότερον συνέτριψε τὰ Ἀγγλικὰ στρατεύματα καὶ συνέλαβε τὸν στρατηγὸν των Κορνουάλλην. Τελικῶς ἡ Ἀγγλία διὰ τῆς Συνθήκης τῶν Παρισίων (3 Σεπτ. 1783) ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν 13 Πολιτειῶν τῆς Β Ἀμερικῆς.

Κάθε μία ἐξ αὐτῶν διετήρησε τὴν ἐσωτερικὴν αὐτονομίαν της, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐξωτερικήν των πολιτικὴν ἀπετέλεσαν Ὁμοσπονδίαν, τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας Ἀμερικῆς (Η.Π.Α.) ποὺ διοικοῦνται συμφώνως πρὸς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1787.

Ἡ κυβέρνησις τῶν Η.Π.Α. ἔχει ἕδραν τὴν Οὐάσιγκτον[13]. Τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ ὁ Πρόεδρος, τὴν δικαστικὴν τὸ Ἀνώτατον Δικαστήριον καὶ τὴν νομοθετικὴν τὸ Κογκρέσσον (Βουλὴ - Γερουσία).

13 ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17ον ΑΙΩΝΑ

Ἐνῶ κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα κέντρον τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κινήσεως ἦτο ἡ Ἰταλία, κατὰ τὸν 17ον τὸ κέντρον μετατοπίζεται δυτικώτερον.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ἀκμάζει ἡ λογοτεχνία, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ ζωγραφική. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἡ ποίησις καὶ ἡ ἐπιστήμη. Παραλλήλως ἀνθεῖ εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ δραματογραφία, ἐνῶ εἰς τὰ Κάτω Χώρας ἀναδεικνύονται ἔξοχοι ζωγράφοι.

Ἐπειδὴ ὅλαι αὐταὶ αἱ ἐκδηλώσεις ὑπῆρξαν ἐντονώτεραι εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου τὰς ἐπροστάτευσεν ὁ «Βασιλεὺς Ἥλιος», ὡς ἀπεκλήθη ὁ Λουδοβῖκος ΙΔ΄ διὰ τοῦτο ὁ 17ος αἰὼν ἔλαβε τὸ ὄνομά του.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17ον ΑΙΩΝΑ

1. Ἡ Γαλλία τὴν ἐποχὴν αὐτὴν κυριαρχεῖ εἰς τὴν Εὐρώπην ὄχι μόνον διπλωματικῶς ἀλλὰ καὶ πνευματικῶς. Ἡ ὑπεροχή της αὐτὴ ὀφείλεται εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς *Γαλλικῆς Ἀκαδημίας*[14] ἀπὸ τὸν Ρισελιὲ (1635), ἡ ὁποία μὲ τὰς περιφήμους ἐκδόσεις της ἔδωσεν εἰς τὴν Γαλλίαν ἑνιαίαν γλῶσσαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ μερικαὶ καλλιεργημέναι κυρίαι ἐκ τῆς ἀστικῆς τάξεως ἐδημιούργουν εἰς τὰ σαλόνια των συναναστροφάς, ὅπου συνεκεντροῦντο ποιηταὶ καὶ καλλιτέχναι, οἱ ὁποῖοι δὲν περιωρίζοντο μόνον εἰς τὴν διασκέδασιν, ἀλλὰ ἢ ἀπήγγελλον ἔργα των ἢ ἔδιδον ἐρασιτεχνικὰς παραστάσεις ἢ καὶ συνεζήτουν σπουδαῖα θέματα, ὅπως περίπου εἰς τὰ *συμπόσια τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν*. Αἱ κοινωνικαὶ αὐταὶ ἐκδηλώσεις καὶ ἄλλαι σχετικαί, ποὺ ἐγίνοντο εἰς τὰ μέγαρα τῆς ἀριστοκρατίας καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἐχάριζαν εἰς τὸ Παρίσι τὴν πνευματικὴν ἡγεμονίαν.

Τὸ πλέον ἔντονον γνώρισμα τῆς πνευματικῆς λάμψεως τῆς *Γαλλίας* κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὑπῆρξε τὸ *θέατρον*, ὅπου ἀνεδείχθησαν σπουδαῖοι συγγραφεῖς μὲ θεατρικὰ ἔργα μνημειώδη διὰ τὸ *κομψὸν ὕφος* των καὶ τὴν *ὡραίαν πλοκὴν* ἢ τοὺς *ἠθικοὺς χαρακτῆρας τῶν ἡρώων των* κ.λ.π. Ἀπὸ τοὺς θεατρικοὺς αὐτοὺς συγγραφεῖς σημειώνομεν :

Πρῶτον τὸν *Κορνήλιον*, τοῦ ὁποίου οἱ ἥρωες ἀφοσιώνονται εἰς τὸ καθῆκον περισσότερον ἀπὸ τὸ συμφέρον των. Ἀριστοτεχνήματά του θεωροῦνται ὁ «*Σίδ*», ὁ «*Ὁράτιος*» καὶ ἡ μοναδική του κωμωδία «ὁ Ψεύτης».

Δεύτερον τὸν *Μολιέρον*, κωμωδιογράφον, ποὺ μὲ ἀνεξάντλητον φαιδρότητα ἐσκιαγράφησεν ἀνθρωπίνους τύπους· ἀθάνατα ἔργα του παρέμειναν «Ὁ κατὰ φαντασίαν ἀσθενής», «ὁ Ἀρχοντοχωριάτης» καὶ ὁ «Ἐξηνταβελόνης».

Τρίτον τὸν *Ρακίναν*, ποὺ ἔγραψε τὴν «Ἀνδρομάχην» τὴν «Φαίδραν», «Ἰφιγένειαν» κ.λ.π. Ἡ προτίμησίς του στρέφεται εἰς γυναικείους χαρακτῆρας, ποὺ τοὺς συνταράσσουν τὰ πλέον σφοδρὰ πάθη (ζηλοτυπία, ἔρως φιλοδοξία κ.ἄ.).

Ἄλλοι ἀξιοπρόσεκτοι συγγραφεῖς εἶναι ὁ *Λαμπρυγιὲρ* μὲ τοὺς «Χαρακτῆρας του», ὁ *Λαφονταὶν* ποὺ μὲ πρότυπον τὸν Αἴσωπον ἔγραψε «Μύθους». Τέλος ὁ φιλόσοφος *Καρτέσιος* ποὺ ἔγραψε τὸν «Περὶ Μεθόδου λόγον», εἰς τὸν ὁποῖον διδάσκει ποίαν πορείαν πρέπει νὰ ἀκολουθῆ ὁ ἐπιστήμων, ὅταν ἐρευνᾶ σπουδαῖα ζητήματα. Τὸ ἔργον του αὐτὸ ἐκρίθη ὡς ὑπόδειγμα ὕφους τοῦ γαλλικοῦ πεζοῦ λόγου.

2. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ μεγαλύτερος ποιητὴς εἶναι ὁ *Μίλτων* ποὺ ἔγραψε τὸν «Ἀπολεσθέντα Παράδεισον», ὑπέροχον ἐπικὸν ποίημα. Ὁ μέγας φιλόσοφος *Τζὸν Λόκ*, ποὺ διδάσκει ὅτι τὸ βρέφος ἔρχεται εἰς τὸν κόσμον χωρὶς τίποτε νὰ γνωρίζῃ (ὁ νοῦς του εἶναι «ἄγραφος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χάρτης») καὶ μόνον μὲ τὰς αἰσθήσεις του σχηματίζει ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰς γνώσεις. Ὁ μεγαλύτερος ἐπιστήμων εἶναι ὁ Νεύτων (1642 - 1727), ποὺ διετύπωσεν εἰς τὴν Φυσικὴν τὸν νόμον τῆς παγκοσμίου ἕλξεως.

3. Εἰς τὴν Ἱσπανίαν ἐμφανίζονται λαμπροὶ δραματουργοί, ὅπως ὁ *Λόπε ντὲ Βέγκα* ποὺ ἔγραψε 1500 δράματα, ἐπίσης δὲ ὁ Καλντερὸν ντε *λὰ Βάργκα* μὲ πολλὰ θεατρικὰ ἔργα.

Τέλος εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀκμάζει ὁ Φυσικὸς *Τορικέλλι* ποὺ ἀνεκάλυψε μέθοδον μετρήσεως τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως (Βαρόμετρον).

Η ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17ον ΑΙΩΝΑ

Μὲ τὰ λαμπρά της μνημεῖα τόσον εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικήν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ζωγραφικὴν ἡ Γαλλία διατηρεῖ τὸ προβάδισμα καὶ εἰς τὴν καλλιτεχνίαν.

Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν οἱ ἀρχιτέκτονες μεταχειρίζονται τὸν ρυθμὸν *Μπαρόκ*, τοῦ ὁποίου τὸ ἰδιαίτερον γνώρισμα εἶναι ὅτι συγχέονται τὰ ὅρια τῶν σχεδίων καὶ τῶν μορφῶν. Ὑπόδειγμα τοῦ ρυθμοῦ αὐτοῦ εἶναι τὸ ἀνάκτορον τῶν Βερσαλλιῶν.

Ἀπὸ τοὺς *Γάλλους ζωγράφους* ἀξιοσημείωτοι θεωροῦνται ὁ *Πουσὲν* (Ποιμένες τῆς Ἀρκαδίας, ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Βαβυλῶνα) καὶ ὁ *Λὲ Μπρὲν* (ἀριστούργημά του «Ἡ ζωὴ τοῦ Λουδοβίκου»).

Εἰς τὴν Ἱσπανίαν ζωγράφοι παγκοσμίου φήμης λογίζονται : πρῶτος ὁ *Βελάσκεθ* ποὺ θαυμάζεται διὰ τὴν ἁρμονίαν τῶν σχεδίων καὶ τὴν λεπτὴν αἴσθησιν τῶν χρωμάτων. (Περίφημοι πίνακές του ἐθεωρήθησαν ἡ πριγκίπισσα Μαργαρίτα, ὁ πρίγκιψ Βαλτάσαρ Κάρολος κ.ἄ.). Ἐξ ἴσου φημίζεται καὶ ὁ *Μουρίλο* ποὺ ἐφιλοτέχνησε θρησκευτικὰς εἰκόνας καὶ πίνακας ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωήν. Πασίγνωστοι ἔγιναν διὰ τὴν χάριν καὶ τὴν εἰλικρίνειαν ποὺ τοὺς διακρίνει οἱ «Παῖδες τρώγοντες σταφυλὰς» ἢ καὶ οἱ «Παῖδες παίζοντες κύβους».

Εἰς τὴν Φλάνδραν (Βέλγιον) κορυφαῖος ζωγράφος ἀνεδείχθη ὁ *Ροῦμπενς* ποὺ θαυμάζεται διὰ τὰς ἰσχυρὰς ἐντυπώσεις ποὺ προξενοῦν τὰ ἔργα του. Ἀπαράμιλλον ἔργον του «Ἡ Ἀποκαθήλωσις». Εἰς τὴν *Ὁλλανδίαν* ἤκμασεν ὡς μεγάλος διδάσκαλος καὶ τεχνίτης τοῦ χρωστῆρος ὁ *Ρέμπραντ*. Εἰς τὰ δημιουργήματά του, ἐκφράζει μὲ δύναμιν τὰς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν εἰκονιζομένων προσώπων. Ἀντιπροσω-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πευτικὰ ἔργα τῆς τεχνοτροπίας του εἶναι ἡ ὀνομαστὴ σύνθεσίς του «Μάθημα ἀνατομίας», ἐπίσης ὡραιότατος πίναξ του «ὁ Καλὸς Σαμαρείτης».

14 ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Τὸ ἔτος 1789 ἀποτελεῖ ὑψηλὸν ὁρόσημον ποὺ τὸ ἐχάραξαν αἱ ἰδέαι καὶ αἱ πράξεις τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ λάμψις τῆς ἐκρήξεώς της ἐφώτισε τοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου ἐπὶ ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα. Δι' αὐτὸ ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις εἶναι ἓν ἀπὸ τὰ κυριώτερα γεγονότα τῆς Παγκοσμίου ἱστορίας.

Ἀλλὰ ἡ προπαρασκευή της ὑπῆρξε μακρὰ καὶ εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ Διαφωτισμοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ πνεῦμα του εἶχε διαποτίσει ὁλόκληρον τὸν 18ον αἰῶνα.

ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΥ

Ἐνῶ οἱ λογοτέχναι τοῦ 17ου αἰῶνος ἐπεζήτουν μὲ τὰ ἔργα των νὰ διασκεδάζουν τοὺς εὐγενεῖς, τὸν 18ον αἰῶνα ἐμφανίζονται συγγραφεῖς ποὺ ἐπιδιώκουν νὰ διδάξουν καὶ νὰ διαφωτίσουν τὸν λαόν, ὅτι ζῇ εἰς καθεστὼς κοινωνικῆς ἀνισότητος, ἀδικίας καὶ οἰκονομικῆς καταπιέσεως. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τοὺς συγγραφεῖς ἐκείνους τοὺς ὠνόμασαν διαφωτιστάς.

Ὁ Διαφωτισμὸς ἔχει τὰς ρίζας του εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ἀπὸ τὸν 17ον ἀκόμη αἰῶνα εἶχον ἀκουσθῆ αἱ ὑψηλαὶ ἰδέαι περὶ κράτους, κοινωνίας καὶ δικαιοσύνης. Ἀπὸ τὸ 1666 ὁ περίφημος Ἄγγλος κοινωνιολόγος *Τζὸν Λὸκ* διεκήρυξε τὴν κυριαρχίαν τοῦ λαοῦ, τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου, τὴν ἰσότητα. Κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 18ου αἰῶνος, ὁ οἰκονομολόγος Ἀδὰμ Σμὶθ ἀπέρριπτε μὲ τὰ συγγράμματά του κάθε ἐπέμβασιν τοῦ κράτους εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀτόμου.

Αἱ νέαι αὐταὶ ἰδέαι ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν διεδόθησαν ἐντεῦθεν τῆς Μάγχης, ἀλλ' ἐκαρποφόρησαν περισσότερον εἰς τὴν Γαλλίαν, διότι ἐκεῖ ἐπεκράτει ἄδικον φορολογικὸν σύστημα, ποὺ ἔρριπτεν ὅλα τὰ βάρη εἰς τοὺς χωρικοὺς καὶ τοὺς μικροαστούς. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ ἄσκοπος σπα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τάλη τοῦ δημοσίου χρήματος καὶ αἱ αὐθαιρεσίαι τῆς τάξεως τῶν προνομιούχων εἶχον φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον.

Οἱ σπουδαιότεροι Γάλλοι (συγγραφεῖς) διαφωτισταὶ τοῦ 18ου αἰῶνος εἶναι :

1. Ὁ Βολταῖρος, ποὺ μὲ τὰ συγγράμματά του κατεπολέμησε κάθε μορφὴν τυραννίας.

2. Ὁ Μοντεσκιέ, ὁ ὁποῖος εἰς τὸν σοφὸν βιβλίον του «Τὸ πνεῦμα τῶν Νόμων» διακρίνει τὴν ἐξουσίαν εἰς Ἐκτελεστικήν, Νομοθετικὴν καὶ Δικαστικήν.

3. Ὁ Ζὰν - Ζὰκ Ρουσσώ, ποὺ καταφέρεται κατὰ τῆς ἀπολυταρχίας, ἀποκρούει τὴν κοινωνικὴν ἀνισότητα καὶ μαστιγώνει τὴν ἀπάνθρωπον μεταχείρισιν. Τὰς ἰδέας του αὐτὰς ἐκθέτει εἰς τὸ συνταρακτικὸν διὰ τὴν ἐποχήν του βιβλίον του «Τὸ Κοινωνικὸν Συμβόλαιον», ποὺ ἐθεωρήθη εὐαγγέλιον τῆς Κοινωνιολογίας.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς ὅμως σημειώνεται καὶ μία τάσις ἀπὸ μερικοὺς φωτισμένους ἡγεμόνας νὰ ἐφαρμόσουν εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῶν λαῶν των ἰδέας κοινωνικῶν ἐλευθεριῶν καὶ ἀνθρωπισμοῦ. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ ὠνομάσθη Φωτεινὴ Δεσποτεία, τοιοῦτοι δὲ βασιλεῖς ὑπῆρξαν, ὅπως ἐγνωρίσαμεν, ὁ *Φρειδερῖκος ὁ Μέγας*, ὁ *Ἰωσὴφ Β'* τῆς Αὐστρίας καὶ ἡ *Μεγάλη Αἰκατερίνη*.

ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Γαλλικὴ ἐπανάστασις ἔχει ὀνομασθῆ ἡ ἐξέγερσις τῶν Γάλλων ἀστῶν καὶ χωρικῶν ἐναντίον τοῦ ἀδίκου καὶ πιεστικοῦ καθεστῶτος, ποὺ εἶχον ἐπιβάλει εἰς τὴν χώραν των οἱ ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες Λουδοβῖκος 14ος, 15ος καὶ 16ος. Τὴν ἔκρηξιν τῆς λαϊκῆς ἀγανακτήσεως ὑπεβοήθησαν καὶ τὰ κηρύγματα τῶν Διαφωτιστῶν, καθὼς ἐπίσης καὶ οἱ ἀπελευθερωτικοὶ ἀγῶνες τοῦ Βορειαμερικανικοῦ λαοῦ. Ἡ Ἐπανάστασις ἐκράτησε δέκα χρόνια (1789 - 1799) καὶ ὑπῆρξε συγκλονιστικὴ ὄχι μόνον διὰ τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλον τὸν Κόσμον. Ἡ ὅλη ἐξέγερσις ἠμπορεῖ νὰ χωρισθῆ εἰς τέσσαρας περιόδους ἢ φάσεις ἀναλόγως τῶν μεταβολῶν εἰς τὴν μορφὴν τῆς Κυβερνήσεως.

1. Αἱ *Γενικαὶ Τάξεις*. Ἡ Συντακτικὴ Συνέλευσις (5 Μαΐου 1789 — 30 Σεπτ. 1791).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὸ μεγάλο ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ ἠνάγκασε τὸν βασιλέα Λουδοβῖκον ΙΣΤ' νὰ συγκαλέση τοὺς *ἀντιπροσώπους τῶν Τριῶν Τάξεων*, ποὺ δὲν εἶχον ποτὲ συγκληθῆ ἀπὸ τοῦ 1614.

Εἰς τὰς 4 Μαΐου 1789 ἤρχισε ἡ πρώτη συνεδρίασις τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ (300 εὐγενεῖς, 300 κληρικοί, 600 τῆς γ' τάξεως). Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅμως τῆς συζητήσεως οἱ σύνεδροι διεφώνησαν ἐπὶ τοῦ τρόπου ψηφοφορίας. Δι' αὐτὸ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς γ' τάξεως ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἐκήρυξαν ἑαυτοὺς Ἐθνοσυνέλευσιν, ἡ ὁποία μὲ σύστασιν τοῦ Μιραμπὼ ἐκήρυξε τὰ μέλη της ἀπαραβίαστα καὶ ὡρκίσθη νὰ μὴ διαλυθῆ, ἂν δὲν δώση εἰς τὴν πατρίδα Σύνταγμα (καὶ δι' αὐτὸ λέγεται Συντακτική).

Αὐτὸ ἐθεωρήθη ἐπαναστατικὴ ἐνέργεια καὶ ὁ βασιλεὺς ἠθέλησε νὰ διαλύση τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. Τότε ὅμως ὁ λαὸς τῶν Παρισίων ἔλαβε τὰ ὅπλα καὶ κατόπιν πολιορκίας ἐκυρίευσε τὸ μισητὸν φρούριον τῆς Βαστίλλης, ὅπου ἐφυλακίζοντο οἱ ἀντίπαλοι τοῦ καθεστῶτος· ἔπειτα ὠργάνωσεν ἐθνοφρουρὰν μὲ ἀρχηγὸν τὸν Λαφαγέτ, ποὺ εἶχε διαπρέψει ὡς ἥρως εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τῶν Βορειαμερικανῶν. Ἡ πτῶσις τῆς *Βαστίλλης* σημειώνει τὸ τέλος τοῦ δεσποτισμοῦ εἰς τὴν Γαλλίαν, διὰ τοῦτο δὲ ἡ 14η Ἰουλίου ἑορτάζεται ὡς ἐθνικὴ ἐπέτειος τῶν Γάλλων.

Ἔπειτα ἡ Συνέλευσις ἐπροχώρησεν εἰς τὴν *κατάργησιν τῶν προνομίων* καὶ ἐψήφισε τὴν μνημειώδη *Διακήρυξιν τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου*.

Αἱ κυριώτεραι διατάξεις της :

1. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐλεύθεροι, ἔχουν τὰ ἴδια δικαιώματα καὶ εἶναι ἴσοι ἀπέναντι τοῦ νόμου.

2. Κανένας πολίτης δὲν ἐπιτρέπεται νὰ φυλακισθῆ ἄνευ προηγουμένης δικαστικῆς ἀποφάσεως.

3. Προστατεύεται ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκείας, τοῦ λόγου καὶ τῆς σκέψεως.

4. Ἡ κυριαρχία πηγάζει ἀπὸ τὸν λαὸν καὶ ἀνήκει εἰς τὸν λαόν.

5. Τὸ βάρος τῆς φορολογίας μοιράζεται μεταξὺ ὅλων γενικῶς τῶν πολιτῶν διὰ τὴν ὠφέλειαν τοῦ κράτους.

Τέλος παρουσίασε τὸ νέον *Σύνταγμα*, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ βασιλεὺς κρατεῖ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ἐνῶ τὴν Νομοθετικὴν ἀσκοῦν οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ. Ὁ Λουδοβῖκος ὡρκίσθη καὶ τὰ πράγματα ἔβαι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ναν καλῶς. Πλὴν ὅμως ἀντέδρασαν ἡ σύζυγός του Μαρία Ἀντουανέττα καὶ οἱ ἄλλοι σύμβουλοί του, οἱ ὁποῖοι τὸν ἔπεισαν νὰ δραπετεύση. Ἡ ἀπόπειρά του ἀπέτυχε, διότι ὁ βασιλεύς, μολονότι μετημφιεσμένος, ἀνεγνωρίσθη εἰς τὰ σύνορα καὶ συνελήφθη. Μετεφέρθη εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ὅπου τοῦ ἀνέστειλαν τὴν ἐξουσίαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἔδωσε καὶ πάλιν ὅρκον ὅτι θὰ σεβασθῇ τὸ Σύνταγμα, ἐπανέκτησε τὰ προνόμιά του (Σεπτέμβριος 1791).

Ἔτσι τελειώνει ἡ πρώτη φάσις τῆς Ἐπαν/σεως μὲ τὴν κατάργησιν τῆς Ἀπολυταρχίας καὶ τὴν ἵδρυσιν τῆς Συνταγματικῆς Μοναρχίας, ἤτοι μὲ περιωρισμένα τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος.

2. Ἡ Νομοθετικὴ Συνέλευσις (1 Ὀκτ. 1791 — 21 Σεπτ. 1792).

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Συντακτικῆς ἐξελέγη Νομοθετικὴ Συνέλευσις ἢ *Τακτικὴ Βουλή*. Δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ προχωρήση ἀπερίσπαστος εἰς τὸ ἔργον της, διότι πολλοὶ βασιλόφρονες, φυγάδες εἰς τὸ ἐξωτερικόν, (οἱ λεγόμενοι «ἐμιγκρέ»,) ἔπεισαν τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας νὰ ἐπέμβη στρατιωτικῶς πρὸς λύτρωσιν τοῦ Λουδοβίκου ΙΣΤ'

Ἡ Συνέλευσις ἐκήρυξε τὴν Γαλλίαν «ἐν κινδύνῳ». Τότε ἀπὸ ὅλας τὰς ἐπαρχίας συνέρρεον εἰς τὸ Παρίσι ἔνοπλοι καὶ ἐνθουσιώδεις πατριῶται. Τὴν 30ὴν Ἰουλίου 1792 ἔφθασαν καὶ 600 νέοι ἀπὸ τὴν Μασσαλίαν ψάλλοντες ἓν πατριωτικὸν ἆσμα[15] τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἔπειτα ὁ ἐθνικὸς ὕμνος τῶν Γάλλων. Ὕστερα ἀπὸ μερικὰς ἀτυχίας πλησίον τῶν συνόρων τὰ γαλλικὰ στρατεύματα μαχόμενα ὑπὲρ σωτηρίας τῆς πατρίδος ἐρρίφθησαν μὲ ἐνθουσιασμὸν ἐναντίον τῶν φυγάδων καὶ τῶν Πρώσσων εἰς τὴν μάχην τοῦ *Βαλμὺ* καὶ τοὺς συνέτριψαν (20 Σεπτ. 1792).

Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ Νομοθετικὴ Συνέλευσις ἐψήφισε τὴν ἀναστολὴν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ συνεκάλεσε τὸν λαὸν εἰς *Ἀναθεωρητικὴν Συνέλευσιν*, ποὺ ἔγινε γνωστὴ μὲ τὸν γαλλικὸν ὅρον Κονβανσιὸν (Συμβατική). Ἔτσι τελειώνει καὶ ἡ δευτέρα φάσις, ἐνῶ εἰς τὸν πολιτικὸν ὁρίζοντα ἀνέρχονται ἄτομα ἀπὸ λαϊκώτερα στρώματα καὶ ἡ Ἐπαν/σις γίνεται ὁλονὲν καὶ ὁρμητικωτέρα.

Τὴν ἑπομένην ἀκριβῶς ἡμέραν τῆς νίκης τοῦ Βαλμὺ ἐνθουσιασμένοι οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Κονβανσιὸν ἐψήφισαν τὴν κατάργησιν τῆς Βασιλείας καὶ τὴν κήρυξιν τῆς Δημοκρατίας. Ἔπειτα ἐδίκασαν ὡς ἐνόχους ἐσχάτης προδοσίας τὸν Λουδοβῖκον καὶ τὴν Ἀντουανέτταν καὶ τοὺς ἀνέβασαν εἰς τὴν λαιμητόμον (γκιλοττίναν) ἐνώπιον τοῦ λαοῦ (Ἰαν. 1793).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὸν Μάιον τοῦ ἰδίου ἔτους, ἐπειδὴ Πρωσσικὰ καὶ Αὐστριακὰ στρατεύματα ἐν συνεργασίᾳ μὲ τοὺς «ἐμιγκρὲ» ἔκαμαν νέαν εἰσβολὴν εἰς τὰ γαλλικὰ ἐδάφη, ἡ Συνέλευσις ἔλαβε *τρομοκρατικὰ μέτρα* κατὰ τῶν ἀντιδραστικῶν. Κατὰ σύστασιν τοῦ δημαγωγοῦ *Δαντὸν* ἵδρυσε τὴν Ἐπιτροπὴν Δημοσίας Ἀσφαλείας, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας ἦσαν οἱ μεγάλοι ἡγέται τῆς Ἐπαναστάσεως, Δαντόν, *Μαρὰ* καὶ *Ροβεσπιέρ*. Αὐτὴ κατέγραφεν εἰς μυστικὸν κατάλογον κάθε ὕποπτον, ποὺ τὸν ἐδίκαζον πρόχειρα ἐπαναστατικὰ δικαστήρια, τὰ ὁποῖα καθ' ὅλην τὴν χώραν ἔστειλαν εἰς τὴν γκιλοττίναν χιλιάδας πολιτῶν, ἀκόμη καὶ ἀθώους. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ τρομοκρατία ἔφερε μεγάλην ἀντίδρασιν καὶ ὅλοι οἱ ὀργανωταί της εἶχαν κακὸν τέλος (1795).

Εἰκ. 10. Ὁ μέγας Ναπολέων

Ἔτσι ἔληξεν ἡ τρίτη περίοδος τῆς Ἐπαν/σεως, ποὺ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴν τῶν ἄκρων στοιχείων τῆς γ' τάξεως, τὰ ὁποῖα ἐγκαθίδρυσαν εἰς τὴν Γαλλίαν τὸ χάος τοῦ τρόμου· εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὅμως τὰ στρατευμένα τέκνα τῆς χώρας ἀπέκρουσαν τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος καὶ τοὺς κατεδίωξαν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους των.

4. *Τὸ Διευθυντήριον καὶ οἱ Πόλεμοι τῆς Ἐπαναστάσεως.*

Ὕστερα ἀπὸ τὴν τρομοκρατίαν ἐκυριάρχησαν οἱ συντηρητικοὶ βουλευταί, οἱ ὁποῖοι παρεχώρησαν τὴν ἐξουσίαν εἰς 5μελὲς Διευθυντήριον.

Αὐτὸ ἐπέτυχε μὲ σκληροὺς ἀγῶνας νὰ συντρίψῃ τὰς ἐπαναστάσεις τῶν βασιλοφρόνων εἰς τὴν χώραν. Εἰς τὸ ἐξωτερικὸν αἱ στρατιαὶ τῆς Γαλλίας ὡδηγοῦντο ἀπὸ θριάμβου εἰς θρίαμβον. Ἀλλὰ ποῦ ὀφείλονται αἱ νῖκαι αὐταί; Εἰς τὸ ὅτι ὁ στρατὸς δὲν εἶναι μισθοφορικός· εἶναι τὰ παιδιὰ τῆς Γαλλίας ποὺ πολεμοῦν μὲ ἐνθουσιασμὸν διὰ τὰς ἰδέας των.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οἱ στρατηγοί των εἶναι νεαροὶ ἀξιωματικοί, ποὺ ἐμπνέονται ἀπὸ πατριωτισμὸν καὶ γνωρίζουν νὰ πλήττουν τὸν ἀντίπαλον εἰς τὸ ἀδύνατον σημεῖον μὲ τὴν στρατηγικὴν τῶν ἐλιγμῶν καὶ τοῦ αἰφνιδιασμοῦ.

Ἀπὸ τοὺς πολέμους τῆς Ἐπαναστάσεως σπουδαιότεροι εἶναι ὁ Ἰταλικὸς καὶ ἡ ἐκστρατεία εἰς Αἴγυπτον. Ἀρχιστράτηγος καὶ εἰς τοὺς δύο ἦτο ὁ Ναπολέων Βοναπάρτης.

Εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Ναπολέων μολονότι διέθετεν ὀλιγωτέραν δύναμιν, κατώρθωσε μὲ θαυμασίους ἐλιγμοὺς καὶ αἰφνιδιαστικὰ πλήγματα νὰ συντρίψῃ δύο στρατιὰς τῆς Αὐστρίας καὶ τὴν ἠνάγκασε νὰ κλείσῃ τὴν *Συνθήκην τοῦ Καμποφόρμιο* (1797). Συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους αὐτῆς ἡ Γαλλία ἐλάμβανε τὸ Βέλγιον, τὴν Λομβαρδίαν καὶ τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου πελάγους.

Ἡ ἐκστρατεία τῆς Αἰγύπτου ἔγινε τὸ 1798 κατόπιν προτάσεως τοῦ Ναπολέοντος πρὸς τὸ Διευθυντήριον: εἰσηγήθη δηλ. ὅτι ἂν ἡ Γαλλία ἐκυρίευε τὴν Αἴγυπτον, θὰ ἦτο ἀνοικτὸς ὁ δρόμος πρὸς τὰς Ἰνδίας καὶ ἡ Ἀγγλία, ποὺ ἀνῆκεν εἰς τὸν συνασπισμὸν τῶν ἐχθρῶν τῆς Γαλλίας, θὰ ἐζήτει εἰρήνην.

Ὁ Ναπολέων ἀφοῦ ἐπεβίβασεν εἰς τὸν στόλον 35.000 ἄνδρας, διέσχισε τὴν Μεσόγειον καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς τὸ Ἀβουκίρ, λιμένα τῆς Αἰγύπτου. Ἔπειτα ἔγινε κύριος τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Δέλτα. Ἀλλ' ὁ Ἄγγλος ναύαρχος *Νέλσων* ἔσπευσεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἔκαυσε τὸν γαλλικὸν στόλον εἰς τὸ Ἀβουκίρ. Ὁ Ναπολέων ἀφοῦ ἐνίκησε πλησίον τῶν Πυραμίδων τοὺς *Μαμελούκους*[16], ἐκυριάρχησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ εὑρέθη ἀποκλεισμένος ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου. Τοιουτοτρόπως ἡ θέσις τοῦ γαλλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος ἦτο δύσκολος· ἔγινε δὲ ἀκόμη δυσκολωτέρα, ὅταν τὸ Διευθυντήριον ἀνεκάλεσε τὸν Ναπολέοντα. Μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ἀρχηγοῦ του τὸ γαλλικὸν σῶμα ἐσυνθηκολόγησε μὲ τοὺς Ἄγγλους.

Παρὰ τὴν ἀποτυχίαν της ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ ὠφέλησε τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ Ναπολέων εἶχε πάρει μαζύ του πολλοὺς σοφούς, οἱ ὁποῖοι ἐμελέτησαν τὴν φύσιν καὶ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς Αἰγύπτου· ἐπίσης συνεκέντρωσαν ἀξιόλογον ἀρχαιολογικὸν ὑλικὸν καὶ διέσωσαν πολλὰ ἀπὸ τὰ μνημεῖα της.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις παρὰ τὰς πολλὰς ἀκρότητας ποὺ διέ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πραξεν, ἐπέτυχε καὶ λαμπρὰ ἔργα ποὺ δὲν πρέπει νὰ παραβλέψωμεν παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν φρίκην τῆς τρομοκρατίας.

Ἀπὸ τὰ δημιουργήματα αὐτὰ εἶναι ἡ ἵδρυσις *Ἀκαδημίας Φυσικῶν Ἐπιστημῶν καὶ Καλῶν Τεχνῶν*, ἐπίσης καὶ τῆς Ἐκὸλ *Νορμάλ*, ἑνὸς δηλ. διδασκαλείου ποὺ ἑτοιμάζει καθηγητὰς διὰ τὰ Γυμνάσια.

Ὁ ἴδιος ὁ Ναπολέων ἵδρυσε καὶ τὸ *Αἰγυπτιακὸν Ἰνστιτοῦτον*, ποὺ εἶχεν ἀποστολὴν τὴν μελέτην τῶν παπύρων καὶ τῶν παναρχαίων μνημείων τῆς Αἰγύπτου.

Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ ἔμεινε αἰώνιον κτῆμα εἶναι αἱ *ὑψηλαὶ ἀρχαὶ* ποὺ διεκήρυξεν περὶ τῆς ἀδελφότητος, τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν.

15 Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ. ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ ΚΑΙ Η ΙΔΡΥΣΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ

Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ (1799 - 1815)

Κατὰ τὴν πρώτην δεκαπενταετίαν τοῦ 19ου αἰῶνος ἡ ζωὴ ἑκατομμυρίων Εὐρωπαίων ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὰς ἀποφάσεις τοῦ Ναπολέοντος.

Ἔτσι ἡ σύντομος αὐτὴ περίοδος λαμβάνει τὴν μορφὴν δράματος, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ θεαταὶ παρακολουθοῦν τὴν ταχεῖαν ἀνύψωσιν τοῦ πρωταγωνιστοῦ του εἰς τὸ ἀποκορύφωμα τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως καὶ δόξης, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξ ἴσου ταχεῖαν πτῶσιν του εἰς τὸ βάραθρον τοῦ ὀλέθρου.

Τὴν Νοπολεόντειον ἐποχὴν θὰ τὴν διαιρέσωμεν εἰς τρεῖς φάσεις: τὴν ὑπατείαν, τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς καὶ τὴν περίοδον τῆς πτώσεως.

1. Ἡ περίοδος τῆς Ὑπατείας (1799 - 1804). Ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ Ναπολέοντος ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἐχαιρετίσθη ἀπὸ τοὺς Γάλλους μὲ πολλὴν ἀνακούφισιν. Ἡ κατάστασις τοῦ κράτους εἶχε γίνει κρίσιμος, καὶ τὸ Διευθυντήριον δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἐπιβληθῇ. Τότε ὁ Βοναπάρτης διέλυσε μὲ πραξικόπημα τὴν Βουλὴν (Νοεμβρ. 1799) καὶ ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος τὴν κυβέρνησιν μὲ τὸν τίτλον τοῦ ὑπάτου μαζὶ μὲ δύο ἄλλους.

Τὰ σπουδαιότερα ἔργα τῆς Ὑπατείας εἶναι εἰς τὸν ἐσωτερικὸν τομέα ἡ δημοσίευσις τοῦ *Ἀστικοῦ Κώδικος* (1804) καὶ ἡ *συμφωνία*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μὲ τὸν Πάπαν, ἡ ὁποία παρεχώρει εἰς τὸ κλῆρον τὰ προεπαναστατικά του προνόμια, ἀλλὰ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ κράτους. Σημαντικὴν ἐπιτυχίαν εἶχεν ἡ Ὑπατεία καὶ εἰς τὸν ἐξωτερικὸν τομέα. Τὴν ἐπανειλημμένως ὑπὸ τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ Μορὼ καὶ ὑπὸ αὐτοῦ τούτου τοῦ Ναπολέοντος ἡττηθεῖσαν Αὐστρίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀγγλίαν, ὑπεχρέωσε νὰ ὑπογράψουν εἰρήνην μὲ ὅρους ἐπωφελεῖς διὰ τὴν Γαλλίαν.

2. Ἡ αὐτοκρατορικὴ περίοδος τῆς ἀκμῆς (1804 - 1814).

Τὸ 1804 ὁ Ναπολέων κατήργησε τὴν Ὑπατείαν καὶ ἐστέφθη ὑπὸ τοῦ Πάπα *κληρονομικὸς Αὐτοκράτωρ* τῶν Γάλλων. Ἡ Δημοκρατία ἐξέπνευσε.

Μὲ ἀνησυχίαν εἶδον αὐτὴν τὴν ἀλλαγὴν αἱ ἄλλαι Εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις, διότι προέβλεπον ὅτι εἶχον νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν ἀκόρεστον φιλοδοξίαν ἑνὸς δαιμονίου στρατηλάτου. Πρώτη ἡ Μ. Βρεταννία, ποὺ ἔτρεφεν ἔχθραν πρὸς τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν, κατεπάτησε τὴν εἰρήνην (πρωθυπουργὸς ὁ Πὶτ ὁ νεώτερος) καὶ προητοίμαζε συνασπισμὸν ἐχθρικῶν Δυνάμεων κατὰ τῆς Γαλλίας.

Ὁ Ναπολέων, διὰ νὰ τρομοκρατήση τὴν Ἀγγλίαν, συνεκέντρωσε στρατὸν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μάγχης δι' ἀπόβασιν. Ἐπειδὴ ὅμως διεπίστωσε τὸ δύσκολον τῆς ἐπιχειρήσεως, ἐστράφη αἰφνιδίως κατὰ τῆς Αὐστρίας· ἡ νίκη ἔστεψε τὰ Γαλλικὰ ὅπλα εἰς τὸ *Οὔλμ* (Σεπτ. 1805) καὶ τὰ στρατεύματά του διοικούμενα ἀπὸ τοὺς φημισμένους στρατηγούς του *Μυρά, Νέυ* καὶ *Βερναδὸτ* ἐκυρίευσαν τὴν Βιέννην. Δὲν ἐχάρη ὅμως ἐπὶ πολὺ τὴν νίκην του, διότι τὸν ἑπόμενον μῆνα ὁ Ἄγγλος ναύαρχος Νέλσων κατέστρεψε τὸν στόλον του εἰς τὸ *Τραφάλγκαρ.* Ἡ Ἀγγλία ἔχασε εἰς τὴν ναυμαχίαν τὸν ἥρωά της, ἀλλὰ διετήρησε τὴν κυριαρχίαν της εἰς τὴν θάλασσαν

Ἐν τούτοις τὸν Δ/βριον τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ Βοναπάρτης ὡδήγησε τὸν στρατόν του εἰς τὸν θρίαμβον τοῦ *Ἀούστερλιτς* (τῆς Τσεχοσλοβακίας), ὅπου κατετρόπωσε τὰς ἡνωμένας στρατιὰς τῆς Ρωσίας, Πρωσίας καὶ Αὐστρίας (μάχη τῶν 3 αὐτοκρατόρων). Ἡ Αὐστρία ταπεινωμένη, ἔκλεισεν εἰρήνην (τοῦ Πρεσβούργου), μὲ τὴν ὁποίαν ἐδέχθη τὴν διάλυσιν τῆς Ἁγ. Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας τοῦ Γερμανικοῦ Ἔθνους. Τὴν παλαιὰν αὐτοκρατορίαν τῶν Ἀψβούργων ὁ Ναπολέων ἐμοίρασεν εἰς Βασίλεια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐτοποθέτησεν ὡς βασιλεῖς τοὺς ἀδελφούς του καὶ τοὺς ἐμπίστους στρατάρχας του, ἐνῶ συγχρόνως ἐδημιούργησε τὴν Ὁμοσπονδίαν τοῦ Ρήνου (ἀπὸ 17 Γερμανικὰς ἡγεμονίας).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ Πρωσσία δὲν συνεφώνησε μὲ τὰς ἀλλαγὰς αὐτὰς καὶ ἐκινητοποιήθη. Ἀλλὰ ὁ Ναπολέων κατενίκησε τοὺς στρατούς της εἰς τὰς μάχας τῆς *Ἰένας* καὶ τοῦ *Ἄουερστεδ* καὶ εἰσῆλθε θριαμβευτὴς εἰς τὸ Βερολῖνον (Φθινόπ. 1806).

Κυρίαρχος πλέον τῆς Δυτικῆς καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης ὁ Ναπολέων παρεσύρθη ἀπὸ τὸ μῖσος του πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τῆς ἐκήρυξεν *Ἠπειρωτικὸν Ἀποκλεισμόν*· ἐπίστευε δηλ. ὅτι θὰ τὴν ἐξήντλει οἰκονομικῶς, μὲ τὸ νὰ ἀπαγορεύση νὰ ἔχουν ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τὴν Ἀγγλίαν ὅλαι αἱ εὐρωπαϊκαὶ χῶραι, ὅσας εἶχε καταλάβει. Τὸ διάταγμα ὅμως τοῦ Ἀποκλεισμοῦ ἀπεδείχθη ἀπερίσκεπτον, διότι ἔπληξε κυρίως τὸ ἐμπόριον τῆς ἰδικῆς του ἐπικρατείας, ἐνῶ ἡ Βρεταννία χάρις εἰς τοὺς ἀπεράντους πόρους της καὶ τὴν ναυτικὴν ὑπεροχήν της μικρὰς μόνον ζημίας ἔπαθε.

Ἐκτὸς αὐτοῦ ὅμως, ἐπειδὴ ἡ *Πορτογαλία* ἐδέχετο Ἀγγλικὰ προϊόντα, ὁ Ναπολέων ἔκαμε ἄσκοπον ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἰβηρικὴν Χερσόνησον, ὅπου ἔφθειρε τὰς δυνάμεις του, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ καταβάλη τοὺς ἡνωμένους Ἱσπανοὺς καὶ Πορτογάλους, οἱ ὁποῖοι τελικῶς καὶ μὲ τὴν βοήθειαν Ἀγγλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος (ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ *Οὐέλιγκτον*) τὸν ὑπεχρέωσαν νὰ ἐκκενώση τὴν χώραν των.

Ἄλλο λάθος του ὑπῆρξεν ἡ *σύλληψις τοῦ Πάπα Πίου 7ου*, τοῦ ὁποίου τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν ἠθέλησε νὰ περιορίση εἰς τὰ ὅρια (τείχη) τοῦ Βατικανοῦ· ὁ Πῖος τὸν ἀφώρισε καὶ οἱ Καθολικοὶ τὸν ἐθεώρησαν Ἀντίχριστον.

Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον σφάλμα τοῦ Ναπολέοντος ὑπῆρξεν ἡ Ρωσικὴ ἐκστρατεία. Μὲ τὴν εἰρήνην τοῦ *Τίλσιτ* (1807) ἐθεώρησεν ὅτι εἶχε τακτοποιήσει τοὺς λογαριασμούς του μὲ τοὺς Ρώσους. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Τσάρος ἐπέτρεψεν εἰς Ἀγγλικὰ σκάφη νὰ πλέουν εἰς τοὺς Ρωσικοὺς λιμένας, ὁ Ναπολέων ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἐκδικηθῇ.

Εἰσέβαλε λοιπὸν εἰς τὴν Ρωσίαν μὲ μίαν καταπληκτικὴν δύναμιν, τὴν «Γκράντ ἀρμέ»[17], ὅπως ἐλέγετο, ἀπὸ 500.000 ἄνδρας καὶ 1200 κανόνια. Εἰς τὸ *Σμόλενσκ* ἐνίκησε τοὺς Ρώσους, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν ὑποχώρησίν των κατέστρεφαν κάθε τι ποὺ ἠδύνατο νὰ τοῦ χρησιμεύση. Εἰς τὰς 12 Σεπτ. 1812 ἐκυρίευσε τὴν Μόσχαν (*μάχη τοῦ Βοροδίνου*), ἀλλὰ δὲν εὗρε καταλύματα διὰ τὸν στρατόν του, διότι οἱ Ρῶσοι τὴν ἐπυρπόλησαν καὶ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ἐμπειροπόλεμον στρατηγόν των *Κουτούζωφ* παρηνώχλουν τὸν Ναπολέοντα μὲ ἄτακτον πόλεμον. Ἐν τῷ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μεταξὺ πρόωρος καὶ δριμὺς ἐνέσκηψεν ὁ χειμὼν τοῦ ἔτους ἐκείνου καὶ ὁ ἀγέρωχος Κορσικανὸς ἐπροτίμησε νὰ ἐπιστρέψη. Αἱ στερήσεις καὶ αἱ δοκιμασίαι τῶν στρατιωτῶν του κατὰ τὴν ὑποχώρησιν μέσα εἰς τὰς παγωμένας στέππας ὑπῆρξαν ἀφάνταστοι: τὸ ψῦχος, οἱ λύκοι καὶ τὸ ἱππικὸν τῶν Κοζάκων[18] ἀπεδεκάτισαν τὴν «μεγάλην στρατιάν». Μόνον 30.000 ἐσώθησαν. Ὁ ἀήττητος ἀπὸ ἀνθρώπους στρατηλάτης εἶχε νικηθῆ ἀπὸ τὸν *στρατηγὸν χειμῶνα*.

3. Ἡ αὐτοκρατορικὴ περίοδος τῆς πτώσεως (1813 - 1815).

Περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ Ναπολέων ἔφθασεν εἰς τὸ Παρίσι. Ἐφρόντισε νὰ καθησυχάση τὸν γαλλικὸν λαὸν καὶ ἔκαμε νέαν ἐπιστράτευσιν ἀκόμη καὶ ἐφήβων, διότι οἱ Γερμανικοὶ λαοὶ ἐμψυχούμενοι καὶ ἀπὸ τὰ πατριωτικὰ κηρύγματα τοῦ φιλοσόφου *Φίχτε* εἶχον ἀρχίσει ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα. Μαζύ των εἶχον συμμάχους τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ Σουηδούς, ἐνῶ ἡ Ἀγγλία τοὺς ἐνίσχυσε μὲ χρήματα καὶ πολεμοφόδια. Εἰς τὴν ἀποφασιστικὴν μάχην τῆς *Λειψίας* (ἢ τῶν Ἐθνῶν 1813), ὁ Ναπολέων ἐνικήθη. Ὁ δρόμος ἦτο πλέον ἀνοικτὸς καὶ τὰ Συμμαχικὰ στρατεύματα εἰσῆλθον εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἐκυρίευσαν τὸ Παρίσι (30 Μαρτίου 1814). Ὁ Ναπολέων ἐστάλη ἐξόριστος ἀπὸ τοὺς Συμμάχους εἰς τὴν νῆσον *Ἔλβαν*, ἐνῶ ὁ θρόνος τῆς Γαλλίας, ἐδόθη εἰς τὸν *Λουδοβῖκον ΙΗ'*, ἀδελφὸν τοῦ καρατομηθέντος *ΙΣΤ'*.

Τὸν Φεβρουάριον ὅμως τοῦ 1815, ἐνῶ συνέχιζεν ἀκόμη τὰς ἐργασίας του τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης, ὁ Ναπολέων ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὸν τόπον τῆς ἐξορίας του καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Γαλλίαν, (ὅπου ἐπεκράτησε μέγας ἐνθουσιασμός), διὰ νὰ ἀναστατώση καὶ πάλιν τὸν κόσμον ἐπὶ 100 ἡμέρας. Ἀφοῦ ματαίως ἐδοκίμασε νὰ συνεννοηθῆ μὲ τοὺς ἐχθρούς του, εἰσέβαλε μὲ 120.000 ἄνδρας εἰς τὸ Βέλγιον, ὅπου εἶχαν συγκεντρωθῆ οἱ Σύμμαχοι. Ἐκεῖ χάρις εἰς τὴν ἄφθαστον τακτικὴν τῶν ἐλιγμῶν του ἐνίκησε τοὺς Πρώσσους τοῦ στρατηγοῦ Μπλύχερ. Ἔπειτα ἐστράφη πρὸς τὸ Βατερλώ, ὅπου εἶχεν ὀχυρωθῆ τὸ Ἀγγλικὸν στράτευμα τοῦ Οὐέλιγκτον. Τὸ γαλλικὸν ἱππικὸν ἔκαμε πολλὰς ἐπελάσεις, ἀλλὰ οἱ Ἄγγλοι ἐκράτησαν τὰς θέσεις των, ἕως ὅτου ἔφθασεν εἰς βοήθειάν των ὁ *Μπλύχερ*, καὶ ἡ μάχη τῆς βροχερῆς ἐκείνης ἡμέρας ἔκλινεν ὑπὲρ τῶν Συμμάχων (18 Ἰουνίου 1815).

Ὁ Ναπολέων παρεδόθη εἰς τοὺς Ἄγγλους, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐξώρισαν εἰς τὴν ἐρημόνησον τοῦ Ν Ἀτλαντικοῦ *Ἁγίαν Ἑλένην*, ὅπου ἀπέθανε τὸ 1821 ἀπὸ πάθησιν τοῦ στομάχου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ ΚΑΙ Η ΙΕΡΑ ΣΥΜΜΑΧΙΑ

Ἀφοῦ ὁ «ταραξίας τῆς Εὐρώπης» ἔλειψεν ἀπὸ τὸν πολιτικὸν στίβον, αἱ Δυνάμεις, ποὺ ἐσήκωσαν τὸ βάρος τῶν Ναπολεοντείων Πολέμων καὶ τὰ κράτη ποὺ ἐδεινοπάθησαν, ἀπεφάσισαν νὰ ἀνασχηματίσουν τὸν πολιτικὸν χάρτην τῆς Εὐρώπης. Τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης ἤρχισε τὰς ἐργασίας του τὴν 1ην Ὀκτωβρίου 1814 καὶ τὰς ἐτελείωσε τὴν 9 Ἰουνίου 1815.

Οἱ βασικώτεροι ὅροι τοῦ Συνεδρίου τῆς Βιέννης ἐκανόνιζαν τὴν διανομὴν τῆς λείας, ἤτοι :

Ἡ Νορβηγία ἐδόθη εἰς τὴν Σουηδίαν.

Οἱ Ρῶσοι ἔλαβον τὴν Φινλανδίαν, Λιθουανίαν καὶ τὸ δουκᾶτον τῆς Βαρσοβίας.

Ἡ Πρωσσία τὴν Πομερανίαν, Σαξονίαν, καὶ μέρος τῆς Ρηνανίας.

Ἡ Ὁλλανδία ἐπῆρε τὸ Βέλγιον.

Ἡ Αὐστρία ἔθεσε πόδα εἰς τὴν Δαλματίαν, Βενετίαν καὶ Λομβαρδίαν.

Τέλος εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐπεδικάσθησαν ἡ Μάλτα, τὰ νησιὰ τοῦ Ἰονίου, τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ ἡ Κεϋλάνη.

Ἡ Ἱερὰ Συμμαχία (26 Σεπτ. 1815) ἱδρύθη ἀπὸ τοὺς ἀπολυταρχικοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, διὰ νὰ ἀσφαλίσουν τὰ καθεστῶτα των ἀπὸ κάθε μελλοντικὴν ἐπανάστασιν καὶ νὰ διατηρήσουν τὴν ἰσορροπίαν δυνάμεων εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης. Ἀπετελέσθη ἀπὸ τὴν ἕνωσιν τῆς Ρωσίας, Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας. Ἔλαβε δὲ τὸ ὄνομα «Ἱερὰ Συμμαχία», διότι ἱδρύθη μὲ πρωτοβουλίαν τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Α΄, δῆθεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὡς ἀσπὶς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς θρησκείας· εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως διὰ νὰ καταπνίξῃ κάθε ἐξέγερσιν τῶν ὑποδούλων λαῶν κατὰ τῶν τυραννικῶν ἡγεμόνων, ὅπως συνέβη καὶ μὲ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, τὴν ὁποίαν ἐπολέμησε μὲ λύσσαν.

Ἡ Συμμαχία ὠνομάσθη καὶ Τριπλῆ. Ἀργότερον εἰσῆλθε καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ τὴν ὠνόμασαν *Τετραπλῆν*. Ἡ Ἀγγλία δὲν προσεχώρησεν ἐπισήμως, ἀλλὰ ἐλάμβανε μέρος εἰς τὰς διασκέψεις της μὲ αντιπροσώπους.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

15ος - 19ος ΑΙΩΝ

Τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Εὐρωπαϊκοὶ λαοὶ ψηλαφίζουν μὲ τὸ φῶς τῆς Ἀναγεννήσεως, διὰ νὰ ἀνεύρουν τὸν δρόμον των πρὸς τὸν πολιτισμόν, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἰσέρχεται εἰς περίοδον δουλείας καὶ σκότους πυκνοῦ. Ἡ θλιβερὰ αὐτὴ ἐποχή, ποὺ διαρκεῖ ἀπὸ τοῦ 1453 μέχρι τοῦ 1821, ἔχει ὀνομασθῆ Τουρκοκρατία.

Κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς ἡ Ἑλλὰς ἐρημώνεται καὶ ἡ χώρα χάνει τὴν παλαιὰν φυσιογνωμίαν της. Τὸ δοῦλον γένος σφάζεται καὶ διώκεται καὶ ταπεινὸν σύρεται εἰς τὰ «σκλαβοπάζαρα» καὶ εἰς τὰς περιπλανήσεις τῆς φυγῆς.

Ἀλλὰ ὡς ἔθνος ὁ ἑλληνισμὸς δὲν ὑπέκυψε. Παρ' ὅλα τὰ μαρτύρια καὶ τὰ ἀπερίγραπτα δεινὰ οἱ πρόγονοί μας ἠρνήθησαν νὰ προσκυνήσουν καὶ εὐθὺς ἐγιγάντωσαν ἐντός των τοῦ λυτρωμοῦ τὴν ἐλπίδα. Ἔμειναν ἀκλόνητοι εἰς τὴν πίστιν καὶ εἰς τὰ ἰδανικὰ τῶν πατέρων των· διετήρησαν τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμά των καὶ ἀσάλευτον τὴν γλυκεῖαν προσδοκίαν τῆς Ἀναστάσεως.

Αὐτὸ τὸ θαῦμα ὀφείλεται εἰς τὸν δεσμόν των μὲ τὰς ὑψηλὰς παραδόσεις τῆς Φυλῆς, εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ θεσμοῦ τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας διὰ τὴν παιδείαν καὶ τὴν δικαστικὴν αὐτονόμησιν τοῦ ποιμνίου της. Καί, τέλος, εἰς τὴν συμπαράστασιν τῆς «κλεφτουριᾶς.»

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

16 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΩΝ)ΠΟΛΕΩΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Ἡ ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως θεωρεῖται γεγονὸς κοσμοϊστορικῆς σημασίας. Εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἁπλώνεται σκότος. Εἰς τὴν Δύσιν ἀρχίζει νὰ ροδίζῃ. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔτος 1453 ἀποτελεῖ μέγαν ἱστορικὸν σταθμόν, ὁ ὁποῖος χωρίζει τὸν Μεσαίωνα ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν Νεωτέρων Χρόνων.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΚΟΣΜΟΝ

Φρίκη καὶ κατήφεια ἡπλώθη εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἀνατολήν, μόλις ἔπεσεν ἡ Κων/πολις, ἡ βασιλὶς τῶν πόλεων. Ὅλος ὁ Χριστιανικός κόσμος γύρω ἀπὸ τὴν Α.Μεσόγειον καὶ τὸν Εὔξεινον ἐθεώρησε τὴν Ἅλωσιν ὡς μεγίστην συμφορὰν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ ἀντίλαλος ἀπὸ τὴν συγκλονιστικὴν εἴδησιν ἔφθασε καὶ μέχρι τῆς μακρινῆς χώρας τοῦ Καυκάσου, ἀπὸ ὅπου ἕνας χρονογράφος σημειώνει : «Τὴν ἡμέραν, ποὺ οἱ Τοῦρκοι ἐπῆραν τὴν Πόλη, ὁ ἥλιος ἐσκοτίσθη».

Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι ἦσαν δι' αὐτοὺς πλησιέστερα, εἶχον τὰ μαῦρα προαισθήματα ὅτι ἔπειτα ἀπὸ τὴν πτῶσιν τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοῦ προμαχῶνος, ὅπου εἶχον ἀποκρουσθῆ 20 πολιορκίαι βαρβάρων ἐπιδρομέων, θὰ ὑπέκυπτον εἰς τὸ Ἰσλὰμ ὅλα τὰ ἄλλα ἐλεύθερα χριστιανικὰ κράτη. Καὶ ἔβλεπαν ὅτι τὸν κληρονόμον τοῦ Ἑλληνορωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ἔνδοξον Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν, θὰ τὴν διεδέχετο ἡ Ὀθωμανικὴ βαρβαρότης μὲ τὴν ἀπολίτιστον τουρκικὴν δύναμιν τῆς ἀπανθρωπίας, τῆς βίας καὶ τῆς ἁρπαγῆς. Καὶ ἐθρήνουν, διότι ἀντὶ τῆς γλυκύτητος τῆς θρησκείας τοῦ Ναζωραίου θὰ εἶχον τώρα νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν τυφλὴν ὑποταγὴν εἰς τὸ Ἰσλάμ. Ἔμεινε λοιπὸν χωρὶς προστάτην ὁ Ἀνατολικὸς κόσμος· καὶ ἤρχισαν νὰ σβήνουν ὅλοι οἱ μικροὶ λύχνοι, ὅταν ἐκρημνίσθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους ὁ μεγάλος Φάρος.

Ἰδιαιτέρως διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου ἡ Ἅλωσις ἐσήμαινε ἀφόρητον καὶ μέγα πένθος. Ἡ Ἑλλάς, ἀφοῦ ἀντίκρυσεν ἀνήκουστον σφαγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν τῶν τέκνων της, τὰς πυρπολήσεις τῶν πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν της θησαυρῶν, καθὼς καὶ τὴν ἄνευ οἴκτου λεηλασίαν τῶν ἀγαθῶν καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῆς γῆς της, ἐβυθίσθη εἰς τὸ σκότος τῆς ζοφερωτέρας δουλείας καὶ τότε «ἦταν ὅλα σιωπηλά».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ

Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν Χριστιανικὸν κόσμον τῆς Δύσεως ἡ εἴδησις τῆς Ἁλώσεως ὑπῆρξε συγκλονιστική. Εἰς ἐπιστολὰς τοῦ Πάπα καὶ ἄλλων ἐξεχόντων προσώπων τὸ γεγονὸς ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἀνεπανόρθωτος συμφορὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἀπὸ τὴν ἀπειλὴν τοῦ Πορθητοῦ ὅτι θὰ κυριεύση καὶ τὴν Ρώμην, φόβος καὶ ἀγωνία κατέλαβε τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως, διότι τώρα ἠσθάνθησαν, πόσον οἱ Τοῦρκοι ἦσαν ἀκαταμάχητοι. Ἐξ ἄλλου πολιτικὴ ἑνότης ἔστω καὶ τῶν ἰσχυροτέρων Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ἦτο ἀνύπαρκτος ἕνεκα διαφωνιῶν τῶν ἡγεμόνων των. Ἀλλὰ καὶ τύψεις ἐδοκίμασαν ὁ Πάπας καὶ οἱ χριστιανοὶ ἄρχοντες τῆς Δ.Εὐρώπης, ποὺ μὲ τὴν ἀδιαφορίαν των ἄφησαν ἐνώπιον τῆς Τουρκικῆς θεομηνίας ἀβοήθητον τὴν Πόλιν, ἡ ὁποία τοὺς ἐδίδαξε τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ διέσωσε τὴν γηραιὰν ἤπειρον ἀπὸ πολυάριθμα κύματα βαρβάρων εἰσβολέων.

Μὲ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Τούρκων τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ τὴν Α.Μεσόγειον θὰ περιπέσουν εἰς μαρασμόν. Οἱ ἀκμάζοντες ἐμπορικοὶ λιμένες καὶ οἱ κόμβοι συγκοινωνιῶν τῆς Ἀνατολῆς περιέρχονται εἰς χεῖρας τῶν κατακτητῶν, ποὺ ἐκτοπίζουν τοὺς Βενετοὺς καὶ Γενουάτας. Ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας, ἡ ληστρικὴ φορολογία καὶ πλεῖσται ἄλλαι δυσκολίαι ἐκ μέρους τῶν Ὀθωμανῶν καθιστοῦν προβληματικὴν τὴν ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὴν Δύσιν, τῆς ὁποίας ἡ οἰκονομία δέχεται ἄμεσα πλήγματα. Ἔτσι θὰ ἀναγκασθῆ νὰ προσανατολισθῆ πρὸς νέους δρόμους καὶ πρὸς ἄλλας ἀγοράς.

Ἀλλὰ μέσα εἰς τὴν τόσην καταστροφὴν ἡ Ἅλωσις τῆς Κων/πόλεως ἀπέφερεν εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἀνεκτίμητον πνευματικὸν κέρδος: τοὺς Ἕλληνας πρόσφυγας λογίους, μὲ τὴν συμβολὴν τῶν ὁποίων, ὅπως εἴδομεν, ἐτονώθησαν αἱ ἀνθρωπιστικαὶ σπουδαὶ καὶ ἡ Ἀναγέννησις.

17 ΑΙ ΤΟΥΡΚΙΚΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1606

ΑΙ ΑΛΛΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ

Καὶ μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Κων/λεως ὁ Μωάμεθ συνεχίζει ἀσυγκράτητος τὰς κατακτήσεις. Τὸ 1456 ἁρπάζει ἀπὸ τοὺς Φράγκους τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπὸ τότε ὁ Παρθενὼν μεταβάλλεται εἰς τζαμί. Δύο

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἔτη ἀργότερον κατέλαβε τὸ κράτος τῶν Παλαιολόγων εἰς τὸν Μυστρᾶν καὶ τὸ 1461 κατέλυσε τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος καὶ κατόπιν τὸ δουκᾶτον τῆς Ἠπείρου. Οἱ Ἀσιᾶται ἐπεξέτεινον τὴν καριαρχίαν των εἰς ὅλα τὰ ἐδάφη τῆς ἄλλοτε Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Σκληρὸν ἀγῶνα ὅμως διεξήγαγε κατὰ τῶν Βενετῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὸ ἰσχυρὸν φρούριον τῆς Χαλκίδος. Εἰς τὴν πολιορκίαν, ποὺ διηύθυνεν ὁ ἴδιος ὁ Μωάμεθ, ἔλαβον μέρος 60.000 ἄνδρες, 40 τηλεβόλα καὶ 300 πλοῖα· ἐπηκολούθησαν σφαγαὶ καὶ ἐρημώσεις εἰς ὅλην τὴν Εὔβοιαν (1470). Ἀργότερα ἐπολιόρκησε καὶ τὴν Ρόδον, ἀλλ' ἀπέτυχε.

Εἰς τὴν Βαλκανικὴν ὁ Μωάμεθ ἐκυρίευσε τὴν Σερβίαν (πλὴν τοῦ Βελιγραδίου), τὴν Βοσνίαν καὶ Ἀλβανίαν καὶ ἀπετόλμησεν ἀπόβασιν εἰς τὸ Ὀτράντο, διὰ νὰ πραγματοποιήση τὸ παλαιόν του ὄνειρον, νὰ ὑποτάξη τὴν Ἰταλίαν.

ΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΒΑΓΙΑΖΗΤ Β' ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΕΛΗΜ Α'

Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχός του Βαγιαζὴτ ὁ Β' μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1499 - 1502 ἐκυρίευσε τὴν Ναύπακτον, τὰς Πάτρας, τὴν Μεθώνην καὶ Κορώνην καὶ προέβη εἰς φοβερὰς σφαγὰς τῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου, ἀδιακρίτως ἂν ἦσαν Ἕλληνες ἢ Βενετοί. Τότε πολλοὶ Ἕλληνες, διὰ νὰ σωθοῦν, κατέφυγον εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως, ὅπου κατετάχθησαν ὡς στρατιῶται ἢ ναῦται.

Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Σελὴμ ὁ Α' (1511 - 1520) ἐπεξέτεινε τὰ ὅρια τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας μὲ τὰς ραγδαίας του κατακτήσεις ἀπὸ Εὐξείνου μέχρις Ἀλγερίου: ἐκυρίευσε τὴν Ταυρίδα, τὸ Κουρδιστάν, τὴν Συρίαν, Παλαιστίνην, Αἴγυπτον καὶ Ἀλγερίαν.

Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΕΠΙ ΣΟΥΛΕΙΜΑΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΟΥΣ (1520 - 1566)

Τὸν Σουλτᾶνον αὐτὸν ἐδόθη ἡ ἀφορμὴ νὰ τὸν γνωρίσωμεν προηγουμένως.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πολυμάθειαν καὶ τὴν διπλωματικήν του ἱκανότητα ὁ Σουλεϊμὰν ὑπῆρξε καὶ καλὸς ὀργανωτὴς τοῦ ἀπεράντου κράτους ποὺ παρέλαβε. Πέραν ὅμως αὐτῶν τῶν ἀρετῶν του ἀνεδείχθη καὶ κατακτητὴς ὁρμητικώτερος ἀπὸ τὸν Μωάμεθ, διότι ἐκυρίευσεν ὀχυρά, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Πορθητὴς εἶχεν ἀποτύχει.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐπιτυχιῶν του εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Αἰγαίου εἶναι ἡ κατάληψις τῆς Ρόδου κατόπιν πολιορκίας (1522). Τὴν ἄμυναν τῆς νήσου εἶχον ὀργανώσει οἱ Ἰωαννῖται Ἱπποτται ἀπὸ Δωδεκανησίους, πολλοὺς ἐκ τῶν ὁποίων ὁ νικητὴς συνέλαβεν αἰχμαλώτους. Ἔπειτα μὲ τὸν ναύαρχόν του Βαρβαρόσσαν ἐλεηλάτησε τὴν Κρήτην καὶ ἐκυρίευσε τὴν Αἴγιναν, τὰς Κυκλάδας καὶ Σποράδας· εἰς τὰ ὀχυρὰ ὅμως τῆς Κερκύρας ἀπεκρούσθη ἀπὸ τοὺς Βενετοὺς καὶ τοὺς Ἕλληνας τῆς νήσου. Τὸ 1541 οἱ Τοῦρκοι ἔγιναν κύριοι τῆς Μονεμβασίας καὶ τοῦ Ναυπλίου.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ μέγας αὐτὸς στρατηλάτης εἶχε σημαντικὰς ἐπιτυχίας. Ἀφοῦ ἐκυρίευσε τὸ ὠχυρωμένον Βελιγράδι (1521), εἰσέβαλε εἰς τὴν Οὐγγαρίαν καὶ πλησίον τοῦ Μοχὰτς συνέτριψε τὸ οὐγγρικὸν ἱππικὸν τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου Β'. Ἐν συνεχείᾳ ἐπολιόρκησε τὴν Βιέννην (1529), χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῇ νὰ τὴν καταλάβῃ.

Ἐν τούτοις ἡ στρατιωτικὴ ὑπεροχὴ τῶν Τούρκων ἐξακολουθεῖ νὰ προκαλῇ τὸν τρόμον τῶν Εὐρωπαίων.

Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ. Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ (1571)

Ὁ υἱὸς τοῦ Σουλεϊμὰν Σελὴμ ὁ Β', γενόμενος Σουλτᾶνος, ἀπεφάσισε τὴν κατάληψιν τῆς Κύπρου ποὺ τὴν κατεῖχον οἱ Βενετοί. Ἡ Λευκωσία ἔπεσεν εὐκόλως, ἐνῶ ἡ Ἀμμόχωστος μόνον κατόπιν δεκαμήνου πολιορκίας παρεδόθη (1571). Οἱ Τοῦρκοι ἔσφαξαν πολλοὺς ἐκ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων καὶ ἔσυραν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν 15.000 γυναικόπαιδα.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν της ἡ ἁρμάδα τοῦ Σελὴμ ἔπλευσε πρὸς τὸ Ἰόνιον διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κερκύρας. Ἀλλὰ εἰς τὰς Ἐχινάδας νήσους (μεταξὺ Ἰθάκης καὶ Ἀκαρνανίας) συνήντησε τὸν ἡνωμένον στόλον πολλῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων[19] τῆς Δύσεως ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Δὸν Ζουὰν τοῦ Αὐστριακοῦ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας. Οἱ δύο στόλοι ἦσαν ἰσοδύναμοι, ἀλλὰ κατὰ τὴν ναυμαχίαν (7 Ὀκτ. 1571) οἱ Τοῦρκοι ἔπαθον πανωλεθρίαν, ἀφοῦ ἔχασαν 200 ἐκ τῶν 250 πλοίων των. Εἰς τὴν νίκην συνέβαλε καὶ ἡ ἀνωτέρα ναυτικὴ τέχνη τῶν χριστιανικῶν πληρωμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα συμμετεῖχον καὶ πολλοὶ Ἕλληνες.

Ἡ ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου, ὅπως λέγεται, ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ναυτικὴν ἧτταν τῶν Τούρκων καὶ σημειώνει τὴν ἀπαρχὴν τῆς παρακμῆς τῆς Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οἱ διάδοχοι τοῦ Σελήμ, Μουρὰτ ὁ Γ' καὶ Μωάμεθ ὁ Γ' συνέχισαν τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς Οὐγγαρίαν, ἀλλ' ἀπέτυχον. Διὰ τοῦτο ἡ Τουρκία, ἐπειδὴ τότε εἶχεν ἐμπλακῆ εἰς πόλεμον καὶ ἐναντίον τῆς Περσίας, ἔκλεισεν τὴν εἰρήνην τοῦ Σιτβαβορὸκ μὲ τὸν Αὐτοκράτορα τοῦ Ἁγίου Ρωμαϊκοῦ Κράτους, ἕκαστον δὲ ἀπὸ τὰ δύο μέρη διετήρησε τὰ κεκτημένα (1606).

18 Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 17ου ΑΙΩΝΟΣ

ΑΜΕΣΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΩΣ

Εὐθὺς μετὰ τὴν Ἅλωσιν συμφοραὶ καὶ δεινοπαθήματα ἐνέσκηψαν εἰς τὸ ὑπόδουλον Γένος.

Πρώτη καταστροφὴ ποὺ ἐπῆλθε ἦτο ἡ ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ, μετὰ τὴν σφαγὴν καὶ ἐξολόθρευσιν χιλιάδων ψυχῶν καὶ τὴν φυγὴν τῶν εὐπορ[illegible]ρων οἰκογενειῶν εἰς τὴν ξένην.

Ἐπειδὴ οἱ κατακτηταὶ ἦσαν σκληρόψυχοι, μετεχειρίζοντο μὲ βάναυσον τρόπον τοὺς κατοίκους· τοὺς ὠνόμαζον περιφρονητικῶς ραγιάδες (δούλους) καὶ γκιαούρηδες (ἀπίστους), διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ὑπῆρχε καμμία ἀσφάλεια ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας.

Ἡ ζωὴ τῶν ὑποδούλων ἔγινε περισσότερον δυστυχὴς καὶ μὲ τὰ ἑξῆς ἀνυπόφορα μέτρα τῶν Τούρκων:

Μὲ τὴν ἁρπαγὴν τῶν εὐφορωτέρων κτημάτων ποὺ ἐδίδοντο ἄλλα εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ἄλλα εἰς τὰ τζαμιὰ ὡς βακούφια. Μόνον τὰ ὀρεινὰ μέρη παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τὰ καλλιεργοῦν καὶ νὰ προσκομίζουν ὡς φόρον τὸ 1/10 τῆς ἐσοδείας των.

Μὲ τὸ χαράτσι, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐτήσιος φόρος πρὸς τὸν σουλτᾶνον ὡς λύτρα διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς τῶν ραγιάδων.

Μὲ τὸ παιδομάζωμα (τὸν «φόρον αἵματος»), δηλαδὴ τὴν ἁρπαγὴν τῶν καλυτέρων Ἑλληνοπαίδων, ἡλικίας 7 - 14 ἐτῶν. Τοὺς Ἑλληνόπαιδας τούτους ἐξηνάγκαζον νὰ ἀλλαξοπιστήσουν καὶ τοὺς κατέτασσον εἰς εἰδικὰ στρατιωτικὰ σώματα. Οἱ ἑλληνικῆς καταγωγῆς ἐξωμόται οὗτοι πολεμισταὶ εἶναι οἱ περίφημοι Γενίτσαροι. Οὗτοι ἦσαν ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Προφήτην Μωάμεθ καὶ φανατικώτεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους Μουσουλμάνους.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀλλὰ οὔτε τὴν ἐργασίαν των οὔτε καὶ τὰ θρησκευτικά των καθήκοντα ἠδύναντο οἱ Χριστιανοὶ νὰ ἐκτελοῦν ἥσυχοι· αἱ ἐκκλησίαι των ἦσαν μικραὶ καὶ σκοτειναί, αἱ δὲ ἁγιογραφίαι κατεστρέφοντο ἀπὸ τοὺς ἀλλοθρήσκους κατακτητάς.

Ἄλλαι καταπιέσεις ἦσαν αἱ ἀγγαρεῖαι, αἱ ἀτιμώσεις καὶ ἡ ἀγοραπωλησία γυναικοπαίδων εἰς τὰ σκλαβοπάζαρα· ἀλλὰ καὶ οἱ περιορισμοὶ εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ εἰς ἄλλας κοινωνικὰς ἐκδηλώσεις κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας καθίστων τὴν ζωὴν τῶν προγόνων μας ἀβίωτον.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Παρὰ τὰς φοβερὰς αὐτὰς δοκιμασίας τὸ Γένος δὲν ἔχασε τὴν συνοχὴν καὶ τὴν ἐθνικήν του συνείδησιν. Παράγοντες οἱ ὁποῖοι συνετέλεσαν, ὥστε τὸ Ἔθνος νὰ διαφύγῃ τὸν ἀφανισμόν, εἶναι τὰ προνόμια.

Προνόμια ἔχουν ὀνομασθῆ αἱ ἐλευθερίαι, τὰς ὁποίας παρεχώρησεν ἀπὸ πολιτικὸν ὑπολογισμὸν ὁ ἴδιος ὁ Πορθητὴς εἰς τοὺς ὑποδούλους Ἕλληνας, ὅπως 1) ἡ ἐλευθερία εἰς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσαν, 2) ἡ προστασία καὶ τὸ ἀπαραβίαστον τοῦ κλήρου, 3) τὸ δικαίωμα τῶν ἐπισκόπων νὰ δικάζουν ὑποθέσεις τῶν Χριστιανῶν σχετικὰς μὲ τοὺς γάμους καὶ τὰς κληρονομίας, 4) ἡ ἐλευθερία εἰς τὴν κοινοτικὴν διοίκησιν.

Χάρις εἰς αὐτὰ τὰ προνόμια τὸ Πατριαρχεῖον ἀνεσήκωσε θαρραλέως τὴν κεφαλήν του, διὰ νὰ προστατεύσῃ εἰς ὥραν καταιγίδος τὸ χειμαζόμενον ποίμνιον καὶ νὰ διαφυλάξῃ τὴν ἑνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ τὴν Παιδείαν καὶ τὴν Ἐθνικὴν συνείδησιν. Ὁ ἴδιος ὁ Μωάμεθ ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην ἐκλογῆς νέου ἀρχηγοῦ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν Ἅλωσιν ἐξελέγη Πατριάρχης ὁ Γεώργιος Σχολάριος ἢ Γεννάδιος, ποὺ εἶχεν ἀγωνισθῆ ἐναντίον τῆς ἑνώσεως τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς ἐκκλησίας.

Κατὰ τὰ προνόμια τοῦ σουλτάνου ὁ Πατριάρχης εἶναι πρόσωπον ἀξιοσέβαστον· δὲν εἶναι μόνον θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς ὅλων τῶν ὑποδούλων χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ πολιτικὴ κεφαλὴ αὐτῶν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀντιπροσωπεύει ἐνώπιον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ τῶν ἄλλων Ἐθνῶν τὸ ποίμνιόν του καὶ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν εἰρηνικὴν διαβίωσιν τοῦ λαοῦ του, γίνεται δηλ. Ἐθνάρχης. Τὰ ἴδια δικαιώματα ἔχουν καὶ οἱ ἐπίσκοποι εἰς τὴν περιοχήν των.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἔτσι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία μὲ τὸν καιρὸν ἀπέβη ὄχι μόνον θρησκευτικὴ ὀργάνωσις, ἀλλὰ καὶ κιβωτὸς διαφυλάξεως τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων καὶ ἑστία παιδεύσεως καὶ παρηγορίας ὅλων τῶν δεινοπαθούντων χριστιανῶν τῆς Βαλκανικῆς. Οἱ Βούλγαροι, Σέρβοι, Μαυροβούνιοι κ.λ., ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἀκόμη ἀναπτύξει ἐθνικὴν συνείδησιν, εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κων/λεως ὀφείλουν τὸ ὅτι δὲν ὑπέκυψαν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν. Εἰς τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰῶνος τὸ Πατριαρχεῖον γίνεται ἰσχυρὸν καὶ φιλοδοξεῖ νὰ παίξῃ ρόλον σημαντικὸν εἰς τὴν διπλωματίαν καὶ τὴν πολιτικὴν διὰ τὰ ζητήματα τῶν Χριστιανῶν.

Ὁ κλῆρος ἐνίσχυσε τὸ δοῦλον Ἔθνος εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐγκαρτέρησιν. Ὅταν ἡ ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις ἀπηγορεύετο ἀπὸ τοὺς Τούρκους, τὰ κελλιὰ τῶν μοναστηρίων καὶ οἱ νάρθηκες τῶν ναῶν εἶχον μεταβληθῆ εἰς κρυφὰ σχολεῖα, ὅπου οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ ἱερεῖς ἀνέλαβον τὴν διδασκαλίαν τῶν νέων καὶ τοὺς ἐτροφοδότουν τὴν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Γένους μὲ τὴν Μεγάλην Ἰδέαν.

Ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι ἔζων συνεχῶς στρατευμένοι, εἶχον ἀνάγκην ἀπὸ ἐργάτας, γεωργοὺς καὶ ἐμπόρους, ποὺ θὰ ἐξησφάλιζον εἰς αὐτοὺς τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων, τὴν καλλιέργειαν εὐφόρων ἀγρῶν, μπαξίσια καὶ φόρους. Διὰ τοῦτο καὶ ἄφησαν ἐλευθέραν τὴν τοπικὴν αὐτοδιοίκησιν. Κάθε χωρίον ἢ πόλις ἐξέλεγε καὶ τότε, ὅπως καὶ σήμερον, ἕνα κοινοτικὸν συμβούλιον. Κύρια καθήκοντα αὐτοῦ ἦσαν ἡ εἴσπραξις τοῦ χαρατσίου, ἡ ἐκδίκασις τῶν ἀστικῶν διαφορῶν καὶ ἡ διατήρησις τῆς τάξεως. Οἱ ἄρχοντες τῆς Κοινότητος ὠνομάζοντο δημογέροντες ἢ προεστοὶ (εἰς τὴν τουρκικήν: κοτζαμπάσηδες). Αἱ πλέον παραγωγικαὶ ἀπὸ τὰς κοινότητας προώδευσαν καὶ ἔτυχον καλῆς μεταχειρίσεως ἐκ μέρους τῶν Τούρκων.

Αἱ παροικίαι τοῦ ἐξωτερικοῦ εἶχον συγκροτηθῆ ἀπὸ Ἕλληνας, ποὺ εἶχον καταφύγει εἰς μεγάλας πόλεις τῆς Δύσεως, εἴτε διὰ λόγους ἀσφαλείας εἴτε χάριν ἐμπορίου. Συνήθως οἱ νησιῶται, οἱ Πελοποννήσιοι καὶ οἱ Στερεολλαδῖται κατηυθύνοντο πρὸς τὰς ἀνθηρὰς πόλεις τῆς Ἰταλίας· οἱ Θεσσαλοί, Μακεδόνες καὶ Ἠπειρῶται πρὸς Βουδαπέστην, Βουκουρέστιον, Βιέννην, Ὀδησσὸν κ.ἄ. Ἀκόμη καὶ εἰς τὴν μακρινὴν Καλκούταν τῶν Ἰνδιῶν ἔχομεν παροικίαν. Εἰς τὰς νέας των πατρίδας οἱ πρόσφυγες Ἕλληνες ἐφρόντιζον κατὰ πρῶτον, ὅπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἄποικοι, διὰ τὴν ἵδρυσιν ἐκκλησίας καὶ ἔπειτα σχολείου πρὸς ἐθνοπρεπῆ μόρφωσιν τῶν παιδιῶν των. Διὰ τοῦτο κέντρα συσπειρώσεως τῶν Ἑλλήνων τῆς διασπορᾶς ἦσαν τὰ ἐνοριακὰ συμβούλια.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΞΩ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

1. *Ἡ οἰκονομικὴ ζωή.* Ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι, καθὼς εἴδομεν, ἦσαν ἀφωσιωμένοι εἰς τὰ πολεμικά, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ περιῆλθεν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἐπεδόθησαν μὲ ζῆλον εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των. Ἀφ' ὅτου μάλιστα ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τὸν κατακτητὴν καὶ οἱ Βενετοί, μὲ τὸ δαιμόνιον ἐμπορικὸν πνεῦμα των οἱ Ἕλληνες ἐκυριάρχησαν οἰκονομικῶς εἰς τὴν Α. Μεσόγειον, ἐκέρδισαν πλούτη καὶ εὐεργέτησαν τὴν Πατρίδα.

Κατὰ τὰ πρῶτα ὅμως 100 χρόνια τῆς δουλείας τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιοτεχνία εἰς τὴν σκλαβωμένην χώραν ἦσαν πενιχρὰ καὶ πολὺ περιωρισμένα. Ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ καὶ τὰ βιοτεχνικὰ εἴδη δὲν ἐκάλυπτον πάντοτε τὰς ἀνάγκας τῆς περιφερείας των. Τὸ μικρεμπόριον αὐτῆς τῆς μορφῆς ἐξυπηρετεῖτο κατὰ τὰς πανηγύρεις (παζάρια), ποὺ ἐγίνοντο μίαν φορὰν τὸ ἔτος εἰς τὰς κωμοπόλεις καὶ τὰς πόλεις πρὸς τιμὴν τοῦ πολιούχου ἁγίου· ἐδῶ συνεκεντροῦντο τότε ἀγορασταὶ ἢ ἔμποροι ἀπὸ ὅλας τὰς ἑλληνικὰς χώρας, ἀποτελοῦντες ὁλόκληρα καραβάνια διὰ τὴν ἀσφάλειάν των ἀπὸ τοὺς λῃστὰς ἢ πειρατάς. Ἀργότερον δέ, ὅταν ἐκόπασαν αἱ τουρκικαὶ ἐξορμήσεις πρὸς τὴν Κ. Εὐρώπην, τοιαῦτα καραβάνια δὲν ἐδίσταζον νὰ ἐκκινήσουν ἀπὸ τὴν Ἄρταν π.χ. καὶ νὰ τερματίσουν εἰς τὴν Βιέννην ἢ τὴν Ρωσίαν.

Μεγάλην οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν κατὰ τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰῶνος παρουσίασαν ἡ Χίος, ἡ Τρίπολις, τὰ Ἰωάννινα, ἡ Ἄρτα, ἡ Χαλκίς, ἡ Καστοριά, ἡ Λάρισα, τὸ Μοναστήριον, ἡ Θεσσαλονίκη, αἱ Σέρραι κ.ἄ. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι κάθε μία ἀπὸ τὰς πόλεις αὐτὰς ἔχει εἰδίκευσιν εἰς ὡρισμένα εἴδη: Ἡ Καστοριὰ λ.χ. εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ ἐμπορίαν δερμάτων καὶ γουναρικῶν. Ἐφημίζετο ἐπίσης διὰ τὰ ὀνομαστὰ ψάρια τῆς λίμνης της. Τὰ Ἰωάννινα εἰς τὴν κατασκευὴν φλοκωτῶν, φεσιῶν καὶ ἐνδυμάτων, (ἐδῶ ἦσαν οἱ πρῶτοι ράπται τῆς Ἑλλάδος), ἐπίσης καὶ εἰς τὴν διακόσμησιν ὅπλων, τὴν χρυσοχοΐαν, καὶ χαλκουργίαν, καθὼς καὶ τὴν ξυλογλυπτικήν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν πληθώραν τῶν τεχνιτῶν ἀνέπτυσσον τὸ ἐμπόριον καὶ οἱ «γυρολόγοι», ποὺ διέτρεχον ὅλην τὴν χώραν καὶ τὰς νήσους. Ἡ Χαλκιδικὴ τὸν 16ον αἰῶνα εἶχεν ἀνθηρὰν βιοτεχνίαν μεταλλευτικῶν προϊόντων καὶ διέθετεν 600 καμίνους. Ἀργότερον, ὅταν τὰ ὀρυχεῖα τὰ ἐξεμεταλλεύοντο ἑταιρεῖαι, ἔγινε ἡ ὁμοσπονδία τῶν Μαδεμοχωρίων ἀπὸ 12 κοινότητας ἢ 360 χωρία, αἱ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁποῖαι ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὅλου ἔργου καὶ ἐπέτυχον ἐκ μέρους τῶν κατακτητῶν ἀρκετὴν ἀνεξαρτησίαν. Πρὸς ἐπιτήρησίν των διωρίζετο ὁ Μαδὲμ ἀγᾶς καὶ μία μικρὰ φρουρά.

Ἀπὸ τὰς παροικίας τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀκμάζουν οἰκονομικῶς ἡ Βενετία, τὸ Λιβόρνον, ἡ Ἀγκών, ἡ Τεργέστη καὶ ἡ Νεάπολις.

Ἡ Βενετικὴ παροικία κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ἀνθεῖ περισσότερον, διότι ἡ Βενετία καὶ πρὸ τῆς Ἁλώσεως εἶχε δεχθῆ ἐμπόρους, λογίους καὶ ἄλλους ἐπαγγελματίας Ἕλληνας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν αὐτῶν ηὐξήθη τόσον, ὥστε κατὰ τὸ 1500 τοὺς ἐδόθη ἄδεια νὰ συμπήξουν τὴν ἀδελφότητα τοῦ «Ἁγίου Νικολάου» καὶ ἀργότερον νὰ ἐκλέξουν καὶ ἐπίσκοπον. Ἱδρύουν ὡραίους ναούς, τρία τυπογραφεῖα, γυμνάσιον — κέντρον ἑλληνικῶν σπουδῶν — καὶ βοηθοῦν κάθε καταδιωκόμενον καὶ ἀναξιοπαθοῦντα πατριώτην.

2. *Ἡ πνευματικὴ κατάστασις μέχρι τοῦ 1606.* Εἰς τὴν κατεχομένην Ἑλλάδα, ἕνεκα τοῦ μίσους τῶν πρώτων σουλτάνων ἀπέναντι τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ λόγῳ τῆς φυγῆς εἰς τὴν Εὐρώπην πολλῶν μορφωμένων, ἐπικρατεῖ πνευματικὸν σκότος καὶ ἀμάθεια. Ἐπὶ 100 καὶ πλέον χρόνια ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς ραγιάδες νὰ ἐκπαιδεύσουν τὰ τέκνα των· διδάσκαλοι δὲν ὑπῆρχον καὶ τὰ σχολεῖα ἦσαν κρυφά.

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς παιδείας καὶ τῶν γραμμάτων ἀρχίζει μὲ τὰς ἐλευθερίας ποὺ παρεχωρήθησαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σουλεϊμὰν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς. Μὲ πρωτοβουλίαν τοῦ διαπρεποῦς Πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Β′ (1572-95) ἱδρύονται τότε πολλὰ σχολεῖα, ἕνα τουλάχιστον εἰς τὴν ἕδραν ἑκάστου ἐπισκόπου. Εἰς τὴν συντήρησίν των συνέβαλον καὶ αἱ παροικίαι τοῦ ἐξωτερικοῦ μὲ γενναίας χορηγίας. Μέχρι τοῦ 1600 εἶχον ἱδρυθῆ σχολεῖα εἰς Ἰωάννινα, εἰς τὰς Ἀθήνας, Λεβάδειαν, Πάτμον, Χίον, Κυδωνίας, Σμύρνην, ἀπὸ ὅπου ἐξῆλθαν ἀρκετοὶ διδάσκαλοι καὶ μορφωμένοι πατριῶται, οἱ ὁποῖοι ἐχαλύβδωνον τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τῶν σκλάβων καὶ ἐθέρμαινον τὴν ἰδέαν τοῦ λυτρωμοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ σκοποὶ τῆς παιδείας ἐχαράσσοντο ἀπὸ τὰς κατευθύνσεις τοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὰ σχολεῖα, διὰ τοῦτο καὶ τὰ ἔργα ποὺ εἶχον γραφῆ μέχρι τοῦ 1600 ἀπὸ τοὺς λογίους τῆς ἐποχῆς εἶναι θρησκευτικὰ καὶ ἐκπαιδευτικά. Οἱ συγγραφεῖς προτιμοῦν νὰ γράφουν εἰς τὴν λαϊκὴν γλῶσσαν, ἐπίσης καὶ οἱ κήρυκες τοῦ θείου λόγου, ὅπως ὁ μετέπειτα Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος Πηγᾶς, διὰ νὰ γίνωνται κατανοητοὶ ἀπὸ τὸν ἀμόρφωτον λαόν. Τὰς αὐτὰς γλωσσικὰς πεποιθήσεις

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἶχε καὶ ὁ ἀνώνυμος ποιητὴς τοῦ «θρήνου τῆς Ἁγίας Σοφίας»: «Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ἡ γῆ, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια...»

Ἡ πνευματικὴ κίνησις εἰς τὰς παροικίας τοῦ ἐξωτερικοῦ ἦτο ζωηροτέρα.

Εἰς τὴν Ρώμην ἱδρύθη ὑπὸ τοῦ Πάπα «Γυμνάσιον Ἑλληνικόν». Μεγάλη πνευματικὴ ἀνάπτυξις παρατηρεῖται εἰς τὴν Βενετίαν, ὅπου ἑρμηνεύουν καὶ τυπώνουν ἀρχαίους συγγραφεῖς ὁ Κρητικὸς Μᾶρκος Μουσοῦρος καὶ ὁ Κερκυραῖος Νικ. Σοφιανός, ὁ ὁποῖος ἔγραψεν εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν «Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Γραμματικήν», «διὰ νὰ γροικοῦν ἐκεῖνοι ποὺ ἤθελαν τὰ διαβάσει».

Εἰς τὴν Κέρκυραν, τὴν Κρήτην, Ρόδον καὶ Κύπρον κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα ὑπάρχει πνευματικὴ ἄνθησις μὲ ἐπίδρασιν ἀπὸ τὴν Δύσιν. Εἰς τὴν ἀδούλωτον Κρήτην οἱ Βενετοὶ δὲν ἐπιτρέπουν λειτουργίαν σχολείων, ἀλλὰ ἡ μεγαλόνησος παρουσιάζει πολλοὺς καλλιτέχνας καὶ λογίους, ἐνῶ εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ ἁπλοποιεῖται ἡ γλωσσικὴ μορφὴ τῶν Ἀκριτικῶν τραγουδιῶν. Εἰς τὴν Ρόδον ἐκαλλιεργήθη τὸ γνωμικὸν καὶ σατιρικὸν δίστιχον μὲ γλῶσσαν λαϊκήν. Εἰς τὴν Κύπρον τὸ «Χρονικὸν» τοῦ Μαχαιρᾶ ἐξιστορεῖ εἰς Κυπριακὴν διάλεκτον τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του κατὰ τὴν φραγκοκρατίαν. Ἀπὸ τὴν πλουσίαν παραγωγὴν τῶν Κυπρίων «ποιητάρηδων» σπουδαιότερον ἔργον εἶναι «ἡ Ἀροδαφνοῦσα».

Εἰς τὸν καλλιτεχνικὸν τομέα ἡ λαϊκὴ τέχνη τῆς ἰδίας ἐποχῆς παρέχει θαυμάσια κεντήματα (Ρόδος) καὶ φημισμένα εἴδη ξυλογλυπτικῆς καὶ μεταλλουργίας (Ἰωάννινα, Θεσ/νίκη). Ἀλλὰ ἡ μεγάλη πρόοδος σημειώνεται εἰς τὴν ζωγραφικὴν φορητῶν εἰκόνων καὶ τοιχογραφιῶν (Ἅγιον Ὄρος, Κρήτη, Βενετία). Ὁ Κρητικὸς Δαμασκηνὸς ἀνυψώνει τὴν εἰκονογραφίαν συνδυάζων τὴν Βυζαντινὴν καὶ Ἰταλικὴν τεχνοτροπίαν. Εἰς τὰς τοιχογραφίας τῶν ναῶν διεκρίθησαν οἱ μοναχοὶ Τζώρτζης καὶ Θεοφάνης, οἱ ὁποῖοι ἐδημιούργησαν τὴν «Κρητικὴν σχολὴν» τῆς φωτοσκιάσεως[20] (τοῦ Θεοφάνους θαυμάζεται ἡ Παναγία τῆς Καλαμπάκας, τοῦ Τζώρτζη αἱ τοιχογραφίαι τῆς Μονῆς Ἁγίου Διονυσίου εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος).

Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Εἰς πολλὰς ὀρεινὰς περιφερείας τῆς σκλαβωμένης πατρίδος (ἀπὸ τὸ Ταίναρον ἕως τὸν Ὄλυμπον καὶ τὴν Πίνδον) ἀπὸ τοὺς πρώτους χρόνους μετὰ τὴν Ἅλωσιν ἤρχισαν νὰ καταφεύγουν ὅσοι Ἕλληνες ἠσθά-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νοντο ἀσίγαστον τὸ πάθος τῆς ἐλευθερίας καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρουν τὰς ταπεινώσεις καὶ τοὺς ἐξευτελισμοὺς τῶν κυρίων των. Μὲ τὸν καιρὸν οἱ διωγμοὶ καὶ αἱ καταπιέσεις τῶν Τούρκων ἐπολλαπλασίασαν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπερηφάνων ἐκείνων ἀνδρῶν, ὥστε εἰς τὰ πλέον ἀπόκρημνα ὄρη ἐσχηματίσθησαν ὁμάδες ἀνυποτάκτων εἰς τὰ ὄργανα τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας. Ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ ὄρη κατήρχοντο πολλάκις εἰς τὰς πεδιάδας καὶ ἐπολέμουν τοὺς τυράννους των καὶ τοὺς τυχὸν συνεργάτας των, οἱ ἐχθροί των διὰ νὰ τοὺς δυσφημήσουν τοὺς ὠνόμασαν «κλέφτες».

Οἱ «κλέφτες» ὅμως ποτὲ δὲν ἐξέπεσαν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Γένους· μὲ τὰ ἀνδραγαθήματά των ἔγιναν τὰ ἰνδάλματα τῶν ραγιάδων καὶ ἀπετέλεσαν τὴν ἔνοπλον ἀντίστασιν τοῦ Γένους ἐναντίον τῶν κατακτητῶν. Ἄλλωστε ἀκόμη καὶ ἀπὸ ξένους περιηγητὰς ἡ «κλεφτουριὰ» ἐφημίσθη διὰ τὰ γενναῖα καὶ ἱπποτικὰ αἰσθήματά της καὶ τὴν βαθεῖαν πίστιν της εἰς τὰ ἰδανικὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδος.

Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ὁ κλέφτης ἄφηνε τὰ τουρκοπατημένα ἐδάφη, ἐπερνοῦσεν εἰς ἄλλον κόσμον, τὸν κόσμον τὸν ἀπροσκύνητον, ὅπως τὸν ἐκφράζουν τὰ δημοτικά μας τραγούδια:

— *Ὅσο ἐ'ναι ὁ κλέφτης ζωντανός, Τοῦρκο δὲν προσκυνάει.*

Ἡ ἐνδυμασία τῶν κλεφτῶν ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὴν φουστανέλλαν, τὸ ὑποκάμισον, γιλέκον καὶ διὰ τὰς ψυχρὰς ἡμέρας τὴν κάπαν· εἰς τοὺς πόδας ἐφοροῦσαν τριχίνας περικνημίδας καὶ τσαρούχια.

Ὁ βίος τῶν κλεφτῶν προσέφερεν ἐλευθερίαν, ἦτο ὅμως τραχύτατος καὶ εἶχε πολλὰς ταλαιπωρίας καὶ στερήσεις :

Μαύρη ζωὴ ποὺ κάνουμε ἐμεῖς οἱ μαῦροι κλέφτες !
Ποτέ μας δὲν ἀλλάζουμε καὶ δὲν ἀσπροφοροῦμε,
ὁλημερὶς στὸν πόλεμο, τὴ νύχτα καραούλι.

Οἱ κλέφτες ἐλέγοντο *παλληκάρια*, ὁ ἀρχηγός των *καπετάνιος* καὶ τὰ μέρη, ὅπου διέμενον, *λημέρια*. Ἐκεῖ, ὁσάκις δὲν ἐπολέμουν, κατεγίνοντο εἰς πολεμικὰς ἀσκήσεις : εἰς τὸ πήδημα, τὸν δρόμον, τὴν ρῖψιν τοῦ λίθου καὶ περισσότερον εἰς τὴν σκοποβολήν.

Οἱ Τοῦρκοι, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ τοὺς καταβάλουν, προσεπάθουν νὰ τοὺς διαιρέσουν: Ἀπὸ τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμὰν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς ἤρχισαν νὰ μισθώνουν πολλοὺς ἀπὸ τοὺς κλέφτες καὶ νὰ σχηματίζουν Ἑλληνικὰς μονάδας ἐθνοφρουρᾶς, πρὸς δίωξιν τῶν ληστῶν καὶ ἀσφάλειαν τῆς τάξεως εἰς τὴν ὕπαιθρον. Οἱ κλέφτες αὐτοὶ ἐλέγοντο ἀρματολοὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ τὰ διαμερίσματά των ἀρματολίκια. Ὅσον ὅμως καὶ ἂν προσεπάθησεν ὁ κατακτητὴς νὰ διαιρέση τοὺς κλέφτες μὲ τὴν προνομιακὴν μεταχείρισιν τῶν ἀρματολῶν, δὲν τὸ ἐπέτυχε. Οἱ ἀρματολοὶ ποτὲ δὲν ἔμειναν πιστοὶ εἰς τοὺς Τούρκους· εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς των παρέμειναν φίλοι τῶν κλεφτῶν καὶ πολλὰς φορὰς συνειργάζοντο μυστικῶς, διὰ νὰ προστατεύσουν τοὺς ὁμοφύλους των ἀπὸ τοὺς κατακτητάς.

Οἱ κλεφταρματολοὶ ὑπῆρξαν τὰ στηρίγματα ὅλων τῶν ἐξεγέρσεων τοῦ Γένους καὶ ἀπετέλεσαν τὸν χερσαῖον στρατὸν τοῦ 1821.

19 Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17ον καὶ 18ον ΑΙΩΝΑ

ΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Σιτβαβορὸκ ἡ Τουρκία εἰσέρχεται εἰς περίοδον παρακμῆς. Τὴν εἶχον ἐξαντλήσει οἱ συνεχεῖς πόλεμοι καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἀναρχία (ἐπαναστάσεις τῶν γενιτσάρων καὶ μηχανορραφίαι τοῦ χαρεμίου). Τὴν ἀναρχίαν ἐπέτυχον νὰ τὴν πατάξουν μὲ βίαια μέτρα οἱ μεγάλοι βεζύραι τῆς οἰκογενείας τῶν Κιοπρουλῆ καὶ μὲ τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν τάξιν ποὺ ἐπέβαλον, ἐπανέφεραν τὸ κράτος εἰς μίαν ἑξηκονταετῆ περίοδον ἀκμῆς καὶ πολεμικοῦ ὀργασμοῦ.

Πρώτη ἐξόρμησις τῶν Τούρκων ἔγινεν ἐπὶ σουλτάνου *Μωάμεθ* τοῦ Δ' (1648 - 87) ἐναντίον τῆς Κρήτης, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ Βενετοί. Οἱ ἐπιδρομεῖς ἐντὸς μιᾶς τριετίας ἐκυρίευσαν τὴν νῆσον πλὴν τοῦ Μεγάλου Κάστρου (Ἡράκλειον), τὸ ὁποῖον μόνον κατόπιν εἰκοσαετοῦς πολιορκίας ἐπέτυχον νὰ ἐκπορθήσουν· τὴν ἐπικὴν ἄμυναν τῶν πολιορκουμένων διηύθυνεν ὁ Βενετὸς στρατάρχης Φραγκῖσκος Μοροζίνης, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου γενναίως ἐπολέμησαν καὶ οἱ Κρῆτες. Αἱ ἀπώλειαι τῶν Μουσουλμάνων ἀνῆλθον εἰς 100.000 ἄνδρας (1669).

Ἡ δευτέρα ἐξόρμησις ἔγινε κατὰ ξηρὰν τὸ 1683 ἐναντίον τῆς Βιέννης, τὴν ὁποίαν ἐπολιόρκησαν 200.000 Τοῦρκοι. Ἡ πτῶσις της ἐθεωρεῖτο βεβαία, ἀλλὰ τὴν πόλιν καὶ τοὺς ὀλίγους ὑπερασπιστάς της ἔσωσε μὲ τὴν ἔγκαιρον ἐπέμβασίν του ὁ γνωστός μας βασιλεὺς τῆς Πολωνίας Σοβιέσκυ. Οἱ Βενετοὶ τότε εὗρον εὐκαιρίαν νὰ ἀρχίσουν κατὰ τῶν Τούρκων ἐπιχειρήσεις, ποὺ ἐκράτησαν 10 χρόνια. Μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων ἐκυρίευσαν τὸν Μοριᾶν (Πελοπόννησον) καὶ τὴν Ἀττικήν. Ἡ Ἀκρόπολις ὅμως τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἔπιπτε καὶ ὁ Μοροζίνης τὴν ἐβομβάρδισε (ἀπὸ τοῦ μνημείου τοῦ Φιλοπάππου)· εἰς τὰς 17 Σεπτ/ρίου 1687 μία

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βόμβα ἔπεσεν εἰς τὸν Παρθενῶνα, ὅπου οἱ Τοῦρκοι εἶχον τὴν πυριτιδαποθήκην των, καὶ τὸν ἀνετίναξε κατὰ μέγα μέρος.

Τὸν 18ον αἰῶνα οἱ Τοῦρκοι ἐπεχείρησαν νέαν εἰσβολὴν εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐνικήθησαν ὅμως ἀπὸ τὰ αὐστριακὰ στρατεύματα ΒΔ τοῦ Βελιγραδίου καὶ ἔκλεισαν τὴν εἰρήνην τοῦ Πασάροβιτς (1718). Συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους αὐτῆς ἡ Τουρκία ἔχασε τὸ φρούριον τοῦ Βελιγραδίου, τὴν Βοσνίαν καὶ τὴν Βλαχίαν, ποὺ τὰ ἐπῆρε ἡ Αὐστρία, ἐπανέκτησεν ὅμως ἀπὸ τοὺς Βενετοὺς τὴν Πελοπόννησον.

Ἔτσι ὁλοκληρώνεται εἰς τὴν χώραν μας ἡ τουρκικὴ κατοχή. Ἀπὸ τότε λήγει ἡ ἐπιρροὴ τῶν Βενετῶν καὶ οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ γνωρίζουν ἐπὶ 50 ἔτη σχετικὴν εἰρήνην. Ἀπὸ τότε ὅμως ἡ Τουρκία εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον τῆς παρακμῆς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Μέγας Πέτρος εἶχε συλλάβει τὴν ἰδέαν νὰ καταλύση τὴν τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ εἰς τὴν θέσιν της νὰ στερεώση ἓν ἰσχυρὸν πανσλαβικὸν κράτος. Ἐπετέθη μάλιστα κατὰ τῶν Τούρκων εἰς τὴν Ρουμανίαν, ὅπου ὅμως ἐνικήθη καὶ παρ' ὀλίγον νὰ συλληφθῇ (1711).

Τὴν πολιτικὴν τοῦ Πέτρου συνέχισεν ἡ Μεγάλη Αἰκατερίνη, ἡ ὁποία εἰσέβαλεν ἐπίσης εἰς τὰς Παραδουναβίους χώρας, τὰς ὁποίας καὶ ἐκυρίευσεν, ἐνῶ συγχρόνως ὑπεκίνησε τοὺς προθύμους εἰς ἐξέγερσιν Ἕλληνας (1769). Ἐπηκολούθησαν καὶ ἄλλοι ρωσοτουρκικοὶ πόλεμοι, κατὰ τοὺς ὁποίους καὶ μὲ τὴν συμμαχίαν τοῦ Ἰωσήφ ἡ Αἰκατερίνη ἀπώθησεν τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν ΝΑ. Εὐρώπην.

ΕΚΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Ἐνῶ τελειώνει ὁ 18ος αἰὼν ἡ ἔκτασις τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὴν Εὐρώπην περιορίζεται πολὺ εἰς τὴν Βαλκανικὴν (Συνθήκη τοῦ Ἰασίου 1792). Εἰς τὰς ἄλλας ὅμως ἠπείρους διατηρεῖται ἀμείωτος ἡ δύναμίς της. Εἰς τὴν Ἀσίαν κατέχει τὴν Ἀρμενίαν, Συρίαν καὶ Μεσοποταμίαν· εἰς τὴν Ἀφρικὴν αἱ τουρκικαὶ κτήσεις περιλαμβάνουν τὴν Αἴγυπτον καὶ Τριπολίτιδα μὲ δικαίωμα ἐπικυριαρχίας εἰς Τυνησίαν καὶ Ἀλγέριον.

Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Τὸ πολίτευμα καὶ ἡ διοίκησις. Τὸ πολίτευμα τῆς Τουρκίας ἦτο ἀπόλυτος μοναρχία· ὁ σουλτᾶνος δηλ. ἀπὸ τὸ παλάτι του, τὸ ὁποῖον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐλέγετο Σεράγιον, διέθετε κυριαρχικῶς τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἀγαθὰ τῶν ὑπηκόων του. Ἐκυβέρνα στηριζόμενος εἰς ἕνα ἰσχυρὸν στρατὸν μὲ κύριον ἐκτελεστικὸν ὄργανον τὸν μέγαν βεζύρην (πρωθυπουργὸν) καὶ τοὺς ἄλλους ὑπουργούς του, (ἐφέντας), οἱ ὁποῖοι ἐσχημάτιζον τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον, ποὺ ἐλέγετο Διβάνιον. Ὁ σουλτᾶνος καὶ τὸ Διβάνιον ἀπετέλουν τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν, ποὺ ἐλέγετο *Ὑψηλὴ Πύλη*.

Δι' εὐκολωτέραν διοίκησιν ἡ τουρκικὴ αὐτοκρατορία εἶχε διαιρεθῆ εἰς μεγάλας γενικὰς διοικήσεις, ποὺ ὠνομάζοντο *πασαλίκια* μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς πασάδες. Ὑπὸ τὸν πασᾶν ἦτο ὁ βέης, ὁ ὁποῖος ἦτο διοικητὴς ἐπαρχίας, καὶ ὁ ἀγᾶς, ὁ ὁποῖος ἦτο στρατιωτικὸς διοικητὴς μικρᾶς πόλεως. Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ πασαλίκια ἦσαν 7: 1) Τοῦ Καπουδᾶν Πασᾶ (ποὺ ἐξουσίαζεν τὰς νήσους) 2) τῆς Θεσσαλονίκης 3) τῶν Ἰωαννίνων 4) τῆς Λαρίσης 5) τῆς Πελοποννήσου (ἕδρα Τρίπολις) 6) τῆς Ρούμελης (ἕδρα Χαλκίς) καὶ 7) τῆς Κρήτης.

Μεγάλην δύναμιν εἶχαν εἰς τὸ τουρκικὸν κράτος καὶ οἱ ἱερωμένοι (δερβίσαι καὶ μουεζίναι ἢ ἰμάμαι). Ἐπίσης οἱ καδῆδες (πταισματοδίκαι), οἱ ὁποῖοι ἐδίκαζον μὲ βάσιν τὸ Κοράνιον.

ΟΙ ΟΡΟΙ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΥΠΟΔΟΥΛΩΝ ΛΑΩΝ

Εἶχον παρέλθει τρεῖς αἰῶνες ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ κατάστασις εἰς ὅλας τὰς περιφερείας παρέμεινεν ἡ ἰδία ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ Πορθητοῦ. Ἀπὸ ὅλα τὰ ὑποταχθέντα μέρη δὲν εἶχε σχηματισθῆ ἕνας λαὸς ὁμοιογενής, οὔτε ὑπῆρχεν ἑνότης διοικήσεως, νομοθεσίας καὶ γλώσσης. Οἱ κυρίαρχοι Μουσουλμάνοι, εἰς οἱανδήποτε φυλὴν καὶ ἂν ἀνῆκον, εἶχον ὅλα τὰ δικαιώματα, ἐνῶ οἱ ὑπόδουλοι Χριστιανοὶ μόνον καθήκοντα. Οἱ ραγιάδες ἦσαν οἱ πλέον περιφρονημένοι ὑπήκοοι τοῦ σουλτάνου καὶ διὰ τὴν παραμικρὰν αἰτίαν ἐκρέματο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των ἡ ἀπειλὴ τῆς σφαγῆς καὶ τῆς αἰχμαλωσίας ἢ ἐξορίας καὶ ἄλλαι ταπεινώσεις.

ΟΙ ΥΠΟΔΟΥΛΟΙ ΛΑΟΙ ΤΗΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ

Οἱ κυριώτεροι ἀπὸ αὐτοὺς ἦσαν οἱ Ρουμάνοι, οἱ Βούλγαροι, οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Ἕλληνες.

Οἱ Ρουμάνοι κατώκουν εἰς τὸν κάτω Δούναβιν. Κατεῖχον τὴν Βεσσαραβίαν, τὴν Μολδαβίαν καὶ τὴν Βλαχίαν. Αὐτοὶ ἦσαν εἰς πλέον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εὐνοϊκὴν θέσιν ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς τοῦ Αἵμου, διότι ὡς ὑποτελεῖς τῶν Τούρκων ἐπλήρωνον μόνον ἕνα δασμὸν εἰς τὸν σουλτάνον, ὁ ὁποῖος ἔστελλεν ὡς ὁσποδάρον (διοικητὴν) αὐτῶν χριστιανὸν ὑπήκοόν του, ποὺ ἔπειτα ἀπὸ τὸ 1709 ἐξελέγετο μεταξὺ τῶν Φαναριωτῶν.

Οἱ Βούλγαροι, εἰς τὰ νότια τοῦ Δουνάβεως κατεῖχον τὴν σημερινὴν Βουλγαρίαν. Δὲν εἶχον ἀναπτύξει ἐθνικὴν συνείδησιν, ἀλλὰ μόνον θρησκευτικήν, ὑπαγόμενοι εἰς τὸν Πατριάρχην.

Οἱ Σέρβοι κατεῖχον τὴν μεγάλην κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Σάβου καὶ μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Βοσνίας. Καὶ αὐτοὶ ὑπήγοντο εἰς τὸν Πατριάρχην, ἀλλὰ εἶχον ἀναπτύξει καὶ ἐθνικὸν φρόνημα.

Οἱ Ἕλληνες, τέλος, ἦσαν ὁ περισσότερον προωδευμένος λαὸς τῆς Βαλκανικῆς καὶ ἕνεκα τῆς ἐνδόξου ἱστορίας των ἀλλὰ περισσότερον ἐκ τῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανεν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν ὑποδούλων. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες τότε, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἑπτανησίους, εἶχον ὑποδουλωθῆ εἰς τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ ὅλοι ἀνεξαιρέτως ἐπόθουν τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

20 Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 17ον, 18ον ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΟΣ

Κατὰ τοὺς δύο προηγουμένους αἰῶνας τὸ Γένος μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ θαρραλέον Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον δι' ἀκαμάτων προσπαθειῶν φροντίζει νὰ ὀργανωθῆ ἀπὸ οἰκονομικῆς καὶ διοικητικῆς ἀπόψεως, ἐπίσης δὲ πνευματικῶς καὶ στρατιωτικῶς. Ἑπομένως καὶ οἱ δύο ἐκεῖνοι αἰῶνες ἐσφυρηλάτησαν τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα τοῦ κερματισμένου Ἑλληνισμοῦ, ἐνεφύσησαν εἰς τὴν ἀπογοητευμένην ψυχὴν του ἔντονον πατριωτικὸν αἴσθημα καὶ τὸν ἐπροφύλαξαν ἀπὸ τὸν ἐξισλαμισμὸν καὶ τὸν ἀφανισμόν.

Ὁ 17ος, 18ος καὶ τὰ πρῶτα εἴκοσιν ἔτη τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐνῶ διὰ τὴν Τουρκίαν εἶναι περίοδος παρακμῆς, διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν εἶναι ἐποχὴ ἀνατάσεως, καὶ οἰκονομικοῦ καὶ πνευματικοῦ σφρίγους. Ὁ φοβισμένος πρὶν ραγιᾶς ἀποκτᾶ τώρα συνείδησιν ὅτι εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἀγροῖκον κατακτητὴν καὶ τοὺς ἄλλους ὑποδούλους χριστιανοὺς τῆς Βαλκανικῆς καὶ ὀργανώνει μυστικῶς τὰς ὑλικὰς καὶ πνευματικὰς δυνάμεις του, διὰ νὰ ἐλευθερώση τὴν χώραν τῶν προγόνων του. Εἶναι μία περίοδος ἀκμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν μὲ συνεχεῖς ἐξεγέρσεις οἱ σκλάβοι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πρόγονοί μας ὡριμάζουν διὰ τὴν Μεγάλην Ἐπανάστασιν.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

1. Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Βενετοὶ ἀποσύρονται ἀπὸ πολλὰς πόλεις καὶ νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὴν θέσιν των τὴν κερδίζουν οἱ Γάλλοι, ποὺ συνεδέοντο πρὸς τὴν Τουρκίαν μὲ τὰς διομολογήσεις. Οἱ Ἕλληνες τότε γίνονται πράκτορες τῶν Γαλλικῶν ἐμπορικῶν οἴκων καὶ δημιουργοῦν παροικίας καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀπὸ τὰς ὁποίας σπουδαιοτέρα ὑπῆρξε τῆς Μασσαλίας.

Ἀπὸ τὸ 1718, ποὺ μὲ τὴν συνθήκην τοῦ Πασσάροβιτς ἐπῆλθεν ἡσυχία καὶ εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην, οἱ ἔμποροι τῆς Μακεδονίας ἀναπτύσσουν συναλλαγὴν ἔντονον μὲ τὴν Αὐστρίαν καὶ μὲ τὴν Γερμανίαν καὶ δημιουργοῦν παροικίας εἰς τὴν Λειψίαν καὶ τὴν Βιέννην. Ἡ τελευταία παροικία ἀκμάζει ἐξ ἴσου μὲ τὴν Βενετίαν καὶ ἱδρύει σχολεῖα, τυπογραφεῖα καὶ αἰθούσας θεατρικῶν παραστάσεων. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ Ρουμανίαν ἐξαπλώνεται τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον καὶ πολὺ προοδεύουν αἱ παροικίαι τοῦ Βουκουρεστίου, τοῦ Ἰασίου, τῆς Μόσχας καὶ τῆς Ὀδησσοῦ· εἰς τὴν τελευταίαν ζοῦν τόσοι Ἕλληνες, ὥστε τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ ἱδρύσουν χωριστὸν δρόμον.

Μὲ τὰς ἐμπορικὰς αὐτὰς συνδέσεις τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον, ποὺ τώρα πλέον ἔχει ἀναπτυχθῆ καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἐκτείνεται πρὸς τὸν Βορρᾶν καὶ τὴν Δύσιν καὶ δημιουργεῖ ἐντόνους οἰκονομικοὺς καὶ πνευματικοὺς δεσμούς. Ἔτσι ἡ κίνησις μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου τῆς διασπορᾶς καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ γίνεται συχνοτέρα καὶ δημιουργεῖται πλήρης ἐθνικὴ ἑνότης.

Εἰς ὅλας τὰς παροικίας τοῦ ἐξωτερικοῦ οἱ ἔμποροι δὲν προοδεύουν χωρὶς πάλην. Ἐπιβάλλονται εἰς τὸν συναγωνισμὸν μὲ τοὺς Ἑβραίους καὶ τοὺς Ἀρμενίους. Καὶ τὰ κέρδη των, ποὺ μὲ τόσους μόχθους ἐξασφαλίζουν, δὲν τὰ χρησιμοποιοῦν μόνον διὰ τὰς ἀνέσεις, ἀλλὰ κτίζουν σχολεῖα καὶ ἐκκλησίας καὶ στέλλουν καὶ γενναῖα βοηθήματα εἰς τὰς πατρίδας των, διὰ νὰ γίνουν καὶ ἐκεῖ κοινωφελῆ ἔργα.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ποὺ τόσον ἀκμάζουν αἱ παροικίαι τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀναπτύσσονται καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡρισμέναι κωμοπόλεις ἢ συνομοσπονδίαι χωρίων, ποὺ δημιουργοῦν τοπικὴν βιοτεχνίαν καὶ ἐμπόριον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀπὸ αὐτὰς τὴν πρώτην θέσιν ἔχουν τὰ Ἰωάννινα καὶ ἡ Χίος, ποὺ ἔχουν πρακτορεῖα εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ἔπειτα ἔρχονται αἱ ὁμοσπονδίαι τῶν Βλαχοχωρίων (ἕδρα Συρράκον) καὶ τῶν χωρίων τοῦ Ζαγορίου, ποὺ εἶχον περιζήτητον βιοτεχνίαν ναυτικῶν καπῶν, τῶν ὁποίων οἱ ἔμποροι ἔκαναν ἐξαγωγὴν εἰς τὰς ναυτικὰς πόλεις τῆς Μεσογείου. Ἀκολουθοῦν τὰ 24 χωρία τοῦ Πηλίου, ποὺ κατασκευάζουν θαυμάσια μεταξωτὰ εἴδη καὶ μάλλινα σκεπάσματα. Τέλος θὰ ἦτο παράλειψις νὰ μὴ ἀναφέρωμεν τὰ *Ἀμπελάκια*. Αὐτὰ ἐφημίζοντο καὶ διὰ τὴν παραγωγὴν κοκκίνων νημάτων, ἀλλὰ καὶ διότι ἐδῶ τὸ κεφάλαιον καὶ ἡ ἐργασία ἔφθασαν εἰς μίαν ἀξιοθαύμαστον συνεταιριστικὴν ὀργάνωσιν. Τὸ 1778 οἱ Ἀμπελακιῶται ἵδρυσαν τὴν «Κοινὴν Συντροφιάν», ἕνα εἶδος «σινάφι» ἀπὸ ἐργάτας, τεχνίτας καὶ κεφαλαιούχους, διὰ νὰ μονοπωλοῦν τὰ νήματά των.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιοτεχνίας ἔφερε καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῶν μεταφορικῶν μέσων. Εἰς τὴν ξηρὰν ἐδημιουργήθη μία πολυάριθμος τάξις ἐμπορευομένων, ποὺ μὲ ἡμιόνους καὶ ἵππους μετέφερεν ἀπὸ τὸ Αἰτωλικὸν καὶ τὴν Λάρισαν προϊόντα εἰς τὴν Λειψίαν. Αἱ ἐμπορικαὶ μεταφοραὶ τῆς ξηρᾶς ἦσαν ὠργανωμέναι εἰς καραβάνια. Μεγαλυτέραν ὅμως ἀνάπτυξιν ἔλαβον αἱ θαλάσσιαι μεταφοραί. Ἔπειτα ἀπὸ τὸ 1750 τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν τῆς Ἑλλάδος ἔγινεν ἀσυναγώνιστον εἰς τὴν Μεσόγειον. Τὰ νησιά, τὸ Τρίκερι, ἡ Κύμη καὶ τὸ Γαλαξίδι ἀπέκτησαν ἀπὸ τὴν θάλασσαν μυθώδη πλούτη. Τὰ πλοῖα ποὺ ἔκαναν τὰς μεταφορὰς τότε ἦσαν ἱστιοφόρα (πάρωνες ἢ βρίκια). Ἐπειδὴ ὅμως τὴν θάλασσαν τὴν ἐλυμαίνοντο οἱ πειραταί, εἶχον ὁπλισθῆ μὲ κανόνια καὶ τὰ πληρώματα εἶχον ἀσκηθῆ νὰ δίδουν ναυμαχίας. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ναυτιλίας ἔχει μεγάλην ἐθνικὴν σημασίαν, διότι συνετέλεσεν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἑνότητα τῶν Ἑλλήνων τῆς διασπορᾶς καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ προητοίμασε ναυτικὸν διὰ τὴν μεγάλην ἐξέγερσιν.

ΟΙ ΕΘΝΙΚΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις ἔφερεν εἰς τὸ προσκήνιον τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ἕναν ἀπὸ τοὺς πλέον εὐγενεῖς καρποὺς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοὺς ἐθνικοὺς εὐεργέτας.

Αὐτοὶ τὰ πλούτη των δὲν τὰ μετεχειρίσθησαν διὰ νὰ κτίσουν ἀνάκτορα, οὔτε διὰ νὰ ζήσουν μὲ ἀνέσεις, ἀλλὰ διὰ νὰ βοηθήσουν κάθε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φιλόμουσον καὶ φιλάνθρωπον κίνησιν. Οἱ εὐεργέται εἶναι πολλοί, ἀξίζει ὅμως νὰ μνημονευθοῦν οἱ ἑπόμενοι :

Ἐπιφάνειος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων (α' ἥμισυ τοῦ 17ου αἰῶνος). Διετέλεσεν ἐφημέριος τῆς ἑλληνικῆς παροικίας τῆς Βενετίας. Μὲ τὰς οἰκονομίας του ἵδρυσε δύο σχολεῖα ἀνωτέρας μορφώσεως εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰ Ἰωάννινα. Ἐπίσης ἐξώδευσε πρὸς ἔκδοσιν βιβλίων διὰ τὰ ἑλληνόπουλα.

Καπλάνης Ζώης (1736 - 1806). Ὀρφανὸς καὶ φτωχὸς ἦλθεν ἀπὸ τὴν γενέτειράν του Γραμμένον εἰς Ἰωάννινα πρὸς ἐξεύρεσιν τύχης. Μίαν νύκτα τὴν ἐπέρασε νηστικὸς εἰς τὴν ἐξώθυραν τῆς οἰκίας τοῦ πλουσίου Χατζηνίκου, ποὺ εἶχεν ἐπιχειρήσεις εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ εἰς τὸ Βουκουρέστιον. Οὗτος τὸν προσέλαβεν ὡς ἐργάτην. Ἐπειδὴ κάποτε τὸν συνέλαβε νὰ μελετᾶ κρυφά, τὸν ἔστειλεν εἰς τὸ σχολεῖον. Ὅταν ἐμορφώθη, τὸν ἐπῆρε συνεταῖρον. Ἀργότερα ὁ Καπλάνης ἐδημιούργησεν ἐπιχειρήσεις εἰς Μόσχαν. Παρὰ τὰ πλούτη του ὅμως ἔζη βίον ταπεινόν. Ἠὐχαριστεῖτο νὰ σκορπᾶ τὰ χρήματά του διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων τῆς Ἠπείρου. Τὸ σπουδαιότερον ἔργον του εἶναι ἡ Καπλάνειος Σχολὴ εἰς τὰ Ἰωάννινα, τὴν ὁποίαν ἐπλούτησε μὲ βιβλιοθήκην καὶ ὄργανα Φυσικῆς.

Οἱ Ζωσιμάδαι. Ἦσαν 8 ἀδελφοὶ ποὺ ἐπλούτησαν εἰς τὴν Ρωσίαν. Ἀπὸ τὸ 1793—ὁπότε ἔμειναν 4—ἐπεδόθησαν μὲ ὅλην τὴν θέρμην των εἰς ἔργα κοινῆς ὠφελείας. Ἔγιναν χορηγοὶ διὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς ὀνομαστῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς καὶ Βιβλιοθήκης εἰς Ἰωάννινα καὶ διὰ τὴν ἔκδοσιν βιβλίων. Μὲ τὰς πλουσίας συνδρομάς των ἀνακούφισαν ἀπόρους σπουδαστὰς καὶ τὴν ἀγωνιζομένην Πατρίδα.

Ὁ Ἰωάννης Βαρβάκης (1745 - 1825). Ἐγεννήθη εἰς τὰ Ψαρὰ καὶ διεκρίθη κατὰ τὰ Ὀρλωφικὰ ὡς κυβερνήτης καταδρομικοῦ. Ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι διέταξαν τὴν σύλληψίν του, κατέφυγεν εἰς τὴν Ὀδησσόν. Ἀπὸ ἐκεῖ πεζὸς καὶ ἀνυπόδητος ἦλθεν εἰς τὴν Πετρούπολιν. Ἡ Μεγ. Αἰκατερίνη, ἐπειδὴ ἀνεγνώρισε τὴν δρᾶσιν του, τοῦ ἔδωσε ἄδειαν ἁλιείας εἰς τὴν Κασπίαν. Μὲ τὸ ἐπιχειρηματικόν του πνεῦμα καὶ τὴν ἐμπορικήν του ὀξυδέρκειαν κατώρθωσε νὰ ἀποκτήση περιουσίαν ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ χαβιαρίου εἰς τὸ Ἀστραχάν. Ἐκτὸς ἀπὸ ὅσα ἐξώδευσε διὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821, ἀνήγειρε σχολεῖα καὶ ἐκκλησίας καὶ ἐγένετο πρόθυμος χορηγὸς εἰς κάθε ἔργον φιλομουσίας καὶ φιλανθρωπίας. Ἡ Βαρβάκειος Πρότυπος Σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν φέρει εὐγνωμόνως τὸ ὄνομά του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Η ΑΚΜΗ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ (1600 - 1669)

Ἡ βενετικὴ κατοχὴ εἰς τὴν Κρήτην εἶχεν ἐπίδρασιν, ὅπως ἦτο φυσικόν, καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς Μεγαλονήσου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Βενετοκρατίας διεμορφώθη εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ μία ποίησις ἐξ ἴσου συναισθηματικὴ μὲ ἐκείνην ἡ ὁποία ἤκμαζεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν.

Ἀπὸ τὰ ἀφηγηματικὰ ἔργα θεωροῦνται ἀξιοπρόσεκτα «ἡ Βοσκοπούλα» καὶ ὁ «Ἐρωτόκριτος». Ἡ πρώτη εἶναι ἕνα θαυμάσιον βουκολικὸν εἰδύλλιον, δηλ. ἔργον ποὺ ἐκφράζει τὴν νοσταλγίαν τοῦ ἀστοῦ ἀνθρώπου διὰ τὴν φυσικὴν ζωήν. Ὁ Ἐρωτόκριτος, ποὺ ἐγράφη ἀπὸ τὸν Βιτσέντζον Κορνάρον, εἶναι μακρὸν συναισθηματικὸν ἔπος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζεται μὲ συναρπαστικὰ ἐπεισόδια ἡ ζωὴ καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Κρήτης καὶ ἄλλων διαμερισμάτων τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπὸ τὰ θεατρικὰ ἔργα τῆς ἐποχῆς ἄξια σημειώσεως εἶναι ἡ τραγῳδία τοῦ Γεωργίου Χορτάτζη «Ἐρωφίλη», τὸ θρησκευτικὸν δρᾶμα «Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραὰμ» καὶ ἡ πνευματώδης κωμῳδία τοῦ Ἀντ. Φώσκολου «Φορτουνᾶτος».

ΟΙ ΦΑΝΑΡΙΩΤΑΙ ΚΑΙ Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΤΩΝ ΔΡΑΣΙΣ

Οἱ Φαναριῶται ἔλαβον τὸ ὄνομά των ἀπὸ τὴν συνοικίαν τῆς Κων/λεως Φανάριον, ὅπου κατώκουν. Ἐκεῖ (εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου) εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἀπὸ τὸ 1601 τὸ Πατριαρχεῖον καὶ γύρω ἀπὸ τὸ κέντρον αὐτὸ τοῦ ὑποδούλου Ἔθνους συνεκεντρώθησαν μὲ τὸν καιρὸν οἱ προύχοντες καὶ λόγιοι. Αὐτοὶ μαζὺ μὲ τοὺς μορφωμένους κληρικοὺς διηύθυναν τὰς ὑποθέσεις τοῦ Πατριαρχείου ὡς ἀνώτεροι ὑπάλληλοι (διδάσκαλοι, λογισταί, διερμηνεῖς, διπλωματικοὶ ἀπεσταλμένοι κλ.). Αἱ γνώσεις των, ἡ γλωσσομάθεια, ἡ εὐφυΐα καὶ ἡ ἐπιτηδειότης των ἀξιοποιοῦνται καὶ ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴν Πύλην· οἱ Τοῦρκοι δηλ. ἀπὸ τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Δ' ἀρχίζουν νὰ χρησιμοποιοῦν τοὺς Φαναριώτας εἰς ὑψηλὰς κρατικὰς θέσεις, ὡς διερμηνεῖς, διπλωμάτας, ἀργότερον δὲ καὶ ὡς ἡγεμόνας εἰς τὰς παραδουναβίους χώρας κλ. Ἐκεῖ δημιουργοῦν αὐλὴν καὶ διοίκησιν ἀπὸ Ἕλληνας, ἱδρύουν τυπογραφεῖα καὶ σχολεῖα καὶ μεταλαμπαδεύουν τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς τὰς ἡγεμονίας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς Βαλκανικῆς. Γενικῶς οἱ Φαναριῶται λόγῳ τῆς στενῆς ἐπαφῆς των μὲ τοὺς Εὐρωπαίους δέχονται κυρίως Δυτικὴν ἐπίδρασιν. Ἀλλὰ, ὅσον καὶ ἂν ἐχρημάτισαν ὑπάλληλοι τῶν Τούρκων, ὑπεστήριζον τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα καὶ ὄχι ὀλίγοι ἐπλήρωσαν μὲ τὴν ζωήν των τὴν ἀφοσίωσίν των εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἐξ αὐτῶν σπουδαιότεροι ἦσαν : *Μανωλάκης ὁ Καστοριανός*, γουναρᾶς, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Μωάμεθ Δ'. Μὲ χορηγίας του ἡ παλαιὰ σχολὴ τοῦ Πατριαρχείου, ποὺ εἶχεν ἱδρύσει ὁ Σχολάριος, διεμορφώθη εἰς τὸ ἀξιοσέβαστον ἐθνικὸν ἵδρυμα τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.

Ὁ *Παναγιώτης Νικούσιος*, λόγιος ἀνὴρ καὶ μέγας διερμηνεὺς τῆς Πύλης. Προεκάλεσε «φιρμάνι» (σουλτανικὸν διάταγμα), διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Πανάγιος Τάφος, ποὺ τὸν κατεῖχον οἱ Καθολικοί, ἐδόθη εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους.

Ἰσάξιος αὐτοῦ ὑπῆρξε καὶ ὁ ἰατρὸς *Ἀλεξ. Μαυροκορδᾶτος* «ὁ ἐξ ἀπορρήτων». Ἀπὸ τῆς θέσεώς του ὡς μεγάλου διερμηνέως ὑπερήσπισε τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ δι' αὐτὸ ἐφυλακίσθη. Ἐδίδαξεν εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Γένους Σχολήν· ἔγραψε Γραμματικὴν κ.ἄ.

Ὁ υἱός του Νικόλαος διωρίσθη πρῶτος (τὸ 1709) ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας. Ἔγραψε τὰ «Φιλοθέου πάρεργα», μὲ τὰ ὁποῖα μεταδίδει εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν παιδείαν τῶν δυτικῶν λαῶν καὶ τὰς προόδους των εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας.

Ἀξιολόγους ἐπίσης ὑπηρεσίας προσέφερον οἱ Καρατζάδες, οἱ Σοῦτσοι, Ὑψηλάνται, Ἀργυρόπουλοι, Ράλληδες κ.ἄ., οἱ ὁποῖοι ποικιλοτρόπως ἐνίσχυσαν τὴν παιδείαν καὶ τὰ γράμματα.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Διὰ τὴν κατάστασιν τῆς Παιδείας μέχρι τοῦ 1600 ὡμιλήσαμεν ἤδη.

Κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα ἀναφαίνονται σεβαστοὶ Διδάσκαλοι τοῦ Γένους καὶ ἱδρύονται εἰς πολλὰς πόλεις σχολαί, αἱ κυριώτεραι τῶν ὁποίων εἶναι : εἰς τὴν Μακεδονίαν ἡ σχολὴ τῆς Κοζάνης, εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ἡ Ἀθωνιάς. Εἰς τὴν Ἤπειρον ἀκμάζουν τὰ σχολεῖα τῆς Ἄρτας, τῶν Ζαγοριῶν καὶ 8 ἐκπ. ἱδρύματα τῶν Ἰωαννίνων, ὅπου αἱ δωρεαὶ τῶν εὐεργετῶν βελτιώνουν τὰ μέσα μορφώσεως· τόση μάλιστα ἦτο ἡ ἀκτινοβολία τῆς φήμης τῶν σχολῶν αὐτῶν, ὥστε ὁ διδάσκαλος τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γένους Κων. Κούμας γράφει: «εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων χρεωστεῖ ἡ Ἑλλὰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Παιδείας της». Εἰς τὴν Θεσσαλίαν αἱ σχολαὶ τῶν Ἀμπελακίων καὶ τῶν Μηλιῶν διέθετον εἰδικοὺς καθηγητὰς καὶ ὄργανα διὰ τὴν ἐποπτικὴν διδασκαλίαν Φυσικῆς καὶ Χημείας. Εἰς τὴν Πελοπόννησον οἱ Βενετοὶ εἶχον ἱδρύσει γυμνάσιον εἰς Τρίπολιν ἀλλὰ καὶ αἱ Πάτραι, τὰ Καλάβρυτα, ἡ Δημητσάνα, ἡ Ἀνδροῦσα (Μεσσηνίας) ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ἔχουν τὰ σχολεῖα των, καθὼς ἐπίσης καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς σχολὰς ἐδιδάσκοντο οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, ἡ Ἱστορία, ἡ Θεολογία, καὶ τὰ Φυσικά. Ἐδίδαξαν δὲ εἰς αὐτὰς διδάσκαλοι ὀνομαστοί. Μεταξὺ αὐτῶν περιφημότεροι ὑπῆρξαν: (ἐκ τῶν παλαιῶν) ὁ Πατριάρχης Κύριλλος Λούκαρις, ποὺ ἵδρυσε καὶ τὸ πρῶτον τυπογραφεῖον τῆς Κων/λεως, ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις εἰς τὴν Ἀθωνιάδα, ὁ Νικηφ. Θεοτόκης, ὁ Κων. Οἰκονόμος, ὁ Βάμβας, ὁ Μεθόδιος Ἀνθρακίτης καὶ Ἀθαν. Ψαλλίδας εἰς Ἰωάννινα, ὁ Γεώργιος Γεννάδιος κ.ἄ., οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν θερμουργὸν πνοὴν τῆς διδασκαλίας των ἀφύπνιζον τὸ ἐθνικὸν φρόνημα τῶν μαθητῶν των καὶ ἐθέρμαινον τὴν ἐλπίδα των διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Ἡ δημοτικὴ ποίησις ἔμεινε ἀνεπηρέαστος ἀπὸ δυτικὰς ἐπιδράσεις. Ἀποτελεῖ γνήσιον πνευματικὸν προϊὸν τοῦ λαοῦ μας καὶ ἐξέλιξιν τῆς ἀκριτικῆς ποιήσεως. Ὀνομάζεται δημοτική, διότι ποιητής της εἶναι ὁ δῆμος, δηλ. ὁ λαός. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὰ δημοτικὰ τραγούδια εἶναι γραμμένα εἰς τὴν λαϊκὴν γλῶσσαν καὶ διακρίνονται διὰ τὴν φυσικήν των ἁπλότητα. Εἰς αὐτὰ ὁ λαὸς μας ἐθρήνησε τὴν ὑποδούλωσίν του, ἔψαλε τοὺς ἡρωισμοὺς τῶν κλεφτῶν καὶ «ἐτραγούδησε τὶς χαρὲς καὶ τὶς λύπες του». Τὰ δημοτικὰ τραγούδια ἐξύψωσαν τὸ φρόνημα τῶν ὑποδούλων καὶ θεωροῦνται ὡς τὰ γνησιώτερα μνημεῖα τοῦ πνευματικοῦ μας πολιτισμοῦ κατὰ τὴν περίοδον τῆς δουλείας. Τὰ περισσότερα ἐδημιουργήθησαν εἰς τὰς περιφερείας ποὺ εἶχαν ἁρματολοὺς καὶ κλέφτες. Ἀπὸ τὸν 17ον αἰῶνα ὁ ἀνώνυμος ποιητὴς ἔχει πολλὰ νὰ τραγουδήσῃ· ἀνδραγαθήματα καὶ πάθη καὶ συμφοραί, ὅλα γίνονται τραγούδι, εἰς τὸ ὁποῖον θαυμάζονται αἱ καθαραὶ εἰκόνες, οἱ φυσικοὶ διάλογοι, ἡ σύντομος καὶ σαφὴς φράσις.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ

Ἡ προσφορὰ τῶν Ἑπτανησίων εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν παιδείαν κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν ὑπῆρξε μεγίστη καὶ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὰ νησιὰ τοῦ Ἰονίου δὲν ἐδουλώθησαν, ἀλλὰ διετήρησαν ζωηρὰν πνευματικὴν ἐπαφὴν μὲ τὴν Δ.Εὐρώπην. Διὰ τοῦτο εἰς τὰ Ἑπτάνησα ἐκαλλιεργήθη ἰδιόμορφος πνευματικὸς βίος. Ἡ παιδευτικὴ ὁρμὴ εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος μὲ προδρομικοὺς διδασκάλους.

Ἀπὸ τοὺς Ἑπτανησίους αὐτοὺς καλλιεργητὰς τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ καὶ διδασκάλους τοῦ Γένους διεκρίθησαν ὁ *Ἠλίας Μηνιάτης* (1669 - 1714). Ἐσπούδασεν εἰς Βενετίαν καὶ ἐδίδαξεν εἰς τὴν πατρίδα του Κεφαλληνίαν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις. Ἔγραψεν εἰς τὴν καθομιλουμένην ἐκκλησιαστικοὺς λόγους τόσον πειστικούς, ὥστε τὸν εἶπαν «Νέον Χρυσόστομον». Εἰς τὸν «περὶ ἀγάπης» ἀποδίδει τὴν δουλείαν τοῦ Γένους εἰς τὴν διχόνοιαν. Αἱ «Διδαχαί» του παραμένουν κλασσικὸν ἔργον.

Ὁ *Εὐγένιος Βούλγαρις* (1716 - 1806), καταγόμενος ἐκ Κερκύρας, ἐδίδαξε καὶ εἰς τὰς σχολὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἔγραψεν εἰς λογίαν γλῶσσαν πληθώραν ἔργων, ἐξ ὧν σπουδαῖα ἐκρίθησαν ἡ «Λογικὴ» καὶ «Μεταφυσική» του. Ἑπτὰ γλώσσας ὡμίλει ἡ πολυσχιδὴς αὐτὴ διάνοια, τὴν ὁποίαν ἐσέβετο ἡ τσαρίνα Αἰκατερίνη ἡ Μεγάλη. Ἀλλὰ τὴν πρώτην λογοτεχνικὴν παράδοσιν τῆς «Ἰονίου Σχολῆς», ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ προέλθουν ἀργότερα ὁ Σολωμός, ὁ Κάλβος καὶ ὁ Βαλαωρίτης, ἐδημιούργησαν ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ὁ Ἀντώνιος Μαρτελάος (διδάσκαλος τοῦ Σολωμοῦ καθὼς καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη) καὶ ὁ ποιητὴς Δημ. Γουζέλης.

Ἀπὸ τοὺς ζωγράφους τῆς Ἑπτανησιακῆς Σχολῆς ἀξιομνημόνευτοι εἶναι ὁ *Ἠλ. Μόσχος*, ποὺ διεκρίθη διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ χρωστῆρος του καὶ τὴν πρωτοτυπίαν τῶν πινάκων του (ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου), ἐπίσης ὁ μαθητής του *Παναγ. Δοξαρᾶς* ποὺ ἔγραψε καὶ ἔργον «περὶ ζωγραφίας».

ΟΙ ΛΟΓΙΟΙ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ

Ἀπὸ τοὺς λογίους τῆς διασπορᾶς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀξιοπρόσεκτος εἶναι ὁ *Φραγκ. Σκοῦφος* ἐκ Κρήτης. Ἔζησεν εἰς Βενετίαν, νοσταλγὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀκάματος ἀγωνιστὴς διὰ τὴν συγκράτησιν τῆς ἐθνι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κῆς συνειδήσεως τοῦ ἀποδήμου ἑλληνισμοῦ. Ἔγραψεν εἰς τὴν δημοτικὴν τὴν «Ρητορική». Ἀξιόλογος ὡσαύτως εἶναι καὶ ὁ Θωμᾶς Φλαγγίνης, Κερκυραῖος, δικηγορήσας εἰς Βενετίαν. Ἔγινεν ὀνομαστὸς ἀπὸ τὸ φροντιστήριον Ἑλληνικῶν Σπουδῶν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν ἀπόρων Ἑλληνοπαίδων, τὸ ὁποῖον αὐτὸς ἵδρυσεν, ἀφοῦ διέθεσε τὴν τεραστίαν περιουσίαν του. Ἔργον τῶν μαθητῶν τοῦ Φλαγγινείου Φροντιστηρίου εἶναι ἡ λυρικὴ ποιητικὴ συλλογὴ «Ἄνθη Εὐλαβείας».

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ. Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΜΑΣ

Τὸ κοινωνικὸν καθεστὼς ποὺ ἐπεκράτει εἰς τὸ Βυζάντιον μετὰ τὴν Ἅλωσιν διελύθη. Ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς, πολλοὶ ἐσφάγησαν, ἄλλοι ἀλλαξοπίστησαν καὶ ἄλλοι ἔφυγαν εἰς τὰ ξένα· ὀλίγοι ἔμειναν εἰς τὴν δούλην πατρίδα. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ τοὺς λογίους καὶ τοὺς ἐπιχειρηματίας. Μόνον ὁ λαὸς δὲν ἠθέλησε νὰ ἀφήσῃ τῶν προγόνων τὰ χώματα.

Οἱ ἀγρόται καὶ οἱ ναυτικοὶ ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὰς παραδόσεις, διέσωσαν τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα καὶ μᾶς ἐκληρονόμησαν μνημεῖα ἀθάνατα τῆς καλαισθησίας των, τὴν λαϊκὴν τέχνην καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

Τὸ βασικὸν κύτταρον τῆς κοινωνίας ἀποτελεῖ ἡ οἰκογένεια, ποὺ ἔχει παντοῦ χαρακτῆρα πατριαρχικόν. Εἰς τὸ Σούλι ὅμως καὶ τὴν Μάνην ὑπάρχουν καὶ εὐρύτεραι μορφαί, τὰ γένη (οἱ φάρες).

Δύσκολα διακρίνει κανεὶς τάξεις εἰς τὴν τουρκοκρατουμένην Ἑλλάδα, ἂν ἐξαιρεθῇ ὁ κλῆρος ποὺ εὑρίσκετο εἰς καλυτέραν μοῖραν. Ἀργότερον, μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς αὐτοδιοικήσεως, ἤρχισε νὰ ἀναφαίνεται καὶ ἡ τάξις τῶν ἀρχόντων (τῶν τζακιῶν).

Χωριστὴν τάξιν ἐσχημάτισαν ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος εἰς τὰς μεγάλας πόλεις οἱ ἀστοὶ (βιοτέχναι, λόγιοι, ἔμποροι κλ.). Ἐπίσης ὑπῆρχε καὶ ἡ τάξις τῶν ἀγωγιατῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξετέλουν τὰς μεταφορὰς εἰς τὴν ξηράν, καθὼς καὶ ἡ τάξις τῶν βοσκῶν (πιστικῶν) καὶ τῶν ὑπηρετῶν.

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΑΙ ΑΣΧΟΛΙΑΙ ΤΩΝ ΥΠΟΔΟΥΛΩΝ

Ὅσοι κατοικοῦν εἰς τὰς ὀρεινὰς περιοχὰς ἀσχολοῦνται μὲ τὴν κτηνοτροφίαν ἢ τὴν δασοκομίαν. Οἱ κάτοικοι τῶν πεδινῶν μερῶν ἀσχολοῦν-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ται μὲ τὴν γεωργίαν (παράγουν δημητριακά, λάδια, κρασιά, καρπούς) καὶ συντηροῦν καὶ ὀλίγα ζῶα. Οἱ ἀστοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν βιοτεχνίαν, τὸ ἐμπόριον κλπ. Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ βιοτέχναι εἶναι ὠργανωμένοι εἰς σωματεῖα, τὰ σινάφια.

Ἡ *κατοικία* ἀποτελεῖται συνήθως ἀπὸ ἕνα δωμάτιον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀξιοπαρατήρητα εἶναι ἡ ἑστία, τὰ ὀλίγα ξύλινα ἔπιπλα καὶ τὰ ἁπλᾶ πήλινα ἢ χάλκινα σκεύη. Ἀπὸ τὰ ἔπιπλα τὸ πλέον ἐπιβλητικὸν εἶναι ἡ κασέλλα, ἡ ὁποία πολλάκις ἔχει ὡραῖα σκαλίσματα. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν της ἔβαζαν τὰ ἐσώρουχα, ἐνῶ ἀπὸ ἐπάνω της ἐτοποθέτουν τὰ «στρῶσίδια» ὥστε νὰ σχηματίζεται ὁ «γιοῦκος». Συνήθως ἡ κατοικία ἦτο μονώροφος ὑπῆρχαν ὅμως καὶ διώροφα σπίτια (τὰ ἀρχοντικά), κυρίως εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὴν Δ.Μακεδονίαν.

Ἡ *τροφὴ* ἦτο λιτή. Τὴν βάσιν της ἀπετέλει τὸ ψωμὶ καὶ ὅσα παράγονται ἀπὸ τὰ ἄλευρα (πίττες, τραχανάδες). Τὴν δευτέραν θέσιν εἶχον τὰ χορταρικὰ καὶ οἱ καρποὶ (ἰδίως οἱ ἐλιὲς καὶ τὰ ὄσπρια). Εἰς περιωρισμένην χρῆσιν ἦσαν τὰ κρέατα, τὰ αὐγά, τὰ τυριά, τὰ ψάρια.

Αἱ *ψυχαγωγίαι*. Σπανίως διεσκέδαζον οἱ ὑπόδουλοι πρόγονοί μας. Εἰς στενὸν κύκλον μόνον μὲ τὴν εὐκαιρίαν γάμων καὶ ὀνομαστικῶν ἑορτῶν. Εἰς εὐρύτερον κύκλον, ὅταν ἑώρταζεν ὁ πολιοῦχος Ἅγιος, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἐγίνετο πανήγυρις, μὲ συνεστίασιν καὶ χορόν.

Αἱ ἐνδυμασίαι. Τὸ ἐθνικὸν ἔνδυμα τῶν στεριανῶν ὑπῆρξεν ἡ φουστανέλλα, τὸ φέσι καὶ τὸ τσαρούχι. Τῶν νησιωτῶν, ἡ βράκα, τὸ φέσι καὶ ἡ μπότα. Οἱ ἄρχοντες ἐφόρουν ἐσωτερικῶς τὸν χιτῶνα (ἀντερὶ) καὶ ἐξωτερικῶς τὸ κολόβιον (ποὺ εἶχε πλατειὰ μανικέττια) καὶ ἄλλοτε ἐλέγετο «κοντό», διότι ἦτο βραχύ, ὅταν ὅμως ἔφθανεν ἕως τὰ πόδια ἐλέγετο ράσον ἢ τσουμπές.

Η ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕΩΣ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ. Η ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Οἱ πρόγονοί μας καὶ κατὰ τοὺς πλέον σκοτεινοὺς χρόνους τῆς δουλείας ποτὲ δὲν ἔστερξαν τὴν τύχην των οὔτε καὶ ἐπίστευσαν ὅτι ἡ σκλαβιά των θὰ εἶναι παντοτινή. Ἀντιθέτως, εὐθὺς μετὰ τὴν Πτῶσιν, ἡ ἱστορικὴ μνήμη τοῦ ἔθνους, ποὺ εἶχε διαποτισθῆ διὰ τῆς συνεχοῦς παραδόσεως 3.000 ἐτῶν — ἀφοῦ ἐνισχύθη καὶ ἀπὸ τοὺς σχετικοὺς μὲ τὴν Ἅλωσιν θρύλους — ἐγέννησε τὴν ἐλπίδα τῆς Ἀναστάσεως, ὅπως πολὺ ζωηρὰ τὴν ἐκφράζει ὁ λαϊκὸς θρηνωδὸς μὲ τὴν πασίγνωστον δέησίν του :

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

«Σώπασε, Κυρὰ Δέσποινα, καὶ μὴν πολυδακρύζης.
Πάλι μὲ χρόνια, μὲ καιρούς, πάλι δικά μας θἆναι».

Οἱ ὑπόδουλοι εἶχον σαφῆ συνείδησιν περὶ τῆς κοινῆς των καταγωγῆς, θρησκείας καὶ γλώσσης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἰδεαλιστικῆς ὑπεροχῆς τῆς Ὀρθοδοξίας ἀπέναντι τοῦ Ἰσλάμ. Αὐταὶ αἱ παραδόσεις ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν ἐσφυρηλάτησαν ἐνιαῖον τὸ ἐθνικὸν φρόνημα καὶ ἐγαλβάνισαν τὴν ψυχὴν τοῦ Γένους μὲ τὸν πόθον τῆς ὥρας τοῦ Λυτρωμοῦ. Καὶ ἦτο τόσον δυνατὸς ὁ πόθος ἐκεῖνος καὶ τόσον ἄσβεστον τὸ μῖσος ἐναντίον τοῦ κατακτητοῦ, ὥστε καὶ ὅταν ἀπετύγχανον αἱ κατὰ καιροὺς ἐξεγέρσεις, ὄχι μόνον δὲν κατελάμβανε τοὺς ὑποδούλους προγόνους μας ἀπογοήτευσις, ἀλλὰ ἡ πίστις τῆς ἐλευθερώσεως ἐστάλαζεν εἰς τὴν τραυματισμένην ψυχὴν των γλυκὺ τὸ βάλσαμον τῆς προσδοκίας καὶ τῆς ὑπομονῆς.

Ὁ θάνατος τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος ἔμεινε ζωντανὴ παράδοσις εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ μας. Ὁ «μαρμαρωμένος βασιλιάς», ὁ ὁποῖος δὲν ἀπέθανεν, ἀλλ' ἐκοιμᾶτο, θὰ ἐξύπνα τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἔθνους καὶ «μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι» θὰ ἐξεδίωκε τοὺς μισητοὺς τυράννους ἕως τὰ βάθη τῆς Ἀσίας, τὴν Κόκκινη Μηλιάν(1).

Ἔτσι τὸ Γένος κατὰ τοὺς ζοφεροὺς αἰῶνας τῆς δουλείας ἐγαλουχεῖτο μὲ τὴν «Μεγάλην Ἰδέαν», ὅτι δηλ. ἡ πτῶσις τῆς Κων/λεως δὲν ἦτο τὸ τέλος τῆς Ἱστορίας του, ἀλλὰ ἡ ἀρχὴ νέων ἀγώνων πρὸς ἐπανίδρυσιν τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας εἰς ὅλην της τὴν δόξαν.

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΗΡΥΚΕΣ ΤΟΥ

Μέχρι τῶν μέσων τοῦ 18ου αἰῶνος οἱ διδάσκαλοι τοῦ Γένους εἶχον κατορθώσει νὰ καλλιεργήσουν εἰς τὸν ὑπόδουλον Ἑλληνισμὸν συνείδησιν τῆς ἐθνικῆς του ὑπάρξεως, δὲν τοῦ ἐδημιούργησαν ὅμως τὴν πίστιν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ κερδίση τὴν ἐλευθερίαν του βασιζόμενος εἰς τὰς ἰδικάς του μόνον δυνάμεις. Πολλὰ ἔγραψαν καὶ εἶπαν διὰ τὴν ὁμόδοξον Ρωσίαν, ποὺ ἔθεσεν ὡς σκοπὸν νὰ διώξη τὸν Τοῦρκον ἀπὸ τὰ χριστιανικὰ χώματα. Καὶ ὁ ἁπλὸς λαὸς τὸ ἐπίστευσεν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ γνωστὸν δημοτικὸν τετράστιχον :

---

1. Πρόκειται διὰ τὸ Ἰκόνιον τῆς Φρυγίας, τὴν παλαιὰν πρωτεύουσαν τῶν Σελτζούκων Τούρκων εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀκόμα τούτ' ἡ Ἄνοιξη, ραγιάδες, ραγιάδες,
τοῦτο τὸ καλοκαίρι, καημένη Ρούμελη,
ὅσο νὰ ἀρθῆ ὁ Μόσκοβος, ραγιάδες, ραγιάδες,
νὰ φέρη τὸ σεφέρι, Μοριὰ καὶ Ρούμελη.

Ἐπειδὴ ὅμως ἐπέρασαν ἀμέτρητα καλοκαίρια καὶ ὁ Μόσκοβος δὲν ἦλθε νὰ ἐλευθερώση τὸν «ραγιᾶ», πολλοὶ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τοῦ Γένους κατενόησαν ὅτι τὸ Ἔθνος μόνον μὲ τὰς ἰδικάς του δυνάμεις θὰ ἠδύνατο νὰ κερδίση τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ὄχι ἀπὸ ξένους προστάτας, ποὺ θὰ τὸ ἔκαμναν πρὸς ἰδικόν των συμφέρον.

Ἀλλὰ πῶς θὰ ἠδύνατο ὁ μικρὸς καὶ ἄοπλος Δαβὶδ νὰ ἀντιπαραταχθῆ μόνος του ἐναντίον τοῦ πανόπλου Γολιάθ; Μὲ τὴν διαφώτισιν ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τοῦ Γένους ὅλων τῶν ἐθνικῶν στρωμάτων, (βοσκῶν, ἀγροτῶν, ἐμπόρων, πληρωμάτων καραβιῶν κλπ.)· καὶ δὲν ἐδίδασκον μόνον τὰ Εὐαγγέλια καὶ τοῦς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἀλλὰ καὶ ὅσας κατακτήσεις ἔκαμαν οἱ Δυτικοὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν Παιδαγωγικήν. Ὥστε ἔπρεπε μὲ τὴν συστηματικὴν καλλιέργειαν νὰ διαποτισθῆ τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ καὶ νὰ ὡριμάση ἡ ἱκανότης του νὰ ἀντιπαλαίση τὴν κατάλληλον στιγμὴν καὶ μὲ εὐνοϊκὰς συνθήκας «κάθε τέκνο του μ' ὁρμή».

Οἱ διδάσκαλοι αὐτοὶ ποὺ θέλουν νὰ μεταδώσουν εἰς ὅλας τὰς λαϊκὰς δυνάμεις ὄχι μόνον τὴν Μεγάλην Ἰδέαν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὀνομάζονται διαφωτισταί, ἡ δὲ κίνησίς των Διαφωτισμός.

Ὁ ἑλληνικὸς διαφωτισμός, ὅπως βλέπομεν, εἶναι ἕνα κίνημα κοινωνικὸν καὶ πνευματικὸν παράλληλον μὲ τὸν γαλλικὸν διαφωτισμόν. Αἱ ρίζαι του ἀντλοῦν στοιχεῖα ἀπὸ ἐκεῖνον. Αἱ ἰδέαι τοῦ Βολταίρου, τοῦ Μοντεσκιὲ καὶ τοῦ Ρουσσὼ εἶχον τὸν ἀντίκτυπόν των καὶ εἰς τὸν ὑπόδουλον Ἑλληνισμόν. Τὰς ἔφεραν εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ φυλλάδια καὶ ἐφημερίδας οἱ Ἕλληνες τῆς διασπορᾶς (λόγιοι, ναυτικοί, ἔμποροι) καὶ ἐβλάστησαν καὶ ἐκαρποφόρησαν, μόνον ὅταν εὑρέθησαν οἱ κατάλληλοι διδάσκαλοι καὶ κήρυκες αὐτῶν. Αὐτοὶ εἶναι πολλοί, σπουδαιότεροι ὅμως θεωροῦνται οἱ ἑξῆς :

Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς (1714 - 79). Ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν λαϊκὸς διδάσκαλος τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ὁ πρόδρομος τοῦ Κοραῆ καὶ τοῦ Ρήγα. Ἐκήρυξε μὲ θέρμην εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ τὸν θεῖον λόγον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μὲ ὑποθήκας ὑπομονῆς καὶ ἐλπίδος. Χαρακτηριστικόν του εἶναι ὅτι ἐπίστευσεν εἰς τὴν ὕπαρξιν τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν ἐξέγερσιν λαϊκῶν δυνάμεων καὶ ἐφρόντισε νὰ ἐνεργήση εἰς τὴν ψυχήν των μὲ τὴν ἄμεσον παρουσίαν του καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας μὲ ἔργα καὶ ὄχι μὲ θεωρίαν. Ἐπειδὴ εἶχεν ἀκλόνητον πίστιν ὅτι διὰ τῆς μορφώσεως θὰ καλλιεργηθῆ ἡ Μεγάλη Ἰδέα, διέτρεξε ὅλην τὴν Στερεὰν καὶ τὰς νήσους καὶ ἵδρυσε 200 κατώτερα καὶ 10 ἀνώτερα σχολεῖα. Διὰ τὴν ἀφύπνισιν, τὴν ὁποίαν προεκάλουν αἱ ἀποστολικαὶ αὐταὶ πορεῖαι του, ἐθεωρήθη ἐπικίνδυνος διὰ τὴν τουρκικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐσταυρώθη. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκηρύχθη ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν μας νεομάρτυς καὶ ἰσαπόστολος.

Ὁ Ρήγας Φεραῖος (1757 - 98) ὑπῆρξεν ὁ διδάσκαλος ποὺ ἔθρεψεν τὰς ἐθνικὰς ἐλπίδας τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων καὶ μὲ τὸν μαρτυρικὸν θάνατόν του ἔδωσεν εἰς αὐτοὺς τὸ θάρρος διὰ τὴν μεγάλην ἐξέγερσιν.

Πατρίς του ὑπῆρξεν τὸ Βελεστῖνον τῆς Θεσσαλίας. Τὸ πραγματικόν του ἐπώνυμον ἦτο Ἀντώνιος Κυριαζῆς, ὁ ἴδιος ὅμως ὑπέγραφε «Ρήγας ὁ Βελεστινλῆς». Τὰ πρῶτα μαθήματα τὰ ἐδιδάχθη εἰς τὴν σχολὴν τῆς Ζαγορᾶς τοῦ Πηλίου. Νέος ἐχρημάτισε διδάσκαλος εἰς τὸν Κισσὸν (χωρίον τοῦ Πηλίου). Ἐπειδὴ οἱ τύραννοι τὸν κατεδίωξαν διὰ τὰ ἀντιτουρκικά του φρονήματα, κατέφυγεν εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Μαυρογένην, τοῦ ὁποίου ἔγινε γραμματεύς.

Κατὰ τὸν Ρήγαν οἱ ὑπόδουλοι λαοὶ τοῦ Αἵμου δὲν ἔπρεπε νὰ περιμένουν τὴν λύτρωσίν των ἀπὸ τοὺς ξένους, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδικήν των κοινὴν ἐξέγερσιν. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸν «Θούριόν» του, ὅπου ἔχει συνοψίσει τὸ ἐγερτήριον σάλπισμά του :

Βούλγαροι κι' Ἀρβανῖτες καὶ Σέρβοι καὶ Ρωμιοί·
Νησιῶτες κι' Ἠπειρῶτες μὲ μιὰν κοινὴν ὁρμὴ
γιὰ τὴν ἐλευθερία νὰ ζώσουμε σπαθί...

Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου του ὁ Ρήγας ἐπῆγε τὸ 1797 εἰς τὴν Βιέννην, ὅπου ἐτύπωσε τὴν «Χάρταν τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος» καὶ ἄλλα ἔντυπα σχετικὰ μὲ τοὺς ἐπαναστατικούς του σκοπούς. Ἀπὸ ἐκεῖ τὸ ἑπόμενον ἔτος κατῆλθεν εἰς Τεργέστην, διὰ νὰ περάσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὅλαι ὅμως αἱ ἐνέργειαί του εἶχον προδοθῆ εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ἡ ὁποία μὲ ἐντολὴν τῆς αὐστριακῆς κυβερνήσεως τὸν συνέλαβε καὶ τὸν παρέδωσεν εἰς τὸν πασᾶν τοῦ Βελιγραδίου. Αὐτὸς διέταξε νὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰκ. 11. Ρήγας Φερραῖος

τὸν φονεύσουν μαζὶ μὲ τοὺς 7 συνεργάτας του. Πρὶν ἐκτελεσθῆ, κατέβαλε διὰ τῆς πυγμῆς τὸν δήμιόν του καί, ἕως ὅτου φθάσουν οἱ ἄλλοι νὰ τὸν ἐκτελέσουν, ἐφώναξεν εἰς τὴν τουρκικήν: «Ἔτσι πεθαίνουν τὰ παλληκάρια· ἐγὼ ἀρκετὸν σπόρον ἔσπειρα, σύντομα θὰ βλαστήση καὶ τὸ γένος μου θὰ συλλέξη τὸν γλυκὺν αὐτοῦ καρπὸν» (Ἰούνιος 1798).

Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς (1748 - 1833) εἶχεν ζωὴν διαφορετικὴν ἀπὸ τὸν Ρήγαν. Δὲν τὸν συνήγειρεν ἡ θερμουργὸς δρᾶσις, ἀλλὰ ἡ ἥσυχος ζωὴ τοῦ γραφείου. Ἐκεῖ σκυμμένος συνεχῶς ἠσχολεῖτο μέ τὴν μελέτην καὶ ἑρμηνείαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, διότι ἐπίστευε ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ καλύτερον μέσον πρὸς καλλιέργειαν τῆς φιλοπατρίας καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην ἀπὸ γονεῖς Χίους καὶ ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα μαθήματα εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν σχολήν. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ πατήρ του, ποὺ ἐκέρδιζε πολλὰ ἀπὸ τὸ ἐμπόριον, τὸν ἔστειλεν εἰς τὸ Μομπελιὲ τῆς Γαλλίας νὰ σπουδάση Ἰατρικήν. Ὅταν ἔλαβε τὸ δίπλωμά του ἦλθεν εἰς τὸ Παρίσι, ὅπου ἐπέρασε δυσκόλους ἡμέρας, ἕνεκα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐκεῖ ἔγραφε καὶ ἐτύπωνε φυλλάδια καὶ βιβλία μὲ τὰ χρηματικὰ βοηθήματα, ποὺ τοῦ ἔδιδαν οἱ Ζωσιμάδαι καὶ Χῖοι ἔμποροι, καὶ τὰ ἔστελλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ διαφωτίση τοὺς δούλους καὶ νὰ κραταιώση τὸ φρόνημά των.

Ὅταν ἐκηρύχθη ἡ Ἐπανάστασις, δὲν κατέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἔμεινεν εἰς τὸ Παρίσι καὶ μὲ τὸ κῦρος του ἐμόχθησε νὰ ὀργανώση «Φιλελληνικοὺς Συλλόγους» εἰς τὰς διαφόρους χώρας, διὰ νὰ βοηθοῦν ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς τὴν ἐπαναστατημένην Πατρίδα· ἐπίσης νὰ διαφωτίση τοὺς Ἀμερικανούς, τοὺς Γάλλους, τοὺς Γερμανοὺς κλ. ὅτι ἡ Ἐπανάστασις ἦτο ἐθνικὴ ἐξέγερσις ἑνὸς βασανισμένου λαοῦ. Γνωστοὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐξ ἄλλου εἶναι καὶ οἱ ἀγῶνες του διὰ τὴν κάθαρσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τοὺς λογιωτατισμοὺς καὶ τὰς ξένας λέξεις, δι' αὐτὸ καὶ θεωρεῖται πατὴρ τῆς καθαρευούσης. Ἐπίσης οἱ ἀγῶνες του διὰ τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν ἐπιβολὴν εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ κράτους τοῦ Νόμου.

Δεινὸς φιλόλογος καὶ ἐκδότης ἀκούραστος τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, παιδαγωγὸς μὲ εὐγενῆ φρονήματα ὁ Κοραῆς ὑπῆρξεν κορυφαῖος τῶν διδασκάλων τοῦ γένους καὶ ἐθναπόστολος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τοῦ ἀνήκει ἡ αἰωνία εὐγνωμοσύνη τοῦ Ἔθνους μας.

ΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Ἀπὸ τὸ 1461 ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς ἤρχισε νὰ ἐξεγείρεται. Ἡ ἱστορία ἔχει σημειώσει πολλὰς ἐπαναστάσεις, αἱ σπουδαιότεραι ὅμως εἶναι αἱ ἑπόμεναι:

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ (1612)

Αὐτὴ ἔγινε μὲ ὑποκίνησιν τοῦ Καρόλου Β' Δουκὸς τοῦ Νεβὲρ (τῆς Γαλλίας), ποὺ ἰσχυρίζετο ὅτι εἶναι ἀπόγονος τῶν Παλαιολόγων καὶ ἡτοίμαζε δυνάμεις διὰ νὰ πάρη ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὴν «Πόλη». Ὁ Κάρολος εἶχε συνάψει μυστικὴν συμφωνίαν μὲ τὸν Διονύσιον νὰ ὑποστηρίξη τὸ κίνημά του μὲ τοπικὴν ἐπανάστασιν.

Πραγματικῶς, ὁ λεοντόθυμος δεσπότης, μολονότι ὁ Κάρολος δὲν ἐκινήθη, ἐσήκωσεν εἰς ἐπανάστασιν 800 χωρικοὺς τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Θεσπρωτίας καὶ ἐκυρίευσε τὰ Ἰωάννινα. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἔστειλαν στρατὸν καὶ ἐκυρίευσαν καὶ πάλιν τὰ Ἰωάννινα. Τὸν Διονύσιον τὸν συνέλαβαν καὶ τὸν ἔγδαραν ζωντανόν.

Εἰκ. 12. Ἀδαμάντιος Κοραῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΟΥ 1769 - 70 (ΟΡΛΩΦΙΚΑ)

Τὸ 1769, ποὺ ἡ βασίλισσα τῆς Ρωσίας Αἰκατερίνη ἡ Μεγάλη εὑρέθη εἰς πόλεμον μὲ τὴν Τουρκίαν, μὲ εἰδικοὺς ἀπεσταλμένους της ἐξεσήκωσεν εἰς ἐπανάστασιν καὶ τοὺς Ἕλληνας.

Πρῶτοι ἐκινήθησαν οἱ Μανιᾶται, οἱ ὁποῖοι κατώκουν εἰς τὸν Ταΰγετον καὶ εἶχον μείνει ἀνυπότακτοι καὶ μόνον μικρὸν φόρον ἐπλήρωνον εἰς τὸν ἀρχιναύαρχον τοῦ τουρκικοῦ στόλου.

Συγχρόνως ἐπανεστάτησαν καὶ οἱ Σφακιανοί, οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰ Λευκὰ ὄρη τῆς Κρήτης καὶ οὐδέποτε ὑποταχθέντες εἰς τοὺς Τούρκους. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως τοὺς ἐνίκησαν καὶ ἔγδαραν ζωντανὸν τὸν ἡρωϊκὸν ἀρχηγόν των Δασκαλογιάννην.

Οἱ Μανιᾶται εἶχον ἐπιτυχίας. Μὲ τὴν βοήθειαν ἑνὸς τάγματος τοῦ προκρίτου τῶν Καλαμῶν Μπενάκη, ἀνεθάρρησαν — ἐπειδὴ ἔφθασαν καὶ δύο μοῖραι ρωσικῶν πολεμικῶν μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς ἀδελφοὺς Ὀρλώφ —, ἐκτύπησαν τοὺς Τούρκους καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Καλαμάταν, τὸν Ναβαρῖνον καὶ τὴν Κυπαρισσίαν. Ἐπιχείρησις ὅμως ἄλλου ἐπαναστατικοῦ σώματος κατὰ τῆς Τριπόλεως δὲν ἔφερεν ἀποτέλεσμα.

Ὁ ρωσικὸς στόλος τὸν Ἰούνιον τοῦ 1770 ἔκαυσε τὸν τουρκικὸν στόλον εἰς τὸν λιμένα τοῦ Τσεσμὲ (ἀπέναντι τῆς Χίου) καὶ ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ διαγωγὴ αὐτὴ τῶν ἀδελφῶν Ὀρλώφ, ὅπως καὶ ἡ συνθηκολόγησις τῆς Ρωσίας μὲ τὴν Τουρκίαν εἰς τὸ Κιουτσοὺκ Καϊναρτζῆ τῆς Β. Βουλγαρίας (1774), εἶχεν ὡς συνέπειαν νὰ ὀλιγοστεύσουν αἱ συμπάθειαι τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν Ρωσίαν. Ἡ συνθήκη ὅμως αὐτή, ἐὰν κριθῇ δικαιότερον, ὠφέλησε τοὺς Ἕλληνας, διότι ὑπεχρέωνε τὴν Τουρκίαν νὰ ἀφήνη τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα νὰ ταξιδεύουν μὲ ρωσικὴν σημαίαν καὶ ἔδιδεν εἰς τὴν Ρωσίαν τὸ δικαίωμα νὰ ἐπεμβαίνη ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων τοῦ σουλτάνου, ὁσάκις αὕτη ἐνόμιζεν ὅτι ἐπιέζοντο.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ρώσων ὁ σουλτάνος ἔστειλε στίφη Τουρκαλβανῶν, οἱ ὁποῖοι ἐλεηλάτησαν καὶ ἠρήμωσαν τὴν Πελοπόννησον. Τότε, κατόπιν γενναίας ἀντιστάσεως, ἐφονεύθησαν ὁ ἀρχηγὸς τῶν κλεφτῶν τοῦ Μοριᾶ Κων. Κολοκοτρώνης, πατὴρ τοῦ Θεοδώρου καὶ ὁ μπέης τῆς Μάνης Ἰωάννης Μαυρομιχάλης.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΟΥ 1788 - 1792

Ο ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΤΣΩΝΗΣ

Εἰκ. 13. Λάμπρος Κατσώνης.

Ὅταν ἡ Μ. Αἰκατερίνη τὸ 1787 συνεμάχησε μὲ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας Ἰωσήφ, διὰ νὰ διαλύσουν τὴν Τουρκίαν, ἔστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν λοχαγὸν τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ Λάμπρον Κατσώνην ποὺ κατήγετο ἀπὸ τὴν Λειβαδιά. Αὐτός, ἀφοῦ ἐδημιούργησε μὲ συνεισφορὰς τῶν παροικιῶν τῆς Ἰταλίας μικρὸν στόλον, ἔπλευσεν εἰς τὸ Αἰγαῖον. Ἐκεῖ εἰς πολλὰς ναυμαχίας ἐνίκησε τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ ἔφθασεν ἕως τὰ Δαρδανέλλια. Εἰς μίαν ὅμως ναυμαχίαν εἰς τὸ στενὸν τῆς Ἄνδρου (1790) ἐνικήθη καὶ ἔχασε τὸν στόλον του. Ἀκατάβλητος συνεκρότησε νέον στόλον καὶ ἀπεβίβασεν εἰς τὴν Μάνην 500 παλληκάρια μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Γεώργιον Ἀνδροῦτσον.

Ἐπειδὴ ὅμως τὸν ἐκύκλωσαν τουρκικὰ πολεμικά, μὲ δυσκολίαν διέφυγε καὶ ἐγύρισεν εἰς τὴν Ρωσίαν. Ὁ Ἀνδροῦτσος, ἀφοῦ μὲ συνεχεῖς πολέμους ἐπέρασε τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα, ἦλθεν εἰς τὴν Κέρκυραν. Οἱ Βενετοί ὅμως, κυρίαρχοι τῆς νήσου, τὸν παρέδωσαν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἐκεῖνοι τὸν ἔπνιξαν εἰς τὸν Βόσπορον.

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΣΟΥΛΙΩΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΛΗ (1792 - 1803)

Ἀπὸ τὰς αὐθορμήτους ἀντιστάσεις τοῦ λαοῦ μας ἐναντίον τῶν τυράννων εἶναι καὶ οἱ ἀγῶνες τοῦ Σουλίου ἐναντίον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ.

Τὸ Σούλι εὑρίσκεται Ν. ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα εἰς τὰς δυσβάτους κορυφὰς τοῦ ὄρους Τομάρου (Τσαμουριᾶς). Ἐκεῖ περὶ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος εἶχον συγκεντρωθῆ μερικὰ γένη (φάρες) ἀπὸ Ἠπειρώτας ποι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μένας καὶ ἔκτισαν τέσσαρα χωριὰ (τὸ Σούλι, τὴν Κιάφαν, τὸ Ἀβαρίκον καὶ τὴν Σαμονίβαν), ποὺ ἀργότερα ἔγιναν ἕνδεκα. Πρὸς διακυβέρνησίν των εἶχον εἶδος συμπολιτείας, τὴν ὁποίαν συνεκρότουν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν γενῶν. Οἱ Σουλιῶται ἔμειναν ἀπροσκύνητοι καὶ μόνον ἕνα μικρὸν φόρον ἐπλήρωναν εἰς τοὺς Τούρκους.

Δύο φορὰς ὁ σουλτᾶνος τοὺς ἐκτύπησεν, ἀλλὰ δὲν ἐσημείωσεν ἐπιτυχίαν. Ὅταν ὅμως τὸ 1788 ὁ αἱμοβόρος καὶ τυραννικὸς Ἀλβανὸς Ἀλῆς ἔγινε πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων, τὰ πράγματα ἤλλαξαν, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ λαὸν ἀνυπότακτον εἰς ἀπόστασιν δώδεκα ὡρῶν ἀπὸ τὴν πρωτεύουσάν του. Ἀποφάσισε λοιπὸν ἢ νὰ ὑποτάξῃ ἢ νὰ ἀφανίσῃ τὸ ἀδούλωτον Σούλι. Διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ, ἐχρειάσθη τρεῖς ἐκστρατείας, αἱ ὁποῖαι ἐκράτησαν δώδεκα χρόνια. Ἀπὸ αὐτὰς σπουδαιοτέρα εἶναι ἡ τρίτη ποὺ ἔγινε τὸ 1800. Ὁ Ἀλῆς μὲ 10.000 ἄνδρας ἐκύκλωσε τὸν Τόμαρον καὶ ἔπιασε ὅλας τὰς διαβάσεις του. Οἱ Σουλιῶται ἔπειτα ἀπὸ τριετῆ πολιορκίαν, ἀφοῦ ἐτελείωσαν τὰ τρόφιμα καὶ τὸ νερό, ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶ νὰ τοὺς ἀφήσῃ νὰ φύγουν μὲ τὸν ὁπλισμόν των. Ὁ Ἀλῆς μὲ ὅρκον προσεποιήθη ὅτι δέχεται. Οἱ Σουλιῶται τότε ἐχωρίσθησαν εἰς τρία σώματα. Ἀπὸ αὐτὰ τὸ ἕνα διέφυγεν εἰς τὴν Πάργαν. Τὸ ἄλλο ὁ Ἀλῆς, ἀφοῦ ἐπάτησε τὸν ὅρκον του, τὸ ἐκύκλωσε μὲ τὸν στρατόν του εἰς τὸ βουνὸ τοῦ Ζαλόγγου. Ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς ἄνδρας οἱ περισσότεροι ἔπεσαν εἰς διήμερον μάχην· 150 μόνον ἐσώθησαν. Αἱ γυναῖκες, ὅταν ἐπλησίασαν οἱ ἐχθροί, ἀπεσύρθησαν εἰς ἕνα ἀπόκρημνον βράχον. Εἰς τὴν ἀπελπισίαν των, ἀφοῦ ἔρριψαν τὰ παιδιά των εἰς τὸ βάραθρον, ἐπιάσθησαν ἀπὸ τὸ χέρι καὶ ἤρχισαν νὰ σύρουν τὸν χορόν. Εἰς κάθε στροφὴν τοῦ χοροῦ, ἐκείνη ποὺ ἦτο πρώτη, μόλις ἔφθανεν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ βράχου, ἐκρημνίζετο εἰς τὸ βάραθρον. Ἔτσι ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης ἔπεσαν εἰς τὴν ἄβυσσον καὶ ὄχι εἰς τὰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Τὸ τρίτον σῶμα τῶν Σουλιωτῶν μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Κίτσον Μπότσαρην ἐπολιορκήθη ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Ἀλῆ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Σέλτσου. Τόσην φθορὰν ἔπαθεν, ὥστε μόνον 45 ἄτομα διεσώθησαν εἰς Πάργαν. Ἀπὸ ἐκεῖ ὅλοι οἱ διασωθέντες, 1200 περίπου, ἐπέρασαν ὡς πρόσφυγες εἰς τὴν Κέρκυραν. Ὁ καλόγηρος Σαμουὴλ εἶχε μείνει μὲ πέντε συμπολεμιστάς του εἰς τὸν βράχον τοῦ Κουγκίου, διὰ νὰ παραδώσῃ τὰ πολεμοφόδια. Μόλις εἶδεν ὅτι οἱ ἄπιστοι ἐπλησίαζαν, ἐσημάδευσε μὲ τὴν πιστόλαν του εἰς ἕνα βαρέλι γεμᾶτο πυρίτιδα καὶ ἀνετινάχθη μετὰ τῶν ἀλλοφύλων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἔτσι, μόνον οἱ βράχοι τοῦ Σουλίου ἔπεσαν, ἐνῶ αἱ ψυχαὶ τῶν Σουλιωτῶν ἔμειναν ἀδούλωτοι.

ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΚΛΕΦΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΛΗ (1805 - 1808)

Ὁ Ἀλῆς, ὅταν ἐκυρίευσε τὸ Σοῦλι, ἠθέλησε νὰ γίνῃ κύριος καὶ τῆς Λευκάδος· εὑρῆκεν ὅμως ἀντίστασιν ἀπὸ τοὺς κλέφτες καὶ τοὺς Ρώσους, ποὺ κατεῖχον τότε τὴν Ἑπτάνησον. Περισσοτέραν ὅμως τύχην εἶχεν εἰς τοὺς πολέμους, ποὺ ἤρχισεν ἀμέσως ἐναντίον τῶν κλεφταρματολῶν. Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ περισσότεροι ὑπέκυψαν εἰς τὰς δολοπλοκίας του. Μόνον ὁ Θύμιος Βλαχάβας, ὁ Γιάννης Σταθᾶς καὶ ὁ Νικοτσάρας δὲν ἐπροσκύνησαν, ἀλλὰ ἐξηκολούθησαν νὰ πολεμοῦν. Τὸ 1807 οἱ δύο τελευταῖοι, ἐπειδὴ ἐκινδύνευσαν, κατώρθωσαν μὲ 550 παλληκάρια των νὰ φθάσουν, ὕστερα ἀπὸ μυρίας περιπετείας, εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὰς Β. Σποράδας. Εἰς τὰς νήσους αὐτάς, ἀφοῦ συνεκρότησαν στολίσκον ἀπὸ 70 καράβια, εἰς τὰ ὁποῖα ὕψωσαν γαλάζια σημαίαν μὲ λευκὸ πανί, μετεβλήθησαν εἰς κουρσάρους καὶ μαζὶ μὲ ἄλλους ὁπλαρχηγοὺς (Λαζαῖοι, Θ. Κολοκοτρώνης) ἐθαλασσοκράτησαν εἰς Β. Αἰγαῖον. Ὁ Ἀλῆς ὅμως, δὲν τοὺς ἄφησε νὰ ἡσυχάσουν καὶ μὲ τὴν διχόνοιαν, ποὺ ἔσπειρε μεταξύ των, εὔκολα τοὺς ὑπέταξε (1808).

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΓΑΣ (1819)

Ἡ Πάργα οὐδέποτε εἶχεν ὑποταχθῆ εἰς τοὺς Τούρκους, διότι τὴν κατεῖχον οἱ Βενετοί. Ἀφοῦ ἐγνώρισε δύο κατοχὰς γαλλικὰς καὶ μίαν ρωσικήν, ἐζήτησε τὸ 1815 τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν, διότι ὁ Ἀλῆς, μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι Πάργιοι ἐβοήθουν τοὺς Σουλιώτας, ἐπολιόρκησε τὴν Πάργαν. Ἀλλὰ οἱ Ἄγγλοι[1] δὲν ἐφάνησαν ἔντιμοι προστάται. Διὰ λόγους ὑψηλῆς διπλωματίας τὸ 1819 τὴν ἔδωσαν εἰς τὸν Ἀλῆν μὲ τὸν ὅρον νὰ πληρώσῃ εἰς τοὺς κατοίκους της 150.000 λίρας ὡς ἀποζημίωσιν. Τότε οἱ Πάργιοι — ἀφοῦ ἀνέσκαψαν τοὺς τάφους τῶν γονέων των καὶ ἔκαυσαν τὰ ὀστᾶ των — ἐπῆραν τὴν κινητὴν περιουσίαν των καὶ τὰ ἱερὰ σύμβολα τῶν ναῶν καὶ ἐπέρασαν ὅλοι εἰς τὴν Κέρκυραν.

---

(1) Τὰ Ἑπτάνησα, ποὺ κατείχοντο ἀπὸ τοὺς Βενετούς, κατελήφθησαν τὸ 1797 ἀπὸ στρατιώτας τοῦ Ναπολέοντος. Τὸ 1799 ρωσικὰ πολεμικά, βοηθούμενα ἀπὸ τὸν Ἀλῆν, ἐξεδίωξαν τὰς γαλλικὰς φρουράς. Τὸ 1807 γαλλικὰ στρατεύματα κατέλαβον καὶ πάλιν τὰ Ἑπτάνησα καὶ τὴν Πάργαν, διὰ νὰ ἐκδιωχθοῦν ὁριστικῶς τὸ 1810 ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους, οἱ ὁποῖοι τὰ ἐκράτησαν μέχρι τοῦ 1864.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΑΙ ΕΘΝΙΚΑΙ ΕΤΑΙΡΕΙΑΙ. Η ΦΙΛΙΚΗ

Πρὶν ἀπὸ τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν ἱδρύθησαν διὰ σκοποὺς ἐθνικοὺς καὶ ἄλλαι ἑταιρεῖαι. Ἀπὸ αὐτὰς παλαιοτέρα θεωρεῖται ἡ «Ἑταιρεία τοῦ Ρήγα» μὲ ἕδραν τὸ Βουκουρέστιον καὶ ἀργότερα τὴν Βιέννην. Δευτέρα εἶναι ἡ «Πατριωτικὴ Ἑταιρεία», ποὺ ἱδρύθη εἰς τὴν Κέρκυραν. Ἀκολουθεῖ ἡ «Ἑταιρεία τοῦ Ἑλληνογλώσσου Ξενοδοχείου», ποὺ ἱδρύθη τὸ 1809 εἰς τὸ Παρίσι. Ἔπειτα ἔρχεται ἡ «Ἑταιρεία τοῦ Φοίνικος», ποὺ ἱδρύθη εἰς τὴν Μόσχαν τὸ 1812. Τὸ ἴδιον ἔτος ἱδρύθη εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ ἀρχαιόφιλος «Φιλαθηναϊκὴ Ἀκαδημία». Ὅλας ὅμως αὐτὰς τὰς ἐξεπέρασεν ἡ Φιλική, διὰ τὴν ὁποίαν θὰ ὁμιλήσωμεν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ρήγα οὐδεὶς ἄλλος χριστιανὸς πατριώτης παρουσιάσθη διὰ νὰ ὀργανώση πρὸς κοινὴν ἐξέγερσιν τοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς. Καὶ αὐτοὶ οἱ Σέρβοι, ποὺ ἐξηγέρθησαν τὸ 1804, ἐστηρίχθησαν εἰς τὰς ἰδικάς των δυνάμεις.

Τὸ ὑπόδουλον ἑλληνικὸν γένος εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος ἔχει πλέον ὡριμάσει διὰ πανελλήνιον ἐξέγερσιν. Τὰ προηγούμενα κινήματα, αἱ πιέσεις τῶν Τούρκων καὶ τὰ κηρύγματα τῶν διδασκάλων τοῦ Γένους τοῦ ἀνέπτυξαν τὰς ἀπαραιτήτους διὰ μίαν τόσον κραταιὰν ἐπιχείρησιν ἀρετάς. Δὲν ἔμενε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ὀργανώση τὰς ἰδικάς του δυνάμεις καὶ νὰ εἶναι ἕτοιμον διὰ τὴν στιγμὴν ποὺ θὰ ἐσήμαινε τὸ προσκλητήριον τοῦ ξεσηκωμοῦ.

Τὸ δύσκολον αὐτὸ ἔργον ἀνέλαβεν ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία. Αὐτὴ ἱδρύθη τὸ 1814 εἰς τὴν Ὀδησσὸν ἀπὸ

Εἰκ. 14. Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τρεῖς Ἕλληνας ἐμπόρους: Τὸν Νικόλαον Σκουφᾶν ἀπὸ τὸ Κομπότι τῆς Ἄρτας, τὸν Ἀθανάσιον Τσακάλωφ ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα καὶ τὸν Ἐμμανουὴλ Ξάνθον ἀπὸ τὴν Πάτμον.

Ἐπειδὴ οἱ ἀρχηγοὶ εἶχον ὀργανώσει συνωμοτικῶς τὴν Ἑταιρείαν, ὅσοι ἐγίνοντο μέλη της ἔδιναν ὅρκον ὅτι θὰ τὴν κρατήσουν μυστικήν. Βασικὸς σκοπὸς τῆς ἱδρύσεώς της ἦτο νὰ συνενώση καὶ νὰ φέρη εἰς πειθαρχίαν καὶ κοινὴν διεύθυνσιν τὰς ἀναγκαίας διὰ τὴν ἐξέγερσιν δυνάμεις. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔλαβε πανελλήνιον χαρακτῆρα καὶ ἥπλωσε τοὺς πλοκάμους της καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ πλέον ἀποτελεσματικὴ δρᾶσις της ἤρχισε ἀπὸ τὸ 1818, ὁπότε ὁ θαρραλέος Σκουφᾶς μετέφερε τὴν ἕδραν της εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ προσέλαβεν ὡς βοηθούς του τὸν Γαζῆν, τὸν Ἀναγνωστόπουλον καὶ τὸν Παπαφλέσσαν.

Διὰ νὰ ἑλκύσουν τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Ἑλλήνων οἱ Φιλικοί, δὲν ἐξέλεξαν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἀρχηγόν. Ἄφηναν νὰ νοηθῆ ὅτι ἰσχυρὸς ἀρχηγὸς ἐκρύπτετο πίσω ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ Τσάρος.

Ὅταν οἱ Φιλικοὶ ἀντελήφθησαν, ὅτι ἐδημιουργήθη ἀγωνιστικὴ διάθεσις, ἀπεφάσισαν νὰ ἐκλέξουν ἀρχηγόν. Διὰ τοῦτο κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1819 ἔστειλαν εἰς τὴν Πετρούπολιν τὸν Ξάνθον νὰ προσφέρη τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Ἰωάνννην Καποδίστριαν, ποὺ ἦτο Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τοῦ Τσάρου. Ὁ Καποδίστριας ὅμως, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι αἱ περιστάσεις δὲν ἦσαν εὐνοϊκαὶ ἐξ αἰτίας τῆς δυνάμεως τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἐπειδὴ εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἐξέγερσις θὰ ἐχρειάζετο στρατιωτικὸν ἀρχηγόν, δὲν ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν. Ὁ Ξάνθος ἔπειτα ἐστράφη πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὁ ὁποῖος ἦτο στρατηγὸς καὶ ὑπασπιστὴς τοῦ Τσάρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης (1792 - 1828) εἶχεν ἀνέβη τόσον ὑψηλὰ εἰς τὸν ρωσικὸν στρατόν, διότι ἦτο ἀνδρεῖος καὶ εἶχε διακριθῆ εἰς τοὺς πολέμους τῶν Ρώσων κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, ὅπου ἔχασε καὶ τὴν δεξιάν του χεῖρα. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὰς ἡγεμονίας εἶχε μεγάλην ἐκτίμησιν, διότι ἦτο πρῖγκιψ. Ὁ πάππος του ἐχρημάτισε διερμηνεὺς τῆς Πύλης καὶ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, ὁ δὲ πατήρ του ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας. Ὁ Ὑψηλάντης ἐδέχθη τὴν ἀρχηγίαν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας (Ἰούνιος τοῦ 1820) καὶ ἤρχισε μὲ ζῆλον νὰ ἐργάζεται διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἱερῶν σκοπῶν της.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ Β' ΟΙ ΝΕΩΤΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Εἰς τὸ τμῆμα αὐτὸ θὰ μάθωμεν τὰ μεγάλα γεγονότα, ποὺ ἐθεμελίωσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος μας.

Ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων τοῦ 1821 ἀποτελεῖ μοναδικόν φαινόμενον καὶ κοσμοϊστορικόν γεγονός: διότι, παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἀπολυταρχικῶν δυνάμεων τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, οἱ πρόγονοί μας ἐξηγέρθησαν καὶ ἐτόλμησαν, ἄοπλοι αὐτοί, νὰ συγκρουσθοῦν μέ μίαν πάνοπλον αὐτοκρατορίαν. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ὑπῆρξεν ἐκρηκτικὸν ἀποτέλεσμα ὅλων τῶν προηγουμένων ἀφορήτων δεινῶν καὶ τῶν κοινῶν ἐλπίδων τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ. Τὴν προητοίμασαν δὲ οἱ μεγάλοι διδάσκαλοι τοῦ Γένους καὶ οἱ ἐθνομάρτυρες τοῦ 18ου αἰῶνος.

Ὁ τιτανικὸς καὶ ἱερὸς ἀγὼν τοῦ 1821 ἔχει κύριον χαρακτηριστικὸν ὅτι εἶναι ἔργον ὅλων τῶν Ἑλλήνων, δηλ. ἀγὼν ἀπολύτως ἰδεολογικὸς καὶ ἐθνικός. Ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἔμεινε πάλη δύο ἀντιθέτων φυλῶν καὶ θρησκειῶν μὲ βίαια πάθη καὶ ἔντονον φανατισμόν. Ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως ὁ Ἀγὼν ἐκεῖνος, διὰ τοὺς Ἕλληνας, ἦτο ἄτακτος πόλεμος. Εἰς τὴν ξηράν μὲ τὸ καριοφίλι καὶ τὸ γιαταγάνι τῶν κλεφτῶν, κατὰ θάλασσαν μὲ τὸν δαυλὸν τῶν πυροπλητῶν.

Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 21 εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἡρωϊσμοὺς καὶ θυσίας καὶ διδάσκει τοὺς λαοὺς πῶς οἱ σκλάβοι γίνονται ἐλεύθεροι. Ἀξίζει λοιπὸν νὰ τὴν γνωρίσουν τὰ Ἑλληνόπουλα καὶ νὰ τιμήσουν τοὺς μάρτυρας καὶ τοὺς ἥρωάς της.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

21 ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΝ ΚΛΙΜΑ. ΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΝ ΚΛΙΜΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΡΑΜΟΝΑΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Τὸ εὐρωπαϊκὸν κλῖμα εἰς τὰς παραμονὰς τῆς Ἐπαναστάσεως δὲν ἦτο εὐνοϊκὸν διὰ τοὺς Ἕλληνας. Ἡ λαομίσητος Ἱερὰ Συμμαχία, ἡ ὁποία ἱδρύθη διὰ νὰ κρατῇ τὴν Εὐρώπην καὶ τὸν κόσμον ὑπὸ τὸ πέλμα τῆς ἀπολυταρχίας, εὑρίσκετο εἰς τὴν ἀκμήν της.

Ἀπὸ τοῦ 1819 ὁ δαιμόνιος πρωθυπουργὸς τῆς Αὐστρίας Μέττερνιχ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἡ ψυχὴ τῆς Συμμαχίας, εἶχε κατορθώσει νὰ παρασύρῃ τὰ πνεύματα τῶν ἡγεμόνων ποὺ τὴν ἐστήριζον, ὥστε νὰ ἀντιδράσουν ἡνωμένοι, ὅπου καὶ ἂν ἐξεδηλώνετο λαϊκὸν κίνημα. Ἔτσι μὲ πλήρη ἐλευθερίαν ἠδυνήθη νὰ ἐνεργήσῃ ἐναντίον κάθε ἐπαναστατικῆς κινήσεως, διότι ἀπὸ τοῦ 1819 εἶχον ἐκδηλωθῆ φιλελεύθεραι ἢ ἐθνικοαπελευθερωτικαὶ ἐξεγέρσεις εἰς τὴν Γερμανίαν, εἰς τὸ Πεδεμόντιον, τὴν Νεάπολιν τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς τὴν Σικελίαν. Ἀλλὰ ἡ Ἱερὰ Συμμαχία μὲ στρατιωτικὴν ἐπέμβασιν ἢ μὲ σκληρὰ ἀστυνομικὰ μέτρα τὰς ἔπνιξεν ὅλας εἰς τὸ αἷμα.

Ἀπὸ αὐτὰς τὰς ἐπιδείξεις ἦτο φανερὸν εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ὅτι εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα των οἱ Ἕλληνες ὄχι μόνον δὲν θὰ εἶχον βοήθειαν ἀπὸ κανένα, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὁ αἰφνιδιασμός των ἐσημείωνεν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐπιτυχίαν, ὑπῆρχε φόβος νὰ ἐπέμβουν αἱ δυνάμεις τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας. Διότι οἱ ἰσχυροὶ ἐπόθουν τὴν διατήρησιν τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας, ἀφ' ἑνὸς διὰ νὰ μὴν ἀλληλοσπαραχθοῦν οἱ ἴδιοι κατὰ τὴν διανομὴν καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ νὰ μὴ σημειωθοῦν ἐξεγέρσεις καὶ μεταξὺ τῶν ξένων ἐθνοτήτων, ποὺ εὑρίσκοντο ὑπὸ τὸν ἰδικόν των ζυγόν.

Αὐτὸ περίπου ἦτο τὸ εὐρωπαϊκὸν κλῖμα, ὅταν οἱ Ἕλληνες ἔπαιρναν τὴν συγκλονιστικὴν ἀπόφασιν νὰ ἀγωνισθοῦν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των.

ΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

Ἡ Ἐκκλησία, οἱ διδάσκαλοι τοῦ Γένους καὶ αἱ Ἑταιρεῖαι εἶχον κραταιώσει, ὅπως εἴδομεν, τὴν ἐλπίδα τοῦ λυτρωμοῦ καὶ εἶχον ἑτοι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μάσει ἰδεολογικῶς τὸν Ἑλληνισμὸν διὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν. Καὶ ἡ ἰδεολογικὴ αὐτὴ προπαρασκευὴ ἐφάνη ἀνωτέρα ἀπὸ τοὺς στρατοὺς τοῦ σουλτάνου.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν ψυχικὴν προετοιμασίαν εἶχεν ὡριμάσει τὸ Γένος διὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἀπὸ τὰς πολλὰς ἐξεγέρσεις καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ κινήματος τῶν κλεφταρματολῶν εἰς ὅλας τὰς ἀγροτικὰς περιφερείας καὶ τὰς ὀρεινὰς περιοχάς, ὅπου ἐδημιούργησεν ἀνεξάρτητον φρόνημα καὶ ἀγωνιστικὴν διάθεσιν τῶν κατοίκων. Ἔτσι ἔχει προετοιμασθῆ ἕνα δυνατὸν ὄργανον μάχης, ποὺ θὰ σφυροκοπήση εἰς τὴν ξηρὰν τοὺς Τούρκους.

Ἀλλὰ καὶ ἡ συνθήκη τοῦ Κιουτσοὺκ Καϊναρτζῆ καὶ ὁ Ναπολεόντειος ἀποκλεισμὸς εἶχον συντελέσει εἰς τὴν καταπληκτικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ τῆς Ἑλλάδος(1).

Τὰ πληρώματα τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου εἶχον ἀποκτήσει πολεμικὴν πεῖραν εἰς τολμηρὰς ναυμαχίας μὲ τοὺς πειρατικοὺς στόλους τῶν Ἀλγερίνων καὶ τῶν Μαροκινῶν. Ὁ δραστήριος αὐτὸς στόλος ἐξησφάλισε τεράστια κέρδη ἀπὸ τὸ διακομιστικὸν ἐμπόριον καὶ ἀπὸ θαρραλέας ναυτιλιακὰς ἐπιχειρήσεις· ἐπίσης ἐβοήθησε τὰς νήσους καὶ τὰς παραθαλασσίας πόλεις νὰ ἀναπτύξουν τὸν πληθυσμόν των καὶ νὰ ἀποκτήσουν οἰκονομικὴν δύναμιν. Ἐξ ἄλλου διετήρησεν τὴν ἐπαφὴν τῆς δούλης μητροπόλεως μὲ τὰ ἐλεύθερα τέκνα της εἰς τὰς παροικίας τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἔτσι καὶ εἰς τὴν θάλασσαν ἔχουν δημιουργηθῆ κατάλληλοι δυνάμεις, ποὺ θὰ στηρίξουν ἀποτελεσματικῶς τὸ βάρος τοῦ μεγάλου Ἀγῶνος. Καὶ ὡς ἀποκορύφωσις ὅλων αὐτῶν τῶν δυνατοτήτων ἐμφανίζονται ἀπὸ τοῦ 1810 καὶ αἱ Ἑταιρεῖαι (ἰδιαιτέρως ἡ Φιλόμουσος καὶ ἡ Φιλική), διὰ νὰ συντονίσουν ὅλας τὰς ἐθνικὰς δυνάμεις, πνευματικάς, οἰκονομικάς, ναυτικὰς καὶ τῶν κλεφταρματολῶν εἰς τὸν κοινὸν σκοπόν.

Τοιουτοτρόπως οἱ Ἕλληνες, μολονότι δὲν εἶχον οὔτε κεντρικὴν κυβέρνησιν, οὔτε συμμάχους, οὔτε στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν μὲ πυροβολικὸν καὶ ἱππικόν, δὲν ὑπέκυψαν. Μὲ πανοπλίαν των τὴν πίστιν καὶ τὴν μεγάλην ἰδέαν ἐπολέμησαν καὶ ὠργάνωσαν τακτικοὺς στρατοὺς καὶ κεντρικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐκέρδισαν συμμάχους καὶ τὸ πολυτιμότερον

1. Ὑπάρχει μία στατιστική, ποὺ ἔγινε εἰς τὰς παραμονὰς τῆς ἐξεγέρσεως, ἀπὸ τὸν πρόξενον τῆς Γαλλίας εἰς τὰς Πάτρας, ἡ ὁποία ἀναγράφει 600 πλοῖα ὡπλισμένα μὲ συνολικῶς 6000 κανόνια, ὅπου ὑπηρέτουν 18.000 ναῦται.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀγαθόν, διὰ τὸ ὁποῖον τόσους ποταμοὺς αἱμάτων ἔχυσαν, τὴν ἐλευθερίαν των.

Μὲ τὰ ὀλίγα καὶ πρωτόγονα αὐτὰ μέσα, χωρὶς διπλωματικὴν συμπαράστασιν, οἱ ἀδάμαστοι μαχηταὶ τῆς Ἐπαναστάσεως ἀπεφάσισαν νὰ ἀρχίσουν τὴν μεγάλην ἐξέγερσιν. Ὅλοι των καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς καὶ τῆς νησιωτικῆς Ἑλλάδος ἔπραξαν τὸ καθῆκον των ἐπαξίως καὶ συμφώνως πρὸς τὸν μεγάλον σκοπόν. Ἡμεῖς οἱ ἐλεύθεροι τοὺς ὀφείλομεν μεγάλην εὐγνωμοσύνην.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑΝ

Ἡ κατάστασις εἰς τὴν Τουρκίαν ηὐνόει τὰ σχέδια τῶν Φιλικῶν.

Κατὰ πρῶτον οἱ συχνοὶ πόλεμοι μὲ τὴν Ρωσίαν ἠνάγκαζον τὴν Ὑψηλὴν Πύλην νὰ διατηρῇ ἰσχυρὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὰ βόρεια σύνορα τῆς χώρας. Ἐξ ἄλλου ἀπὸ τοῦ 1804 εἶχον ἐπαναστατήσει καὶ οἱ Σέρβοι μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Καραγιώργην καὶ διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν ἐκινοῦντο καὶ οἱ Βούλγαροι.

Τὸ χειρότερον ὅμως ἦτο ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ἡ ἰδία ἡ Τουρκία ἐκλονίσθη ἀπὸ ἕνα δυνατὸν ἐσωτερικὸν σεισμόν. Τί εἶχε συμβῆ; Ὁ προοδευτικὸς σουλτάνος Σελὴμ ὁ Γ' (1789 - 1806), διὰ νὰ σταματήσῃ τὴν παρακμὴν τῆς χώρας του, ἐπροχώρησεν εἰς σοβαρὰς μεταρρυθμίσεις. Ἵδρυσε σώματα τακτικοῦ στρατοῦ κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα καὶ διέλυσε τοὺς γενιτσάρους. Ἐπίσης ἔκαμε ἀλλαγὰς εἰς τὴν διοίκησιν. Οἱ οὐλεμάδες ὅμως καὶ οἱ γενίτσαροι ἐπανεστάτησαν καὶ τὸν ἐφόνευσαν. Τὸν διεδέχθη ὁ ἀνεψιός του Μουσταφᾶς ὁ Δ', ἀλλὰ καὶ αὐτὸς εἶχε τὸ ἴδιον τέλος. Ὁ θρόνος περιῆλθεν εἰς τὸν ἀδελφόν του Μαχμοὺτ τὸν Β' (1808 - 1839), ποὺ ἦτο προοδευτικός, ἀλλὰ συνετώτερος ἀπὸ τὸν θεῖον του Σελήμ.

Ἡ ἀδυναμία αὐτὴ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας εἶχε παρακινήσει μερικοὺς δυναμικοὺς πασάδες νὰ μὴ δεικνύουν ὑπακοήν. Ἀπὸ αὐτοὺς ὡς πλέον ἐπικίνδυνοι ἐθεωροῦντο ὁ Μεχμὲτ Ἀλῆς τῆς Αἰγύπτου, ὁ Ἀχμὲτ Τζαζὰρ τῆς Συρίας, ὁ Πασβάνογλου τοῦ Βιδινίου καὶ ὁ Ἀλῆ πασὰς τῶν Ἰωαννίνων. Ὁ Μαχμοὺτ ἤθελε νὰ τοὺς περιορίσῃ, ἀλλὰ ἐδίσταζε φοβούμενος μήπως ἑνωθοῦν ἐναντίον του.

Ἡ Τουρκία ὅμως παρ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς περισπασμοὺς παρέμενε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μία ἰσχυρὰ καὶ ἀχανὴς αὐτοκρατορία ἐν σχέσει πρὸς τὴν μικρὰν γωνίαν γῆς, ποὺ ἐτόλμα νὰ ἀποτινάξῃ τὰ δεσμά της. Ἔπειτα εἶχε κεντρικὴν κυβέρνησιν καὶ στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν, ἐνῶ ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχεν. Ἐπίσης οἱ σύμμαχοί της ἐθεώρουν ὅτι ἡ ἀκεραιότης τῆς Τουρκίας ἦτο ἀπαραίτητος διὰ τὰ συμφέροντά των.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰδικῶς ἡ Τουρκία εἶχεν τοπικὴν διοίκησιν καὶ διέθετεν ἰσχυρὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὰ φρούρια καὶ εἰς τὰς στρατηγικὰς θέσεις. Ἄλλωστε ἠδύνατο νὰ κινητοποιήσῃ καὶ ὅλην τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν τῆς αὐτοκρατορίας της (100.000 ἄνδρας μὲ ἱππικὸν καὶ πυροβολικὸν) καὶ στόλους μὲ πλοῖα μάχης δίκροτα καὶ τρίκροτα καὶ διέθετεν ἱκανότητα ἀντοχῆς εἰς πόλεμον μακροχρόνιον.

Δὲν ἦτο ὅμως εὐνοϊκὸν στοιχεῖον διὰ τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν τὸ γεγονὸς ὅτι οὔτε τὰ τουρκικὰ πληρώματα εἶχον τὴν ναυτικὴν παράδοσιν καὶ πεῖραν τῶν Ἑλλήνων, οὔτε καὶ ὁ στρατός της — ποὺ ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἄνδρας διαφόρων ἐθνοτήτων — εἶχε τὰ ὑψηλὰ ἰδανικά, τὰ ὁποῖα ἐφλόγιζον τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν ἀκλόνητον ἀπόφασίν των ἢ νὰ ζήσουν ἐλεύθεροι ἢ νὰ ἀποθάνουν.

22 Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1824

Ὅταν ὁ Ἀλῆς ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Μαχμούτ, οἱ Φιλικοὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὴν εὐκαιρίαν. Συμφώνως πρὸς τὴν ἀπόφασιν ὁ Ὑψηλάντης θὰ ἔδιδε πρῶτος τὸ σύνθημα τῆς ἐξεγέρσεως εἰς τὴν Μολδαβίαν καὶ ὁ Παπαφλέσσας εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ

Ἤρχισαν τὴν ἐξέγερσιν ἀπὸ τὴν Μολδαβίαν, πρῶτον διὰ νὰ δημιουργήσουν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὸν σουλτᾶνον. Ἔπειτα, διότι οἱ ἡγεμόνες ἦσαν Φαναριῶται καὶ θὰ ὑπεστήριζον τῶν Ἀγῶνα. Τέλος, διότι ἐπίστευον ὅτι ἠδύναντο νὰ προκαλέσουν ρωσικὴν ἐπέμβασιν.

Συμφώνως πρὸς τὸ σχέδιον τοῦτο ὁ Ὑψηλάντης ἐπέρασε τὸν Προῦθον μὲ 200 ὀπαδοὺς καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ Ἰάσιον, πρωτεύουσαν τῆς Μολδαβίας (20 Φεβρ. 1821). Ἐκεῖ ὁ ἡγεμὼν Μιχ. Σοῦτσος καὶ ἡ φρου-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ρά του προσεχώρησαν εἰς τὸ κίνημα. Ἀπὸ τὸ Ἰάσιον ὁ Ὑψηλάντης ἐξέδωσε προκήρυξιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐκάλει τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Βλάχους νὰ ἐξεγερθοῦν καὶ νὰ εἶναι βέβαιοι ὅτι μία μεγάλη Δύναμις θὰ τοὺς βοηθήσῃ. Οἱ ἐντόπιοι ὅμως δὲν ἐκινήθησαν. Μόνον εἰς τὴν Φωξάνην 500 Ἕλληνες σπουδασταὶ ἔσπευσαν μὲ ἐνθουσιασμὸν νὰ ὀργανωθοῦν εἰς τὸν Ἱερὸν Λόχον. Ἐφόρεσαν πένθιμον στολὴν καὶ εἰς τὰ πηλήκιά των ἐσχεδίασαν ἓν κρανίον, διὰ νὰ συμβολίζῃ τὴν ἀπόφασίν των ἢ νὰ νικήσουν ἢ νὰ ἀποθάνουν.

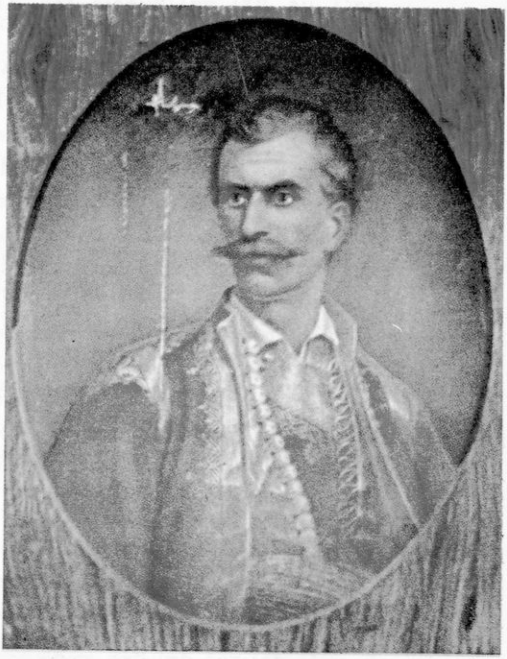

Εἰκ. 15. Ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος

Ὁ Ὑψηλάντης, ἀντὶ μὲ κεραυνοβόλον ταχύτητα νὰ καταλάβῃ τὰς ἡγεμονίας, ἐχρονοτρίβει εἰς τὴν σύνταξιν προκηρύξεων. Παρῆλθον 30 ἡμέραι, ἕως ὅτου νὰ φθάσῃ εἰς τὸ Βουκουρέστιον. Ἐκεῖ ὅμως ἀπεγοητεύθη, ὅταν ἐπληροφορήθη τὰ ἑξῆς: Πρῶτον, ὅτι ὁ τσάρος τὸν διέγραψεν ἀπὸ τὸν κατάλογον τῶν ἀξιωματικῶν του καὶ ἄφηνεν ἐλεύθερον τὸν Μαχμοὺτ νὰ στείλῃ στρατὸν εἰς τὰς ἡγεμονίας. Δεύτερον, ὅτι ἐξηναγκάσθη ὁ Πατριάρχης ἀπὸ τὴν Πύλην νὰ στείλῃ ἀφορισμὸν καὶ δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὸν Σοῦτσον. Τρίτον, ὅτι τρία τουρκικὰ σώματα στρατοῦ ἐβάδιζον ἐναντίον του.

Ὁ Ὑψηλάντης ἐταράχθη καὶ ἤρχισε νὰ ὑποχωρῇ πρὸς τὴν Αὐστρίαν. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως τὸν ἐπρόλαβαν εἰς τὸ Δραγατσάνι. Ἐκεῖ οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν μὲ γενναιότητα, ἀλλὰ ἐνικήθησαν. Οἱ ἱερολοχῖται μάλιστα, ἀφοῦ ἠγωνίσθησαν μὲ αὐτοθυσίαν, ἔπαθον πανωλεθρίαν (7 Ἰουνίου). Ὁ Ὑψηλάντης διέφυγεν εἰς τὴν Αὐστρίαν, ὅπου τὸν συνέλαβον καὶ τὸν ἔρριψαν εἰς τὰς φυλακάς.

Ὁ ὁπλαρχηγὸς Ἀθ. Καρπενησιώτης ὑπεχώρησε μὲ 400 παλληκάρια πρὸς τὸ Σκουλένιον. Ἐκεῖ ἐκτυπήθη ἀπὸ 4000 Τούρκους καὶ ἔπεσε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μαζὶ μὲ 300 παλληκάρια του. Οἱ ἄλλοι ἐρρίφθησαν εἰς τὸν Προῦθον καὶ ἐπέρασαν εἰς τὴν Ρωσίαν.

Εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σέκου (Μολδαβία) εἶχον καταφύγει οἱ ὁπλαρχηγοὶ Γεωργάκης Ὀλύμπιος καὶ Φαρμάκης. Ὁ Ὀλύμπιος μὲ 11 ἄνδρας εἶχεν ὀχυρωθῆ εἰς τὸ κωδωνοστάσιον, ὅταν χιλιάδες Τοῦρκοι τοὺς ἐπολιόρκησαν. Ἀφοῦ ἐκράτησε τοὺς Τούρκους ἀρκετὰς ἡμέρας, ἔβαλε φωτιὰ εἰς ἕνα σάκκον πυρίτιδος καὶ ἀνετινάχθη μὲ τοὺς συντρόφους του. Ὁ Φαρμάκης — ποὺ μὲ 250 παλληκάρια ἠμύνετο εἰς τὴν μονὴν — ἀφοῦ ἐπὶ 15 ἡμέρας ἀπέκρουσε τοὺς ἐχθρούς, παρεδόθη μὲ τὴν συμφωνίαν νὰ φεισθοῦν τῆς ζωῆς των. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως τοὺς ἀπεκεφάλισαν.

Ἡ Ἐπανάστασις εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν ἀπέτυχεν, ἀλλὰ ὠφέλησε πολὺ τὸν Ἀγῶνα. Οἱ Τοῦρκοι ἐνόμισαν ὅτι ἡ ἐξέγερσις ἔγινε μὲ ρωσικὴν ὑποκίνησιν· διὰ νὰ εἶναι λοιπὸν ἕτοιμοι νὰ ἀντιδράσουν εἰς νέαν ἀπόπειραν, ἠναγκάσθησαν νὰ κρατοῦν ἐκεῖ μεγάλας στρατιωτικὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας ἠδύναντο νὰ διαθέσουν, διὰ νὰ καταβάλουν τὴν ἐπανάστασιν τῆς κυρίως Ἑλλάδος.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΝΗΣΟΥΣ

Ὁ πρῶτος σπινθὴρ τῆς ἐπαναστάσεως ἔλαμψεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Πρῶτον, διότι οἱ Τοῦρκοι ἐδῶ ἦσαν ὀλίγοι καὶ οἱ Ἕλληνες πολλοὶ καὶ μὲ δοκιμασμένους ἀρχηγούς (τὸν *Παπαφλέσσαν*, τὸν *Πετρόμπεην*, τὸν *Κολοκοτρώνην*, τὸν *Νικηταρᾶν* κ. ἄ.). Ἔπειτα, διότι ἡ γεωγραφικὴ θέσις τῆς χώρας ἐδυσκόλευε τὴν εἰσβολὴν τουρκικῶν στρατευμάτων. Τέλος, διότι ὁ πασᾶς της *Χουρσὶτ* μὲ τὰς καλυτέρας στρατιωτικάς του δυνάμεις ἐπολεμοῦσε τὸν Ἀλῆν εἰς τὰ Ἰωάννινα.

Οὕτως, ἐνῶ ἡ Πελοπόννησος ἀπηλλάγη ἀπὸ τὰς τουρκικὰς δυνάμεις, συνέβησαν δύο γεγονότα, ποὺ ἐθέρμαναν τὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπέσπευσαν τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως.

Τὸ πρῶτον εἶναι ὅτι κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1820 ἀπεβιβάσθη ἐκεῖ ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Ὑψηλάντη Παπαφλέσσας, ὁ ὁποῖος μὲ τὰς ὑποσχέσεις του ἐφλόγισε τὴν φαντασίαν τῶν Πελοποννησίων, ὥστε νὰ πιστεύσουν ὅτι ἔφθασε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, διὰ νὰ ἐλευθερωθοῦν.

Τὸ δεύτερον γεγονὸς εἶναι ὅτι εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1821 ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Μάνην ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πρῶτος ὁ ὁπλαρχηγὸς *Νικόλαος Σολιώτης* ἐκτύπησε, περὶ τὰ μέσα Μαρτίου, Τούρκους εἰσπράκτορας τοῦ χαρατσίου εἰς τὴν *περιφέρειαν τῶν Καλαβρύτων*.

Ἡ σπουδαιοτέρα ὅμως ἐνέργεια ἐξεδηλώθη ἐναντίον τῆς *Καλαμάτας*. Εἰς τὰς 22 Μαρτίου ὁ Πετρόμπεης, ὁ Κολοκοτρώνης, ὁ Παπαφλέσσας καὶ ὁ *Γιατράκος*, ἐπολιόρκησαν τὴν Καλαμάταν καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν τὴν ἐκυρίευσαν.

Ἀλλὰ εἰς τὰς 21 τοῦ Μαρτίου ὁ Ἰωάν. *Παπαδιαμαντόπουλος* καὶ οἱ ὁπλαρχηγοὶ τῆς Ἀχαΐας, ποὺ ἐκρατοῦσαν μίαν κόκκινην σημαίαν μὲ μαῦρον σταυρὸν εἰς τὸ μέσον, εἰσῆλθον εἰς τὰς *Πάτρας* καὶ ἔκλεισαν τοὺς Τούρκους εἰς τὸ φρούριον. Τὴν ἑπομένην ἔφθασεν ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα καὶ ὁ ἐπίσκοπος Παλαιῶν *Πατρῶν Γερμανός*, ποὺ μὲ τοὺς *Ζαΐμηδες* καὶ τὸν *Λόντον* πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶχε ὑψώσει τὸ Λάβαρον εἰς τὴν *Ἁγίαν Λαύραν*. Καὶ ἐδῶ ὕψωσε καὶ πάλιν τὴν σημαίαν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ὥρκισε τοὺς προκρίτους καὶ τοὺς ὁπλαρ-

Εἰκ. 16. Ὁ Χάρτης τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Πελοπόννησον

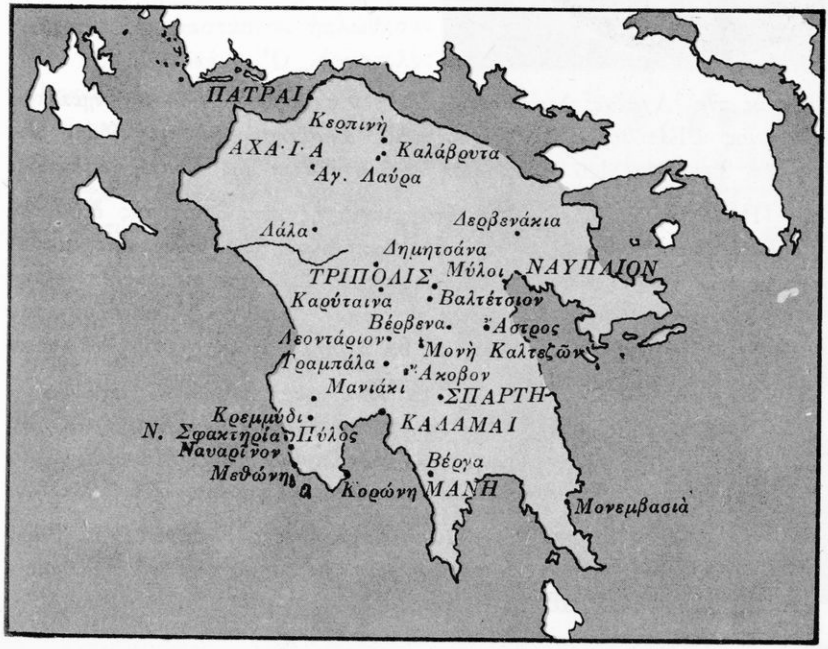

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰκ. 17. Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ἐγεννήθη τὸ 1770 εἰς τὸ χωριὸ Ραμοβούνι τῆς Μεσσηνίας, ὅπου εἶχε καταφύγει ἡ μητέρα του ἐξ Ἀρκαδίας. Εἶχε πατέρα τὸν ὀνομαστὸν ὁπλαρχηγὸν Κωνστ. Κολοκοτρώνην. Εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν ἤρχισε νὰ ἀγωνίζεται εἰς τὰ βουνὰ τοῦ Μοριᾶ ὡς ἀρχηγὸς μικρᾶς ὁμάδος κλεφτῶν. Ἔδρασε καὶ εἰς τὴν θάλασσαν μὲ τὸν Σταθᾶν ὡς ἀρχηγὸς μοίρας καταδρομικῶν. Ἀφοῦ ἐπὶ 20 χρόνια ἐπολέμησε τὸν τύραννον εἰς τὴν στεριὰν καὶ τὴν θάλασσαν, καταδιωγμένος ἔφθασε τὸ 1806 εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ἐκεῖ εἰσῆλθεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου. Εἶχεν ἐπιβλητικὴν φυσιογνωμίαν, φωνὴν βροντώδη καὶ ὅλα τὰ χαρίσματα τοῦ πολεμάρχου.

χηγοὺς τῆς Ἀχαΐας· ἡ σημαία ἔφερε τὸν σταυρὸν καὶ τὸ σύνθημα τοῦ Ἀγῶνος «Ἐλευθερία ἢ θάνατος». Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ἡ 25η Μαρτίου καθιερώθη νὰ ἑορτάζεται ὡς ἐθνικὴ ἐπέτειος.

Ἡ *ἐξέγερσις τῶν νήσων* ἦτο μεγίστης σπουδαιότητος διὰ τὸν Ἀγῶνα, διότι οἱ στόλοι των θὰ ἠμπόδιζον τὰς θαλασσίας μεταφορὰς τῶν Τούρκων καὶ θὰ ἐβοήθουν τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των ἐναντίον τῶν παραλίων φρουρίων. Ἐπίσης θὰ παρέλυον τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου καὶ θὰ ἄφηναν ἀνοικτὴν τὴν θάλασσαν διὰ τὰς ἐπικοινωνίας τῶν ἐπαναστατῶν.

Πρῶτοι ἀπὸ τοὺς νησιώτας ἐπανεστάτησαν οἱ *Σπετσιῶται* (26 Μαρτίου). Μὲ 53 πλοῖα, ἐπικεφαλῆς τῶν ὁποίων ἦτο ἡ *Μπουμπουλίνα*, ἔκλεισαν ἀπὸ τὴν θάλασσαν τὸ πολιορκούμενον φρούριον τοῦ Ναυπλίου.

Εἰς τὰς 12 Ἀπριλίου ὕψωσαν τὸ Λάβαρον τῆς Ἐλευθερίας τὰ *Ψαρὰ* καὶ μὲ τὰ καταδρομικά των ἀπέκοψαν τὰς μεταφορὰς τῶν Τούρκων ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Θράκην.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου μετέσχε καὶ ἡ Ὕδρα μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν πλοίαρχον Οἰκονόμου, ἐνῶ οἱ πρόκριτοι ἦσαν διστακτικοί. Κατόπιν τὸ κίνημα ἐξηπλώθη εἰς τὰς Κυκλάδας, τὴν Σάμον καὶ τὴν Κάσον.

Ἡ Κρήτη ἐξηγέρθη τὸν Ἰούνιον καὶ ἔγραψεν ὡραίας σελίδας, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐξέγερσιν αὐτὴν θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω.

Ἡ Κύπρος δὲν ἐπρόφθασε νὰ κινηθῆ, διότι οἱ Τοῦρκοι ἐξαπέλυσαν τοὺς τουρκικοὺς ὄχλους εἰς σφαγὰς καὶ διαρπαγάς. Τότε ἐμαρτύρησε καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κυπριανὸς καὶ 70 ἄλλοι ἐπίσκοποι καὶ πρόκριτοι (9 - 12 Ἰουλίου).

Ἡ Ἑπτάνησος ἐβοήθησε τὸν ἀγῶνα μὲ τὴν ἀποστολὴν ἐθελοντῶν καὶ ἐφοδίων.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΤΕΡΕΑΝ, ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ

Ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον αἱ φλόγες τῆς Ἐπαναστάσεως ἡπλώθησαν εἰς τὴν Στερεάν. Ὁ ἀρματολὸς Πανουργιᾶς ἐξεσήκωσε τὰ Σάλωνα (Ἄμφισσαν) καὶ ὁ Γιάννης Γκούρας τὸ Γαλαξίδι. Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος τὴν Λεβάδειαν καὶ τὴν Βοιωτίαν. Νοτιώτερον οἱ ἀγρόται τῆς Ἀττικῆς μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Χατζημελέτην Βασίλειον ἠλευθέρωσαν τὰς Ἀθήνας καὶ ἐπολιόρκησαν τοὺς Τούρκους εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν Ὑδραϊκὰ πλοῖα ἐξήγειραν τοὺς *Εὐβοεῖς*, οἱ ὁποῖοι ἐπολιόρκησαν τοὺς Τούρκους εἰς τὰ φρούρια τῆς Χαλκίδος καὶ τῆς Καρύστου.

Ἡ *Δυτικὴ Στερεὰ* ἀνέλαβε δρᾶσιν εἰς τὰ τέλη Μαΐου. Ἡ ἀπειλὴ τοῦ

Εἰκ. 18. Ἡ Μπουμπουλίνα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Χουρσίτ, πού ὀλίγον βορειότερα ἀντεπολέμει τὸν Ἀλῆν, συνεκράτει τοὺς Αἰτωλοακαρνᾶνας. Ὅταν ὅμως παρουσιάσθη ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ὁ ἁρματολὸς τοῦ Ζυγοῦ *Δημ. Μακρῆς* ἐκινήθη καὶ σύντομα ἠλευθέρωσε τὸ Μεσολόγγι, τὸ Αἰτωλικὸν καὶ τὸ Ἀγρίνιον. Κατόπιν ἔπιασε τὰς διαβάσεις τοῦ Μακρυνόρους, ὥστε, ὅταν ὁ Χουρσὶτ ἔστειλε στρατὸν ἐναντίον τῆς Αἰτωλοακαρνανίας, δὲν ἠδυνήθη νὰ περάσῃ.

Τὰ χωρία τοῦ Πηλίου ἐξηγέρθησαν εἰς τὰς 7 Μαΐου ἀπὸ τὸν λαμπρὸν διδάσκαλον τοῦ Γένους *Ἄνθιμον Γαζῆν* καὶ τὸν ὁπλαρχηγὸν *Μπασδέκην*. Ὁ πασὰς ὅμως τῆς Λαρίσης *Μαχμοὺτ* (Δράμαλης) ἔδρασε μὲ ταχύτητα καὶ διεσκόρπισε τοὺς ἐπαναστάτας, πού ἐπολιόρκουν τὸν Βόλον καὶ τὸ Βελεστῖνον. Μόνον τὸ Τρίκερι ἔμεινεν ἀδούλωτον.

Εἰς τὰς 9 Μαΐου ἐξηγέρθη ἡ *Χαλκιδικὴ* καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Σερραῖον ἔμπορον *Ἐμμ. Παπᾶν*. Ἐδῶ κατ' ἀρχὰς οἱ Ἕλληνες ἐσημείωσαν ἐπιτυχίας καὶ ἔφθασαν πλησίον τῆς Θεσ/νίκης καὶ τῶν Σερρῶν. Ὅταν ὅμως ὁ Μαχμοὺτ ἔστειλεν ἐναντίον των τὸν αἱμοχαρῆ Πασᾶν *Ἀβδοὺλ Ἀμπούδ*, ἡ Χαλκιδικὴ ὑπετάχθη καὶ μόνον τὸ ὀχυρὸν τῆς Κασσάνδρας ἐκράτησεν μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου, διότι ὁ ἑλληνικὸς στόλος τὸ ἀνεφοδίαζεν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἐκυρίευσεν ὁ Ἀβδούλ, ὁ ὁποῖος ἔπειτα ἀπὸ τὴν νίκην του ἔσφαξεν ἑκατοντάδας Ἑλλήνων καὶ ἔκαυσε τὸν *Πολύγυρον*, τὴν *Γαλάτισταν* καὶ τὰ *Βασιλικά*.

Εἰκ. 19. Ὁ Κυπριανὸς

Γ' Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΞΕΓΕΡΣΙΝ

Ὅταν ἔγινε γνωστὴ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἡ ἐξέγερσις, ὁ Μαχμούτ, λέγουν, ὅτι ἐξεμάνη. Ἐνόμισεν ὅτι ὅλος ὁ Ἑλληνισμὸς εἶχε συνωμοτήσει νὰ τὸν ἀνατρέψῃ καὶ ὅτι ἐκινδύνευεν ἡ τουρκικὴ ἐθνότης καὶ ἡ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰκ. 20. Ὁ Γρηγόριος ὁ Ε' ἐγεννήθη εἰς τὴν Δημητσάναν. Ἐσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, Σμύρνην καὶ εἰς τὴν «Πατμιάδα» σχολήν. Εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀνῆλθεν τὸ 1798. Διὰ τὴν ἐθνικήν του δρᾶσιν ἐξωρίσθη δύο φορὰς εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἡ πατρίς, διὰ νὰ τιμήση τὸν ἐθνομάρτυρά της, τοῦ ἔστησεν ἀνδριάντα εἰς τὰ προπύλαια τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

μουσουλμανικὴ θρησκεία. Δι' αὐτὸ εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων ἀπήντησε μὲ τὴν καλλιέργειαν φυλετικοῦ μίσους καὶ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ εἰς τὰς ψυχὰς τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ. Ὅταν λοιπὸν τὸ ἐπέτυχεν, ἐπροχώρησεν εἰς σκηνοθετημένας τρομοκρατικὰς ἐκδηλώσεις ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων.

Μὲ ὡρισμένον σύνθημα οἱ τουρκικοὶ ὄχλοι τῆς *Κων/πόλεως* ὥρμησαν μὲ λύσσαν εἰς τὴν σφαγὴν καὶ τὴν λεηλασίαν. Πρῶτοι στόχοι των ὑπῆρξαν οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ λόγιοι καὶ οἱ ἐμπορευόμενοι. Ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας ὅμοιαι ἀγριότητες ἔγιναν εἰς τὴν *Σμύρνην*, τὰς *Κυδωνίας*, τὴν *Ἀδριανούπολιν*, *Κρήτην*, *Κύπρον* κλ. Τὰ θύματα τῶν σφαγῶν αὐτῶν δὲν ἀριθμοῦνται.

Ἀποκορύφωσιν ὅμως τῆς τρομοκρατίας ἀποτελεῖ ὁ *ἀπαγχονισμὸς* τοῦ γέροντος πατριάρχου *Γρηγορίου τοῦ Ε'*, κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα (10 Ἀπριλίου). Μετὰ τὴν λειτουργίαν τὸν ἐκρέμασαν ἀπὸ τὴν μεσαίαν Πύλην τοῦ ναοῦ τοῦ Πατριαρχείου. Τὸ λείψανόν του ἔμεινε κρεμασμένον ἐπὶ 3 ἡμέρας· ἔπειτα παρεδόθη εἰς τὰ ἔξαλλα πλήθη, τὰ ὁποῖα τὸ ἔσυραν εἰς τοὺς δρόμους καὶ τὸ ἔρριψαν εἰς τὸν Βόσπορον. Μετὰ τριήμερον ὁ Ἕλλην πλοίαρχος *Σκλάβος* τὸ περισυνέλεξε καὶ τὸ ἔφερεν εἰς Ὀδησσόν, ὅπου ἐτάφη μὲ τιμάς.

Αἱ σφαγαὶ ὅμως καὶ αἱ ἄλλαι βιαιοπραγίαι τῶν Τούρκων, ἀντὶ νὰ πτοήσουν τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ἐξηγρίωσαν. Μὲ αὐτὰς εἶδον καθαρὰ ὅτι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁ πόλεμος ἦτο διὰ νὰ *διασωθῇ ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ Ὀρθοδοξία* ἀπὸ τὸν τέλειον ἀφανισμόν. Ἦτο πόλεμος ὄχι διὰ συμφέροντα ὑλικά, ἀλλὰ πόλεμος «ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος».

II. ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1824

Α' ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΕΤΟΥΣ (1821)

ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ - ΜΑΧΗ ΒΑΛΤΕΤΣΙΟΥ

Ἔπειτα ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας των εἰς τὰς Πάτρας καὶ τὴν Καλαμάταν οἱ ἐπαναστάται ἤρχισαν νὰ πολιορκοῦν τὰ φρούρια, ὅπου εἶχον κλεισθῆ οἱ Τοῦρκοι. Αἱ ἐνέργειαί των ὅμως ἦσαν σπασμωδικαί, διότι οὔτε πειθαρχίαν εἶχον οὔτε ἑνότητα. Τότε ὁ Κολοκοτρώνης συνέστησε, ὁ μὲν Πετρόμπεης νὰ ὁρισθῆ ἀρχιστράτηγος, ὥστε νὰ λείψη ἡ ἀναρχία, ὁ Ἴδιος δὲ νὰ προσπαθήση νὰ κυριεύση τὴν *Τριπολιτσάν*. «Χωρὶς τὴν Τρίπολιν ἔλεγε, εἶναι ἀδύνατον νὰ στερεωθῆ τὸ κίνημα εἰς τὸν Μοριᾶν». Καὶ εἶχε δίκαιον, διότι ἡ πόλις ἦτο πρωτεύουσα καὶ σπουδαῖος συγκοινωνιακὸς κόμβος.

Εἰκ. 21. Ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς πλέον συμπαθεῖς ἥρωας τοῦ 1821. Τὸ παρουσιαστικόν του δὲν ἦτο ἐπιβλητικόν, διότι ἦτο ἰσχνὸς καὶ εἶχε φωνὴν ἀσθενικήν. Εἰς τὸ καχεκτικόν του ὅμως σῶμα ἐκατοικοῦσε γενναία ψυχή. Πρῶτος ὥρμα εἰς τὴν μάχην καὶ ἀπεχώρει τελευταῖος. Ἐμίσει τὰς ραδιουργίας καὶ ἐπροτιμοῦσε νὰ ὑποχωρῆ παρὰ νὰ καταφεύγη εἰς ταπεινὰ ἔργα. Ἦτο πολὺ φιλόπατρις καὶ περιφρονοῦσε τὸ χρῆμα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰκ. 22. Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος ἐγεννήθη τὸ 1788 εἰς τὴν Μουσουνίτσαν τῆς Παρνασσίδος. Ἦτο ἀνὴρ ὡραῖος, τίμιος καὶ ρωμαλέος. Ὠνομάσθη Διάκος, διότι εἶχε χειροτονηθῆ διάκος. Ἐπειδὴ ἐφόνευσεν ἕνα Τοῦρκον ἀποσπασματάρχην, ἄφησε τὰ ράσα καὶ ἔγινε κλέφτης. Κατόπιν ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀλῆ, ὅπου ἔγινε πρωτοπαλλήκαρον τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου.

Ἐσχεδίαζε, ἐπειδὴ δὲν εἶχε κανόνια, νὰ πολιορκήσῃ ἐπιμόνως τὴν πόλιν, διὰ νὰ ἀποκόψῃ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν πολιορκουμένων καὶ νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ παραδοθοῦν. Ἐνεθάρρυνε λοιπὸν τὰ σώματα τῶν Μανιατῶν, τῆς Μεσσηνίας καὶ τοῦ Μαινάλου καὶ κατόπιν κατέλαβε ὅλα τὰ γύρω ἀπὸ τὴν Τρίπολιν ὑψώματα (ἀπὸ τὸ *Ἄστρος* ἕως τοὺς *Μύλους*).

Ὅταν ὁ πολιορκητικὸς κλοιὸς συνεπληρώθη, οἱ Τοῦρκοι ἀνησύχησαν τόσον, ὥστε ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Χουρσὶτ νὰ τοὺς στείλῃ ἀμέσως ἐνισχύσεις. Πραγματικῶς ἐκεῖνος τοὺς ἔστειλε 3500 Τουρκαλβανοὺς μὲ ἀρχηγὸν τὸν ἐμπειροπόλεμον *Μουσταφάμπεην*. Αὐτός, ἀφοῦ ἐπέρασε ἀπὸ τὸ Ἀντίρριον εἰς τὸ Ρίον, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου τῶν *Πατρῶν* καὶ τοῦ *Ἀκροκορίνθου* καὶ τὴν 1ην Μαΐου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τρίπολιν.

Οἱ Ἕλληνες ἐταράχθησαν. Ὁ Μουσταφάμπεης τὸ ἐπληροφορήθη καὶ ἀπεφάσισε νὰ τοὺς διαλύσῃ. Ἐπετέθη λοιπὸν μὲ 5000 ἄνδρας εἰς τὸ *Βαλτέτσι*, ποὺ τὸ κατεῖχον οἱ Μανιᾶται, ἔχοντες ἀρχηγοὺς τὸν Ἠλίαν καὶ Κυριακούλην Μαυρομιχάλην. Οἱ Ἕλληνες ὀχυρωμένοι τοὺς ὑπεδέχθησαν μὲ εὔστοχα πυρά. Ἡ μάχη διήρκεσε δύο ἡμέρας καὶ οἱ Τοῦρκοι, ἀφοῦ ἄφησαν δύο κανόνια, 300 νεκροὺς καὶ διπλασίους τραυματίας, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Τρίπολιν.

Ἡ νίκη τοῦ Βαλτετσίου διεδραμάτισεν ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν πορείαν τῆς Ἐπαναστάσεως: πρῶτον, διότι ἐκλόνισε τὸ ἠθικὸν τῆς τουρκικῆς φρουρᾶς τῆς Τριπόλεως καὶ δεύτερον, διότι ἐδίδαξε τοὺς Ἕλληνας ὅτι μὲ τὴν τήρησιν τῆς πειθαρχίας δύνανται νὰ νικοῦν.

Εἰς τὰς 19 Ἰουνίου ἔφθασεν εἰς τὰ *Βέρβαινα*—ὅπου τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων — ὁ *Δημήτριος Ὑψηλάντης* ὡς πληρεξούσιος τοῦ «Γενικοῦ Ἐφόρου» τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ κατέβαλε προσπαθείας διὰ νὰ ἐπιβληθῇ ἡ τάξις καὶ πειθαρχία εἰς τὰ ἄτακτα σώματα τοῦ Μοριᾶ.

ΑΦΙΞΙΣ ΔΗΜ. ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ - ΠΤΩΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ

Ἐν συνεχείᾳ (Ἰούλιος - Αὔγουστος) παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὰ ἰσχυρὰ φρούρια τῆς *Μονεμβασίας* καὶ, κατόπιν ἐφόδου, τοῦ *Νεοκάστρου* (Πύλου). Ἔτσι βαθμηδὸν ὁ πολιορκητικὸς κλοιὸς τῶν δυνάμεων

Εἰκ. 23. Χάρτης τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Στερεὰν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ «Γέρου» ἐγίνετο περισσότερον ἀσφυκτικὸς καὶ μάλιστα ἀπὸ τότε ποὺ ἐκυριεύθη ἡ στρατηγικὴ γραμμὴ *Τρικόρφων - Δολιανῶν*, (ὅπου ἐθαυματούργησεν ὁ ἀνδρεῖος *Νικηταρᾶς*, ὁ ὁποῖος ἔκτοτε ἐπωνομάσθη Τουρκοφάγος). Ὅταν δὲ χάρις εἰς τὴν ὑπομονὴν καὶ τὸ θάρρος των οἱ πολιορκηταὶ ἔσκαψαν χαρακώματα καὶ γύρω ἀπὸ τὴν πόλιν, (διὰ νὰ μὴ τοὺς ἀνατρέπῃ τὸ ἱππικόν), ὁ ἀποκλεισμὸς τῆς Τριπόλεως ἔγινεν ὁλοκληρωτικός. Τέλος εἰς τὰς 23 Σ/βρίου 1821 οἱ πολιορκούμενοι παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας μὲ ὅρους. Οἱ Ἕλληνες, ποὺ τόσον ἐδεινοπάθησαν, δὲν τοὺς ἐτήρησαν καὶ ἔκαμαν βιαιοπραγίας.

Μὲ τὴν ἅλωσιν τοῦ Ναβαρίνου καὶ μὲ τὴν παράδοσιν τῆς Μονεμβασίας καὶ τῆς Τριπόλεως ἐστερεώθη ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν νότιον καὶ κεντρικὴν Πελοπόννησον. Ἐπίσης περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγῶν ἀρκετὰ ἐφόδια, διὰ νὰ ὁπλίσουν τοὺς ἀόπλους στρατιώτας των.

ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ
Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΛΑΜΑΝΑΝ - ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΥ

Ἐπειδὴ μὲ τὴν ἐξέγερσιν τῆς Βουδουνίτσας ἀπὸ τὸν *Δυοβουνιώτην* καὶ τῆς Ὑπάτης ἀπὸ τοὺς *Κοντογιανναίους* ἐκινδύνευε νὰ καταληφθῇ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ τὸ *Ζητούνι* (Λαμία) καὶ ν' ἀποκοποῦν αἱ συγκοινωνίαι τῶν Τούρκων εἰς τὴν Α. Στερεάν, ὁ Χουρσὶτ ἀπεφάσισε νὰ κτυπήσῃ τοὺς ἐπαναστάτας.

Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ὁ *Ὀμὲρ Βρυώνης* καὶ ὁ *Κιοσσὲ Μεχμὲτ* συνεκέντρωσαν 9000 ἄνδρας εἰς τὴν Λαμίαν. Τότε ὁ Πανουργιᾶς, ὁ Δυοβουνιώτης καὶ ὁ Διάκος ἠθέλησαν νὰ τοὺς κλείσουν τὰς διαβάσεις τῆς Οἴτης. Οἱ δύο πρῶτοι, ἀφοῦ ἐπολέμησαν ἡρωικῶς ὑπεχώρησαν εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς Οἴτης. Ὁ Διάκος ὅμως, ποὺ ὑπερήσπιζε τὴν *γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας* (Σπερχειοῦ), ἔμεινεν εἰς τὴν θέσιν του μὲ 40 παλληκάρια. Ἐκεῖ οἱ σύντροφοι τοῦ Διάκου ἐφονεύθησαν ὅλοι μαχόμενοι ὡς λέοντες μέχρι τελευταίας πνοῆς, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ ὁ ἐπίσκοπος Σαλώνων *Ἡσαΐας* καὶ ὁ ἀδελφός του *Παπαγιάννης*, ποὺ ἐπολέμησαν ὡς ἁπλοῖ στρατιῶται τοῦ Διάκου. Ὁ Διάκος συνελήφθη πληγωμένος. Οἱ δύο πασάδες, ἀφοῦ ἐθαύμασαν τὴν ὡραιότητα καὶ τὴν ἀνδρείαν του, τοῦ ἐζήτησαν νὰ ἀλλάξῃ τὴν πίστιν του καὶ τοῦ ὑπεσχέθησαν ἀξιώματα. Εἰς τὰς ἀτιμωτικὰς ὅμως προτάσεις ὁ Διάκος ἀπήντησε :

Πᾶτε κι' ἐσεῖς κι' ἡ πίστη σας, Μουρτᾶτες, νὰ χαθῆτε.
Ἐγὼ Γραικὸς γεννήθηκα, Γραικὸς θέλ' ἀποθάνω.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τότε οἱ πασάδες διέταξαν νὰ τὸν σουβλίσουν (29 Ἀπριλίου 1821). Λέγουν ὅτι τόσον ἤρεμος ἦτο ὁ ἐθνικὸς ἥρως κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μαρτυρίου του, ὥστε οὔτε ἀναστεναγμὸς ἐξέφυγεν ἀπὸ τὰ χείλη του.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ. Ο ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΣ

Δέκα ἓξ ἡμέρας ἀργότερον ὁ *Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος* ἐπεχείρησε νὰ ἐμποδίση τοὺς Τούρκους νὰ προχωρήσουν πρὸς τὰ Σάλωνα. Ἔπιασε λοιπὸν μὲ 118 διαλεκτὰ παλληκάρια τὸ *Χάνι* (πανδοχεῖον) τῆς *Γραβιᾶς*, τὸ ὁποῖον δεσπόζει τοῦ στενοῦ ποὺ φέρει εἰς τὰ Σάλωνα. Ἀφοῦ ἔφραξαν τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα, ἤνοιξαν εἰς τοὺς τοίχους πολεμίστρας. Ὅταν εἰς τὰς 8 Μαΐου ἔφθασαν αἱ προφυλακαί τῶν Τούρκων, τοὺς ὑπεδέχθησαν μὲ εὐστόχους βολάς. Οὐδεὶς πυροβολισμὸς ἐξέφευγε τοῦ στόχου του. Πολλὰς ἐφόδους ἔκαμαν οἱ Τοῦρκοι, ἀλλὰ ματαίως. Κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτὸς ἔστειλαν νὰ φέρουν πυροβόλα ἀπὸ τὴν Λαμίαν, διὰ νὰ κρημνίσουν τὸ χάνι. Οἱ Ἕλληνες ὅμως ἔκαμαν ἔξοδον μέσα ἀπὸ τὰς τάξεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐσώθησαν, ἀφοῦ ἔχασαν μόνον δύο συντρόφους.

Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος[1] ἦτο υἱὸς τοῦ ἀρματολοῦ Ἀνδρούτσου, ποὺ ἐπολέμησε μαζὶ μὲ τὸν Κατσώνην. Νέος ὑπηρέτησε τὸν Ἀλῆν, ὁ ὁποῖος τὸν ἐτοποθέτησε γενικὸν ἀρματολὸν τῆς Δωρίδος καὶ Φωκίδος. Εἶχε πεῖραν τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς κλέφτες.

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΒΡΥΣΑΚΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ

Τὸ ἀνδραγάθημα τοῦ Ὀδυσσέως ἠμπόδισε τὸν Βρυώνην νὰ προχωρήση εἰς τὴν Πελοπόννησον, πρὶν καταπνίξη τὴν ἐξέγερσιν εἰς τὴν Στερεάν. Ἀφοῦ ἐκυρίευσε τὴν Λεβάδειαν καὶ τὰς Θήβας, ἐπετέθη ἐναντίον τῆς Εὐβοίας. Ἐπειδὴ ὅμως ἐνικήθη ὀλίγον ἔξω τῆς Χαλκίδος εἰς τὴν θέσιν *Βρυσάκια* (15 Ἰουλίου) ἀπὸ τοὺς Εὐβοεῖς ἐπαναστάτας μὲ ἀρχηγὸν τὸν *Ἀγγελῆ Γοβγίναν*, ἄφησε τὴν Εὔβοιαν καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικήν. Ἐδῶ ἐκυρίευσε τὰς Ἀθήνας καὶ διέλυσε τοὺς πολιορκητὰς τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ εἰσβάλη εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ λύση τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπολιτσᾶς. Ἐπερίμενε ἐπικουρίας, τὰς ὁποίας θὰ τοῦ ἔστελλεν ὁ Χουρσὶτ μὲ τὸν Μπραΐμ πασᾶν. Ἀλλὰ οἱ Γκούρας, Πα-

---

1. Ἐγεννήθη εἰς Πρέβεζαν, ὅπου σώζεται μέχρι σήμερον ἡ οἰκία τῆς μητρός του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νουργιᾶς καὶ Δυοβουνιώτης τὸν ἐνίκησαν εἰς τὰ Βασιλικὰ τῆς Λαμίας (20 Αὐγούστου).

Αἱ μάχαι τῆς Γραβιᾶς, τῶν Βρυσακίων καὶ τῶν Βασιλικῶν εἶχον ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν πορείαν τοῦ ἀγῶνος ὄχι μόνον εἰς τὴν Στερεὰν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ τρεῖς πασάδες, ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συντρίψουν τὰ ἐπαναστατικὰ σώματα τῆς Α. Στερεᾶς, ἐπέστρεψαν εἰς τὰ Ἰωάννινα. Ἔτσι, ὀλίγας ἡμέρας ἀργότερα ἡ Τριπολιτσά, ἀβοήθητος, ἔπεσεν εἰς τὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων.

ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΑΛΑΣΣΑΝ

Μεγάλας ἐπιτυχίας ἐσημείωσε κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Ἀγῶνος καὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος. Ἀπὸ τὰ μέσα Μαΐου μὲ ναύαρχον τὸν Ὑδραῖον *Ἰάκωβον Τομπάζην* ἔπλευσε πρὸς τὸ Αἰγαῖον καὶ ἠμπόδισε τὸν ἐχθρικὸν νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον τῆς Σάμου καὶ τῶν Ψαρῶν. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ τὸν ἀπέκλεισεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον.

Τὸ λαμπρότερον ὅμως κατόρθωμά του ἐπέτυχεν εἰς τὸν λιμένα τῆς *Ἐρεσσοῦ* τῆς Λέσβου. Ἐκεῖ εἶχε καταφύγει μία τουρκικὴ φρεγάδα τῶν 48 κανονιῶν. Οἱ κυβερνῆται τῶν ἑλληνικῶν πλοίων, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ τὴν βυθίσουν μὲ τὰ μικρὰ κανόνια των, ἀπεφάσισαν νὰ τὴν πυρπολήσουν. Πραγματικῶς τὴν 27ην Μαΐου ὁ Ψαριανὸς πυρπολητὴς *Παπανικολῆς* τὴν ἐπλησίασε καὶ συνέδεσε τὸ πυρπολικόν του[1] κάτω ἀπὸ τὸ «μπαστούνι» της. Κατόπιν ἤναψε τὸ φιτίλι, ἐπήδησεν εἰς τὴν βοηθητικὴν λέμβον καὶ ἀπεμακρύνθη κωπηλατῶν μὲ ὅλην του τὴν δύναμιν. Τὸ πυρπολικὸν ἀνεφλέγη ἀμέσως καὶ μετέδωσε τὸ πῦρ καὶ εἰς τὴν φρεγάταν, ἡ ὁποία ὡς πυροτέχνημα ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα μὲ ἀποτέλεσμα 400 Μουσαλμάνοι νὰ εὕρουν οἰκτρὸν θάνατον.

Ἡ ἐπιτυχὴς αὕτη πυρπόλησις εἶχε θλιβερὰς συνεπείας διὰ τοὺς Ἕλληνας τῆς *Λέσβου*, τῶν *Κυδωνιῶν* κλ. Οἱ Τοῦρκοι ἐπεζήτησαν νὰ

1. Τὸ πυρπολικὸν (μπουρλότο) ἦτο πολεμικὸν ὅπλον τοῦ ναυτικοῦ, γνωστὸν ἀπὸ παλαιοτέρους χρόνους. Πρῶτοι τὸ ἐχρησιμοποίησαν οἱ Ἄγγλοι κατὰ τῆς ἁρμάδας τοῦ Φιλίππου Β'. Τὸ ἑλληνικὸν πυρπολικὸν ὑπῆρξεν ἐφεύρεσις τοῦ ναυπηγοῦ Ἰωάννη Παργίου ἢ Πατατούκου. Τὸ ἐχώριζον συνήθως εἰς δύο. Εἰς τὸ κάτω ἔβαζαν βαρέλια μὲ πυρίτιδα, οἰνόπνευμα, θειάφι, πίσσαν καὶ νέφτι. Τὰ βαρέλια συνεδέοντο μὲ σωλῆνας, οἱ ὁποῖοι ἐπερνοῦσαν μέσα ἀπὸ τὰς ὀπὰς καὶ ἔφθαναν εἰς τὸ ἄνω μέρος. Καὶ ἐδῶ ὑπῆρχον ἄλλαι εὔφλεκτοι ὕλαι. Ἐπίσης τὰ κατάρτια καὶ τὰ πανιὰ τὰ ἄλειφαν μὲ νέφτι ἢ πίσσαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐκδικηθοῦν μὲ σφαγάς, πυρπολήσεις καὶ λεηλασίας. Ἀλλὰ εἰς τὸν κατὰ θάλασσαν ἀγῶνα, διὰ τῆς τολμηρᾶς αὐτῆς πυρπολήσεως, οἱ Ἕλληνες ναυτικοὶ ἐδιδάχθησαν νὰ χρησιμοποιοῦν μὲ εὐστοχίαν τὰ πυρπολικὰ καὶ νὰ διαλύουν τοὺς τουρκικοὺς στόλους.

Ὁ *τουρκικὸς στόλος* τὸ θέρος τοῦ 1821 ἐπέτυχε νὰ διαφύγῃ ἀπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὴν Δ. Πελοπόννησον, ὅπου ἀνεφοδίασε τὰ φρούρια τῆς *Μεθώνης* καὶ *Κορώνης* καὶ *διέσπασε τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν Πατρῶν*. Τὸ χειρότερον ὅμως εἶναι ὅτι τὴν 1ην Ὀκτωβρίου εἰσῆλθεν εἰς τὸν Κορινθιακὸν καὶ *κατέστρεψε τὸ Γαλαξίδι*. Ἀπὸ τὰ πλοῖα τῶν Γαλαξιδιωτῶν 34 βρίκια καὶ γολέτες ἔπεσαν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων· τὰ ὑπόλοιπα ἐβυθίσθησαν.

Β΄. ΤΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 1822

Ἡ πολεμικὴ κατάστασις κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ἦτο ὡς ἑξῆς. Ὁ «Γέρος» ἔπειτα ἀπὸ τὴν πτῶσιν τῆς Τριπολιτσᾶς περιέσφιξε τὸ φρούριον τῶν Πατρῶν· δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ τὸ καταλάβῃ, διότι ἡ κυβέρνησις τὸν ἀνεκάλεσε ἀπὸ ἀντιζηλίαν τῶν προκρίτων. Εἰς τὴν Εὔβοιαν, ἐπειδὴ ἐφονεύθη ὁ νικητὴς τῶν Βρυσακίων Γοβγίνας, ἐστάλη ὡς ἀρχηγὸς ὁ Ἠλίας Μαυρομιχάλης, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην τῶν Στύρων· ὡς διάδοχός του ἦλθεν ὁ Ὀδυσσεύς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀπέτυχε νὰ καταλάβῃ τὸ φρούριον τῆς Καρύστου. Σπουδαιότεραι ὅμως συμφοραὶ ἦσαν ἡ καταστροφὴ τῆς Ναούσης καὶ τῆς Χίου, ἡ πανωλεθρία τοῦ Πέτα καὶ ἡ συντριβὴ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ (Ἰαν. 1822).

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΗΣ. ΛΗΞΙΣ ΑΓΩΝΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Χαλκιδικῆς (22 Φεβρ. 1822) ἐπανεστάτησε καὶ ἡ περιφέρεια τοῦ *Βερμίου* καὶ μέγα τμῆμα τῆς *Δ. Μακεδονίας* μὲ ἀρχηγοὺς τὸν Ζαφειράκην Θεοδοσίου, τὸν Γάτσον καὶ τὸν *Καρατάσον*. Οἱ ἐπαναστάται ἐνίκησαν εἰς τὴν μονὴν *Δοβρᾶ* τὸν Κεχαγιάμπεην τῆς Βεροίας. Ὁ Ἀβδοὺλ Ἀμπούδ ὅμως μὲ 16.000 μαχητὰς ἐπολιόρκησε τὴν *Νάουσαν*. Μετὰ ἑνὸς μηνὸς ἀντίστασιν ἡ πόλις ἐκυριεύθη. Ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτας 10.000 ἠχμαλωτίσθησαν καὶ 5.000 ἐσφάγησαν. Ἀρκεταὶ γυναῖκες, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν ἀτίμωσιν, ἔπεσαν εἰς τὸν καταρράκτην τῆς Ἀραπίτσας καὶ ἐπνίγησαν. Ἐπὶ πλέον οἱ Τοῦρκοι ἔκαυσαν 120 χωριά.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ πτῶσις τῆς Ναούσης ἐσημείωσε τὸ τέλος τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Μακεδονίαν. Οἱ ὁπλαρχηγοὶ τοῦ Βερμίου Καρατάσος καὶ Γάτσος μὲ 300 ἄνδρας διεσώθησαν καὶ μετέβησαν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ὅπου ἐσυνέχισαν τὸν ἀγῶνα. Τὸν Ζαφειράκην οἱ Τοῦρκοι τὸν ἐφόνευσαν μὲ βασανιστήρια. Ἔτσι ἔληξεν ἀδόξως καὶ τὸ κίνημα τοῦ Βερμίου, ὅπως καὶ ἡ ἐξέγερσις τῆς Χαλκιδικῆς. Ἐνῶ καὶ αἱ δύο ἐνέργειαι ἔπρεπε νὰ ὀργανωθοῦν καὶ νὰ γίνουν ταυτοχρόνως, ἐξεδηλώθησαν χωριστὰ καὶ δὲν εἶχον τὴν ὑποστήριξιν τῆς κυρίως Ἑλλάδος.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΧΙΟΥ. Ο ΚΑΝΑΡΗΣ

Οἱ Χῖοι κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως δὲν ἐκινήθησαν. Ὅταν ὅμως εἰς τὰς 23 Μαρτίου τοῦ 1822 ἔφθασεν εἰς τὴν νῆσον των ὁ ἀρχηγὸς τῶν Σαμίων ἐπαναστατῶν *Λυκοῦργος Λογοθέτης* μὲ 2500 ἄνδρας, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐξεγερθοῦν.

Ἡ εἴδησις τῆς ἐξεγέρσεώς των ἔκαμε ἔξω φρενῶν τὸν σουλτᾶνον. Ἔστειλε λοιπὸν ἐναντίον των 46 πολεμικὰ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν *Καρὰ Ἀλῆν*. Οἱ Σάμιοι μόλις ἐπρόφθασαν νὰ ἐπιβιβασθοῦν εἰς μερικὰ ψαριανὰ πλοῖα καὶ νὰ διαφύγουν. Εἰς τὰς 30 Μαρτίου ὁ Καρὰ Ἀλῆς ἀπεβίβασεν εἰς τὴν Χίον ἕνα ἀποβατικὸν σῶμα ἀπὸ 7000 ἄνδρας καὶ τὴν ἐκυρίευσεν. Αἱ σφαγαί, αἱ λεηλασίαι καὶ οἱ ἐξανδραποδισμοὶ ἦσαν τόσον ἀ-

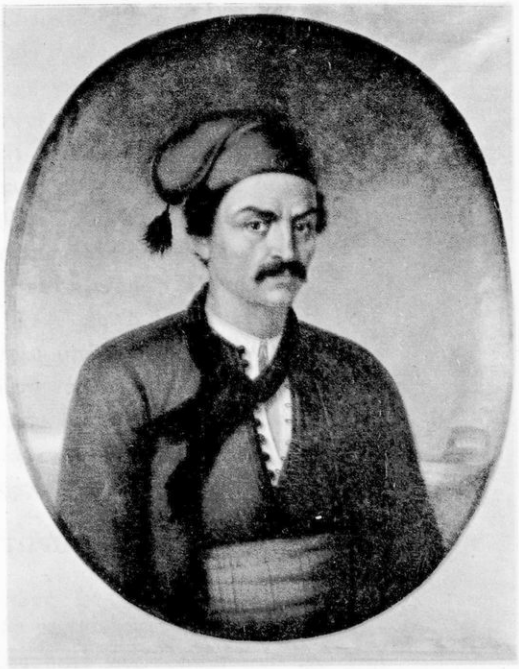

Εἰκ. 24. Ὁ θριαμβευτὴς Κωνσταντῖνος Κανάρης ἐγεννήθη εἰς τὰ Ψαρὰ τὸ 1790. Εἶχε μικρὸν ἀνάστημα μὲ φυσιογνωμίαν ἀγαθήν, ἀλλὰ καρδίαν λέοντος. Ὑπῆρξεν ὁ πλέον εὔστοχος πυροπλητὴς τοῦ 1821. Τὸ ὄνομά του ὡς ἐκδικήτρια θεὰ κατεδίωκε τοὺς Τούρκους ναυτικούς. Καὶ ὅμως ἦτο τόσον μετριόφρων: «Ἐκτελῶ τὸ καθῆκον μου πρὸς τὴν πατρίδα», ἐσυνήθιζε νὰ λέγῃ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γριοι, ὥστε ἀπὸ τοὺς 113.000 Χίους οἱ 23.000 ἐσφάγησαν καὶ οἱ 47.000 ἐπωλήθησαν ὡς αἰχμάλωτοι εἰς τὰ σκλαβοπάζαρα.

Ἡ ἀπάνθρωπος αὐτὴ διαγωγὴ τῶν Τούρκων ἐπροξένησεν ἀγανάκτησιν εἰς ὅλας τὰς χριστιανικὰς χώρας. Τραγικὴν εἰκόνα τῆς καταστροφῆς μᾶς δίδει ὁ φιλέλλην Γάλλος ζωγράφος *Ντελακρουὰ* εἰς τὸν πίνακά του «Ἡ καταστροφὴ τῆς Χίου». Ἐπίσης ἄλλος φιλέλλην, ὁ Γάλλος ποιητὴς *Οὔγκὼ* μὲ τοὺς ἑπομένους στίχους :

Τοῦρκοι διαβῆκαν· χαλασμὸς, θάνατος πέρα ὡς πέρα!
Ἡ Χίος τ' ὁλόμορφο νησί, μαύρη ἀπομένει ξέρα...
Ἐρμιὰ παντοῦ!...

Ὁ νέος ναύαρχος τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου *Ἀνδρέας Μιαούλης* ἔφθασεν ἀργὰ καὶ δὲν τοῦ ἔμενεν ἄλλο παρὰ ἡ τιμωρία τῶν βαρβάρων. Ἔδωσε λοιπὸν ἐντολὴν εἰς τὸν Ψαριανὸν *Κωνστ. Κανάρην* καὶ εἰς τὸν Ὑδραῖον *Πιπῖνον* νὰ κτυπήσουν μὲ τὰ πυροπολικά των.

Μέσα εἰς τὴν ἀσέληνον νύκτα τῆς 6ης Ἰουνίου οἱ πυροπληταὶ ἐπλησίασαν ἄτρομοι, ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι ἐώρταζαν τὸ «ραμαζάνι» των. Ὁ Πιπῖνος ἐκόλλησεν τὸ πυροπολικόν του εἰς τὴν ὑποναυαρχίδα· δὲν τὸ ἔθεσεν ὅμως καλῶς εἰς τὰ πλευρά της καὶ οἱ Τοῦρκοι κατώρθωσαν νὰ τὸ ἀπομακρύνουν, ὅταν ἐπῆρε φωτιά, καὶ ἔτσι ἐκάη ἀσκόπως.

Ὁ Κανάρης μὲ τοὺς ἐπιδεξίους ἑλιγμοὺς τοῦ πηδαλιούχου *Θεοφιλοπούλου* ἐπλησίασεν τὴν ναυαρχίδα προσδέσας τὸ πυροπολικόν του εἰς τὴν πρῶραν της. Ἀφοῦ δὲ ἔθεσε πῦρ εἰς τὸ «μπουρλότο», ἀπεμακρύνθη ταχέως. Ἔπειτα ἐστράφη καὶ εἶδε τὰς φλόγας νὰ μεταδίδωνται εἰς τὴν ναυαρχίδα, ἡ ὁποία, ὅταν ἡ φωτιὰ ἔφθασεν εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην, ἀνετινάχθη. Ὁ Καρὰ Ἀλῆς μόλις ἐπρόφθασε νὰ πηδήσῃ εἰς μίαν λέμβον, ἀλλὰ ἐκτυπήθη ἀπὸ μίαν φλεγομένην δοκὸν καὶ ἐξέπνευσεν.

Ἡ τουρκικὴ ἁρμάδα δὲν ἐτόλμησε νὰ κτυπήσῃ τὰ Ψαρὰ καὶ τὴν Σάμον, ἀλλὰ ἐπροτίμησε νὰ κρυφθῇ εἰς τὰ Δαρδανέλλια. Ὅταν ἀπεφάσισε νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸ Αἰγαῖον, πάλιν ὁ Κανάρης μὲ τὸν δαυλόν του ἀνετίναξε τὴν ὑποναυαρχίδα της πλησίον τῆς Τενέδου.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΠΕΤΑ — Η ΠΡΩΤΗ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Ὁ Χουρσίτ, ὅταν ἐνίκησε τὸν Ἀλῆν, ἐστράφη ἐναντίον τῶν Σουλιωτῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐπιστρέψει εἰς τὸ Σούλι κατόπιν συμφωνίας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

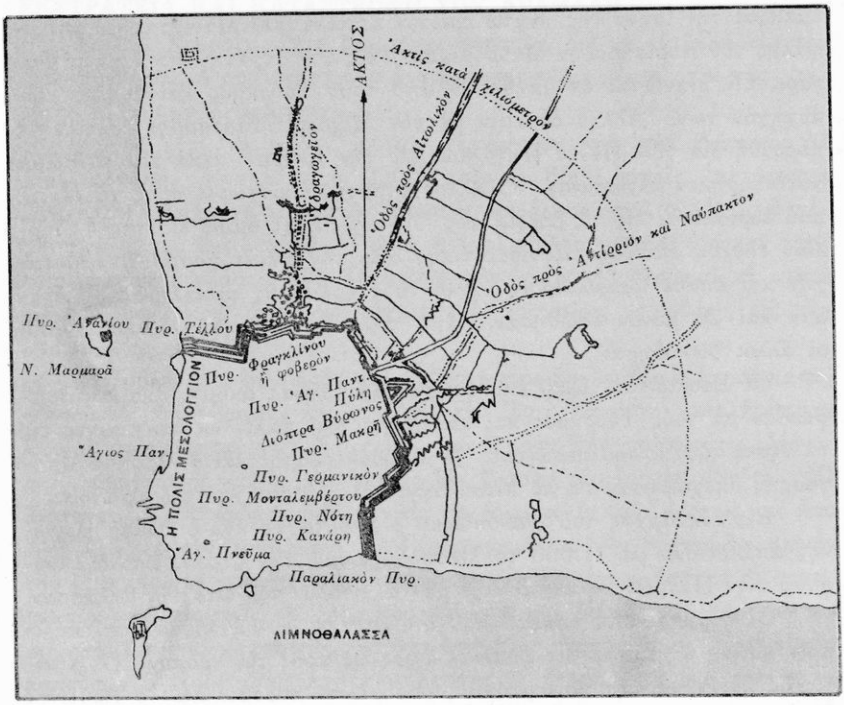

Εἰκ. 25. Τὸ Μεσολόγγι, μικρὰ πόλις τῆς Δ. Ἑλλάδος εἰς τὴν ἔξοδον τοῦ Κορινθιακοῦ ἔχει κτισθῆ εἰς τὸ ἄκρον μιᾶς χαμηλῆς προεξοχῆς τοῦ ὄρους Ζυγοῦ, ποὺ ὡς γλῶσσα εἰσέρχεται εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀπὸ τὸ μέρος αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἔφοδος, διότι ἡ θάλασσα εἶναι ἀβαθὴς. Ἀπὸ τὸ μέρος ὅμως τῆς ξηρᾶς ἦτο εὔκολος ἡ κατάληψις, διότι τὰ ὀχυρώματά του δὲν ἦσαν ἰσχυρά· ἕνας γαιότοιχος, χωρὶς ἐπάλξεις καὶ πυροβολεῖα. Ἀλλὰ καὶ ἡ φρουρὰ τῆς πόλεως ἦτο ἀσήμαντος: 360 περίπου ἄνδρες. Καὶ ὅμως οἱ ὀλίγοι αὐτοὶ ἥρωες μὲ τὴν βοήθειαν τῶν κατοίκων ἐκράτησαν πρωτοφανῆ ἄμυναν.

μὲ τὸν Ἀλῆν. Ἐπειδὴ ἡ ἐπίθεσίς του δὲν ἐσημείωσεν ἐπιτυχίαν, ἀφῆκε τὸν Ὀμὲρ Βρυώνην νὰ πολιορκῆ τὸ Σούλι καὶ ὁ ἴδιος κατηυθύνθη πρὸς τὴν Θεσσαλίαν. Ἐκεῖ ἤρχισε νὰ ἑτοιμάζη στρατὸν διὰ νὰ ὑποτάξη τὴν Ρούμελην καὶ τὴν Πελοπόννησον.

Ὁ *Μαυροκορδᾶτος*, διὰ νὰ διασώση ἐκ τοῦ κινδύνου τὸ Σούλι, συνεκρότησε σῶμα ἀπὸ 4000 ἀτάκτους καὶ φιλέλληνας καὶ ἔσπευσεν εἰς βοήθειάν του. Τὴν δύναμιν ὅμως αὐτὴν τὴν ἐτεμάχισε καὶ ἔτσι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐμείωσε τὴν ἰσχύν της. Κατὰ πρῶτον ἔστειλε 500 Μανιάτας μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Κυριακούλην Μαυρομιχάλην εἰς τὸν στρατηγικὸν λιμένα *Φανάρι*. Οἱ Μανιᾶται ἐκτυπήθησαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἔχασαν τὸν ἀρχηγόν των. Ἄλλην δύναμιν μὲ τὸν *Μᾶρκον Μπότσαρην* ἔστειλε νὰ πορευθῇ διὰ τῶν Πέντε Πηγαδίων εἰς τὴν *Κιάφαν*· ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα αὐτὸ εὑρῆκεν ἀντίστασιν. Ὁ ἄλλος στρατὸς ἐπροχώρει πρὸς τὸ *Πέτα*, ποὺ εὑρίσκεται εἰς τὰ βορεια τῆς Ἄρτας. Ἐκεῖ ὅμως εἰς τὰς 4 Ἰουλίου ἐδέχθη ἐπίθεσιν αἰφνιδιαστικὴν ἀπὸ τὸν *Ρεσὶτ πασᾶν ἢ Κιουταχῆν* καὶ ἔπαθε πανωλεθρίαν. Ἀπὸ τοὺς ἡρωικοὺς φιλέλληνας 58 ἔπεσαν καὶ 25 μόνον ἐσώθησαν. Ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἐφονεύθησαν 400· οἱ ἄλλοι διελύθησαν.

Οἱ Σουλιῶται, ἀφοῦ ἐπολέμησαν δύο μῆνας ἀκόμη, ἔκαμαν συμφωνίαν μὲ τοὺς Τούρκους καὶ κατέφυγον καὶ πάλιν ὡς πρόσφυγες εἰς τὰ νησιὰ τοῦ Ἰονίου πελάγους. Ὁ Μαυροκορδᾶτος καὶ ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης ὑπεχώρησαν εἰς τὸ Μεσολόγγι καὶ ἤρχισαν νὰ τὸ ὀχυρώνουν.

Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου ὁ Κιουταχῆς καὶ ὁ Ὀμὲρ Βρυώνης ἀπέκλεισαν μὲ 11.000 τὸ Μεσολόγγι ἀπὸ τὴν ξηράν, ἐνῶ ὁ Γιουσοὺφ τῶν Πατρῶν τὸ περιέσφιξε μὲ τὸν στόλον του ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Οἱ δύο πασάδες ἐσκέφθησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ κυριεύσουν τὴν πόλιν πρὶν φθάσῃ ὁ χειμών· διεφώνησαν ὅμως ὡς πρὸς τὸν τρόπον. Ὁ Κιουταχῆς ἤθελε νὰ τὴν κονιορτοποιήσουν μὲ τὸ πυροβολικόν· ὁ Βρυώνης νὰ τὴν καταλάβουν κατόπιν διαπραγματεύσεων. Ὁ Μπότσαρης διὰ νὰ κερδίσῃ καιρόν, διότι ἀνέμενε ἐνισχύσεις, προσεποιήθη ὅτι δέχεται. Ἐνῶ ὅμως ἐσυνεχίζοντο αἱ συνεννοήσεις, ἔφθασεν ὁ Μιαούλης μὲ μίαν ἰσχυρὰν ναυτικὴν μοῖραν, καί, ἀφοῦ διεσκόρπισεν τὰ πλοῖα τοῦ Γιουσούφ, ἐνίσχυσε τὸ Μεσολόγγι μὲ στρατὸν καὶ ἐφόδια.

Οἱ Τοῦρκοι ἔπειτα ἀπεφάσισαν νὰ αἰφνιδιάσουν τὸ Μεσολόγγι τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων. Οἱ Ἕλληνες ὅμως εἰδοποιήθησαν καὶ ἔτσι, ὅταν οἱ ἐχθροὶ ἐξαπέλυσαν τὴν ἔφοδον, τοὺς ἐθέρισαν μὲ φονικὰ πυρά.

Αἱ ἀποτυχίαι αὐταὶ καὶ τὰ δεινὰ τοῦ χειμῶνος ἠνάγκασαν τοὺς Τούρκους νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὑποχώρησίς των ὑπῆρξε πολὺ δύσκολος. Εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀφήσουν τὰ πυροβόλα καὶ τὰς ἀποσκευάς των. Τέλος, ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸν Ἀχελῶον, τὸν εὗρον πλημμυρισμένον· τὸν ἐπέρασαν, ἀφοῦ ἔχασαν 500 στρατιώτας καὶ πολλὰ ὑποζύγια.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ

Ἐνῶ ὁ Χουρσὶτ εἶχεν ἑτοιμάσει στρατὸν, διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ὁ σουλτᾶνος τὸν ἀντικατέστησε μὲ τὸν πασᾶν τῆς Λαρίσης Μαχμοὺτ ἢ Δράμαλην.

Αὐτὸς περὶ τὰ μέσα Ἰουνίου ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Λάρισαν μὲ μίαν μεγάλην δύναμιν ἀπὸ 22000 πεζοὺς, 8000 ἱππεῖς καὶ ἀρκετὰ κανόνια. Οἱ ὁπλαρχηγοὶ τῆς Α. Στερεᾶς παρέλυσαν καὶ οὐδόλως ἐσκέφθησαν νὰ τοῦ ἀντισταθοῦν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἀφῆκαν ἀφυλάκτους τὰς διαβάσεις τῶν Γερανίων, τὸν Ἀκροκόρινθον καὶ τὰ στενὰ τῶν Δερβενακίων, ὥστε μὲ εὐκολίαν ὁ Δράμαλης νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Ἀργολικὴν πεδιάδα.

Ἡ κυβέρνησις ἐκλονίσθη καὶ μαζὶ μὲ τοὺς βουλευτὰς ἐζήτησε καταφύγιον εἰς δύο ὑδραϊκὰ πλοῖα. Ἀπὸ τὸν ἴδιον πανικὸν κατελήφθησαν καὶ οἱ πολιορκηταὶ τοῦ Ναυπλίου καὶ ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν. Μόνον ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Ὑψηλάντης δὲν ἔχασαν τὴν ψυχραιμίαν των. Ὁ δεύτερος μὲ 700 ἄνδρας εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Ἄργους καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἠνώχλει τὸν Δράμαλην. Ὁ Γέρος, ἀφοῦ μὲ τὴν βροντώδην φωνήν του ἐξύπνησε τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων, ἔστησε τὸ στρατηγεῖον του εἰς τοὺς *Μύλους τῆς Λέρνης* καὶ διέταξε νὰ καύσουν τὰ σπαρτὰ καὶ νὰ καταστρέψουν ὅσα πηγάδια ἠμποροῦσαν. Κοντὰ του ἔσπευσαν ὁ Νικηταρᾶς, ὁ Παπαφλέσσας, ὁ *Πλαπούτας* κ.ἄ. καὶ συντόμως αἱ δυνάμεις του ἔφθασαν τοὺς 5.000 ἄνδρας.

Ὁ Δράμαλης ἔχανε τὸν χρόνον του εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Ἄργους. Ὁ Κολοκοτρώνης, ὅταν ἐνισχύθη εἰς τοὺς Μύλους, ἐμήνυσεν εἰς τὸν Ὑψηλάντην νὰ ἀφήσῃ τὸ φρούριον. Τότε ὁ Δράμαλης ἐπροχώρησε καὶ ἐκυρίευσε τὸ Ναύπλιον, ἀλλὰ ὁ ἑλληνικὸς στόλος τὸν ἠμπόδισε νὰ πάρῃ καὶ τὸν *Θαλασσόπυργον* (Μπούρτζι).

Ὁ τουρκικὸς στόλος δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν ἀνεφοδιάσῃ· ἐν τῷ μεταξὺ ἐσημειώθη ἔλλειψις ζωοτροφῶν καὶ νεροῦ καὶ ἐπειδὴ τὸν ἐξήντλει καὶ ὁ Κολοκοτρώνης μὲ συνεχεῖς ἀψιμαχίας, ὁ Δράμαλης ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Κόρινθον καὶ νὰ μὴ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Τρίπολιν.

Ὁ Κολοκοτρώνης ὅμως ἀντελήφθη τὰς προθέσεις του καὶ μὲ 2500 ἄνδρας κατέλαβε τὸ ὕψωμα τοῦ *Ἁγίου Γεωργίου* (πλησίον τῆς Νεμέας), ποὺ δεσπόζει τῆς διαβάσεως τῶν *Δερβενακίων*. Οἱ ἄλλοι ὁπλαρχηγοὶ κατέλαβαν ἐπικαίρους θέσεις ἐπὶ τῆς διαβάσεως τοῦ Ἁγινορίου, ποὺ εὑρίσκεται ἀνατολικῶς τῶν Δερβενακίων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὴν 26ην Ἰουλίου ἡ προφυλακὴ τοῦ Δράμαλη, ἐνῶ διήρχετο τὰ στενά, ἐδέχθη τὰ αἰφνιδιαστικὰ πυρὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὠθήθη πρὸς τὸ ὕψωμα τοῦ *Ἁγίου Σώστη*, ὅπου προσέτρεξαν ὁ Νικηταρᾶς καὶ ὁ *Ἀντ. Μαυρομιχάλης*. Ἡ μάχη μετεβλήθη εἰς σφαγὴν τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι ἀλλόφρονες προσεπάθουν νὰ εὕρουν διέξοδον, ἐγκαταλείψαντες 3000 πτώματα.

Τὴν 28ην ὁ Δράμαλης ἐπροτίμησε νὰ περάσῃ μὲ τὴν κυρίαν δύναμίν του ἀπὸ τὸ *Ἁγιονόρι*, διότι ἡ διάβασις ἐκείνη ἦτο πλατυτέρα, ἀλλὰ τὰ σώματα τῶν Παπαφλέσσα, Ὑψηλάντη καὶ Νικηταρᾶ, ποὺ ἐφύλασσον τὰ ὑψώματα τῆς διαβάσεως, ἐπέπεσον ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ τοὺς ἀπεδεκάτισαν. Ὅσοι διεσώθησαν, ἐσκορπίσθησαν εἰς τὰ γύρω μέρη. Ὁ ἴδιος ὁ Δράμαλης ἔφθασε ταπεινωμένος εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου καὶ ἀπέθανε ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τὴν λύπην του.

Ἡ καταπληκτικὴ στρατιὰ τοῦ Δράμαλη εἶχε διαλυθῆ μὲ τόσον ἄδοξον τέλος. Ἡ λαϊκὴ μοῦσα δὲν παρέλειψε νὰ ἱστορήσῃ τὸν ὄλεθρόν του :

Φύσα, μαΐστρο δροσερὲ κι' ἀέρα τοῦ πελάγου,
νὰ πᾶς τὰ χαιρετίσματα στοῦ Δράμαλη τὴ μάνα.
Τῆς Ρούμελης οἱ μπέηδες, τοῦ Δράμαλη οἱ ἀγάδες
στὸ Δερβενάκι κείτονται, στὸ χῶμα ξαπλωμένοι...

Ὁ Κολοκοτρώνης ἐθεωρήθη «Σωτὴρ τῆς Πατρίδος» καὶ ἡ Κυβέρνησις τὸν ἀνεκήρυξε ἀρχιστράτηγον τοῦ Μοριᾶ.

Τὴν βροχερὴν νύκτα τῆς 29ης Ν/βρίου ὁ *Στάικος Σταϊκόπουλος* μὲ 260 ἄνδρας κατώρθωσε νὰ ἀναρριχηθῆ μὲ σχοινιὰ εἰς τὰς ἐπάλξεις τοῦ Παλαμηδίου. Ἡ φρουρά, ποὺ εἶχεν ἀποδεκατισθῆ ἀπὸ τὸν τύφον καὶ τὴν πεῖναν (ἀφοῦ ἔφαγαν καὶ πτώματα), ἦλθεν εἰς συμφωνίαν μὲ τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τοῦ παρέδωσε τὸ φοβερὸν φρούριον.

Γ'. ΤΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 1823

Τὸ σχέδιον δράσεως τοῦ σουλτάνου διὰ τὸ 1823 προέβλεπε δύο ἐκστρατείας: Μίαν κατὰ τῆς Δ. Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν Ἤπειρον καὶ ἄλλην κατὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς Α. ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν. Αἱ δύο χωρισταὶ στρατιαὶ — ἀφοῦ ὑπέτασσον τὴν Στερεὰν — θὰ ἡνοῦντο γύρω ἀπὸ τὴν Ναύπακτον, διὰ νὰ περάσουν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ καταπνίξουν καὶ ἐκεῖ τὸ κίνημα.

ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1823 ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Λάρισαν μία στρατιὰ μὲ ἀρχηγὸν τὸν *Βερκόφτσαλην*, διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Α. Στερεάν.

Ἀπὸ τὴν δύναμιν αὐτὴν ἓν σῶμα μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Κιουταχῆν ἐπολιόρκησε τὸ *Τρίκερι*, ποὺ κεῖται εἰς ἀπόκρημνον ἀκρωτήριον τοῦ νοτίου Πηλίου. Τοὺς Τρικεριώτας ἐβοήθει καὶ ὁ Καρατάσος μὲ τοὺς κλέφτες τοῦ Ὀλύμπου. Ὁ Κιουταχῆς, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ τουρκικοῦ στόλου, ἠνάγκασε τοὺς Τρικεριώτας νὰ δεχθοῦν τουρκικὴν φρουράν. Ὁ Καρατάσος μὲ τοὺς κλέφτες διέφυγεν εἰς τὴν Σκίαθον. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἔφθασεν ἀργὰ καὶ ἡ μόνη του ἐπιτυχία ἦτο ὅτι ἠχμαλώτισεν εἰς τοὺς Ὠρεοὺς τῆς Εὐβοίας 5 ἐχθρικὰ βρίκια.

Ὁ Βερκόφτσαλης, ἀφοῦ ἠρήμωσε τὴν Φωκίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν, ἐγκατέστησε τὸ στρατηγεῖον του εἰς τὰς Θήβας. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔστειλεν ἕνα σῶμα στρατοῦ εἰς τὴν κεντρικὴν καὶ βόρειον Εὔβοιαν καὶ τὴν ἠνάγκασεν εἰς ὑποταγήν· εἰς τὴν Καρυστίαν ὅμως ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ *Κριεζώτης* εἶχον ἐπιτυχίας.

Ἔπειτα ὁ Βερκόφτσαλης ἐβάδισε ἐναντίον τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν· μία ὅμως ἐπιδημία, καθὼς καὶ ἡ ζωηρὰ δρᾶσις τοῦ Ἀνδρούτσου εἰς τὴν Βοιωτίαν, τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Λάρισαν.

Η ΕΙΣΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΤΙΚΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΜΠΟΤΣΑΡΗ

Εἰς τὴν Δ. Ἑλλάδα ὁ *Μουσταῆς πασᾶς* τῆς Σκόδρας μὲ 8000 Ἀλβανοὺς ἐξεχύθη εἰς τὴν Εὐρυτανίαν καὶ ὁ Ὀμὲρ Βρυώνης μὲ 4000 Τουρκαλβανοὺς ἐβάδισε πρὸς τὸν Κραβασαρᾶν (Ἀμφιλοχίαν).

Ὅπως τὸ 1822, ἔτσι καὶ τώρα πρόμαχος εἰς τὴν Δ. Ἑλλάδα ἀνεδείχθη ὁ Μάρκος Μπότσαρης. Αὐτὸς ἦταν υἱὸς τοῦ Σουλιώτου ὁπλαρχηγοῦ Κίτσου Μπότσαρη. Ἡ ἀντίστασίς του εἰς τὸ Σούλι ἐναντίον τοῦ Χουρσὶτ καὶ ἡ ὑπεράσπισις τοῦ Μεσολογγίου τὸν εἶχον κάμει διάσημον. Διὰ τοῦτο ἡ κυβέρνησις τὸν ἐτίμησε μὲ τὸ δίπλωμα τοῦ ἀρχι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στρατήγου τῆς Δ. Ἑλλάδος. Αὐτὸ ὅμως ἐκίνησε τὴν ζηλοτυπίαν τῶν ἄλλων ὁπλαρχηγῶν, οἱ ὁποῖοι ἐζήτησαν καὶ ἔλαβον ἐπίσης διπλώματα. Τότε ὁ Μπότσαρης, ἀφοῦ ἔσχισε τὸ δίπλωμα ἐνώπιον τῶν ἀντιζήλων του καὶ τοὺς εἶπεν ὑπερηφάνως «Ὅποιος εἶναι ἄξιος, παίρνει τὸ δίπλωμα μὲ τὸ σπαθί του ἐμπρὸς εἰς τὸν ἐχθρόν», ἐβάδισε πρὸς τὸ Καρπενῆσι.

Εἶχε μάθει ὅτι ἐκεῖ πλησίον ἦτο στρατοπεδευμένη ἡ προφυλακὴ τοῦ Μουσταῆ ἀπὸ 4000 ἄνδρας μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Τζελαλεδὶν βέην. Ἦτο μεσονύκτιον τῆς 9 Αὐγούστου, ὅταν ὁ ἀετὸς τοῦ Σουλίου μὲ τὰ 350 παλληκάρια του ἐφώρμησεν εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον καὶ ἤρχισε τὴν σφαγήν. Οἱ Σκοδρινοί, ἐπειδὴ αἰφνιδιάσθησαν εἰς τὸν ὕπνον, ἔφευγον πανικόβλητοι εἰς τοὺς λόγγους. Αἱ προφυλακαὶ τοῦ Μουσταῆ διελύθησαν, ἐνῶ 800 Ἀλβανοὶ ἐφονεύθησαν καὶ πολλὰ ὑποζύγια καὶ ἐφόδια περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν.

Τὴν νίκην ὅμως αὐτὴν ἡ Ἑλλὰς τὴν ἐπλήρωσε μὲ τὸν θάνατον τοῦ πλέον ἀγνοῦ ἥρωος τῆς Δ. Ἑλλάδος. Ὁ Μάρκος Μπότσαρης, μολονότι πληγωμένος εἰς τὸν μηρόν, ἐπήδησεν εἰς μίαν μάνδραν, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο ἡ σκηνὴ τοῦ Τζελαλεδίν. Κάποιος ὅμως Ἀλβανὸς τὸν ἐσημάδευσεν εἰς τὸ μέτωπον καὶ τὸν ἐφόνευσεν.

Διὰ τὴν συμφορὰν αὐτὴν ὅλον τὸ Ἔθνος ἔκλαυσε καὶ ἐκήδευσε τὸν νεκρὸν μὲ τόσας τιμάς, ποὺ ἐνθυμίζουν τοὺς θριάμβους τῶν αὐτοκρατόρων : Ἐμπρὸς ἐβάδιζον οἱ αἰχμάλωτοι καὶ τὰ ἐχθρικὰ λάβαρα, ἠκολούθει ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ πολλοὶ ἱερεῖς, ἔπειτα ἐφέρετο ὁ νεκρὸς καλυμμένος μὲ γαλάζιαν χλαίνην. Ὕστερον ἠκολούθουν οἱ συγγενεῖς του, οἱ ἐπίσημοι, ὁ λαός, ἐκλεκτοὶ ἵπποι μὲ πολυτελεῖς σέλες μπέηδων καὶ ἀγάδων καὶ ἡμίονοι φορτωμένοι μὲ λάφυρα.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μάρκου Μπότσαρη οἱ δύο πασάδες ἐπολιόρκησαν τὸ *Αἰτωλικόν*. Ἡ κωμόπολις αὐτὴ ἔχει κτισθῆ εἰς μίαν νησῖδα, ποὺ εὑρίσκεται εἰς τὴν λιμνοθάλασσαν 10 χιλμ. δυτικὰ ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι. Ἐκ τῶν 2500 κατοίκων της οἱ 500 ἦσαν ἔνοπλοι. Ἡ πολιορκία ἤρχισε εἰς τὰς 5 Ὀκτωβρίου. Οἱ Αἰτωλικιῶται, ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἔκοψαν τὴν ὕδρευσιν ἀπὸ τὸ Κεφαλόβρυσον, εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ πίνουν θάλασσαν, ἡ ὁποία «τοὺς ἔκοβε τὰ ἔντερα». Ἡ ἀντίστασις αὐτὴ καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ Κίτσου Τζαβέλλα εἰς τὸν Ζυγὸν ἠνάγκασε τοὺς πασάδες νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

23 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. ΟΙ ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ ΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΤΩΝ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΕΤΗ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἀμέσως ἔπειτα ἀπὸ τὴν κήρυξιν τῆς Ἐπαναστάσεως ἔγινεν αἰσθητὴ ἡ ἔλλειψις κεντρικῆς ἐξουσίας. Ἕνας κοινὸς κυβερνητικὸς μηχανισμὸς δι' ὅλας τὰς περιφερείας, ποὺ ἠλευθερώθησαν, θὰ ἐξησφάλιζε χρήματα καὶ ἐφόδια, θὰ ἔβαζε τάξιν καὶ πειθαρχίαν εἰς τὰς πολεμικὰς δυνάμεις, μία κεφαλὴ ποὺ θὰ καθωδήγει ὁλόκληρον τὸ σῶμα τῆς ἀγωνιζομένης πατρίδος, ὅπου τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ἀπῄτουν.

Ἡ *«Μεσσηνιακὴ Σύγκλητος»* ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ὑποτυπώδη μορφὴν κυβερνήσεως. Αὐτὴ ἱδρύθη εἰς τὰς Καλάμας τὴν 24 Μαρτίου καὶ συνεκροτήθη ἀπὸ 9 μέλη μὲ πρόεδρον τὸν Πετρόμπεην. Μνημειώδης ὑπῆρξεν ἡ διακήρυξίς της, ποὺ ἔστειλεν πρὸς τὰς εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις καὶ τὰς Η.Π.Α. Εἰς αὐτὴν ἐγράφετο ὅτι οἱ σκοποὶ τοῦ Ἀγῶνος εἶναι θρησκευτικοὶ καὶ ἐθνικοὶ καὶ διὰ τοῦτο οἱ λαοὶ αὐτοὶ πρέπει νὰ δείξουν κατανόησιν καὶ νὰ βοηθήσουν τοὺς ἀπογόνους τοῦ Περικλέους.

Ἡ *«Πελοποννησιακὴ Γερουσία»* ὑπῆρξε διοικητικὴ μορφὴ εὐρυτέρα ἀπὸ τὴν «Πελοποννησιακὴν Σύγκλητον». Συνεκροτήθη διὰ νὰ διευθύνῃ τὸν Ἀγῶνα εἰς ὅλον τὸν Μοριᾶν. Τὴν συνεκρότησαν ἑπτὰ μέλη μὲ πρόεδρον τὸν Πετρόμπεην, ποὺ τὰ ἐξέλεξε μία συνέλευσις ἐκ 37 προκρίτων τῆς Πελοποννήσου, οἱ ὁποῖοι συνῆλθον εἰς τὰς 26 Μαΐου

Εἰκ. 26. Ὁ Μάρκος Μπότσαρης

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς τὸ Μοναστήρι τῶν Καλτετζῶν τῆς Μαντινείας. Κατὰ τὸ ὑπόδειγμα αὐτῆς ἱδρύθη εἰς τὸ Μεσολόγγι ἡ *Γερουσία τῆς Δ. Ἑλλάδος* μὲ πρόεδρον τὸν Μαυροκορδᾶτον καὶ εἰς τὰ Σάλωνα ὁ *Ἄρειος Πάγος* τῆς Α. Ἑλλάδος μὲ πρόεδρον τὸν Θ. Νέγρην.

Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ διοικητικὰ ὄργανα μόνον τὴν πολυαρχίαν καὶ τὴν σύγχυσιν ἐκαλλιέργουν. Διὰ νὰ ἐκλείψουν ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀνωμαλίαι, τὸν Ν/βριον τοῦ 1821 ὁ Ὑψηλάντης ἐκάλεσε τὸν λαὸν τῶν ἐλευθέρων πλέον περιφερειῶν νὰ ἐκλέξῃ τοὺς ἀντιπροσώπους των διὰ μίαν Πανελλήνιον Συνέλευσιν. Αὐτὴ πραγματικῶς συνῆλθεν εἰς τὴν Πιάδαν (ἀρχαίαν Ἐπίδαυρον) περὶ τὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου. Πρόεδρός της ἐξελέγη ὁ Μαυροκορδᾶτος. Τὴν 1 Ἰανουαρίου 1822 ἡ *Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Ἐπιδαύρου* ἐξέδωσε πανηγυρικὴν διακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος «ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων» καὶ ἐψήφισε τὸ *πρῶτον Ἑλληνικὸν Σύνταγμα*, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη «Προσωρινὸν Πολίτευμα τῆς Ἐπιδαύρου» καὶ εἶχε δημοκρατικὴν μορφήν. Ἡ Α' Ἐθνοσυνέλευσις καθιέρωσε καὶ τὴν *Κυανόλευκον* ὡς σύμβολον τῆς Πατρίδος.

Εἰκ. 27. Ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης.

Τὸ πολίτευμα τῆς Ἐπιδαύρου ὥριζε 3 ἐξουσίας: Πρῶτον, τὸ Νομοτελεστικόν, πενταμελῆ ἐπιτροπήν, τὴν ὁποίαν ἐκλέγει ἡ ἐθνοσυνέλευσις διὰ νὰ κυβερνᾷ ἐπὶ ἓν ἔτος· πρόεδρος αὐτῆς (πρωθυπουργὸς) ἐξελέγη ὁ Μαυροκορδᾶτος. Δεύτερον, τὸ Βουλευτικόν. ἀπὸ 70 βουλευτάς, τὸ ὁποῖον ψηφίζει ἢ ἀπορρίπτει τὰ νομοσχέδια τοῦ Νομοτελεστικοῦ. Πρόεδρος αὐτοῦ ἔγινεν ὁ Ὑψηλάντης, καὶ τοῦ Βουλευτικοῦ ἡ θητεία ἦτο ἐτησία. Τρίτον, τὴν Δικαστικὴν ἐξουσίαν, μολονότι δὲν ὑπῆρχον δικαστήρια.

Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ βλέπομεν ὅτι ἡ Ἐπανάστασις μὲ τὴν λῆξιν τοῦ πρώτου ἔτους ὄχι μόνον ἐστερεώθη, ἀλλὰ ἀπέκτησε καὶ κεντρικὴν κυβέρνη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σιν καὶ Σύνταγμα. Ἡ περίοδος τῶν τοπικῶν κυβερνήσεων καὶ τῆς ἀναρχίας τελειώνει. Τώρα οἱ Ἕλληνες εἶναι συντεταγμένη ἐθνότης καὶ ἔχουν νὰ ἀντιτάξουν ἀπέναντι τῆς Τουρκίας ἐλευθέραν ἑλληνικὴν Πολιτείαν. Καὶ εἶναι βαρὺ τὸ ἔργον τῆς νεαρᾶς αὐτῆς Πολιτείας: πρῶτον, νὰ συντονίση τὰς προσπαθείας διὰ τὴν διατήρησιν καὶ ὀργάνωσιν τῶν ἀποκτηθέντων· δεύτερον, νὰ ἀγωνισθῇ διὰ τὴν ἐνεξαρτησίαν καὶ τῶν λοιπῶν ἀλυτρώτων Ἑλλήνων.

ΟΙ ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ ΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ ΑΥΤΩΝ

Ἀπὸ τότε ποὺ ἐνικήθη ὁ Δράμαλης μέχρι τοῦ 1825, ἡ Πελοπόννησος δὲν ἐδοκιμάσθη ἀπὸ ἄλλην τουρκικὴν εἰσβολήν. Τὴν εὐκαιρίαν ὅμως αὐτὴν δὲν τὴν ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ Ἕλληνες, διὰ νὰ κυριεύσουν τὰ ὀλίγα φρούρια, τὰ ὁποῖα κατεῖχον ἀκόμη οἱ Τοῦρκοι, καὶ νὰ ἑτοιμασθοῦν πρὸς ἀπόκρουσιν νέας εἰσβολῆς. Ἀντιθέτως ἤρχισαν νὰ φιλονικοῦν διὰ τὴν ἐξουσίαν.

Αἰτία τῶν ἐμφυλίων πολέμων ὑπῆρξεν ὁ χωρισμὸς τῶν Ἑλλήνων εἰς δύο πολιτικὰς παρατάξεις: εἰς τὸ κόμμα τῶν στρατιωτικῶν, μὲ ἀρχηγοὺς τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Ὀδ. Ἀνδροῦτσον καὶ εἰς τὸ κόμμα τῶν πολιτικῶν, ποὺ εἶχεν ἀρχηγοὺς τὸν Μαυροκορδᾶτον, τὸν Νέγρην καὶ τὸν Κωλέττην.

Ἀφορμὴ τοῦ πρώτου ἐμφυλίου πολέμου ἦτο ἡ πλειοψηφία τῶν βουλευτῶν τοῦ κόμματος τῶν πολιτικῶν εἰς τὴν Β' Ἐθνοσυνέλευσιν τοῦ Ἄστρους (Μάρτιος 1823). Ἐπειδὴ ἡ νέα Κυβέρνησις (τὸ Νομοτελεστικὸν) περιελάμβανε τέσσαρας πολιτικοὺς καὶ ἕνα στρατιωτικόν, τὸν Κολοκοτρώνην, οἱ στρατιωτικοὶ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Κολοκοτρώνην, (ἀφοῦ προσεταιρίσθησαν τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως Πετρόμπεην), μετέθεσαν τὴν ἕδραν της εἰς Τρίπολιν καὶ ἐζήτησαν τὴν διάλυσιν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως (Νοέμβριος). Αὐτὴ ὅμως δὲν διελύθη, ἀλλὰ ἐξέλεξεν ἄλλην κυβέρνησιν ὑπὸ τὸν Γεώργ. Κουντουριώτην μὲ ἕδραν τὸ Κρανίδι. Τὴν νέαν κυβέρνησιν ὑπεστήριζον οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου, οἱ Στερεολλαδῖται καὶ οἱ Νησιῶται. Ἐνώπιον τῆς δυνάμεως τῆς ἄλλης κυβερνήσεως ὁ Κολοκοτρώνης ὑπεχώρησε διὰ τὸ καλὸν τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ ἐδόθη ἀμνηστία.

Ὁ δεύτερος ἐμφύλιος πόλεμος ἤρχισε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1824. Οἱ πρόκριτοι τῆς Πελοποννήσου συνεμάχησαν μὲ τὸν Κολοκοτρώνην

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κατὰ τῆς κυβερνήσεως Κουντουριώτη. Αὐτή, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἰσχυρὰς δυνάμεις εἰς τὸν Μοριᾶν, ἐκάλεσε, μὲ τὴν μεσολάβησιν τοῦ Ἠπειρώτου ὑπουργοῦ της *Κωλέττη*, τὰ σώματα τοῦ Γκούρα καὶ τοῦ Καραϊσκάκη καὶ κατέβαλε τοὺς ἀντιπάλους της. Ὁ Κολοκοτρώνης, μολονότι ἐζήτησε συμβιβασμὸν — διότι ἦτο συντετριμμένος ἀπὸ τὸν φόνον τοῦ υἱοῦ του Πάνου — συνελήφθη μὲ 24 ἄλλους προκρίτους τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐφυλακίσθη εἰς Ὕδραν (Ἰαν. 1825)—. Ἡ Κυβέρνησις ἐστράφη κατόπιν καὶ ἐναντίον τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου, τὸν ὁποῖον κατηγόρησεν ὅτι εὑρίσκετο εἰς συνεννοήσεις μὲ τοὺς Τούρκους. Ὁ Ὀδυσσεύς, (ἀφοῦ ἔλαβεν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἀμνηστευθῇ), παρεδόθη εἰς τὸν *Γκούραν*, ὁ ὁποῖος ὅμως τὸν ἔφερε σιδηροδέσμιον εἰς Ἀθήνας καὶ τὸν ἐφυλάκισεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Τὴν 16ην Ἰουλίου 1825 ὁ ἥρως τῆς Γραβιᾶς εὑρέθη νεκρὸς κάτω ἀπὸ τὰ τείχη. Τὸν εἶχον κρημνίσει ἄνθρωποι τοῦ Γκούρα. Τὸ Ἔθνος ἀργότερον, ἐπειδὴ διεπιστώθη ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς ἦτο ἀθῶος καὶ ὅτι ἔπεσε θῦμα τῶν παθῶν, ἀπεκατέστησε τὴν μνήμην του καὶ τὸν ἔταξεν εἰς τὴν χορείαν τῶν ἡρώων, ὅπως τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν Καραϊσκάκην.

Ἔτσι ἐτελείωσαν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν μελανὴν παρένθεσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ 1821. Μὲ αὐτοὺς διεσπάσθη ἡ ἐθνικὴ ἑνότης καὶ ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἐκυριάρχησαν τὰ πάθη καὶ ἡ ἀναρχία, τὰ ὁποῖα ὀλίγον ἔλειψε νὰ φέρουν τὸ ἐπαναστατημένον ἔθνος εἰς τὸν ὄλεθρον.

24 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1824

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

Αἱ μεγάλαι Δυνάμεις τῆς Δύσεως, τὴν πολιτικὴν τῶν ὁποίων ἐκανόνιζεν ἡ Ἱερὰ Συμμαχία, δὲν ἔβλεπαν, ὅπως ἐμάθομεν, μὲ εὐνοϊκὸν βλέμμα τὰ κινήματα τῶν λαῶν δι' ἐλευθερίαν. Τὰ ἰδίας διαθέσεις ἔδειξαν αὐταὶ καὶ διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰ συνέδρια τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας τόσον τοῦ Λάιμπαχ ὅσον καὶ τῆς Βερόνας.

Εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Λάιμπαχ (πόλεως τῆς Γιουγκοσλαβίας), ποὺ εἶχε συνέλθει τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1821 διὰ νὰ ἀποφασισθῇ τί μέτρα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θὰ ἐλαμβάνοντο ἐναντίον τῶν ἐπαναστατῶν τῆς Νεαπόλεως, οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ ὑπουργοὶ τῶν ἐξωτερικῶν συνεζήτησαν καὶ διὰ τὴν ἐξέγερσιν εἰς τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας. Τότε ὁ Τσάρος, ἐπειδὴ εἰς τοὺς συνέδρους εἶχε γεννηθῆ ἡ ὑποψία ὅτι ἡ Ρωσία εἶχεν ὑποκινήσει τὸν Ὑψηλάντην, ἔσπευσε νὰ δηλώση ὅτι δὲν ἐγνώριζε τίποτε καὶ διὰ τοῦτο ἔπαυσε τοὺς Ὑψηλάντας ἀπὸ τὰς θέσεις των εἰς τὸ ρωσικὸν κράτος.

Εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βερόνας (φθινόπ. τοῦ 1822),— ὅπου ἐλήφθη ἀπόφασις νὰ σταλοῦν γαλλικὰ στρατεύματα εἰς τὴν Ἱσπανίαν, διὰ νὰ καταπνίξουν τὸ κίνημα τοῦ δημοκρατικοῦ λαοῦ τῆς χώρας αὐτῆς,— ἔγινε πάλιν συζήτησις καὶ διὰ τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα. Ἡ Ρωσία, ἐξ αἰτίας τῶν βιαιοπραγιῶν τῶν Τούρκων, εἶχε σκοπὸν νὰ ἐπέμβη ὑπὲρ τῶν ἐπαναστατῶν· οἱ ἄλλοι σύνεδροι ὅμως ἔπεισαν τὸνΤσάρον νὰ μὴν πραγματοποιήση ἐπέμβασιν, διότι θὰ διελύετο ἔτσι ἡ Ἱερὰ Συμμαχία. Ὁ Τσάρος τὸ ὑπεσχέθη, ἐὰν καὶ ὁ σουλτᾶνος ἐσέβετο τὰς συνθήκας τοῦ Κιουτσοὺκ Καϊναρτζῆ καὶ τοῦ Ἰασίου. Τόσον μεγάλην σκληρότητα ἐπέδειξαν οἱ ἡγεμόνες τότε, ὥστε — διὰ νὰ μὴ δυσαρεστήσουν τὸν σουλτᾶνον — ἀπέφυγαν νὰ δεχθοῦν εἰς τὸ συνέδριόν των μίαν ἐπιτροπὴν τῶν ἐπαναστατῶν, ἡ ὁποία μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Μαυροκορδᾶτον εἶχεν ἔλθει, διὰ νὰ ἀναπτύξη τὰ ἑλληνικὰ δίκαια.

Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω φαίνεται ὅτι αἱ μεγάλαι Δυνάμεις ἔβλεπον τὴν Ἐπανάστασιν ὡς ζήτημα ταραχῶν καὶ ἀποστασίας ὑπηκόων ἐναντίον νομίμου καθεστῶτος καὶ ἀπέφευγον νὰ συζητήσουν τὰ αἰτήματα αὐτῆς εἰς τὰ διπλωματικὰ συνέδρια.

Ἀπὸ τοῦ 1823 ὅμως μερικαὶ κυβερνήσεις, ἐπειδὴ οἱ λαοί των ἤρχισαν νὰ ἀντιδροῦν, ἐβεβαιώθησαν πλέον ὅτι τὸ κίνημα ἀπετέλει νόμιμον ἐξέγερσιν ὁλοκλήρου Ἔθνους ἐναντίον ἀπανθρώπου τυράννου καὶ ὅτι εἶχον ὑποχρέωσιν νὰ λάβουν ἐπίσημον θέσιν, πρὶν τὸ ἔθνος αὐτὸ ἀφανισθῆ.

Πρώτη ἡ Ἀγγλία, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο αἰφνιδιασμὸν τῆς Ρωσίας, τὸν Μάρτιον τοῦ 1823 (κατόπιν ἐνεργειῶν τοῦ φιλέλληνος ὑπουργοῦ της τῶν Ἐξωτερικῶν *Γεωργίου Κάνιγγ*) ἀνεγνώρισε τὸν θαλάσσιον ἀποκλεισμόν, ποὺ εἶχεν ἐπιβάλει ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις. Ἡ πρᾶξις αὐτὴ ἀπετέλει τὴν πρώτην διπλωματικὴν νίκην τῆς ἐπαναστάσεως.

Εἰς τὰς 2 Δεκεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους καὶ ὁ Πρόεδρος τῶν Η.Π.Α. *Μονρόε* εἰς τὸ ἐτήσιον διάγγελμά του πρὸς τὸ Κογκρέσσον ἐξέφραζε τὴν ἐλπίδα ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ νικήσουν καὶ θὰ ἱδρυθῆ ἐλεύθερον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κράτος, τὸ ὁποῖον αἱ Η.Π.Α. ἔχουν ὑποχρέωσιν νὰ ἀναγνωρίσουν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Ρωσία περὶ τὸ τέλος τοῦ ἰδίου ἔτους, διὰ νὰ ἀντιδράση εἰς τὴν ἐπιρροὴν ποὺ ἀπέκτα ἡ Ἀγγλία εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, ἐπρότεινε τὸν σχηματισμὸν τριῶν χωριστῶν ἑλληνικῶν κρατιδίων, τὰ ὁποῖα νὰ εὑρίσκωνται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου. Τὴν πρότασιν ὅμως αὐτὴν τὴν ἀπέρριψαν καὶ οἱ δυὸ ἐμπόλεμοι : οἱ Τοῦρκοι, διότι ἔχαναν ἔδαφος· οἱ Ἕλληνες, διότι μὲ τὴν διαίρεσιν ἔβλεπαν νὰ ματαιώνωνται οἱ σκοποὶ τῆς ἐπαναστάσεώς των.

Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ ΛΑΩΝ. ΟΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ

Εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὰς κυβερνήσεις των, οἱ πολιτισμένοι λαοὶ τῆς Δύσεως εἶδον μὲ συμπάθειαν τὸν Ἀγῶνα τοῦ Ἔθνους μας διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ. Πολλὰ πράγματα συνέτεινον, ὥστε αἱ συμπάθειαι αὐταὶ νὰ εἶναι ζωηραί: Κατὰ πρῶτον ἡ λάμψις τοῦ ὀνόματος Ἕλληνες. Δεύτερον, ἡ πάλη λαοῦ χριστιανικοῦ νὰ ἀποσείση τὸν ζυγὸν τοῦ Ἰσλάμ. Τρίτον, ἡ συνεχιζομένη προσπάθεια τῶν ἐπαναστατημένων Ἑλλήνων, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των, παρὰ τὰ ἄνισα μέσα.

Τὸ εὐγενὲς αὐτὸ συναίσθημα, ποὺ ἐπλημμύρισε τοὺς δυτικοὺς λαοὺς ὑπὲρ τῆς Ἐπαναστάσεως, ἔχει ὀνομασθῆ Φιλελληνισμός.

Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἤρχισαν νὰ ἱδρύωνται εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὰς Ἡμωμένας Πολιτείας φιλελληνικαὶ ἐπιτροπαί, αἱ ἐφημερίδες νὰ γράφουν ἄρθρα καὶ οἱ καθηγηταὶ ἀπὸ τὰς ἕδρας τῶν σχολείων νὰ ἐκθειάζουν τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως εἶναι ὅτι καὶ ἐθελονταὶ ἀνεχώρουν μὲ ἐνθουσιασμόν, διὰ νὰ προσφέρουν τὸ αἷμα των ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνος τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ φιλελληνικὸν κίνημα κατὰ τὸ 1823 εἶναι ἰσχυρὸν καὶ ἔχει ἐξαπλωθῆ ἀπὸ τὴν Φινλανδίαν μέχρι τῆς Πορτογαλίας καὶ ἀπὸ τὴν Πολωνίαν μέχρι τῆς Ἀμερικῆς. Ἀπὸ τοὺς φιλέλληνας διεκρίθησαν κατὰ χώρας οἱ ἑπόμενοι :

Εἰς τὰς Η.Π.Α. ὁ *Ἐδουάρδος Ἔβερετ*, ὁ *Βέπτσερ*, ὁ ἰατρὸς *Σάμουελ Χάου* καὶ ὁ *Γ. Τζάρβις*· οἱ δύο τελευταῖοι ἦσαν ἀξιωματικοὶ καὶ ἐπολέμησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὁ Τζάρβις μάλιστα ἀπέθανεν ἀπὸ ἑλονοσίαν.

Εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ καθηγητὴς *Θὴρς* καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς *Βαυαρίας Λουδοβῖκος* (πατὴρ τοῦ Ὄθωνος), ὁ συνταγματάρχης *Νόρμαν* κ. ἄ.

Εἰς τὴν Γαλλίαν ὁ ποιητὴς *Βίκτωρ Οὐγκώ*, ὁ ζωγράφος *Ντελα-*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κρουά, ὁ χαράκτης *Δαβίδ*, ὁ βασιλεὺς *Κάρολος* ὁ Ι' καὶ ἄλλοι ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ ἀνέπτυξαν θερμὸν φιλελληνικὸν ρεῦμα.

Εἰς τὴν Ἑλβετίαν ὁ τραπεζίτης *Ἐυνάρδος* ὠργάνωσεν τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Ἀγῶνος.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὁ συνταγματάρχης *Στάνχοπ*, πρόεδρος τοῦ φιλελληνικοῦ συλλόγου τοῦ Λονδίνου, ποὺ ἦλθε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1823 εἰς τὸ Μεσολόγγι καὶ ἔφερε μαζύ του καὶ ἕνα τυπογραφεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἄλλος φιλέλλην, ὁ *Ἑλβετὸς Μάγερ*, ἐτύπωνε τὴν ἐφημερίδα «Ἑλληνικὰ Χρονικά». Σπουδαιότερος ὅμως ὅλων ἦτο ὁ λόρδος Βύρων.

Εἰκ. 28. Ὁ Βύρων

Ὁ *Βύρων* (1788 - 1824) ἐθεωρεῖτο ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ποιητὰς τῆς ἐποχῆς του. Ἐπειδὴ εἶχεν εὐγενῆ ψυχήν, συνεκινήθη ὅταν ἔμαθε τὴν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων.

Ἔτσι, ἀνήσυχος, ἀλλὰ γεμάτος ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν, ἔφθασε τὴν 24ην Δεκεμβρίου 1823 εἰς τὸ Μεσολόγγι. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἄφιξίν του ἐφρόντισε νὰ ὀχυρωθῆ ἡ πόλις καὶ νὰ παγιωθῆ ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ πειθαρχία. «Οἱ Ἕλληνες, ἐτόνιζεν, ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ πολλὰ πράγματα, ἀλλὰ περισσότερον ἀπὸ ὁμόνοιαν καὶ πειθαρχίαν». Πολὺ ἀκόμη ἐνδιεφέρθη διὰ νὰ ὀργανώση ἕνα σῶμα τακτικοῦ στρατοῦ, τὸν πρῶτον πυρῆνα τοῦ ὁποίου ἀπετέλεσαν 500 Σουλιῶται, ποὺ τοὺς συνετήρει μὲ ἰδικά του χρήματα.

Δυστυχῶς τὸ ἑλῶδες κλῖμα τοῦ Μεσολογγίου ἐκλόνισε τὴν ὑγείαν του, ὥστε εὐκόλως ὑπέκυψε τὴν 7ην Ἀπριλίου 1824 εἰς ἕνα κρυολόγημα. Οἱ Ἕλληνες ἔκλαψαν τὸν θάνατόν του καὶ τοῦ ἀπένειμαν μεγάλας τιμάς(1).

1. Ἡ Ἑλλάς, εὐγνώμων, ἀνήγειρε εἰς πολλὰ μέρη μνημεῖα καὶ ἀνδριάντας τῶν Φιλελλήνων. Τὸ μεγαλοπρεπέστερον τούτων ἔχει στηθῆ πρὸς τιμὴν τοῦ Βύρωνος εἰς τὴν πρωτεύουσαν (πλησίον τοῦ Ζαπείου).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

25 ΤΑ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΜΕΧΡΙ ΤΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Κατὰ τὰ τρία πρῶτα ἔτη τοῦ Ἀγῶνος ὁ σουλτᾶνος Μαχμοὺτ Β' προσεπάθει μὲ τὰς ἰδικάς του δυνάμεις νὰ καταβάλη τὰς ἐξεγέρσεις τῶν ἐπαναστατῶν. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὅμως τοῦ 1824, ἐπειδὴ ἀντελήφθη ὅτι δὲν ἠδύνατο μόνος του νὰ ὑποτάξη τοὺς Ἕλληνας, ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τοῦ πασᾶ τῆς Αἰγύπτου *Μεχμὲτ Ἀλῆ*.

Ὁ μεγαλεπήβολος αὐτὸς δυνάστης ἦτο Ἀλβανὸς καὶ εἶχε γεννηθῆ εἰς τὴν Καβάλλαν. Νέος ἐστρατολογήθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἐστάλη εἰς τὴν Αἴγυπτον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ναπολέοντος. Ἐκεῖ, διακριθεὶς ἕνεκα τῶν πολεμικῶν προσόντων του, ἔγινε πασᾶς τῆς Αἰγύπτου. Ἐπειδὴ ἀντελήφθη τὴν ἀξίαν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, ἐκάλεσε Γάλλους ἀξιωματικοὺς καὶ ὠργάνωσε τὸν στρατόν του κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα.

Ὁ Μαχμοὺτ διὰ νὰ τὸν ἔχη πρόθυμον βοηθὸν τοῦ παρεχώρει τὴν Κύπρον καὶ τὴν Κρήτην καὶ διώριζε τὸν θετὸν υἱόν του Ἰμπραήμ, πασᾶν τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Μεχμὲτ ἐδέχθη καὶ κατεστρώθη τὸ ἑξῆς σχέδιον. Ἐνῶ ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος θὰ κατέπνιγε τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κάσου, ὁ τουρκικὸς θὰ κατέστρεφε τὰ Ψαρά. Ἔπειτα οἱ δύο στόλοι ὁμοῦ θὰ ἐκινοῦντο διὰ νὰ ὑποτάξουν τὴν *Σάμον* καὶ τὴν *Ὕδραν*. Ἀφοῦ ἔτσι οἱ Τοῦρκοι θὰ ἐθαλασσοκράτουν, οἱ μὲν Αἰγύπτιοι θὰ ἐστρέφοντο ἐναντίον τῆς Πελοποννήσου, αἱ δὲ δυνάμεις τοῦ σουλτάνου ἐναντίον τῆς Στερεᾶς.

Καὶ ἐνῶ ὁ σουλτᾶνος ἐνήργει μὲ τόσην φρόνησιν, οἱ Ἕλληνες οὐδόλως εἶχον συναίσθησιν τῶν κρισίμων περιστάσεων.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 4ου ΕΤΟΥΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Κατὰ ξηρὰν δὲν ἔγιναν σπουδαῖαι ἐπιχειρήσεις τὸ 1824.

Εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα οἱ ἐπαναστάται ἐπέτυχον νὰ διαλύσουν τὸ στρατόπεδον τοῦ Βρυώνη εἰς Κραβασαρᾶν.

Εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα οἱ ὁπλαρχηγοὶ *Κίτσος Τζαβέλλας, Σκαλτσοδῆμος* καὶ *Ἰωάν. Νοταρᾶς* ἐνίκησαν εἰς τὴν Ἄμπλιανην (μεταξὺ Γραβιᾶς καὶ Ἀμφίσσης) τὸν *Δερβὶς πασᾶν*, ποὺ ὡδήγει 10.000 ἄνδρας. Ἐπίσης ἐνικήθη εἰς τὸν Μαραθῶνα ὁ Ὀμὲρ πασᾶς τῆς Καρύστου, ποὺ ἐβάδιζεν ἐναντίον τῶν Ἀθηνῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰς τὴν θάλασσαν κατὰ τὸ 1824 τὰ γεγονότα εἶναι πλέον συγκλονιστικά, διότι ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων ἐπιπίπτουν οἱ ἡνωμένοι στόλοι τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Τουρκίας διοικούμενοι ἀπὸ δύο ἀξίους ἡγέτας : τὸν Χοσρὲφ καὶ τὸν Ἰμπραήμ.

Ὁ *Χοσρὲφ* διεκρίνετο διὰ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν δραστηριότητά του, ἀλλὰ πολλάκις τοῦ ἔλειπε τὸ θάρρος.

Ὁ *Ἰμπραὴμ* εἶχε προσόντα μεγάλου στρατηλάτου: τόλμην, ἐπιμονήν, αὐτοπεποίθησιν καὶ εὐστροφίαν πνεύματος. Ἐπίσης διέθετε καὶ θαυμάσιον ἐπιτελεῖον ἀπὸ Γάλλους καὶ Αἰγυπτίους ἀξιωματικούς.

ΥΠΟΤΑΓΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ. ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΚΑΣΟΥ

Οἱ Κρητικοὶ εἶχον ἐπαναστατήσει ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1821.

Οἱ Τοῦρκοι, ἐπειδὴ ἐνικήθησαν εἰς τὴν ὕπαιθρον, ἤρχισαν τὰς σφαγὰς εἰς τὰς πόλεις Σητείαν, Ἡράκλειον καὶ Χανιά. Ὁ λαὸς ὅμως τῆς νήσου δὲν ἐτρομοκρατήθη.

Τότε ὁ σουλτᾶνος ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Κρήτην. Αὐτὸς ἔστειλε τὸν γαμβρόν του Χασὰν πασᾶν μὲ 5000 Τουρκαλβανούς. Ἡ ἀντίστασις ἦτο κρατερὰ καὶ μάλιστα ἀφ' ὅτου ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐνίσχυσε μὲ 1500 ἄνδρας καὶ 15 πυροβόλα τοὺς ἐπαναστάτας, οἱ ὁποῖοι κατέλαβον τὸ Καστέλλι (Κισσάμου) καὶ ἠπείλουν τὰ Χανιά. Δυστυχῶς ἀνεφύησαν ἀντιγνωμίαι πολιτικαὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, ἐνῶ κατέφθανεν εἰς τὴν νῆσον—διότι ὁ Χασὰν εἶχεν ἀποθάνει ἐν τῷ μεταξὺ — ὁ θηριώδης Χουσεὶν μπέης, ὁ ὁποῖος μὲ φόνους καὶ ἐρημώσεις ἐπέτυχεν ἐντὸς δύο μηνῶν νὰ ὑποτάξῃ τὴν Μεγαλόνησον (Μάιος 1824).

Αἱ φρικαλεότητες καὶ ἀπανθρωπίαι, τὰς ὁποίας διέπραξαν τότε καὶ οἱ δύο ἀρχηγοὶ εἰς βάρος τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ, φαίνονται ἀπὸ δύο τραγικὰ ἐπεισόδια :

Εἰς τὸ σπήλαιον *Μίλατος* (τοῦ Νομοῦ Λασηθίου) εἶχον κλεισθῆ 3000 γυναικόπαιδα καὶ γέροντες, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν σφαγὴν καὶ τὴν ἀτίμωσιν. Τὴν 22αν Φεβρουαρίου 1823 ὁ Χασὰν τοὺς ἐβομβάρδισε καὶ ἐπειδὴ οἱ ἔγκλειστοι δὲν παρεδίδοντο, ἔβαλε φωτιὰ εἰς τὰ στόμια τοῦ σπηλαίου καὶ ἀπὸ τοὺς καπνοὺς ἐπνίγησαν πολλοί. Ὅσοι ἐξῆλθον τὴν νύκτα, ἐφονεύθησαν ἔπειτα ἀπὸ φρικτὰ βασανιστήρια, ὅσα δὲ γυναικόπαιδα ἐπέζησαν, ἐπωλήθησαν εἰς τὰ σκλαβοπάζαρα Ἄλλοι 370 ἐπαναστάται

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἶχον ὀχυρωθῆ εἰς τὸ ἀπρόσιτον σπήλαιον *Μελιδόνι* (εἰς τὴν περιοχὴν Ρεθύμνου). Ὁ Χουσεὶν μπέης τοὺς ἀπέκλεισεν ἀπὸ παντοῦ καὶ, ἀφοῦ ἐτρύπησε τὸ ἄνω μέρος τῆς σπηλιᾶς, ἔρριπτε μέσα εὐφλέκτους ὕλας διὰ νὰ τοὺς προκαλέση ἀσφυξίαν. Οἱ περισσότεροι ὑπέκυψαν εἰς τὸν φοβερὸν αὐτὸν θάνατον· ὅσοι ἐτόλμησαν νὰ ἐξέλθουν, διὰ νὰ ἀναπνεύσουν, κατεσφάγησαν.(1).

Μὲ τὴν αὐταπάρνησιν τοιούτων μαρτύρων ἐσφυρηλατήθη ἀδάμαστον τὸ φρόνημα τῶν κατοίκων τῆς Μεγαλονήσου καθ' ὅλην τὴν Ἐπανάστασιν καὶ τοὺς μετέπειτα ἀγῶνας.

Ἔπειτα ἀπὸ τὴν ὑποταγὴν τῆς Κρήτης ὁ Χουσεὶν ἐστράφη ἐναντίον τῆς *Κάσου*, ποὺ εὑρίσκεται εἰς τὰ ἀνατολικὰ τῆς Κρήτης. Ἡ νῆσος τότε εἶχε 5000 ψυχάς. Οἱ Κάσιοι ἦσαν τολμηροὶ ναυτικοὶ καὶ διέθετον 55 πολεμικά.

Τὴν νύκτα τῆς 7ης Ἰουνίου ὁ Χουσεὶν ἀπεβίβασεν ἀρκετοὺς Τουρκαλβανοὺς εἰς ἀποκρήμνους ἀκτάς, τὰς ὁποίας οἱ Κάσιοι εἶχον ἀφήσει ἀφρουρήτους. Ἔτσι οἱ ἐχθροὶ ἀνερριχήθησαν εἰς τοὺς βράχους καὶ ἐπέπεσαν κατὰ τῶν 4 χωρίων τῆς νήσου. Οἱ Κάσιοι αἰφνιδιασθέντες παρεδόθησαν. Εἰς χεῖρας τοῦ Χουσεὶν περιῆλθον ὅλα τὰ πλοῖα τῶν Κασίων καὶ ἄνω τῶν χιλίων αἰχμάλωτοι. Πολλοὶ κάτοικοι ἐσφάγησαν καὶ αἱ οἰκίαι των ἐλεηλατήθησαν. Τόση ἦτο ἡ καταστροφή, ὥστε μέχρι τοῦ 1840 ἡ νῆσος ἔμεινεν ἀκατοίκητος.

Πλῆγμα πολὺ βαρύτερον ἀπὸ τὴν ὑποταγὴν τῆς Κάσου ἀπετέλεσεν ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ (22 ΙΟΥΝΙΟΥ 1824)

Ἡ μεγάλη ἱκανότης τῶν Ψαριανῶν εἰς τὰς θαλασσίας καταδρομὰς τοὺς εἶχε καταστήσει φόβητρον τῶν μικρασιατικῶν καὶ θρακικῶν παραλίων. Διὰ τοῦτο ὁ σουλτᾶνος ἀπεφάσισε νὰ ἀφανίση τὴν βραχώδη αὐτὴν φωλεὰν τῶν κουρσάρων, ποὺ «ἐφαίνετο ὡσὰν νὰ προκαλοῦσεν ὅλην τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν». Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ τουρκικοῦ στόλου Χοσρὲφ πασὰς ἀνέλαβε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς καὶ ἐπετέθη κατὰ τῆς νήσου μὲ 180 πλοῖα καὶ 14.000 στρατιώτας.

---

1. Τὸ ὁλοκαύτωμα τοῦ Μιλάτου ἔχει μείνει σχεδὸν ἄγνωστον εἰς τὸ Πανελλήνιον· ἀλλὰ διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος τῆς 14 - 10 - 1950 ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἐθνικὴ (τοπικὴ) ἑορτή.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οἱ κάτοικοι τότε ἀνήρχοντο εἰς 7000 ψυχάς. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ 20.000 περίπου πρόσφυγες. Ἐπίσης ὑπηρέτουν ὡς μισθοφόροι καὶ 1200 κλέφτες ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὸν Ὄλυμπον.

Μὲ τὰς ὀχυρώσεις τῆς νήσου καὶ τὰ 100 πλοῖα των οἱ Ψαριανοὶ δὲν ἤκουσαν τὸν Κανάρην, ποὺ συνεβούλευε νὰ ἀγωνισθοῦν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ ἐπροτίμησαν νὰ ἀμυνθοῦν εἰς τὴν ξηράν.

Ἦτο Παρασκευὴ τῆς 20ης Ἰουνίου, ὅταν ὁ τουρκικὸς στόλος ἐπέτυχε νὰ ἀποβιβάση ἕνα σῶμα εἰς τὸν βόρειον λιμενίσκον *Κάναλον*. Κατὰ τὴν προέλασίν των πρὸς νότον οἱ ἐχθροὶ συνεκρούσθησαν μὲ σῶμα Ἑλλήνων, ποὺ ἐκράτει τὸ *Φτελιό*. Ἔπειτα ἀπὸ λυσσώδη ἀγῶνα οἱ ὑπερασπισταὶ ἀνετινάχθησαν μὲ τὴν πυριτιδαποθήκην των.

Κατόπιν οἱ ἀποβιβασθέντες ἐπροχώρησαν πρὸς τὴν πόλιν, ἐνῶ ὁ Χοσρὲφ ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς πόλεως καὶ ἤρχισε νὰ τὴν κανονιοβολῇ καὶ νὰ ἀποβιβάζῃ στρατόν. Οἱ ὑπερασπισταί της ἐγκατέλειψαν τότε τὸν ἀγῶνα καὶ ὥρμησαν πρὸς τὰ πλοῖα διὰ νὰ σωθοῦν. Ὀλίγοι ὅμως τὸ ἐπέτυχον, διότι ὁ τουρκικὸς στόλος ἀπέκλεισε καὶ τοὺς δυὸ λιμένας. Μόνον τὸ φρούριον τοῦ *Παλαιοκάστρου* (ΝΔ τῆς πόλεως) καὶ μὲ 500 μαχητὰς προέβαλε σθεναρὰν ἀντίστασιν. Τέλος, πρὸς τὴν ἑσπέραν τῆς Κυριακῆς (22ας Ἰουνίου), ὅταν τρισχίλιοι ἀλαλάζοντες πολιορκηταὶ ἀνερριχήθησαν ἐπὶ τοῦ βράχου καὶ ἐπλησίασαν πρὸς τὴν σημαίαν, ὁ ἀτρόμητος *Ἀντώνιος Βρατσάνος* ἀνετίναξε τὴν πυριτιδαποθήκην, διὰ νὰ μὴ πέση κανεὶς ζωντανὸς εἰς ἐχθρικὰς χεῖρας. Ἀπὸ τὴν δυνατὴν ἔκρηξιν ἐτάφησαν καὶ πολλαὶ ἑκατοντάδες Τούρκων.

Ἔπειτα ἡ ἀντίστασις ἐσυνεχίσθη εἰς τὰ νησίδια Δασκαλειὸ καὶ Ἅγιο Νικολάκι· ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ὑπέκυψαν, ὅταν ἐφονεύθησαν ὅλοι σχεδὸν οἱ ὑπερασπισταί των.

Ἡ καταστροφὴ τῆς νήσου ἦτο φοβερά· ἀπὸ τοὺς 7000 Ψαριανοὺς μόνον 3000 διέφυγον τὴν σφαγὴν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἐρέτριαν· ἀπὸ τοὺς 20.000 πρόσφυγας 17.000 ἐθανατώθησαν ἢ συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι· πλεῖστα πολεμικὰ σκάφη ἔπεσαν εἰς χεῖρας τοῦ Χοσρέφ, ἡ δὲ πόλις ἐπυρπολήθη. Ἡ καταστροφικὴ αὐτὴ μανία τῶν Τούρκων διήγειρε τὴν ὀργὴν τῶν φιλελευθέρων λαῶν, ἐνῶ ὁ ἐθνικός μας ποιητὴς ἔκαμε ἀθάνατον τὸ ὁλοκαύτωμα ἐκεῖνο μὲ τὸ γνωστὸν ἐπίγραμμα :

«Στῶν Ψαρῶν τὴν ὁλόμαυρη ῥάχη,
περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη....»

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰκ. 29. Ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης

ΑΓΩΝΕΣ ΠΡΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΝ ΤΗΣ ΣΑΜΟΥ. Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΓΕΡΟΝΤΑ

Οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχον ἐπιχειρήσει νὰ πλήξουν τὴν Σάμον ἀλλὰ ἀπέτυχον, διότι ἡ γενναία ἀντίστασις τῶν κατοίκων της ὑπὸ τοὺς Λυκοῦργον Λογοθέτην καὶ Λαχανᾶν ἐματαίωσε τὴν ἀπόβασιν τῶν ἐπιδρομέων.

Τὴν 31ην Ἰουλίου 1824 ὁ Χοσρὲφ ἐστράφη κατὰ τῆς Σάμου. Τὸ στενὸν ὅμως τῆς νήσου τὸ εἶχε καταλάβει μία μοῖρα τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου μὲ τὸν Σαχτούρην, διὰ νὰ ἐμποδίση τοὺς Τούρκους νὰ μεταφέρουν στρατεύματα ἀπὸ τὰς ἀπέναντι ἀκτὰς τῆς Μ. Ἀσίας. Ὁ Χοσρέφ, ἀφοῦ ἔχασε μίαν φρεγάταν ἀπὸ τὸν δαυλὸν τοῦ Κανάρη καὶ δύο ἄλλα σκάφη, κατέφυγεν εἰς τὴν Κῶν, ὅπου ἡνώθη μὲ τὸν στόλον τοῦ Ἰμπραὴμ πασᾶ. Ἔτσι ἀπετελέσθη μία ἰσχυρὰ ἁρμάδα ἀπὸ 400 πλοῖα μὲ 2500 κανόνια καὶ 50.000 ἄνδρας.

Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἡ μοῖρα τοῦ Σαχτούρη ἡνώθη μὲ τὴν μοῖραν τοῦ Μιαούλη εἰς τὴν Λέρον. Ἔτσι ὅλα τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἀνῆλθον εἰς 80 μὲ 800 κανόνια καὶ ἦσαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Μιαούλη.

Ὁ Μιαούλης, τοῦ ὁποίου τὸ πραγματικὸν ὄνομα ἦτο Βῶκος, ἐγεννήθη τὸ 1769 εἰς τὰ Φύλλα τῆς Εὐβοίας, ἀλλὰ ἐμεγάλωσε εἰς τὴν Ὕδραν. Μολονότι ἀμόρφωτος, εἶχεν ὀξυτάτην ἀντίληψιν καὶ ἀλύγιστον ἀποφασιστικότητα. Δὲν ἐδειλίαζεν ἐνώπιον καὶ τῶν πλέον ἐπικινδύνων ἐπιχειρήσεων. Ἄλλο προσὸν ἦτο ἡ ἱκανότης του νὰ ἐπιβάλλεται εἰς τὰ ἀσύντακτα πληρώματα.

Εἰς σειρὰν ναυμαχιῶν, ποὺ διεξήχθησαν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Σάμου, ἡ σπουδαιοτέρα εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία ἔγινε τὴν 29ην Αὐγούστου εἰς τὸν κόλπον τοῦ *Γέροντα*. Κατ' αὐτὴν ὁ Μιαούλης, ἀφοῦ κατώρθωσε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δι' ἐπιδεξίων ἐλιγμῶν νὰ ἀποφύγη τὴν κύκλωσιν ἀπὸ τὰς ὑπερτέρας δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ, ὥρμησεν ἀπτόητος ἐναντίον του. Ἡ εὔστοχος δρᾶσις τῶν πυροπολητῶν Ματρόζου, Βατικιώτη καὶ Θεοχάρη (ποὺ ἀνατίναξαν ἕναν μεγάλον αἰγυπτιακὸν πάρωνα καὶ μία τυνησιακὴν φρεγάταν μὲ ὅλους τοὺς ἄνδρας της) καὶ συνάμα ἡ εὐψυχία τῶν ἑλληνικῶν πληρωμάτων ἠνάγκασαν τὸν ἡνωμένον ἐχθρικὸν στόλον νὰ ἀποχωρήση ἔντρομος εἰς Κῶν καὶ Ἁλικαρνασσόν.

Τί ἔκαναν ἔπειτα οἱ ἀτρόμητοι ἐκεῖνοι θαλασσομάχοι; Ὁ ναύαρχος Ἀνάργυρος γράφει :

«Ἄσιτοι ἦσαν ὅλην τὴν ἡμέραν, μαῦροι δὲ ὡσὰν τὴν πίσσαν ἀπὸ τὴν πυροκονίαν. Ναῦται, τριήραρχοι καὶ ναύκληροι κατεκλίθησαν εἰς τὸ δειπνοποιῆσαι, ὄψον δὲ προσεφέρετο ἄρτος καὶ ὀλίγαι ἐλαῖαι εἰς ὅλους· μὲ φαιδρὰ ὅμως τὰ πρόσωπα ἐγεύοντο, ἐδόξασαν δὲ τὸν Θεὸν τὸν δωρήσαντα εἰς αὐτοὺς τὰ νικητήρια...»

Καὶ δι' ὑστάτην φορὰν ὁ ἐχθρὸς ὥρμησεν ἐναντίον τῆς Σάμου τὴν 5ην Σεπτεμβρίου, ἀλλὰ ὁ ἑλληνικὸς στόλος τοῦ ἔφραξε τὸν δρόμον καὶ ὁ μὲν Χοσρὲφ ἐτράπη πρὸς τὰ Δαρδανέλλια, ὁ δὲ Ἰμπραὴμ ἐπανῆλθεν εἰς Κῶν· ἔπειτα εἰσέπλευσεν πρὸς ἀσφάλειαν εἰς τὸν ὅρμον τῆς Σούδας (τῆς νήσου Κρήτης), διότι κατεδιώχθη ἀπὸ τὸν Μιαούλην καὶ ἔπαθε πολλὰς ἀπωλείας. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐπέστρεψεν εἰς τὰς βάσεις του πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τῶν ζημιῶν. Ὁ στόλαρχος εἶχε τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Αἰγύπτιος δὲν θὰ ἐτόλμα νὰ θαλασσομαχήση κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος.

Β. ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 5ου, 6ου ΚΑΙ 7ου ΕΤΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ΑΠΟΒΑΣΙΣ ΤΟΥ ΙΜΠΡΑΗΜ ΕΙΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ. ΝΙΚΑΙ ΑΥΤΟΥ ΕΙΣ ΚΡΕΜΜΥΔΙ ΚΑΙ ΣΦΑΚΤΗΡΙΑΝ. ΑΙ ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Ὁ Ἰμπραὴμ, ἀφοῦ διεχείμασεν εἰς τὴν Σούδαν, ἐκινεῖτο ἐλευθέρως εἰς τὸ πέλαγος καὶ ἐφωδίασε τὴν Κορώνην καὶ τὴν Μεθώνην μὲ μεγάλας ποσότητας τροφίμων καὶ ἀπεβίβασεν ἀνενόχλητος ἰσχυρὰς δυνάμεις, ὥστε τὸ σύνολον αὐτῶν ἔφθασε τὰς 10.000 ἀνδρῶν μὲ ἰσχυρὸν πυροβολικόν. Τέλος ἀπεβιβάσθη εἰς Μεθώνην καὶ ὁ ἴδιος (Φεβρ. 1825).

Ἡ κυβέρνησις τῆς Ὕδρας τότε συνεκρότησεν ἓν ἐκστρατευτικὸν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σῶμα ἀπὸ νησιώτας καὶ ρουμελιώτας, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἐτέθη ὁ ἴδιος ὁ Κουντουριώτης. Ἀλλὰ ὅταν ἔφθασεν ἔφιππος εἰς Καλαμάταν, ταλαιπωρημένος ἤδη, ἀνέθεσε τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Ὑδραῖον πλοίαρχον *Σκούρτην*, ὁ ὁποῖος ἦτο ἄπειρος τῶν ἀγώνων τῆς ξηρᾶς. Αὐτὸς ἐπεχείρησε νὰ ἐμποδίση τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ Μεθώνης καὶ Ναβαρίνου, διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὁποίου ἐνδιεφέρετο ὁ Ἰμπραήμ. Οἱ Ἕλληνες κατεῖχον τὴν θέσιν *Κρεμμύδι* μὲ 6000 μαχητὰς — μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ Τζαβέλλας, Καρατάσος, Καραϊσκάκης — ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κρατήσουν τὴν παράταξίν των πρὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς τακτικῆς τρισχιλίων Αἰγυπτίων, τοὺς ὁποίους ὡδήγουν Γάλλοι ἀξιωματικοί. Κατόπιν αὐτοῦ τρεῖς χιλιάδες Ρουμελιῶται — δυσαρεστημένοι καὶ ἀπὸ τὴν ἀνικανότητα τῆς κυβερνήσεως — ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Στερεάν, ἡ ὁποία ἐκινδύνευεν ἀπὸ τὸν Κιουταχῆν.

Οἱ ὑπόλοιποι προσεπάθησαν νὰ κρατήσουν τὸ Ναβαρῖνον καὶ τὸν λιμένα, τὴν εἴσοδον τοῦ ὁποίου προστατεύει ἡ βραχώδης νῆσος Σφακτηρία. Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ὠχύρωσε προχείρως τὴν νῆσον, τὴν ὁποίαν ὑπερήσπιζον 800 πολεμισταὶ καὶ ὀλίγοι φιλέλληνες ποὺ κατέφθασαν μὲ τὸν Μαυροκορδᾶτον διὰ 5 πλοίων τοῦ Τσαμαδοῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἰμπραὴμ περιέζωσε ἀπὸ ξηρᾶς τὴν Πύλον (Νεόκαστρον) καὶ ἀπὸ θαλάσσης τὴν Σφακτηρίαν μὲ 46 πολεμικά. Τὴν 26ην Ἀπριλίου ἤρχισε σφοδρὸν κανονιοβολισμὸν κατὰ τῆς νήσου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεβίβασε στίφη Ἀράβων ὑπὸ τὸν Χουσεΐν. Οἱ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς νησίδος κατεσφάγησαν καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, ὁ Σαχίνης, ὁ φρούραρχος Τσαμαδός, ὁ Ἰταλὸς Σανταρόζα, ἐνῶ 250 ἠχμαλωτίσθησαν καὶ μόνον 200 περίπου διεσώθησαν. Ὁ Μαυροκορδᾶτος καὶ ὁ Σαχτούρης μόλις κατώρθωσαν νὰ σωθοῦν διὰ τοῦ «Ἄρεως». Τὸ πλοῖον αὐτό, χάρις εἰς τοὺς ἐπιτυχεῖς ἐλιγμοὺς τοῦ κυβερνήτου του Νικ. Βότση, ἀφοῦ ἐναυμάχησε πρὸς πλεῖστα ἐχθρικὰ ποὺ τὸ κατεδίωκον, διέφυγεν διὰ μέσου τῶν σκοπέλων διάτρητον ἀπὸ τὰ ἐχθρικὰ βλήματα.

Ὁ Μιαούλης μὲ 11 μόνον πολεμικὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ βοηθήση τὴν Σφακτηρίαν. Ἐκδικούμενος ὅμως ἀπετόλμησε νὰ προσβάλη τὸν ἐχθρικὸν στόλον εἰς αὐτὸν τὸν λιμένα τῆς Μεθώνης ἐντὸς τοῦ ὁποίου τὴν 30ὴν Ἀπριλίου κατέκαυσε μίαν φρεγάταν, τρεῖς κορβέτας καὶ ἑπτὰ φορτηγὰ τοῦ Ἰμπραήμ. Αὐτὸς ὅμως ἐσφυροκόπησε τὸ Νεόκαστρον, ποὺ τὸ ὑπερήσπιζον οἱ Μακρυγιάννης καὶ Γεώργιος Μαυρομιχάλης· ἡ ἔλ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λειψις ὅμως ὕδατος τοὺς ἐξηνάγκασεν εἰς παράδοσιν. Ὅσοι ἐκ τῆς φρουρᾶς δὲν ἔπεσαν, ἠχμαλωτίσθησαν (11 Μαΐου).

Ἀλλὰ ἡ δρᾶσις τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν συνεχίζεται ἀμείωτος καὶ εἰς ἄλλα θέατρα τοῦ θαλασσίου πολέμου. Τὴν 20ὴν Μαΐου οἱ Σαχτούρης καὶ Ἀποστόλης διεσκόρπισαν μοῖραν τοῦ Χοσρὲφ πλησίον τοῦ Καφηρέως καὶ τοῦ ἐπέφεραν σημαντικὰς ἀπωλείας διὰ τῶν πυρπολητῶν Ματρόζου, Μουσιοῦ καὶ Μπούτη.

Τέλος, ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ παράτολμος ἀπόπειρα τῶν Κανάρη, Βώκου καὶ Μπούτη νὰ καύσουν περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου μέσα εἰς αὐτὴν τὴν Ἀλεξάνδρειαν τὸν στόλον τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ. Ὁ ἄνεμος ὅμως δὲν ἐβοήθησεν τὸ πυρπολικὸν τοῦ Κανάρη, τὸ ὁποῖον ἐκάη ἀσκόπως, καὶ οἱ ἀτρόμητοι θαλασσόλυκοι ἐπέστρεψαν σῶοι μὲ τὰ δύο των βρίκια.

Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΟ ΜΑΝΙΑΚΙ. Ο ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ Ἢ ΠΑΠΑΦΛΕΣΣΑΣ

Μόλις ὁ' Ιμπραὴμ ἐκυρίευσε τὴν Πύλον, οἱ τρομοκρατημένοι Πελοποννήσιοι ἐζήτησαν διὰ βοῆς τὴν ἀποφυλάκισιν τοῦ Κολοκοτρώνη,

Εἰκ. 30. Ὁ Παπαφλέσσας ἐγεννήθη εἰς τὴν Πολιανὴν τῆς Μεσσηνίας τὸ 1788. Τὸ πραγματικόν του ἐπίθετον ἦτο Γρηγόριος Δικαῖος ἢ Φλέσσας· ἐπειδὴ ὅμως ἔγινεν ἀρχιμανδρίτης, ὁ λαὸς τὸν εἶπε Παπαφλέσσαν. Ἐφοίτησεν εἰς τὴν σχολὴν τῆς Δημητσάνας· ἔπειτα ἔγινε καλόγηρος. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἐνωρὶς τὸν ἐπεκήρυξαν διὰ τὰ φλογερά του φρονήματα καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ φύγῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ ἔγινεν ἕνα ἀπὸ τὰ κυριώτερα στελέχη τῆς Φιλικῆς καὶ ἔλαβεν ἐντολὴν ἀπὸ τὸν Ὑψηλάντην νὰ ξεσηκώσῃ εἰς ἐπανάστασιν τὴν Πελοπόνννησον. Ἡ ἡρωϊκὴ θυσία του εἰς τὸ Μανιάκι τὸν ἀνέδειξεν ὡς νέον Λεωνίδαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διότι μόνον εἰς αὐτὸν ἐστήριζον τὰς τελευταίας των ἐλπίδας. Ἀλλὰ ἡ κυβέρνησις δὲν τὸ ἀπεφάσιζε, μολονότι καὶ ὁ ὑπουργὸς τοῦ Πολέμου Παπαφλέσσας τὸ συνιστοῦσε.

Ὁ Παπαφλέσσας, ἄφησε τὸ ὑπουργεῖον του καὶ ἔσπευσε νὰ σώσῃ τὴν κινδυνεύουσαν πατρίδα. Ἐστρατολόγησεν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον 1000 ἄνδρας καὶ — ἀφοῦ ἐνισχύθη εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ τὴν Μεσσηνίαν ἀπὸ ἄλλους τόσους — ἦλθεν εἰς τὴν Πυλίαν, ὅπου ὠχυρώθη εἰς 3 πρόχειρα ταμπούρια εἰς τὴν θέσιν *Μανιάκι*.

Εἰς τὰς 20 Μαΐου ὁ Ἰμπραὴμ ὥρμησεν ἐναντίον του μὲ 6000 Ἄραβας. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἄνδρας τοῦ Παπαφλέσσα πρὸ τῶν ὁρμητικῶν ἐφόδων τῶν Αἰγυπτίων ἐλιποτάκτησαν· 600 ὅμως παλληκάρια ἔμειναν πιστὰ εἰς τὸ καθῆκον των καὶ δὲν ἐγκατέλειψαν τὸν ἀρχηγόν των. Μὲ τοὺς ὀλίγους αὐτοὺς γενναίους ὁ πολέμαρχος Παπαφλέσσας ἐκράτησε τοὺς τακτικοὺς τοῦ Ἰμπραὴμ ἐπὶ πολλὰς ὥρας καὶ τότε μόνον ἔπεσε τὸ Μανιάκι, ὅταν ἔπεσαν ὅλοι οἱ ἥρωες. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰμπραὴμ ἔχασε περὶ τοὺς 100 ἄνδρας.

Ἔπειτα ἀπὸ τὴν μάχην ὁ Αἰγύπτιος στρατηλάτης διέταξε νὰ εὕρουν τὸ πτῶμα τοῦ ἥρωος καὶ ἀφοῦ τὸ ἔστησαν ὄρθιον εἰς ἕνα δένδρον, ἐπλησίασε μὲ σεβασμὸν καὶ τὸ ἐφίλησεν εἰς τὸ μέτωπον.

ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΙΣ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ. ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΙΜΠΡΑΗΜ

Ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς λαϊκῆς ἀγανακτήσεως ἡ κυβέρνησις τοῦ Κουντουριώτη ἀπεφυλάκισε τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τοὺς ἄλλους δεσμώτας τῆς Ὕδρας. Ὁ Γέρος διωρίσθη ἀρχιστράτηγος τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀνασυνεκρότησε τὰ ἐμπειροπόλεμα ἐκ Πελοποννησίων σώματα.

Ὁ Ἰμπραὴμ μετὰ τὴν νίκην του εἰς τὸ Μανιάκι ἐλεηλάτησε τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἔκαυσε τὸ Νησὶ (Μεσσήνη) καὶ τὴν Καλαμάταν, ἐνῶ ἀνήρχετο πρὸς Ἀρκαδίαν. Ὁ νικητὴς τοῦ Δράμαλη ἐπεχείρησε νὰ τὸν ἀναχαιτίσῃ μὲ σκληρὰς μάχας παρὰ τὴν Ἄκοβαν καὶ Τραμπάλαν, ἀλλὰ ἀπεκρούσθη· τὴν 11ην Ἰουνίου ὁ Ἰμπραὴμ εἰσῆλθεν εἰς Τριπολιτσάν, τὴν ὁποίαν εὗρεν ἔρημον καὶ καιομένην κατὰ διαταγὴν τοῦ Κολοκοτρώνη. Κατόπιν ὁ Αἰγύπτιος ἐλεηλάτησε τὴν Ἀργολίδα καὶ ἐπέστρεψε εἰς τὴν Τρίπολιν, γύρω ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὁ Κολοκοτρώνης προσεπάθησε νὰ στήσῃ πολιορκητικὸν στρατόπεδον. Ὁ Ἰμπραὴμ ὅμως ὥρμησεν ἐναντίον του εἰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰκ. 31. Ἀπὸ τὴν ἄμυναν τοῦ Μεσολογγίου

τὰ Τρίκορφα καὶ διέλυσε τὸν ἐπικίνδυνον κλοιόν.

Οἱ Ἕλληνες ἐμψυχούμενοι ἀπὸ τὸν ἀδάμαστον Κολοκοτρώνην διὰ συνεχοῦς κλεφτοπολέμου καταπονοῦν τὸν Ἰμπραήμ. Παρὰ ταῦτα ὅμως αἱ αἰγυπτιακαὶ φάλαγγες διασχίζουν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὴν Πελοπόννησον καὶ λεηλατοῦν καὶ καταστρέφουν τὰ πάντα.

Ἐπειδὴ ἡ δίωξις εἶναι συστηματικὴ ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους τακτικούς, ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ καὶ τὰ ζῶα ἐξαφανίζονται καὶ ἡ πεῖνα καὶ ἡ δυστυχία μαστίζει τὴν Πελοπόννησον. Τὴν κρίσιμον ὅμως αὐτὴν στιγμὴν ἔφθασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα πολλοὶ φιλέλληνες, οἱ ὁποῖοι ἔφεραν ἐφόδια, φάρμακα καὶ χρήματα, καὶ ἔτσι ἔσωσαν τοὺς κατοίκους ἀπὸ λιμοκτονίαν. Τῆς ὅλης αὐτῆς κινήσεως προΐστατο ὁ ἐθνικὸς εὐεργέτης Γεώργ. *Σταύρου*.

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ σουλτᾶνος ἔδωσεν ἐντολὴν εἰς τὸν ἐξοχώτερόν του στρατηγόν, τὸν Κιουταχῆν, νὰ καταλάβῃ τὸ Μεσολόγγι. Ὁ Μαχμούτ ἤθελε νὰ ἐξοφλήσῃ μὲ τὸ «φρούριον» αὐτὸ τὸ συντομώτερον, διὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νὰ ἀποδείξη εἰς τὰ ἀνακτοβούλια τῆς Εὐρώπης ὅτι παντοῦ ἡ ἐπανάστασις κατεβλήθη.

Ἡ πολιορκία ἤρχισε τὰ μέσα Ἀπριλίου, ὁπότε κατῆλθεν ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα ὁ Κιουταχῆς καὶ τὸ ἐπολιόρκησεν ἀπὸ τὴν ξηρὰν μὲ 20.000 ἄνδρας. Περὶ τὰ τέλη Μαΐου ἔφθασε καὶ ὁ Χοσρὲφ καὶ τὸ ἀπέκλεισεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Ἀπὸ τὸ μέρος αὐτὸ τὸ Μεσολόγγι ἐπροστατεύετο, διότι εἶχεν ὡς ἀσπίδα του τὴν λιμνοθάλασσαν καὶ τὰ τρία ὠχυρωμένα νησίδια Κλείσοβαν, Βασιλάδι, Ντολμᾶν. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς διέθετεν ἕνα θώρακα ἀξιόλογον: μίαν τάφρον, ποὺ ἐπροστάτευε τὸ τεῖχος· αὐτὸ εἶχεν ὕψος 3 μέτρων περίπου καὶ κατὰ διαστήματα ἔφερε πύργους καὶ πολύγωνα προτειχίσματα, ὅπου εἶχον τοποθετηθῆ 50 πυροβόλα. Αὐταὶ ἦσαν αἱ ὀχυρώσεις του· οὐσιαστικῶς ὅμως ἡ ἄμυνα τοῦ Μεσολογγίου ἐστηρίχθη εἰς τὰ στήθη τῶν 4000 μαχίμων ὑπερασπιστῶν του καὶ τῶν 9000 ἀμάχων. Ἡ πολιορκία διήρκεσεν ἓν ἔτος καὶ παρουσιάζει τρεῖς φάσεις.

Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΙΟΥΤΑΧΗΝ

Αὐτὴ διήρκεσε 8 μῆνας. Ὁ Κιουταχῆς ἐξαπέλυσε πολλὰς ἐπιθέσεις, ἀλλὰ ὅλαι ἀπεκρούσθησαν. Οἱ πολιορκούμενοι μάλιστα ἔκαμαν καὶ δύο ἐξόδους καὶ ἐπέστρεψαν μὲ λάφυρα καὶ αἰχμαλώτους. Τὸ μόνον κακὸν ἦτο, ὅτι ὑπέφερον ἀπὸ ἔλλειψιν τροφῶν καὶ πυρομαχικῶν· τὸν Ἰούλιον ὅμως ἔφθασεν ὁ Μιαούλης καὶ, ἀφοῦ διεσκόρπισε τὸν στόλον τοῦ Χοσρέφ, τοὺς ἔφερεν ἀρκετὰ ἐφόδια.

Εἰς τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου ὁ Κιουταχῆς μὲ τοὺς 3000 πεζοὺς καὶ τοὺς 600 ἱππεῖς, ποὺ τοῦ ἀπέμειναν, ἀπεσύρθη διὰ νὰ διαχειμάση εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Ζυγοῦ.

ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ ΠΟΛΙΟΡΚΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΜΠΡΑΗΜ

Ὁ σουλτᾶνος, ὅταν ἔμαθε τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Κιουταχῆ, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Ἰμπραὴμ νὰ τὸν βοηθήση. Πραγματικῶς τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1825 ὁ αἰγυπτιακὸς στόλος ἀπεβίβασεν εἰς τὸ Κρυονέρι τὸν Ἰμπραὴμ μὲ 10.000 τακτικούς. Ὅταν συνηντήθησαν οἱ δύο πασάδες, ὁ Ἰμπραὴμ ἐξέφρασε τὴν ἀπορίαν, διατὶ ἐπὶ 8 μῆνας δὲν κατώρθωσεν ὁ Κιουταχῆς νὰ κυριεύση «αὐτὸν τὸν φράκτην».

«Ἐμεῖς ἐδοκιμάσαμεν τοὺς πολιορκουμένους καὶ ἐγνωρίσαμεν τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀξίαν των . . . Ἂς τοὺς δοκιμάσῃ καὶ ἡ ὑψηλότης σου καὶ τότε θὰ κρίνῃ περὶ αὐτῶν ὀρθότερον», ἀπήντησεν θυμωμένος ὁ Κιουταχῆς.

Ὁ ἀγέρωχος Ἀφρικανὸς ἐδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ Τούρκου στρατάρχου καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ τὴν νύκτα τῆς 16ης Ἰανουαρίου 1826. Εἶχεν ὅμως τόσας ἀπωλείας, ὥστε ἐχρειάσθη ἕνα μῆνα διὰ νὰ προετοιμάσῃ νέαν ἐπίθεσιν. Αὐτὴ ἤρχισε διὰ καταιγιστικοῦ πυρὸς 40 κανονιῶν. Ἐκ τοῦ ἰσχυροῦ βομβαρδισμοῦ ὅλαι σχεδὸν αἱ οἰκίαι κατέρρευσαν. Εἰς τὰς 14 Φεβρουαρίου ἐπεχείρησεν ὁρμητικὴν ἔφοδον, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀπέτυχε καὶ ἐζήτησε τὴν σύμπραξιν τοῦ Κιουταχῆ.

ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ ΠΟΛΙΟΡΚΕΙΤΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΔΥΟ ΠΑΣΑΔΕΣ

Ἐπειδὴ οἱ πασάδες ἀντελήφθησαν ὅτι τὸ Μεσολόγγι δὲν ἔπιπτεν, ἐφ' ὅσον ἀνεφωδιάζετο, ἠθέλησαν νὰ κόψουν κάθε ἐπικοινωνίαν του μὲ τὸν ἑλληνικὸν στόλον. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀπεφάσισαν νὰ κυριεύσουν τὰ 3 ὠχυρωμένα νησίδια.

Εἰς τὰς 25 Φεβρουαρίου 1826 προσέβαλον μὲ 32 ἀβαθῆ πλοιάρια τὸ Βασιλάδι. Ἡ φρουρὰ μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν ἠναγκάσθη νὰ συμπτυχθῇ εἰς τὸ Μεσολόγγι. Πόσην σημασίαν εἶχε διὰ τοὺς ἐχθροὺς ἡ κατάληψις τοῦ Βασιλαδίου ἐφάνη εἰς τὰς 19 Μαρτίου, ὅταν τὰ πυροβόλα του ἠμπόδισαν τὸν Μιαούλην νὰ διασπάσῃ τὸν ἀποκλεισμόν.

Ἐν τῷ μεταξὺ 3000 Ἄραβες ὑπὸ τὸν Χουσεὶν ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ Ντολμᾶ. Ἡ ἐπίθεσις ἦτο πεισματώδης καὶ διήρκεσε 2 ἡμέρας. Τέλος, ὅταν ἐφονεύθη ὁ φρούραρχος *Λιακατᾶς*, ἔπεσε καὶ ὁ Ντολμᾶς.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ντολμᾶ ἔπεσε καὶ τὸ Αἰτωλικόν, ὁπότε ὁ ἀποκλεισμὸς τοῦ Μεσολογγίου ἔγινε στενώτερος. Καὶ ὅμως τὸν ὑπέφερον οἱ πολιορκούμενοι. Ἕνα μόνον δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποφέρουν, τὴν πεῖναν. Νηστικοὶ καὶ κουρασμένοι ὡμοίαζον μὲ φαντάσματα. Διὰ νὰ ἐπιζήσουν, ἔτρωγον γάτες, ποντικούς, φύκια καὶ δέρματα. Αἱ ἀσθένειαι καὶ τὸ κρύο τοὺς ἐδεκάτιζον· ὅμως αὐτοὶ ἀδάμαστοι ἐκράτουν τὰς θέσεις των :

Ὅλα τοῦ κόσμου τὰ δεινὰ ἐν μέσῳ τῶν ἀγώνων
τὴν πόλιν νέμονται : θυμός
γυμνότης, νόσημα, λιμός·
ὁ φόβος λείπει μόνον.

τονίζει ὁ ποιητὴς Γεώργ. Ζαλοκώστας (1).

(1). Ἦτο ἕνας ἀπὸ τοὺς ὑπερασπιστὰς τοῦ Μεσολογγίου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰς τὰς 25 Μαρτίου ὁ Κιουταχῆς ὥρμησε μὲ 2500 ἄνδρας νὰ καταλάβη τὴν Κλείσοβαν, ποὺ τὴν ὑπεστήριζον 150 ἄνδρες ὑπὸ τὸν Κίτσον Τζαβέλλαν· καὶ αἱ δύο ὅμως ἔφοδοι ἀπεκρούσθησαν· 600 Τοῦρκοι ἔπεσαν καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κιουταχῆς ἐπληγώθη. Ἔπειτα ἐξαπέλυσεν 6 ἐφόδους ὁ Χουσεΐν μὲ 2 τάγματα καὶ αὐταὶ ὅμως ἀπεκρούσθησαν, ἀφοῦ ἔπεσεν ὁ Χουσεΐν καὶ 800 Ἄραβες. Μεταξὺ τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Κλείσοβας διεκρίθη ἡ *Τασούλα Γυφτογιάννη*.

Η ΕΞΟΔΟΣ ΤΩΝ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΤΩΝ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

Ἡ νίκη εἰς τὴν Κλείσοβαν ἦτο ἡ τελευταία ἐπιτυχία τῶν Μεσολογγιτῶν, Τέλος — ὅταν τὴν 1ην καὶ 2αν Ἀπριλίου ἀπέτυχαν προσπάθειαι τοῦ Μιαούλη νὰ ἐπισιτίση τὸ Μεσολόγγι —, οἱ πολιορκούμενοι, ποὺ εἶχον πλέον ὑπερβῆ τὰ ὅρια τῆς ἀνθρωπίνης ἀντοχῆς, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιχειρήσουν ἔξοδον διὰ μέσου τῶν τάξεων τῶν ἐχθρῶν.

Ὡς ἡμέρα τῆς ἐξόδου ὡρίσθη τὸ μεσονύκτιον τῆς 10ης Ἀπριλίου 1826. Θὰ ἐξήρχοντο οἱ μάχιμοι (3000 περίπου) καὶ ἐκ τῶν ἀμάχων ὅσοι θὰ ἠδύναντο νὰ βαδίσουν (5000 περίπου). Τὴν παραμονὴν ἐκοινώνησαν καί, μόλις ἐνύκτωσεν, ἤρχισαν νὰ παρατάσσωνται εἰς 3 σώματα μὲ ἀρχηγοὺς τοὺς Νότην Μπότσαρην, Κίτσον Τζαβέλλαν καὶ Δημ. Μακρῆν. Ἐμπρὸς ἀπὸ κάθε σῶμα ἐτάχθησαν πολεμισταί, εἰς τὸ μέσον ἄμαχοι καὶ ὄπισθεν αὐτῶν πάλιν πολεμισταί. Πολλαὶ γυναῖκες ἐφόρεσαν ἀνδρικὰ ἐνδύματα καὶ ἐκράτουν πιστόλες.

Τὴν καθωρισμένην ὥραν οἱ πολιορκούμενοι ἐξεχύθησαν ἀπὸ τὸ φρούριον κραυγάζοντες «Ἐμπρός, θάνατος εἰς τοὺς ἀπίστους»! Ἀλλ' ἐνῶ ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ ἠγωνίζετο νὰ ἀνοίξη δίοδον ἠκούσθη ἔξαφνα μία κραυγή: «Ὀπίσω, ὀπίσω στὰ κανόνια»! Οἱ ἄμαχοι, ἐπειδὴ τὴν ἐξέλαβον ὡς διαταγὴν τῶν ἀρχηγῶν πρὸς ὑποχώρησιν, ἐστράφησαν πρὸς τὴν πόλιν, μαζύ των ὅμως εἰσώρμησαν καὶ Τοῦρκοι.

Τὸ τί ἐπηκολούθησε τότε δὲν περιγράφεται. Ἐκ τῶν πολιορκουμένων, ἄλλοι ἐπετίθεντο ἔξαλλοι κατὰ τῶν στιφῶν τῶν ἐχθρῶν καὶ ἔπιπτον μαχόμενοι εἰς ἄνισον πάλην, ἄλλοι ἔθετον πῦρ εἰς δοχεῖα μὲ φυσέκια καὶ ἀνετινάσσοντο. Ὁ γηραιὸς πρόκριτος *Χρῖστος Καψάλης* τὴν πρωΐαν τῆς 11ης Ἀπριλίου εἶχε συναθροίσει εἰς τὴν κεντρικὴν πυριτιδαποθήκην πολλοὺς ἀσθενεῖς καὶ γυναικόπαιδα. Ὅταν ἀντελήφθη μίαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁμάδα ἀπὸ ἐχθροὺς νὰ εἰσορμᾶ, ἀνεφώνησε «μνήσθητί μου, Κύριε!» καὶ ἐσημάδευσε μὲ τὴν πιστόλαν του εἰς τὴν πυρίτιδα καὶ ἀνετινάχθησαν ὅλοι. Ὁ ἐπίσκοπος Ρωγῶν *Ἰωσὴφ*, ποὺ ἦτο ἡ ψυχὴ τῆς ἀμύνης, ἐκλείσθη μὲ πολλοὺς ἄλλους εἰς τὸν Ἀνεμόμυλον (εἰς τὰ νότια τῆς πόλεως). Ἐκεῖ, ἀφοῦ ἀπέκρουσεν πολλὰς ἐφόδους, ἔθεσε πῦρ εἰς ἀποθήκην φυσιγγίων καὶ ἀνετινάχθη μὲ τοὺς ἄλλους. Ἔτσι μέχρι τῆς 12ης Ἀπριλίου ὅλο τὸ Μεσολόγγι εἶχε καταληφθῆ.

Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι, ποὺ δὲν ἐγύρισαν εἰς τὴν πόλιν, δὲν εἶχον καλυτέραν τύχην. Τὸ σῶμα τοῦ Νότη Μπότσαρη διελύθη καὶ παρ' ὀλίγον νὰ χάση τὴν σημαίαν του, τὴν ὁποίαν διέσωσεν εἰς τὸν κόλπον της ἡ ἡρωὶς Ἑλένη *Μπαϊρακτάρη*. Ἐπίσης διεσκορπίσθη καὶ τὸ σῶμα τοῦ Τζαβέλλα. Μόνον ἀπὸ τὸ τμῆμα τοῦ Μακρῆ, ποὺ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς πόλεως, ὅπου αἱ φάλαγγες τοῦ ἐχθροῦ ἦσαν ἀραιότεραι, διεσώθησαν ἀρκετοί. Ὅμως καὶ αὐτοί, μόλις ἐπλησίασαν εἰς τὸν Ἅγιον Συμεῶνα, ἔπεσαν ἐπάνω εἰς ἐνέδραν Ἀλβανῶν, διότι ὁ Καραϊσκάκης, ἀσθενής, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπέμβῃ ὅπως τοῦ εἶχον ζητήσει οἱ πολιορκούμενοι. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν διασωθέντων πολλοὶ ὑπέκυψαν ἀπὸ τὴν ἐξάντλησιν καὶ τὰς περιπλανήσεις εἰς τὰ ὄρη· ἄλλωστε ὅλη ἡ περιφέρεια εἶχεν ἐρημωθῆ ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ δὲν εὑρέθησαν ἄνθρωποι νὰ τοὺς περιθάλψουν.

Αὐτὸ τὸ τέλος εἶχεν ἡ πτῶσις τοῦ Μεσολογγίου. Αἱ ἀπώλειαι ἦσαν τεράστιαι καὶ διὰ τὰ δύο μέρη: Ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐχάθησαν 20.000. Ἀπὸ τοὺς ἀμάχους Ἕλληνας περίπου 11.000· διεσώθησαν δὲ 1300 ἄνδρες καὶ ὀλίγαι γυναῖκες.

Ἡ πεισματώδης ἀντίστασις τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἡ θρυλικὴ ἔξοδος ἐκίνησαν τὸν θαυμασμὸν τῶν λαῶν τῆς Δύσεως. Εἰς τὸ Παρίσι οἱ φοιτηταὶ ὠργάνωσαν διαδηλώσεις καὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν κυβέρνησίν των ἐπέμβασιν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Εἰς τὴν ἀγγλικὴν βουλὴν ὡμίλησεν ὁ Πάλμερστον καὶ ἐκαυτηρίασε τὰς ὠμότητας τῶν Τούρκων. Εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἡ εἴδησις ἐπροκάλεσε πένθος καὶ ὀδύνην.

Ο ΑΓΩΝ ΕΙΣ ΚΡΙΣΙΜΟΝ ΚΑΜΠΗΝ. Ο ΚΑΡΑ·Ι·ΣΚΑΚΗΣ

Ἡ πτῶσις τοῦ Μεσολογγίου συνετάραξε τοὺς Ἕλληνας. Τὸ πᾶν ἐφαίνετο ὅτι εἶχε χαθῆ. Ἀλλὰ δὲν ἐκάμφθη καὶ ἡ ἀποφασιστικότης νὰ συνεχισθῆ ὁ ἀγών. Ἡ ἀνίκανος κυβέρνησις παρητήθη καὶ ἡ νέα ὑπὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸν Ἀνδρ. Ζαΐμην ἐκήρυξε τὴν χώραν εἰς κατάστασιν συναγερμοῦ. Καὶ εἰς τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου ἔσπευσαν ὅλοι προθύμως κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν ὥραν.

Ἡ πρώτη φροντὶς τῆς κυβερνήσεως ἦτο νὰ μὴ σβήσουν οἱ τελευταῖοι σπινθῆρες τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Πελοπόννησον. Χρήματα ὅμως δὲν ὑπῆρχον. Εἰς τὴν δύσκολον αὐτὴν στιγμὴν ὁ φιλόπατρις διδάσκαλος τοῦ Γένους *Γεώργ. Γεννάδιος* διὰ φλογεροῦ λόγου του πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Ναυπλίου τὸν προέτρεψεν εἰς διενέργειαν ἐράνου, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ κάτοικοι προσέφεραν, ὅ,τι πολυτιμότερον εἶχον. Ὁ ἴδιος ἔδωσεν ἀπὸ τὸ ὑστέρημά του 5 λίρας, αἱ δὲ γυναῖκες τὰ κοσμήματά των. Ἐκ τοῦ συγκεντρωθέντος ἀξιολόγου ποσοῦ καὶ ἐκ τοῦ ὑπολοίπου ἀπὸ τὸ δάνειον τοῦ 1824 ἡτοιμάσθησαν πλοῖα καὶ σώματα ἐνόπλων. Ἀλλὰ ὁ ἀγὼν ἀνεζωογονήθη περισσότερον μὲ τὴν ἐνίσχυσιν εἰς τρόφιμα, πυρομαχικὰ καὶ χρήματα τῶν φιλελλήνων τοῦ ἐξωτερικοῦ, πρωτοστατούντων διὰ μὲν τὴν Ἀμερικὴν τοῦ ἰατροῦ Σαμουὴλ Χάου, διὰ δὲ τὴν Εὐρώπην τοῦ Ἐυνάρδου καθὼς καὶ τοῦ φιλέλληνος βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου. Ἡ δρᾶσις τοῦ στόλου ἀπήλλαξεν ὁριστικῶς τὴν Σάμον καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου ἐκ τῆς τουρκικῆς ἀπειλῆς, ἐνῶ ἡ δύναμίς του ἐνισχύθη διὰ τοῦ πρώτου ἀτμοκινήτου πλοίου «Καρτερία», τὸ ὁποῖον κατέπλευσεν ἐξ Ἀγγλίας τὸ φθινόπωρον καὶ ἀφῆκε ζωηρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὸν λαόν(1).

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ κυβέρνησις εἶχεν ἀναγνωρίσει τὸν Κολοκοτρώνην ὡς ἀρχηγὸν τῶν Πελοποννησιακῶν δυνάμεων καὶ διετήρησε τὸν Γκούραν εἰς τὴν Α. Στερεάν. Ἀλλὰ τὸν Ἰούλιον ὁ Ζαΐμης λησμονῶν τὰ πάθη καὶ τὰς συμφορὰς ἐκάλεσε τὸν προσωπικόν του ἐχθρὸν Γεώργ. Καραϊσκάκην καὶ τοῦ ἀνέθεσε τὴν ἀρχιστρατηγίαν τῆς Στερεᾶς. Ἡ συνάντησις ἐκείνη τῶν δύο ἀνδρῶν εἰς Ναύπλιον ὑπῆρξε συγκινητική, ὅταν ἐνηγκαλίσθησαν ὁ εἷς τὸν ἄλλον διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος.

Ὁ *Γεώργιος Καραϊσκάκης* ἐγεννήθη εἰς Μαυρομάτι τῶν Ἀγράφων τὸ 1780. Εἰς ἡλικίαν 15 ἐτῶν ἔγινε κλέφτης. Ἀργότερον ἔλαβε μέρος εἰς τοὺς πολέμους τοῦ Ἀλῆ, ἄλλοτε ὡς συμπολεμιστὴς καὶ ἄλλοτε ὡς ἀντίπαλός του. Ἦτο ἰσχνὸς καὶ φιλάσθενος, ἀλλὰ φύσις ὁρμητικὴ

1. Ὅλα τ' ἄρμενα ἀρμενίζουν / μὲ κουπιὰ καὶ μὲ πανιά / τοῦ Κοχράνη τὸ καράβι / ἀρμενίζει μὲ φωτιά! (Ἀπὸ λαϊκὸν ἄσμα τῆς ἐποχῆς).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ γενναία μὲ πνεῦμα σπινθηροβόλον. Ὁ ἄτακτος βίος καὶ ὁ θυμώδης χαρακτὴρ τὸν εἶχον ἐμποδίσει ἕως τότε νὰ λάβῃ τὴν θέσιν ποὺ τοῦ ἄξιζε. Μόλις ὅμως ἔλαβε τὸν διορισμόν, ἔγινεν ἄλλος ἄνθρωπος. Ὁ κίνδυνος τῆς πατρίδος τοῦ ἐνέπνευσεν ὑψηλὰ συναισθήματα εὐθύνης καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς αὐτὴν καὶ ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ διαλάμψῃ ἡ στρατηγική του μεγαλοφυΐα.

ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΙΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ὁ Κιουταχῆς μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου εἰσέβαλε διὰ τῆς Στερεᾶς εἰς τὴν Ἀττικὴν μὲ 11.000 ἄνδρας καὶ 26 πυροβόλα. Τὴν 3ην Αὐγούστου ἔγινε κύριος τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἤρχισε νὰ πολιορκῇ τὴν Ἀκρόπολιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπρόφθασαν νὰ κλεισθοῦν πρὸς ἄμυναν οἱ Γκούρας καὶ Μακρυγιάννης. Τὸ ὀχυρὸν αὐτὸ ἔπρεπε νὰ μείνῃ ἀπόρθητον· ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐμήνυσεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὅτι, ἐὰν ἔπιπτεν ὁ ἱερὸς βράχος, ἡ Στερεὰ δὲν θὰ συμπεριελαμβάνετο εἰς τὸ μέλλον νὰ ἱδρυθῇ ἑλληνικὸν κράτος.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Καραϊσκάκης, ἀφοῦ ἀνεχώρησεν ἐκ Ναυπλίου μὲ 130 μόνον ἄνδρας καὶ ὁπλαρχηγὸν τὸν *Γεώργ. Χελιώτην*, ηὔξησε καθ' ὁδὸν τὰς δυνάμεις του καὶ ἔστησε τὸ στρατηγεῖον του εἰς Ἐλευσῖνα. Ἐκεῖ προσῆλθον ὑπὸ τὰς σημαίας του οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Ρούμελης καὶ ὁ Φαβιέρος μὲ τὸ σῶμα τῶν τακτικῶν, ποὺ εἶχεν ὀργανώσει· ὥστε ἡ ὅλη δύναμις τοῦ στρατοπέδου ἀνῆλθεν εἰς 3.500 ἄνδρας. Μολονότι ἐνίκησεν εἰς τὸ Χαϊδάρι, ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἐρριψοκινδύνευσε μετωπικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Κιουταχῆ, ἀλλὰ διὰ στρατηγημάτων τὸν κατεπόνει.

ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΚΑΡΑ·Ι·ΣΚΑΚΗ

Ὅταν ἐφονεύθη ὁ Γκούρας καὶ ἐνισχύθη ἡ Ἀκρόπολις διὰ 400 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν Κριεζώτην, ὁ Καραϊσκάκης συνέλαβε τὸ μεγαλοφυὲς σχέδιον νὰ μεταφέρῃ τὸν ἀγῶνα εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ Κιουταχῆ. Ἐστρατοπέδευσε λοιπὸν εἰς τὸν Ἑλικῶνα καὶ τὸν Παρνασσὸν καὶ μὲ μίαν σειρὰν ἰσχυρῶν φυλακίων ἀπὸ Κορινθιακοῦ μέχρις Εὐβοϊκοῦ κόλπου ἐπεχείρησε νὰ ἀποκόψῃ τὰς ἐπικοινωνίας τοῦ ἀντιπάλου του.

Πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου του ἐπετέθη ὁ ἴδιος κατὰ τῶν Τούρ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κων τῆς *Δομβραίνης* καὶ τοὺς ἀπέκλεισεν εἰς 3 ὀχυρούς πύργους, ἐνῶ ἔστειλε τὸν Κωλέττην διὰ θαλάσσης εἰς Ἀταλάντην νὰ καταστρέψη σιταποθήκας τοῦ Κιουταχῆ. Ἀλλὰ ἡ ἐπιχείρησις αὐτὴ ἀπέτυχεν, ὅταν δύναμις ἀπὸ 200 Ἀλβανοὺς ὑπὸ τὸν ἔμπειρον Μουσταφάμπεην ἐνίκησαν εἰς Ἀταλάντην καὶ κατεδίωξαν τὸν Κωλέττην. Μετὰ τὴν νίκην των αὐτὴν οἱ ἐχθροὶ ἐκινήθησαν πρὸς ἀνακούφισιν τῆς Ἀμφίσσης, τὴν ὁποίαν ἐπολιόρκει ὁ Πανουργιᾶς. Ἀλλὰ εἰς τὴν *Ἀράχωβαν* ἐδεινοπάθησαν ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ ὠχυρωμένους ὁπλαρχηγοὺς Γαρδικιώτην Γρίβαν καὶ Γεώργιον Βάγιαν. Ἐν τῷ μεταξὺ κατέφθασε νικηφόρος ἀπὸ τὸ *Δίστομον* ὁ Καραϊσκάκης καὶ ἐπιπεσὼν ὑπὸ ἀγρίαν χιονοθύελλαν τοὺς κατέκοψεν, ἐνῶ πλεῖστοι ἐχάθησαν εἰς τὰς ἀποκρήμνους χαράδρας τοῦ Παρνασσοῦ. Ὁ ἴδιος ὁ Μουσταφάμπεης ἔπεσεν, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες τὴν ἑπομένην ἔστησαν τρόπαιον. Ἡ 26η Νοεμβρίου ὡρίσθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως ἐθνικὴ ἑορτή.

Εἰκ. 32. Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης

Ταυτοχρόνως εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ὁ ἀγὼν ἐσυνεχίζετο σκληρός. Οἱ ἀμυνόμενοι ἐκράτουν τὰς θέσεις των μὲ συνεχεῖς ὑπονομεύσεις, ἀλλὰ ὑπέφερον ἀπὸ ἔλλειψιν πολεμοφοδίων, ὁπότε ὁ ἀνδρεῖος Φαβιέρος διωργάνωσε τολμηρὸν ἐγχείρημα: 650 ριψοκίνδυνοι ἄνδρες εἰσέδυσαν τὴν νύκτα τῆς 30ῆς Νοεμβρίου διὰ μέσου τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων καὶ ἀνερριχήθησαν ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ θεάτρου Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Αἱ ἀπώλειαί των ἦσαν 6 νεκροὶ καὶ 14 τραυματίαι. Τὸν Δεκέμβριον κατέπλευσεν ἐξ Ἀγγλίας καὶ ἡ «Ἑλλάς», ταχυκίνητος κορβέττα τῶν 64 κανονιῶν.

Τὴν 1ην Φεβρουαρίου 1827 ὁ Καραϊσκάκης δι' ὁρμητικῆς ἀντεπιθέσεως ἀνέτρεψεν ἀπόπειραν τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ τῆς Καρύστου νὰ προσ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βάλη τὸ στρατόπεδόν του εἰς τὸ Δίστομον. Κατὰ τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων πολλὰ τουρκικὰ λάφυρα (πυροβόλα, σημαῖαι κλ.). Ἡ Στερεὰ ὅλη πλὴν τῆς Ναυπάκτου, τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῆς Βονίτσης, εἶναι τώρα ἐλευθέρα.

Ἀλλὰ ὁ Κιουταχῆς πολιορκεῖ ἐπιμόνως τὴν Ἀκρόπολιν, ἐφ' ὅσον ἀνεφοδιάζεται ἐξ Εὐβοίας. Τὸ εὔστροφον πνεῦμα τοῦ Καραϊσκάκη θέλει νὰ ἀποκλείσῃ τὸν ἀντίπαλον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη. Μεταφέρει λοιπὸν τὸ στρατηγεῖον του εἰς τὸ *Κερατσίνι* τοῦ Πειραιῶς, ἀπὸ ὅπου ματαίως ἐπεχείρησεν ὁ Κιουταχῆς νὰ τὸν ἐκδιώξῃ, ἡττηθεὶς δύο φοράς. Ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἐφαρμόσῃ ἐντελῶς τὸ σχέδιόν του ὁ στρατάρχης τῆς Ρούμελης, διότι ἀντικατεστάθη εἰς τὴν ἀρχιστρατηγίαν.

Η ΠΑΝΩΛΕΘΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΙΣ ΦΑΛΗΡΟΝ

Ἐνῶ αὐτὰ συνέβαινον εἰς Ἀττικοβοιωτίαν, ἡ Δ' Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Τροιζῆνος διώρισε τὸν Τσῶρτς ἀρχιστράτηγον καὶ τὸν Κόχραν ἀντιναύαρχον. Τοὺς δύο νέους ἀρχηγοὺς ἐδέχθη προθύμως ὁ Καραϊσκάκης, ἀλλὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ συμφωνήσῃ μαζί των, διότι αὐτοὶ ἐσκέπτοντο νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ μέτωπον ἐναντίον τοῦ Κιουταχῆ, διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἡ Ἀκρόπολις· ὁ Καραϊσκάκης ὅμως εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἐπιχείρησις περιέκλειε κινδύνους, διότι οὔτε ἱππικὸν διέθετον οὔτε καὶ ἐθεωροῦσε κατάλληλα τὰ ἄτακτα στρατεύματα διὰ τοιαύτην ἐνέργειαν εἰς ἀνοικτὴν πεδιάδα. Τέλος πρὸ τῆς ἐπιμονῆς τῶν ξένων ὑπεχώρησεν.

Προτοῦ ἐπιτεθοῦν ἐπέτυχον νὰ ἀφαιρέσουν ἀπὸ τὸν Κιουταχὴν τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγ. Σπυρίδωνος εἰς Πειραιᾶ.

Ἡ ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς Ἀκροπόλεως ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ τὴν νύκτα τῆς 22ας πρὸς 23ην Ἀπριλίου. Ὁ Καραϊσκάκης ἦτο κατάκοιτος ἀπὸ πυρετόν. Ἐνῶ δὲ εἶχεν ἀπαγορευθῆ κάθε πυροβολισμός, μερικοὶ Κρῆτες καὶ Ὑδραῖοι, εὑρισκόμενοι εἰς εὐθυμίαν, ἐπροκάλεσαν συμπλοκὴν μὲ τοὺς ἀπέναντι Τούρκους. Ὁ Καραϊσκάκης, μόλις ἤκουσε τοὺς πυροβολισμούς, ἐτινάχθη ἀπὸ τὴν κλίνην του καὶ ἀφοῦ ἐπήδησεν ἐπὶ τοῦ ἵππου του ἔσπευσε διὰ νὰ προλάβῃ γενίκευσιν τῆς συρράξεως. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀναχαίτισιν τῶν ἐχθρῶν ἐπληγώθη θανασίμως. Οἱ ἀκόλουθοί του τὸν μετέφεραν ἀμέσως εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Τσώρτς, ὅπου μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἀπεβίωσε. Τὴν ἑπομένην ἐν μέσῳ τῶν θρήνων καὶ τοῦ γενικοῦ πένθους ἐτάφη κατ' ἐπιθυμίαν του εἰς Σαλαμῖνα. Ποτὲ θάνατος ἀνδρὸς δὲν ἔδει-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ξε πόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἀξία του, ὅπως ἀπεδείχθη ἀπὸ τὴν ἐπελθοῦσαν καταστροφήν.

Ἡ ἀπώλεια τοῦ Ἕλληνος ἀρχηγοῦ δὲν ἀνέβαλε τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Κόχραν, ἡ ὁποία ἤρχισεν ἀπὸ τὸ Φάληρον μὲ κατεύθυνσιν τὴν σημερινὴν λεωφόρον Συγγροῦ. Ἀλλὰ ἐνῶ ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ εἶχε φθάσει εἰς τὴν θέσιν *Ἀνάλατος* (ΝΑ τοῦ Ἁγ. Σώστη), ἐπεκράτει τόση ἀταξία εἰς τὴν ὅλην φάλαγγα, ὥστε ὁ Κιουταχῆς δὲν ἐδίσταση νὰ τοὺς κτυπήσῃ μὲ ὅλον τὸν στρατόν του καὶ νὰ τοὺς ἀνατρέψῃ. Οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν μὲ πεῖσμα, ἀλλ' ἔπαθον πανωλεθρίαν. Δὲν εἶχον προφθάσει νὰ ἀνοίξουν ὀρύγματα καὶ τὸ ἱππικὸν τοὺς κατέκοψεν. Ὀλίγοι ἐσώθησαν διὰ τῆς φυγῆς πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἐπὶ λέμβου καὶ οἱ Ἄγγλοι ὑπεύθυνοι τῆς συμφορᾶς Κόχραν καὶ Τσώρτς. Ἐφονεύθησαν περίπου 1500 καὶ πολλοὶ ὀνομαστοὶ πολέμαρχοι ὡς ὁ Λάμπρος Βέικος, Ἰω. Νοταρᾶς, Γ. Τζαβέλλας, Ἰγγλέσης, Δράκος κ.ἄ. Εἰς τὸ Φάληρον ἐκρίθη ἡ τύχη ὅλης τῆς Στερεᾶς, διότι μετὰ ἕνα μῆνα παρεδόθη καὶ ἡ Ἀκρόπολις καὶ τὸ ἔργον τοῦ Καραϊσκάκη κατέρρευσεν.

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΝ

Ὁ Ἰμπραὴμ μετὰ τὸ κατόρθωμά του εἰς τὸ Μεσολόγγι τὸν Μάιον τοῦ 1826 ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μεθώνην. Ἀπὸ ἐκεῖ τὸν Ἰούλιον ἐπῆλθεν κατὰ τῆς Μάνης, ἀλλ' ἀπεκρούσθη εἰς τὴν *Βέργαν*.

Ἔχων τὴν Τρίπολιν ὡς ὁρμητήριον ἤρχισε νὰ ἐρημώνῃ συστηματικῶς τὴν Ἀρκαδίαν, τὴν Ἀχαΐαν, τὴν Ἠλείαν καὶ τὴν Μεσσηνίαν. Ἀφοῦ κατέστρεφε τὰ δένδρα καὶ διήρπαζε τὰ γεννήματα καὶ τὰ κτήνη, ἔκαιε τὰ χωρία. Κατόπιν συνελάμβανε τοὺς κατοίκους ποὺ δὲν ἐπρόφθαιναν νὰ καταφύγουν εἰς τὰ ὄρη. Ἤθελε μὲ τὰς ἐρημώσεις αὐτάς, καὶ πρὸ πάντων μὲ τὴν πεῖναν, νὰ φέρῃ εἰς ἀπόγνωσιν τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ τὴν ἀναγκάσῃ νὰ παραδοθῇ.

Καὶ δευτέραν φορὰν ὁ Ἰμπραὴμ ἐπετέθη κατὰ τῆς Μάνης εἰς *Τσεροβᾶν*, ἀλλ' ἀπεκρούσθη, διότι τοὺς Μανιάτας ἐβοήθησαν καὶ αἱ γυναῖκες των ἀκόμη.

Τὸν Νοέμβριον, ἐξαντλημένος ἀπὸ τὸν κλεφτοπόλεμον τῶν Ἑλλήνων, ἄφησε τὰς λεηλασίας καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μεθώνην διὰ νὰ διαχειμάσῃ. Ἀπὸ ἐκεῖ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1827 ἐτράπη πρὸς τὴν δυτικὴν Πελοπόννησον. Ἐδῶ τώρα, ἀντὶ νὰ σφάζῃ καὶ νὰ πυρπολῇ ἐπροτίμησε νὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

περιποιῆται τοὺς κατοίκους καὶ νὰ ζητῇ προσκυνοχάρτια. Πολλοί, ταλαιπωρημένοι ἀπὸ τὴν φοβίαν καὶ τὰς στερήσεις, ἤρχισαν νὰ ὑποκύπτουν. Ἡ στιγμὴ αὐτὴ ἀπέβη κρίσιμος διὰ τὸν ἀγῶνα. Τότε ὁ Κολοκοτρώνης προσέφερεν, ὅπως ἔλεγεν ἀργότερον, τὴν μεγαλυτέραν ὑπηρεσίαν του εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐξεγερθεὶς κατὰ τῶν λιποψύχων διέταξε νὰ τοὺς ἐπικηρύττουν ὡς προδότας καὶ νὰ τοὺς ἐκτελοῦν. Ἔτσι τὸ κακὸν ἀνεχαιτίσθη καὶ πρὸς στιγμὴν οἱ Ἕλληνες ἀνέπνευσαν. Ἡ αἰσιοδοξία ὅμως δὲν ἐκράτησε πολύ, διότι περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου ἔφθασαν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ νέαι ἐνισχύσεις: 40 μεταγωγικὰ μὲ συνοδείαν 51 πολεμικῶν ἀπεβίβασαν 4000 τακτικοὺς καὶ πολλὰ ἐφόδια. Τώρα πλέον ἔγινε φανερὸν εἰς Ἕλληνας καὶ ξένους ὅτι τὸ ἐξ Αἰγύπτου ὄρνεον εἶχεν ἐμπήξει βαθειὰ τοὺς ὄνυχάς του ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς σαρκός. Εὐτυχῶς ὅμως αὐτὴν τὴν φορὰν οἱ ὁμόδοξοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης δὲν θὰ ἀφήσουν ἀβοήθητον τὴν Ἑλλάδα.

Ἡ *Ἀγγλία*, ἡ *Γαλλία* καὶ ἡ *Ρωσία* μὲ τὴν *Ἰουλιανὴν Σύμβασιν* ποὺ ὑπέγραψαν (διὰ τὴν ὁποίαν θὰ ὁμιλήσωμεν κατόπιν), ἀπῄτησαν ἀπὸ τοὺς ἐμπολέμους τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν· ἀλλοιῶς ἠπείλουν ὅτι θὰ τὴν ἐπιβάλουν διὰ τῶν στόλων των.

ΕΠΕΜΒΑΣΙΣ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ. ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΝΑΒΑΡΙΝΟΥ

Ἔπειτα ἀπὸ τὴν πτῶσιν τῆς Ἀκροπόλεως ἡ ἐπανάστασις ἐφαίνετο ὅτι ἔπνεε τὰ λοίσθια. Ἐλεύθερα ἐδάφη ἔμενον μόνον αἱ περιφέρειαι τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Μάνης καὶ αἱ νῆσοι Ὕδρα καὶ Σπέτσαι. Ἐξ ἄλλου ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἦτο ταλαιπωρημένος καὶ τὸ φρόνημά του εἶχε καταπέσει. Τὴν Ἐπανάστασιν ὅμως ἀπὸ τὴν δύσκολον αὐτὴν θέσιν ἔσωσεν ἡ ἐπέμβασις τῶν Δυνάμεων.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι αἱ κυβερνήσεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως ἐφάνησαν ἐχθρικαὶ πρὸς αὐτήν. Πρώτη ἡ Αὐστρία, τῆς ὁποίας πρωθυπουργὸς ἦτο ὁ μισέλλην Μέττερνιχ, ἐπολέμησε μὲ λύσσαν τὴν ἐπανάστασιν διατεινομένη ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀδίκως ἐξηγέρθησαν ἐναντίον νομίμου καθεστῶτος. Ἐπίσης δυσμενῶς διέκειτο καὶ ἡ Γαλλία, διότι εἶχεν ἀποκαταστήσει τὴν βασιλείαν μὲ τὴν ὁποίαν εἶχε προσδεθῆ εἰς τὴν Ἱερὰν Συμμαχίαν. Ἡ Ἀγγλία ὑποψιάζετο ὅτι ἡ ἐπανάστασις ὠφείλετο εἰς ρωσικὸν δάκτυλον καὶ κατὰ τὰ τρία πρῶτα ἔτη ἐφάνη φιλότουρκος. Ἡ Ρωσία, μολονότι ὠφελεῖτο ἀπὸ τὴν ἀναταραχὴν ποὺ ἔφερεν εἰς τὰ Βαλκάνια ἡ ἐπανάστα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σις, ἀπέφυγε νὰ ἐπέμβῃ, διότι ὁ Τσάρος Ἀλέξανδρος ἦτο κύριος ἐμπνευστὴς τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας καὶ δὲν ἤθελε νὰ ἐκτεθῇ.

Πρώτη ἡ Ἀγγλία ἀπὸ τοῦ Μαρτίου τοῦ 1823, διὰ τοῦ φιλέλληνος ὑπουργοῦ Γεώργ. Κάνιγγ, ἀνεγνώρισε τὸν θαλάσσιον ἀποκλεισμὸν ποὺ εἶχεν ἐπιβάλει ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις. Ὅταν δὲ τὸ 1827 ὁ Κάνιγγ ἔγινε πρωθυπουργός, ἐκινήθη ζωηρότερον πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἔχων μὲ τὸ μέρος του καὶ τὸν νέον τσάρον Νικόλαον, κατώρθωσε νὰ παρασύρῃ καὶ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον Ι', τὸν ὁποῖον ἐπίεζεν τὸ φιλελληνικὸν ρεῦμα τῆς Γαλλίας νὰ ἐπέμβῃ.

Ἔτσι αἱ «Προστάτιδες Δυνάμεις», Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ρωσία, εἰς τὰς 26 Ἰουνίου (6 Ἰουλίου μὲ τὸ νέον ἡμερολόγιον) τοῦ 1827 ὑπέγραψαν εἰς Λονδῖνον τὴν Ἰουλιανὴν τριμερῆ σύμβασιν, διὰ τῆς ὁποίας ἐπροτείνετο, πρὸ πάσης διαπραγματεύσεως, ἡ σύναψις ἀνακωχῆς. Διὰ τῆς συνθήκης αὐτῆς ἐν συνεχείᾳ ἐπροτείνετο ἡ ἵδρυσις αὐτοδιοικήτου ἑλληνικοῦ κράτους, ἀλλὰ μὲ ὑποτέλειαν φόρου εἰς τὸν σουλτᾶνον.

Ὅταν ἔγινε γνωστὴ εἰς τοὺς ἐμπολέμους ἡ Ἰουλιανὴ Σύμβασις, ἡ Ἑλλὰς ἐδέχθη μὲ ἀνακούφισιν τοὺς ὅρους της· ἡ Πύλη ὅμως τοὺς ἀπέρριψε. Τότε αἱ «Προστάτιδες Δυνάμεις» ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιβάλλουν τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης διὰ τῶν ὅπλων. Πρώτη ἔφθασεν εἰς τὸ Αἰγαῖον μία μοῖρα ἀγγλικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν Κόδριγκτον, ἀργότερον μία γαλλικὴ μὲ τὸν Δεριγνὺ καὶ μία ρωσικὴ μὲ τὸν Χέυδεν. Ὅλα τὰ πλοῖα ἦσαν 26 καὶ ἐτέλουν ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κόδριγκτον (Σεπτέμβριος 1827).

Ὁ Ἄγγλος ναύαρχος παρήγγειλεν εἰς τὸν Ἰμπραὴμ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Ὁ Αἰγύπτιος ὑπεκρίθη ὅτι δέχεται· ἐζήτησεν ὅμως μικρὰν προθεσμίαν διὰ νὰ συνεννοηθῇ μὲ τὴν Πύλην.

Τότε οἱ Ἕλληνες ἐξεμεταλλεύθησαν τὴν εὐκαιρίαν, διὰ νὰ ἀναζωογονήσουν τὴν Ἐπανάστασιν εἰς τὴν Στερεάν. Ὁ Τσῶρτς ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ ὁ Ἄστιγξ μὲ τὴν «Καρτερίαν» καὶ 5 ἄλλα πολεμικὰ κατέστρεψεν εἰς Ἰτέαν 7 τουρκικὰ σκάφη.

Ὁ Ἰμπραὴμ διὰ νὰ τιμωρήσῃ τὸν Ἄστιγγα ὥρμησε μὲ μίαν ἰσχυρὰν μοῖραν πρὸς τὸν Κορινθιακόν. Τὸν ἐπρόφθασεν ὅμως ἀνοικτὰ τῶν Πατρῶν ὁ Κόδριγκτον καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Ναβαρῖνον. Καὶ πάλιν ὁ Ἰμπραὴμ δὲν ἡσύχαζεν. Κατέστρεψε 75.000 καρ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ποφόρα δένδρα εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἔστειλεν εἰς τὰ σκλαβοπάζαρα τῆς Ἀλεξανδρείας πολλοὺς αἰχμαλώτους.

Αἱ βάρβαροι αὐταὶ ἐνέργειαι τοῦ Ἰμπραὴμ ἔφεραν τὸν Κόδριγκτον καὶ τὸν Δεριγνύ εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ εἰσέλθουν τὴν μεσημβρίαν τῆς 8ης Ὀκτωβρίου εἰς τὸ Ναβαρῖνον, διὰ νὰ τὸν ἀναγκάσουν νὰ σεβασθῇ τὰς ἀπόψεις τῶν Προστατίδων Δυνάμεων, ἐνῶ ὁ γηραιὸς Χέυδεν παρέμεινεν ἐπιβλέπων τὸ στόμιον τοῦ λιμένος.

Ἐντὸς τοῦ κόλπου ὁ ἐχθρικὸς στόλος ἦτο ἤδη παρατεταγμένος εἰς σχῆμα πετάλου μὲ διπλῆν γραμμήν. Ὁ Ἄγγλος ναύαρχος ἔστειλεν μίαν λέμβον, πρὸς συνεννόησιν μὲ τὸν Αἰγύπτιον ναύαρχον. Ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι ἐπυροβόλησαν καὶ ἐφόνευσαν τὸν ἀξιωματικὸν καὶ δύο ναύτας τῆς λέμβου. Τότε ὁ Κόδριγκτον ὕψωσεν ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος του «Ἀσία» τὸ σῆμα τῆς ἐπιθέσεως καὶ ἐντὸς ὀλίγου, ὁπότε εἰσέπλευσε καὶ ἡ ρωσικὴ μοῖρα, ἡ ναυμαχία ἐγενικεύθη, ἀφοῦ μετεῖχον καὶ τὰ ἐπάκτια πυροβολεῖα τῆς Σφακτηρίας καὶ τοῦ φρουρίου. Τὰ τριπλάσια σκάφη τοῦ Ἰμπραὴμ μὲ τὰ 2000 κανόνια καὶ παρὰ τὴν εὐνοϊκὴν των διάταξιν ἐκανονιοβολοῦντο εὐστόχως ἀπὸ τὰ 26 τῶν Εὐρωπαίων. Πολλὰ ἐχθρικὰ ἀνετινάσσοντο, ἐνῶ ἄλλα προσεπάθουν νὰ ἀνασπάσουν τὰς ἀγκύρας διὰ νὰ σωθοῦν καὶ ἄλλα συνεκρούοντο μετὰ πατάγου. Ὁ λιμὴν ὅλος ἐφλέγετο. Περὶ τὴν 5ην ἀπογευματινὴν ἐκ τῶν 82 τουρκοαιγυπτιακῶν πλοίων εἶχον διασωθῆ μόνον 20, ἐνῶ 6000 Μουσουλμάνοι ἐχάθησαν εἰς τὴν κόλασιν ἐκείνην τοῦ πυρός. Αἱ ἀπώλειαι τῶν συμμάχων ἦσαν 172 νεκροί, 475 τραυματίαι καὶ σοβαραὶ ζημίαι σκαφῶν.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ στόλου του ἔκαμεν ἔξω φρενῶν τὸν σουλτᾶνον, ὁ ὁποῖος ἠξίωσεν ἀπὸ τοὺς Συμμάχους ἀποζημίωσιν, συγχρόνως δὲ ἐκήρυξεν ἱερὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Ρώσων. Ἀλλὰ ἡ Τουρκία ἐνικήθη καὶ διὰ τῆς συνθήκης τῆς *Ἀδριανουπόλεως* (1829) ἀνεγνώρισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

26 Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ

ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ

Ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τῆς Τροιζῆνος εἶχεν ἐκλέξει κυβερνήτην τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, ὁ ὁποῖος τὴν 6ην Ἰανουαρίου 1828 ἀπεβιβάσθη εἰς Ναύπλιον· ἐκεῖθεν ἔφθασεν εἰς Αἴγιναν καὶ ἀνέλαβε τὸ πηδάλιον τῆς ἐξουσίας.

Οὗτος ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1776. Τὰς πρώτας σπουδὰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

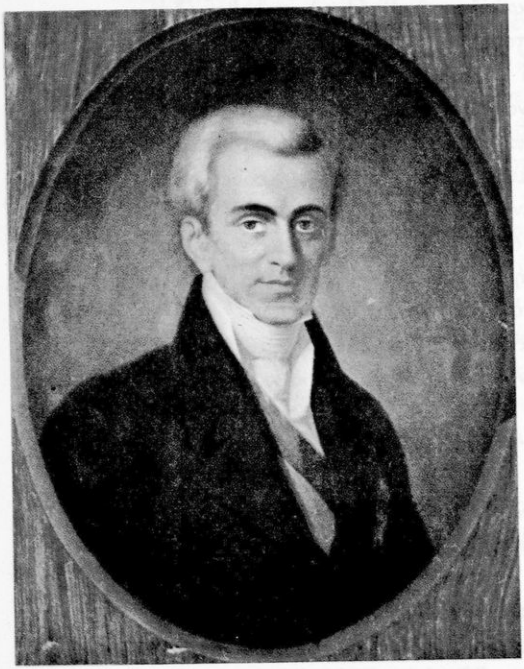

Εἰκ. 33. Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας

ἔκαμεν εἰς τὴν πατρίδα του, τὰς συνεπλήρωσε δὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ἔλαβε δίπλωμα ἰατρικῆς. Νέος ἔφθασεν εἰς Ρωσίαν, ὅπου ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν. Τὸ 1822 ὅμως ἐψυχράνθη μὲ τὸν τσάρον, διότι οὗτος εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἠκολούθει τὴν πολιτικὴν τοῦ Μέττερνιχ, καὶ ἀπῆλθε μὲ ἄδειαν εἰς Γενεύην τῆς Ἑλβετίας. Ἀπὸ ἐκεῖ ὑπεβοήθει μὲ κάθε δυνατὸν μέσον τὸν ἑλληνικὸν Ἀγῶνα. Ὁ κυβερνήτης ἐκοσμεῖτο ἀπὸ πολλὰς ἀρετάς: φιλοπατρίαν, ἀφιλοκέρδειαν, δραστηριότητα. Δι' αὐτὰς καὶ διὰ τὴν φήμην, ποὺ εἶχεν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὁ λαὸς τὸν ὑπεδέχθη ὡς σωτῆρα.

Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΚΡΑΤΟΥΣ

Εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εὗρεν ἐλεύθερον ἔδαφος παρὰ μόνον τὸ Ναύπλιον, λωρίδας τῆς Ἀργολίδος, τὴν Μεγαρίδα καὶ τὰς νήσους. Ἡ χώρα, τὴν ὁποίαν θὰ ἐκυβέρνα, ἦτο ἐρειπωμένη καὶ ὁ λαός της ὑπέφερεν ἀπὸ τὰς στερήσεις καὶ τὴν ἔλλειψιν ἀσφαλείας. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ κυβερνήτης δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του καὶ ἀφιέρωσεν ὅλας τὰς δυνάμεις του ὄχι μόνον διὰ τὴν συγκρότησιν τῆς Ἑλλάδος εἰς κράτος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὑλικὴν καὶ πνευματικὴν ἀναγέννησιν τοῦ Ἔθνους.

Μὲ ἀκατάπαυστον δραστηριότητα ἀφωσιώθη πρὸς δημιουργίαν κρατικοῦ μηχανισμοῦ: στρατοῦ, δικαιοσύνης καὶ δημοσίας ἐκπαιδεύσεως.

Πρώτη του φροντὶς ἦτο νὰ δημιουργήσῃ οἰκονομικοὺς πόρους τοῦ δημοσίου. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ σκοποῦ συνῆψε δάνειον 100 χιλ. ταλλήρων ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑπτανήσου καὶ ἵδρυσεν εἰς Αἴγιναν ἓν *πιστωτικὸν ἵδρυμα*, ἀφοῦ ἐδώρησεν ὅλην τὴν περιουσίαν του εἰς τὸ Κράτος. Διὰ νὰ διευκολύνῃ τοὺς ἐμπορευομένους ἔκοψε τὸν «φοίνικα», νόμισμα ποὺ φέρει ὡς σύμβολον τὸ ὁμώνυμον πτηνόν, τὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁποῖον ἀναγεννᾶται ἀπὸ τὰς φλόγας, ὅπως ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τοὺς καπνοὺς τοῦ Ἀγῶνος.

Ἰδιαιτέρως ἐφρόντισεν ὁ κυβερνήτης διὰ τὴν *ἐθνικὴν παιδείαν*, διότι τὴν ἐθεώρει ὡς βάσιν τῆς ὑγιοῦς μορφώσεως. Διὰ τοῦτο ἵδρυσε πολλὰ ἐκπαιδευτήρια: γυμνάσιον καὶ διδασκαλεῖον, καθὼς καὶ ὀρφανοτροφεῖον εἰς τὴν Αἴγιναν, ὅπου ἡ πρωτεύουσα τοῦ νεοσυστάτου κράτους· ἐπίσης ἔκτισε πολλὰ δημοτικὰ σχολεῖα (ἀλληλοδιδακτικὰ[1]).

Ἐξ ἴσου ἐνδιεφέρθη καὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας. Δι' αὐτὸ μετεκάλεσεν ἀπὸ τὴν Δύσιν γεωπόνους διὰ τὴν καλλιέργειαν νέων σπόρων καὶ φυτῶν, ὅπως ἡ πατάτα. Κατόπιν δὲ ἐντολῆς του ἐκτίσθη εἰς Τίρυνθα γεωργικὴ σχολή.

Διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ἐξεδόθη νέος στρατιωτικὸς κανονισμός, ἐνῶ ἐμερίμνησε νὰ συσταθῇ εἰς Ναύπλιον (Ἰούλιος 1828) *Στρατιωτικὸν Σχολεῖον*, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ πρῶτον φυτώριον ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ. Ἐξ ἄλλου ὠργάνωσε τὰ ἄτακτα στρατεύματα εἰς 8 χιλιαρχίας καὶ ὥρισε νὰ πληρώνεται ὁ μισθὸς τῶν ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν ἀπὸ τὸ κράτος. Ἔτσι ὁ στρατὸς ἔπαυσε νὰ ἀνήκῃ εἰς τοὺς ὁπλαρχηγοὺς καὶ ἔγινεν ἐθνικός.

Ἀφοῦ ἐξώντωσε διὰ τοῦ Μιαούλη τὰς φωλεὰς τῶν πειρατῶν εἰς τὰς Σποράδας, διέταξε νὰ συνταχθῇ κανονισμὸς ἐμπορικῆς ναυτιλίας καὶ ἵδρυσε ναυπηγεῖα εἰς Πόρον καὶ Ναύπλιον.

Ἐξ ἄλλου κατεσκεύασε τὸ 1829 τὴν πρώτην — ὅπως ἐχαρακτηρίσθη ἀπὸ τὸν κυβερνήτην — «ἐθνικὴν ὁδόν», ἡ ὁποία ἑνώνει τὴν Μεθώνην μὲ τὴν Πύλον.

Πρὸς θεμελίωσιν *δικαιοσύνης* εἰς τὴν ἀναρχουμένην χώραν κατήρτισε τὸν πρῶτον ὀργανισμὸν λειτουργίας δικαστηρίων μὲ 3μελῆ πρωτοδικεῖα καὶ 5 ἐφετεῖα.

Ἀφοῦ λοιπὸν διωργάνωσε κράτος ὁ Καποδίστριας μὲ διοίκησιν ἄγρυπνον καὶ φειδωλὴν διά τὸ δημόσιον χρῆμα, δίδων ὁ ἴδιος τὸ παράδειγμα διὰ λιτοῦ βίου, ἐστράφη πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν.

ΠΟΛΕΜΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ. Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΠΕΤΡΑΣ

Τὰς ὀργανωτικὰς ὅμως προσπαθείας διετάρασσον αἱ λεηλασίαι

1. Εἰς τὴν Μεθώνην Πυλίας σώζεται ἀκόμη κτίριον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «τὸ σχολειὸ τοῦ Καποδίστρια».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ Ἰμπραήμ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποβῆ μάστιξ τῶν πληθυσμῶν τῆς χώρας. Εἰς τὴν Στερεὰν ὑπῆρχον ἀκόμη ὄχι ὀλίγαι τουρκικαὶ φρουραί. Καὶ τὸν μὲν Αἰγύπτιον ἐξεδίωξε μία δύναμις ἀπὸ 14000 ἄνδρας, ποὺ ἔστειλε ὁ Γάλλος βασιλεὺς Κάρολος ὁ Γ', ὑπὸ τὸν στρατάρχην *Μαιζὸν* (Αὔγουστος 1828) (1).

Εἰς τὴν δυτικὴν Στερεὰν εὑρίσκετο ἀπὸ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1827 ὁ Τσώρτς καὶ τὴν ἐξεκαθάριζεν ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τώρα ὁ Καποδίστριας τοῦ ἔστειλεν ἐνισχύσεις, διὰ τῶν ὁποίων κατώρθωσε νὰ ἀνακαταλάβῃ τὸ Μεσολόγγι, τὴν Ναύπακτον, τὴν Βόνιτσαν καὶ νὰ καταδιώξῃ τοὺς ἐχθροὺς μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ.

Εἰς τὴν ἀνατολικὴν Στερεὰν ὁ Δημ. Ὑψηλάντης ἐνίκησε τὴν 12ην Σεπτεμβρίου 1829 τοὺς Τούρκους εἰς τὴν μάχην τῆς *Πέτρας*, τελευταίαν τοῦ Ἀγῶνος, ἀλλὰ ἡ Ἀκρόπολις, ἡ Εὔβοια καὶ ἡ Λαμία παρέμειναν ὑπὸ τοὺς Τούρκους. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι τὸ τέλος τῆς Ἐπαναστάσεως σφραγίζει ὁ Δημ. Ὑψηλάντης, ὅπως ὁ ἀδελφός του Ἀλέξανδρος τὴν εἶχεν ἀρχίσει.

Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΗΤΟΥ (27 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1831)

Τὰ διοικητικὰ καὶ οἰκονομικὰ μέτρα τοῦ κυβερνήτου, ἐνῶ τὸν ἔκαμαν ἀγαπητὸν εἰς τὸν λαόν, τὸν κατέστησαν μισητὸν εἰς τοὺς προκρίτους. Πρῶτον κατήργησε τὸ κοινοτικὸν σύστημα καὶ διήρεσε ὅλην τὴν ἐπικράτειαν εἰς ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι εἶχον ὡς διοικητὰς ἐπιτρόπους ποὺ τοὺς διώριζεν ὁ ἴδιος. Ἡ σοβαρωτέρα ὅμως ἐνέργειά του ἦτο ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς καὶ ἡ ἵδρυσις τοῦ Πανελληνίου· αὐτὸ ἦτο ἕνα συμβούλιον ἀπὸ 27 μέλη τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Καποδιστρίου. Πρόεδρος τῆς «Γενικῆς Γραμματείας» διωρίσθη ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, ἱστορικὸς καὶ διπλωμάτης τοῦ Ἀγῶνος. Τὰ μέτρα αὐτὰ δὲν ἦσαν ἐπιβλαβῆ εἰς τὰ κοινὰ συμφέροντα· πολλοὶ ἀγωνισταί, (Κολοκοτρώνης, Ὑψηλάντης καὶ Κανάρης) τὰ ἐπεδοκίμαζον. Ἄλλοι ὅμως ὀνομαστοὶ ἄνδρες ἦσαν ἀντίθετοι.

Τὰ παράπονα αὐτὰ καὶ ἡ ἀδυναμία του νὰ ἀποζημιώσῃ τοὺς Ὑδραίους διὰ τὰς φθορὰς ἐκ τοῦ πολέμου ἔφεραν τοὺς ἰσχυροτέρους

1. Διὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Ἰμπραὴμ ἐξ Ἑλλάδος μετέβη εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὁ ἴδιος ὁ Κόδριγκτον ὑπογράψας μετὰ τοῦ Μωχάμετ Ἀλῆ σχετικὴν σύμβασιν. Ὁ Ἰμπραὴμ ὅμως ἠδιαφόρησε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀντιπάλους του εἰς τὴν Ὕδραν. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ Κουντουριῶται, ὁ Μιαούλης, ὁ Μαυροκορδᾶτος, ὁ Κωλέττης καὶ ἄλλοι. Ἐκεῖ ἐσχημάτισαν χωριστὴν κυβέρνησιν. Σοβαρωτέραν ὅμως κατάστασιν ἀντιμετώπισεν ὁ κυβερνήτης εἰς τὴν Μάνην. Οἱ Μανιᾶται ἠρνήθησαν νὰ φορολογηθοῦν καὶ ἐπανεστάτησαν. Ὁ Καποδίστριας, ἐπειδὴ ἐθεώρει τοὺς Μαυρομιχαλαίους ὡς ὑποκινητὰς τῆς ἀνταρσίας, συνέλαβε καὶ ἐφυλάκισε τὸν γέροντα Πετρόμπεην. Τότε ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γεώργιος καὶ ὁ ἀδελφός του Κωνσταντῖνος ἐκαιροφυλάκτησαν ἔξω τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος τοῦ Ναυπλίου καί, ὅταν ἐπλησίασεν εἰς τὸν ναὸν ὁ Κυβερνήτης διὰ νὰ λειτουργηθῇ, τὸν ἐδολοφόνησαν (27 Σεπτεμβρίου 1831).

27 Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΟ ΤΟΥ 1824 ΚΑΙ ΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1824

Κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ἡ Ἱερὰ Συμμαχία σημειώνει τὴν πρώτην διπλωματικὴν ἧττάν της. Τί εἶχε συμβῆ; Τῆς ἐζητήθη ἀπὸ τοὺς μονάρχας τῆς Ἱσπανίας καὶ Πορτογαλίας νὰ τοὺς βοηθήσῃ, διὰ νὰ συντρίψουν τὰ κινήματα τῶν ἀποίκων των τῆς κεντρικῆς καὶ νοτίου Ἀμερικῆς· αὐτὴ ὅμως δὲν τὸ ἐτόλμησε διότι:

Πρῶτον, ὁ Πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Μονρόε εἰς τὸ ὁμώνυμον «Δόγμα» αὐτοῦ διεκήρυσσεν:

«Θὰ ἐθεωρούσαμεν ὁποιανδήποτε ἀπόπειραν ἐκ μέρους τῶν Εὐρωπαίων, ὅπως ἐπεκτείνουν τὸ σύστημά των εἰς ὁποιονδήποτε τμῆμα τοῦ ἡμισφαιρίου αὐτοῦ ὡς ἐπικίνδυνον διὰ τὴν ἀσφάλειάν μας».

Δεύτερον, καὶ ἡ Ἀγγλία — τὴν ὁποίαν συνέφερεν δι' ἐμπορικοὺς λόγους ὁ ἐκτοπισμὸς τῶν Ἱσπανῶν καὶ Πορτογάλων ἀπὸ τὰς πλουσίας αὐτὰς ἀποικίας — ἐτήρησε τὴν πολιτικὴν γραμμὴν τοῦ Μονρόε· ἔφθασε μάλιστα τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1824, διὰ τοῦ ὑπουργοῦ της ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Γεωργίου Κάνιγγ, νὰ ἀναγνωρίσῃ ὡς ἀνεξάρτητα κράτη τὸ Μεξικόν, τὴν Βενεζουέλαν, τὴν Βραζιλίαν κλ.

Ἄλλο πλῆγμα ἐδέχθη ἡ Ἱερὰ Συμμαχία πάλιν ἀπὸ τὸν ὑπουργὸν τῆς Ἀγγλίας Γ. Κάνιγγ. Καὶ ἰδοὺ πῶς: Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, μόλις ἐπληροφορήθη ὅτι ἡ Ρωσία ἤθελε τὸν τεμαχισμὸν τῆς Ἑλλάδος, ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τῆς Ἀγγλίας. Εἰς τὸ αἴτημα αὐτὸ ὁ Κάνιγγ ἀπήντησε τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1824 μὲ μίαν ἐπιστολήν του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐκεῖ ὁ Ἄγγλος φιλέλλην ἔγραφεν ὅτι ἡ χώρα του θὰ μείνῃ οὐδετέρα εἰς τὴν μεταξὺ τῆς Πύλης καὶ τῆς Ἑλλάδος διαφορὰν καὶ ὅτι δὲν θὰ ἐπιβάλῃ κανένα συμβιβασμόν, ποὺ δὲν θὰ εἶχε τὴν συγκατάθεσιν τῶν ἐπαναστατῶν.

Τότε ἡ Ρωσία, διὰ νὰ μὴ εὑρεθῇ εἰς μειονεκτικὴν θέσιν ἀπέναντι τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸ ἑλληνικὸν θέμα, ἐπρότεινε νὰ μεσολαβήσουν αἱ Δυνάμεις εἰς τὴν Πύλην καὶ τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ διακοποῦν αἱ ἐχθροπραξίαι.

Ὁ Κάνιγγ ὅμως, ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι ὁ Μαχμοὺτ δὲν θὰ ἐδέχετο τὴν ἐπέμβασιν αὐτήν, ἀνέβαλε τὴν λῆψιν μιᾶς παρομοίας ἀποφάσεως. Καὶ τότε συνέβη τὸ περίεργον φαινόμενον ὁ ἴδιος ὁ Μέτερνιχ νὰ ζητήσῃ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἀλλὰ ἐπειδή, ἔπειτα ἀπὸ τὰς ἐπιτυχίας τοῦ Ἰμπραήμ, ἐνισχύθη ἡ γαλλικὴ ἐπιρροή, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ρωσία ἐζήτησαν νὰ εὕρουν κατάλληλον περίστασιν διὰ νὰ λύσουν τὸ *ἑλληνικὸν ζήτημα*. Καὶ αὐτὴ ἐδόθη ἀπὸ ἕνα ἔγγραφον τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὸ ὁποῖον συνέταξεν ὁ Μαυροκορδᾶτος· δι' αὐτοῦ ἐζητεῖτο ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν νὰ προστατεύσῃ τὴν Ἑλλάδα. Μὲ τὸ ἔγγραφον αὐτὸ ἡ Ἀγγλία εἶχεν ἀποκτήσει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπέμβῃ ἐπισήμως εἰς τὴν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς Πύλης διαφοράν. Τὸ δικαίωμά της αὐτὸ εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τὸ ἀναγνωρίσῃ καὶ αὐτὴ ἡ Ρωσία, ὅταν εἰς τὸ Αἰγαῖον εἰσῆλθον καὶ πολεμικὰ πλοῖα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἔτσι μὲ τὴν συμφωνίαν αὐτὴν τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ἐφαίνετο ὅτι ἦτο πολὺ σύντομος ἡ λύσις τοῦ ἑλληνικοῦ θέματος, ἐὰν ἡ Γαλλία καὶ ἡ Αὐστρία δὲν ἔφερον ἀντιδράσεις. Ὅταν ὅμως περὶ τὰ τέλη τοῦ 1825 ἀπέθανεν ὁ τσάρος Ἀλέξανδρος καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1827 τὴν πρωθυπουργίαν τῆς Ἀγγλίας ἀνέλαβεν ὁ ἴδιος ὁ Κάνιγγ, ἐδημιουργήθησαν εὐνοϊκαὶ συνθῆκαι πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ θέματος.

ΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ Κάνιγγ τότε, ἀφοῦ παρέσυρε πρὸς τὰς ἀπόψεις του καὶ τὸν νέον τσάρον *Νικόλαον* καὶ τὸν φιλέλληνα βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον τὸν Γ', ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν νὰ τακτοποιήσῃ τὸ ἑλληνικὸν θέμα. Πράγματι, ἔπειτα ἀπὸ τετραμήνους προσπαθείας του, ὑπεγράφη εἰς τὸ Λονδῖνον ἀπὸ τὰς κυβερνήσεις τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Γαλλίας ἡ Ἰουλιανὴ Σύμβασις (6 Ἰουλίου 1827), διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἑλλὰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀνεγνωρίζετο ὡς κράτος αὐτόνομον ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου.

Δευτέρα συμμαχικὴ πρᾶξις, σχετικὴ μὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς χώρας μας, εἶναι ἡ σύμβασις τῆς 10ης Μαρτίου 1829. Μὲ αὐτὴν ἐκανονίζοντο τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ὕψος τῆς γραμμῆς Παγασητικοῦ — Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ ἐδίδοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ Κυκλάδες καὶ ἡ Εὔβοια.

Τρίτη εἶναι ἡ συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως (Σεπτ. 1829), μὲ τὴν ὁποίαν ἡ Ρωσία ὑπεχρέωνε τὴν Τουρκίαν νὰ ἀναγνωρίση τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ σύνορα ποὺ ἀνεφέραμεν.

Αἱ νῖκαι ὅμως τῆς Ρωσίας εἰς βάρος τῆς Τουρκίας ἐπέφερον ἀλλαγὴν εἰς τὰς διαθέσεις τῆς Ἀγγλίας, ὥστε εἰς τὸ *Πρωτόκολλον* τοῦ Λονδίνου (22 Ἰανουαρίου 1830) νὰ παρασύρη τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ρωσίαν νὰ δημιουργήσουν μὲν ἐλεύθερον βασίλειον εἰς τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὰ σύνορά του ὅμως περιωρισμένα εἰς τὴν γραμμὴν Ἀχελώου - Σπερχειοῦ. Τὴν συνθήκην αὐτὴν τὴν ἐδέχθη ἡ Πύλη, ἀλλὰ ὁ Καποδίστριας τὴν ἀπέρριψε, διότι ἤδη τὰ στρατεύματά του εἶχον φθάσει εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν καὶ εἶχον νικήσει εἰς τὴν μάχην τῆς Πέτρας.

Τέλος αἱ Προστάτιδες Δυνάμεις, διὰ νὰ θέσουν τέρμα εἰς τὰς ταραχάς, αἱ ὁποῖαι ἐδημιουργήθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδίστρια, εἰς τὰς 17 Μαΐου 1832 ὑπέγραψαν τὴν *συνθήκην τοῦ Λονδίνου*, μὲ τὴν ὁποίαν ἔδωσαν τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Ὄθωνα, υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκου. Δύο δὲ μῆνας ὕστερον ὑπεγράφη ἡ *σύμβασις τῆς Κων/πόλεως*, ἡ ὁποία καθώριζε τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ὕψος τοῦ Παγασητικοῦ - Ἀμβρακικοῦ.

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1821 ἔχει μεγίστην ἐθνικὴν σημασίαν, διότι μία μικρὰ γωνία γῆς μὲ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας τῶν κατοίκων της ἐκέρδισε τὴν ἐλευθερίαν της. Ἡ ἔνδοξος ἄλλοτε χώρα τῶν Ἑλλήνων, ἔρημος καὶ κατεστραμμένη ἀπὸ τὴν μακρὰν δουλείαν, ἀγνώριστος ἀπὸ τὸ πένθος τῆς συμφορᾶς της, κατώρθωσε νὰ θέση τέρμα εἰς τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν. Ἀλλὰ τὸ πλέον σημαντικὸν ἀπὸ τὴν ἐξέγερσιν ἐκείνην εἶναι ὅτι οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς καρτερίας καὶ αὐτοθυσίας των ἐδίδαξαν πῶς οἱ δοῦλοι γίνονται ἐλεύθεροι καὶ ὅτι ποτὲ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα δὲν ὑποκύπτει εἰς τὴν βίαν καὶ τὴν πίεσιν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΛΑΩΝ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1815 - 1914

Ἐπὶ 33 ἔτη μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος αἱ τύχαι τοῦ κόσμου ἐρρυθμίζοντο ἀπὸ τὰς Δυνάμεις τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας. Ἀλλὰ ὁ ἀντιλαϊκὸς αὐτὸς Σύνδεσμος δὲν ἠδυνήθη νὰ διασώση τὰ δυναστικὰ καθεστῶτα, διότι οἱ λαοὶ (διαποτισμένοι ἀπὸ τὰς ἰδέας τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως), εἶχον ἀναπτύξει ἰσχυρὰ ἐθνικὰ συναισθήματα καὶ κατώρθωσαν διὰ τῆς πάλης των νὰ ἐπιτύχουν ἐλευθερίας. Δύο μάλιστα μεγάλαι ἐθνότητες τῆς Εὐρώπης, ἡ γερμανικὴ καὶ ἡ ἰταλική, (αἱ ὁποῖαι ἦσαν, ὡς γνωστόν, χωρισμέναι εἰς πολλὰ κρατίδια), κατώρθωσαν περὶ τὸ 1870 νὰ ἑνοποιηθοῦν καὶ νὰ ἐμφανισθοῦν ὡς δυνάμεις παγκοσμίου σημασίας.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰς Δυνάμεις αὐτὰς τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἐμφανίζεται ὡς μεγάλη δύναμις εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολὴν ἡ Ἰαπωνία, ἐνῶ εἰς τὸ δυτικὸν ἡμισφαίριον μετὰ τὸ 1865 ἀνατέλλει μία δύναμις παγκοσμίου κύρους: αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς.

Ἔτσι βλέπομεν ὅτι ἡ Ἱστορία ἀπὸ τοῦ 19ου αἰῶνος δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀλλὰ ἐκτείνεται εἰς ὅλας τὰς ἠπείρους· καὶ δὲν εἶναι πλέον εὐρωπαϊκή — γίνεται παγκόσμιος.

Ἀκόμη θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς κυριαρχίας ἢ αὐτοδιαθέσεως τῶν ἐθνοτήτων, ποὺ ἀπετέλει τὴν βάσιν τῶν πολιτικῶν μεταβολῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐμφανίζεται καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς δημοκρατικῆς διακυβερνήσεως τῶν λαῶν· ὁ δῆμος (λαὸς) συμμετέχει περισσότερον εἰς τὴν διοίκησιν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν κοινῶν. Αἱ δύο αὐταὶ δυνάμεις, δηλαδὴ ἡ δημοκρατία καὶ ὁ ἐθνικισμός,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μαζὺ μὲ τὴν βιομηχανικὴν ἐπανάστασιν, ποὺ φθάνει εἰς μεγάλην ἀνάπτυξιν περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος, ὑπῆρξαν οἱ κύριοι παράγοντες, οἱ ὁποῖοι ἤλλαξαν τὴν μορφὴν τοῦ κόσμου ποὺ μᾶς ἐκληροδοτότησε τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἴδωμεν καλύτερον ὅλας αὐτὰς τὰς ἐξελίξεις, θὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἐπισκόπησιν ἑνὸς ἑκάστου κράτους χωριστά.

28 Η ΓΑΛΛΙΑ ΚΑΙ Η ΑΓΓΛΙΑ

Η ΓΑΛΛΙΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1914

Ἡ Γαλλία δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἑστία ὅλων τῶν ἐξελίξεων εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα. Ὁσάκις συνέβαινε κάτι σπουδαῖον εἰς τὴν χώραν αὐτήν, ἕνα μέγα τμῆμα τῆς ἠπείρου ὑφίστατο τὴν ἐπίδρασίν του. Ἐλέγετο διὰ τοῦτο ὅτι «ὅταν ἡ Γαλλία ἦτο κρυωμένη, ὅλη ἡ Εὐρώπη ἐπταρνίζετο».

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος, εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας ἀνῆλθεν ὁ *Λουδοβῖκος ΙΗ'*, ὁ ὁποῖος παρεχώρησε μερικὰς ἐλευθερίας. Ὅταν ὅμως τὸ 1824 ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἀπέθανε καὶ τὸν διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Κάρολος ὁ Γ', τὰ πράγματα μετεβλήθησαν. Αὐτὸς ἠθέλησε νὰ στηρίξῃ τὴν βασιλείαν του ἐπὶ τοῦ κλήρου καὶ τῶν εὐγενῶν. Ἕνεκα τούτου μεγάλη ἀντιπολίτευσις ἐξεδηλώθη ἐναντίον του. Τότε αὐτὸς προσεπάθησε νὰ στρέψῃ εἰς ἐξωτερικὰ ζητήματα τὴν προσοχὴν τῶν Γάλλων. Τὸ 1827 - 28 ἐβοήθησε τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν καὶ τὸ 1830 κατέλαβε τὸ Ἀλγέριον. Ἐν τούτοις ὁ γαλλικὸς λαὸς τὸ 1830 ἐπανεστάτησε (Ἰουλιανὴ ἐπανάστασις) καὶ ἀνεκήρυξε βασιλέα τὸν δοῦκα τῆς Ὀρλεάνης *Λουδοβῖκον Φίλιππον*. Ἀλλὰ ἡ βασιλεία δὲν ἠδύνατο νὰ σταθῇ, διότι μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας εἶχε γίνει ἰσχυρὰ ἡ ἀστικὴ τάξις, ἡ ὁποία καὶ ἀνέτρεψε τὴν βασιλείαν διὰ τῆς *Φεβρουαριανῆς ἐπαναστάσεως* (1848) καὶ ἐπέβαλε τὴν *Δευτέραν Δημοκρατίαν*.

Πρῶτος πρόεδρος αὐτῆς ἐξελέγη ὁ *Λουδοβῖκος Ναπολέων*. Οὗτος ὅμως ἀνέτρεψε τὴν δημοκρατίαν καὶ, ἀφοῦ ἐστέφθη αὐτοκράτωρ, κατέβαλε μεγάλας προσπαθείας νὰ δοξάσῃ τὴν χώραν του.

Ἡ ἄνοδός του εἰς τὸν θρόνον ἔφερε μίαν περίοδον πλήρη γεγονότων. Ὁ νέος αὐτοκράτωρ ἦτο κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῆς *ἀρχῆς τῶν ἐθνοτήτων*. Ἡ ἀρχὴ αὕτη διεκήρυττεν ὅτι «ἀφοῦ τὸ ἔθνος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κυβερνᾶται, ὅπως τοῦ ἀρέσει, πρέπει ἑπομένως νὰ ἀποτελῇ καὶ ἀνεξάρτητον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κράτος». Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν ἐμφορούμενος ὁ Ναπολέων διετέθη εὐμενῶς ὑπὲρ τῶν ἐξεγερθέντων Κρητῶν κατὰ τὸ 1866 καὶ ὑπεστήριξε καὶ τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τοὺς ἀγῶνας των κατὰ τὸν Αὐστριακῶν.

Ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἐμποδίση τὴν ἕνωσιν τῶν γερμανικῶν ἐθνοτήτων, περιεπλάκη εἰς πόλεμον μὲ τοὺς Πρώσσους, ἀλλὰ νικηθεὶς εἰς τὸ *Σεντὰν*, συνελήφθη αἰχμάλωτος (Σεπτέμβριος 1870). Μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν του οἱ Γάλλοι ἐπανέφεραν τὴν Τρίτην Δημοκρατίαν, ἡ ὁποία, ἀφοῦ ματαίως ἐπάλαισεν ἐπὶ 6 μῆνας, διὰ νὰ ἀπομακρύνη τὰ γερμανικὰ στρατεύματα ἀπὸ τὰ γαλλικὰ ἐδάφη, τὸ 1871 ἔκλεισαν εἰρήνην. Δι' αὐτῆς ἡ Γαλλία παρεχώρει εἰς τοὺς νικητάς της τὰς πλουσίας ἐπαρχίας τῆς *Ἀλσατίας* καὶ *Λωρραίνης*.

Μετὰ τὴν ἧττα τοῦ 1871 ἡ *Γ' Δημοκρατία* εἰργάσθη διὰ νὰ πληρώση τὰς πολεμικὰς ἀποζημιώσεις καὶ νὰ ἑτοιμάση ἰσχυρὸν στρατὸν, διὰ νὰ ἐπιτύχη τὴν «ρεβὰνς» (ἐκδίκησιν) ἀπὸ τὴν Γερμανίαν.

Ἐπειδὴ δὲ περὶ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ἡ *βιομηχανία* της εἶχεν ἀρκετὰ προχωρήσει, ἀντιμετώπισε *πρόβλημα ἀποικιῶν*. Μετὰ τὸ *Ἀλγέριον* οἱ Γάλλοι κατέλαβον τὴν *Σενεγάλην*, τὴν Σαχάραν, τὴν Τυνησίαν καὶ τὸ Μαρόκον. Περὶ τὸ 1885 ἐξηπλώθησαν ἀποικιακῶς εἰς τὸ Λάος καὶ τὴν *Ἰνδοκίναν*. Ἔτσι ἡ Γαλλία περὶ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ δευτέρα ἀποικιακὴ δύναμις τοῦ κόσμου μετὰ τὴν Ἀγγλίαν.

Η ΑΓΓΛΙΑ. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος σημειώνεται ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις. Αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ μάζας αἱ *ἀτμομηχαναὶ* πρὸς κίνησιν τῶν ἐργοστασίων καὶ τῶν μέσων μεταφορᾶς. Ἀκόμη εἰς τὸ ὅτι τὸ ὑπέδαφος τῆς χώρας αὐτῆς ἔχει πλούσια κοιτάσματα γαιανθράκων, διὰ νὰ τροφοδοτοῦν τὰς ἀτμομηχανὰς τῶν ἐργοστασίων της, τῶν σιδηροδρόμων καὶ τῶν ἀτμοπλοίων.

Ἡ ἵδρυσις μεγάλων ἐργοστασίων εἰς τὰς περιφερείας ποὺ παρῆγον *γαιάνθρακα* καὶ *μέταλλα* συνετέλεσε νὰ δημιουργηθοῦν πολυάνθρωποι πόλεις ἀπὸ ἐργάτας καὶ ἐπαγγελματίας *(Μπίρμπιχαμ, Μάντζεστερ, Γλασκώβη)* καὶ νὰ ἐπέλθουν τεράστιαι ἀλλαγαὶ εἰς τὰς *κοινωνικὰς* καὶ *οἰκονομικὰς σχέσεις*.

Ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν ἡ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις μὲ τὰ ἐπακόλουθά της μετεδόθη εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην καὶ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐπειδὴ οἱ ἀστοὶ τῶν μεγάλων πόλεων δὲν ἀντιπροσωπεύοντο εἰς τὴν κυβέρνησιν, διότι εἰς τὴν βουλὴν τῶν Κοινοτήτων εἰσήρχοντο προνομιακῶς οἱ μεγαλογαιοκτήμονες, ἐζήτησαν δι' εἰρηνικῆς πάλης καὶ ἀπέκτησαν καὶ αὐτοὶ περιωρισμένα ἐκλογικὰ δικαιώματα. Ὅταν δὲ ἐξελέγησαν ἀρκετοὶ ἀστοὶ βουλευταί, κατήργησαν τὸ «προστατευτικὸν σύστημα ἐμπορίου», ποὺ ηὐνόει τὰ προϊόντα τῶν μεγαλογαιοκτημόνων, καὶ ἐπέβαλον τὸ *ἐλεύθερον ἐμπόριον*, μὲ τὸ ὁποῖον εἰσήγοντο εἰς τὴν Ἀγγλίαν εὐθηνὰ ἀποικιακὰ προϊόντα. Ἐξ ἄλλου οἱ φιλελεύθεροι βουλευταὶ ἐπέτυχον τὴν *ἐθνικὴν ἰσότητα* τῶν Ἰρλανδῶν πρὸς τοὺς Ἄγγλους καὶ τῶν Καθολικῶν Ἄγγλων μὲ τοὺς Ἀγγλικανοὺς κατὰ τὸ θρήσκευμα.

Ἔπειτα ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν καὶ δικαίαν διαρρύθμισιν τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος ἡ Ἀγγλία ἀφοσιώνεται εἰς τὴν ἐπέκτασιν καὶ *ὀργάνωσιν τοῦ ἀχανοῦς ἀποικιακοῦ της κράτους*. Εἰς τὸν τομέα αὐτὸν ὑπῆρξεν ἀσυναγώνιστος, διότι κατώρθωσεν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς μεγάλης βασιλίσσης της *Βικτωρίας* (1837 - 1901) νὰ δημιουργήσῃ μίαν ἀποικιακὴν αὐτοκρατορίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐλέχθη μὲ ἀρκετὴν δόσιν ὑπερβολῆς ὅτι «οὐδέποτε δύει ὁ ἥλιος». Καὶ διὰ νὰ γνωρίσετε τὴν ἔκτασιν τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Ἄγγλων, θὰ ἀπαριθμήσωμεν τὰς πλέον σημαντικὰς ἐκ τῶν ἀποικιῶν της:

Εἰς τὸ δυτικὸν ἡμισφαίριον τὴν βάσιν τοῦ ἀγγλικοῦ ἀποικιακοῦ κράτους ἀπετέλεσεν ὁ *Καναδᾶς*, ὁ ὁποῖος τὸ 1867 συνεκρότησεν αὐτόνομον ὁμοσπονδίαν 14 Πολιτειῶν ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Ἀγγλικῆς Κοινοπολιτείας.

Εἰς τὴν *Ἄπω Ἀνατολὴν* τὸ 1857 ἡ Ἀγγλία ἐξεμεταλλεύθη μίαν ἐπανάστασιν τῶν Ἰνδιῶν καὶ ὑπέταξε τὰς Ἰνδίας, τὸ Πακιστὰν καὶ τὴν Βιρμανίαν.

Εἰς τὴν *Ν. Ἀφρικήν*, ἀφοῦ εἰς τὸν πόλεμον τῶν Μπόερς (1899 - 1902) συνέτριψε τοὺς Ὁλλανδοὺς ἀποίκους καὶ τοὺς ἰθαγενεῖς Κάφρους, ἵδρυσε τὴν Ἀφρικανικὴν Ἕνωσιν. Εἰς τὴν Αἴγυπτον τὸ 1882, ἐπωφεληθεῖσα ἐπαναστάσεως τῶν Αἰγυπτίων κατὰ τῶν Εὐρωπαίων, ἔθεσε στερεὸν πόδα εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Νείλου καὶ ἐπέτυχε νὰ καταλάβῃ τὸ Σουδὰν καὶ νὰ ἐξουσιάζῃ ἐπὶ τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ.

Εἰς τὴν *Ὠκεανίαν* κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος ἐκαρπώθη τὴν *Αὐστραλίαν* καὶ τὴν *Νέαν Ζηλανδίαν*.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰς κτήσεις αὐτάς, διὰ νὰ στερεώσῃ τὴν ἐξου-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σίαν της ἐπὶ τῆς *Μεσογείου* καὶ τοῦ θαλασσίου δρόμου πρὸς τὰς Ἰνδίας, κατέλαβε καὶ τὰς ἑξῆς ναυτικὰς βάσεις: Τὸ *Γιβραλτάρ*, τὴν *Μάλταν*, τὴν *Κύπρον*, τὸ *Ἄντεν* (εἰς Ἀραβίαν), τὸ *Κολόμπο* (εἰς τὴν Κεϋλάνην), τὴν *Σιγκαπούρην* καὶ τὸ *Χόγκ Κόγκ* (εἰς τὴν Κίναν).

Τὴν πολιτικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν τῆς χώρας αὐτῆς κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα πολὺ ὑπεβοήθησαν οἱ δύο μεγάλοι πρωθυπουργοὶ τῆς βασιλίσσης Βικτωρίας *Ντισραέλι* καὶ *Γλάδστον*. Ὁ πρῶτος ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν Συντηρητικῶν καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀναθεώρησιν τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ὁ δεύτερος ἦτο ἀρχηγὸς τῶν φιλελευθέρων καὶ εἰργάσθη διὰ τὴν κατάργησιν τῆς δουλείας εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἀποικίας καὶ διὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Ἑπτανήσου καὶ τῆς Θεσσαλίας, εἰς τὴν Ἑλλάδα· ἐπίσης δὲν ἐδίστασεν ὁ Γλάδστον νὰ καταγγείλῃ τοὺς Τούρκους διὰ τὰς ὠμότητάς των κατὰ τῶν Χριστιανῶν.

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω, ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πολιτικὴ ἰσχὺς τῆς Ἀγγλίας περὶ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος εἶχον φθάσει εἰς τὸ ὕψιστον σημεῖον.

29 ΑΥΣΤΡΙΑ ΚΑΙ ΙΤΑΛΙΑ

Η ΑΥΣΤΡΙΑ. ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΟΟΥΓΓΡΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Εἰς τὴν Αὐστρίαν, ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἕνα μωσαϊκὸν ἐθνοτήτων, ὁ σεισμὸς ποὺ προεκάλεσεν ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1848 ἦτο περισσότερον αἰσθητός. Εἰς τὴν Βιέννην ἔγιναν σοβαραὶ ταραχαὶ καὶ ὁ Μέττερνιχ ἀνετράπη. Ἡ πτῶσις τοῦ Μέτερνιχ σημειώνει τὸ τέλος τοῦ δεσποτισμοῦ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν ἐξάρθρωσιν τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας.

Εἰς τὴν *Πράγαν* ἱδρύθη χωριστὴ βουλὴ διὰ τὴν Βοημίαν, Μοραβίαν καὶ Σιλεσίαν. Συγχρόνως ἐπανεστάτησαν ἡ αὐστριακὴ Πολωνία καὶ ἡ βόρειος Ἰταλία. Ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις διεπραγματεύθη μὲ τοὺς ἐπαναστάτας, διὰ νὰ κερδίσῃ καιρόν. Κατόπιν ἐξαπέλυσε τὰ στρατεύματά της καὶ κατέπνιξε τὰς ἐπαναστάσεις.

Ἐπικίνδυνον ἐξέλιξιν ἔλαβεν ἡ κατάστασις εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ὅπου ὁ πρόεδρος τῆς ἀνεξαρτήτου κυβερνήσεως *Λουδ. Κόσουτ*, εἶχε κηρύξει ἐθνικὸν συναγερμὸν κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ τὰ στρατεύματά του κατήγαγον πολλὰς νίκας. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ τὸ κίνημα κατεπνίγη διὰ τῆς ἐπεμβάσεως ρωσικῶν στρατευμάτων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀπὸ τὸ 1849, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν κινημάτων αὐτῶν, εἰς τὴν Αὐστρίαν ἐπικρατοῦν καὶ πάλιν τὰ συντηρητικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα διοικούμενα ἀπὸ τὸν στιβαρὸν αὐτοκράτορα *Φραγκῖσκον Ἰωσὴφ* κατώρθωσαν νὰ διασώσουν τὴν αὐτοκρατορίαν. Ἀλλὰ ἡ συντριβὴ τῶν στρατιωτῶν της ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὸ Σολφερῖνον τῆς βορείου Ἰταλίας καὶ τὴν Σάδοβαν συνετέλεσεν ὥστε ἀπὸ τὸ 1866 ἡ Αὐστρία νὰ ἐκπέση εἰς Δύναμιν δευτερευούσης σημασίας.

Ἡ ἀνάγκη ὅμως νὰ κρατήση δεσπόζουσαν θέσιν εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην ὤθησε τὸν Φραγκῖσκον Ἰωσὴφ νὰ προαγάγη εἰς βασίλειον τὴν Οὐγγαρίαν. Ἔτσι ἐσχηματίσθη ἡ *Δυαδικὴ Αὐτοκρατορία* ἢ *Αὐστροουγγαρία*, ποὺ διετηρήθη μέχρι τοῦ 1918. Εἰς τὸ νέον σχῆμα ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας ἔφερε καὶ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἐστέφετο χωριστὰ εἰς τὰς δύο χώρας. Κατὰ τὰ ἄλλα ἑκάστη χώρα εἶχε ἰδικήν της βουλὴν καὶ κυβέρνησιν.

Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ὁ Φραγκῖσκος Ἰωσήφ, φοβούμενος ἕνεκα τῆς ρωσικῆς ἐπεκτάσεως, τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐπιρροῆς του εἰς τὰ Βαλκάνια, ὑπέγραψε τὴν Γερμανοαυστριακὴν ἀμυντικὴν συμμαχίαν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ 1882 εἰσῆλθε καὶ ἡ Ἰταλία. Ἔτσι ἀπὸ τὸ ἔτος αὐτὸ ἐμφανίζεται ἡ λεγομένη *«Τριπλῆ Συμμαχία»*, μία πανίσχυρος ἕνωσις τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς μέχρι τῆς Σικελίας.

ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΩΝ ΙΤΑΛΙΚΩΝ ΕΘΝΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΝΩΣΙΣ ΑΥΤΩΝ

Ἡ Ἰταλία περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος εἶναι χωρισμένη εἰς πολλὰ κρατίδια, τὰ ὁποῖα κυβερνοῦν ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες· μέγα μέρος ὅμως αὐτῆς κατέχεται ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν.

Διὰ νὰ ἐπιτύχουν συνταγματικὴν διακυβέρνησιν ἀπὸ τοὺς ἡγεμόνας των καὶ ἐλευθερίαν ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν πολλοὶ φιλελεύθεροι πατριῶται ἱδρύουν τὴν μυστικὴν ὀργάνωσιν *Καρμπονάροι* (ἀνθρακεῖς). Αὐτοὶ τὸ 1820 καὶ τὸ 1830 ὠργάνωσαν ἐξεγέρσεις εἰς τὴν Νεάπολιν καὶ τὴν βόρειον Ἰταλίαν, αἱ ὁποῖαι κατεπνίγησαν ἀπὸ τοὺς Αὐστριακούς.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ πόθος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἕνωσιν δὲν ἐξέλιπεν. Ἀπὸ τοῦ 1831 κήρυξ τῶν δύο αὐτῶν ἰδανικῶν τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ εἶναι ὁ Ἰωσὴφ *Ματσίνι*, ὁ ὁποῖος ἵδρυσε τὴν μυστικὴν ὀργάνωσιν *«Νέα Ἰταλία»*, ποὺ ἐζήτει τὴν ἕνωσιν τῶν προσπαθειῶν ὅλων τῶν Ἰταλῶν πρὸς δημιουργίαν μιᾶς ἡνωμένης καὶ δημοκρατικῆς Ἰτα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λίας. Τὸ 1848 ὁ Ματσίνι, ἐκμεταλλευόμενος τὸν ἀντίκτυπον ποὺ εἶχεν ἡ Φεβρουαριανὴ ἐπανάστασις εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἰταλῶν, ὠργάνωσεν ἐπαναστάσεις εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν. Ἀλλὰ καὶ αὐταί, παρὰ τὰς ἐπιτυχίας ποὺ ἐσημείωσαν εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν, κατεστάλησαν.

Ἔπειτα ἀπὸ τὰς ἀποτυχίας αὐτὰς οἱ Ἰταλοὶ πατριῶται ἐδέχθησαν νὰ συνεργασθοῦν διὰ τὴν ἕνωσιν μὲ τὸ κρατίδιον τῆς Σαρδηνίας, τὸ ὁποῖον εἶχε συνταγματικὴν βασιλείαν καὶ πρωθυπουργὸν τὸν μεγαλοφυῆ πολιτικὸν *Καβούρ*. Αὐτός, ἐπειδὴ ἐβοήθησε μὲ στρατὸν τὸν Ναπολέοντα Γ' κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ἐπέτυχε νὰ τὸν κάμῃ σύμμαχόν του. Πραγματικῶς ὅταν τὸ 1859 οἱ Αὐστριακοὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἰταλῶν, ὁ Ναπολέων ἔσπευσεν εἰς βοήθειαν τῶν συμμάχων του καὶ οἱ Αὐστριακοὶ ἔπαθον πανωλεθρίαν εἰς τὴν μάχην τοῦ *Σολφερῖνο*. Νοτιώτερον ὁ ἐθνικὸς ἥρως τῶν Ἰταλῶν *Ἰωσὴφ Γαριβάλδης* (1) μὲ 1000 μόνον «ἐρυθροχίτωνας» ἀπηλευθέρωσε τὴν Σικελίαν καὶ τὴν νότιον Ἰταλίαν.

Ἔπειτα ἀπὸ τὰς νίκας αὐτὰς ὅλη ἡ Ἰταλία ἐπέτυχε τὴν ἕνωσίν της ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ βασιλέως τῆς Σαρδηνίας καὶ Πεδεμοντίου *Βίκτωρος Ἐμμανουὴλ* τοῦ Β' (1861).

Τὸ 1882 ἡ Ἰταλία, θιγεῖσα διότι ἡ Γαλλία κατέλαβε τὴν Τυνησίαν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Τριπλῆν Συμμαχίαν. Μετὰ τὴν διπλωματικὴν αὐτὴν τοποθέτησιν καὶ μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἰσχυρῶν συμμάχων της ἀνέπτυξεν ἀποικιακὴν πολιτικήν. Τὸ 1890 κατέλαβεν εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἀφρικήν, τὴν *Ἐρυθραίαν* καὶ μέρος τῆς *Σομαλίας*· ὅταν ὅμως ἐπεχείρησε νὰ κατακτήσῃ καὶ τὴν *Ἀβησσυνίαν*, ἐνικήθη ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἀβησσυνῶν *Μενελίκ* εἰς τὴν μάχην τῆς *Ἀδούης* (1896).

Τὸ 1911 ἤρχισε πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν *Τριπολίτιδα*, τὴν *Κυρηναϊκὴν* καὶ τὰ *Δωδεκάνησα*. Ἔτσι ἡ Ἰταλία ἀποβαίνει δεσπόζουσα δύναμις εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον καὶ ἐπιδιώκει νὰ ἐπεκταθῇ εἰς βάρος τῆς πατρίδος μας.

---

1. Ὁ Γαριβάλδης ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐπαναστάσεις τῆς Βραζιλίας καὶ τῆς Οὐρουγουάης. Τὸ 1848 ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἠγωνίσθη πολλάκις κατὰ τῶν Αὐστριακῶν. Κατὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ἔστειλεν εἰς τὴν νῆσον ἀρκετοὺς ἐρυθροχίτωνας, διὰ νὰ πολεμήσουν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Κρητῶν. Οἱ ἐρυθροχίτωνες ἦσαν ἐθελονταὶ ἐλαφρῶς ὡπλισμένοι (εὔζωνοι), οἱ ὁποῖοι (διὰ νὰ διακρίνωνται ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν φημισμένην λεγεῶνα τοῦ Γαριβάλδη) ἐφόρουν ἐρυθρὸν χιτῶνα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

30 ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑ

Η ΕΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΕΘΝΟΤΗΤΩΝ ΕΙΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΝ

Πολὺ ἀκόμη πρὸ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης ἡ γερμανικὴ ἐθνότης ἦτο χωρισμένη εἰς πολλὰ κρατίδια. Ἕνωσιν αὐτῶν (τελείως ὅμως χαλαρὰν) ἀπετέλει ἡ σχηματισθεῖσα τὸ 1815 Γερμανικὴ Συνομοσπονδία, τὴν ὁποίαν ἐπενόησε ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Αὐστρίας Μέττερνιχ, διὰ νὰ ἐξουσιάζη τὰ γερμανικὰ κρατίδια. Τὴν ἡγεσίαν ὅμως τῆς Συνομοσπονδίας ἐζήτει καὶ ἡ Πρωσσία. Ἔτσι ἐξ αἰτίας τῶν ἀντιζηλιῶν τῶν δύο αὐτῶν δυνάμεων, ἡ πραγματοποίησις τῆς ἑνώσεως καθίστατο ἀδύνατος.

Σημαντικὸν βῆμα πρὸς ἑνοποίησιν τῆς Γερμανίας ἀπετέλεσεν ἡ *«Κοινὴ Ἀγορὰ»* ὅλων τῶν γερμανικῶν κρατιδίων, ἡ ὁποία ἔγινε τὸ 1834 ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Πρωσσίας. Διὰ τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς ὅλα τὰ γερμανικὰ κράτη, ἐκτὸς τῆς Αὐστρίας, κατήργησαν τοὺς τελωνειακοὺς φραγμοὺς εἰς τὰς μεταξύ των οἰκονομικὰς σχέσεις.

Ἡ Φεβρουαριανὴ ἐπανάστασις τῆς Γαλλίας εἶχεν ἀπήχησιν καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Γερμανῶν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν λαϊκῶν ἐξεγέρσεων, αἱ ὁποῖαι ἐξέσπασαν τὸ 1848 εἰς τὸ Βερολῖνον, ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας συνεκάλεσεν εἰς Φραγκφούρτην τοὺς βουλευτὰς τῆς Γερμανικῆς Συνομοσπονδίας διὰ νὰ ἑτοιμάσουν Σύνταγμα. Αὐτοί, ἀφοῦ ἐψήφισαν τὸ Σύνταγμα, προσέφεραν τὸ στέμμα τῆς Γερμαν. Συνομοσπονδίας εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας. Αὐτὸς ὅμως δὲν τὸ ἀπεδέχθη, ἐπειδὴ ἡ προσφορά του προήρχετο ἀπὸ λαϊκὴν συνέλευσιν. Ἀλλὰ καὶ δύο ἔτη ἀργότερον, ὅταν τοῦ τὸ προσέφεραν οἱ ἡγεμόνες τῶν γερμανικῶν κρατιδίων, συνήντησε τὴν ἄρνησιν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Γαλλίας.

Τελικῶς ἡ ἕνωσις τῆς Γερμανίας συνετελέσθη ἀπὸ τὸν δυναμικὸν καγκελλάριον τῆς Πρωσσίας *Βίσμαρκ* διὰ τοῦ «αἵματος καὶ τοῦ σιδήρου». Οὗτος, ἀφοῦ ἐπέβαλε τὴν ὑποχρεωτικὴν θητείαν καὶ ὠργάνωσεν ἰσχυρὸν στρατόν, τὸν ὡδήγησεν εἰς λαμπρὰς νίκας ἐναντίον τῆς Δανίας, τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Γαλλίας. Τὸ 1871 μετὰ τὴν συντριβὴν τοῦ Ναπολέοντος Γ', ὁ νικηφόρος στρατὸς τῆς γερμανικῆς ἐθνότητος ἔστεψεν εἰς τὸ Παρίσι τὸν βασιλέα τῆς Πρωσσίας *Γουλιέλμον Α'* αὐτοκράτορα τοῦ ἑνιαίου γερμανικοῦ κράτους.

Ἔτσι ἀπὸ τοῦ 1871 ἐμφανίζεται εἰς τὸν πολιτικὸν ὁρίζοντα μία

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἰσχυρὰ γερμανικὴ αὐτοκρατορία, ἡ ὁποία συντόμως θὰ ἀνατρέψη τὴν ἰσορροπίαν τῶν Δυνάμεων καὶ θὰ σύρη τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τοὺς δύο παγκοσμίους πολέμους.

Ἀπὸ τὸ 1871 - 1890 ἡ Γερμανία μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν «σιδηροῦν καγκελλάριον» Βίσμαρκ, ἐργάζεται διὰ νὰ γίνη μεγάλη βιομηχανικὴ δύναμις καὶ νὰ ἐξαπλώση τὸ ἐμπόριόν της εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχη αὐτό, ὁ Βίσμαρκ ἐπεδίωξε νὰ ἀποκτήση ἀποικίας. Αἱ σημαντικώτεραι ἐξ αὐτῶν ἦσαν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἀφρικήν· ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικήν, τὴν Κίναν καὶ τὰς νήσους τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ ἐπεξετάθη τὸ ἀποικιακὸν κράτος τῆς Γερμανίας.

Ἡ δύναμις τῆς Γερμανίας φθάνει εἰς τὸν κολοφῶνα της κατὰ τὴν 25ετίαν ἀπὸ τοῦ 1889 - 1914, ὁπότε εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον ἀνέρζεται ὁ *Γουλιέλμος Β'*. Οὗτος ἦτο δυναμικὸς μονάρχης καὶ ἤθελε ὁ ἴδιος νὰ κατευθύνη τὴν πολιτικὴν τῆς Γερμανίας. Ἕνεκα τούτου δὲν ὑπῆρχε θέσις εἰς τὸ πηδάλιον τῆς Γερμανίας δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὸ Βίσμαρκ. Ἔτσι ἕνα ἔτος ἀργότερον ὁ «σιδηροῦς καγκελλάριος» ἐξηναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ.

Ὁ Γουλιέλμος Β' ἐπεζήτησε τὴν ἐπικράτησιν τῆς Γερμανίας ἐπὶ τῆς ὑφηλίου. Εἰς τὰς μεγάλας προσπαθείας του ὀφείλεται ἡ δημιουργία ἰσχυροῦ πολεμικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ στόλου καὶ ἡ ἐπέκτασις τῶν «σφαιρῶν ἐπιρροῆς» τῆς Γερμανίας.

Ἀπὸ τὰς ἐπιρροὰς αὐτὰς ἡ πλέον ἀξιοσημείωτος, διότι πολὺ ἔβλαψε τοὺς Ἕλληνας, εἶναι ἡ ἐπὶ τῆς Τουρκίας. Διὰ νὰ ἐξουδετερώση τὸν θαλάσσιον δρόμον διὰ μέσου τοῦ Γιβλαρτὰρ καὶ Σουέζ, τὸν ὁποῖον κατεῖχεν ἡ Ἀγγλία, ὁ «Κάιζερ» ἐπέτυχεν ἀπὸ τὸν σουλτᾶνον τὴν παραχώρησιν τοῦ δικαιώματος τῆς κατασκευῆς τοῦ σιδηροδρόμου τῆς *Ἀνατολίας*, ὁ ὁποῖος φθάνει μέσῳ Ἀγκύρας, Ἰκονίου καὶ Συρίας εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον καὶ συνδέει τὴν Βαγδάτην μὲ τὴν Βιέννην καὶ τὸ Βερολῖνον.

Η ΡΩΣΙΑ: ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ. ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΠΩ ΑΝΑΤΟΛΗΝ.

Μικρὰ ἦτο ἡ ἐπίδρασις τῆς προωδευμένης Εὐρώπης εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ἐκδηλώσεις τῆς Ρωσίας μέχρι τοῦ 1860. Τὰ 9/10 τοῦ ρωσικοῦ πληθυσμοῦ δὲν ἐγνώριζον ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Βιομηχανία δὲν ὑπῆρχε καὶ ἡ χώρα ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ἀγροτική. Ἡ χειροτέρα δὲ πληγή της ἦτο ὅτι τὸ 1/3 τοῦ πληθυσμοῦ της εὑρίσκετο εἰς κατάστασιν δου-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λείας, ἐνῶ τὸ ἄλλο 1/3 ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀλλοεθνεῖς.

Καὶ εἰς τὴν Ρωσίαν δὲν ἔλειψαν αἱ ἐπαναστάσεις τῶν ὑποδούλων ἐθνοτήτων. Ἀπὸ αὐτὰς σπουδαιότεραι εἶναι αἱ δύο *πολωνικαὶ* (1830 καὶ 1863), ἡ *λιθουανικὴ* (1863) καὶ ἡ τῶν *φυλῶν τοῦ Καυκάσου*.

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς δουλοπαροικίας εἶναι πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου Τσάρου *Ἀλεξάνδρου Β'* ἡ ἀπόφασις διὰ τὴν κατάργησίν της. Μὲ τὴν ἐνέργειαν αὐτήν, ποὺ ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν τὸ 1861, περὶ τὰ 50 ἑκατομμύρια Ρῶσοι ἀπηλευθερώθησαν καὶ ἀπέκτησαν κυριότητα ἐπὶ τῆς πτωχικῆς καλύβης καὶ τοῦ ἀγροῦ των.

Ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἀτυχῆ Κριμαϊκὸν πόλεμον (1856) οἱ Ρῶσοι, ἐπειδὴ ἀπέτυχον νὰ διαμελίσουν τὴν τουρκικὴν αὐτοκρατορίαν, ἔστρεψαν τὰς βλέψεις των πρὸς τὴν Ἀνατολὴν καὶ διὰ μέσου τῆς ἀχανοῦς Σιβηρίας ἔφθασαν εἰς τὸν Εἰρηνικὸν Ὠκεανόν. Ἐκεῖ περὶ τὸ 1860 κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὸν μεγάλον λιμένα τοῦ *Βλαδιβοστόκ*. Διὰ νὰ συνδέσῃ αὐτὸν μὲ τὴν εὐρωπαϊκὴν Ρωσίαν, ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις κατεσκεύασε τὸ 1902 τὸν *ὑπερσιβηρικὸν σιδηρόδρομον*, ποὺ θεωρεῖται ἡ μακροτέρα σιδηροδρομικὴ γραμμὴ τοῦ κόσμου.

Ἀλλὰ τὸ Βλαδιβοστὸκ παγώνει κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ρωσία ἠνάγκασε τὴν Κίναν νὰ τῆς ἐνοικιάσῃ τὸν λιμένα τοῦ *Πὸρτ Ἄρθουρ*. Αὐτὸ ὅμως ἐγέννησεν ἀνησυχίας εἰς τοὺς Ἰάπωνας, οἱ ὁποῖοι ἐζήτησαν ἀπὸ τοὺς Ρώσους νὰ ἀποχωρήσουν ἀπὸ ἐκεῖ. Ἐπειδὴ ὅμως τοὺς ἐδόθησαν ἀόριστοι ὑποσχέσεις, οἱ Ἰάπωνες ἔστειλαν χωρὶς καμμίαν προειδοποίησιν μίαν ναυτικὴν μοῖραν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πὸρτ - Ἄρθουρ καὶ ἀνετίναξαν μερικὰ πολεμικὰ τῶν Ρώσων (1904). Ἡ Ρωσία ἐκήρυξε τότε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἰαπωνίας. Οἱ Ἰάπωνες ὅμως τοὺς κατετρόπωσαν εἰς τὴν *Μαντζουρίαν* καὶ κατέλαβον τὸ Πὸρτ Ἄρθουρ. Τὴν χαριστικὴν βολὴν ἐδέχθη ἡ Ρωσία τὸν Μάιον τοῦ 1905: Ὁ στόλος της τῆς Βαλτικῆς, ποὺ εἶχε περιπλεύσει τὴν Ἀφρικήν, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ μέτωπον ἐκεῖνο τοῦ πολέμου, κατεστράφη ἀπὸ τὸν ἰαπωνικὸν εἰς τὰ στενὰ τῆς Κορέας.

Μία ἐπαναστατικὴ κίνησις ὑπεχρέωσε τὸν τσάρον νὰ τερματίσῃ τὸν πόλεμον αὐτὸν καὶ νὰ δώσῃ περισσοτέρας συνταγματικὰς ἐλευθερίας εἰς τὸν ρωσικὸν λαόν.

Ἡ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξις τῆς Ρωσίας ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ 1880. Ἀπὸ τότε ἱδρύονται βιομηχανίαι σιδήρου, χάλυβος καὶ πετρελαίου καθὼς καὶ μεγάλα ναυπηγεῖα. Συνέπεια τῆς βιομηχανικῆς προόδου ὑπῆρξεν ἡ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δημιουργία ἐργατικῆς τάξεως, ἡ ὁποία ἐζήτει περισσοτέρας πολιτικὰς ἐλευθερίας καὶ περιορισμὸν τῆς ἀπολυταρχίας.

31 Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΜΙΚΡΟΤΕΡΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

α) **Τὸ Βέλγιον** διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης εἶχεν ἑνωθῆ μὲ τὴν Ὁλλανδίαν. Οἱ Ὁλλανδοὶ ὅμως ἀπερισκέπτως φερόμενοι προσεπάθησαν νὰ ἐπιβάλουν τὰς θρησκευτικὰς καὶ ἐκπαιδευτικὰς ἀντιλήψεις των εἰς τοὺς Βέλγους, οἱ ὁποῖοι διέφερον κατὰ πολὺ ἀπὸ φυλετικῆς, γλωσσικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἀπόψεως μὲ αὐτούς. Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ μὲ τὴν ἐπίδρασιν καὶ τῆς Ἰουλιανῆς Ἐπαναστάσεως ὡδήγησεν εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῶν Βέλγων (1830), οἱ ὁποῖοι ἐπέτυχον τὴν ἀνακήρυξιν τῆς χώρας των εἰς ἀνεξάρτητον βασίλειον. Τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Βελγίου ἠγγυήθησαν αἱ 5 Δυνάμεις τῆς «Πενταπλῆς Συμμαχίας». Μετὰ ταῦτα τὸ μικρὸν Βέλγιον διὰ τῆς ἀνεπτυγμένης βιομηχανίας του καὶ τοῦ ἰσχυροῦ ναυτικοῦ του ἀπέκτησε πλοῦτον καὶ δύναμιν, ὥστε νὰ δημιουργήση καὶ ἀποικιακὸν κράτος, τὸ Βελγικὸν Κογκὸ (δυτικὴ Ἀφρική).

β) **Ἡ Ὁλλανδία,** ὁ πληθυσμὸς τῆς ὁποίας εἶναι εἷς φιλόπονος κλάδος τῆς γερμανικῆς φυλῆς, ἀποτελεῖ ἕνα πολὺ πλούσιον καὶ προωδευμένον συνταγματικὸν βασίλειον. Μὲ τεράστια ἀντιπλημμυρικὰ ἔργα οἱ Ὁλλανδοὶ κατώρθωσαν νὰ ἀποξηράνουν 2 ἑκατομμ. στρέμματα καὶ νὰ τὰ χαρίσουν εἰς τὴν ἀνεπτυγμένην γεωργο - κτηνοτροφίαν των. Μὲ τὴν ἐντατικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἀποικιῶν της εἰς τὴν Ἰνδονησίαν ἐξάγει διὰ τοῦ ἐμπορικοῦ της στόλου εἰς τὰς ἄλλας χώρας τὰ φημισμένα μπαχαρικά, καουτσούκ, πετρέλαιον, κασσίτερον καὶ τροφοδοτεῖ τὴν ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν της μὲ πρώτας ὕλας. Ὁ λαός της δὲν περιεπλάκη εἰς πολέμους καὶ καθ' ὅλον τὸν 19ον αἰῶνα ἔζησεν εἰρηνικῶς.

γ) **Ἡ Δανία** μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν δουκάτων τοῦ Σλέσβιγκ καὶ Χολστάιν (1864) εἶδε μὲ συγκρατημένον πόνον τὸ καλύτερον μέρος της νὰ περιέρχεται εἰς τὴν Γερμανίαν, ἡ ὁποία ὡς ἰσχυρὸς γείτων τὴν ἐπίεζε καὶ ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Τὴν κηδεμονίαν ἐπὶ τῆς Νορβηγίας τὴν ἔχασε διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης· διατηρεῖ ὅμως ἀπαιτήσεις ἐπὶ τῆς Γροιλανδίας καὶ τῆς Ἰσλανδίας. Οἱ Δανοὶ εἶναι κυρίως ναυτικοὶ καὶ κτηνοτρόφοι, μεγάλως δὲ ἀνέπτυξαν τὴν παραγωγὴν γαλακτοκομικῶν προϊόντων. Τὸ πολίτευμά της εἶναι συνταγματικὴ μοναρχία μὲ πολλὰς δημοκρατικὰς ἐλευθερίας εἰς τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πτύξει ὑψηλὸν ἐπίπεδον πολιτισμοῦ καὶ εἶναι φιλήσυχος.

δ) **Ἡ Σουηδία** καὶ **ἡ Νορβηγία** ἡνώθησαν διὰ τῆς συνθήκης τῆς Βιέννης καὶ ἔζων ἡνωμέναι ἡσύχως μέχρι τοῦ ἔτους 1905, ὁπότε ἡ Νορβηγία ἀπεσπάσθη καὶ ἀπετέλεσε χωριστὸν βασίλειον. Καὶ αἱ δύο χῶραι λόγῳ τῆς μακρᾶς περιόδου εἰρήνης εἰς τὴν ὁποίαν ἔζησαν, εἶναι πολὺ προωδευμέναι καὶ ἔχουν μεγάλην οἰκονομικὴν εὐημερίαν, τῆς ὁποίας κύριαι πηγαὶ εἶναι ἡ ἀνεπτυγμένη βιομηχανία των, ἡ ναυτιλία, ἡ δασοκομία καὶ τὰ ἄφθονα μεταλλεύματα. Ἀμφοτέρων τῶν κρατῶν τὸ πολίτευμα εἶναι συνταγματικὴ μοναρχία. Οἱ κάτοικοί των καλλιεργοῦν εἰς ζηλευτὸν βαθμὸν τὴν γυμναστικὴν καὶ τὰ γράμματα.

ε) **Ἡ Ἱσπανία** καὶ **ἡ Πορτογαλία** ἐπραγματοποίησαν τὴν μικροτέραν πρόοδον ἀπὸ ὅλας τὰς χώρας τῆς Δύσεως. Αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι οἱ κάτοικοί των διετήρησαν πολλὰς προλήψεις, ἐπίσης εἰς τὴν χαμηλὴν στάθμην τῆς παιδείας των, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς συχνὰς ἐπαναστάσεις.

Ἡ Ἱσπανία κατὰ τὸν αἰῶνα αὐτὸν ἐφάνη ἀνίκανος νὰ διασώσῃ τὸ ἀποικιακόν της κράτος εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὰς Φιλιππίνας. Μόνον αἱ Κανάριοι νῆσοι τῆς ἀπέμειναν καὶ τὸ ἱσπανικὸν Μαρόκον. Ἡ Πορτογαλία ὅμως διετήρησεν εἰς τὴν Ἀφρικὴν τὴν Ἀγκόλαν καὶ τὴν Μοζαμβίκην.

στ) **Ἡ Ἑλβετία** ἀπὸ τὸ 1848 ἀποτελεῖ μίαν συνομοσπονδίαν ἐξ 22 καντονίων (πολιτειῶν), τὰ ὁποῖα ἔχουν κοινὸν σύστημα ὅπως αἱ Η.Π.Α. Ἡ χώρα αὐτή, ἐπειδὴ εὑρίσκετο ἐν μέσῳ τῶν 4 μεγάλων δυνάμεων (Ἰταλίας, Αὐστρίας, Γερμανίας καὶ Γαλλίας), διετήρησεν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὴν οὐδετερότητά της καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν οἰκονομικήν της ἀνάπτυξιν. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐκλεκτὰ δασικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα ἔχει μεγάλην τουριστικὴν κίνησιν καὶ ἀσυναγώνιστον βιομηχανίαν ὡρολογίων (ἐξάγουσα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἄνω τῶν 30.000.000 ὡρολογίων ἐτησίως). Οἱ Ἑλβετοὶ εἶναι φιλέλληνες καὶ λαὸς εἰρηνικός.

32 ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΕΠΕΚΤΑΣΙΣ. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Η ΔΙΕΙΣΔΥΣΙΣ ΤΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΕΙΣ ΚΙΝΑΝ

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Βάσκο ντε Γκάμα εἰς τὰς Ἰνδίας, (1498) οἱ *Εὐρωπαῖοι* προσωρμίσθησαν καὶ εἰς τὴν *Καντῶνα* καὶ ἤρχι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σαν νὰ ἐμπορεύωνται καὶ μὲ τοὺς Κινέζους. Ἔτσι ἀπὸ τότε ὑπῆρχε μία ἀνοικτὴ θύρα διὰ τὴν εἴσοδον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν Κίναν.

Κυρίως ὅμως μετὰ τὸ 1840, ὁπότε οἱ *Ἄγγλοι* κατέλαβον τὸ *Χόγκ Κόγκ* καὶ ἠνοίχθησαν περισσότεροι λιμένες εἰς τοὺς Δυτικούς, ἦλθεν ἡ Κίνα εἰς μεγαλυτέραν ἐπαφὴν μὲ τὴν Δύσιν. Ἀλλὰ ἡ χώρα αὐτὴ ἀπεδείχθη ἀνίκανος νὰ ἀφομοιώση τὰ ἀγαθὰ τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ καὶ νὰ ὀργανωθῆ εἰς ἰσχυρὰν δύναμιν τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς. Ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν αὐτὴν τῆς Κίνας ἐπωφελήθη ἡ *Ρωσία* (περὶ τὸ 1860) καὶ ἔθεσε πόδα εἰς τὸν λιμένα τοῦ Βλαδιβοστὸκ καὶ εἰς μέγα μέρος τῆς Μαντζουρίας.

Τὸ 1894 οἱ Κινέζοι συνεκρούσθησαν μὲ τοὺς Ἰάπωνας ἐξ ἀφορμῆς τῆς Κορέας. Οἱ Ἰάπωνες μὲ τὸν συγχρονισμένον στρατόν των τοὺς ἐνίκησαν καὶ τοὺς ἀφήρεσαν τὴν Φορμόζαν, τὴν Κορέαν καὶ μέρος τῆς Μαντζουρίας. Ἡ Ρωσία ὅμως, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Γαλλία ἠνάγκασαν τὴν Ἰαπωνίαν νὰ ἐκκενώση τὴν Μαντζουρίαν. Τότε ἡ Ρωσία ἔπεισε τὴν Κίναν νὰ τῆς ἐκμισθώση τὸ Πὸρτ Ἄρθουρ καὶ νὰ τῆς ἐπιτρέψη νὰ προεκτείνη τὸν ὑπερσιβηρικὸν σιδηρόδρομον μέχρι τοῦ λιμένος αὐτοῦ. Τὸ παράδειγμα τῶν Ρώσων ἐμιμήθησαν καὶ οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Γάλλοι καὶ κατώρθωσαν νὰ ἐπιτύχουν καὶ αὐτοὶ οἰκονομικὰς παραχωρήσεις ἀπὸ τοὺς Κινέζους.

Οἱ Κινέζοι ὑπωπτεύθησαν ὅτι οἱ Εὐρωπαῖοι μὲ τὴν ἐντατικὴν αὐτὴν διείσδυσιν ἐπεδίωκον νὰ διαμελίσουν τὴν χώραν των καὶ νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τοὺς πόρους καὶ τὰς ἀγοράς της. Ἡ ὑποψία αὐτὴ ἐγέννησε τὸ ἔντονον μῖσος τῶν κατοίκων τοῦ «οὐρανίου κράτους», οἱ ὁποῖοι μὲ ἐπικεφαλῆς τὴν ὀργάνωσιν τῶν «Μπόξερς» ἐπανεστάτησαν τὸ 1900 καὶ ἐπολιόρκησαν τοὺς Εὐρωπαίους εἰς τὰς πρεσβείας τοῦ Πεκίνου. Αὐτοὶ ὅμως ἔστειλαν ἕνα ἰσχυρὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ τοὺς διέλυσαν. Ἔτσι ἡ Κίνα ἔμεινεν «ἀνοικτὴ» εἰς τὰς ξένας οἰκονομικὰς καὶ πολιτικὰς ἐπιρροάς.

Ἡ κατάστασις ὅμως αὐτὴ ἐπλήγωσε τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν μερικῶν μορφωμένων Κινέζων, οἱ ὁποῖοι θεωροῦντες ὑπεύθυνον τὴν ἀπολυταρχίαν ἐπέβαλον εἰς τὴν χώραν των τὴν συνταγματικὴν μοναρχίαν διὰ νὰ φθάσουν τὸ 1912 εἰς τὴν δημοκρατίαν.

Η ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΟΥ ΔΥΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΑΠΩΝΙΑΝ

Ἡ Ἰαπωνία ἐπὶ μακρὸν ἀπέφευγε νὰ ἀνοίξη τὰς πύλας της εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς Δύσεως καὶ εἶχε μείνει ἔξω τοῦ ρεύματος τῆς προ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁδου. Πρῶται αἱ Η.Π.Α. ὡδήγησαν τὴν Ἰαπωνίαν πρὸς τὰς προόδους τῆς Δύσεως. Τὸ 1853 συνήφθη συμφωνία μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν διὰ τὴν χρησιμοποίησιν δύο ἰαπωνικῶν λιμένων πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ ἐμπορίου μὲ τὰς Η.Π.Α. Κατόπιν ἔφθασαν ἀντιπροσωπεῖαι καὶ ἄλλων χωρῶν διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν παρόμοια προνόμια. Μὲ τὴν ἐπαφὴν αὐτὴν οἱ πλέον προοδευτικοὶ ἐκ τῶν Ἰαπώνων ἀντελήφθησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ εἰσαχθοῦν καὶ εἰς τὴν χώραν των αἱ ἐπιτεύξεις τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ εἰσέλθῃ καὶ αὐτὴ εἰς τὴν λεωφόρον τῆς προόδου.

Ἡ ἐπανάστασις ποὺ ἀνύψωσε τὴν Ἰαπωνίαν εἰς μεγάλην δύναμιν εἶναι στενῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν βασιλείαν τοῦ μεταρρυθμιστοῦ αὐτοκράτορος *Μουτσουχίτο* (1867 - 1912). Αὐτὸς ἀνέλαβε νὰ προσαρμόσῃ τὸν καθυστερημένον στρατὸν καὶ τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς πρὸς τὰ πρότυπα τῶν λαῶν τῆς Δύσεως καὶ κατώρθωσεν ἐντὸς 30 ἐτῶν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πλήρη μεταμόρφωσιν τῆς χώρας τοῦ «ἀνατέλλοντος ἡλίου».

Αἱ ἄλλαι χῶραι παρηκολούθουν μὲ θαυμασμὸν τὴν προσπάθειαν τῆς Ἰαπωνίας πρὸς ἐκσυγχρονισμὸν χωρὶς νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ προβλέψουν ὅτι κάποτε καὶ αὐταὶ θὰ ἐδοκίμαζον τὴν ἰσχύν της. Πραγματικῶς ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἰαπωνίας καὶ αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας της τὴν ὤθησαν νὰ ἐπεκταθῇ διὰ πολέμου πρὸς τὴν Κορέαν καὶ τὴν Κίναν, ὅπου εἶχεν, ὅπως εἴδομεν, σπουδαίας ἐπιτυχίας εἰς βάρος τῶν Κινέζων καὶ τῶν Ρώσων. Ἔτσι ἡ Ἰαπωνία διὰ τῶν μεγάλων αὐτῶν μεταρρυθμίσεων καὶ τῶν νικῶν της κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀπέβη δύναμις μὲ παγκόσμιον γόητρον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς.

ΑΦΡΙΚΗ. ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΙΣ

Ἡ «Μαύρη ἤπειρος» μὲ τὰς μυστηριώδεις ἐκτάσεις της ἦτο σχεδὸν ἄγνωστος εἰς τοὺς Εὐρωπαίους μέχρι τοῦ 1850. Μόνον ἡ Αἴγυπτος καὶ αἱ ἀκταὶ τῆς Ἀφρικῆς ἦσαν γνωσταί. Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μὲ τὰς ἀκαμάτους προσπαθείας των ἔσχισαν τὸν σκοτεινὸν πέπλον, ποὺ ἐκάλυπτε τὴν «μαύρην ἤπειρον», εἶναι οἱ ἐξερευνηταί. Αἱ ἐξερευνήσεις αὐταί, ποὺ ἔγιναν μὲ πολλοὺς κινδύνους, ἀποτελοῦν λαμπρὰ κατορθώματα ἀνθρωπίνης θελήσεως καὶ ἡρωισμοῦ. Ἀπὸ τοὺς ἐξερευνητὰς τῆς Ἀφρικῆς οἱ πλέον σημαίνοντες εἶναι:

Ὁ *Δαβὶδ Λίβινγκστον* (1813 - 1873), Σκῶτος ἱεραπόστολος, ὁ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁποῖος μὲ μεγάλας δυσκολίας εἶχε κατορθώσει νὰ σπουδάση ἰατρικήν. Ἰδανικόν του ἦτο νὰ ἀνακαλύψη ἀγνώστους χώρας, διὰ νὰ διαδώση τὸν Χριστιανισμὸν καὶ νὰ ἀνακουφίση τὸν ἀνθρώπινον πόνον διὰ τῆς καταπολεμήσεως τῶν ἀσθενειῶν καὶ τῆς δουλεμπορίας. Τὰς ἐξερευνήσεις του ἤρχισε ἀπὸ τὸ 1840 καὶ τὰς ἐσυνέχισε μέχρι τοῦ θανάτου του. Διέδραμε 48.000 χιλιόμετρα ἐν μέσῳ ἀγνώστων εἰς τοὺς λευκοὺς χωρῶν καὶ ἀπέκτησε μεταξὺ τῶν ἰθαγενῶν τὴν λατρείαν ἡμιθέου.

Ὁ *Στάνλεϋ* ἦτο Ἀμερικανὸς καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Ἀφρικὴν τὸ 1870 διὰ νὰ εὕρη τὸν Λίβινγκστον, ὁ ὁποῖος ἐπὶ μακρὸν δὲν ἔδιδε σημεῖα ζωῆς. Διήνυσε τὴν Ἀφρικὴν ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, καὶ τελικὰ τὸν εὗρεν. Ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὰς πηγὰς τῆς Βικτωρίας λίμνης, ἀπὸ ὅπου πηγάζει ὁ Νεῖλος, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν δυτικὴν Ἀφρικὴν ἀκολουθῶν τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ Κογκό. Μᾶς ἀφῆκεν ἕνα θαυμάσιον ἔργον «Διὰ μέσου τῆς σκοτεινῆς Ἀφρικῆς», ὅπου μᾶς δίδει μερικὰς ἀπὸ τὰς πλέον περιέργους περιπετείας.

Ὀλίγον χρόνον ἔπειτα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Λίβινγκστον οἱ ἀποικιακοὶ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ὥρμησαν, διὰ νὰ διανείμουν ὅ,τι ἀπὸ τὴν «μαύρην ἤπειρον» δὲν εἶχε περιέλθει εἰς τὴν κατοχὴν ἄλλων ἀποικιοκρατῶν. Ἡ Ἀφρικὴ ἦτο τὸ τελευταῖον ἀχανὲς οἰκόπεδον, ὅπου Ἄγγλοι, Γάλλοι, Γερμανοί, Βέλγοι κλ. συνηνώθησαν, διὰ νὰ ἱδρύσουν ἀποικίας ἢ νὰ στερεώσουν σταθμοὺς ἐμπορίου.

33 ΑΙ ΗΝΩΜΕΝΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΔΥΝΑΜΙΣ

Αἱ 13 Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, αἱ ὁποῖαι ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των τὸ 1783, κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ἀνασυγκροτοῦνται καὶ ἐπεκτείνουν τὰ ὅριά των. Ἡ πρώτη ἐπέκτασίς των ἔγινε πρὸς τὰ ΝΔ διὰ τῆς ἀγορᾶς τῆς Λουιζιάνας, μὲ τὴν ὁποίαν αἱ Η.Π.Α. ἐδιπλασθάσθησαν. Ἀργότερον κατέλαβαν τὴν Φλωρίδα καὶ τὸ 1845 τὸ Τέξας καὶ κατόπιν πολέμου τὸ Νέον Μεξικὸν καὶ τὴν Καλλιφόρνιαν. Μὲ τὴν κατοχὴν τῆς τελευταίας αἱ Η.Π.Α. ἐξέρχονται εἰς τὸν Εἰρηνικόν, ὅπου τὸν ἄσημον ἕως τότε ὅρμον τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου ἀναπτύσσουν εἰς λιμένα μὲ διεθνῆ σημασίαν.

Ὅταν οἱ λαοὶ τῆς κεντρικῆς καὶ νοτίου Ἀμερικῆς ἐξηγέρθησαν κατὰ τῶν Ἱσπανῶν καὶ τῶν Πορτογάλων ἀποικιοκρατῶν, ὁ λαὸς τῶν Η.Π.Α. ἐνδιεφέρθη διὰ τὸν δίκαιον ἀγῶνα τῶν γειτόνων του. Ἐπειδὴ ἡ Ἱσπανία καὶ ἡ Πορτογαλία δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταβάλουν τοὺς ἐπαναστάτας ἡ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἰ. Συμμαχία ἀπεφάσισε νὰ στείλη στρατεύματα κατὰ τῶν *κινηματιῶν*· ἡ ἀπόφασις ὅμως αὐτὴ ἠκούσθη μὲ δυσφορίαν εἰς τὰς Η.Π.Α. Τὴν ἀμερικανικὴν δυσαρέσκειαν διηρμήνευσεν ὁ Πρόεδρος Μονρόε, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ διατάγματός του τῆς 2ας Δ/βρίου 1823 διεκήρυξε πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους ὅτι αἱ Η.Π.Α. θὰ μείνουν μακρὰν ἀπὸ τοὺς πολέμους τῆς Εὐρώπης· ἀπαιτοῦν ὅμως ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους νὰ μὴ ἐπεμβαίνουν εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ δυτικοῦ ἡμισφαιρίου. Τὸ διάγγελμα αὐτό, ποὺ εἶναι γνωστὸν ὡς ἀπομονωτισμὸς τῆς Ἀμερικῆς ἢ «*Δόγμα Μονρόε*», ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν Η.Π.Α. καὶ ἔσωσε τὴν Ἀμερικὴν ἀπὸ τὰς ἐπεμβάσεις τῶν Εὐρωπαίων.

Κατόπιν τοῦ διαγγέλματος αὐτοῦ αἱ Η.Π.Α. *γεύονται τὰ ἀγαθὰ* τῆς εἰρήνης, ἀναλαμβάνουν τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δυτικοῦ ἡμισφαιρίου καὶ μὲ ὑπομονὴν καὶ δραστηριότητα ἀποικίζουν καὶ ἐξημερώνουν ὅλας τὰς πέραν τοῦ Μισισιπῆ ἀχανεῖς καὶ ἀγρίας ἐκτάσεις καὶ ὁλονὲν καὶ περισσότερον φέρουν τὴν ζωὴν καὶ τὸν πολιτισμὸν πρὸς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εἰρηνικοῦ. Οἱ ἐρυθρόδερμοι, ποὺ ἦσαν οἱ μόνοι κάτοικοι τῶν περιφερειῶν αὐτῶν, ἀνθίστανται, ἀλλὰ καταβάλλονται ἀπὸ τὰ τελειότερα ὅπλα καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν ἀποικιστῶν. Ὁ πλοῦτος καὶ αἱ ἐλευθερίαι τῶν περιφερειῶν αὐτῶν προσελκύουν κατὰ μυριάδας τοὺς μετανάστας.

Εἶναι μία κίνησις πληθυσμῶν καὶ μία οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις καὶ ζωτικότης ἄνευ προηγουμένου. Παράδειγμα τὸ *Σικάγον*, ποὺ ἐνῶ τὸ 1835 εἶχε μόνον 4000 κατοίκους τὸ 1870 ὑπερέβη τὸ ἑκατομμύριον.

Τὸ 1861 ἕνδεκα ἐπαρχίαι τοῦ νότου ἀπεσχίσθησαν ἀπὸ τὰς Η.Π.Α., διότι ἐπέμενον νὰ διατηρήσουν τὸν ἀπάνθρωπον θεσμὸν τῆς δουλείας. Ὁ μεγαλοφυὴς ὅμως πρόεδρος τῶν βορείων *Ἀβραὰμ Λίνκολν* μετὰ τετραετεῖς σκληροὺς ἀγῶνας ἐνίκησε τὰ στρατεύματα τῶν νοτίων καὶ ἀπεκατέστησε τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα εἰς ὅλας τὰς πολιτείας τοῦ βορᾶ καὶ τοῦ νότου.

Διὰ νὰ ἀνοικοδομηθοῦν τὰ ἐρείπια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου αἱ Η.Π.Α. ἀπὸ τοῦ 1870 ἤρχισαν τὴν ἐκβιομηχάνισίν των καὶ ἐπέτυχον τὴν ἐντατικὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἀφθόνου φυσικοῦ πλούτου των (πετρελαίων, δημητριακῶν, κτηνῶν), ὥστε λίαν συντόμως ἔγιναν πρότυπον γεωργικῆς καὶ βιομηχανικῆς χώρας. Μὲ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτὴν δημιουργοῦνται μεγάλα κέντρα καὶ αὐξάνονται οἱ μισθοὶ καὶ αἱ ἀπολαύσεις τοῦ βίου. Οἱ δύο αὐτοὶ λόγοι προσελκύουν εἰς τὰς Η.Π.Α. χιλιάδας μεταναστῶν (τὸ 1900 ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν ἔφθασε τὸ ἑκατομμύριον), διὰ τῶν ὁποίων αὐξάνεται ἁλματωδῶς ὁ πληθυσμὸς τῶν Η.Π.Α.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀλλὰ ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις συνετέλεσεν εἰς τὴν ἔξοδον τῶν Η.Π.Α. ἀπὸ τὸ «Δόγμα Μονρόε». Ἔτσι τὸ 1898 ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Κούβαν ἡ κυβέρνησις τῶν Η.Π.Α. εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπέμβῃ. Οἱ Ἱσπανοὶ εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν ἐνικήθησαν καὶ ἔγινεν ἐλευθέρα κυβέρνησις εἰς τὴν *Κούβαν* ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Η.Π.Α. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κούβαν οἱ Ἱσπανοὶ ἔχασαν τότε καὶ τὰς *Φιλιππίνας*, αἱ ὁποῖαι μαζὶ μὲ τὴν *Χαβάην* ἀπετέλεσαν τὰ προκεχωρημένα φυλάκια τῶν Η.Π.Α. εἰς τὸν Εἰρηνικόν.

Διὰ νὰ συντομεύσουν τὴν ὁδὸν τῆς θαλασσίας συγκοινωνίας ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικὸν εἰς τὸν Εἰρηνικὸν αἱ Η.Π.Α. ἠγόρασαν τὸ 1904 ἀπὸ τὸ κράτος τοῦ Παναμᾶ τὴν ζώνην τῆς διώρυγος. Ἐδῶ κατεσκευάσθη ἡ «*Διῶρυξ τοῦ Παναμᾶ*», διὰ τῆς ὁποίας ἐκόπη εἰς δύο ἡ ἀμερικανικὴ ἤπειρος καὶ τὰ πλοῖα δὲν ἦσαν πλέον ὑποχρεωμένα νὰ ἀκολουθοῦν τὴν ὁδὸν ποὺ ἠκολούθησε ὁ Μαγγελᾶνος διὰ τοῦ περίπλου τῆς νοτίου Ἀμερικῆς.

34 ΕΝΟΠΛΟΣ ΕΙΡΗΝΗ. ΣΥΜΜΑΧΙΑΙ. ΦΙΛΕΙΡΗΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Η ΕΝΟΠΛΟΣ ΕΙΡΗΝΗ

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν 43 ἐτῶν, τὸ ὁποῖον ἐμεσολάβησε μεταξὺ τοῦ γαλλογερμανικοῦ καὶ τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, δὲν ἐξερράγησαν πόλεμοι μεταξὺ τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Ἡ εἰρήνη ὅμως μεταξὺ των διετηρήθη μετὰ δυσκολίας, καὶ τοῦτο ἐξ αἰτίας τοῦ ἀμοιβαίου φόβου.

Ὁ κόσμος μετὰ τὴν σύγκρουσιν τοῦ 1870 ἀντελήφθη ὅτι ὁ νέος πόλεμος θὰ ἦτο γενικώτερος καὶ περισσότερον καταστρεπτικός, διότι αἱ πρόοδοι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς εἶχον ἐφαρμοσθῆ εἰς τὸν στρατόν καὶ διὰ τοῦτο οἱ λαοὶ ἐζήτησαν νὰ ἀποφύγουν τὴν σύγκρουσιν. Παρ' ὅλα αὐτὰ αἱ πολεμικαὶ παρασκευαὶ ἐσυνεχίζοντο, διότι αἱ Δυνάμεις ἐπίστευον εἰς τὴν παναρχαίαν γνώμην, ὅτι αἱ πολεμικαὶ προετοιμασίαι εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον μέσον πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης. Ἔτσι βλέπομεν ὅτι, ἐνῶ ὁ κόσμος ἔζη ἐν εἰρήνῃ, συγχρόνως ἐνέτεινε καὶ τοὺς ἐξοπλισμούς. Ἡ τάσις αὕτη ὠνομάσθη *ἔνοπλος εἰρήνη*, ἡ δὲ προσπάθεια τῶν δυνάμεων νὰ ἀναπτύξουν εἰς τὸ ἔπακρον τὰς στρατιωτικάς των δυνάμεις *μιλιταρισμὸς* (στρατοκρατία) καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτῶν τῶν ἰδεῶν μιλιταρισταί.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΙ ΣΥΜΜΑΧΙΑΙ

Ὑπῆρχον πολὺ πρὸ τοῦ 1914 ἀρκετὰ ζητήματα εἰς τὴν Εὐρώπην, ποὺ προεκάλουν ἀνησυχίας διὰ τὸ μέλλον τοῦ κόσμου. Πρῶτος λόγος ἀνησυχίας ἦτο ἡ ἐξέλιξις τῆς Γερμανίας εἰς ἰσχυρὰν αὐτοκρατορίαν καὶ ἡ τάσις αὐτῆς νὰ ἐπιτύχῃ οἰκονομικὴν διείσδυσιν εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Μέσην Ἀνατολήν, ὅπου εἶχον συμφέροντα ἡ Ρωσία, ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία. Δεύτερος λόγος ἀνησυχίας ἦσαν αἱ ὑπόδουλοι ἐθνότητες τῆς Αὐστροουγγαρίας, αἱ ὁποῖαι, παρακινούμεναι ὑπὸ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Σερβίας, ἐκινοῦντο πρὸς ἐπανάστασιν.

Οἱ ἀνταγωνισμοὶ τῶν Δυνάμεων ἦσαν συχνά, καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, ὀξύτατοι. Ἡ Γερμανία — ἀφοῦ ἀνέπτυξεν εἰς μέγαν βαθμὸν τὸ ναυτικὸν καὶ τὴν βιομηχανίαν της — εἶχε φέρει τὸ ἐξωτερικόν της ἐμπόριον εἰς τόσον ὕψος, ὥστε νὰ συναγωνίζεται τὸ ἀγγλικόν. Αἱ προσπάθειαι τοῦ Βίσμαρκ καὶ τοῦ Γουλιέλμου Β' διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἢ τὴν διατήρησιν ἀποικιῶν εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἄπω Ἀνατολὴν ἐδημιούργουν καὶ αὐταὶ πολλὰς περιπλοκάς, αἱ ὁποῖαι ἠδύναντο νὰ ὁδηγήσουν εἰς σύγκρουσιν.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος αἱ μεγάλαι Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης ἐσκέφθησαν ὅτι οἱ συνασπισμοὶ περισσοτέρων κρατῶν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποτρέψουν τὸν πόλεμον μεταξὺ δύο Δυνάμεων. Μὲ βάσιν τὴν σκέψιν αὐτὴν ἔγινεν, ὅπως εἴδομεν, ἡ *Τριπλῆ Συμμαχία* (Γερμανίας, Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας). Διὰ νὰ ἀμυνθοῦν ἐναντίον τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοῦ συνασπισμοῦ ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία ἔκαμαν μίαν ἄλλην συμμαχίαν, ἡ ὁποία ὠνομάσθη *Τριπλῆ Συνεννόησις* ἢ «Ἀντάντ» (1908). Πλὴν τῆς μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ Ρωσίας συμμαχίας της ἡ Ἀγγλία, διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν θέσιν της εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν, εἶχε συνδεθῆ διὰ συμμαχίας καὶ μὲ τὴν Ἰαπωνίαν.

Η ΦΙΛΕΙΡΗΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Παρ' ὅλους ὅμως τοὺς ἀνταγωνισμοὺς τῶν Δυνάμεων καὶ τὰς κολοσσιαίας πολεμικὰς προπαρασκευὰς δὲν ἔλειψαν καὶ αἱ προσπάθειαι πρὸς πρόληψιν τοῦ πολέμου. Ἀκτὶς φωτὸς διέλαμψεν εἰς τὸν σκοτεινὸν ὁρίζοντα τοῦ κόσμου, ὅταν ἔφθασεν ἡ εἴδησις ὅτι ὁ Τσάρος *Νικόλαος Β'* ἐπρότεινε τὸ 1898 νὰ συνέλθουν πρὸς *Διάσκεψιν εἰς Χάγην* τῆς Ὁλλανδίας ὅλα τὰ κράτη, διὰ νὰ συζητήσουν μὲ ποῖον τρόπον θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποφύγουν τὸν πόλεμον. Ἡ διάσκεψις αὐτὴ ἐπραγματοποιήθη τὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἑπόμενον ἔτος, ἀλλὰ τὸ μόνον ποὺ ἐπέτυχεν ἦτο νὰ ἱδρύση τὸ χρήσιμον ἔκτοτε «*Διαιτητικὸν Δικαστήριον τῆς Χάγης*». Ἡ τάσις αὐτὴ πρὸς διασφάλισιν τῆς εἰρήνης μὲ τὴν καλλιέργειαν πνεύματος ἀμοιβαίας κατανοήσεως ὠνομάσθη φιλειρηνικὴ κίνησις. Μεγάλοι ἀπόστολοι αὐτῆς ὑπῆρξαν εἰς μὲν τὴν Ἀμερικὴν ὁ πρόεδρος *Οὐίλσον*, εἰς δὲ τὴν Εὐρώπην ὁ Ρῶσος συγγραφεὺς *Λέων Τολστόι* καὶ ὁ Γάλλος διανοούμενος *Ζὰν Ζορές*. Ὁ τελευταῖος μάλιστα ἐδολοφονήθη ἀπὸ Γάλλον μιλιταριστὴν εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ α΄ παγκοσμίου πολέμου, ἐνῶ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς φλογερᾶς ψυχῆς του ἠγωνίζετο νὰ πείση τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς Γάλλους νὰ ἀδελφωθοῦν καὶ νὰ ἀποφύγουν τὴν αἱματοχυσίαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

Η ΕΛΛΑΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ

ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΑΠΟ ΤΟΥ 1832 - 1914

35 ΟΘΩΝ, Ο ΠΡΩΤΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ (1832 - 1862)

ΑΦΙΞΙΣ ΤΟΥ ΟΘΩΝΟΣ. ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

Ὁ Ὄθων ἔφθασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἑλλάδος Ναύπλιον τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1833, ὅπου τοῦ ἔγινεν ἀποθεωτικὴ ὑποδοχή. Μαζύ του ἀπεβιβάσθησαν καὶ 4000 Βαυαροὶ στρατιῶται, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀπετέλουν τὸν πυρῆνα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Μαζὺ μὲ τὸν βασιλέα — ἐπειδὴ ἦτο ἀνήλικος — ἦλθε καὶ μία τριμελὴς ἐπιτροπὴ ἀπὸ τοὺς Ἄρμανσπεργκ, Μάουρερ καὶ Ἔυντεκ. Εἶχον ὁρισθῆ ἀπὸ τὸν πατέρα τοῦ Ὄθωνος ὡς ἀντιβασιλεῖς, μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεώς του.

Ἡ *Ἀντιβασιλεία* εἰργάσθη μὲ ζῆλον διὰ τὴν διοικητικὴν διαίρεσιν τῆς Ἑλλάδος κατὰ νομοὺς καὶ δήμους καὶ διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως. Εἰς τὸν λαὸν ὅμως ἔγινεν ἀντιπαθής, διότι οἱ Ἕλληνες εἶχον ἄλλην ψυχοσύνθεσιν ἀπὸ τοὺς Βαυαρούς. Ἔπειτα ἔκαμε τὸ λάθος νὰ τοποθετήση εἰς τὰς σοβαρωτέρας ὑπαλληλικὰς θέσεις Βαυαροὺς καὶ νὰ ἀντικαταστήση τὰ σώματα τῶν ἐνδόξων ἀγωνιστῶν τοῦ 21 μὲ τακτικὰ βαυαρικά. Τὸ χειρότερον ὅμως ἦτο ὅτι κατεδίκασεν εἰς θάνατον τὸν Κολοκοτρώνην καὶ τὸν γέροντα Πλαπούταν, διότι δῆθεν συνωμότουν ἐναντίον τοῦ καθεστῶτος. Ἡ ἄδικος ἀπόφασις προεκάλεσε λαϊκὴν ἐξέγερσιν καὶ ἔτσι δὲν ἐξετελέσθη.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1834 ἡ πρωτεύουσα μετεφέρθη εἰς τὰς Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι μόλις τὸ προηγούμενον ἔτος εἶχον ἐλευθερωθῆ. Ἐπὶ τέλους τὸν Μάιον τοῦ 1835 ὁ Ὄθων ἀπέκτησε τὴν νόμιμον ἡλικίαν καὶ ἀπεμάκρυνε τὴν μισητὴν ἀντιβασιλείαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο ΟΘΩΝ ΑΠΟΛΥΤΑΡΧΙΚΟΣ ΗΓΕΜΩΝ. ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ 3ης ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

Ὁ Ὄθων ἦτο ἀγαθὸς χαρακτὴρ καὶ εἶχε τὰ ἴδια αἰσθήματα μὲ τὸν πατέρα του διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ὡς σύζυγόν του ἔλαβε τὸ 1836 τὴν Γερμανίδα πριγκίπισσαν Ἀμαλίαν, ἡ ὁποία εἶχεν ἰσχυρὰν θέλησιν καὶ τὸν ἐπηρέαζεν εἰς τὰς ἀποφάσεις του. Ἓν ἔτος μετὰ τὸν γάμον του ὁ Ὄθων ἵδρυσε πλησίον τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τὸ πρῶτον Πανεπιστήμιον.

Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς διώριζε τὴν κυβέρνησιν ἀπὸ εὐνοουμένους του καὶ προήδρευεν αὐτὸς τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου, ἐδημιουργήθη μεγάλη δυσαρέσκεια κατὰ τοῦ Ὄθωνος, ποὺ ἐδιοικοῦσε ἄνευ Συντάγματος. Ἡ ἀντιπολίτευσις ἐκορυφώθη καὶ τὴν νύκτα τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843 ἐξέσπασεν ἐναντίον του στρατιωτικὸν κίνημα, τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν θερμὴν συμπαράστασιν τοῦ λαοῦ τῶν Ἀθηνῶν. Ἀρχηγοὶ τοῦ κινήματος ἦσαν ὁ συνταγματάρχης τοῦ ἱππικοῦ Δημ. Καλλέργης καὶ ὁ δημοφιλὴς ὁπλαρχηγὸς Ἰωάννης Μακρυγιάννης. Λαὸς καὶ στρατὸς μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἔφιππον Καλλέργην ἐνεφανίσθησαν πρὸ τῶν ἀνακτόρων καὶ ἐζήτησαν διὰ βοῆς ἀπὸ τὸν βασιλέα νὰ προκηρύξῃ ἐκλογὰς διὰ Συντακτικὴν Συνέλευσιν. Ὁ χῶρος, τὸν ὁποῖον κατέλαβε ὁ λαὸς κραυγάζων «Σύνταγμα! Σύνταγμα!..» καλεῖται ἀπὸ τότε «Πλατεῖα Συντάγματος».

Εἰκ. 34. Ὁ βασιλεὺς Ὄθων

Τὸ Σύνταγμα, ποὺ ἔδωσεν ἡ νέα Ἐθνοσυνέλευσις ὀνομάζεται Σύνταγμα τοῦ 1844. Συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις του ἀνώτατον ἐκτελεστικὸν ὄργανον εἶναι ὁ βασιλεύς. Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία παραχωρεῖται εἰς δύο σώματα, τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν. Τὴν δευτέραν τὴν διορίζει ὁ βασιλεύς, οἱ δὲ βουλευταὶ ἐκλέγονται ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν λαὸν διὰ μίαν τριετίαν. Ἡ Δικαστικὴ ἐξουσία ἔμεινεν ἀνεξάρτητος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο ΟΘΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. Η ΕΞΩΣΙΣ ΤΟΥ

Ἔπειτα ἀπὸ τὴν ὁρκωμοσίαν τοῦ βασιλέως εἰς τὸ νέον Σύνταγμα ἠκολούθησε περίοδος περισυλλογῆς καὶ κρατικῆς ὀργανώσεως. Τότε τὴν Ἑλλάδα κυβερνοῦν ὡς πρωθυπουργοὶ οἱ δύο μεγάλοι πολιτικοὶ τῆς Ἐπαναστάσεως Κωλέττης καὶ Μαυροκορδᾶτος.

Ὁ *Κωλέττης* ἦτο διάσημος ἰατρὸς ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα· διετέλεσε πρωθυπουργὸς τοῦ Ὄθωνος ἀπὸ τοῦ 1844 - 47. Ὑπῆρξεν ὀπαδὸς τῆς «Μεγάλης Ἰδέας», ποὺ ἐπεδίωκε τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν κατήρτισεν ἐθελοντικὰ σώματα καὶ τὰ ἐξαπέλυεν εἰς τὰ τουρκοκρατούμενα ἐδάφη.

Ὁ *Μαυροκορδᾶτος*, ποὺ ἔγινε τρεῖς φορὰς πρωθυπουργὸς τοῦ Ὀθωνος, ἐχάραξε διαφορετικὴν πολιτικὴν γραμμήν, ἔχων τὴν γνώμην ὅτι θὰ ἔπρεπε προηγουμένως νὰ ἀνασυγκροτηθῇ στρατιωτικῶς καὶ οἰκονομικῶς ἡ πατρὶς καὶ ἔπειτα νὰ ἀποδυθῇ εἰς ἀγῶνας πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ.

Μὲ τὴν πολιτικὴν τοῦ Κωλέττη συνετάσσετο καὶ ὁ Ὄθων. Καὶ αἱ περιστάσεις τὸν ηὐνόησαν, διότι τὸ 1853 ἐξερράγη νέος ρωσοτουρκικὸς πόλεμος. Αὐτός, ἐπειδὴ αἱ κυριώτεραι ἐπιχειρήσεις του ἔγιναν εἰς τὴν Κριμαίαν, λέγεται *Κριμαϊκός*. Τὸν ἀναφέρομεν ἐδῶ, διότι ἐπροξένησε μεγάλην συγκίνησιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἐνόμισαν ὅτι ἡ Ρωσία θὰ συνέτριβε τὴν Τουρκίαν καὶ θὰ ἔλυεν ὁριστικῶς τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα(1). Τὸ βασιλικὸν ζεῦγος ἐξεμεταλλεύθη τὰ συναισθήματα αὐτὰ καὶ ἐξαπέστειλεν ἐθελοντὰς εἰς τὴν Ἤπειρον, Θεσσαλίαν καὶ Μακεδονίαν. Αὐτοὺς τοὺς ἐβοήθησαν καὶ οἱ ἀλύτρωτοι Ἕλληνες καὶ εἶχον ἐπιτυχίας, διότι ἡ Τουρκία εἶχεν ἀποσύρει τὰ στρατεύματά της πρὸς τὰ ρωσικὰ σύνορα. Μὲ τὴν Τουρκίαν ὅμως ἦσαν σύμμαχοι τότε οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἄγγλοι, οἱ ὁποῖοι ἔκαμαν ἀπόβασιν εἰς τὸν Πειραιᾶ(2) καὶ ἠνάγκα-

---

1. Τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα ὑπῆρξε σωρεία διπλωματικῶν ἀπασχολήσεων, μὲ τὰς ὁποίας αἱ εὐρωπαϊκαὶ Δυνάμεις ἀπέβλεπον νὰ ρυθμίσουν τὴν θέσιν τῆς Τουρκίας ἀπέναντι τῶν ὑποδούλων λαῶν της. Κατὰ βάθος ὅμως ἤθελον νὰ ἐκμεταλλευθοῦν πρὸς ἰδικήν των ὠφέλειαν τοὺς ἑκάστοτε περισπασμοὺς καὶ ἀδυναμίας τοῦ τουρκικοῦ κράτους. Ἔντασιν σημειώνει μὲ τοὺς πολέμους τῆς Μ. Αἰκατερίνης, καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ τὴν σερβικὴν καὶ ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν.

2. Ἀπὸ τὰ πληρώματα τῶν ξένων πλοίων μετεδόθη τότε χολέρα, ἡ ὁποία εἶχε πολλὰ θύματα μεταξὺ τῶν κατοίκων τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς πρωτευούσης.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σαν τὸν Ὄθωνα νὰ ἀποσύρη τὰ ἐθελοντικὰ σώματα ἀπὸ τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ νὰ ἀναθέση τὴν πρωθυπουργίαν εἰς τὸν ἀγγλόφιλον Μαυροκορδᾶτον.

Ἡ διαγωγὴ τοῦ Ὄθωνος κατὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον τὸν κατέστησεν ἀγαπητὸν εἰς τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἔζη τότε μὲ τὰ ὁράματα τῆς «Μεγάλης Ἰδέας». Ἐπειδὴ ὅμως εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1861 ὁ βασιλεὺς ἐξεδηλώθη ὑπὲρ ὡρισμένου κόμματος, ἔγινε μισητὸς ἀπὸ τὰς ἀντιπάλους κομματικὰς παρατάξεις. Ὁ λόγος αὐτὸς καθὼς καὶ ἡ ἔλλειψις διαδόχου προεκάλεσαν κινήματα, τὰ ὁποῖα κατέληξαν εἰς ἔξωσιν τοῦ βασιλέως. Τότε ὁ Ὄθων, μολονότι διέθετε δυνάμεις, δὲν ἠθέλησε νὰ δημιουργήση αἱματοχυσίαν καὶ ἐπροτίμησε νὰ ἀπομακρυνθῆ διὰ τὸ καλὸν τῆς Ἑλλάδος (Ὀκτώβριος τοῦ 1861). Ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1867 μὲ τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ χείλη του, ἀφοῦ ἐδώρησε διὰ τὸν Κρητικὸν ἀγῶνα ὁλόκληρον τὴν ἐτησίαν ἐπιχορήγησιν ποὺ τοῦ ἔδιδεν ἡ βαυαρικὴ κυβέρνησις (100.000 φιορίνια).

36 Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α' (1863 - 1913)

ΑΦΙΞΙΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. ΕΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ

Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Ὄθωνος αἱ Προστάτιδες Δυνάμεις ἐξέλεξαν ὡς βασιλέα τῆς Ἑλλάδος τὸν Γεώργιον, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ μετέπειτα βασιλέως τῆς Δανίας Χριστιανοῦ τοῦ Θ'.

Ὁ νεαρὸς βασιλεὺς ἔφθασεν εἰς Ἀθήνας τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1863 καὶ ἔγινε δεκτὸς μὲ αἰσθήματα ἀγαλλιάσεως. Ἔπειτα, ἀφοῦ ὡρκίσθη ἐνώπιον τῆς Β' Συντακτικῆς Συνελεύσεως, παρήγγειλεν εἰς αὐτὴν νὰ ἑτοιμάση τὸ Νέον Σύνταγμα, τὸ ὁποῖον ἐψηφίσθη ἀπὸ τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν τὸν Νοέμβριον τοῦ 1864. Δι' αὐτοῦ θεμελιώνεται ἡ κανονικὴ λειτουργία τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας, διότι τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἀσκεῖ μὲν ὁ βασιλεύς, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι ἀνεύθυνος διορίζει ὑπεύθυνον πρωθυπουργὸν καὶ ὑπουργοὺς ἀπὸ τὸ κόμμα, ποὺ ἔλαβε τὰς περισσοτέρας ψήφους εἰς τὰς ἐκλογὰς (ἀρχὴ τῆς δεδηλωμένης πλειοψηφίας).

Ἐν τῷ μεταξὺ τὴν 21ην Μαΐου 1864 ἡ Ἀγγλία παρεχώρησε τὰ Ἑπτάνησα. Οἱ Ἑπτανήσιοι, ἐπειδὴ τὸ ἀγγλικὸν καθεστὼς ἐδείχθη ἀνελεύθερον, εἶχον ἀρχίσει εὐθὺς τὰς διαμαρτυρίας καὶ ἐξεγέρσεις. Ἐξ αὐτῶν σπουδαιοτέρα ἦτο τῶν Κεφαλλήνων, τὴν ὁποίαν οἱ Ἄγγλοι κατέπνιξαν, ἀφοῦ ἐκρήμνισαν οἰκίας καὶ ἐκρέμασαν ἀγωνιστάς. Παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κίνημα ἐσυνεχίσθη μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς Σολωμόν, Βαλαωρίτην, Ἠλ. Ζερβὸν - Ἰακωβᾶτον καὶ Γ. Τυπάλδον, ἕως ὅτου ἡ Ἀγγλία ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήση τὰς νήσους αὐτὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ νέος βασιλεὺς ἐσεβάσθη τὸ Σύνταγμα καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν ὑπηκόων του, τοὺς ὁποίους ἐκυβέρνα συνεπὴς εἰς τὸ ἔμβλημά του «ἰσχύς μου ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ μου». Χαρακτὴρ νηφάλιος καὶ πνεῦμα εὔστροφον, ἀπέφευγε τὰς ἀκρότητας. Δι' αὐτὸ ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἐνεφανίσθησαν πολλὰ κόμματα, τὰ ὁποῖα ἀνέπτυξαν μεγάλην ἐθνικὴν δρᾶσιν καὶ ἀνέδειξαν ἱκανοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας, ὅπως τοὺς Βούλγαρην, Δεληγεώργην, Κουμουνδοῦρον καὶ Χαρ. Τρικούπην.

Εἰκ. 35. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος Α'

Σύζυγόν του ὁ Γεώργιος ἔλαβε τὴν Ρωσίδα μεγάλην δούκισσαν *Ὄλγαν*, ἡ ὁποία ἐπρωτοστάτει εἰς ἔργα κοινῆς ὠφελείας καὶ τοῦ ἐχάρισε τὸ 1863 τὸν διάδοχον Κωνσταντῖνον.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας του δύο ἦσαν τὰ σοβαρώτερα προβλήματα ποὺ ἐκυριάρχησαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν πολιτικὴν : ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἀποκατάστασις τῶν ἀλυτρώτων ἀδελφῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἐσωτερικὴ ἀνόρθωσις τῆς χώρας.

Η ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ ΤΟΥ 1866. ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΤΟΥ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

Οἱ Κρῆτες, ἂν καὶ ὑπέκυψαν τὸν Μάιον τοῦ 1824 εἰς τὸν Μεχμὲτ Ἀλῆ τῆς Αἰγύπτου, διετήρησαν τὴν ἐπανάστασιν εἰς ὅλην τὴν ὕπαιθρον, ὥστε τὸ 1858 κατώρθωσαν νὰ ἐξασφαλίσουν προνόμια. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ κατακτηταὶ τὰ παρεβίαζον, τὸ 1866 οἱ ἀδάμαστοι Κρῆτες ἐξηγέρθησαν καὶ πάλιν καὶ ἐζήτησαν τὴν ἕνωσίν των μὲ τὴν Ἑλλάδα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰκ. 36. Τὸ Ἀρκάδι

Κατὰ τὰς πρῶτας συγκρούσεις ἐνίκησαν τοὺς Αἰγυπτίους, διότι ἔφθασαν ἐθελονταὶ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Κορωναῖον. Βραδύτερον ὅμως ἐνικήθησαν εἰς τὸ Βαφὲ ἀπὸ 12.000 Αἰγυπτίους ὑπὸ τὸν Μουσταφᾶν πασᾶν Κιτιρλῆν, ὁ ὁποῖος ἔπειτα εἰσέβαλεν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Ρεθύμνου. Βάσις ἀντιστάσεως τῶν ἐπαναστατῶν εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν ἦτο ἡ μονὴ τοῦ Ἀρκαδίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκλείσθησαν 900 Κρῆτες.

Ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς ἐπετέθη ἐναντίον τῆς Μονῆς τὴν 6ην Νοεμβρίου μὲ 28.000 ἄνδρας καὶ 6 πυροβόλα. Ἡ ἔφοδος ὑπῆρξε σφοδρά, ἀλλὰ καὶ ἡ ἄμυνα κρατερά. Μετὰ δύο ἡμέρας, ἐπειδὴ ἐχθρικὰ βλήματα διέρρηξαν τὴν πύλην τῆς Μονῆς, οἱ Τοῦρκοι εἰσώρμησαν εἰς τὸν περίβολόν της. Τότε ὁ ἡγούμενος *Γαβριὴλ* διέταξε τὸν ἀγωνιστὴν *Γιαμπουδάκην* νὰ θέση πῦρ εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην, ἡ ὁποία καὶ κατεπλάκωσε τοὺς ὑπερασπιστὰς καὶ τοὺς ἐφορμήσαντας Τούρκους.

Τὸ ὁλοκαύτωμα τοῦ Ἀρκαδίου συνεκίνησε τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν νὰ ζητοῦν τὴν παραχώρησιν ἐλευθεριῶν εἰς τοὺς Κρῆτας. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἀρκαδίου οἱ ἐπαναστάται δὲν ὑπέκυπτον. Τότε ὁ σουλτᾶνος ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν νὰ παύση νὰ βοηθῇ τοὺς Κρῆτας. Ἐπειδὴ ὁ πόλεμος Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας ἐφαίνετο ἀναπόφευκτος, αἱ Δυνάμεις ἠξίωσαν τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Ἔτσι ἡ ἐπανάστασις, ἐπειδὴ ἔμεινεν ἀβοήθητος, τὸ 1869 ἔσβησε.

ΒΟΥΛΓΑΡΗΣ ΚΑΙ ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ

Μετὰ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ 10 ἔτη συνεκλονίσθη ἀπὸ ὀξείας πολιτικὰς διαμάχας. Ἐφιλονίκουν διὰ τὴν ἐξουσίαν οἱ δυναμικοὶ πολιτικοὶ Βούλγαρης καὶ Κουμουνδοῦρος.

Ὁ *Βούλγαρης* ἦτο χαρακτὴρ ἀπότομος, τύπος κοτσαμπάση, καὶ ἔγινε γνωστὸς διὰ τὰς αὐθαιρεσίας καὶ παρανομίας του, ποὺ ἔφερον σχεδὸν εἰς ἀποσύνθεσιν τὸν διοικητικὸν μηχανισμόν.

Ὁ *Ἀλέξ. Κουμουνδοῦρος* ἦτο ὁ ἀντίπους τοῦ Βούλγαρη. Ἔντιμος καὶ μειλίχιος, ἔτασσεν ὑψηλότερον τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ἀπὸ τὰ κομματικά. Ἀπὸ τοῦ 1865 - 1880 ἔγινε 5 φορὰς πρωθυπουργός. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἡ κυβέρνησίς του ἐπέτυχε νὰ ἐξυγιάνη τὰ οἰκονομικὰ καὶ νὰ ἐπιβάλη τὸν σεβασμὸν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ εἰς τοὺς νόμους. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ἐκράτησε μὲ σύνεσιν καὶ θάρρος τοὺς ἀπολυτρωτικοὺς ἀγῶνας εἰς τὴν Κρήτην καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα καὶ ἐπέτυχε τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας.

Ο ΠΑΝΣΛΑΒΙΣΜΟΣ — Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΕΞΑΡΧΙΑ

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀνεπτύχθη ὁ Πανσλαβισμός, μία κίνησις ποὺ εἶχε σκοπὸν νὰ ἑνώση τὰς σλαβικὰς ἐθνότητας τῆς Ἀνατολῆς ὑπὸ τὴν ρωσικὴν ἐπιρροήν. Οἱ *Πανσλαβισταὶ* διετείνοντο ὅτι ἡ Ρωσία ὡς «πρεσβυτέρα ἀδελφὴ» θέλει νὰ τὰς βοηθήση ὄχι μόνον νὰ χειραφετηθοῦν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ κοινῶν ἐνεργειῶν νὰ τὴν ὑπονομεύσουν καὶ νὰ καταλάβουν τὰ ἐδάφη της.

Σλαβικὸν στοιχεῖον, ποὺ προσεπάθει νὰ ἐξεγείρη ὁ Πανσλαβισμός, ἀπετέλει καὶ ὁ λαὸς τῶν Βουλγάρων. Ἡ *Βουλγαρία*, ποὺ δὲν ἐκινήθη ἕως τότε, θὰ ἔζη ἐπὶ πολὺ ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, ἂν δὲν τὴν ἐβοήθουν οἱ πανσλαβισταί, διότι τὴν ἤθελαν ὡς φυλάκιον τῆς Ρωσίας εἰς τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Βαλκανικήν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔπεισαν τοὺς Βουλγάρους νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν σουλτᾶνον τὴν ἀπόσχισίν των ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον θρησκευτικῶς ὑπήγοντο. Πράγματι ὁ σουλτᾶνος τὸ 1870 διὰ φιρμανίου ἀνεκήρυξεν ἐθνάρχην τῶν Βουλγάρων τὸν *Βούλγαρον ἀρχιεπίσκοπον*, ποὺ ἔφερε τὸν τίτλον τοῦ Ἐξάρχου τοῦ Πατριαρχείου. Αὐτὴ ἡ πρᾶξις ἦτο σφάλμα τακτικῆς τῆς τουρκικῆς πολιτικῆς, διότι οἱ Βούλγαροι διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀνεξαρτησίας *ἀπέκτησαν ἐθνικὴν* συνείδησιν καὶ ὑποκινούμενοι ἀπὸ τοὺς Ρώσους ἐπανεστάτησαν (1876) καὶ ἐζήτησαν νὰ ἐκδιώξουν τὰς τουρκικὰς φρουράς. Ἀλλὰ οἱ Τοῦρκοι ἐξαγριωθέντες προέβησαν εἰς σφαγάς, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἐπηκολούθησε νέος ρωσοτουρκικὸς πόλεμος.

Ο ΡΩΣΟΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ 1877

Εἰς τὰς 10 Ἰουνίου ὁ ρωσικὸς στρατὸς μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν Ρουμάνων διέβη τὸν Δούναβιν καὶ βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τοὺς Σέρβους καὶ Βουλγάρους ἔφθασεν μέχρι τοῦ *Ἁγίου Στεφάνου*, προαστίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ πόλις θὰ ἔπιπτεν, ἐὰν ἡ Ἀγγλία δὲν ἠπείλει πόλεμον ἐναντίον τῶν Σλάβων καὶ δὲν ἔστελλε μίαν μεγάλην ναυτικὴν μοῖραν εἰς τὴν Προποντίδα, διὰ νὰ ἀποσοβήση τὴν κατάληψιν τῆς πρωτευούσης τοῦ σουλτάνου.

Ἡ Τουρκία ἀπειλουμένη μεγάλως ἐδέχθη νὰ ὑπογράψη τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου (19 Φεβρ. 1878). Μὲ τὴν συνθήκην αὐτὴν ἱδρύετο μέγα βουλγαρικὸν κράτος, φόρου ὑποτελὲς εἰς τὸν σουλτᾶνον. Αὐτὸ περιελάμβανε τὴν *ἀνατολικὴν Ρομιλίαν*, τὴν *ΒΑ. Θράκην*, τὸ *Μοναστήριον*, τὴν *Φλώριναν*, τὴν *Καστοριάν*, τὴν *Δράμαν* καὶ τὴν *Καβάλλαν*. Ἐπίσης ἡ Ρωσία ἠνάγκασε τὸν σουλτᾶνον νὰ ἀναγνωρίση τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Σερβίας καὶ τοῦ *Μαυροβουνίου*.

Ἐπειδὴ ἡ συνθήκη αὐτὴ ἐστρέφετο ἐναντίον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐσχηματίσθη Οἰκουμενικὴ κυβέρνησις μὲ πρωθυπουργὸν τὸν Κ. Κανάρην. Ἡ κυβέρνησις προέβη εἰς ἐπιστράτευσιν καὶ ἑλληνικὰ στρατεύματα εἰσέβαλον εἰς τὴν Θεσσαλίαν.

Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν ἡ Ἀγγλία ἀντέδρασε καὶ ἐπέτυχε νὰ παρασύρη καὶ τὴν Γαλλίαν, Αὐστρίαν καὶ Γερμανίαν εἰς συνδιάσκεψιν, διὰ νὰ τακτοποιήσουν τὰς ἀδικίας τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ἡ συνδιάσκεψις αὐτὴ συνῆλθεν εἰς τὸ Βερολῖνον (Ἰουν. 1878)

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

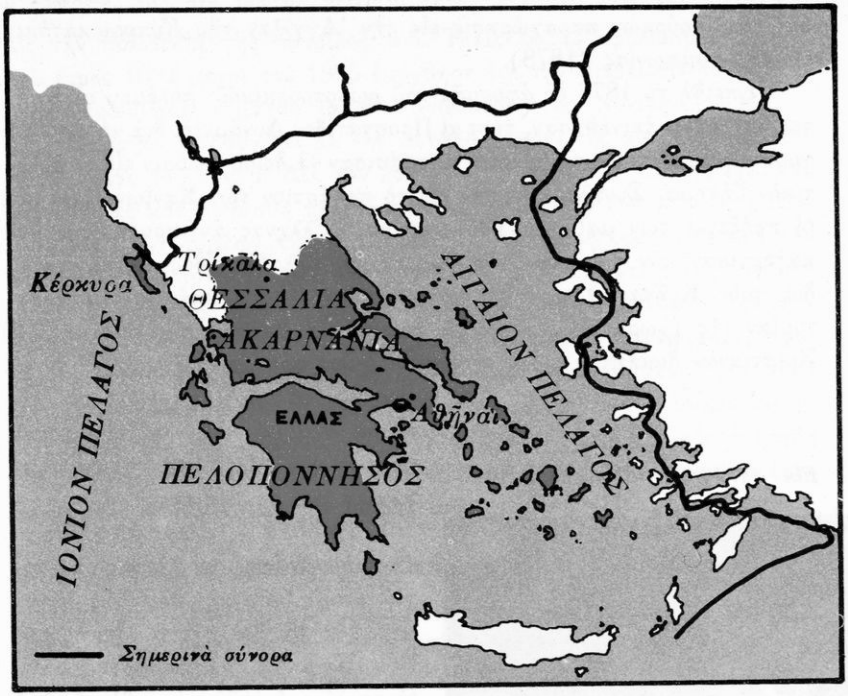

Εἰκ. 37. Ὅρια τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ 1881

ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Βίσμαρκ καὶ ἔγινε γνωστὴ ὡς *Συνέδριον τοῦ Βερολίνου*.

Συμφώνως πρὸς τοὺς ὅρους της τὸ μέγα *βουλγαρικὸν* κράτος περιωρίσθη εἰς μικρὰν ἡγεμονίαν μεταξὺ *Δουνάβεως* καὶ *Αἵμου*, φόρου ὑποτελῆ εἰς τὸν σουλτᾶνον καὶ ἔγινεν ἡμιαυτόνομος ἡ *Α. Ρομιλία*[1]. Τὸ *Μαυροβούνιον*, ἡ *Σερβία* καὶ ἡ *Ρουμανία* ἐπεκτείνονται καὶ ἀναγνωρίζονται ὡς ἀνεξάρτητα κράτη. Ἡ *Αὐστρία* ἔλαβε τὴν *Βοσνίαν* καὶ τὴν *Ἐρζεγοβίνην*. Ἡ *Τουρκία* ὑπεχρεώθη νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐδάφη ἐκ τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας ποὺ νὰ φθάνουν μέχρι τῆς γραμμῆς

1. Τὸ 1885 ὅμως οἱ Βούλγαροι τὴν προσήρτησαν μὲ πραξικόπημα, ἀφοῦ ἔσφαξαν 250.000 Ἕλληνας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πηνειοῦ - Καλαμᾶ. Σπουδαιότατον πλῆγμα ὑπῆρξε διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων παραχώρησις εἰς τὴν Ἀγγλίαν τῆς *Κύπρου* κατόπιν εἰδικῆς συμφωνίας (1878).

Ἐπειδὴ τὸ 1878 ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ρωσοτουρκικοῦ πολέμου οἱ Κρῆτες καὶ πάλιν ἐκινήθησαν, τότε αἱ Προστάτιδες Δυνάμεις, διὰ νὰ ἀποφύγουν περιπλοκὰς εἰς τὸ Αἰγαῖον ἀπεφάσισαν νὰ δώσουν λύσιν εἰς τὸ Κρητικὸν ζήτημα. Συνῆλθον λοιπὸν εἰς τὸ προάστιον τῶν Χανίων Χαλέπαν οἱ πρόξενοί των μαζὶ μὲ Τούρκους καὶ Ἕλληνας ἀντιπροσώπους καὶ κατήρτισαν τὸν «Χάρτην τῆς Χαλέπας», δηλαδὴ εἶδος Συντάγματος διὰ τοὺς Κρῆτας. Συμφώνως πρὸς αὐτὸν ἡ Κρήτη ἀπέκτα τὴν αὐτονομίαν τῆς (χωριστὴν βουλὴν καὶ δικαστήρια, Κρῆτας χωροφύλακας καὶ Χριστιανὸν διοικητήν). Αἱ τουρκικαὶ ὅμως φρουραὶ ἐξηκολούθουν νὰ κρατοῦν τὰς πόλεις καὶ ὅλα τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα. Ἔτσι ἡ Κρήτη παρέμεινε καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ σουλτάνου.

Εἰκ. 38. Ὁ Χαρ. Τρικούπης

Τὸ 1881 ἡ Ἑλλὰς κατώρθωσε νὰ προσαρτήση τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὸν νομὸν Ἄρτης, ποὺ τῆς εἶχον παραχωρηθῆ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου. Μὲ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας ἡ Ἑλλὰς σχεδὸν διπλασιάζεται καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀνασυγκρότησίν της.

Η ΑΝΟΡΘΩΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ (1882 - 1895). ΧΑΡ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ

Κατ' αὐτὴν κυριαρχεῖ ἡ φυσιογνωμία τοῦ μεγαλυτέρου Ἕλληνος πολιτικοῦ τοῦ 19ου αἰῶνος, τοῦ *Χαρ. Τρικούπη*. Οὗτος ἦτο υἱὸς τοῦ ἱστορικοῦ Σπ. Τρικούπη καὶ ἐγεννήθη τὸ 1832. Νοῦς ὀξὺς καὶ χαρακτὴρ τίμιος, προσεπάθησε νὰ δώση ἠθικὰς καὶ συγχρονισμένας κατευθύνσεις

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς πατρίδος του. Τρεῖς φορὰς πρωθυπουργὸς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1882 μέχρι τοῦ 1895 ἐμόχθησε διὰ τὴν στερέωσιν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος καὶ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς Χώρας.

Τὸ ἔργον του ἀρχίζει μὲ τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀναρχίας καὶ κακοδαιμονίας τοῦ τόπου. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀπέφυγε τὰς ἐξωτερικὰς περιπετείας καὶ εἰργάσθη πρὸς ἀνασυγκρότησιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ ὅλων τῶν τομέων τῆς διοικήσεως. Ἰδιαιτέρως ἐφρόντισε διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῆς γεωργίας καὶ βιομηχανίας. Ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας του κατεσκευάσθησαν λιμένες, παρηγγέλθησαν ἐμπορικὰ καὶ πολεμικὰ πλοῖα, ἱδρύθησαν ἐργοστάσια, σχολεῖα καὶ ἐστρώθη τὸ πρῶτον σιδηροδρομικὸν δίκτυον. Παρ' ὅλα αὐτὰ οἱ Ἕλληνες ἐδείχθησαν ἀχάριστοι εἰς τὸν μέγαν αὐτὸν ἀνακαινιστὴν τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ δημοσίου βίου. Τὸν κατεψήφισαν εἰς τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1895 καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ αὐτοεξορισθῇ εἰς Γαλλίαν, ὅπου τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀπέθανε ἀπὸ τὴν πικρίαν του.

ΝΕΑ ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΞΕΓΕΡΣΙΣ. Ο ΑΤΥΧΗΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ 1897

Τὸ 1897, ἐπειδὴ ἔγιναν σφαγαὶ τῶν Χριστιανῶν εἰς τὰ Χανιά, οἱ Κρῆτες πάλιν ἀνεπέτασαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ ἐξέγερσις προκάλεσεν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα συγκίνησιν, διὰ τοῦτο ὁ πρωθυπουργὸς Δεληγιάννης, ποὺ εἶχε διαδεχθῆ τὸν Τρικούπην, ἀπεφάσισε νὰ ἐπέμβῃ. Ἔστειλε λοιπὸν τὸν συνταγματάρχην Βάσσον μὲ στρατὸν νὰ καταλάβῃ τὴν νῆσον. Τότε ὅμως ἐνεφανίσθησαν καὶ οἱ στόλοι τῶν Δυνάμεων καὶ ἀπέκλεισαν τὴν Κρήτην.

Ἀλλὰ τὸ χειρότερον ἦτο, ὅτι εἰς τὰς 5 Ἀπριλίου ἡ Τουρκία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἀγὼν ἦτο ἄνισος. Ἡ Τουρκία διέθετεν ἀξιόμαχον στρατόν, ἐκπαιδευμένον ἀπὸ Γερμανοὺς ἀξιωματικούς. Ἀντιθέτως ὁ στρατὸς τῆς Ἑλλάδος ἦτο ὀλιγάριθμος καὶ ἀνοργάνωτος. Δι' αὐτὸ ἡ Ἑλλὰς ἐνικήθη εἰς τὰ Φάρσαλα καὶ τὸν Δομοκὸν καὶ ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἠπείλησε τὴν Λαμίαν. Ἀλλά, κατόπιν ἐπεμβάσεως τοῦ τσάρου, ἔγινεν ἀνακωχή. Ἡ Τουρκία ἀπεσύρθη ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν, ἀφοῦ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐγκατέλειψαν τοὺς Κρῆτας καὶ ἐπλήρωσαν 100 ἑκατομμύρια φράγκα ὡς ἀποζημίωσιν.

Τὸ 1898 ἡ Κρήτη ἐκηρύχθη αὐτόνομος ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Δυνάμεων (Ἀγγλίας, Ρωσίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας), αἱ ὁποῖαι διώρισαν ὡς ὕπατον ἁρμοστὴν τὸν πρίγκιπα Γεώργιον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ περίοδος πού ἠκολούθησε τὴν ταπεινωτικὴν ἦτταν τὸ 1897 θεωρεῖται ὡς ἐποχὴ καταπτώσεως, μολονότι ὁ τετράκις πρωθυπουργὸς Γεώργιος Θεοτόκης, ἀρχηγὸς τοῦ Τρικουπικοῦ κόμματος, ἔρριψε τὸ βάρος τῆς προσπαθείας του εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος. Τὰ δύο αὐτὰ καθὼς καὶ ἡ ἐπιτυχὴς δρᾶσις τῶν ἐθελοντικῶν ἑλληνικῶν σωμάτων εἰς τὰ αἱματοποτισμένα ἐδάφη τῆς Μακεδονίας ἀφύπνισαν τὴν ἀπογοητευμένην ψυχὴν τοῦ λαοῦ καὶ τὸν προητοίμασαν διὰ τὴν ἔνδοξον δρᾶσιν τοῦ 1912 - 1913.

Ο ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝ (1804 - 1908). ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΛΑΣ

Ἡ Μακεδονία ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἦτο, ὅπως ἐμάθομεν, χώρα ἑλληνική. Κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ὅμως ἐποχὴν εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ ἐδάφη της καὶ Σλάβοι. Αὐτοὶ μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν διετήρησαν τὴν γλῶσσαν των εἰς τὰς ἰδιωτικὰς σχέσεις, ἀλλὰ δὲν ἐξεχώριζον τοὺς ἑαυτούς των ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, διότι ὡς ὀρθόδοξοι ὑπήγοντο εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ εἰς τὸν δημόσιον βίον μετεχειρίζοντο τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Ἀπὸ τότε ὅμως πού ἱδρύθη ἡ ἀνεξάρτητος βουλγαρικὴ Ἐκκλησία, οἱ Βούλγαροι προσεπάθουν ἄλλοτε μὲ τὴν προπαγάνδαν καὶ ἄλλοτε μὲ τὴν τρομοκρατίαν νὰ παρασύρουν τοὺς σλαβοφώνους πληθυσμοὺς τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν ἰδικήν των Ἐκκλησίαν. Βαθύτερος σκοπός των ἦτο, ὅταν θὰ ἀπεσύροντο οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν, νὰ προσαρτήσουν αὐτὴν εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

Ἐννοεῖται ὅτι τὸ ἴδιον ἤρχισαν νὰ πράττουν ἀργότερον καὶ οἱ Σέρβοι εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Σκοπίων καὶ τοῦ Μοναστηρίου. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ρουμᾶνοι ἔσπευσαν νὰ βαπτίσουν τοὺς Κουτσοβλάχους τῆς Πίνδου εἰς Μακεδονο-ρουμάνους.

Διὰ νὰ ἐπιτύχουν εἰς τὸν σκοπόν των οἱ βόρειοι γείτονες τῆς Ἑλλάδος, ἔκτιζον εἰς τὰ μέρη αὐτὰ ἐκκλησίας καὶ σχολεῖα καὶ ἐξηγόραζον μὲ χρῆμα τὰς ἀσταθεῖς συνειδήσεις.

Ἰδιαιτέρως ἡ θρασύτης τῶν Βουλγάρων ἀπεκορυφώθη ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἀτυχῆ ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1897. Ἐπωφεληθέντες τότε τῆς ἀδυναμίας τῆς Ἑλλάδος, ἵδρυσαν εἰς τὴν Σόφιαν τὸ «Μακεδονικὸν κομιτᾶτον» τὸ ὁποῖον ὠργάνωνε ἔνοπλα σώματα (τοὺς γνωστοὺς κο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μιτατζῆδες) καὶ τὰ ἔστειλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἐδῶ τὰ σώματα αὐτὰ ἐπροξένουν καταστροφὰς καὶ ἠνάγκαζον διὰ τῆς βίας καὶ τοῦ τρόμου τοὺς σλαβοφώνους Ἕλληνας νὰ προσέρχωνται εἰς τὴν Ἐξαρχίαν.

Τότε καὶ οἱ Ἕλληνες, θέλοντες νὰ διασώσουν τὰ ἀπαράγραπτα ἱστορικὰ δίκαιά των εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ νὰ προστατεύσουν τοὺς δοκιμαζομένους πληθυσμοὺς τῆς περιφερείας αὐτῆς, ὠργάνωσαν δύο «Μακεδονικὰ κομιτᾶτα» — ἕνα εἰς Ἀθήνας καὶ δεύτερον εἰς Θεσσαλονίκην— καὶ τὸ 1904 ἐξαπέλυσαν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀνταρτικὰ σώματα μὲ ἀρχηγοὺς Ἕλληνας ἀξιωματικούς. Τὰ σώματα αὐτὰ ὠνομάσθησαν «σώματα τῶν Μακεδονομάχων». Πρῶτον ἀνταρτικὸν σῶμα ἦτο τοῦ φλογεροῦ ἀγωνιστοῦ Παύλου Μελᾶ, ὁ ὁποῖος ἔπεσεν ἡρωικῶς κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ὑψηλοῦ ἰδανικοῦ του, εἰς τὸ χωρίον Στάτιστα τῆς Δ. Μακεδονίας (1904). Κατόπιν ὠργανώθησαν καὶ ἄλλα σώματα μὲ Μακεδόνας, Κρητικοὺς καὶ Παλαιοελλαδίτας ὁπλαρχηγοὺς (τὸν Ἄγραν, τὸν Βάρδαν κλ.), τὰ ὁποῖα, διὰ τῶν ἀγώνων των ἐναντίον τῶν κομιτατζήδων καὶ τῶν Σέρβων καὶ Ρουμάνων προπαγανδιστῶν, κατώρθωσαν νὰ διασώσουν τὴν μαρτυρικὴν Μακεδονίαν.

Εἰκ. 39. Ὁ Π. Μελᾶς

Τότε καὶ ὁ σουλτᾶνος ἐξαπέλυσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν στίφη Ἀλβανῶν, ὥστε διὰ τῆς σφαγῆς καὶ τοῦ τρόμου νὰ κρατήσῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τοὺς ἀτυχεῖς Μακεδόνας. Ἔτσι ἡ πάλη τῶν Βαλκανικῶν λαῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν καθίστα βαρύτερον διὰ τὸν πληθυσμόν της καὶ αὐτὸν τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων.

Ἡ περίπλοκος αὐτὴ κατάστασις, ποὺ διήρκεσε σχεδὸν μίαν 10ετίαν, ὤθησε τὰς Δυνάμεις νὰ ἐξασκήσουν πίεσιν ἐπὶ τοῦ σουλτάνου, διὰ νὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δώση διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις εἰς τοὺς ὑποδούλους λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ τὰς ἐφαρμόση, διότι τότε ἀκριβῶς ἐξέσπασεν ἡ Ἐπανάστασις τῶν Νεοτούρκων.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΝΕΟΤΟΥΡΚΩΝ (1908)

Οἱ Νεότουρκοι ἦσαν φιλελεύθεροι ἀξιωματικοί, ποὺ εἶχον ὀργανώσει ἐντὸς τοῦ στρατοῦ τὸ μυστικὸν κομιτᾶτον «Ἕνωσις καὶ Πρόοδος» καὶ ἐζήτουν μεταρρυθμίσεις καὶ ἐκπολιτισμὸν τῆς Τουρκίας. Ἀρχηγός των ἦτο ὁ ταγματάρχης *Ἐμβὲρ*, ποὺ εἶχε τὴν ἕδραν του εἰς τὴν Θεσ/νίκην. Οἱ Νεότουρκοι, θέλοντες νὰ ἀποφύγουν τὴν ταπεινωτικὴν αὐτὴν ἐπέμβασιν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς χώρας των καὶ νὰ δώσουν ἐλευθερίας εἰς τὸν τουρκικὸν λαὸν καὶ εἰς τοὺς ὑποδούλους, ἐκήρυξαν τὸ 1908 εἰς τὴν Θεσ/νίκην τὴν ἐγκαθίδρυσιν συνταγματικοῦ πολιτεύματος.

Ἡ ἐπανάστασις αὐτὴ εἶχεν ἀντίκτυπον εἰς τὰς γειτονικὰς πρὸς τὴν Τουρκίαν χώρας καθὼς καὶ εἰς τοὺς ὑποδούλους λαούς. Πρώτη ἡ Αὐστρία ἐπωφελήθη τῆς ἀναταραχῆς καὶ προσήρτησε τὴν Βοσνίαν καὶ τὴν Ἐρζεγοβίνην. Ταυτοχρόνως ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας Φερδινάνδος εἰς συμφωνίαν μὲ τὴν Αὐστρίαν ἀνεκήρυξε τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν τῆς Βουλγαρίας καὶ ἐστέφθη τσάρος τῶν Βουλγάρων.

Οἱ ἀκατάβλητοι Κρῆτες ἐπωφελήθησαν καὶ αὐτοὶ τῆς τουρκικῆς κρίσεως καὶ ὕψωσαν εἰς τὸ φρούριον *Φιρκὰ* (εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος τῶν Χανίων) τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν. Ἀλλὰ τὸ πραξικόμημα αὐτὸ ἠρέθισε τοὺς Νεοτούρκους, οἱ ὁποῖοι ὑπεκίνησαν φιλοπολέμους διαδηλώσεις τῶν τουρκικῶν ὄχλων ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀξίωσαν ἀπὸ τὸν πρωθυπουργὸν Γ. Θεοτόκην νὰ προβῇ εἰς γραπτὴν ἀποδοκιμασίαν τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ἐπειδὴ εὑρίσκετο εἰς ἀδυναμίαν νὰ ὑποστηρίξῃ στρατιωτικῶς τοὺς Κρῆτας, ὑπεχώρησεν εἰς τὴν θρασεῖαν ἀπαίτησιν τῶν Νεοτούρκων καὶ ἐτήρησε τὴν εἰρωνικῶς χαρακτηρισθεῖσαν «ἄψογον στάσιν». Ἐζήτησεν ὅμως τὴν συνδρομὴν τῶν Δυνάμεων πρὸς ρύθμισιν τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος. Αὐταὶ ἐπενέβησαν καὶ ὑπεχρέωσαν τὴν Τουρκίαν νὰ μὴ διαταράξῃ τὴν εἰρήνην.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΓΟΥΔΙ (ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1909)

Ἡ ἀνικανότης τῶν πολιτικῶν τῆς χώρας νὰ ἀντιδράσουν μὲ σθένος εἰς τοὺς ἰσχυροὺς ἀντικτύπους, ποὺ εἶχε διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ἡ ἐπανάστασις τῶν Νεοτούρκων, ἐπλήγωσε βαθύτατα τὴν φιλοτιμίαν τῶν ἀξιω-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ματικῶν καὶ τῆς δημοσίας γνώμης καὶ ἐδημιούργησε μίαν δυσφορίαν διὰ τὴν κακὴν πορείαν, ποὺ εἶχον λάβει τὰ ἐθνικά μας ζητήματα.

Ἡ δυσαρέσκεια αὐτὴ ἔγινε περισσότερον ἔντονος μεταξὺ τῶν κατωτέρων ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Νεοτούρκων, κατέληξαν εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ «Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου». Οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτοὶ δι' ἐγγράφου των ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ Δημ. Ράλλη νὰ ἀρχίση τὴν ἄμεσον ἐνίσχυσιν τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κυβέρνησις ἀπέρριψε τὸ ὑποβληθὲν πρόγραμμά των, προέβησαν τὴν 15ην Αὐγούστου εἰς πραξικόπημα. Συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ Γουδὶ μὲ ἀρχηγὸν τὸν συνταγματάρχην Ζορμπᾶν καὶ ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν βασιλέα τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ ἄλλας κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς μεταρρυθμίσεις.

Τὸ πραξικόπημα ὑπεστήριξε καὶ ὁ λαὸς διὰ συλλαλητηρίων, μὲ τὰ ὁποῖα ἐζήτει νέον Σύνταγμα. Ὁ βασιλεὺς τότε ἀνέθεσε τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸν Κυριακούλη Μαυρομιχάλην μὲ συμμετοχὴν καὶ δύο μελῶν τοῦ Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου ὡς ὑπουργῶν. Ἡ νέα κυβέρνησις συνεκάλεσε τὴν βουλήν, ἡ ὁποία ἐψήφισε πολλὰ νομοσχέδια, ἰδίως τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Πρὸς ἐνίσχυσιν δὲ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης παρήγγειλε τὴν ταχεῖαν ναυπήγησιν τοῦ καταδρομικοῦ «Ἀβέρωφ», μὲ πλουσίαν χορηγίαν τοῦ ὁμωνύμου μεγάλου εὐεργέτου.

Ἡ περίεργος ὅμως αὐτὴ κατάστασις, νὰ κηδεμονεύεται δηλ. ἡ κυβέρνησις καὶ ἡ βουλὴ ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συνεχισθῇ ἐπὶ πολύ. Ἐνώπιον τῆς δυσκολίας αὐτῆς οἱ ἡγέται τοῦ Συνδέσμου μετεκάλεσαν ἀπὸ τὴν Κρήτην τὸν διάσημον πολιτικὸν τῆς νήσου Ἐλευθ. Βενιζέλον, διὰ νὰ τὸν συμβουλευθοῦν. Οὗτος ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ 1910 καὶ πρὸς βελτίωσιν τῆς πολιτικῆς καταστάσεως ἐπρότεινε τὴν σύγκλησιν τῆς Β' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς.

Ὁ Βενιζέλος ἐξησφάλισε μεγάλην πλειοψηφίαν εἰς τὴν Ἀναθεωρητικὴν Βουλὴν καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1911, ἀνάλαβὼν τὴν πρωθυπουργίαν, ἐπεδόθη μὲ δραστηριότητα εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν καὶ τὴν ἀναδημιουργίαν τοῦ κράτους.

Πρῶτον ἔργον τῆς Βουλῆς ἦτο ἡ ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864, ποὺ ἐδημοσιεύθη τὸν Ἰούνιον τοῦ ἰδίου ἔτους· διὰ τοῦτο καὶ καλεῖται *Σύνταγμα* τοῦ 1911. Ἡ σπουδαιοτέρα διάταξίς του ἦτο ἡ σχετικὴ μὲ τὴν μονιμότητα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΙΑ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Ἀπὸ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Μαρτίου 1912 ἐξῆλθε πανίσχυρον τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου.

Ἡ νέα κυβέρνησις ἔμεινεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τρία ἔτη καὶ παρουσίασε ἀξιόλογον νομοθετικὴν καὶ διοικητικὴν δρᾶσιν. Πρώτη φροντὶς ἦτο νὰ αὐξήσῃ τὴν δύναμιν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου καὶ νὰ καλέσῃ ξένας ἀποστολὰς διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἐντατικὴν ἐκγύμνασιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῆς χώρας. Ἐπίσης παρήγγειλεν ὅπλα καὶ νέα πολεμικὰ σκάφη καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν ἀνασυγκρότησιν ὅλων τῶν κλάδων τῆς διοικήσεως. Μὲ τὴν δημιουργικὴν αὐτὴν πνοὴν τὸ ἀποκαρδιωμένον ἀπὸ τὴν ἧτταν τοῦ 97 ἔθνος ἤρχισε νὰ ἀναζωογονῆται καὶ νὰ ἀποκτᾷ αὐτοπεποίθησιν. Συγχρόνως δὲ ὁ νέος πρωθυπουργός, μὲ τὴν διπλωματικὴν ἱκανότητα ποὺ τὸν διέκρινε, εἰργάσθη διὰ νὰ ἐπιτύχῃ συμμαχίαν μὲ τὰ ἄλλα Βαλκανικὰ κράτη ἐναντίον τῆς Τουρκίας.

Οἱ Νεότουρκοι, ἀντὶ νὰ κερδίσουν τὰς συμπαθείας τῶν ὑποδούλων ἐθνοτήτων μὲ φιλελευθέρους τρόπους διοικήσεως, ἐκίνησαν τὴν ἀγανάκτησίν των ἀποπειραθέντες νὰ συγχωνεύσουν εἰς ἕνα λαὸν ὅλους τοὺς κατοικοῦντας εἰς τὴν τουρκικὴν ἐπικράτειαν. Διὰ νὰ ἐπιτύχουν δὲ τὴν ἕνωσιν αὐτήν, ἐπέβαλον κατὰ πρῶτον τὴν χρῆσιν τῆς τουρκικῆς γλώσσης εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα. Ἔπειτα ἤρχισαν νὰ τρομοκρατοῦν τὸ Πατριαρχεῖον καὶ νὰ προβαίνουν εἰς φόνους καὶ μετακινήσεις πληθυσμῶν.

Αἱ ἐνέργειαι ὅμως αὐταὶ τῶν Νεοτούρκων ἀντὶ νὰ λυγίσουν τὴν θέλησιν τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς, ἀντιθέτως συνέτεινον εἰς τὴν προσέγγισίν των καὶ εἰς τὸν σχηματισμὸν μιᾶς ἰσχυρᾶς συμμαχίας ἀπὸ τὸ Μαυροβούνιον, τὴν Σερβίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Βουλγαρίαν.

Τὰς κινήσεις αὐτὰς ὑπεβοήθησε καὶ ὁ πόλεμος τῆς Τουρκίας ἐναντίον τῆς Ἰταλίας, ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ ἔτους 1911 εἶχε καταλάβει τὴν Κυρηναϊκὴν καὶ τὰ Δωδεκάνησα, ποὺ ἀνῆκον εἰς τὴν Τουρκίαν.

Κατὰ τὸ τέλος Σεπτεμβρίου 1912 ἡνωμένοι οἱ βαλκανικοὶ λαοὶ ἀπηύθυναν πρὸς τὴν κυβέρνησίν της «τελεσίγραφον», διὰ τοῦ ὁποίου ἐζήτουν μεταρρυθμίσεις δι' ὅλους τοὺς ἀλυτρώτους. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἀπέρριψε τὸ τελεσίγραφον καὶ τὴν 4 Ὀκτωβρίου ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας καὶ τῆς Βουλγαρίας, ἐνῶ τὴν ἑπομένην ἡ Ἑλλὰς ἐξήρχετο εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων της.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ ὁρμὴ τῶν συμμάχων ἦτο τόση, ὥστε παντοῦ τὰ στρατεύματά των ἐσημείωσαν νίκας. *Οἱ Βούλγαροι* μὲ τὸν κύριον ὄγκον τῶν δυνάμεών των προήλασαν εἰς τὴν Θράκην καὶ ἔφθασαν πρὸ τῆς Τσατάλτζας. Μὲ μίαν ἄλλην στρατιὰν εἰσέβαλον εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Καβάλλαν, τὴν Δράμαν καὶ τὰς Σέρρας.

Οἱ Σέρβοι ἐνίκησαν εἰς Κουμάνοβον καὶ κατέλαβον τὰ Σκόπια καὶ τὸ Μοναστήριον. Ἀπὸ ἐκεῖ εἰσῆλθον εἰς Ἀλβανίαν καὶ ἐκυρίευσαν τὸ Δυρράχιον, ἐνῶ ὑψηλότερον οἱ *Μαυροβούνιοι* ἐπολιόρκουν τὴν Σκόδραν.

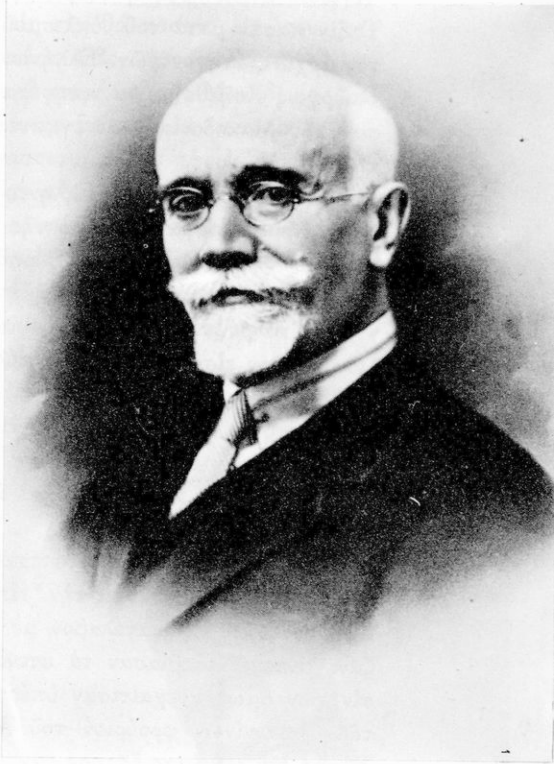

Εἰκ. 40. Ὁ Ἐ. Βενιζέλος

Οἱ *Ἕλληνες*, ἀποφασισμένοι νὰ ἀποπλύνουν τὴν ἧττταν τοῦ 1897, διέβησαν ἀσυγκράτητοι τὰ σύνορα τῆς Μελούνας, κατέλαβον τὴν Ἐλασσόνα καὶ κατόπιν τριημέρου πεισματώδους μάχης ἐξεβίασαν τὰ στενὰ τοῦ *Σαραντα*πόρου (7-9 Ὀκτωβρίου). Οἱ Τοῦρκοι ἄφησαν πυροβόλα καὶ αἰχμαλώτους εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν, οἱ ὁποῖοι διὰ ραγδαίας προελάσεως ἐκυρίευσαν τὰ Σέρβια, τὰ Γρεβενὰ καὶ τὴν Κοζάνην. Ἔπειτα ὁ κύριος ὄγκος τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων κατευθύνεται ὁλοταχῶς πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην, διὰ νὰ προφθάσῃ τὴν κατάληψίν της ἀπὸ τοὺς προελαύνοντας Βουλγάρους. Πρὸ τῆς ὁρμῆς τῶν Ἑλλήνων οἱ Τοῦρκοι ἐγκαταλείπουν τὴν Κατερίνην, Βέρροιαν, Νάουσαν, ἀλλὰ προβάλλουν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀξιοῦ. Μετὰ διήμερον ὅμως σκληρὰν μάχην εἰς τὰ ἕλη τῶν *Γιαννιτσῶν* (19 - 20 Ὀκτωβρ.) ὁ στρατός μας τοὺς ἀνέτρεψε καὶ ἐπροχώρησεν ἀκάθεκτος πρὸς τὴν πόλιν τοῦ Μυροβλήτου, ἡ ὁποία παρεδόθη τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ Πολιούχου

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἁγίου. Ὁλόκληρος ἡ τουρκικὴ στρατιὰ ἐξ 20.000 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν Ταξὶν πασᾶν μετὰ τοῦ ὁπλισμοῦ καὶ τῶν σημαιῶν της παρεδόθη εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων Διάδοχον Κωνσταντῖνον. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος εἰσῆλθε μὲ τὰ νικηφόρα στρατεύματά μας εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μακεδονίας καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεῖ ὡς ἄγρυπνος φρουρὸς τοῦ πατρίου ἐδάφους.

Δὲν ἐπρόφθασαν οἱ Ἕλληνες νὰ γίνουν κύριοι τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἀσθμαίνουσα ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς πόλεως μία βουλγαρικὴ μεραρχία ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Θεοδωρώφ, ὁ ὁποῖος ἐπιμόνως ἐζήτησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Διὰ νὰ μὴ διαταραχθῇ ἡ συμμαχικὴ ἑνότης, ὁ διάδοχος Κωνστῖνος ἐπέτρεψεν εἰς δύο μόνον τάγματα νὰ στρατωνισθοῦν, ἀλλὰ μὲ δόλιον τρόπον εἰσέδυσεν εἰς τὴν πόλιν ὅλη σχεδὸν ἡ δύναμις τῆς βουλγαρικῆς μεραρχίας (15.000).

Κατόπιν ἡ ἑλληνικὴ στρατιὰ ἐκυρίευσε τὴν Φλώριναν, τῆς ὁποίας τὴν κατάληψιν ἐπέτυχε μία ὕλη ἱππικοῦ μας (7 Νοεμβρίου). Τέλος τὴν 6ην Δεκεμβρίου κατελήφθη καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς βορείου Ἠπείρου Κορυτσᾶ.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀσθενέστεραι ἑλληνικαὶ δυνάμεις μὲ κέντρον τὴν Ἄρταν εἶχον εἰσβάλει εἰς τὴν Ἤπειρον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Σαπουντζάκη καὶ κατέλαβον μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ στόλου τὴν Πρέβεζαν. Ἔπειτα ἐξεβίασαν τὰ στενὰ τῶν Πέντε Πηγαδίων· τὴν ἐξόρμησίν των ὅμως ἀνεχαίτισαν ὑπέρτερα ἐχθρικὰ στρατεύματα εἰς τὸ πρὸ τῶν Ἰωαννίνων φρούριον τοῦ *Μπιζανίου*, ποὺ ἐθεωρεῖτο ἀπόρθητον. Τότε ὁ στρατός μας ἔστησε τακτικὴν πολιορκίαν, ἀλλὰ ὑπέφερεν ἐκ τῶν κακουχιῶν τοῦ χειμῶνος. Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐκείνας ἔπεσεν εἰς τὸν Δρίσκον καὶ ὁ ποιητὴς Λορέντζος Μαβίλης (ἐπὶ κεφαλῆς λόχου Γαριβαλδινῶν ἐθελοντῶν). Τὰ πράγματα ὅμως εἰς τὸ θέατρον αὐτὸ τοῦ πολέμου μετεβλήθησαν ἀπὸ τοῦ τέλους Ἰανουαρίου, ὁπότε ἦλθεν εἰς τὸ Ἠπειρωτικὸν μέτωπον μὲ 4 μεραρχίας ὁ Διάδοχος, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε τὴν γενικὴν διοίκησιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐμψυχωθεὶς τότε ὁ ταλαιπωρημένος στρατός μας ἐξαπέλυσεν αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ Μπιζανίου, τὸ ἐκυρίευσε καὶ τὴν 21ην Φεβρουαρίου 1913 εἰσῆλθεν ἐλευθερωτὴς εἰς τὰ Ἰωάννινα. Εἰς τὸν νικητὴν ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων παρεδόθησαν 30.000 ἄνδρες, 1000 ἀξιωματικοί, 108 πυροβόλα καὶ πλῆθος λαφύρων.

Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ὁ ἑλληνικὸς στόλος, μολονότι ὑστερεῖ τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τουρκικοῦ εἰς θωρηκτά, διοικούμενος ὑπὸ τοῦ ναυάρχου *Παύλου Κουντουριώτη*, ἐκράτησε τὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὴν θάλασσαν. Πρῶτον, κατώρθωσε μὲ ἀγήματά του νὰ ἐλευθερώση τὰς νήσους Σάμον, Χίον, Λέσβον καὶ Λῆμνον· ἔπειτα ἀπέκλεισε τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, ἐμποδίζων τοιουτοτρόπως τὴν μεταφορὰν τουρκικῶν ἐνισχύσεων ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν. Τέλος κατεναυμάχησε τὸν ἐχθρικὸν στόλον τὴν 3ην Δ/βρίου εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς *Ἕλλης* καὶ διὰ δευτέραν φορὰν ἀνοικτὰ τοῦ *Μούδρου* (5 Ἰανουαρίου 1913), θαλασσοκρατήσας εἰς τὸ Αἰγαῖον. Δεῖγμα τῆς εὐψυχίας τῶν ἑλληνικῶν πληρωμάτων ἀποτελεῖ ἡ ἀνατίναξις τοῦ θωρηκτοῦ «Φετχῆ Μπουλὲν» ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ ἑλληνικὸν τορπιλλοβόλον ὑπὸ τὸν ὑποπλοίαρχον Ν. Βότσην, προτοῦ ἀκόμη κυριευθῇ ἡ πόλις.

Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Ἀλλὰ ἐνῶ ἡ Ἑλλὰς ἑώρταζε τὰ νικητήρια, τὴν 5ην Μαρτίου 1913 ἐδολοφονήθη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὑπό τινος παράφρονος ὁ βασιλεὺς Γεώργιος καὶ εἰς τὸν θρόνον τὸν διεδέχθη ὁ υἱός του Κωνσταντῖνος.

Μετὰ τὰς νίκας τῶν συμμαχικῶν στρατῶν ἡ Πύλη ἔκλεισεν εἰρήνην, ἡ ὁποία ὑπεγράφη εἰς Λονδῖνον (17 - 5 - 1912). Δι' αὐτῆς ἡ Τουρκία παρεχώρει εἰς τοὺς νικητὰς τὰ εὐρωπαϊκὰ ἐδάφη ἐκτὸς μικρᾶς ἐκτάσεως πέριξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπίσης ἄφηνεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Κρήτην. Ἡ τύχη τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Ἀλβανίας θὰ ἐκανονίζετο ἀπὸ τοὺς συμμάχους ἀργότερον.

Εἰκ. 41. Ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος Α'

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ συνθήκη τοῦ Λονδίνου δὲν καθώριζε τὴν διανομὴν τῆς λείας μεταξὺ τῶν νικητῶν. Δι' αὐτὸ παρουσιάσθησαν δυσκολίαι, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λυθοῦν ἕνεκα τῶν παραλόγων ἀπαιτήσεων τῆς Βουλγαρίας.

Οἱ Βούλγαροι, ἐνῶ ἀκόμη διήρκει ὁ πόλεμος, εἶχον ἐκδηλώσει τὰς ὑπούλους διαθέσεις των εἰς μὲν τοὺς Ἕλληνας διὰ τῆς δολίας συμπεριφορᾶς τοῦ Θεοδωρώφ, εἰς δὲ τοὺς Σέρβους διὰ τῆς κατοχῆς σερβικῶν ἐδαφῶν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἡ Βουλγαρία ἠρνεῖτο νὰ ἀποσύρη τὰ στρατεύματά της.

Ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Σερβία, ὅταν εἶδον ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συνεννοηθοῦν μὲ τὴν Βουλγαρία, συνῆψαν ἀμυντικὴν συμμαχίαν πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν δικαίων των διὰ τῶν ὅπλων (Μάιος 1913).

Τὴν πρωΐαν τῆς 17 Ἰουνίου οἱ Βούλγαροι ἐκτύπησαν αἰφνιδιαστικῶς τὰ ἑλληνικὰ καὶ σερβικὰ στρατεύματα πλησίον τῆς *Γευγελῆς* καὶ τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις εἰς τὴν Νιγρίταν.

Οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ κατὰ πρῶτον ἐξουδετέρωσαν εἰς Θεσσαλονίκην τοὺς Βουλγάρους, ἐπετέθησαν ἐναντίον τῆς ἰσχυρᾶς βουλγαρικῆς γραμμῆς Κιλκὶς - Λαχανᾶ. Κάτω ἀπὸ τὰς φλογερὰς ἀκτῖνας τοῦ θερινοῦ ἡλίου ὁ ἡρωικὸς στρατός μας ἐπροχώρει ἀκάθεκτος μέσα ἀπὸ τὰ κυματίζοντα σπαρτὰ καὶ μὲ τὴν λόγχην ἢ τὰς χειροβομβίδας ἐξετόπισε τοὺς εἰσβολεῖς ἀπὸ τὰ πάτρια ἐδάφη. Τὴν 21ην Ἰουνίου τὰ ὀχυρὰ τοῦ *Κιλκὶς* καὶ τοῦ *Λαχανᾶ* ἔπεσαν. Οἱ Βούλγαροι κατόπιν ἐπεχείρησαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὴν Δοϊράνην, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συγκρατήσουν τὴν χειμαρρώδη ὁρμὴν τοῦ ἑλληνικοῦ πεζικοῦ καὶ ὑπεχώρησαν πρὸς τὴν Γευγελῆν καὶ τὸ Μπέλες. Εἰς τὸ ἀριστερὸν μέτωπον οἱ Ἕλληνες κατέλαβον τὴν Γευγελῆν καὶ ἡνώθησαν καὶ πάλιν μὲ τοὺς Σέρβους. Εἰς τὸ κέντρον οἱ Βούλγαροι ὑπεχώρησαν πρὸς τὸ Ντεμὶρ Ἰσὰρ (Σιδηρόκαστρον), εἰς τὸ ὁποῖον προέβαλον ἰσχυρὰν ἀντίστασιν. Καὶ ἐδῶ ὅμως ἐξετοπίσθησαν καὶ τὸ ἔπαθλον τοῦ στρατοῦ μας ὑπῆρξαν αἱ Σέρραι, τὸ Μελένικον καὶ τὸ Νευροκόπιον. Φεύγοντες οἱ ἐχθροὶ ἐπυρπόλησαν τὰς Σέρρας.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Νευροκοπίου ὁ στρατός μας ἀνέρχεται ἀκάθεκτος διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμόνος πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰκ. 42. Χάρτης τῶν Βαλκανικῶν πολέμων

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Βουλγαρίας ἀπειλῶν τὴν Σόφιαν. Οἱ Βούλγαροι, ἐμπρὸς εἰς τὸν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον διέτρεχεν ἡ πρωτεύουσά των, καταλαμβάνουν τὰ στενὰ τῆς *Κρέσνας*, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ στρατός μας συνάπτει τριημέρους ἐπικὰς μάχας (8 - 11 Ἰουλίου). Ὅμως καὶ ἀπὸ τὰς ἀπορθήτους αὐτὰς διαβάσεις τοὺς ἐξέβαλεν ὁ στρατός μας καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ ἄνω Στρυμόνος, ὅπου οἱ Βούλγαροι τὸν ἀνέμενον μὲ ὅλον τὸν ὄγκον τῶν δυνάμεών των εἰς τὰς στρατηγικὰς θέσεις *Σιμιτλῆ - Τζουμαγιᾶ*. Ἡ ἀντίστασις τῶν Βουλγάρων ἐδῶ ὑπῆρξε πρωτοφανής, ἀλλὰ καὶ τῶν Ἑλλήνων ἡ ἀνδρεία ἀπαράμιλλος. Τελικῶς, ἔπειτα ἀπὸ πενθημέρους ὁμηρικοὺς ἀγῶνας, εἰς τοὺς ὁποίους ἔπεσαν πολλοὶ ἀξιωματικοί, ἡ Τζουμαγιὰ κατελήφθη τὴν 16ην Ἰουλίου καὶ ὁ στρατός μας ἦτο ἕτοιμος νὰ βαδίση πρὸς τὴν Σόφιαν, ὁπότε τὴν ἄλλην ἡμέραν οἱ Βούλγαροι ἐζήτησαν ἀνακωχήν.

Ἀλλὰ καὶ ὁ στόλος μας δὲν ἔμεινεν ἄπρακτος. Ὁ Κουντουριώτης διὰ ναυτικῶν ἀγημάτων ἐκυρίευσε τὴν Καβάλλαν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔστειλε δυνάμεις καὶ ἀπηλευθέρωσε τὴν μαρτυρικὴν Δράμαν. Οἱ Βούλγαροι ἔσπευσαν νὰ ὑποχωρήσουν, ἀφοῦ ἐπυρπόλησαν πόλεις καὶ χωρία καὶ κατεκρεούργησαν ἀόπλους Ἕλληνας εἰς τὸ Δοξᾶτον καὶ τὴν Δράμαν. Κατόπιν ὁ στόλος ἀνατολικώτερον κατέλαβε τὸ Πόρτο Λάγο καὶ τὴν Ἀλεξανδρούπολιν.

Οἱ *Σέρβοι*, ἀφοῦ ἐνίκησαν εἰς πολλὰς μάχας, εἰσῆλθον εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἠπείλουν τὸ Βιδίνιον.

Τότε οἱ *Τοῦρκοι*, ἐπωφεληθέντες τῆς κάμψεως τῶν Βουλγάρων, ἀφήρεσαν ἀπὸ αὐτοὺς τὴν Ἀδριανούπολιν.

Ἀλλὰ καὶ οἱ *Ρουμάνοι* εἰσέβαλον εἰς τὴν νότιον Δομβρουτσᾶν καὶ ἐβάδισαν πρὸς τὴν Σόφιαν.

Οἱ Βούλγαροι, ταπεινωθέντες εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἐζήτησαν εἰρήνην. Πραγματικῶς τὴν 17ην Ἰουλίου συνῆλθον εἰς τὸ *Βουκουρέστιον* οἱ πρωθυπουργοὶ Ἑλλάδος (Βενιζέλος), Σερβίας καὶ Ρουμανίας μὲ ἀντιπροσώπους τῆς Βουλγαρίας καὶ ὑπέγραψαν εἰρήνην. Συμφώνως μὲ τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης αὐτῆς οἱ Ρουμάνοι ἔλαβον τὴν νότιον Δομβρουτσᾶν. Οἱ Σέρβοι ἐπεξέτειναν τὰ βόρεια σύνορά των εἰς βάρος τῆς Βουλγαρίας. Ἡ Ἑλλὰς ἔλαβε τὰς Σέρρας, Δράμαν, Καβάλλαν καὶ ἔφερε τὰ σύνορά της μέχρι τοῦ ὄρους Μπέλες καὶ τοῦ ποταμοῦ Νέστου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰκ. 43. Ὁ πολιτικὸς χάρτης τῆς Βαλκανικῆς μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΟΥ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἔπειτα ἀπὸ τοὺς νικηφόρους πολέμους τοῦ 1912 καὶ 1913 ἡ χώρα μας ἔγινεν ὑπολογίσιμος στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς παράγων εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον, «σεβαστὴ εἰς τοὺς φίλους καὶ τρομερὰ εἰς τοὺς ἐχθρούς της».

Ὁ λαός μας συνεκινήθη ἀπὸ τὰς νίκας αὐτὰς καὶ ἔζησεν ἡμέρας ἐθνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ. Ἰδίως ὅταν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸ Βουκουρέστιον ὁ πρωθυπουργός του καὶ ἀπὸ τὴν αἱματοποτισμένην Μακεδονίαν ὁ στρατὸς καὶ ὁ δαφνοστεφανὴς Στρατηλάτης. Εἰς τὰς πλήρεις ἐπιτευγμάτων καὶ ἐξάρσεων στιγμὰς ἐκείνας ὅλοι οἱ Ἕλληνες κατενόησαν ὅτι τὴν ἄνοδον τῆς φυλῆς ἐδημιούργησεν ἡ ἐθνικὴ ἑνότης, διὰ τῆς διακυβερνήσεως τῆς χώρας ἀπὸ δύο λαμπροὺς ἀρχηγούς, τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον καὶ τὸν Βενιζέλον.

Μετὰ τὴν ἀποστράτευσιν τοῦ νικηφόρου στρατοῦ μας ἐπηκολούθησεν ἡ ὀργάνωσις τῶν νέων ἐδαφῶν, ἐνῶ ἡ κυβέρνησις ηὔξησε τὰς προσπαθείας της διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν οἰκονομικῶν πόρων τῆς χώρας. Μία ἐποχὴ δηλαδὴ γεμάτη ἀπὸ ἐθνικὸν παλμὸν καὶ μεγαλεπήβολα ἔργα.

Τὴν βόρειον Ἤπειρον, εἰς τὴν ὁποίαν κατώκουν ἑλληνικοὶ πληθυσμοί, τὴν εἶχε καταλάβει ὁ στρατός μας μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ Μπιζανίου. Δυστυχῶς αἱ μεγάλαι Δυνάμεις κατ' ἀπαίτησιν τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Αὐστρίας, ἐδημιούργησαν ἀνεξάρτητον Ἀλβανικὸν κράτος, εἰς τὸ ὁποῖον προσήρτησαν καὶ τὴν βόρειον Ἤπειρον. Μετὰ τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν αἱ Δυνάμεις ἀπηύθυναν διακοίνωσιν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματά της ἀπὸ τὴν βόρειον Ἤπειρον καὶ ὡς ἀντάλλαγμα θὰ τῆς παρεχώρουν τὰ Δωδεκάνησα καὶ τὰς νήσους, ποὺ εἶχε καταλάβει τὸ ναυτικόν μας. Ἡ κυβέρνησις ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀξίωσιν καὶ ἀπέσυρε τὰ στρατεύματα. Οἱ Βορειοηπειρῶται ὅμως δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀποδεχθοῦν τὴν διακοίνωσιν καὶ πραξικοπηματικῶς ἵδρυσαν εἰς Ἀργυρόκαστρον χωριστὴν κυβέρνησιν τῆς βορείου Ἠπείρου ὑπὸ τὸν Γεώργιον Ζωγράφον.

Αἱ Δυνάμεις τότε, διὰ νὰ ἀποφύγουν ἐπέμβασιν τῆς Ἑλλάδος, ἐκάλεσαν τὸν Ζωγράφον διὰ διαπραγματεύσεις. Ὑπὸ τὴν πίεσιν αὐτῶν οἱ Βορειοηπειρῶται ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὸ νέον Ἀλβανικὸν κράτος, ἀφοῦ ἐπέτυχον ἐγγυήσεις διὰ τὴν ἐλευθέραν θρησκευτικὴν καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐθνικήν των δρᾶσιν. Αἱ ἐγγυήσεις ὅμως αὐταὶ δὲν ἐτηρήθησαν καὶ αἱ καταπιέσεις τοῦ Ἀλβανικοῦ κράτους ὡδήγησαν εἰς ἐκπατρισμὸν μέγα τμῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς βορείου Ἠπείρου.

Σοβαρωτέρας ὅμως ἐνοχλήσεις ἐδημιούργησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Νεότουρκοι μὲ ἀπειλὴν πολέμου, ἂν δὲν ἀπέσυρε τὰ στρατεύματά της ἀπὸ τὴν Χίον καὶ τὴν Λέσβον. Διὰ νὰ ἐκβιάσουν μάλιστα τὴν κατάστασιν, ἐξεδίωξαν ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν 30.000 Ἕλληνας καὶ ἐγκατέστησαν Μουσουλμάνους ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν. Τέλος, ὠργάνωσαν συλλαλητήρια τῶν μουσουλμανικῶν πληθυσμῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπροχώρησαν εἰς συννενοήσεις μὲ τοὺς Βουλγάρους, διὰ νὰ δράσουν ἀπὸ κοινοῦ ἐναντίον τῆς χώρας μας. Ὁ πρωθυπουργὸς Βενιζέλος διεμαρτυρήθη ἐντόνως διὰ τὰς διώξεις τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς Μ. Ἀσίας καὶ προέβη εἰς παραγγελίαν δύο θωρηκτῶν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ναυτικῆς ὑπεροπλίας εἰς τὸ Αἰγαῖον.

Τὸν χειμῶνα τοῦ 1914 αἱ Δυνάμεις παρεχώρησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὅλας τὰς νήσους τοῦ ἀνατολικοῦ Αἰγαίου ποὺ κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἴμβρον καὶ τὴν Τένεδον. Τὰ Δωδεκάνησα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀποσπάσει ἀπὸ τοὺς Τούρκους οἱ Ἰταλοί, παρέμειναν ὑπὸ τὴν ἰταλικὴν κυριαρχίαν.

Ἔτσι βλέπομεν ὅτι οὔτε ἡ εἰρήνη τοῦ Λονδίνου οὔτε ἡ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου ἔδωσαν τὴν τελειωτικὴν λύσιν εἰς τὸ φλέγον Ἀνατολικὸν ζήτημα, ἀλλὰ ἀντιθέτως διεπράχθησαν ἀδικίαι, αἱ ὁποῖαι καθίστων τὴν εἰρήνην εἰς τὰ Βαλκάνια προσωρινήν. Ἔπειτα ὑπῆρχε καὶ ἡ νέα μεγάλη δύναμις, ἡ Γερμανία, ποὺ εἶχεν ἐπιτύχει οἰκονομικὴν καὶ στρατιωτικὴν διείσδυσιν εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐνίσχυε καὶ τὰς δύο αὐτὰς χώρας εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν παραλόγων ἀπαιτήσεών των ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Σερβίαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΟΙ ΝΕΩΤΑΤΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΑΠΟ ΤΟΥ Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Ο Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

(1 Αὐγούστου 1914 — 11 Νοεμβρίου 1918)

37 ΑΙΤΙΑ, ΑΦΟΡΜΑΙ ΚΑΙ ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος ὠνομάσθη ἡ μεγάλη σύρραξις, ἡ ὁποία προεκλήθη μεταξὺ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστροουγγαρίας ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς Ρωσίας, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. Λέγεται δὲ εὐρωπαϊκός, διότι πρωταγωνισταί του ἦσαν τὰ κυριώτερα κράτη τῆς Εὐρώπης· ἐξ ἄλλου αἱ σπουδαιότεραι ἐπιχειρήσεις κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ διεξήχθησαν ἐπὶ εὐρωπαϊκῶν ἐδαφῶν. Ἤρχισε τὸν Αὔγουστον τοῦ 1914 καὶ ἐτελείωσε τὸν Νοέμβριον τοῦ 1918.

Εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν ἔλαβον μέρος οἱ περισσότεροι λαοὶ τοῦ κόσμου, ποὺ διῃρέθησαν εἰς δύο παρατάξεις: πρῶτον, εἰς τὰς κεντρικὰς Δυνάμεις (Γερμανίαν, Αὐστροουγγαρίαν, Βουλγαρίαν, Τουρκίαν)· δεύτερον, εἰς τοὺς συμμάχους ἢ τὴν Ἀντάντ (Ἀγγλίαν, Γαλλίαν, Ρωσίαν, Βέλγιον, Ἰταλίαν, Ἀμερικήν, Ἰαπωνίαν, Ἑλλάδα κ.ἄ.).

Τὸ πολεμικὸν θέατρον τοῦ παγκοσμίου αὐτοῦ δράματος δὲν περιωρίσθη εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ μέτωπα, ἀλλὰ ταχέως ἐπεξετάθη εἰς τὴν Μεσόγειον, εἰς τὴν Ἐγγύς, Μέσην καὶ Ἄπω Ἀνατολήν, τὴν Ἀφρικὴν καὶ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς θαλάσσας καὶ τοὺς ὠκεανούς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὰ *αἴτια* ποὺ ὡδήγησαν τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὴν τραγῳδίαν τοῦ 1914 ὑπῆρξαν πολλά. Ἐξ αὐτῶν σπουδαιότερα θεωροῦνται τὰς ἑξῆς:

1) ἡ ραγδαία ἐξέλιξις τῆς Γερμανίας εἰς μεγάλην δύναμιν, ἡ ὁποία ἀνέτρεψε τὴν ἰσορροπίαν τῶν δυνάμεων τῆς Εὐρώπης καὶ ἐκράτει τοὺς γείτονάς της εἰς διαρκῆ ἀνησυχίαν, 2) ἡ δίψα τῶν Γάλλων πρὸς ἐκδίκησιν (revanche) διὰ νὰ ἀποπλύνουν τὴν ἧτταν τοῦ 1871, 3) ὁ ὀξὺς ἀγγλογερμανικὸς ἀνταγωνισμὸς εἰς τὴν θάλασσαν, τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον καὶ τὰς ἀποικίας, 4) αἱ ἄοκνοι ἐνέργειαι τῶν Πανσλαβιστῶν νὰ ἀποσπάσουν ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν σλαβικὰς ἐθνότητας.

Τὰ αἴτια αὐτὰ καθὼς καὶ ἄλλαι ἀντιθέσεις μεταξὺ τῶν μεγάλων Δυνάμεων ὑπῆρχον ἀπὸ ἀρκετῶν δεκαετιῶν. Τέλος ἡ *ἀφορμὴ* τῆς συρράξεως δὲν ἤργησε νὰ παρουσιασθῇ.

Τὴν 28ην Ἰουνίου (1914) ἐδολοφονήθη εἰς τὸ Σεράγεβον τῆς Βοσνίας ὁ διάδοχος τῆς *Αὐστρίας* Φερδινάνδος. Ἐπειδὴ ὁ δολοφόνος ἦτο Σέρβος ἀνήκων εἰς ἐθνικιστικὴν ὀργάνωσιν, ἡ Αὐστρία κατηγόρησε τὴν σερβικὴν κυβέρνησιν ὡς ὑπεύθυνον τῆς δολοφονίας. Ἀπηύθυνε λοιπὸν πρὸς τὸ Βελιγράδιον αὐστηρὸν *τελεσίγραφον*, τὸ ὁποῖον, ὅπως ἦτο φυσικόν, ἀπερρίφθη. Τότε ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Σερβίας (28 Ἰουλίου 1914).

Ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας αὐτῆς τὰ γεγονότα ἐξελίσσονται μὲ κινηματογραφικὴν ταχύτητα. Εἰς τὰς 30 Ἰουλίου ἡ *Ρωσία*, ποὺ εἶχεν ἐγγυηθῇ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Σερβίας, ἐκινητοποίησε τὸν στρατόν της. Μετὰ δύο ἡμέρας ἡ *Γερμανία*, ὑποχρεωμένη νὰ βοηθήσῃ τὴν σύμμαχόν της Αὐστρίαν, ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσίας. Ἡ γερμανικὴ ὅμως αὐτὴ ἐνέργεια ἠνάγκασε καὶ τὴν *Γαλλίαν* νὰ ἐπιστρατευθῇ, καθόσον ἦτο σύμμαχος τῆς Ρωσίας. Τὴν 2αν Αὐγούστου τὰ γερμανικὰ στρατεύματα παρεβίασαν τὴν οὐδετερότητα τοῦ *Βελγίου*, διὰ νὰ εἰσέλθουν εὐκολώτερον εἰς τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τὰ βόρεια σύνορά της, ποὺ ἦσαν ἀνοχύρωτα. Ἡ παραβίασις ὅμως τῆς οὐδετερότητος τοῦ μικροῦ Βελγίου, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐγγυηθῇ καὶ ἡ *Ἀγγλία*, προεκάλεσε τὴν ἔξοδον αὐτῆς παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γαλλίας. Αὐτὸ εἶχεν ὡς συνέπειαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν χορὸν τοῦ πολέμου καὶ ἡ *Ἰαπωνία*, σύμμαχος τῆς «γηραιᾶς Ἀλβιόνος». Μὲ τοὺς συμμάχους ἐπίσης ἐτάχθησαν αἱ *ἀποικίαι τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας*.

Οἱ *Τοῦρκοι* κατ' ἀρχὰς ἐπροφασίσθησαν ὅτι μένουν οὐδέτεροι· ὅταν ὅμως κατέφυγον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν δύο γερμανικὰ καταδρομικά, ἡ γερμανόφιλος κυβέρνησις τοῦ Ἐμβὲρ πασᾶ ὡδήγησε τὴν Τουρ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κίαν περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Κεντρικῶν Δυνάμεων. Ἡ Ἰταλία, μολονότι ἀνῆκεν εἰς τὴν «Τριπλῆν Συμμαχίαν», μετεπήδησεν εἰς τὴν παράταξιν τῆς Ἀντάντ (Μάιος 1915) καὶ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας ἐξ αἰτίας ἐδαφικῶν διαφορῶν μὲ αὐτήν.

Ἔτσι ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου 1914 τὰ δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, ἀφοῦ ἀπέτυχε κάθε προσπάθεια συνεννοήσεως, ἐπιχειροῦν νὰ λύσουν τὰς διαφοράς των διὰ «τοῦ αἵματος καὶ τοῦ σιδήρου».

38 ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΕΤΩΝ (1914 - 1916)

ΣΥΜΒΑΝΤΑ ΕΙΣ ΤΟ ΔΥΤΙΚΟΝ ΜΕΤΩΠΟΝ

Τὰ γερμανικὰ στρατεύματα ποὺ εἰσέβαλον εἰς τὸ Βέλγιον, ἀφοῦ ἐντὸς δύο ἑβδομάδων ἐξουδετέρωσαν τοὺς ἡρωικοὺς Βέλγους, ἐξεχύθησαν ἀκάθεκτα ἐναντίον τῆς Γαλλίας. Οἱ Γάλλοι καὶ τὸ μικρὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα, ποὺ ἐπρόφθασε καὶ ἔστειλεν ἡ Ἀγγλία, δὲν κατώρθωσαν νὰ συγκρατήσουν τὸν γερμανικὸν χείμαρρον ἐντὸς τοῦ Βελγίου. Ὑπεχώρησαν λοιπὸν χωρὶς νὰ διαλυθοῦν καὶ ἐσταμάτησαν ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ *Μάρνη* (60 χιλμ. ΒΔ. τῶν Παρισίων), τὸν ὁποῖον οἱ Γερμανοὶ διέβησαν εἰς τρία σημεῖα κατὰ τὴν προέλασίν των ἐναντίον τῶν Παρισίων. Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε εἶχε συντριβῆ ὁ Ἀττίλας[1], ὁ Γάλλος ἀρχιστράτηγος *Ζόφφρ* ἐξαπέλυσε μεταξὺ 6 - 12 Σεπτεμβρίου ἰσχυρὰς ἀντεπιθέσεις καὶ ἠνάγκασε τοὺς Γερμανοὺς νὰ ὑποχωρήσουν πέραν τοῦ Μάρνη.

Ἡ μάχη τοῦ Μάρνη ἔσωσε τὴν Γαλλίαν καὶ μετέβαλε τὸν κεραυνοβόλον πόλεμον, ποὺ ἐπεδίωξαν οἱ Γερμανοί, εἰς ἕνα ἐκνευριστικὸν καὶ παρατεταμένον ἀγῶνα *χαρακωμάτων*. Ἔτσι ἐδημιουργήθη ἕνα σταθερὸν μέτωπον μήκους 700 χιλιομ., ἀπὸ τὸ *Νιοῦπορτ* (τῆς Βορείου Θαλάσσης) ἕως τὸ ΒΔ. ἄκρον τῆς Ἑλβετίας. Τὸ μέτωπον αὐτὸ ἦτο τὸ σοβαρώτερον τοῦ Α΄ παγκοσμίου πολέμου καί, ἐπειδὴ εὑρίσκετο εἰς τὴν δύσιν, ὠνομάσθη *Δυτικόν*. Ἐδῶ κατὰ τὰ τρία πρῶτα ἔτη ἔγιναν πολλαὶ καὶ μυριόνεκροι μάχαι, ἀπὸ τὰς ὁποίας μνημονεύομεν τὰς ἑξῆς :

Τὴν μάχην τοῦ *Ὕπρ* εἰς τὴν Φλάνδραν (Ἀπρίλιος - Μάιος τοῦ

1. Πρόκειται διὰ τὰ Καταλαυνικὰ πεδία.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1915), κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Γερμανοὶ ἐσημείωσαν σημαντικὰς ἐπιτυχίας, ἐπειδὴ ἐτόλμησαν νὰ χρησιμοποιήσουν κατὰ τῶν ἀντιπάλων των *δηλητηριώδη ἀέρια*.

Τὴν μάχην τοῦ *Βερντὲν* (Φεβρουάριος - Αὔγουστος 1916). Κατ' αὐτὴν οἱ Γερμανοί, μολονότι διὰ πολλῶν καὶ σφοδρῶν ἐπιθέσεων ἐπεχείρησαν νὰ κυριεύσουν τὴν ὀχυρὰν αὐτὴν πόλιν καὶ νὰ ἀνοίξουν δρόμον πρὸς κατάληψιν τῆς γαλλικῆς πρωτευούσης, ἀπεκρούσθησαν μὲ σημαντικὰς ἀπωλείας. Ὁ γαλλικὸς στρατὸς ἀνεδείχθη ἐκεῖ ἀπαράμιλλος, διότι τὰ τέκνα τῆς Γαλλίας μὲ τὰ στήθη των ἔφραξαν τὸν δρόμον εἰς τοὺς εἰσβολεῖς.

Τὴν μάχην τοῦ *Σόμ* (Ἰούλιος - Νοέμβριος 1916). Κατὰ τὰς σκληρὰς αὐτὰς συγκρούσεις οἱ σύμμαχοι, μολονότι ἐχρησιμοποίησαν καὶ αὐτοὶ *χημικὰ ἀέρια* καὶ *ἀεροπλάνα*, καὶ διὰ πρώτην φορὰν *τάνκς*, ἐν τούτοις δὲν ἐπέτυχον νὰ διασπάσουν τὸ μέτωπον τῶν Γερμανῶν.

Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ

Ἐν τῷ μεταξὺ δύο ρωσικαὶ στρατιαὶ εἰσέβαλον εἰς τὴν ἀνατολικὴν Πρωσσίαν μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὸ Βερολῖνον. Πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς ἀπειλῆς ὁ Γερμανὸς ἀρχιστράτηγος *Μόλτκε* (ὁ νεώτερος) ἀπέσπασεν ἀπὸ τὸ δυτικὸν μέτωπον δυνάμεις καὶ οἱ Ρῶσοι ἔπαθον πανωλεθρίαν εἰς τὸ *Τάννεμπεργκ* καὶ δύο φορὰς εἰς τὰς *Μαντζουριανὰς λίμνας*. Εἰς τὰς μάχας αὐτὰς ἀνεδείχθη ὡς στρατιωτικὸς ἡγέτης τῶν Γερμανῶν ὁ *Χίντεμπουργκ*. Εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των ὅμως ἐναντίον τῶν Αὐστριακῶν οἱ Ρῶσοι ἐσημείωσαν ἐπιτυχίας καὶ δύο φορὰς ἠπείλησαν τὴν Βιέννην. Ἀλλὰ τὸ θέρος τοῦ 1915 ἡττήθησαν εἰς τὸ *Γκορλίτσε* ἀπὸ τοὺς Αὐστρογερμανοὺς καὶ ὑπεχώρησαν, ἀφοῦ ἐξεκένωσαν ὅλην τὴν Πολωνίαν καὶ τὰς Βαλτικὰς χώρας. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1916 οἱ Ρῶσοι ἐπέτυχον νὰ διασπάσουν καὶ πάλιν τὸ αὐστριακὸν μέτωπον· ἐνικήθησαν ὅμως εἰς τὸ *Λούτσκ* καὶ εἰς τὰ *Καρπάθια* καὶ ἀπεχώρησαν μὲ ἀπωλείας ἑνὸς ἑκατομμυρίου ἀνδρῶν.

Ο ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ

Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1914 οἱ *Σέρβοι* συνέτριψαν τοὺς Αὐστριακοὺς εἰς τὸ *Τσὲρ* καὶ ἀπηλευθέρωσαν τὴν Βοσνίαν. Μετὰ δύο μῆνας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

οἱ Αὐστριακοὶ ἀντεπετέθησαν καὶ ἀπώθησαν τοὺς Σέρβους νοτίως τοῦ Βελιγραδίου. Οἱ Σέρβοι ὅμως, ἀγωνιζόμενοι «ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν», ἐνίκησαν καὶ πάλιν τοὺς εἰσβολεῖς καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ἀποσυρθοῦν ἀπὸ τὰ πάτρια ἐδάφη.

Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1915 οἱ Σύμμαχοι, διὰ νὰ ἀνοίξουν συντομωτέραν ὁδὸν ἐπικοινωνίας πρὸς τὴν Ρωσίαν, ἀπεφάσισαν νὰ παραβιάσουν τὰ *Δαρδανέλλια*. Ἐπετέθησαν λοιπὸν μὲ 58 μεγάλα πολεμικὰ πλοῖα. Οἱ Τοῦρκοι ὅμως εἶχον ἐνισχύσει τὰ φρούρια τῶν στενῶν μὲ βαρέα πυροβόλα καὶ εἶχον ποντίσει νάρκας εἰς τὴν θάλασσαν. Ἔτσι οἱ σύμμαχοι, ἀφοῦ ἔχασαν ἀρκετὰ πλοῖα, ἐγκατέλειψαν τὰς ἀπὸ θαλάσσης ἐπιχειρήσεις καὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως, διὰ νὰ γίνουν κύριοι τῶν Δαρδανελλίων ἀπὸ ξηρᾶς. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ οἱ Τοῦρκοι ἀντεπετέθησαν μὲ μεγάλας δυνάμεις καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ ἀποχωρήσουν καὶ νὰ ἀποβιβασθοῦν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

Ἡ ἀποτυχία αὐτὴ τῶν συμμάχων συνετέλεσεν εἰς τὴν *ἔξοδον τῆς Βουλγαρίας* παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1915, ἐνῶ οἱ γείτονές των Σέρβοι ἦσαν ἀπησχολημένοι εἰς τὰ βόρεια σύνορά των ἐναντίον τῶν Αὐστρογερμανῶν, οἱ Βούλγαροι εἰσέβαλον αἰφνιδίως εἰς τὴν νότιον Σερβίαν καί, ἀφοῦ ἐκυρίευσαν τὰ Σκόπια, προήλασαν πρὸς τὸ Μοναστήριον, τὸ ὁποῖον κατέλαβον.

Οἱ Σέρβοι, ἀφοῦ ὑπεχώρησαν διὰ μέσου τῆς Ἀλβανίας, ἔφθασαν καταπονημένοι εἰς τὴν Ἀδριατικήν. Ἐκεῖ ἑλληνικὰ πλοῖα περισυνέλεξαν καὶ μετεκόμισαν εἰς τὴν Κέρκυραν τὰ λείψανα τοῦ σερβικοῦ στρατοῦ: Εἶχε χάσει τὰ 2/3 τῶν ἀνδρῶν του καὶ ὅλα σχεδὸν τὰ πυροβόλα καὶ τὸν ἐφοδιασμόν του.

Αἱ συμμαχικαὶ δυνάμεις, ποὺ εἶχον ἀποβιβασθῆ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ *Σαράιγ* εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, εἰσῆλθον εἰς τὸ σερβικὸν ἔδαφος διὰ νὰ βοηθήσουν τοὺς Σέρβους. Ἔφθασαν ὅμως ἀργὰ καὶ ἀφοῦ ἀπεκρούσθησαν ἀπὸ τοὺς Βουλγαροαυστριακούς, ὑπεχώρησαν πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην, τὴν ὁποίαν ὁ Σαράιγ μετέβαλεν εἰς περιχαρακωμένον στρατόπεδον.

Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1916 ἐξῆλθεν εἰς τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων καὶ ἡ *Ρουμανία*. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ λάβῃ συμμαχικὴν βοήθειαν ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως, κατελήφθη ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ὑπὸ τῶν Αὐστρογερμανῶν καὶ τῶν Βουλγάρων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Ἡ Ἑλλὰς εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου ἐτήρησεν οὐδετερότητα. Αὐτὴ ἦτο ἡ γνώμη τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου. Ὁ πρωθυπουργὸς ὅμως Ἐλ. Βενιζέλος ἐπίστευεν ὅτι τὰ ἐθνικά της συμφέροντα ὑπεχρέωναν τὴν Ἑλλάδα νὰ ταχθῇ μὲ τοὺς συμμάχους. Ὁ βασιλεὺς διεφώνησε καὶ ὁ Βενιζέλος ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του (Φεβρουάριος τοῦ 1915). Νέα κυβέρνησις ἐσχηματίσθη ὑπὸ τὸν Δημ. *Γούναρην* διὰ νὰ κάνῃ ἐκλογάς.

Κατ' αὐτὰς ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἔδωσε τὴν πλειοψηφίαν εἰς τὸν Βενιζέλον, ὁ ὁποῖος τὸν Αὔγουστον ἐσχημάτισε κυβέρνησιν. Νέα ὅμως διαφωνία μεταξὺ βασιλέως καὶ Βενιζέλου ἐγεννήθη ἕνα μῆνα ἀργότερον. Ἡ Βουλγαρία εἶχεν ἐπιστρατευθῇ καὶ ἐν συνεννοήσει μὲ τοὺς Αὐστρογερμανοὺς ἡτοιμάζετο διὰ νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον τῆς Σερβίας. Ὁ Βενιζέλος ἐκήρυξε καὶ αὐτὸς ἐπιστράτευσιν καὶ εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἔπρεπεν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς νὰ σπεύσῃ εἰς βοήθειαν τῆς Σερβίας, μὲ τὴν ὁποίαν εἴχομεν συνδεθῇ διὰ 10ετοῦς συμμαχίας· ὁ βασιλεὺς ὅμως δὲν συνεφώνησεν, ὑποστηρίζων ὅτι ἡ συμμαχία ἐκείνη εἶχεν ἰσχὺν μόνον ἐπὶ *ἐσωβαλκανικῆς συγκρούσεως*. Ὁ Βενιζέλος ἠναγκάσθη καὶ πάλιν νὰ παραιτηθῇ. Ἡ ἐμμονὴ τῆς χώρας μας εἰς τὴν οὐδετερότητα δυσηρέστησε τοὺς συμμάχους, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν συντριβὴν τῆς Σερβίας, ἐπειδὴ εὑρέθησαν εἰς δύσκολον θέσιν εἰς τὸ μέτωπον τῆς Θεσσαλονίκης, ὑπεύθυνον τῆς καταστάσεως ἐθεώρησαν τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον καὶ ἔλαβον ἐχθρικὴν θέσιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ἔτσι μὲ τὴν στάσιν αὐτὴν τῶν συμμάχων ἡ διαφωνία τοῦ Βενιζέλου μὲ τὸν βασιλέα ἔγινεν ἀγεφύρωτος καὶ εἶχεν ὡς συνέπειαν καὶ τὸν δ ι χ α σ μ ὸ ν ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Τὸν Μάιον τοῦ 1916 οἱ Βούλγαροι, ἐπωφεληθέντες τοῦ διχασμοῦ τῶν Ἑλλήνων, κατέλαβον τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ ἀργότερον μέρος τῆς δυτικῆς Μακεδονίας. Καὶ ἡ μὲν δυτικὴ Μεκεδονία κατελήφθη πάλιν ἀπὸ τοὺς συμμάχους τὸ φθινόπωρον τοῦ ἰδίου ἔτους, ἐνῶ ἡ ἀνατολικὴ Μακεδονία ἔμεινεν ὑπὸ βουλγαρικὴν κατοχὴν $2^1/_2$ ἔτη καὶ οἱ πληθυσμοί της ἐγνώρισαν φρικώδεις διωγμούς, σφαγὰς καὶ λεηλασίας ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων.

Ἡ κατάστασις αὐτὴ ἐπλήγωσε τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν πολλῶν Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι ὠργανώθησαν εἰς τὴν κίνησιν «Ἐθνικῆς Ἀμύνης» μὲ ἕδραν τὴν Θεσσαλονίκην. Οὗτοι, πληροφορηθέντες ὅτι οἱ Σέρβοι ἐπρόκειτο νὰ σχηματίσουν κυβέρνησιν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἐπανεστάτησαν περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου. Τὸν ἄλλον μῆνα ἔφθασαν εἰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν Θεσσαλονίκην ὁ Βενιζέλος, ὁ Κουντουριώτης καὶ ὁ στρατηγὸς Δαγκλῆς, οἱ ὁποῖοι ἐτέθησαν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος τῆς «Ἐθνικῆς Ἀμύνης» καὶ ἐσχημάτισαν προσωρινὴν κυβέρνησιν. Αὐτή, ὑποστηριχθεῖσα ὑπὸ τῶν συμμάχων, κατώρθωσε νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὴν ἐλευθέραν Μακεδονίαν καὶ τὰς νήσους. Πρόγραμμά της ἔταξε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πλήρη ἐθνικὴν ἑνότητα καὶ νὰ συνεργασθῇ μὲ τοὺς Συμμάχους διὰ τὴν διεκδίκησιν τῶν ἐθνικῶν δικαίων.

Ἔτσι ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1916 ἔχει χωρισθῆ εἰς τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὸ κράτος τῆς Θεσσαλονίκης. Τότε οἱ Σύμμαχοι, διὰ νὰ ἐξαναγκάσουν τὸν βασιλέα εἰς παραίτησιν, ἐνήργησαν θαλάσσιον ἀποκλεισμὸν καὶ μὲ τὴν πεῖναν καὶ ἄλλας ταπεινώσεις τοῦ κράτους τῶν Ἀθηνῶν ὑπεχρεώθη ὁ Κωνσταντῖνος νὰ ἀπέλθῃ μετὰ τοῦ διαδόχου Γεωργίου εἰς τὴν Ἑλβετίαν (1 Ἰουνίου 1917).

Εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον ἀνῆλθεν ἀμέσως ὁ δευτερότοκος υἱός του *Ἀλέξανδρος*. Μετὰ δύο ἑβδομάδας ὁ Βενιζέλος κατῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἔτσι ἡ Ἑλλὰς ἡνωμένη τώρα ὑπὸ τὸν νέον βασιλέα καὶ τὸν πρωθυπουργόν του, ἐπεδίωξε νὰ διεκδικήσῃ μὲ τὴν λόγχην τῶν τέκνων της τὰ ἀπαράγραπτα δίκαιά της.

ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΑΛΑΣΣΑΝ. Ο ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ

Εἰς τὴν θάλασσαν οἱ Σύμμαχοι προέβησαν εἰς ἀποκλεισμὸν τῶν γερμανικῶν καὶ αὐστριακῶν παραλίων. Ὁ γερμανικὸς στόλος ἐπεχείρησε τὴν 31ην Μαΐου 1916 νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰς βάσεις του τοῦ Κιέλου, κατεναυμαχήθη ὅμως ἀπὸ τὸν ἀγγλικὸν εἰς τὸν πορθμὸν *Σκάγερακ* (ἀνοικτὰ τῆς Ἰουτλάνδης). Ἀλλ' εἰς τὴν θάλασσαν δὲν κυριαρχοῦν ἀπολύτως οἱ Σύμμαχοι, διότι οἱ Γερμανοὶ ἔχουν ἐξαπολύσει ἕναν ἀμείλικτον ὑποβρύχιον πόλεμον καὶ ἀγωνίζονται νὰ ἐμποδίσουν τὰς θαλασσίας μεταφορὰς τῶν Ἀγγλογάλλων. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ ἐχθροῦ τὰ πλοῖα τῶν συμμάχων ἐσχημάτιζον *νηοπομπὰς* καὶ ἔπλεον μὲ τὴν συνοδείαν ἀντιτορπιλλικῶν καὶ ἀεροπλάνων, τὰ ὁποῖα ἀνίχνευον τὰς θαλάσσας καὶ κετέστρεφον τὰ ἐνεδρεύοντα ὑποβρύχια.

ΝΕΑΙ ΜΟΡΦΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥ. ΕΦΕΥΡΕΣΙΣ ΝΕΩΝ ΟΠΛΩΝ

Εἰς οὐδένα ἄλλον πόλεμον μέχρι τοῦδε ἦτο τόσον ὁλοκληρωτικὴ ἡ συμμετοχὴ τῶν πληθυσμῶν τῶν μαχομένων καὶ τῶν ἀμάχων. Χιλιάδες

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γυναικῶν προσέφερον τὰς ἐλευθέρας ὥρας των ἐργαζόμεναι εἰς τὰ νοσοκομεῖα ἢ ἄλλας βοηθητικὰς ὑπηρεσίας, διὰ νὰ μὴ ἀπασχολοῦνται οἱ ἄνδρες. Οἱ γεωργοὶ καὶ τὰ ἐργοστάσια εἰργάζοντο συνεχῶς διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν ἀναγκαίων εἰς τοὺς μαχομένους. Εἰς τὰ στρατόπεδα καὶ τὰ χαρακώματα οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ τραυματίαι εἶχον πᾶσαν δυνατὴν ὑγειονομικὴν περίθαλψιν.

Εἰς τοὺς κατὰ ξηρὰν ἀγῶνας ἀντὶ τῶν ἀνοικτῶν ἐπιθέσεων οἱ ἀντίπαλοι ἐξήρχοντο ἀπὸ τὰ χαρακώματα, μόνον ὕστερα ἀπὸ σφοδρὸν κανονιοβολισμὸν ἑκατοντάδων πυροβόλων (φράγμα βολῆς πυροβολικοῦ) καὶ ἐκινοῦντο διὰ τοῦ παρεμβαλλομένου μεταξὺ τῶν δύο γραμμῶν νεκροῦ χώρου, διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν. Ἐπειδὴ τοιουτοτρόπως οὐδεὶς ἀντίπαλος ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τελικὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου, καὶ αἱ δύο παρατάξεις ἔδωσαν ἐντολὴν εἰς τοὺς ἐπιστήμονας καὶ ἐρευνητάς των νὰ ἐφεύρουν νέα πολεμικὰ ὅπλα. Ἐξ αὐτῶν τὰ σπουδαιότερα εἶναι :

1. Τὰ *ἀσφυξιογόνα ἀέρια*, ποὺ τὰ ἐχρησιμοποίησαν διὰ πρώτην φορὰν οἱ Γερμανοὶ εἰς τὸ Ὕπρ (1915). Ἦσαν ἀπάνθρωπα μέσα πολέμου, διότι ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξουδετερώσουν διὰ τῆς ἀσφυξίας ἢ τῆς ροῆς δακρύων ὁλόκληρα συντάγματα. Οἱ Σύμμαχοι, διὰ νὰ προστατεύσουν τοὺς στρατιώτας των ἀπὸ τὰ ἀέρια ἐφεῦρον τὰς *ἀντιασφυξιογόνους προσωπίδας*. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ οἱ ἴδιοι τὰ μετεχειρίσθησαν.

2. Τὰ *ἅρματα μάχης*, ποὺ ἦσαν εἶδος αὐτοκινουμένων φρουρίων, διότι ἐπροστατεύοντο ἀπὸ παχὺν θώρακα καὶ ἔφερον καὶ πυροβόλα ἢ μυδράλλια. Ἐπειδὴ ἐκινοῦντο διὰ καμπτομένων τροχῶν (ἑρπυστριῶν), εἶχον τὴν ἱκανότητα νὰ διέρχωνται καὶ δι' ἀνωμάλου ἐδάφους. Πρῶτοι τὰ ἐπενόησαν καὶ τὰ ἐχρησιμοποίησαν οἱ Ἄγγλοι.

3. Τὰ *ἀεροπλάνα*, ποὺ τὰ μετεχειρίσθησαν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου ἀμφότεραι αἱ παρατάξεις δι' ἀναγνωρίσεις καὶ βομβαρδισμοὺς εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ ἐχθροῦ. Ἔτσι γερμανικὰ ἀεροπλάνα ἐβομβάρδισαν τὸ Λονδῖνον καὶ τοὺς Παρισίους, ἐνῶ συμμαχικὰ ἐβομβάρδισαν γερμανικὰς πόλεις. Πρὸς ἀπόκρουσίν των κατεσκευάσθησαν *ἀντιαεροπορικὰ πυροβόλα* καὶ ἐφευρέθησαν τὰ καταδιωκτικὰ ἀεροπλάνα, τὰ ὁποῖα ἢ κατέρριπτον τὰ ἐχθρικὰ ἢ συνῆπτον ἀερομαχίας μὲ καταδιωκτικὰ τοῦ ἐχθροῦ, ποὺ συνώδευον τὰ βομβαρδιστικά.

4. Τὰ μακροῦ βελῃνεκοῦς κυλιόμενα ἐπὶ σιδηροτροχιῶν *ὑπερτηλεβόλα* τύπου «Βέρθας», μὲ τὰ ὁποῖα οἱ Γερμανοὶ ἐβομβάρδισαν τὸ Παρίσι ἐξ ἀποστάσεως 120 χιλιομέτρων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

39 Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΔΥΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΤΗ

Ο ΑΠΕΡΙΟΡΙΣΤΟΣ ΥΠΟΒΡΥΧΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ. Η ΕΞΟΔΟΣ ΤΩΝ Η.Π.Α.

Τὸ ἔτος 1917 εἶδε κρισίμους ἐξελίξεις. Ἡ σκέψις ποὺ κατεῖχε καὶ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην παράταξιν, ἦτο ἐὰν θὰ ἠδύνατο νὰ κρατηθῇ μέχρι τῆς στιγμῆς, ποὺ θὰ κατέρρεεν ἡ ἄλλη.

Ἡ θέσις τῆς Γερμανίας ἐγίνετο κρίσιμος. Ἀπὸ τοῦ 1914 εἶχε ἀποκοπῇ ἀπὸ τὴν παγκόσμιον ἀγοράν, λόγῳ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Βορείου Θαλάσσης ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας. Κατὰ τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν ἡ Γερμανία, περιφρονοῦσα τὸ διεθνὲς δίκαιον, ἐξαπέλυσε ἀμείλικτον ὑποβρύχιον πόλεμον. Εἰς διάστημα τριῶν μηνῶν, ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου μέχρι τοῦ Μαΐου 1915, ἐβύθισεν 115 ἀγγλικὰ πλοῖα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ ὑπερωκεάνειον *Λουζιτανία*, τοῦ ὁποίου ἐπέβαινον καὶ πολλοὶ Ἀμερικανοί. Κατόπιν αὐτοῦ διεμαρτυρήθη ἐντόνως ὁ πρόεδρος τῶν Η.Π.Α. Οὐίλσον μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χαλαρωθῇ κάπως ἡ ἀγριότης τοῦ ὑποβρυχίου πολέμου. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Γερμανία ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ στόλου, κατέφυγεν εἰς τὴν ἀπέλπιδα ἀπόφασιν νὰ ἀποκλείσῃ καὶ αὐτὴ τὰ ἀγγλογαλλικὰ παράλια διὰ τῶν 150 ὑποβρυχίων της καὶ νὰ παρεμποδίσῃ τὰς μεταφορὰς καὶ τὰς συγκοινωνίας τῶν ἀντιπάλων της μετὰ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῶν ἀποικιῶν των. Τὸ γερμανικὸν ἐπιτελεῖον ὑπελόγιζεν ὅτι διὰ τοῦ ἀπεριορίστου ὑποβρυχίου πολέμου ἡ Ἀγγλία θὰ ἐτίθετο ἐκτὸς μάχης, προτοῦ ἡ Ἀμερικὴ ὀργανώσῃ ἀξιολόγους δυνάμεις καὶ σπεύσῃ πρὸς βοήθειαν της. Ἕνεκα τοῦ ἀγρίου ὑποβρυχίου πολέμου ἠπειλήθη ρῆξις τῶν Η.Π.Α. πρὸς τὴν Γερμανίαν κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1916, ἡ ὁποία ἀπεσοβήθη προσωρινῶς διὰ τῆς ἀποδοχῆς ἀπὸ μέρους τῆς Γερμανίας νὰ σεβασθῇ τὸ διεθνὲς δίκιον. Ἀλλὰ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1916 ἐπιδεινωθείσης τῆς καταστάσεως, ἡ Γερμανία ἔδωκε ἐντολὴν νὰ βυθίζωνται, ἄνευ διακρίσεως, πάντα τὰ πλοῖα τὰ ἐμφανιζόμενα εἰς τὴν ἐν ἀποκλεισμῷ ζώνην. Κατόπιν αὐτοῦ διεκόπησαν αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις Η.Π.Α. καὶ Γερμανίας τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1917, τὴν δὲ 5ην Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡ Ἀμερικὴ εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον. Ἔτσι ὁ ἀπεριόριστος ὑποβρύχιος πόλεμος, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ Σύμμαχοι ἀπὸ Φεβρουαρίου - Δεκεμβρίου 1917 εἶχον ἀπωλείας πλοίων χωρητικότητος 10 ἑκατομμ. τόννων, ἀπέληξεν εἰς βάρος τῆς Γερμανίας. Διότι, ἐνῶ δὲν ἐπέφερε τὴν κατάρρευσιν τῶν Ἀγγλογάλλων, προσεπόρισεν εἰς αὐτοὺς ἕνα ἰσχυρὸν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σύμμαχον μὲ τεράστια ἀποθέματα εἰς ἄνδρας καὶ ἄλλα οἰκονομικὰ καὶ πολεμικὰ μέσα. Μέχρι λήξεως τοῦ πολέμου αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἔστειλαν 190 μεραρχίας.

Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ποὺ ἡ Ἀμερικὴ εἰσήρχετο εἰς τὸν πόλεμον, ἡ Ρωσία ἐξήρχετο. Τὸ ἠθικὸν τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ εἶχε καταπέσει, διότι τρία ἔτη πολέμου εἶχον ἀποστραγγίσει τὴν ἐνεργητικότητα καὶ τοὺς οἰκονομικοὺς πόρους τῆς Ρωσίας. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1917 ὁ ρωσικὸς λαός, ποὺ εἶχεν ἀγανακτήσει διὰ τὰς τεραστίας ἀπωλείας εἰς τὰ μέτωπα (περὶ τὰ 8 ἑκατομμύρια νεκροὶ καὶ τραυματίαι) καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν τροφῶν καὶ ἐφοδίων, ἐξέσπασεν εἰς ἐπανάστασιν, ἡ ὁποία κατέληξεν εἰς ἀνατροπὴν τοῦ τσάρου. Ἐπὶ μερικοὺς μῆνας ἡ νέα ὑπὸ τὸν Ἀλέξ. *Κερένσκυ* δημοκρατικὴ κυβέρνησις ἐπέτυχε νὰ ἀναπτερώση τὸ ἠθικὸν τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ, ὁ ὁποῖος προέβαλε μίαν τελευταίαν ἀντίστασιν κατὰ τῶν Γερμανῶν. Νέαι ὅμως ἧτται τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ καὶ ἡ χαώδης ἐσωτερικὴ κατάστασις συνετέλεσαν εἰς ἀνατροπὴν τοῦ Κερένσκυ (7 Νοεμβρίου 1917) καὶ εἰς τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τοὺς *«μπολσεβίκους»* (κομμουνιστὰς) μὲ ἀρχηγὸν τὸν *Λένιν*. Οἱ ἡγέται τῶν ἐπαναστατῶν ἐθεώρησαν ἄσκοπον τὴν περαιτέρω αἱματοχυσίαν καὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1918 ἐσυνθηκολόγησαν μὲ τοὺς Γερμανοὺς (συνθήκη *Μπρέστ - Λιτόφσκ*). Ἡ νίκη τῶν Γερμανῶν εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέτωπον ἐφαίνετο πλήρης.

ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΑΥΣΤΡΟΓΕΡΜΑΝΩΝ. ΝΙΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΑΝΤ ΕΙΣ ΣΥΡΙΑΝ

Μετὰ τὴν ρωσικὴν ἐπανάστασιν αἱ κεντρικαὶ Δυνάμεις ἔστρεψαν ὅλην τὴν προσοχήν των εἰς τὰ μέτωπα τῆς Δύσεως. Πρῶτοι οἱ Αὐστριακοὶ ἐπέτυχον τὸν Ὀκτώβριον 1917 μεγάλην νίκην κατὰ τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸ Καπορέττο, ὅπου οἱ Ἰταλοὶ ἔχασαν 275.000 ἄνδρας καὶ 2.500 κανόνια.

Ἀλλὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν αἱ ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης ἐπιχειρήσεις τῶν Συμμάχων ἤρχισαν νὰ στέφωνται ὑπὸ ἐπιτυχίας. Εἰς τὴν Μέσην Ἀνατολὴν οἱ Ἄγγλοι μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ἀράβων κατετρόπωσαν τοὺς Τούρκους διασπάσαντες τὴν ἐχθρικὴν γραμμὴν βορείως τῆς Ἰόππης. Εἰς τὴν *Ἀφρικὴν* Ἀγγλογάλλοι καὶ Νοτιοαφρικανοὶ κατέλαβον τὰς γερμανικὰς ἀποικίας.

Παρὰ ταῦτα οἱ Γερμανοὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1918 ἐπεδίωξαν ἀποφα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σιστικὴν λύσιν εἰς τὸ Δυτικὸν μέτωπον. Μὲ τεραστίας δυνάμεις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Χίντεμπουργκ ἐπετέθησαν μετὰ σφοδρότητος εἰς τὸ σημεῖον ἐπαφῆς τῶν ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων καί, κατορθώσαντες νὰ διασπάσουν τὸ μέτωπον εἰς μῆκος 80 χιλμ. (μεταξὺ Λαφέρ - Κρουασίλ), ἀπώθησαν τὴν 5ην ἀγγλικὴν στρατιὰν μέχρι τῆς *Ἀμιέννης*. Κατὰ τὴν ὑποχώρησίν των οἱ Ἄγγλοι ἄφησαν 90.000 αἰχμαλώτους καὶ 1.300 πυροβόλα. Ἀνατολικώτερον διεσπάσθη κατὰ μῆνα Ἰούλιον καὶ τὸ μέτωπον τῶν Γάλλων εἰς *Σατὼ Τιερρύ*, ἐνῶ οἱ Γερμανοὶ ἔφθασαν καὶ πάλιν εἰς τὸν Μάρνην. Ἐνήργησαν καὶ ἄλλας ἀπεγνωσμένας ἐπιθέσεις· οἱ Σύμμαχοι ὅμως ἀμυνόμενοι μὲ σθένος συνεπτύσσοντο κανονικῶς, διότι τώρα πλέον εἶχον ἀνεξαντλήτους ἐφεδρείας ἀπὸ τὴν Ἀμερικήν. Ἔτσι παρὰ τὰς θυσίας εἰς ἄνδρας καὶ ὑλικὸν οἱ Γερμανοὶ μικρὰς μόνον προωθήσεις ἐπέτυχον· οὐσιαστικῶς τὸ μέτωπον τῶν συμμάχων ἔμεινεν ἀδιάσπαστον.

ΑΝΤΕΠΙΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ. ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Οἱ Σύμμαχοι, διὰ νὰ συντονίσουν τὰς ἐνεργείας ὅλων τῶν δυνάμεών των, διώρισαν κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1918 τὸν γάλλον στρατάρχην *Φὸς* ἀρχιστράτηγον. Αὐτὸς περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου προέβη εἰς ὁρμητικὴν ἀντεπίθεσιν μὲ ὑποστήριξιν 500 ταχυκινήτων τάνκς κατὰ τοῦ *Σουασόν*, ὅπου οἱ Γερμανοὶ εἶχον δημιουργήσει σφῆνα μέχρι τοῦ ποταμοῦ Μάρνη. Τὰ συμμαχικὰ τάνκς συνέθλιψαν τὰ πλευρὰ τοῦ σφηνὸς καὶ οἱ Γερμανοὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ ὑποχωρήσουν πρὸς τὴν συνοριακὴν γραμμὴν *Ζίγκφριδ*. Ὁ Φὸς μετὰ τὴν πρώτην ἐπιτυχίαν του ἐπετέθη ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου σφυροκοπῶν τὰς ἐχθρικὰς γραμμὰς εἰς ὅλα τὰ ἀσθενῆ σημεῖα. Οἱ *Γερμανοὶ*, ἀφοῦ ἐξετοπίσθησαν ἀπὸ τὰ χαρακώματά των, δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ ἀνακόψουν τὴν ὑποχώρησίν των. Εἶχον φθάσει εἰς τὰ ἔσχατα ὅρια τῆς ἀντοχῆς των. Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἤρχισε καὶ τῶν συμμάχων των ἡ κατάρρευσις.

Πρῶτοι ἐκάμφθησαν οἱ *Βούλγαροι*. Ἡ κατάστασίς των εἶχε χειροτερεύσει ἀπὸ τὰ τέλη Μαΐου, ὅταν ἐνικήθησαν εἰς τὰ ὑψώματα τοῦ *Σκρᾶ* (βορείως τῆς Ἐδέσσης). Ἐκεῖ εἶχον δεχθῆ τὴν ὁρμητικὴν ἔφοδον 3 ἑλληνικῶν μεραρχιῶν, τὸν ἄφθαστον ἡρωισμὸν τῶν ὁποίων ἐξύμνησεν ὁ ἴδιος ὁ ἀρχιστράτηγος τῶν Συμμάχων στατηγὸς *Γκιγιωμά*. Ἡ πλήρης ὅμως κατάρρευσις τῆς Βουλγαρίας ἐπῆλθε τὸν Σεπτέμβριον διὰ τῆς συμμαχικῆς ἐπιθέσεως ἐπὶ ὁλοκλήρου τοῦ μακεδονικοῦ μετώ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

που ὑπὸ τὸν μονόχειρα στρατηγὸν *Φρανσὶς ντ' Ἐσπεραί*. Εἰς τὴν ἐπίθεσιν αὐτὴν ἔλαβον μέρος καὶ δέκα ἑλληνικαὶ μεραρχίαι (δυνάμεως 160.000 ἀνδρῶν), αἱ ὁποῖαι ἀμιλλώμεναι πρὸς τὰς συμμαχικὰς ἔθραυσαν εἰς τὰς κορυφογραμμὰς τῆς Τζένας (ὑψόμ. 2.100 μέτρα) τὴν λυσσαλέαν ἀντίστασιν τῶν Βουλγάρων καὶ κατεδίωξαν αὐτοὺς εἰς μέγα βάθος. Τότε οἱ Βούλγαροι ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν ἀνακωχὴν (29 Σεπτεμβρίου).

Οἱ *Τοῦρκοι*, ἐπειδὴ τὰ στρατεύματά των εἰς τὴν Συρίαν διελύθησαν ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους, ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμα τῶν Βουλγάρων, ἕνα μῆνα ἀργότερον.

Οἱ Αὐστριακοὶ κατετροπώθησαν ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὸ *Βιτόριο Βενέτο* καὶ κατέθεσαν τὰ ὅπλα.

Ἦτο φανερὸν πλέον ὅτι ἡ Γερμανία εἶχε μείνει μόνη καὶ δὲν ἀντεῖχε περισσότερον. Τέσσαρα ἔτη ταλαιπωριῶν εἶχον κάμψει τὸ φρόνημα καὶ τὴν μαχητικότητα τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Ἐπαναστάσεις ἐξεδηλώθησαν, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ σοβαρωτέρα εἰς τὸν ναύσταθμον τοῦ Κιέλου, ἐνῷ ὁ Κάιζερ κατέφυγεν ἀναξιοπρεπῶς εἰς Ὁλλανδίαν. Τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα κατεδίωκον τοὺς Γερμανούς, οἱ ὁποῖοι τὴν 11ην Νοεμβρίου 1918 ὑπέγραψαν εἰς Κομπιένην ἄμεσον ἀνακωχήν.

Ο ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Εἶναι δύσκολον καὶ νὰ ὑπολογίσῃ κανεὶς τί ἐστοίχισεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὁ μακρὸς καὶ ἀδυσώπητος αὐτὸς πόλεμος.

Αἱ ἀπώλειαι τῶν ἐμπολέμων ὑπολογίζονται εἰς 10 περίπου ἑκατομμύρια νεκροὺς καὶ εἰς 20 ἑκατομμύρια τραυματίας.

Ἐκτὸς ὅμως αὐτῶν καὶ περὶ τὰ 40 ἑκατομμύρια ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων ὑπέκυψαν ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ τὰς θανατηφόρους ἀσθενείας (γρίππην[1], χολέραν, πυρετοὺς κλπ.), αἱ ὁποῖαι ὑπῆρξαν συνέπειαι τοῦ ἀποκλεισμοῦ καὶ τῶν ἄλλων στερήσεων ποὺ ἐδημιούργησεν ὁ πόλεμος.

Εἰς χιλιάδας ἀνέρχονται τὰ ἐμπορικὰ καὶ πολεμικὰ πλοῖα ποὺ ἐχάθησαν καὶ εἰς ἀναρίθμητους τόννους τὸ πολεμικὸν ὑλικὸν ποὺ ἐσπαταλήθη ἢ κατεποντίσθη.

Ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἀξιοσέβαστα μνημεῖα καὶ ἄλλα δημιουργήματα τοῦ ἀνθρωπίνου μόχθου καὶ πόλεις ἀκόμη ὁλόκληροι ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τὰς πολεμικὰς ἐνεργείας.

---

1. Ἡ γρίππη ἔπληξε σκληρῶς καὶ τὴν Ἑλλάδα τὸ 1918.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΩΝ ΒΕΡΣΑΛΛΙΩΝ

Τὴν 18 Ἰανουαρίου 1919 εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Βερσαλλιῶν συνῆλθε συνέδριον, διὰ νὰ κανονίση τὸ μέλλον τῆς ἡττημένης Γερμανίας. Αἱ ἀποφάσεις του ἐλήφθησαν ὑπὸ τῶν «Τεσσάρων Μεγάλων»: τοῦ προέδρου τῶν Η.Π.Α. Οὐίλσον, τῶν πρωθυπουργῶν τῆς Γαλλίας *Κλεμανσώ*, τῆς Ἀγγλίας *Λόυδ Τζὼρτζ* καὶ τῆς Ἰταλίας *Ὀρλάνδο*. Ἡ φωνὴ τῆς Ρωσίας καὶ τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων οὐδόλως ἠκούσθη.

Οἱ κυριώτεροι ὅροι τῆς συνθήκης αὐτῆς εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) Ἡ Γαλλία ἐπανέκτα τὴν Ἀλσατίαν καὶ τὴν Λωρραίνην.

2) Αἱ γερμανικαὶ ἀποικίαι διεμοιράζοντο μεταξὺ τῶν νικητῶν.

3) Ἡ Γερμανία ὑπεχρεώθη εἰς τὴν πληρωμὴν ἀποζημιώσεων εἰς τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἐδοκιμάσθησαν ἀπὸ τὰς εἰσβολάς της. Ἐπίσης εἰς παράδοσιν τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ πολεμικοῦ της στόλου καὶ εἰς τὴν μείωσιν τοῦ στρατοῦ της εἰς 100.000.

4) Ἱδρύετο ἀνεξάρτητον πολωνικὸν κράτος, εἰς τὸ ὁποῖον παρεχωρεῖτο διάδρομος μέσῳ τῶν γερμανικῶν ἐδαφῶν, διὰ νὰ ἔχη ἀπ' εὐθείας ἔξοδον εἰς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν.

5) Παρεχωροῦντο γερμανικὰ ἐδάφη τῆς Ἄνω Σιλεσίας πρὸς ἵδρυσιν ἀνεξαρτήτου Τσεχοσλοβακίας.

Αἱ ἄλλαι συνθῆκαι: Ἡ συνθήκη τοῦ *Ἁγίου Γερμανοῦ* καὶ ἡ τοῦ *Τριανὸν* διεμέλισαν τὴν Αὐστροουγγρικὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ ἐδημιούργησαν χωριστὴν Αὐστρίαν καὶ χωριστὴν Οὐγγαρίαν μὲ τὰ σημερινὰ περίπου σύνορα.

Διὰ τῆς συνθήκης *Νεϊγὺ* (Ἰούνιος 1919) ἡ Βουλγαρία παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν δυτικὴν Θράκην καὶ τὴν ἀνατολικὴν Μακεδονίαν.

Διὰ τῆς συνθήκης τῶν *Σεβρῶν* (28 Ἰουλίου 1920) ἡ Ἑλλὰς ἐλάμβανεν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν τὴν ἀνατολικὴν Θράκην μέχρι τῶν προαστίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὰς νήσους Ἴμβρον καὶ Τένεδον καὶ τὴν Σμύρνην μετὰ τῆς ἐνδοχώρας της. Ἐπίσης καὶ οἱ Σύμμαχοι ἀπέσπασαν καὶ σημαντικὰ ἐδάφη ἀπὸ τὰς ἀνατολικὰς περιφερείας τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ (Κ.Τ.Ε.)

Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ἀποτελεῖ ἐξέλιξιν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν Ἀμφυκτιονιῶν καὶ τῶν «Κοινῶν τῶν Ἑλλήνων». Ἡ ἵδρυσίς της ὀφείλεται εἰς τὰς φιλειρηνικὰς προθέσεις τοῦ Προέδρου τῶν Η.Π.Α. Οὐίλσον. Οὗτος κινούμενος ἀπὸ ἀνθρωπιστικὰ ἰδανικὰ ἐπέτυχεν εἰς τὰ συνέδρια τῆς εἰρήνης νὰ ἱδρυθῇ μία ἕνωσις τῶν κρατῶν ἱκανὴ νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς λαοὺς ἀπὸ τὸν τρόμον τοῦ πολέμου. Ἕδραν της ἡ Κ.Τ.Ε. εἶχε τὴν Γενεύην τῆς Ἑλβετίας καὶ ὁ μηχανισμός της ἐτέθη εἰς λειτουργίαν τὴν 10ην Ἰανουαρίου 1920. Ἐπειδὴ δὲν διέθετε στρατιωτικὰς δυνάμεις, διὰ νὰ τιμωρῇ τὰς παραβάσεις τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου, δὲν ἠδυνήθη νὰ συμβάλῃ θετικῶς εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἐπέτυχε πολλὰ ἄλλα χρήσιμα πράγματα : ἀπεκατέστησε χιλιάδας προσφύγων, ἐβοήθησε τὴν συνεργασίαν τῶν λαῶν διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ τῶν ἐπιδημιῶν καὶ ἵδρυσε τὸν Διεθνῆ Ὀργανισμὸν ἐργασίας διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἐργατῶν ὅλου τοῦ Κόσμου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

(1919 - 1939)

Ἡ εἰκοσαετία ποὺ περικλείεται μεταξὺ τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων ἔχει ὀνομασθῆ περίοδος τοῦ μεσοπολέμου.

Κατ' αὐτὴν οἱ νικηταὶ ἀπαιτοῦν ἀπὸ τοὺς ἡττημένους τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης καὶ προσπαθοῦν νὰ ἀποσπάσουν ὅσα ἐδικαιοῦντο δυνάμει τῶν συνθηκῶν. Οἱ ἡττημένοι, ἀδυνατοῦντες νὰ ἐκπληρώσουν βαρυτάτους ὅρους, δυσανασχετοῦν· καὶ οἱ νικηταὶ καταφεύγουν εἰς τὴν Κ.Τ.Ε. Αὐτὴ ὅμως δὲν ἔχει πάντοτε τὴν δύναμιν νὰ ἐπιλύση τὰς διαφοράς, καὶ μάλιστα ὅταν ὁ ἀντιδρῶν εἶναι μεγάλη δύναμις.

Ἔτσι ὁ πόλεμος καὶ αἱ ἐξ αὐτοῦ συνθῆκαι δὲν κατώρθωσαν νὰ δώσουν λύσιν εἰς ὅλα τὰ διεθνῆ προβλήματα, ἀλλὰ ἐγέννησαν καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα συντόμως θὰ ὁδηγήσουν τὴν ἀνθρωπότητα εἰς νέαν αἱματοχυσίαν.

Τὸ πρῶτον ἀπὸ αὐτὰ ἦσαν αἱ ἀδικίαι τῶν συνθηκῶν ἕνεκα τῶν σκληρῶν ὅρων, τοὺς ὁποίους ὑπηγόρευσαν οἱ νικηταί.

Τὸ δεύτερον ἦτο ἡ δημιουργία εἰς τὴν Ρωσίαν κομμουνιστικοῦ καθεστῶτος, τὸ ὁποῖον παρεκίνει τοὺς ἐργάτας τῶν ἄλλων κρατῶν νὰ ἀνατρέψουν βιαίως τὸ ἀστικὸν καθεστὼς ποὺ ἐπεκράτει εἰς τὰς χώρας των καὶ νὰ ἐπιβάλουν κομμουνισμόν.

Ἄλλην ἑστίαν διεθνῶν ἀνησυχιῶν ἀποτελοῦν αἱ λεγόμεναι μειονότητες: ἡ ὕπαρξις δηλ. εἰς μερικὰ κράτη μικρᾶς μερίδος πληθυσμῶν, οἱ ὁποῖοι ἀνῆκον εἰς ἄλλα ἔθνη καὶ θρησκείας καὶ ἐζήτουν αὐτοδιάθεσιν ἢ ἕνωσιν μὲ τοὺς ὁμοεθνεῖς των.

Σοβαρωτέρα τέλος ἀνωμαλία ἐδημιουργήθη ἐκ τῆς ἐμφανίσεως δικτατορικῶν καθεστώτων, τὰ ὁποῖα ἠρνοῦντο νὰ ἐφαρμόσουν τὰς συνθήκας καὶ νὰ σεβασθοῦν τὰς ἀποφάσεις τῆς Κ.Τ.Ε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

41 ΤΑ ΝΕΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ. Η ΠΟΛΩΝΙΑ. Η ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ

Εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην, ὅπου ὑπῆχον πολλαὶ μειονότητες ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Ρώσων, τῶν Αὐστριακῶν καὶ τῶν Γερμανῶν, ἐδημιουργήθησαν μετὰ τὸν πόλεμον ἀνεξάρτητα κράτη, τὰ ὁποῖα δίδουν νέαν μορφὴν εἰς τὸν πολιτικὸν χάρτην ποὺ προέκυψε διὰ τῶν συνθηκῶν.

Ὑψηλὰ εἰς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν τὰ 4 λεγόμενα *Βαλτικὰ* κράτη τῆς Φινλανδίας, Ἐσθονίας, Λεττονίας καὶ Λιθουανίας, ἐπωφελούμενα τῆς ρωσικῆς ἐπαναστάσεως ἀπεσπάθησαν ἀπὸ τὴν Ρωσίαν. Οἱ μπολσεβῖκοι δὲν ἠθέλησαν νὰ τὰ ἀναγνωρίσουν καὶ εἰσέβαλον μὲ ἰσχυρὰς δυνάμεις στρατοῦ· τὰ μικρὰ ὅμως αὐτὰ κράτη ἄλλοτε μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Γερμανίας καὶ ἄλλοτε μὲ τὴν συνδρομὴν τῶν Συμμάχων τοὺς ἀπέκρουσαν καὶ ἀνεγνωρίσθησαν διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν ὡς ἀνεξάρτητοι δημοκρατίαι.

Νοτίως τῶν Βαλτικῶν κρατῶν ἐδημιουργήθη ἡ ἀνεξάρτητος *Πολωνικὴ δημοκρατία*. Τὸ κράτος αὐτὸ ἐσχηματίσθη ἀπὸ τὰ παλαιὰ πολωνικὰ ἐδάφη ποὺ εἶχον καταληφθῆ τὸ 1795 ἀπὸ τοὺς Πρώσσους, τοὺς Ρώσους καὶ τοὺς Αὐστριακούς. Καὶ ἐδῶ οἱ μπολσεβῖκοι ἠθέλησαν νὰ ἐπιβάλουν τὸν κομμουνισμόν· εἰσέβαλον λοιπὸν εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ ἔφθασαν μέχρι τῆς Βαρσοβίας· μὲ τὴν βοήθειαν ὅμως τῶν συμμάχων (ἰδιαιτέρως τῆς Γαλλίας) οἱ Πολωνοὶ ἀγωνιζόμενοι ἡρωικῶς τοὺς ἐνίκησαν καὶ τοὺς ἐξεδίωξαν. Πρὸς διατήρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας της ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς γείτονάς της ἡ Πολωνία συνεδέθη ἀπὸ τότε διὰ συμμαχίας μὲ τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ρουμανίαν.

Τὸ τελευταῖον ἀνεξάρτητον κράτος ποὺ ἐσχηματίσθη εἰς τὴν κεντρικὴν Εὐρώπην ἦτο ἡ *Τσεχοσλοβακία*, ἡ ὁποία κεῖται μεταξὺ Πολωνίας καὶ Αὐστρίας. Ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτό, διότι τὸν πυρῆνα της ἀπετέλεσαν κυρίως οἱ Τσέχοι καὶ οἱ Σλοβάκοι. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ ἰσχυραὶ γερμανικαὶ μειονότητες (οἱ Σουδῆται) καθὼς καὶ οὐγγρικαί. Ἡ νεαρὰ αὐτὴ δημοκρατία μὲ τὸν ἄφθονον φυσικὸν πλοῦτον καὶ τὴν προωδευμένην βιομηχανίαν της συντόμως ἀνῆλθεν εἰς περιωπήν· πλήρη ὅμως ἐσω-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τερικὴν γαλήνην δὲν ἐγνώρισε, διότι οἱ Σουδῆται ἐδημιούργησαν ζητήματα, διὰ νὰ προκαλέσουν γερμανικὴν ἐπέμβασιν.

ΑΙ ΗΝΩΜΕΝΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Μολονότι ὁ πρόεδρος Οὐίλσον εἰργάσθη τόσον πολὺ διὰ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἵδρυσιν τῆς Κ.Τ.Ε., ἐν τούτοις εἰς τὴν Ἀμερικὴν δὲν ἔτυχε κατανοήσεως. Ἡ Γερουσία ἀπέρριψε τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν καὶ ὑπέγραψε χωριστὰς συνθήκας.

Ἐπειδὴ οἱ Ἀμερικανοὶ εἶχον εἰσέλθει τελευταῖοι εἰς τὸν πόλεμον καὶ εἶχον τεράστια ἀποθέματα τροφῶν καὶ πολεμικῶν εἰδῶν, ἐδάνεισαν τὰς ἄλλας χώρας, ὥστε αἱ πιστώσεις αὗται νὰ φθάσουν τὸ κολοσσιαῖον ποσὸν τῶν 25 δισεκατομ. δολλαρίων (750 δισεκατομ. δραχμαί).

Τὸ χρέος αὐτὸ καὶ ἡ ἀνώμαλος οἰκονομικὴ κατάστασις τῶν ἄλλων λαῶν μὲ τοὺς ὁποίους εἶχον ἐμπορικὰς σχέσεις αἱ Η.Π.Α., ὡδήγησαν εἰς τὴν οἰκονομικὴν κρίσιν τοῦ 1929, ἡ ὁποία συνεκλόνισεν ὄχι μόνον τοὺς χρεωμένους λαοὺς ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἀμερικανικόν. Πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ αὐτοῦ ὁ Πρόεδρος Ροῦσβελτ μὲ τοὺς συνεργάτας του ἐφήρμοσε τὸ λεγόμενον «Νέον σχέδιον» (new deal), διὰ τοῦ ὁποίου ἐπέτυχε νὰ κερδίση τὴν πίστιν μεταξὺ παραγωγῶν καὶ καταναλωτῶν καὶ νὰ ἐπιβάλη πλήρη ἔλεγχον εἰς τὰς τραπέζας καὶ εἰς τὴν κυκλοφορίαν τοῦ νομίσματος.

Ἀλλὰ εἰς τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τοῦ λαοῦ τῶν Η.Π.Α. ἐσχηματίσθη ἡ γνώμη ὅτι τίποτε τὸ ἀξιόλογον δὲν ἐκέρδισεν ἡ χώρα των ἀπὸ τὸν α' παγκόσμιον πόλεμον καὶ ἑπομένως ὅτι αἱ Η.Π.Α. θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπόσχουν ἀπὸ κάθε μελλοντικὸν πόλεμον. Διὰ νόμων ἀπηγορεύθη ὁ δανεισμὸς κεφαλαίων εἰς κάθε χώραν, ἡ ὁποία δὲν προέβαινεν εἰς ἐξόφλησιν τῶν παλαιῶν χρεῶν· ἐπίσης ἡ πώλησις πολεμικοῦ ὑλικοῦ ὡς καὶ ὁ δανεισμὸς εἰς πᾶσαν ἐμπόλεμον χώραν. Δηλαδὴ ἡ Ἀμερικὴ ἐπανῆλθεν εἰς τὸ «Δόγμα Μονρόε», πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ηὐνόει τὴν ἐχθράν της Ἰαπωνίαν καὶ τὰ ἄλλα ἐπιθετικὰ κράτη νὰ κατακτοῦν ἀδυνάτους χώρας, διότι δὲν ἀντιμετώπιζον ζήτημα ἐξόδου τῆς Ἀμερικῆς εἰς πόλεμον.

Η ΑΓΓΛΙΑ

Ἡ Ἀγγλία ἀπὸ ἐδαφικῆς ἀπόψεως ἔλαβε τὴν «μερίδα τοῦ λέοντος» ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας Δυνάμεις. Ἀπὸ τὴν Τουρκίαν ἀπέσπασε τὴν ἐπικυριαρχίαν ἐπὶ τῆς Παλαιστίνης, τῆς Ὑπεριορδανίας καὶ τοῦ Ἰράκ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐπίσης ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ἀφῄρεσε τὰς περισσοτέρας ἀποικίας τῆς Ἀφρικῆς. Τὸ κράτος τῆς Ἀγγλίας ἐξουσίαζε 450 καὶ πλέον ἑκατομμύρια ἀνθρώπων. Ἐν τούτοις εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀπεράντου βρεταννικῆς αὐτοκρατορίας παρατηρεῖται μεγάλη ἀφύπνισις (ἰδίως εἰς τὴν Ἰρλανδίαν, τὰς Ἰνδίας, τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν Κύπρον κ.λ.).

Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τὰς μεταπολεμικὰς κυβερνήσεις τῆς ἀπασχολοῦν τὰ προβλήματα τῆς ἀνασυγκροτήσεως καὶ τῆς νομισματικῆς ἀσταθείας. Ἐπειδὴ ὁ περιορισμὸς τῶν ἐργοστασίων παραγωγῆς πολεμικῶν εἰδῶν ἐστέρησεν ἀπὸ ἐργασίαν χιλιάδας ἐργατῶν, ἐξερράγησαν πολλαὶ ἀπεργίαι καὶ ἐνισχύθη τὸ Ἐργατικὸν κόμμα, τὸ ὁποῖον καὶ ἐσχημάτισε τὴν πρώτην κυβέρνησίν του τὸ 1923 μὲ πρωθυπουργὸν τὸν *Μὰκ Ντόναλτ*.

Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τὸ κυριώτερον πρόβλημα ποὺ ἀπασχολεῖ τὴν προσοχὴν τῆς Ἀγγλίας εἶναι ἡ ἀναχαίτισις τοῦ κομμουνισμοῦ. Διὰ νὰ ἐξουδετερώση τὸν κίνδυνον αὐτὸν βοηθεῖ τὴν Γερμανίαν νὰ ἀνασυγκροτηθῇ καὶ νὰ ἐξοπλισθῇ, ἀνέχεται δὲ τὴν ἐπεκτατικὴν δρᾶσιν τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἰαπωνίας. Ὅταν ὅμως ἀντελήφθη, ὅτι τὰ δικτατορικὰ καθεστῶτα τῶν τριῶν αὐτῶν Δυνάμεων ἡνώθησαν ἐναντίον τῶν ἀδυνάτων, τότε ἐκινήθη καὶ αὐτὴ πρὸς σύσφιγξιν τῶν σχέσεων μὲ τὰς Η.Π.Α. καὶ τὴν Γαλλίαν, ποὺ καὶ αὐτῶν ἡ ὕπαρξις ἐκινδύνευσεν ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐχθρούς.

Η ΓΑΛΛΙΑ

Ἡ Γαλλία μετὰ τὸν πόλεμον, ἀφοῦ ἐπέτυχε τὴν ἐκδίκησιν, ἀπέβη ἡ ἰσχυροτέρα στρατιωτικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις τῆς Εὐρώπης. Ἐπὶ πλέον ἐμεγάλωσε τὸ ἀποικιακόν της κράτος μὲ τὴν ἀπόσπασιν γερμανικῶν ἀποικιῶν εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ μὲ τὴν ἀνάληψιν τῆς κηδεμονίας ἐπὶ τῆς Συρίας καὶ τοῦ Λιβάνου.

Ἡ ἄνοδος ὅμως τοῦ Μουσολίνι εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τοῦ Χίτλερ εἰς τὴν Γερμανίαν ἔθετε τὸν γαλλικὸν λαὸν εἰς ἀνησυχίαν, διότι καὶ οἱ δύο δικτάτορες ἐκινοῦντο εἰς βάρος αὐτοῦ. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ Γαλλία κατεσκεύασε μὲ τεραστίας δαπάνας εἰς τὰ πρὸς τὴν Γερμανίαν σύνορά της τὴν ὀχυρωματικὴν γραμμὴν Μαζινὼ καὶ διετήρει πάντοτε ἕνα τῶν μεγαλυτέρων στρατῶν τῆς Εὐρώπης. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ χώρα αὐτὴ δὲν εἶναι τόσον ἰσχυρὰ ὅσον ἄλλοτε, διότι ἔχει δημιουργηθῇ ἰσχυρὸν Σοσιαλιστικὸν κόμμα, τὸ ὁποῖον ζητεῖ ριζοσπαστικὰ μέτρα ὑπὲρ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ὑπαλλήλων, ἐνῶ τὰ δεξιὰ κόμματα ζητοῦν μεγαλυτέραν ἐνίσχυσιν τῆς ἀμύνης τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους.

Η ΡΩΣΙΑ

Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Μπρὲστ Λιτόφσκ οἱ Σύμμαχοι ἐθεώρησαν τοὺς Ρώσους ὡς ἐχθρούς των. Ἔστειλαν μάλιστα ὀλίγα ἑλληνογαλλικὰ στρατεύματα εἰς τὴν Οὐκρανίαν, διὰ νὰ βοηθήσουν ἐκείνους ποὺ ἀνθίσταντο ἐναντίον τῶν μπολσεβίκων· αὐτὸ ὅμως ἐνίσχυσε τοὺς κομμουνιστὰς ἡγέτας, διότι τοὺς ἔδωσε τὸ ἐπιχείρημα ὅτι προήσπιζον τὴν χώραν των ἀπὸ ξένην εἰσβολήν.

Παρ' ὅλ' αὐτά, οἱ Ρῶσοι ἐπαναστάται ἀντιμετώπιζον δυσκολίας διὰ νὰ σταθεροποιηθοῦν εἰς τὴν ἐξουσίαν. Διὰ τοῦτο ἐπέβαλον τὴν «Ἐρυθρὰν Τρομοκρατίαν», κατὰ τὸ πρότυπον τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Πᾶς διαφωνῶν πρὸς τὴν νέαν πολιτικὴν διέτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ ἐξορισθῇ ἢ νὰ ἐκτελεσθῇ. Τὸ πολίτευμά των ὠργανώθη κατὰ τὸ συμπολιτειακὸν σύστημα καὶ λέγεται *Σοβιὲτ*, δηλ. συμβούλιον ποὺ ἀντιπροσωπεύει τὴν τάξιν τῶν ἐργατῶν, τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν χωρικῶν. Τὰ τοπικὰ σοβιὲτ ἐκλέγουν ἀντιπροσώπους διὰ τὴν κεντρικὴν ἀρχήν, τὴν ΕΣΣΔ, δηλαδὴ τὴν Ἕνωσιν Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν. Τοιαῦται δημοκρατίαι εἶναι ἡ τῆς Οὐκρανίας, Λευκορωσίας, Σιβηρίας, κλ., αἱ ὁποῖαι ἔχουν χωριστὰς κυβερνήσεις.

Μέχρι τοῦ 1924 τὴν Ρωσσίαν ἐκυβέρνησεν ὡς ἀπόλυτος κύριος ὅλων τῶν Σοβιὲτ ὁ Λένιν, ὁ ὁποῖος εἰργάσθη κυρίως διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν ἐπιβίωσιν τοῦ νέου συστήματος. Κατόπιν ἡ ἐξουσία περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ ἰσχυροῦ ἡγέτου τῶν Σοβιὲτ Ἰωσὴφ Στάλιν, ὁ ὁποῖος ἀφωσιώθη κυρίως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, τὴν δημιουργίαν βαρείας βιομηχανίας καὶ εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

Εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἡ Σοβιετικὴ Κυβέρνησις δὲν εἶχε πολλοὺς φίλους. Κατ' ἀρχὰς αἱ ἄλλαι κυβερνήσεις δὲν ἤθελον νὰ τὴν ἀναγνωρίσουν. Ἀργότερον ὅμως, ὅταν οἱ κομμουνισταὶ ἤρχισαν νὰ ὁμιλοῦν ὀλιγώτερον περὶ ἀνατροπῆς τῶν ἀστικῶν καθεστώτων εἰς τὰς ἄλλας χώρας, ἡ σοβιετικὴ Ρωσία ἐπέτυχε τὴν ἀναγνώρισίν της καὶ ἔγινε δεκτὴ καὶ εἰς τὴν Κ.Τ.Ε.

Η ΙΤΑΛΙΑ

Ἡ Ἰταλία εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐπέτυχε διὰ τῶν συνθηκῶν εἰρήνης νὰ στερεώση τὴν κυριαρχίαν της εἰς τὴν Ἀδριατικήν, τὰ Δωδεκάνησα, τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τριπολίτιδα καὶ τὴν Κυρηναϊκὴν καὶ νὰ γίνῃ ἰσχυρὰ δύναμις εἰς τὴν Μεσόγειον.

Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν ἐμφανίζονται ἀνωμαλίαι ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τοῦ κομμουνισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐλέγχει τὰ ἐργατικὰ καὶ ὑπαλληλικὰ σωματεῖα καὶ ἐπιδιώκει νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν διὰ τῆς ἐπαναστάσεως. Τότε, ἐπωφεληθεὶς τῆς ἐκρύθμου αὐτῆς καταστάσεως, ὁ Μπενίτο *Μουσολίνι* εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ρώμην ἐπὶ κεφαλῆς τῶν «μελανοχιτώνων» του τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1922 καὶ ἐπέβαλε τὸν φασισμὸν εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν.

Ὁ φασισμὸς εἶναι ἕνα πολίτευμα ὁλοκληρωτικῶν συντηρητικῶν ἀρχῶν ἀντίθετον τοῦ κομμουνισμοῦ. Οἱ ὀπαδοί του ὀνομάζονται φασίσται ἀπὸ τὴν λατινικὴν λέξιν fasces (δέσμη ράβδων μετὰ πελέκεως), ποὺ ἐσυμβόλιζεν εἰς τοὺς ἀρχαίους Ρωμαίους τὴν ἐξουσίαν.

Ὁ Μουσολίνι εἶχε καισαρικὰς ἀντιλήψεις διὰ τὴν Ἰταλίαν. Ἐφρόνει δηλαδὴ ὅτι ἡ Μεσόγειος ἀνήκει εἰς τοὺς Ἰταλοὺς (mare nostrum) «ἡ θάλασσα εἶναι ἰδική μας». Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν κατὰ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῶν Ἱσπανῶν (1936 - 38) ἐβοήθησε τὸν στρατηγὸν *Φράνκο*, ὥστε νὰ ἐπιβληθῇ φασισμὸς καὶ εἰς τὴν Ἱσπανίαν. Τὸ 1935 - 36 ὁ Ἰταλὸς δικτάτωρ, παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῆς Κ.Τ.Ε., κατέλαβε τὴν *Αἰθιοπίαν* καὶ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1939 ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν *Ἀλβανίαν*, διὰ νὰ ἔχῃ βάσιν ἐξορμήσεως πρὸς τὴν Βαλκανικήν. Ἐπειδὴ εἰς τὰς ἐπεκτατικὰς ἐπιδιώξεις του συναντοῦσε τὰς ἀντιδράσεις τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἡνώθη μὲ τὸν κυρίαρχον τῆς Γερμανίας Χίτλερ καὶ ἐσχημάτισαν τὸν «ἄξονα Βερολίνου - Ρώμης», ὁ ὁποῖος διηυρύνθη τὸ 1937 μὲ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἰαπωνίας[1] καὶ συντόμως θὰ φέρῃ ἀνατροπὴν τῆς ἰσορροπίας τῶν Δυνάμεων.

Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ μοναρχικοῦ πολιτεύματος εἰς τὴν Γερμανίαν ἐπεβλήθη δημοκρατία. Τὰ πρῶτα βήματα τῆς νεαρᾶς δημοκρατίας ἦσαν δύσκολα, διότι αἱ μεταπολεμικαὶ κυβερνήσεις εἶχον νὰ ἀντιμετωπίσουν δύσκολα προβλήματα: τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν συνεκλόνιζον ἀπεργίαι καὶ κινήματα, τὴν ἐξεύρεσιν

1. Ἡ νέα αὐτὴ συμμαχία τῶν ὁλοκληρωτικῶν κρατῶν παρέμεινε γνωστὴ μὲ τὴν διπλωματικὴν ἔκφρασιν «Τρίγωνον Τόκιο - Βερολίνου - Ρώμης».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χρημάτων πρὸς πληρωμὴν τῶν πολεμικῶν ἐπανορθώσεων κ.ἄ. Ἡ ἀδυναμία τῆς Γερμανίας νὰ πληρώση συνετέλεσεν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς βιομηχανικῆς περιοχῆς τοῦ Ρούρ ἀπὸ γαλλικὰ στρατεύματα (1923) καὶ εἰς τὴν οἰκονομικὴν παράλυσιν τῆς Γερμανίας, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐπέλθη ἐκμηδένισις τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος (πληθωρισμός). Ἀπὸ τὴν δύσκολον αὐτὴν κατάστασιν ἔσωσε τὴν Γερμανίαν ἡ κυβέρνησις Στρέζεμαν, ἡ ὁποία ἐπέτυχε νὰ σταθεροποιήση τὸ μάρκον καὶ νὰ ἐκκενωθῆ ἀπὸ τοὺς Γάλλους τὸ Ρούρ. Ὁ *Στρέζεμαν* μὲ τὸν πρωθυπουργὸν τῆς Γαλλίας Ἀριστείδην *Μπριὰν* ὑπέγραψαν τὸ περίφημον σύμφωνον τοῦ Λοκάρνο (1925). Δι' αὐτοῦ ἡ Γερμανία εἰσῆλθεν εἰς τὴν Κ.Τ.Ε. καὶ ἀνεγνώρισε τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλιῶν.

Ἐπ' ἀρκετὸν καιρὸν μὲ τὴν παροχὴν οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τὰ πράγματα ἔβαινον καλῶς εἰς τὴν Γερμανίαν. Ὅταν ὅμως λόγῳ τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως ἐχειροτέρευσαν, ὁ γερμανικὸς λαὸς ἀπέδωσε τοῦτο εἰς τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ ἐστράφη πρὸς νέαν ἡγεσίαν.

Τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἐπωφελήθη ὁ *Χίτλερ* καὶ οἱ ὀπαδοί του, οἱ ὁποῖοι διεκήρυσσον ὅτι αὐτοὶ ἦσαν οἱ μόνοι ἱκανοὶ νὰ ἀπαλλάξουν τὴν Γερμανίαν ἀπὸ τὰ δεινά της. Ἐκαλοῦντο *Ἐθνικοσοσιαλισταί*, ἀλλὰ χάριν συντομίας ἀνεφέροντο ὡς «Ναζί». Ἔφερον ὑποκάμισα φαιόχροα καὶ ἐλάτρευον ὡς θεόν των τὸν Χίτλερ, τὸν ὁποῖον προσεφώνουν «Φύρερ» (ἀρχηγός).

Ο ΑΔΟΛΦΟΣ ΧΙΤΛΕΡ

Ὁ Ἀδόλφος Χίτλερ (1889 - 1945) ἦτο Αὐστριακός, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν ἔζησεν εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐκεῖ εἶχε γαλουχηθῆ μὲ τὰς ἰδέας τοῦ Παγγερμανισμοῦ καὶ εἶχεν ἀγαπήσει τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, ποὺ εἰργάσθησαν διὰ τὴν ἕνωσιν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Γερμανίας. Πρὶν ἀνέλθη εἰς τὴν ἐξουσίαν, εἶχε γράψει ἕνα περίεργον βιβλίον «ὁ Ἀγών μου», ὅπου ἐξέθετε τὰς ἰδέας του διὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ ἀπέναντι τῶν ἄλλων. Μὲ τοὺς φλογεροὺς λόγους του, ὅτι θὰ καταστήση τὴν Γερμανίαν ἱκανὴν νὰ ἐπανακτήση τὰ ἐδάφη καὶ τὴν δόξαν ποὺ εἶχε χάσει, ἠλέκτριζε τὰ πλήθη· γρήγορα ἔγινεν ἀγαπητὸς εἰς τοὺς ἀποκαρδιωμένους ἀπὸ τὴν ἧτταν Γερμανοὺς καὶ ἐθεωρήθη ὡς νέος ἀπόστολος τοῦ Παγγερμανισμοῦ.

Ἀφοῦ ἔγινε καγκελλάριος τὸ 1933 ὁ Χίτλερ, κατώρθωσε, μετὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸν θάνατον τοῦ προέδρου τῆς δημοκρατίας Χίντεμπουργκ, νὰ ἐκλεγῆ ὁ ἴδιος πρόεδρος καὶ νὰ συγκεντρώση εἰς χεῖρας του ὅλας τὰς ἐξουσίας (1934). Κύριος πλέον τῆς Γερμανίας ἀνέτρεψε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ διέλυσεν ὅλα τὰ κόμματα· κατόπιν ἐπέβαλε λογοκρισίαν εἰς τὸν τύπον καὶ τὸ ραδιόφωνον καὶ ἔλεγχον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν τῶν σχολείων· τέλος κατεδίωξε τοὺς Ἑβραίους, διὰ νὰ ἐπιτύχη τὴν κάθαρσιν τῆς γερμανικῆς φυλῆς.

Ὅταν ἤρχισε νὰ ὀργανώνη στρατὸν μὲ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς ὑποχρεωτικῆς θητείας, ἀπέσυρε τὴν χώραν του ἀπὸ τὴν Κ.Τ.Ε. καὶ ἐπεδίωξε τὴν κατάργησιν τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν.

Η ΙΑΠΩΝΙΑ

Ἡ Ἰαπωνία διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν εἶχε λάβει τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Σαντούργκ εἰς τὴν βόρειον Κίναν καὶ τὰς γερμανικὰς ἀποικίας εἰς τὸν Εἰρηνικόν. Ἔτσι ἔγινεν ἡ ἰσχυροτέρα δύναμις εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολὴν καὶ προσεπάθησε νὰ ἐπιβάλη εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτὴν ἕνα «Δόγμα Μονρόε», διὰ νὰ ἀπομακρύνη ἀπὸ ἐκεῖ τὰς ἄλλας δυνάμεις. Αὐταὶ ὅμως ἀντέδρασαν καὶ ἰδιαιτέρως αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, ὥστε ἡ Ἰαπωνία μετεβλήθη εἰς σφοδρὸν πολέμιον.

Ἀφοῦ ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ κρίσιν καὶ περισσότερον ἀπὸ τὰς πολιτικὰς διαταραχάς, εὗρε μὲ τὴν ἐπικράτησιν τῶν μιλιταριστῶν τὴν ὁδὸν τῆς ἀναδημιουργίας της.

Ἔτσι τὸ 1931, μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι ἡ Κίνα παρεβίασεν ὡρισμένους ὅρους τῶν μετὰ τῆς Ἰαπωνίας συνθηκῶν, οἱ Ἰάπωνες εἰσέβαλον εἰς τὴν Μαντζουρίαν καὶ τὴν ἔφεραν ὑπὸ τὴν ἰαπωνικὴν ἐπιρροήν. Ἡ Κ.Τ.Ε. διεμαρτυρήθη διὰ τὴν εἰσβολήν, ἀλλὰ ἡ ἰαπωνικὴ κυβέρνησις ἀπήντησε ψυχρῶς ὅτι εἶναι δικαίωμά της νὰ τακτοποιῆ τὰς κινεζοϊαπωνικὰς διαφορὰς κατὰ τὴν ἀρέσκειάν της· ἀπέσυρε μάλιστα καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους της ἀπὸ τὸ συνέδριον τῆς εἰρήνης.

Ἐπειδὴ ἡ Κ.Τ.Ε. εἶχε φανῆ ἀνίσχυρος νὰ ἐμποδίση τὴν κατάκτησιν τῆς Αἰθιοπίας ἀπὸ τὴν φασιστικὴν Ἰταλίαν, οἱ Ἰάπωνες ἐπετέθησαν μὲ τεραστίας δυνάμεις ἐναντίον τῆς Κίνας (1937) καὶ κατέλαβον τὰς εὐφορωτέρας περιφερείας τοῦ Πεκίνου, τοῦ Γιάγκ Τσέ, τῆς Σαγκάης καὶ τῆς Καντῶνος. Οἱ Κινέζοι ὅμως ὑπὸ τὸν Τσάγκ - Κάϊ - Σὲκ ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ὄρη τῆς δυτικῆς Κίνας καὶ συνέχισαν τὸν ἀγῶνα ἐφοδιαζόμενοι ἀπὸ τὰς Δυτικὰς Δυνάμεις.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὸ 1937 ὑπὸ τὸ πρόσχημα καταπολεμήσεως τοῦ κομμουνισμοῦ, ἡ Ἰαπωνία προσεχώρησεν εἰς τὸν ἄξονα Βερολίνου - Ρώμης.

42 ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ. Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ

ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ

Η ΤΟΥΡΚΙΑ

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1922 κατέλυσε τὸ σουλτανᾶτον καὶ ἐπέβαλε τὴν δημοκρατίαν. Πρόεδρος ἐξελέγη ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνησε τὴν Τουρκίαν μέχρι τοῦ θανάτου του (1938). Οὗτος ὑπῆρξε σωτὴρ τῆς πατρίδος του καὶ μέγας ἀναμορφωτὴς καὶ σοφὸς σύμβουλος τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ. Ἀπὸ τὸ σοβαρώτερα πολιτικὰ μέτρα του εἶναι τὸ προοδευτικὸν Σύνταγμα τοῦ 1925, πρὸ ἀντικατέστησε τὸ δύσχρηστον ἀραβικὸν ἀλφάβητον διὰ τοῦ λατινικοῦ καὶ παρεχώρει δικαίωμα ψήφου καὶ εἰς τὰς Ὀθωμανίδας.

Η ΑΛΒΑΝΙΑ

Ἡ Ἀλβανία, ἀφοῦ μὲ τὴν διπλωματικὴν συμπαράστασιν τῆς Ἰταλίας μᾶς ἀφήρεσε τὴν βόρειον Ἤπειρον, ἔζησεν ὡς ἀνεξάρτητον κράτος ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Τὸ 1939 ὅμως ἐπὶ τοῦ βασιλέως της Ἀχμὲτ Ζώγου κατελήφθη αἰφνιδιαστικῶς ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων καὶ προσηρτήθη εἰς τὴν Ἰταλίαν ὡς προτεκτοράτον αὐτῆς.

Η ΝΟΤΙΟΣΛΑΒΙΑ (ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ)

Ἡ Νοτιοσλαβία ἀπετελέσθη ἀπὸ τὴν Σερβίαν, τὸ Μαυροβούνιον, τὴν Σλοβενίαν, τὴν Κροατίαν, τὴν Βοσνίαν καὶ τὴν Ἐρζεγοβίνην. Ἦτο δηλαδὴ ἡ περισσότερον εὐνοηθεῖσα ἀπὸ τὰς διπλωματικὰς συνθήκας χώρα τῶν Βαλκανίων. Ἐπειδὴ ἀπέσπασε περιφερείας τὰς ὁποίας διεκδικοῦσαν οἱ Βούλγαροι, οἱ Ἰταλοί, Αὐστριακοὶ καὶ Οὔγγροι, πρὸς ἐξασφάλισίν της ἀπὸ πᾶσαν μελλοντικὴν ἀπειλήν, συνέπηξε μὲ τὴν Ρουμανίαν καὶ τὴν Τσεχοσλοβακίαν τὸ 1921 τὴν «Μικρὰν Ἀντάντ», ἡ ὁποία ἐστηρίζετο κυρίως εἰς τὴν φιλίαν τῆς Γαλλίας.

Η ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Ἡ Ρουμανία ἀπέσπασεν ἀπὸ τὴν Οὐγγαρίαν τὴν Τρανσυλβανίαν καὶ ἀπὸ τὴν Ρωσίαν τὴν Βεσσαραβίαν καὶ ἐδιπλασιάσθη εἰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἔκτασιν. Τὰ ἄφθονα δημητριακά, τὰ κτηνοτροφικὰ καὶ δασικὰ προϊόντα καὶ περισσότερον τὸ πετρέλαιον καὶ τὰ καύσιμα ἀέρια τῆς δίδουν διεθνῆ σημασίαν καὶ προκαλοῦν τὰ λαίμαργα βλέμματα τῶν γειτόνων της.

Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Ἡ Βουλγαρία, ἡ ὁποία εἶχε συμπολεμήσει μὲ τὰς κεντρικὰς Δυνάμεις, ὑπέστη ὅπως καὶ ἐκεῖναι ἐδαφικὰς ἀπωλείας καὶ ἔφερε βαρέως τοὺς ἐπιβληθέντας ὅρους τῆς εἰρήνης.

Ἡ Ἑλλάς, ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Ρουμανία καὶ ἡ Τουρκία διὰ νὰ ἐξασφαλισθοῦν ἀπὸ πᾶσαν ἐχθρικὴν εἰσβολὴν ὑπέγραψαν τὸ 1934 τὸ Σύμφωνον τῆς Βαλκανικῆς Συνεννοήσεως, εἰς τὸ ὁποῖον ἀργότερα προσεχώρησε καὶ ἡ Βουλγαρία.

Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου ἡ πατρίς μας ηὔξησε τὰ ἐθνικά της ἐδάφη ἀπὸ τὰ 121.000 τετρ. χιλιομ. τῶν βαλκανικῶν πολέμων εἰς 150.833 τ.χ. τῆς συνθήκης τῶν Σεβρῶν· ἐπὶ πλέον ἐδίδετο ὑπόσχεσις τῆς Ἀγγλίας ὅτι θὰ μᾶς παρεχωροῦντο τὰ *Δωδεκάνησα* καὶ ἡ *Βόρειος Ἤπειρος*. Τὸ ὄνειρον τῶν ὀπαδῶν τῆς «Μεγάλης Ἰδέας» εἶχε γίνει σχεδὸν πραγματικότης καὶ ἡ Ἑλλὰς «ἀπέβη κράτος ἐπὶ τῶν δύο ἠπείρων καὶ τῶν πέντε θαλασσῶν». Ἦτο ἡ μεγαλυτέρα ἔκτασις ποὺ ἔλαβεν ἡ χώρα μας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἀπὸ τὸν ἐπάρατον ὅμως διχασμὸν καὶ τὰς διαφωνίας τῶν Συμμάχων πολὺ ἐνωρὶς τὰς ἐχάσαμεν, ὅπως θὰ ἱστορήσωμεν κατωτέρω.

Η ΕΛΛΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑΝ, ΤΗΝ ΘΡΑΚΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ Μ. ΑΣΙΑΝ

Ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν οἱ Σύμμαχοι, μὲ γαλλικὴν πρωτοβουλίαν, ἀνέλαβον ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Μπολσεβίκων εἰς Οὐκρανίαν, ὅπου εἶχον ἐκραγῆ ἀντεπαναστατικὰ κινήματα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ τσαρικοῦ ἀξιωματικοῦ Ντενίκιν. Ἡ χώρα μας ὡς ὑποστᾶσα ὀλίγας θυσίας προσεκλήθη ἀπὸ τοὺς Συμμάχους νὰ στείλη ἓν σῶμα στρατοῦ εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ μετώπου τῆς Οὐκρανίας. Πράγματι τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1919 ὁ πρωθυπουργὸς Βενιζέλος ἔστειλεν ἐκεῖ δύο

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐκλεκτὰς μεραρχίας. Ὁ στρατός μας ἐπολέμησε γενναίως ἐπὶ τρίμηνον εἰς Ὀδησσόν, Χερσῶνα καὶ Σεβαστούπολιν καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν Μπολσεβίκων ἐπέστρεψεν εἰς Ἑλλάδα.

Εἰς τὰ βλέμματα τῶν συμμάχων ἡ Ἑλλὰς ἐφαίνετο λίαν σταθερὸς παράγων διὰ νὰ στερεωθῇ ἡ εὐρωπαϊκὴ τάξις. Τότε ὁ Βενιζέλος, ἐπωφεληθεὶς τουρκικῶν διώξεων καὶ σφαγῶν εἰς Πέργαμον καὶ Ἀϊδίνιον, ἀπέσπασεν ἐντολὴν τῶν συμμάχων πρὸς ἀπόβασιν εἰς Σμύρνην, ὅπου ἀπεβιβάσθη ἡ Ι Μεραρχία τὴν 2/15 Μαΐου 1919 καὶ προέβη εἰς τὴν κατοχὴν τῆς πόλεως μετὰ τῆς ἐνδοχώρας της.

Μετ' ὀλίγον ἐξερράγη εἰς ἀνατολικὴν *Θράκην* τουρκικὸν κίνημα ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Τζελὰλ Μπαγιάρ, τὸ ὁποῖον κατεπνίγη ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις. Ὁ στρατός μας σπεύσας πρὸς τοὺς ἀλυτρώτους ἀδελφοὺς Θράκας ἠχμαλώτισεν πλησίον τῆς Ἀδριανουπόλεως τὸν Μπαγιὰρ καὶ ἔφθασεν εἰς τὰ προάστια τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐναυλόχει ὁ ἔνδοξος στόλος μας. Πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς κατοχῆς τῆς Θράκης ἐπεσκέφθη αὐτὴν ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος ἀποθεωθεὶς ἀπὸ τοὺς ἐλευθερωθέντας κατοίκους της.

Η ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ. ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ Μ. ΑΣΙΑΝ

Ταυτοχρόνως ὅμως ἐξεδηλώθη κατὰ τοῦ σουλτάνου στρατιωτικὴ ἐπανάστασις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ συνταγματάρχου *Μουσταφᾶ Κεμάλ*. Οὗτος ἔχων ἕδραν τὴν ἄσημον ἕως τότε Ἄγκυραν ἠγωνίζετο διὰ τὴν συγκράτησιν μιᾶς Τουρκίας ποὺ κατέρρεε, καλῶν ὑπὸ τὰς σημαίας του ὅλους τοὺς ἀδιαλλάκτους κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ἐνῶ αὐτὰ ἐξετυλίσσοντο ἐκεῖθεν τοῦ Αἰγαίου, εἰς Ἀθήνας ἀπέθνησκεν ἀπὸ δάγκωμα πιθήκου ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος (12 - 10 - 1920). Ἔτσι ἀνέκυπτε καὶ πάλιν *δυναστικὸν ζήτημα*. Ἡ κατάστασις ἐπεδεινώθη διὰ τῶν ἐκλογῶν τῆς 1ης Νοεμβρίου, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἔδωσε τὴν πλειοψηφίαν εἰς τὰ κόμματα τῶν βασιλοφρόνων· ὁ Βενιζέλος ἔφυγεν εἰς Παρισίους ἀποσυρόμενος τῆς πολιτικῆς. Ἡ σχηματισθεῖσα ὑπὸ τὸν Δημ. Ράλλην κυβέρνησις διεξήγαγεν ἀμέσως *δημοψήφισμα*, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ λαὸς ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου. Ὁ ἐξόριστος βασιλεὺς ἐπέστρεψεν εἰς τὸν θρόνον του γενόμενος ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς (6 - 12 - 20), ἀλλὰ οἱ σύμμαχοι διεμαρτυρήθησαν διὰ τὴν παλινόρθωσιν. Ἡ κυβέρνησις ἀπήντησεν ὅτι «αὐτὸ ἀπεφάσισεν ὁ λαός».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ νέα κυβέρνησις μὲ πρωθυπουργὸν τὸν *Ν. Καλογερόπουλον* καὶ σύμπραξιν τοῦ Δ. Γούναρη, ἐνῶ τὸ κεμαλικὸν κίνημα ἤδη ἀπετέλει πληγὴν εἰς τὰ πλευρὰ τῆς Ἑλλάδος, δὲν ἐπεδίωξε συνεννόησιν μὲ τὸν Κεμάλ, ἀλλὰ ἐπροτίμησε νὰ ζητήση ἀπὸ τοὺς συμμάχους ἐλευθερίαν δράσεως πρὸς καταστολὴν τοῦ κινήματος. Ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐπιδιώξεων σοβαρὰ προσκόμματα προέβαλλον οἱ Ἰταλοί, οἱ ὁποῖοι φοβούμενοι, μήπως ἡ Ἑλλὰς ἀποβῇ ἰσχυρὰ δύναμις εἰς τὴν Μεσόγειον, ὅπου ἔστρεφον τὰς βλέψεις των, μετήρχοντο ἐξ ἀντιζηλίας πᾶν μέσον πρὸς ματαίωσιν τῶν ἑλληνικῶν σχεδίων. Ἡ Γαλλία ἐξ ἄλλου, ἐκδικουμένη τὴν ἐπάνοδον τοῦ Κωνσταντίνου, ἐνεφανίζετο ἐχθρικὴ πρὸς ἡμᾶς, ἐνῶ πρὸς τοὺς Τούρκους παρεῖχεν ἀφειδῶς ἐφόδια. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ρῶσοι διέθεσαν ἄφθονον πολεμικὸν ὑλικὸν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Κεμάλ, τοῦ ὁποίου αἱ δυνάμεις κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1921 ἔφθασαν τὰς 88.000 ἐνόπλων ἀνδρῶν καὶ 250 πυροβόλα.

Παρὰ ταῦτα ἡ ἑλληνικὴ στρατιὰ ἐπετέθη κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ ἐχθρικοῦ μετώπου *Δορυλαίου* (Ἐσκῆ Σεχὶρ) καὶ *Ἀφιὸν Καραχισὰρ* καὶ τὸ διέσπασε· κατόπιν, ἀφοῦ διέβη τὴν *Ἁλμυρὰν Ἔρημον*, ἔφθασεν εἰς τὸν ποταμὸν *Σαγγάριον* (Αὔγ. 1921). Εἰς τὰς μάχας αὐτὰς ἡ ἀνδρεία τοῦ Ἕλληνος ὑπῆρξεν ἀπαράμιλλος: αἱ μάχαι τοῦ *Καλὲ Γκρότο, Γιλντὶζ Ντάγ, Πολατλὶ* ἔχουν κάτι τὸ ὑπεράνθρωπον καὶ ἐπικόν. Τὸ Γόρδιον κατελήφθη καὶ ὁ στρατός μας ἔφθασεν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Ἀγκύρας (35 χιλμ.). Ἀλλὰ τὸν Σεπτέμβριον, κατόπιν τουρκικῆς ἀντεπιθέσεως, ἠναγκάσθη ἀπὸ ἔλλειψιν ἐφεδρειῶν νὰ συμπτυχθῇ ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ἐσκῆ Σεχὶρ - Ἀφιὸν Καραχισάρ.

Ἡ κατάστασις ἦτο ἤδη ἀπελπιστική: στρατιωτικῶς καὶ οἰκονομικῶς ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ἐγκαταλειφθῇ μόνη, ἐνῶ οἱ Τοῦρκοι συνεχῶς ἀνεφωδιάζοντο ὑπὸ τῶν συμμάχων, τὸ δὲ χειρότερον ἦτο ὅτι ὁ διχασμὸς τῶν Ἑλλήνων παρέλυε τὴν διάθεσιν πρὸς λῆψιν θαρραλέων ἀποφάσεων, ἐφ' ὅσον ὑπῆρχεν ἀκόμη καιρός.

Περὶ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου 1922 ἐσχηματίσθη κυβέρνησις τῶν Στράτου καὶ *Γούναρη* μὲ πρωθυπουργὸν τὸν *Πέτρον Πρωτοπαπαδάκην*. Ἐπειδὴ ἡ χώρα ἐστερεῖτο χρημάτων, ὁ Πρωτοπαπαδάκης προέβη εἰς ἐσωτερικὸν ἀναγκαστικὸν δάνειον διὰ διχοτομήσεως τοῦ ἐθνικοῦ νομίσματος πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν ἀναγκαίων πόρων διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ στρατοῦ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὴν διοίκησιν τῆς στρατιᾶς, ἡ ὁποία διῆλθε δύσκολον χειμῶνα ἕνεκα πολλαπλῶν ἐλλείψεων, ἀνέλαβεν ἀπὸ τοῦ Μαΐου νέος ἀρχιστράτηγος, ὁ *Χατζηανέστης*. Αὐτὸς μετέφερε δυνάμεις ἐκ τοῦ μετώπου Μ. Ἀσίας εἰς Θράκην πρὸς σχεδιαζομένην κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁριστικὴν λύσιν τοῦ πολέμου, ἀλλὰ οἱ σύμμαχοι οὐδόλως ἐπέτρεψαν τοιαύτην ἐνέργειαν. Καὶ ἐνῶ ἡ ἑλληνικὴ γραμμὴ ἐξησθένησεν, ὁ Κεμὰλ τὴν 13 - 8 - 22 ἐξαπέλυσε θυελλώδη ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ μετώπου Ἀφιὸν Καραχισάρ. Ἀφοῦ ἤνοιξε ρῆγμα εἰς *Τουμλοῦ Μπουνάρ*, ἐπέτυχε τὴν πλήρη διάσπασιν τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως, ἐνῶ συγχρόνως ἰσχυρὸν ἱππικὸν τοῦ ἐχθροῦ ἀπέκοπτε τὰς ὁδοὺς ὑποχωρήσεως. Ἐκ τῶν στρατιωτῶν μας χιλιάδες ἠχμαλωτίσθησαν, ἐνῶ ἄλλοι ὑπεχώρησαν πρὸς τὰ παράλια. Ὁ στρατός ὁ ὁποῖος ἐμάχετο συνεχῶς σχεδὸν ἐπὶ μίαν δεκαετίαν χωρὶς νὰ γνωρίση τὴν ἧτταν, φυσικὸν ἦτο, καταπεπονημένος καὶ κακῶς συντηρούμενος, νὰ κλονισθῇ καὶ νὰ ὑποκύψῃ.

Εἰκ. 44. Ὁ Χρυσόστομος Σμύρνης

Εἰς τὰς 8 Σεπτεμβρίου κατελήφθη ἡ Σμύρνη, τὴν ὁποίαν οἱ ἄτακτοι Τοῦρκοι (Τσέτες) παρέδωσαν εἰς τὸ πῦρ. Ἐκ τῶν 250.000 Ἑλλήνων κατοίκων της 50 χιλ. ἐσφάγησαν ὑπὸ τοῦ ἀφηνιάσαντος τουρκικοῦ ὄχλου· μεταξὺ τῶν θυμάτων κατεκρεουργήθη καὶ ὁ ἐπίσκοπος *Χρυσόστομος*.

Κατὰ τὰς τραγικὰς ἐκείνας ἡμέρας πλέον τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυρίου Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας, ἀφοῦ εἶδον τὰς οἰκίας των νὰ καίωνται, τοὺς ἀδελφούς των νὰ σφάζωνται καὶ τὰ ἀγαθά των νὰ διαρπάζωνται, σω-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ματικὰ καὶ ψυχικὰ ράκη, ἐρρίπτοντο εἰς τὴν θάλασσαν ἢ προσεπάθουν, ἀλλόφρονες, μὲ πᾶν μέσον νὰ διαφύγουν ὡς πρόσφυγες εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα.

Εἰκ. 45. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος Β'

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ μετώπου καὶ ὑπὸ τὰ πλήγματα τῆς συμφορᾶς ἡ κυβέρνησις ἔπεσεν καὶ ἐσχηματίσθη νέα ὑπὸ τὸν *Ν. Τριανταφυλλάκον*. Τὴν 12ην ὅμως Σεπτεμβρίου ἐξερράγη κίνημα εἰς Χίον καὶ Λέσβον, ὅπου διεπεραιοῦντο τμήματα τοῦ ὑποχωροῦντος στρατοῦ. Τὴν ἑπομένην αἱ ἐπαναστατικαὶ δυνάμεις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν συνταγματαρχῶν *Ν. Πλαστήρα*, *Στυλ. Γονατᾶ* καὶ τοῦ πλοιάρχου *Λ. Φωκᾶ* κατέπλευσαν εἰς Λαύριον. Ὁ βασιλεὺς παρητήθη ὑπὲρ τοῦ διαδόχου *Γεωργίου*. Ἔγινε τότε κυβέρνησις στρατιωτικὴ ὑπὸ τὸν Γονατᾶν, ἐνῶ ὁ Πλαστήρας παρέμεινεν ἀρχηγὸς τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἐκ τῶν πρώτων φροντίδων τῆς κυβερνήσεως αὐτῆς ἦτο ἡ τιμωρία τῶν θεωρηθέντων ὑπευθύνων τῆς καταστροφῆς, πέντε πολιτικῶν καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου. Οἱ «Ἕξ»(1) κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον ὑπὸ ἐκτάκτου στρατοδικείου καὶ ἐξετελέσθησαν εἰς τὸ Γουδὶ (15 - 11 - 1922). Ἡ θανάτωσις αὕτη ὤξυνε τὰ πάθη καὶ ἐμεγάλωσε τὸν διχασμόν, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπιφέρῃ ἀργότερον ἀλλεπάλληλα κινήματα καὶ τάσιν πρὸς ἀνωμάλους λύσεις εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας.

---

1. Γούναρης, Στράτος, Θεοτόκης, Πρωτοπαπαδάκης, Μπαλτατζῆς καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος Χατζηανέστης.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐν τῷ μεταξὺ πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀπειλουμένης δυτικῆς Θράκης συνεκροτεῖτο ταχέως παρὰ τὸν Ἕβρον ἀξιόμαχος στρατὸς ὑπὸ τὴν στιβαρὰν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ *Θ. Παγκάλου*. Τὴν «Στρατιὰν τοῦ Ἕβρου» ἐχρησιμοποίησεν ὡς ἄγρυπνον φρουρὸν τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους ἡ Ἑλλὰς καὶ ἐστάθη ὡς ἴσος πρὸς ἴσον κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς σύναψιν τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΝΗΣ. Η ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Ἡ νέα συνθήκη, ὑπογραφεῖσα εἰς Λωζάννην τὸν Ἰούλιον τοῦ 1923, ἀνεγνώρισε τὰ δικαιώματα τῆς Τουρκίας ἐφ' ὅλης σχεδὸν τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τοῦ ἐδάφους, τὸ ὁποῖον κατεῖχεν αὕτη εἰς Εὐρώπην μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν νήσων Τενέδου καὶ Ἴμβρου.

Ἓν καὶ ἥμισυ περίπου ἑκατομμύριον Ἑλλήνων ἐξηναγκάσθη νὰ ἐκπατρισθῇ καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς Ἑλλάδα, ἐνῶ 350 χιλιάδες μωαμεθανοὶ τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου ἐπέστρεψαν εἰς Τουρκίαν πρὸς ἐγκατάστασιν. Οἱ Τοῦρκοι ἐπὶ πλέον ἐπέμεναν εἰς πληρωμὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος μεγάλων ἀποζημιώσεων καὶ εἰς τὴν ἐκδίωξιν τοῦ Πατριαρχείου ἀπὸ τὸ Φανάριον. Ἐπὶ τῶν τελευταίων αὐτῶν ἀξιώσεων ὑπεχώρησαν, μόνον ὅταν ὁ Πάγκαλος ἐκινητοποίησε τὴν στρατιὰν διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς ἀνατολικὴν Θράκην.

Διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης καθωρίσθησαν τελικῶς αἱ διαφοραί μας μὲ τὴν Τουρκίαν καὶ ἐλύθη τὸ χρόνιον «Ἀνατολικὸν ζήτημα». Ἐπίσης αὕτη ἀπετέλεσε τὸν θεμέλιον λίθον, ὅπου ἐστηρίχθη τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἑλληνοτουρκικῆς φιλίας.

Η ΑΝΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (ΜΑΡΤΙΟΣ 1924)

Ταραχώδης ὅμως ὑπῆρξεν ὁ πολιτικὸς βίος τῆς χώρας καὶ μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἐνωρὶς ἀπεμακρύνθη ὑπὸ τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἀνέθεσε τὴν ἀντιβασιλείαν εἰς τὸν γηραιὸν ναύαρχον Κουντουριώτην, ἐνῶ τὰ βασιλόφρονα κόμματα δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὰς ἐκλογάς.

Πρώτην κοινοβουλευτικὴν κυβέρνησιν ἐσχημάτισεν ὁ Βενιζέλος καὶ μετὰ ἕνα μῆνα (11 Φεβρ. 1924) ὁ *Καφαντάρης*, ὁ ὁποῖος ἐντὸς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὀλίγου χρόνου παρητήθη. Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἀρχηγὸς τῆς Δημοκρατικῆς Ἑνώσεως *Ἀλέξ. Παπαναστασίου*. Οὗτος προεκάλεσε ψήφισμα τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεκηρύσσετο ἡ *Δημοκρατία* (25 Μαρτίου 1924) μὲ προσωρινὸν Πρόεδρον τὸν Κουντουριώτην. Ἡ πολιτικὴ ἀστάθεια ἐπέφερε τὴν πτῶσιν τῆς κυβερνήσεως Παπαναστασίου, τὸν ὁποῖον ἀντικατέστησεν ὁ Ἀνδρ. *Μιχαλακόπουλος*. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀνετράπη διὰ πραξικοπήματος τοῦ στρατηγοῦ Παγκάλου, ὁ ὁποῖος διέλυσε τὴν Βουλὴν καὶ ἀνεκήρυξε τὸν ἑαυτόν του δικτάτορα. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1926 ὁ δικτάτωρ ἔπεσε κατόπιν κινήματος τοῦ στρατηγοῦ Γεωργ. *Κονδύλη*, ὁ ὁποῖος τὸν Νοέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους διεξήγαγεν ἐκλογάς, ἐκ τῶν ὁποίων ἐσχηματίσθη ὑπὸ τὸν Ἀ. Ζαΐμην «οἰκουμενικὴ κυβέρνησις», μὲ σύμπραξιν δηλ. ὅλων τῶν κομμάτων.

Μετὰ τὴν ὀδυνηρὰν περικοπὴν τῶν συνόρων μας διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάννης ἀξιοθαύμαστος ὑπῆρξεν ἡ προσπάθεια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ νὰ ἐπουλώση τὰς πληγάς του. Κατώρθωσε δηλαδή, παρὰ τὴν ἀνώμαλον πολιτικὴν ζωήν, νὰ λύση τὸ δυσκολώτερον πρόβλημα τῆς ἀπορροφήσεως $1^1/_2$ ἑκατομμ. προσφύγων, οἱ ὁποῖοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπέβησαν πολύτιμα παραγωγικὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου. Παραλλήλως ἠδυνήθη ὁ λαός μας νὰ ἀναδιοργανώση τὴν γεωργίαν του, νὰ ἀναγεννήση τὴν καταστραφεῖσαν ἐκ τοῦ πολέμου ἐμπορικὴν ναυτιλίαν, νὰ δημιουργήση σοβαρὰν βιομηχανίαν καὶ νὰ σημειώση προόδους καὶ εἰς τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς *ἐθνικῆς ζωῆς*.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ἐξῆλθε πανίσχυρον ἀπὸ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1928 καὶ ὁ Βενιζέλος ἐσχημάτισε τὴν κυβέρνησιν «τῆς τετραετίας», κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας τὰ σπουδαιότερα γεγονότα εἶναι : ἡ σύναψις ἑλληνοτουρκικῆς φιλίας (1930), ἡ ἵδρυσις τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης πρὸς προστασίαν τῶν ἀγροτῶν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, ἡ ἐκτέλεσις σειρᾶς ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων εἰς Μακεδονίαν καὶ ἡ μεγάλη κρατικὴ μέριμνα ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς Παιδείας.

Μετὰ τὴν ἐκπνοὴν τῆς τετραετίας καὶ κατόπιν ἀλλεπαλλήλων ἐκλογῶν τὴν πλειοψηφίαν ἔλαβε τὸ Λαϊκὸν κόμμα, τοῦ ὁποίου τὸν ἀρχηγὸν *Παν. Τσαλδάρην* ἐπεχείρησε νὰ ἀνατρέψη διὰ πραξικοπήματος (6 - 3 - 1933) ὁ στρατηγὸς Πλαστήρας. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ὅμως αὐτοῦ ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Τσαλδάρης, ὁ ὁποῖος ἐκυβέρνησε μὲ πραότητα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΠΑΛΙΝΟΡΘΩΣΙΣ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

Τὴν 1 Μαρτίου τοῦ 1935 εἰς μερικὰς φρουρὰς τῆς πρωτευούσης καὶ εἰς τὸν Ναύσταθμον ἐξεδηλώθη στασιαστικὸν κίνημα. Ὁ στόλος ἀπέπλευσεν εἰς Κρήτην, ὅπου εὑρίσκετο ὁ Βενιζέλος. Οἱ στασιασταὶ εἰς Ἀθήνας κατεβλήθησαν αὐθημερόν. Τὰς ἐπικινδύνους ὅμως συγκεντρώσεις ἐπαναστατικῶν δυνάμεων εἰς τὸν Στρυμόνα ἐξουδετέρωσεν ὁ στρατηγὸς Γ. Κονδύλης διὰ κεραυνοβόλου ἐνεργείας. Οἱ Βενιζέλος καὶ Πλαστήρας κατέφυγον εἰς τὸ ἐξωτερικόν, δύο δὲ ἐκ τῶν πρωταιτίων κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον[1] καὶ ἄλλοι εἰς ἐξορίαν.

Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως ἡ Ἐθνοσυνέλευσις διὰ ψηφίσματος (10 - 10 - 1935) ἐκήρυξεν ἔκπτωτον τὴν δημοκρατίαν καὶ ἐπανέφερε τὴν βασιλείαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βασιλεὺς συνηντήθη μετὰ τοῦ Βενιζέλου εἰς Παρισίους καὶ τὸ πικρὸν παρελθὸν τοῦ διχασμοῦ ἐρρίπτετο εἰς τὴν λήθην. Ἐπηκολούθησε δημοψήφισμα καὶ τὴν 25ην Νοεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ βασιλεὺς Γεώργιος μετὰ τοῦ διαδόχου Παύλου ἐπανήρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Εὐθὺς ἀμέσως ἐσχηματίσθη κυβέρνησις «ὑπηρεσιακὴ» μὲ πρωθυπουργὸν τὸν *Κ. Δεμερτζῆν*, ἡ ὁποία ἔδωσε πλήρη ἀμνηστίαν εἰς τοὺς κινηματίας.

Η ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΤΗΣ 4ης ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ (1936)

Ἐπηκολούθησαν ἐκλογαὶ (26 - 1 - 36), ἀλλὰ δὲν ἔφεραν τὴν ἀναμενομένην γαλήνην τοῦ τόπου οὔτε καὶ τὴν εἴσοδον τῆς χώρας εἰς τὴν πολιτικὴν ὁμαλότητα. Τὸ Φιλελεύθερον κόμμα ἔλαβε μικρὰν πλειοψηφίαν καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ σχηματίση κυβέρνησιν· διὰ τοῦτο ὁ ἀρχηγός του *Θεμ. Σοφούλης* ἐζήτησε ψῆφον ἀνοχῆς τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος, ἐνῶ καὶ τῶν ἄλλων κομμάτων αἱ διαθέσεις δὲν ἐξησφάλιζον οὔτε ἰσχυρὰν οὔτε ἁπλῶς δυναμένην νὰ ὑπάρξη Κυβέρνησιν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ προεδρεύων τῆς κυβερνήσεως *Ἰωάννης Μεταξᾶς* — ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀποθάνει ὁ Δεμερτζῆς — ἀπεφάσισε νὰ διαλύση τὴν Βουλὴν (4 Αὐγούστου 1936) καὶ νὰ διοικήση δικτατορικῶς.

Ἡ *δικτατορικὴ κυβέρνησις* κατήργησε μερικὰς θεμελιώδεις διατάξεις τοῦ Συντάγματος καί, ἀφοῦ κατέστησεν ἀκινδύνους διὰ τὴν χώραν τοὺς κομμουνιστὰς καὶ τοὺς ἀντιφρονοῦντας, ἔστρεψε τὴν προσοχήν

1. Οἱ στρατηγοὶ Παπούλας, πρώην ἀρχιστράτηγος εἰς Μ. Ἀσίαν καὶ Κοιμήσης, διοικητὴς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰκ. 46. Ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς μὲ τὸν βασιλέα Γεώργιον Β'

της εἰς τὴν συγκρότησιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ ἔλαβεν ἰδιαιτέρως δραστήρια μέτρα πρὸς ὀχύρωσιν τῶν *βορείων συνόρων μας*. Παραλλήλως ὁ Μεταξᾶς ηὔξησε τοὺς μισθοὺς καὶ τὰ ἡμερομίσθια καὶ μὲ τὴν ἵδρυσιν τοῦ θεσμοῦ τῶν *Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων* (Δεκέμβριος 1937) ἐκέρδισε τὰς συμπαθείας τῶν ἐργατοϋπαλλήλων. Περισσότερον ὅμως ἐνίσχυσε τὴν θέσιν του εἰς τὴν ἐξουσίαν ἡ ἀνθελληνικὴ πολιτικὴ τῆς Ἰταλίας εἰς τὰ Δωδεκάνησα καὶ τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὰ ἀπειλητικὰ σύννεφα ποὺ ἐκάλυπτον ἤδη τὸν διεθνῆ ὁρίζοντα λόγῳ τῆς ἐπερχομένης καταιγίδος τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου.

43 Η ΕΥΡΩΠΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΡΑΜΟΝΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἡ διαρρεύσασα ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῶν συνθηκῶν εἰρήνης μέχρι τοῦ 1939 εἰκοσαετία ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς ἀνακωχήν, ἀφοῦ ἡ εἰρήνη ἐκείνη δὲν ἦτο κατ' οὐσίαν παρὰ ἔνοπλος ἀνακωχή.

Τὸ συναφθὲν εἰς Λοκάρνο σύμφωνον ἐφάνη ὅτι ἐστερέωσε πρὸς στιγμὴν τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν καὶ ἀπεμάκρυνε τὸν πόλεμον. Ὑπὸ τὴν εὐμενῆ μάλιστα ἐπίδρασιν αὐτοῦ ὑπεγράφη τὸ 1928 εἰς *Παρισίους* τὸ σύμφωνον Μπριὰν - Κέλλογκ. Διὰ τούτου ἱδρύετο «Συμβούλιον Ἀσφαλείας», τοῦ ὁποίου σκοπὸς ἦτο ἡ διὰ κοινῆς ἐνεργείας ἀντιμετώπισις παντὸς ἐπιτιθεμένου. Τὸ σύμφωνον αὐτὸ προσέλαβε μεγάλην σημασίαν, διότι τὸ ὑπέγραψαν καὶ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, καὶ διότι συνετέλεσεν, ὥστε τὰ κράτη τὰ μετέχοντα τῆς Κ.Τ.Ε. νὰ φθάσουν εἰς 62.

Ἡ ἐπικράτησις ὅμως εἰς τὴν Ἰταλίαν τοῦ φασισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐζήτει νὰ ἐπανιδρύση τὴν ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν, καθὼς καὶ τὰ συνεχῆ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀπὸ τοῦ 1931 πραξικοπήματα τῶν Ἰαπώνων εἰς Μαντζουρίαν καὶ Κίναν ἐδημιούργουν ἀλλεπαλλήλους κρίσεις τῆς Κ.Τ.Ε. Ἀλλὰ τὰ νέφη ἐπυκνώθησαν εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν ὁρίζοντα μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῶν χιτλερικῶν ἀστραπῶν, αἱ ὁποῖαι προεμήνυον σοβαρωτέραν ἀπειλήν.

Ὁ Χίτλερ ἀπὸ τῆς ἀνόδου του εἰς τὴν ἐξουσίαν ἐπεδίωξε νὰ καταστήση τὴν Γερμανίαν τόσον ἰσχυράν, ὥστε καμμία χώρα νὰ μὴ τολμήση νὰ τὴν ἀντιμετωπίση μόνη. Ἰσχυρίζετο φανερὰ ὅτι ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν ἦτο θηλειὰ εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ καὶ ἔπρεπε νὰ κοπῆ.

ΤΑ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΔΙΚΤΑΤΟΡΩΝ

Πρῶτον βῆμα τοῦ Χίτλερ ἦτο ἡ κατάληψις τῆς Ρηνανίας ὀλίγον πρὸ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων τοῦ Βερολίνου (1936).

Ἐξ ἄλλου καὶ εἰς τὸν ἱσπανικὸν ἐμφύλιον πόλεμον (1936 - 1938) οἱ δύο δικτάτορες εἶχον ἐνισχύσει μὲ ἄνδρας καὶ ὅπλα τὸν στρατηγὸν Φράνκο, διὰ νὰ ἐγκαταστήση φασιστικὸν καθεστώς, ἐνῶ συγχρόνως ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωσις ὑπεστήριξε τοὺς ἀριστερούς. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπεχώρησαν ἀπὸ τὴν Κ.Τ.Ε., ἡ ὁποία ἔπνεε τὰ λοίσθια, ἡ Γερμανία καὶ Ἰαπωνία, ποὺ τὰς ἠκολούθησε καὶ ἡ Ἰταλία (1937).

Ἐνῶ οὕτως εἶχον τὰ πράγματα καὶ μὲ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ὁ αὐστριακὸς λαὸς ἔχει κοινοὺς δεσμοὺς μὲ τοὺς Γερμανούς, ὁ Χίτλερ ἐπραγματοποίησε τὸ «ἄνσλους», δηλ. τὴν ἕνωσιν Γερμανίας - Αὐστρίας, διὰ τῆς εἰσβολῆς γερμανικῶν στρατευμάτων.

Ἕνεκα τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς «κατευνασμοῦ» πρὸς τοὺς δικτάτορας, ὁ ἡγέτης τῶν Ναζιστῶν ἐνθαρρυνθεὶς δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀπαιτήση περισσότερα, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι οὐδεὶς θὰ τοῦ ἐναντιωθῆ. Ἐπιδιώκων καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἐπέκτασιν τῆς Γερμανίας δημιουργεῖ ζήτημα «προστασίας τῶν διωκομένων γερμανικῶν μειονοτήτων» εἰς τὴν Σουδητίαν τῆς Τσεχοσλοβακίας.

Διὰ νὰ προλάβουν τὴν χιτλερικὴν ἀπειλὴν οἱ πρωθυπουργοὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας *Τσάμπερλαιν* καὶ *Νταλαντιὲ* δὲν ἐδίστασαν νὰ τὸν συναντήσουν εἰς Μόναχον, παρόντος καὶ τοῦ Μουσολίνι, καὶ νὰ ἱκανοποιήσουν τὰς τελεσιγραφικὰς ἀξιώσεις του: συγκατετέθησαν δηλ. νὰ κολοβωθῆ ἡ σύμμαχός των Τσεχοσλοβακία κατὰ τὸ ἓν τρίτον τοῦ ἐδάφους της μετὰ τοῦ ἀναλόγου πληθυσμοῦ της, ἐνῶ ἀνεγνώρισαν καὶ εἰς τοὺς δύο δικτάτορας τὰ ἤδη κεκτημένα. Κατὰ τὴν δραματικὴν ἐκεί-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νην συνάντησιν τοῦ Μονάχου (29 Σεπτεμβρίου 1938) ἐπεκράτησεν ἡ ἄκαμπτος θέλησις τῶν Χίτλερ καὶ Μουσολίνι. Οὗτοι εἶχον πλέον πεισθῆ ὅτι ἠδύναντο νὰ προχωρήσουν ἀπὸ τῆς μιᾶς αὐθαιρεσίας εἰς τὴν ἄλλην, ἀφοῦ αἱ ἄλλαι εὐρωπαϊκαὶ χῶραι δὲν εἶχον τὴν δύναμιν νὰ τοὺς ἐμποδίσουν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὰ μικρὰ κράτη, στηριζόμενα μέχρι τοῦδε εἰς τὴν «συλλογικὴν ἀσφάλειαν», ἠσθάνθησαν ἔντονον ἀπογοήτευσιν καὶ ἀνησυχίαν.

Καὶ πράγματι μετὰ ἑξάμηνον μηχανοκίνητος γερμανικὸς στρατὸς εἰσήλαυνεν εἰς τὴν ὑπόλοιπον Τσεχοσλοβακίαν καὶ κατήργει τὴν ἐθνικήν της ὑπόστασιν. Ἔτσι τὸ κράτος αὐτὸ κατέρρευσεν (Μάρτ. 1939). Ἐπὶ πλέον ὁ Χίτλερ κατέλαβε καὶ τὸν ἐπὶ τῆς Βαλτικῆς λιμένα τῆς Λιθουανίας Μέμελ, ὡς δῆθεν πρωσσικὸν ἔδαφος.

Μετ' ὀλίγας ἑβδομάδας ἐξ ἄλλου ὁ Μουσολίνι δι' ἀδιστάκτου ἅλματος ὑπεράνω τῆς Ἀδριατικῆς ἔστειλε τὰ στρατεύματά του νὰ θέσουν πόδα εἰς τὴν Ἀλβανίαν (9 Ἀπριλίου), ἐνῶ οὐδεὶς ἀντέδρασεν εἰς αὐτό.

Τοιουτοτρόπως ὁ ἄξων Βερολίνου - Ρώμης ἐξησφάλιζε τὴν ἑδραίωσίν του εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐκ παραλλήλου δὲ εἰς τὴν μακρινὴν Ἀνατολὴν οἱ Ἰάπωνες ἀνενόχλητοι ἐξηκολούθουν τὴν ἁρπαγὴν πλουσίων κινεζικῶν περιοχῶν.

Πλὴν ὅμως ἡ τελευταία ἐνέργεια τοῦ Μουσολίνι ἀνετάραξε τὴν κρατοῦσαν κατάστασιν εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Μεσόγειον. Εἴς νέος πόλεμος, γνωστὸς ὡς β' παγκόσμιος πόλεμος, ἦτο ἕτοιμος νὰ ξεσπάσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ βρεταννικὴ κυβέρνησις διὰ νὰ τὸν ἀποτρέψῃ, ὑπεσχέθη διὰ στόματος τοῦ πρωθυπουργοῦ της τὴν βοήθειάν της πρὸς τὴν Πολωνίαν, Ἑλλάδα καὶ Ρουμανίαν ἐν περιπτώσει ἀπειλῆς τῆς ἀνεξαρτησίας των, ἡ δὲ Γαλλία ἐτάχθη ἀλληλέγγυος τῆς Ἀγγλίας. Ἀλλὰ ὁ Χίτλερ μὲ πᾶσαν μυστικότητα ἔσπευδε νὰ συνάψῃ μὲ τὸν Στάλιν δεκαετὲς σύμφωνον μὴ ἐπιθέσεως μεταξὺ Γερμανίας καὶ Ρωσίας (23 Αὐγούστου), πρὸς μεγάλην κατάπληξιν τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Ἔτσι λοιπὸν ἀπεκαλύπτετο ὅτι ἡ κατὰ τοῦ κομμουνισμοῦ ἐχθρότης τοῦ Χίτλερ δὲν ἦτο εἰλικρινής.

Μὲ αὐτὰ τὰ τοπικῆς μορφῆς πραξικοπήματα τὸ «τρίγωνον» τῶν ὁλοκληρωτικῶν κρατῶν δημιουργεῖ διεθνεῖς ἐντάσεις, ποὺ θὰ ὁδηγήσουν μοιραίως εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῶν ἐχθροπραξιῶν ἐπὶ παγκοσμίου ἐπιπέδου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

(1 Σεπτεμβρίου 1939 — Σεπτεμβρίου 1945)

44 ΑΙΤΙΑ, ΕΚΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΑΙ ΦΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ Η ΕΚΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Οὔτε ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν, οὔτε ἡ Κ.Τ.Ε. ἐπέτυχον νὰ ἐπιβάλουν τὴν εἰρήνην. Ἡ μὲν πρώτη, διότι δὲν ἀπέφυγε τὰς ἀδικίας, ἡ δὲ δευτέρα, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν. Ἑπομένως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ β' παγκόσμιος πόλεμος ἀποτελεῖ συνέχειαν τοῦ πρώτου, ἀφοῦ ἔχει τὰς ἰδίας αἰτίας. Ἐξ ἄλλου ἐπρωτοστάτησαν εἰς αὐτὸν αἱ ἴδιαι Δυνάμεις· μὲ τὴν οὐσιώδη ὅμως διαφορὰν ὅτι ἡ Ἰταλία καὶ Ἰαπωνία, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὸν α' πόλεμον ἦσαν μὲ τὸ μέρος τῶν Συμμάχων, τώρα συμπολεμοῦν μὲ τοὺς Γερμανούς, ἐπειδὴ ἐθεώρουν ὅτι ἦσαν ἠδικημέναι.

Ὁ μέγιστος οὗτος ἐκ τῶν πολέμων διήρκεσε μίαν ὁλόκληρον ἐξαετίαν (Σεπτέμβριος 1939 - Σεπτέμβριος 1945). Διεξήχθη ἐπὶ τεραστίων ἐκτάσεων τῆς ὑδρογείου καὶ συμμετέσχον εἰς αὐτὸν ὅλα σχεδὸν τὰ ἄξια λόγου κράτη τοῦ κόσμου. Στρατοὶ καὶ στόλοι πρωτοφανεῖς εἰς ἀριθμὸν καὶ πολεμικὰ μέσα ἐνεπλέκοντο εἰς θανάσιμον ἀγῶνα. Αἱ ἐξ αὐτοῦ καταστροφαὶ καὶ ἀπώλειαι ὑπῆρξαν ἀνυπολόγιστοι. Τέλος, ἀνεστατώθη ἡ κανονικὴ λειτουργία καὶ δραστηριότης τῆς συνήθους ζωῆς ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων.

Δύο ἰδεολογίαι συγκρούονται εἰς τὸν πόλεμον αὐτόν, ὁ ὁλοκληρωτισμὸς ἐναντίον τῆς δημοκρατίας. Αἱ φασιστικαὶ Δυνάμεις διὰ τῆς ὠμῆς βίας καὶ τῶν τεραστίων ἐξοπλισμῶν ἐπεδίωξαν καὶ παρέσυραν εἰς τὴν λαίλαπα τοῦ πολέμου τὰς Δημοκρατίας τῆς Δύσεως, αἱ ὁποῖαι εἶχον μείνει ὀπίσω εἰς πολεμικὴν προπαρασκευήν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΙ ΑΦΟΡΜΑΙ

Ἐπειδὴ ἡ Πολωνία ἠρνήθη νὰ ἀποδεχθῇ τὰς ἐναντίον της διεκδικήσεις τῆς Γερμανίας ἐπὶ τοῦ πολωνικοῦ διαδρόμου τοῦ Ντάντσιχ, ὁ Χίτλερ διέταξε τὰ στρατεύματά του νὰ εἰσβάλουν εἰς αὐτὴν (1η Σεπτεμβρίου 1939). Μετὰ δύο ἡμέρας ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία, πισταὶ εἰς τὴν ὑπόσχεσίν των, ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας. Ἡ μεγαλυτέρα πυρκαϊὰ ποὺ ἐγνώρισεν ἡ ἀνθρωπότης εἶχεν ἀνάψει...

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΠΟΛΩΝΙΑΣ. Η ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΩΝ ΒΑΛΤΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Οἱ Γερμανοί, χρησιμοποιοῦντες τὸν «κεραυνοβόλον πόλεμον», ἐξαπέλυσαν κατὰ τῆς Πολωνίας 50 μηχανοκινήτους μεραρχίας. Αὐταὶ κατώρθωσαν μὲ δύο κυκλωτικὰς λαβίδας νὰ ἐξουδετερώσουν ταχέως τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πολωνικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ πολιορκήσουν στενῶς τὴν Βαρσοβίαν. Ἡ πολωνικὴ ἄμυνα ὑπῆρξεν ἀσθενεστέρα ἀπὸ ὅσον ἀνεμένετο, οἱ δὲ Ἀγγλογάλλοι, αἰφνιδιασθέντες, οὐδεμίαν βοήθειαν ἠδυνήθησαν νὰ προσφέρουν εἰς τοὺς συμμάχους των Πολωνούς. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας τὴν συμφορὰν τῆς ἡρωικῆς χώρας συνεπλήρωσαν οἱ Ρῶσοι, ὅταν εἰσέβαλον ἀπὸ ἀνατολῶν. Τὴν 29ην Σεπτεμβρίου ἡ ἐθνικοσοσιαλιστικὴ Γερμανία καὶ ἡ σοβιετικὴ Ρωσία ἐμοιράζοντο φιλικῶς μεταξὺ των τὴν πλουσίαν λείαν ἐκ τοῦ ἀτυχοῦς θύματός των.

Ἡ ἀξίωσις τότε τοῦ Στάλιν ἀπὸ τὴν Ἐσθονίαν, Λεττονίαν καὶ Λιθουανίαν νὰ τοῦ παραχωρήσουν βάσεις ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Βαλτικῆς ἔγινε σεβαστή, ἐφ' ὅσον αὗται εἴτε μόναι εἴτε ἡνωμέναι δὲν ἐτόλμησαν νὰ προβάλουν ἀντίστασιν. Δὲν συνήντησεν ὅμως οὗτος τὴν ἰδίαν ὑποχωρητικότητα καὶ ἐκ μέρους τῆς Φινλανδίας, ἡ ὁποία ἀφοῦ ἀντεστάθη ἐπὶ τρεῖς μῆνας μόνη ἔναντι τοῦ συντριπτικοῦ ὄγκου τῶν ρωσικῶν δυνάμεων, ἠναγκάσθη τελικῶς νὰ συνθηκολογήσῃ (Μάρτιος 1940) ἀφοῦ παρεχώρησε τὴν νότιον περιοχὴν τῆς Καρελίας.

Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΔΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΝΟΡΒΗΓΙΑΣ

Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Πολωνίας, ἐπὶ μακροὺς μῆνας οὐδὲν ἀξιόλογον συνέβη μεταξὺ Γερμανίας καὶ Συμμάχων. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὑπὸ τὴν ἔντονον λαϊκὴν πίεσιν ὑπὲρ ἀμέσου δράσεως, ἡ εὐθύνη τοῦ πολέμου ἀνετέθη εἰς τὰς στιβαρὰς χεῖρας τοῦ νέου πρωθυπουργοῦ Οὐίνστον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τσῶρτσιλ. Παραλλήλως εἰς τὴν Γαλλίαν ἡ κυβέρνησις Νταλαντιὲ παρεχώρησε τὴν θέσιν της εἰς τὸν Πὼλ Ρενώ.

Ἐνῶ οἱ Γάλλοι ὡμίλουν διὰ τὴν «παράξενον αὐτὴν ἡσυχίαν», ὁ Χίτλερ ἄνευ προειδοποιήσεως ἔστειλε γερμανικὰ στρατεύματα καὶ κατέλαβε τὴν γειτονικήν του Δανίαν, ἡ ὁποία μικρὰ καὶ ἀδύνατος ὑπέκυψεν ἄνευ ἀντιστάσεως (ἀρχαὶ Ἀπριλίου 1940). Συγχρόνως ὅμως δι' ἀποβάσεως ἰσχυρῶν ἀεραγημάτων καὶ συνδυασμένης ναυτικῆς δράσεως οἱ Γερμανοὶ κατέλαβον διαφόρους λιμένας τῆς Νορβηγίας. Οἱ Ἀγγλογάλλοι μολονότι ἔστειλαν πλοῖα καὶ στρατὸν πρὸς βοήθειαν τῶν Νορβηγῶν [1], δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐμποδίσουν τὴν ὁλοκληρωτικὴν κατάληψιν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν χιτλερικῶν.

ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΟΛΛΑΝΔΙΑΣ ΚΑΙ ΒΕΛΓΙΟΥ

Ἐξασφαλισθέντες ἔτσι καὶ ἀπὸ Βορρᾶ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν οἱ Γερμανοί, ἐστράφησαν μετὰ ἕνα μῆνα κατὰ τῆς Δύσεως. Τὴν 10ην Μαΐου μηχανοκίνητα καὶ τεθωρακισμένα στρατεύματα τοῦ Χίτλερ, ἐν συνδυασμῷ μὲ πυκνὰ σμήνη ἀλεξιπτωτιστῶν, εἰσέβαλον εἰς τὴν Ὁλλανδίαν καὶ Βέλγιον. Τὰ κράτη αὐτὰ ματαίως εἶχον ἐλπίσει ὅτι θὰ διετηρεῖτο ἡ οὐδετερότης των. Ἡ ὁλλανδικὴ ἀντίστασις ἐτερματίσθη οὐσιαστικῶς ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν. Ἡ βασίλισσα Βιλελμίνη καὶ οἱ κυριώτεροι ὑπουργοί της κατέφυγον εἰς Ἀγγλίαν. Εἰς βοήθειαν τῶν μαχομένων Βέλγων ἔσπευσαν, ὅπως καὶ εἰς τὸν α' παγκόσμιον πόλεμον, ἀγγλογαλλικαὶ δυνάμεις, ἀλλὰ ἰσχυρὸν συγκρότημα τούτων ἐπαγιδεύθη ὑπὸ τῶν ταχυκινήτων ἐχθρικῶν μεραρχιῶν καὶ ἀπεκόπη, ἐνῶ οἱ Γερμανοὶ ἔφθαναν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μάγχης. Τότε ὁ βασιλεὺς τοῦ Βελγίου *Λεοπόλδος* παρέδωσε τὸν βελγικὸν στρατὸν εἰς τοὺς εἰσβολεῖς (28 Μαΐου). Ἡ βρεταννικὴ στρατιὰ μετὰ ὑπεράνθρωπον ἀγῶνα ὀπισθοφυλακῶν ἠδυνήθη κατὰ τὸ πλεῖστον νὰ διαφύγῃ τὸν ἐχθρὸν παρὰ τὴν Δουγκέρκην καὶ νὰ διαπεραιωθῇ διὰ παντὸς πλωτοῦ μέσου εἰς Ἀγγλίαν.

Αἱ ἀπώλειαι τῶν συμμάχων ὑπῆρξαν σημαντικαί, ἐνῶ ἡ μάχη τῆς Φλάνδρας ἀπέβη μία πλήρης γερμανικὴ νίκη.

---

1. Τοὺς εἰσβολεῖς ἐβοήθησε τότε μία ὁμὰς ἐντοπίων γερμανοφίλων ὑπὸ τὸν Ταγματάρχην Κουϊσλιγκ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα κατήντησε συνώνυμον τοῦ ἀρχαίου Ἐφιάλτου, «προδότης».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Χίτλερ ἔστρεψε τὰς σιδηροφράκτους στρατιάς του κατὰ τῆς Γαλλίας, ἡ ὁποία διετήρει ἕνα τῶν μεγαλυτέρων στρατῶν τοῦ κόσμου. Ἐν τούτοις ἡ γαλλικὴ δύναμις συνετρίβη κεραυνοβόλως εἰς τὴν ὠχυρωμένην «γραμμὴν Μαζινώ», θεωρουμένην ἀπόρθητον, ἐντὸς ὀλίγων δὲ ἡμερῶν ἠχρηστεύθη ἀπὸ τὰ γερμανικὰ «στούκας»(1) καὶ τὸ βαρὺ πυροβολικὸν τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ γαλλικὸν ἔθνος ὑπέκυψεν, ὅταν εἶδε τοὺς φημισμένους στρατιωτικοὺς ἡγέτας του Γκαμελαίν, Βεϋγκάν, Πεταὶν κ.ἄ. νὰ συνιστοῦν ἐσπευσμένως ἀνακωχήν. Ἐμβρόντητος ὁ κόσμος παρηκολούθει τὰ λείψανα ἑνὸς πανισχύρου στρατοῦ νὰ διερωτῶνται «διατί νὰ πολεμήσωμεν; (Pourquoi?)» Τὴν 22αν Ἰουνίου ἡ ἀνακωχὴ ὑπεγράφη, ἀλλὰ κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Γερμανοῦ ἀρχιστρατήγου φὸν Μπράουχιτς ἐντὸς τοῦ ἰδίου βαγονίου, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε συναφθῆ καὶ ἡ ἀνακωχὴ τῆς 11ης Νοεμβρίου 1918.

Ἡ Γαλλία διῃρέθη εἰς κατεχομένην ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ εἰς μὴ κατεχομένην. Ἐπὶ τῆς τελευταίας οἱ Γερμανοὶ ἐπέτρεψαν κάποιαν σκιώδη ἐξουσίαν εἰς τὸν γηραιὸν στρατάρχην Πεταὶν μὲ ἕδραν τὸ Βισύ. Ἀξιομνημόνευτος εἶναι ἡ προσπάθεια τοῦ στρατηγοῦ Ντὲ Γκὼλ νὰ σταθῆ παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Βρεταννῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἤδη βυθίσει ἀρκετὰς μονάδας τοῦ γαλλικοῦ στόλου, διὰ νὰ μὴ περιέλθουν εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπωφελούμενοι ἀπὸ τὴν δρᾶσιν τοῦ Χίτλερ εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, ὁ μὲν Μουσολίνι ἐθεώρησε κατάλληλον τὴν στιγμὴν νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς ψυχορραγούσης Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, ὁ δὲ Στάλιν ἀπέσπασεν ἐκ τῆς Ρουμανίας τὴν πετρελαιοφόρον ἐπαρχίαν τῆς Βεσσαραβίας.

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

Ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου 1940 εἶχεν ἀρχίσει ἐπίμονος ἀεροπορικὴ ἐπίθεσις τοῦ Χίτλερ ἐναντίον τῶν βρεταννικῶν πόλεων διὰ νὰ κάμψῃ τὸ ἠθικὸν τοῦ βρεταννικοῦ λαοῦ καὶ νὰ ἐκμηδενίσῃ τὴν μαχητικότητα τῶν ἀγγλικῶν ἀεροναυτικῶν δυνάμεων κατὰ ἐνδεχομένης γερμανικῆς ἐπιδρομῆς. Κάθε νύκτα σχεδὸν αἱ ἐξορμήσεις τῆς Λούφτβάφφε(2) ἐνέ-

1. Μαχητικὰ ἀεροπλάνα καθέτου ἐφορμήσεως, τὰ ὁποῖα κατερχόμενα ἐσφύριζον δαιμονιωδῶς προκαλοῦντα τρόμον εἰς τοὺς ἀμυνομένους.

2. Γερμανικὴ Πολεμικὴ Ἀεροπορία.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σπειρον τὸν πανικὸν καὶ ἐπροξένουν καταστροφὰς εἰς τὸ Λονδῖνον καὶ εἰς ἄλλας μεγάλας πόλεις.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Γαλλίας τὸ βάρος τῆς γερμανικῆς πιέσεως ἐβάσταζεν ἐξ ὁλοκλήρου ἡ ἀπομονωθεῖσα Βρεταννία. Ἡ φωνὴ τοῦ Χίτλερ τὴν εἶχεν ἤδη καλέσει πρὸς σύναψιν εἰρήνης. Ἡ ἀνθρωπότης ἐπερίμενεν ὅτι αὕτη θὰ ὑπέκυπτεν. Ἰδοὺ ἡ ἀπάντησις τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ:

«Θὰ πολεμήσωμεν μὲ συνεχῶς αὐξανομένην ἔντασιν εἰς τοὺς ὠκεανοὺς καὶ εἰς τὸν ἀέρα. Θὰ πολεμήσωμεν εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς ἀποβάσεως. Θὰ πολεμήσωμεν εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία. Θὰ πολεμήσωμεν εἰς τοὺς λόφους. Δὲν θὰ συνθηκολογήσωμεν ποτέ»!

(Ἀπόσπασμα ἀπὸ ραδιοφωνικὸν λόγον τοῦ Τσῶρτσιλ).

Ἡ Ἀγγλία ἐστήριζε τὰς τελευταίας ἐλπίδας της εἰς τὸ ἰσχυρὸν ναυτικόν της, εἰς τοὺς πόρους τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας της καὶ εἰς τὴν ἀμέριστον συμπαράστασιν τῆς Ἀμερικῆς. Αἱ βιομηχανίαι της εἰργάζοντο νυχθημερὸν καὶ ὁ λαός της ἀντιμετώπιζε μὲ ἀξιοθαύμαστον ὑπομονὴν τὰς μεγάλας στερήσεις τῆς χώρας του. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες τῆς Βρεταννίας ἐστάθησαν ἀπτόητοι ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς νήσου των ἐμψυχούμενοι ἀπὸ τὸν μέγαν πολέμαρχον τοῦ Ἀγῶνος, τὸν πρωθυπουργὸν των *Οὐίνστον Τσῶρτσιλ*, ὁ ὁποῖος ὑπεσχέθη μόνον «αἷμα καὶ δάκρυα».

Ἡ ἀπειλὴ γερμανικῆς ἀποβάσεως ἐπλανᾶτο ὑπεράνω τῆς Μάγχης καὶ ἐκορυφώθη τὸν Αὔγουστον μὲ φοβεροὺς βομβαρδισμοὺς ἐκ μέρους τῶν Γερμανῶν. Ἐν τούτοις οἱ πιλότοι τῶν καταδιωκτικῶν τῆς ΡΑΦ(1) μὲ τὴν πείσμονα ἀντίστασιν καὶ τὴν αὐταπάρνησίν των κερδίζουν τὴν «μάχην τοῦ Ἀτλαντικοῦ». Αἱ ἀπώλειαι τοῦ ἐχθροῦ ἔφθασαν τὰ 500 βομβαρδιστικὰ ἀεροπλάνα, καταρριφθέντα ἐντὸς μιᾶς μόνης ἑβδομάδος τοῦ μηνὸς ἐκείνου. Ἡ ἀγγλικὴ ἀεροπορία προβαίνει ἐξ ἄλλου εἰς ἀντίποινα βομβαρδίζουσα λιμένας καὶ ἐγκαταστάσεις εἰς τὴν κατεχομένην Γαλλίαν καὶ εἰς τὸ Βέλγιον, ἀκόμη δὲ καὶ βιομηχανικὰς πόλεις τῆς Γερμανίας. Ἔπληξε μάλιστα καὶ αὐτὸ τὸ Βερολῖνον.

Ἡ «μάχη τῆς Ἀγγλίας» ἠνάγκασε τοὺς ἡγέτας τῶν Ναζιστῶν νὰ διστάσουν διὰ τὴν ἀπόβασιν εἰς τὰς Βρεταννικὰς νήσους· καὶ ἅπαξ τὴν ἀνέβαλον, δὲν ἠδυνήθησαν πλέον νὰ τὴν πραγματοποιήσουν. Διὰ

1. Βασιλικὴ Ἀγγλικὴ Ἀεροπορία.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸν λόγον αὐτὸν ἡ μάχη ἐκείνη θεωρεῖται ἀπὸ τὰς πλέον ἀποφασιστικὰς φάσεις διὰ τὴν τελικὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου.

Ο ΚΑΤΑ ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΑΓΩΝ

Οἱ Ἀγγλογάλλοι εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου αὐτοῦ, ὅπως καὶ εἰς τὸν προηγούμενον, περιωρίσθησαν εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν κυριωτέρων γερμανικῶν λιμένων καὶ εἰς συνοδείαν συμμαχικῶν νηοπομπῶν. Οἱ Γερμανοὶ ἀντέδρασαν δι' ἀμειλίκτου ὑποβρυχιακοῦ πολέμου· διέθετον ἐπίσης καὶ ὀλίγα «θωρηκτὰ τσέπης». Ἓν ἐξ αὐτῶν, ὁ «κόμις Σπέε», καταδιωχθὲν ὑπὸ βρεταννικῶν ἐβυθίσθη κατόπιν ναυμαχίας παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Οὐρουγουάης· ἦτο ἡ πρώτη ναυτικὴ σύγκρουσις τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1940 οἱ Ἄγγλοι δι' ἀεροπλάνων τῆς ναυτικῆς ἀεροπορίας ἐβύθισαν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Τάραντος δύο ἰταλικὰ θωρηκτά. Ἡ καταστροφὴ αὐτὴ ἔδωσεν εἰς τὸν ἀγγλικὸν στόλον τὴν ὑπεροχὴν εἰς τὰ ὕδατα τῆς Μεσογείου διὰ νὰ προστατεύῃ νηοπομπὰς πρὸς ἀνεφοδιασμὸν τῆς μαχομένης Ἑλλάδος.

Περὶ τὰ τέλη Μαρτίου 1941 μοῖρα τοῦ ἰταλικοῦ στόλου, ποὺ ἔπλεε πρὸς τὴν Κρήτην, κατεναυμαχήθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων νοτίως τοῦ Ταινάρου. Τρία καταδρομικὰ καὶ ἰσάριθμα ἀντιπορπιλικὰ ἐβυθίσθησαν, ἐνῶ τὰ λοιπὰ διεσκορπίσθησαν. Εἰς τὴν καταδίωξιν ἔλαβον μέρος καὶ ἑλληνικὰ πολεμικά.

Μετὰ δύο μῆνας τὸ ἰσχυρότερον θωρηκτὸν τῆς Γερμανίας «Βίσμαρκ» ἐπέτυχε νὰ βυθίσῃ τὸ μεγαλύτερον ἀγγλικὸν πολεμικὸν «Χούντ» (42.000 τόννων) βορείως τῆς Ἰρλανδίας. Ἀλλὰ ὀλίγας ἡμέρας ὕστερον ἀγγλικὰ σκάφη καὶ ἀεροπλάνα ἐκδικούμενα ἐβύθισαν τὸ «Βίσμαρκ».

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἰταλοὶ διὰ βαρέων βομβαρδιστικῶν καὶ τορπιλλοπλάνων ἐσφυροκόπουν εἰς νυκτερινὰς ἐπιδρομὰς τὰς ἰσχυροτέρας ἀγγλικὰς βάσεις - φωλεὰς εἰς τὴν Μεσόγειον, Μάλταν, Κύπρον καὶ Γιβραλτάρ, ἀλλ' ἄνευ ἀποφασιστικοῦ ἀποτελέσματος.

45 Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου ἡ Ἑλλὰς ἦτο ἀποφασισμένη νὰ μείνῃ μακρὰν τῆς ρήξεως τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Εἶχεν ἀποδυθῆ εἰς μίαν προσπάθειαν εἰρηνικῆς ἐσωτερικῆς ἀνασυγκροτήσεως καὶ δὲν τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

συνέφερε νὰ παρασυρθῇ εἰς τὴν λαίλαπα τοῦ πολέμου. Δι' αὐτὸ ἐτήρησε πολιτικὴν αὐστηρᾶς οὐδετερότητος.

Μετὰ τὴν συνθηκολόγησιν τῆς Γαλλίας καὶ ἐνῶ ἀγωνία κατεῖχε τὴν Ἀγγλίαν διὰ τὴν ἀπειλουμένην ἀπόβασιν τῶν Γερμανῶν, ἐξαπελύθη κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμος νεύρων ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν ἐφημερίδων καὶ τοῦ ραδιοφώνου. Τὸν Ἰούλιον ἰταλικὰ ἀεροπλάνα ἐκ Δωδεκανήσου ἐβομβάρδισαν ἀνεπιτυχῶς ἑλληνικὰ πολεμικὰ εἰς Γραμβοῦσαν τῆς Κρήτης καὶ εἰς Ναύπακτον. Ἡ ἰταλικὴ πίεσις ἐδυνάμωσε τὸν Αὔγουστον μὲ διάφορα ἐπεισόδια· τέλος ἐκορυφώθη, ὅταν ἰταλικὸν ὑποβρύχιον ἐτορπίλλισε καὶ ἐβύθισε τὸ εὔδρομον τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου «Ἕλλη» ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Τήνου κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς 15ης Αὐγούστου 1940.

Τὸ ἀνοσιούργημα τοῦτο προεκάλεσεν ἀγανάκτησιν καὶ ἐχαλύβδωσεν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν Ἑλλήνων τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀντιστάσεως. Ἐγίνετο φανερὸν ὅτι ἡ σύγκρουσις ἦτο ἀναπόφευκτος καὶ ἡ κυβέρνησις Μεταξᾶ ἔσπευσε νὰ λάβῃ τὰ μέτρα της.

Πράγματι τὴν 3ην πρωινὴν ὥραν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 ὁ Ἰταλὸς πρεσβευτὴς *Γκράτσι* ἀνῆλθεν εἰς Κηφισιάν, ὅπου ἡ κατοικία τοῦ Μεταξᾶ, καὶ ἐπέδωσεν ἐκ μέρους τῆς κυβερνήσεώς του τελεσίγραφον, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ Ἰταλία ἀπῄτει νὰ τῆς παραδοθοῦν ὡρισμέναι περιοχαὶ τῆς Ἑλλάδος, εἰ δ' ἄλλως, τὰ ἰταλικὰ στρατεύματα τὴν 6ην πρωινὴν θὰ εἰσέβαλλον εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος.

Ὁ Ἕλλην πρωθυπουργὸς ἀπήντησε: «Δὲν δύναται οὔτε λόγος κἂν νὰ γίνῃ περὶ ἐλευθέρας διαβάσεως. Ὄχι!»

Ἡ ἰταλικὴ ἐπίθεσις ἐναντίον τῶν ἑλληνικῶν φυλακίων εἰς ὁλόκληρον τὴν μεθόριον εἶχεν ἀρχίσει εἰς τὰς 5 καὶ 30′ τὸ πρωί. Ἀπὸ τοὺς ἤχους τῶν σειρήνων οἱ Ἕλληνες ἔμαθαν τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἐναντίον τῆς χώρας των. Οὐδεὶς ἐλιποψύχησε καὶ τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος μὲ ἐνθουσιασμὸν ὑπήκουσαν εἰς τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος.

Ἦτο μία ἡμέρα λαμπρά. Ἡ ἰταλικὴ ἀεροπορία ἐπωφεληθεῖσα ἐβομβάρδισεν ἀστόχως περιοχὰς τῆς πρωτευούσης, ἀλλὰ ἔπληξεν ἰδίως τοὺς κατοίκους τῆς Κερκύρας καὶ Θεσσαλονίκης, ἐνῶ ἄλλα σκάφη της ἀπὸ χαμηλοῦ ὕψους ἐμυδραλλιοβόλησαν τὸν ἄμαχον πληθυσμὸν τῶν Πατρῶν.(1) Ἔτσι ἐτελείωσεν ἡ ἡμέρα ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ μικρὸν αὐτὸ

1. Πολλὰ ἐκ τῶν θυμάτων ἦσαν μαθηταὶ σχολείων καὶ γυναικόπαιδα, εὑρισκόμενα εἰς τὰς ὁδοὺς κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐπιδρομῆς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἔθνος, ἐν μέσῳ μιᾶς Εὐρώπης κατεπτοημένης, ἐτόλμα ὡς Δαβὶδ νὰ ὀρθώση τὸ ἀνάστημά του ἀπέναντι ἑνὸς φοβεροῦ Γολιάθ.

Ἐναντίον 2 ἑλληνικῶν μεραρχιῶν καὶ 2 ταξιαρχιῶν πεζικοῦ εἰς τὰ ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα οἱ Ἰταλοὶ ἔρριψαν 8 μεραρχίας πεζικοῦ, ἐξ ὧν μία ὀρειβατικὴ καὶ μία τεθωρακισμένη· ἐπίσης ἰσχυροὺς σχηματισμοὺς πυροβολικοῦ καὶ ἀρκετὰ τάγματα «μελανοχιτώνων» καὶ Ἀλβανῶν ἐθελοντῶν. Ἐξ ἄλλου ἡ ἰταλικὴ ὑπεροχὴ εἰς τὴν ἀεροπορίαν ἦτο συντριπτική. Ἄλλο μειονέκτημα τῆς ἑλληνικῆς ἀμύνης ἦτο ὁ διαχωρισμὸς τῶν δυνάμεων τοῦ μετώπου εἰς δύο θέατρα ἐπιχειρήσεων: τὸ ἓν εἰς τὸν τομέα τῆς Ἠπείρου (8η Μεραρχία) καὶ τὸ ἄλλο τῆς δυτικῆς Μακεδονίας (9η Μεραρχία), τὰ ὁποῖα ἐχωρίζοντο μεταξύ των ἀπὸ μεγάλους ὀρεινοὺς ὄγκους.

Οἱ Ἰταλοὶ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἐπεδίωξαν τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἀριθμητικῆς των ὑπεροχῆς. Ἐξαπέλυσαν λοιπὸν διὰ μέσου τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς πρὸς Θεσσαλίαν μίαν ἐκλεκτὴν μεραρχίαν ἀλπινιστῶν, ὀνόματι «Τζούλια», ἡ ὁποία ἐπέτυχε νὰ εἰσχωρήση διὰ τῶν φαράγγων τῆς *Πίνδου* καὶ νὰ ἀπειλῆ τὸ *Μέτσοβον*. Τὴν ἀγρίαν αὐτὴν περιοχὴν ὑπερήσπιζε τὸ θρυλικὸν «ἀπόσπασμα συνταγματάρχου Δαβάκη», τὸ ὁποῖον πρὸ τοῦ ὄγκου τῶν ἀντιπάλων εἶχεν ἀποδεκατισθῆ. Τότε ὁ Δαβάκης τραυματίας, νηστικὸς καὶ ἄυπνος, ἐμψυχώσας τὰ ὑπολείμματα τοῦ στρατεύματός του κατώρθωσεν εἰς μίαν ὑπεράνθρωπον πάλην τῶν ἀνδρῶν του νὰ φράξη τὸν δρόμον τοῦ ἐχθροῦ, ἕως ὅτου ἔφθασαν ἐνισχύσεις τῆς 1ης Μεραρχίας. Ἀμυνόμενοι τοῦ πατρίου ἐδάφους οἱ Ἕλληνες πολεμισταὶ ἀπεδύθησαν εἰς ἐξοντωτικὴν μάχην κατὰ τῶν εἰσβολέων. Μέχρι τῆς 10ης Νοεμβρίου ἡ «Τζούλια» εἶχεν ἀπομονωθῆ καὶ εἶχε κτυπηθῆ ἀμειλίκτως διὰ παντὸς ὅπλου ἀπὸ τὰ καταφθάνοντα ἑλληνικὰ τμήματα. Καταδιωκομένη κατὰ πόδας ὑπεχώρει ἀφήνουσα ὀπίσω της αἰχμαλώτους, τραυματίας, νεκροὺς καὶ ἄφθονον πολεμικὸν ὑλικόν. Ἡ τελευταία γωνία ἑλληνικῆς γῆς, ἀπὸ ὅπου τοὺς ἐξετόπισεν ἡ λόγχη τῶν Ἑλλήνων, ἦτο ἡ Κόνιτσα, τὴν ὁποίαν οἱ εἰσβολεῖς φεύγοντες ἐπυρπόλησαν.

Ἀξιομνημόνευτος εἶναι ἡ βοήθεια ποὺ προσέφεραν αἱ γυναῖκες τῆς Πίνδου μεταφέρουσαι εἰς τοὺς ὤμους των διὰ τῶν ἀποκρήμνων ἀτραπῶν ἐφόδια καὶ πυρομαχικὰ εἰς τοὺς Ἕλληνας μαχητάς, κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των δὲ καὶ τραυματίας.

Ἡ «μάχη τῆς Πίνδου» ὑπῆρξεν ἀποφασιστικῆς σημασίας διὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰκ. 47. Αἱ γυναῖκες τῆς Πίνδου

τὴν τιμὴν τοῦ ἔθνους, διότι ἀπεσόβησε τὴν κατάληψιν τῆς χώρας καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἀναλάβουν τὴν πρωτοβουλίαν τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐπὶ πλέον αὐτὴ ἔδωσεν τὸ πρῶτον ράπισμα εἰς τὰς παρειὰς τοῦ ἀηττήτου Ἄξονος καὶ ἐπτέρωσε τὸ φρόνημα τῶν συμμάχων διὰ τὴν νίκην.

Ταυτοχρόνως οἱ ἐχθροί, ἐνῶ εἰς τὸ *Καλπάκι* καθηλώθησαν ἀπὸ τὴν εὐστοχίαν τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὸν τομέα τοῦ ποταμοῦ *Καλαμᾶ*, δυτικώτερον εἶχον πραγματοποιήσει τὴν βαθυτέραν των διείσδυσιν. Ἀλλὰ ἀρχίζει ἀμέσως ἑλληνικὴ ἀντεπίθεσις: τόσον ραγδαία ἦτο ἡ προέλασις τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων, ὥστε ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν οὐδεὶς Ἰταλὸς εὑρίσκετο ἐπὶ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Τὴν 18ην Νοεμβρίου ἀσυγκράτητοι αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἐντὸς τῆς Ἀλβανίας ἐκυρίευσαν τὴν Ἐρσέκαν. Τὴν 21ην ἀπηλευθερώθη ἡ πρωτεύουσα τῆς Βορείου Ἠπείρου *Κορυτσᾶ*, ἀφοῦ κατετροπώθησαν 5 ἰταλικαὶ μεραρχίαι κατόπιν τριημέρου μάχης εἰς τὰ ὠχυρωμένα ὑψώματα τῶν ὀρέων Ἰβὰν καὶ Μοράβας. Τὴν 29ην ἔπεσεν ἡ *Μοσχόπολις* καὶ τὴν ἑπομένην τὸ *Πό-*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γραδετς, ὅπου οἱ Ἰταλοὶ ὑπέστησαν ἀληθῆ πανωλεθρίαν. Δυτικώτερον κατελήφθησαν ἡ *Πρεμετή*, οἱ *Ἅγιοι Σαράντα*, ἡ *Χειμάρρα*, τὸ *Δέλβινον* καὶ τὴν 8ην Δεκεμβρίου τὸ *Ἀργυρόκαστρον*.

Οἱ Ἰταλοὶ μετὰ τὰς ἥττας αὐτὰς περιῆλθον εἰς δύσκολον θέσιν. Εἶχον ἤδη ἀντικαταστήσει τὸν ἀρχιστράτηγον *Πράσκα* διὰ τοῦ *Σοντοῦ*. Τὴν 4ην Δεκεμβρίου ὁ νέος ἀρχιστράτηγος ἐτηλεγράφει πρὸς τὸν Μουσολίνι νὰ ζητηθῇ μὲ μεσολάβησιν τοῦ Χίτλερ ἀνακωχή. Ἡ αἴτησις αὐτὴ ἀπετέλει τὴν πρώτην ἐπίσημον ἀναγνώρισιν διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἧτταν τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας.

Αἱ περίλαμπροι αὐταὶ νῖκαι τοῦ στρατοῦ μας ἐπλημμύρισαν ἀπὸ ἀγαλλίασιν καὶ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ὁ ὁποῖος ἡνωμένος ὅσον ποτὲ συμμετεῖχε σύσσωμος εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ ἔθνους. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐλευθέρους λαοὺς τῆς γῆς προεκάλεσαν τόσον θαυμασμόν, ὥστε νὰ λέγουν ὅτι «οἱ Ἕλληνες δὲν πολεμοῦν σὰν ἥρωες· οἱ ἥρωες πολεμοῦν σὰν τοὺς Ἕλληνας».

Κατόπιν ὁ ἀρχιστράτηγος Παπάγος διέταξε νὰ καταληφθοῦν τὰ στενὰ τῆς *Κλεισούρας* καὶ τοῦ Τεπελενίου διὰ νὰ ἀνοιχθῇ ἡ ὁδὸς πρὸς τὸν Αὐλῶνα, ἀπὸ ὅπου ἐγίνετο ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων. Ὁ ἐχθρὸς ἀντεστάθη μὲ πεῖσμα εἰς τὰς θέσεις αὐτὰς ποὺ εἶχεν ἐπιμελῶς ὀχυρώσει. Οἱ Ἕλληνες, παρὰ τὴν μεγάλην φθορὰν ἀπὸ κρυοπαγήματα, κατώρθωσαν ἐν μέσῳ χιονοθυέλλης νὰ ἐκπορθήσουν τὴν *Κλεισούραν* (10 - 1 - 1941), τελευταῖον σταθμὸν τῆς προελάσεώς των εἰς Ἀλβανίαν.

Παραλλήλως ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐξησφάλιζε διὰ νηοπομπῶν τὰς θαλασσίας ἐπικοινωνίας καὶ ἐστάθη ἄγρυπνος φρουρὸς τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἰονίου. Ἐκτὸς αὐτοῦ δύο μοῖραι ἀντιτορπιλλικῶν (ναύαρχος Καββαδίας) εἰσέδυσαν εἰς Ἀδριατικὴν καὶ ἐβομβάρδισαν τὸν *Αὐλῶνα*. Ἐπίσης τὰ ἑλληνικὰ ὑποβρύχια πλησίον τοῦ κόλπου τοῦ Αὐλῶνος ἐβύθισαν τέσσαρα μεγάλα ὁπλιταγωγὰ ἰσχυρᾶς νηοπομπῆς ποὺ μετέφερεν ἐνισχύσεις εἰς Ἀλβανίαν.

Οἱ δὲ Ἕλληνες ἀεροπόροι, μολονότι εἶχον παλαιὰ καὶ ὀλίγα σκάφη, δὲν ἐδίσταζον νὰ ἀντιμετωπίζουν εἰς ἀγρίας ἀερομαχίας τὰ πολυάριθμα σμήνη τῆς ἰταλικῆς ἀεροπορίας.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὴν 29ην Ἰανουαρίου 1941 ἀπέθανεν αἰφνιδίως ὁ Μεταξᾶς καὶ τὸν διεδέχθη ὁ *Ἀλεξ. Κορυζῆς*. Οἱ ἐχθροὶ ἀναθαρρήσαντες προητοίμασαν ἐκλεκτὰς δυνάμεις μὲ νέον ἀρχιστράτηγον, τὸν Καμπαλ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λέρο, καὶ τὴν 9ην Μαρτίου ἤρχισαν τὴν μεγάλην των «ἐαρινὴν ἐπίθεσιν». Εἰς αὐτὴν ἔρριψαν 32 μεραρχίας καὶ ἰσχυρὸν πυροβολικὸν κάτω ἀπὸ τὴν σκέπην ἑκατοντάδων ἀεροπλάνων.

Ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἰδίου τοῦ «Ντοῦτσε», ποὺ εἶχεν εἴπει ὅτι ἦλθεν εἰς τὴν Ἀλβανίαν «διὰ νὰ σπάσῃ τὰ πλευρὰ τῶν Ἑλλήνων», οἱ Ἰταλοὶ ἐπιτίθενται μὲ ὁρμὴν καὶ ἐπιμονήν. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐξαπολύονται εἰς ἀλλεπάλληλα κύματα 10 καὶ 15 ἔφοδοι, ἐνῶ τὸ πυροβολικὸν βάλλει ἀδιακόπως κατὰ τῶν ἑλληνικῶν θέσεων καὶ τὰ ἀεροπλάνα ἀνασκάπτουν τὰς ἑλληνικὰς γραμμάς. Ὅμως οἱ Ἕλληνες μέσα ἀπὸ τὰ φλεγόμενα χαρακώματά των ἀμύνονται λυσσωδῶς καὶ ἀκλόνητοι κρατοῦν τὰς θέσεις των, γύρω ἀπὸ τὰς ὁποίας αἱ χαράδραι καὶ κατωφέρειαι καλύπτονται ἀπὸ πτώματα Ἰταλῶν. Τὸ ἀθάνατον *ὕψωμα 731*, τὸ *Ζεντέλλι*, ἡ *Τρεμπεσίνα*, τὸ *Μάλι-Σπάτι*, ἡ *Στεπίζα* καὶ αἱ ἄλλαι ἑλληνικαὶ θέσεις παρέμειναν ἀπόρθητοι. Εἰς τὸ αἱματοβαφὲς *Μπούμπεσι* ὁ ἐχθρὸς ἐζήτησεν ἀνακωχὴν πρὸς ταφὴν τῶν νεκρῶν του.

Ὁ Μουσολίνι μετὰ τὴν ἧττάν του ἐπέστρεψεν ἀπογοητευμένος εἰς Ἰταλίαν. Εἶχε μειωθῆ τὸ ἀτομικόν του γόητρον ἀπέναντι τοῦ Χίτλερ, διότι οἱ Ἕλληνες τὸν εἶχον φέρει εἰς ἀδιέξοδον.

46 ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Μουσολίνι ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶχεν ἐγκρίνει ὁ Χίτλερ, διότι δὲν ἤθελε νὰ ἴδῃ νέον ἐχθρικὸν μέτωπον εἰς τὰ Βαλκάνια, ὅπως καὶ κατὰ τὸν ἄλλον πόλεμον.

Ἡ Βουλγαρία, ἀφοῦ ἔλαβεν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ τῆς παραχωρηθῆ ἡ δυτικὴ Θράκη καὶ ἡ ἀνατολικὴ Μακεδονία, ἐξῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ἄξονος τὴν 1ην Μαρτίου 1941. Ἀμέσως 20 γερμανικαὶ τεθωρακισμέναι μεραρχίαι ἐπλημμύρισαν τὴν Βουλγαρίαν πρὸς τὰ ἑλληνικὰ σύνορα. Τότε ὁ Ἄγγλος στρατηγὸς *Οὐέιβελ* ἔστειλεν ἀπὸ τὸ μέτωπον τῆς Λιβύης 3 μεραρχίας πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Γιουγκοσλάβοι ἐξ ἄλλου, μὴ θέλοντες νὰ ἀφήσουν μόνην τὴν Βουλγαρίαν εἰς τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων, ποὺ θὰ ἥρπαζον ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ ἐπῆραν γερμανικὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ ἐδίδετο εἰς αὐτοὺς ἡ Θεσσαλονίκη, προσεχώρησαν τὴν 25 Μαρτίου εἰς τὸν Ἄξονα. Μετὰ δύο ὅμως ἡμέρας ἐξερράγη ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σίμοβιτς ἐπανάστασις, ἡ ὁποία ἀπεφάσισε νὰ ἀποπλύνῃ τὴν κηλῖδα τῆς προδοσίας τῆς προηγουμένης κυβερνήσεως.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τοιαύτη περίπου ἦτο ἡ κατάστασις, ὅταν τὴν πρωΐαν τῆς 6ης Ἀπριλίου 1941 ὁ εἰς Ἀθήνας γερμανὸς πρεσβευτὴς εἰδοποίησε τελεσιγραφικῶς, ὅτι τὰ γερμανικὰ στρατεύματα θὰ εἰσήρχοντο ἀμέσως εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀποφασιστικὴ καὶ ἄκαμπτος ἐστάθη ἡ μικρὰ Ἑλλὰς πρὸ τοῦ τρομεροῦ γίγαντος καὶ ἀντέταξε τὸ δεύτερον «ὄχι» μὲ τὸ ἱστορικὸν διάγγελμα τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β'.

«Ἡ ἱστορία τῶν ἐθνῶν θὰ ἀναγράψῃ διὰ μίαν ἀκόμη φορά, ὅτι ἡ χώρα τῆς ὁποίας τὴν δόξαν λαμπρύνουν ὁ Μαραθὼν καὶ ἡ Σαλαμὶς δὲν ὑποκύπτει, δὲν παραδίδεται».

Ταυτοχρόνως ἰσχυραὶ γερμανικαὶ φάλαγγες τοῦ στρατηγοῦ *Λίστ* ἐκτύπησαν τὴν Γιουγκοσλαβίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἀντίστασις τῶν Γιουγκοσλάβων ἦτο ἀσήμαντος, διότι ὁ στρατός των δὲν ἐπρόφθασε νὰ κινητοποιηθῇ καὶ ἐντὸς 3 ἡμερῶν διελύθη.

Ἡ ἑλληνικὴ ἄμυνα ὑπῆρξεν ἐπικοῦ μεγαλείου εἰς τὰ ὀχυρὰ τῆς «Γραμμῆς Μεταξᾶ». Κατόπιν σφοδροῦ βομβαρδισμοῦ ὑπὸ τῶν γερμανικῶν «στούκας» οἱ ἐχθροὶ ἐπετέθησαν μὲ ὅλα τὰ σύγχρονα ὅπλα εἰς ἀλλεπάλληλα κύματα, ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες μέσα ἀπὸ τὰ ὀχυρά τούς ἐθέριζον. Ὁμηρικαὶ μάχαι συνήφθησαν σῶμα πρὸς σῶμα εἰς τὰ ὀχυρὰ *Ροῦπελ, Ἰστίμπεη, Λίσσε* καὶ *Περιθώρι*.

Ἐν τῷ μεταξὺ μία ἰσχυρὰ τεθωρακισμένη φάλαγξ τῶν Γερμανῶν, ἀφοῦ εἰσεχώρησε βορείως τοῦ Μπέλλες καὶ ἀπέκοψε τὸ σημεῖον ἐπαφῆς μεταξὺ Σέρβων καὶ Ἑλλήνων, κατῆλθε διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην (9 Ἀπριλίου). Ἐν τούτοις οἱ ἄνδρες τῶν ὀχυρῶν ἐσυνέχισαν τὸν ἀγῶνα, καὶ ὅταν ἄλλαι γερμανικαὶ δυνάμεις ἔφθασαν εἰς τὰ νῶτα των. Τὸ πῦρ ἐσίγησε μόνον, ἀφοῦ ἐξηντλήθησαν τὰ πυρομαχικὰ τῶν ὑπερασπιστῶν. Οἱ Γερμανοὶ εἰς ἔνδειξιν θαυμασμοῦ παρετάχθησαν καὶ παρουσιάσθησαν τιμητικῶς ὅπλα εἰς τοὺς ὑπερηφάνους μαχητάς, τοὺς ὁποίους ἀφῆκαν ἐλευθέρους.

Ἐνῶ ἰσχυραὶ μηχανοκίνητοι δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ ἀπώθουν τοὺς Βρεταννοὺς πρὸς τὸν Ὄλυμπον, ἄλλα γερμανικὰ στρατεύματα ἐπροχώρησαν ἀπὸ τὴν Φλώριναν πρὸς τὰ νῶτα τοῦ μαχομένου εἰς Ἀλβανίαν ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Οἱ Ἕλληνες, διὰ νὰ μὴ κυκλωθοῦν, ὑπεχώρησαν νοτιώτερον, ἀλλὰ τοῦτο δὲν τοὺς ἠμπόδισε νὰ συλλάβουν καὶ Ἰταλούς, ὁσάκις αὐτοὶ ἐπετίθεντο. Τέλος μερικοὶ ἡγέται τοῦ στρατοῦ μὲ ἐπικεφα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λῆς τὸν στρατηγὸν *Τσολάκογλου*, ἐπειδὴ εἶχεν ἀρχίσει κατάρρευσις τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων, ἐσυνθηκολόγησαν μὲ τοὺς Γερμανούς. Οἱ ἐχθροὶ ἐσεβάσθησαν τὴν ἀνδρείαν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ δὲν τὸν ἐθεώρησαν αἰχμάλωτον πολέμου (1)».

Κατόπιν οἱ Γερμανοὶ ἐξεχύθησαν ἀκάθεκτοι καταδιώκοντες τοὺς Βρεταννούς, οἱ ὁποῖοι προέβαλαν μίαν τελευταίαν ἄμυναν κυρίως εἰς τὰς Θερμοπύλας. Τέλος τὴν 27ην Ἀπριλίου σιδηρόφρακτος ὁ ἐχθρὸς εἰσῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐνῶ αἱ οἰκίαι ἦσαν κατάκλειστοι, ὁ «ἀγκυλωτὸς σταυρὸς» ἐκυμάτισεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ὀλίγας ἡμέρας ἐνωρίτερον ὁ πρωθυπουργὸς Κορυζῆς ηὐτοκτόνησε καὶ ὁ βασιλεὺς μὲ τὴν κυβέρνησιν τοῦ *Ἐμμ. Τσουδεροῦ* καὶ μὲ λείψανα στρατιωτικῶν δυνάμεων ἔφθασαν εἰς Κρήτην, διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ἀγῶνος.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἠπειρωτικῆς Ἑλλάδος ὁ Χίτλερ κατ' οὐδένα λόγον ἤθελε νὰ ἀφήσῃ τὴν Κρήτην εἰς χεῖρας τῶν ἀντιπάλων του, λόγῳ τῆς στρατηγικῆς θέσεώς της εἰς τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον. Προητοίμασε λοιπὸν καλῶς μίαν ἰσχυρὰν ἐπίθεσιν, ἡ ὁποία ἤρχισε εἰς τὰς 20 Μαΐου μὲ σφοδρὸν βομβαρδισμὸν τοῦ ἀεροδρομίου *Μάλεμε* τῶν Χανίων, ἐνῶ ἐρρίπτοντο σμήνη Γερμανῶν ἀλεξιπτωτιστῶν. Οἱ πλεῖστοι ὅμως ἐξωντώθησαν ἀπὸ τὰ ἑλληνοβρεταννικὰ στρατεύματα. Ὁ ἐχθρὸς ἔρριπτεν συνεχῶς νέα κύματα ἀλεξιπτωτιστῶν, οἱ ὁποῖοι μετὰ σκληρὰς μάχας κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὸ ἀεροδρόμιον, ὅπου ἤρχισαν νὰ προσγειώνωνται μεγάλα ὁπλιταγωγὰ μὲ ἄνδρας καὶ τάνκς. Ἔτσι, παρὰ τὴν λυσσαλέαν ἄμυναν τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων καὶ τοῦ κρητικοῦ λαοῦ, οἱ Γερμανοὶ ἐκυρίευσαν τὸ Ρέθυμνον καὶ τὸ Ἡράκλειον. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐχθρικὴ νηοπομπὴ ἀπὸ μικρὰ πλοῖα προσεβλήθη ἀπὸ ἀγγλικὰ πολεμικὰ πλησίον τῶν Κυθήρων καὶ ὅλα τὰ σκάφη εἰσβολῆς ἐβυθίσθησαν. Ἐν τούτοις ὁ ἀγὼν ἐσυνεχίσθη μὲ σκληρότητα μέχρι τέλους Μαΐου. Τέλος τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα πρὸ τῆς πιέσεως τοῦ ὑπερτέρου ἐχθροῦ μετεφέρθησαν ἐν σπουδῇ εἰς Αἴγυπτον, διὰ νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα εἰς ἄλλα μέτωπα. Δραματικὴ ὑπῆρξεν ἡ θέσις τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β' καὶ τῶν μελῶν τῆς κυβερνήσεως κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 20ημέρου σφυροκοπήματος τῆς νήσου· κατόπιν πολλῶν περιπετειῶν εἰς τὰ κρητικὰ ὄρη καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἀδαμάστων κατοίκων ἐφυγαδεύθησαν διὰ θαλάσσης εἰς Μέσην Ἀνατολήν.

1. Τὸ παρεδέχθη καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χίτλερ εἰς λόγον του, ποὺ ἐξεφώνησεν εἰς τὸ Ράιχσταγ (Βουλή), κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου 1941.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αἱ ἀπώλειαι τῶν χιτλερικῶν ὑπερέβησαν τὰς 25 χιλ. νεκροὺς καὶ τραυματίας. Ἔτσι ἐτελείωσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις, διὰ τὰς ὁποίας ὁ γερμανικὸς κολοσσὸς ἐχρειάσθη 55 ἡμέρας ἔναντι τῶν 5 ποὺ ὑπελόγιζε τὸ ἐπιτελεῖον του.

Ἡ ἡρωικὴ ἀντίστασις τῶν Ἑλλήνων προσέφερεν εἰς τοὺς Ρώσους ἓξ πολυτίμους ἑβδομάδας καὶ ἡ καθυστέρησις αὐτὴ δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς Γερμανοὺς νὰ κυριεύσουν τὴν Μόσχαν.

Ἡ ἑλληνικὴ ἐποποιία τοῦ 1940 - 41 ὕψωσε τὸν πυρσὸν τῆς ἐλευθερίας εἰς τοὺς ἄλλους λαοὺς καὶ ἡ Ἑλλὰς ἀπέβη ἡ μόνη ἀκτὶς φωτὸς μέσα εἰς τὸ ζοφερὸν σκότος ποὺ ἐκάλυπτε τὸν παγκόσμιον ὁρίζοντα.

Ἀλλὰ τὰ πρῶτα ἐλπιδοφόρα μηνύματα δὲν θὰ ἀργήσουν νὰ ἔλθουν ἀπὸ τὴν Ἀφρικήν.

47 Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΦΡΙΚΗΝ ΚΑΙ ΜΕΣΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ

Ἡ ἀνάμιξις τοῦ Μουσολίνι εἰς τὸν πόλεμον ὑπῆρξεν ἀτυχὴς διὰ τὴν Ἰταλίαν. Αἱ ἰταλικαὶ ἀποικίαι τῆς Ἀφρικῆς ἦσαν τώρα εἰς τὴν διάκρισιν τῆς Ἀγγλίας. Στρατεύματα Νεοζηλανδῶν, Αὐστραλῶν, Νοτιοαφρικανῶν καὶ Ἰνδῶν ἦλθον νὰ πολεμήσουν ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν εἰς *Σομαλίαν* καὶ *Ἐρυθραίαν*, τὰς ὁποίας συντόμως κατέλαβον οἱ Ἄγγλοι. Αἱ ἐκεῖ ἰταλικαὶ δυνάμεις ἡττήθησαν ἐπανειλημμένως, ἐνῶ χιλιάδες Ἰταλῶν ἠχμαλωτίσθησαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ Χαϊλὲ Σελασιέ, τὸν ὁποῖον οἱ Ἰταλοὶ εἶχον ἐκδιώξει ἀπὸ τὴν *Αἰθιοπίαν*, ἐπανῆλθε μὲ τὴν βοήθειαν τῶν συμμάχων εἰς τὴν πατρίδα του καὶ παρώτρυνε τοὺς ὑπηκόους του κατὰ τῆς Ἰταλίας. Συγχρόνως καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν «Ἐλευθέρων Γάλλων» στρατηγὸς *Ντὲ Γκώλ*, διεξάγων ἀληθῆ σταυροφορίαν ὑπὲρ τοῦ Ἀγῶνος, συνεκέντρωσεν ὑπολογίσιμον δύναμιν ἀπὸ Γάλλους ἀποίκους τῆς Ἀφρικῆς, τοὺς ὁποίους ἔταξε παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν στρατιὰ 200.000 Ἰταλῶν ὑπὸ τὸν στρατάρχην *Γκρατσιάνι*, ποὺ προωρίζετο νὰ καταλάβῃ τὴν Αἴγυπτον, ἐνικήθη ἀπὸ 30.000 Ἀγγλοαυστραλοὺς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ *Οὐέιβελ* παρὰ τὴν Μάρσα - Ματρούχ. Συνελήφθησαν 130 χιλ. Ἰταλοὶ μετὰ τοῦ διοικητοῦ των καὶ ἐκυριεύθησαν 700 κανόνια (Δεκέμβριος 1940).

Ὁ Χίτλερ ὅμως θέλων νὰ κρατήσῃ τὸ βορειοαφρικανικὸν μέτωπον, διὰ νὰ ἀπειλήσῃ ἀπὸ ἐκεῖ τὸ Σουὲζ καὶ τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον, ἀπέστειλεν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀεροπορικῶς εἰς Τριπολίτιδα τὸ «Ἀφρικανικὸν Σῶμα» ὑπὸ τὸν ἱκανὸν στρατηγὸν *Ρόμμελ*. Ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἐτέθησαν καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἰταλικὰ στρατεύματα τῆς Λιβύης. Ὁ Ρόμμελ ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλίαν τῶν ἐπιχειρήσεων καί, ἀπωθήσας βιαίως τοὺς Βρεταννοὺς ἐντὸς τοῦ αἰγυπτιακοῦ ἐδάφους, ἔφθασε πρὸ τῆς Ἀλεξανδρείας (Μάρτιος 1942).

Ἔπειτα ἀπὸ σκληρὰς συγκρούσεις καὶ ἐναλλαγὰς θέσεων, ποὺ διεξήχθησαν κάτω ἀπὸ τὸν ἀφόρητον καύσωνα τοῦ ἀφρικανικοῦ θέρους, ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων ἐδόθη πλησίον τοῦ Ἔλ-Ἀλαμέιν (22 - 23 Ὀκτωβρίου 1942). Κατ' αὐτὴν ἡ 8η ἀγγλικὴ στρατιὰ[1] τοῦ στρατάρχου Μοντγκόμερυ ἐπέτυχε τὴν συντριβὴν τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων. Αἱ ἀπώλειαι τῶν Γερμανῶν ἀνῆλθον εἰς 75 χιλ. ἄνδρας καὶ ἄνω τῶν 500 ἁρμάτων μάχης καὶ 1.000 πυροβόλων.

Ἡ «μάχη τοῦ Ἔλ - Ἀλαμέιν» ἀποτελεῖ κρίσιμον καμπὴν τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, διότι ἐματαίωσε τὰ σχέδια τοῦ «ἄξονος» νὰ καταλάβῃ τὴν Αἴγυπτον καὶ νὰ γίνῃ κύριος τῶν πετρελαίων τοῦ περσικοῦ κόλπου, ἀπὸ ὅπου κυρίως ἀνεφωδιάζετο ἡ Ρωσία ὑπὸ τῶν συμμάχων.

Καταδιώκων τὰ λείψανα τῶν Γερμανοϊταλῶν ὁ νικητὴς τοῦ Ρόμμελ ἔφθασεν εἰς Τύνιδα, ὅπου ἡνώθη μὲ ἀμερικανικὰς δυνάμεις ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἀιζενχάουερ, αἱ ὁποῖαι προήλαυνον ἐκ ΒΔ. Ἀφρικῆς. Αὐταὶ εἶχον ἀποβιβασθῆ ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου εἰς τὸ γαλλικὸν Μαρόκον καὶ Ἀλγέριον. Τὸ «Ἀφρικανικὸν Σῶμα» σφυροκοπούμενον πανταχόθεν διελύθη. Περὶ τὰ μέσα Μαΐου 1943 ἄνω τῶν 250.000 Ἰταλογερμανῶν παρεδόθησαν εἰς Τύνιδα. Ἡ Ἀφρικὴ ἦτο ἐλευθέρα. Ὁ κόσμος ἀνέπνευσε.

Συγχρόνως ἄλλα βρεταννικὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα ἐκινήθησαν δραστηρίως εἰς τὸ Ἰρὰκ καὶ τὴν Συρίαν, κατέπνιξαν ἐπικινδύνους ἐνεργείας Γερμανῶν πρακτόρων διὰ τὴν κατοχὴν πετρελαιαγωγῶν καὶ ἀεροπορικῶν βάσεων εἰς τὰς χώρας αὐτάς.

Τὰ ὅπλα τῆς *Ἑλλάδος* καὶ εἰς τὸ μέτωπον τῆς βορείου Ἀφρικῆς ἐκαλύφθησαν ὑπὸ δόξης. Μία ἑλληνικὴ ταξιαρχία, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ συνταγματάρχου Κατσώτα, διεκρίθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Ἔλ - Ἀλαμέιν διὰ τὴν ἀνδρείαν της καὶ ἔλαβε τὸν ἔπαινον τοῦ ἀνωτάτου διοικητοῦ στρατάρχου *Ἀλεξάντερ*. Ἑλληνικὸν αἷμα ἔβαψε καὶ τὴν ἀφρικανικὴν γῆν. Μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καλύπτει τοὺς ἐνδόξως πεσόντας Ἕλληνας καὶ συμμάχους στρατιώτας. Ἐπίσης καὶ

1. Εἶναι οἱ περίφημοι μὲ τὸ ἀγγλικὸν χιοῦμορ «ἀρουραῖοι τῆς ἐρήμου».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς τὸ Σφὰξ τῆς Τυνησίας γενναίως ἐπολέμησεν ὁ ἑλληνικὸς «Ἱερὸς Λόχος» (μὲ διοικητὴν τὸν *Τσιγάντε*) συγκροτημένος μόνον ἀπὸ Ἕλληνας ἀξιωματικούς.

48 ΕΙΣΒΟΛΗ ΠΡΟΣ ΑΝΑΤΟΛΑΣ. Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΙΡΗΝΙΚΟΝ

Η ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Παρὰ τὴν εὔκολον νίκην του εἰς τὴν Δύσιν, ὁ Χίτλερ εἶχε πεισθῆ ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ καταβάλῃ τὴν σκληροτράχηλον Ἀγγλίαν. Ὅταν ἐστερέωσε τὰ νῶτα του, διὰ τῆς κατοχῆς τῶν Βαλκανίων, ἤρχισε τὴν 22αν Ἰουνίου 1941, πρὸς γενικὴν κατάπληξιν, ἀστραπιαῖον πόλεμον κατὰ τῆς ἕως τότε συμμάχου του Ρωσίας. Ἐλπίζων ὅτι μέχρι τοῦ χειμῶνος θὰ ἠνάγκαζε τοὺς Ρώσους νὰ συνθηκολογήσουν, ἦτο βέβαιος ὅτι θὰ ἐγίνετο κύριος τῶν ρωσικῶν σιτηρῶν καὶ καυσίμων.

Μέχρι τοῦ Νοεμβρίου οἱ εἰσβολεῖς εἶχον σαρώσει τὰ Βαλτικὰ κράτη, τὴν Λευκορωσίαν, Οὐκρανίαν, Κριμαίαν καὶ ἔφθασαν πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Μόσχας καὶ τοῦ Λένινγκραντ, ὅπου διὰ πρώτην φορὰν ἀνεχαιτίσθησαν κατόπιν σκληρῶν ἀγώνων.

Ὅπως ἐπὶ Ναπολέοντος, ἔτσι καὶ τώρα μὲ τὸν Χίτλερ, οἱ Ρῶσοι κατὰ τὴν ὑποχώρησίν των ἐχρησιμοποίησαν τὴν τακτικὴν τῆς πυρπολήσεως καὶ ἐρημώσεως τῶν πάντων· δὲν ἐφείσθησαν οὔτε τῶν πολυτίμων βιομηχανιῶν καὶ τῶν τεχνητῶν φραγμάτων τῆς χώρας, διὰ νὰ μὴ περιέλθῃ εἰς τὸν ἐπιδρομέα τίποτε ἀξιόλογον. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀδυσώπητος εἰς ὅλην του τὴν ἀγριότητα εἶχεν ἐνσκήψει ὁ ρωσικὸς χειμὼν καὶ καθήλωνε τὴν ἀτελεύτητον θωρακισμένην στρατιὰν τοῦ γερμανοῦ στρατηγοῦ *Γκουντέριαν* εἰς τὰς παγωμένας στέππας. Καὶ οἱ Ρῶσοι διὰ τοῦ «κλεφτοπολέμου τῶν Κοζάκων» ἐγνώριζον νὰ ἐνοχλοῦν εἰς τὰ ἀσθενῆ του σημεῖα τὸ ἐκτεταμένον ἐπὶ ἑκατοντάδων μιλίων γερμανικὸν μέτωπον.

Ἐντὸς ὀλίγου ἡ ἀγγλικὴ ἀεροπορία ἤρχισεν ἀγρίους νυκτερινοὺς βομβαρδισμοὺς ἐναντίον τῶν κυριωτέρων κέντρων τῆς Γερμανίας. Παραλλήλως ὁλονὲν καὶ περισσότερον πολεμικὸν ὑλικὸν ἐξ Ἀμερικῆς καὶ Ἀγγλίας κατέφθανεν εἰς ρωσικὰς βάσεις ἀνεφοδιασμοῦ, πρὸς ἀνακούφισιν τῶν μαχομένων Ρώσων. Ἡ ὠργανωμένη ἀντίστασις τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ ἐσκληρύνετο καὶ εἶχεν ἀγκιστρώσει δύο περίπου ἑκατομμύρια Γερμανῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οἱ Γερμανοί, ἐπιδιώκοντες νὰ καταλάβουν μὲ κάθε θυσίαν ζωτικὴν πηγὴν ἀνεφοδιασμοῦ των εἰς πετρέλαια, τὸ φθινόπωρον τοῦ 1942 ὑπερεφαλάγγισαν τὰ ὄρη τοῦ Καυκάσου καὶ ἔφθασαν μέχρι τοῦ Στάλινγκραντ, ἐπὶ τοῦ Βόλγα. Ἀλλὰ ἐκεῖ οἱ Ρῶσοι μὲ ἀπεγνωσμένην ἄμυναν τοὺς ἐσταμάτησαν. Ἐπηκολούθησαν ἀληθεῖς γιγαντομαχίαι, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ πόλις κατεστράφη ὁλοσχερῶς καὶ ἤλλαξε κύριον πολλάκις, ἀλλὰ τὰ ἐρείπιά της ἔμειναν τελικῶς εἰς χεῖρας τῶν ἡρωικῶν ὑπερασπιστῶν της. Αἱ ἀπώλειαι ὑπῆρξαν ἑκατέρωθεν τεράστιαι.

Ἡ «μάχη τοῦ Στάλινγκραντ» ἀποτελεῖ ἀξιομνημόνευτον σταθμὸν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ πολέμου: οἱ Ρῶσοι ἀναθαρρήσαντες ἀνέκτησαν ἔκτοτε μέρος τοῦ ἐθνικοῦ των ἐδάφους· τὸ 1944 δι' ἰσχυρῶν ἀντεπιθέσεων αἱ δυνάμεις τοῦ στρατάρχου *Ζούκωφ* ἀπώθησαν τοὺς εἰσβολεῖς μέχρι τῆς Πολωνίας. Καθ' ὅλον ὅμως αὐτὸν τὸν χρόνον οἱ Γερμανοὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ διατηροῦν εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Ἰταλίαν στρατεύματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδύναντο ὑπὸ ἄλλας περιστάσεις νὰ χρησιμοποιήσουν εἰς τὸ ἀχανὲς ρωσικὸν μέτωπον.

Η ΑΜΕΡΙΚΗ ΕΙΣΕΡΧΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ (8 Δ/ΒΡΙΟΥ 1941)

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ αἰσθήματα τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ ἦσαν ὑπὲρ τῶν δυτικῶν δημοκρατιῶν, ἡ ἀμερικανικὴ κυβέρνησις ἐτήρησε στάσιν ἀψόγου οὐδετερότητος. Παραλλήλως ὅμως δὲν ἔπαυσε νὰ φροντίζῃ καὶ διὰ τὰς στρατιωτικάς της παρασκευάς, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο, μήπως τὸν πόλεμον ποὺ ἤθελεν αὐτὴ νὰ ἀποφύγῃ, τῆς τὸν ἐπιβάλλουν ἄλλοι. Ἡ γαλλικὴ κατάρρευσις ἀντήχησεν εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας ὡς κώδων κινδύνου.

Αἱ ἐπιτυχίαι τοῦ Χίτλερ ἐνεθάρρυναν τοὺς Ἰάπωνας ἡγέτας εἰς τὴν σκέψιν, ὅτι ἔφθασε καὶ δι' αὐτοὺς ἡ ἀναμενομένη στιγμὴ νὰ δημιουργήσουν μίαν «σφαῖραν κοινῆς εὐημερίας τῆς Μείζονος Ἀνατολικῆς Ἀσίας». Ἐνῶ δύο ἀντιπρόσωποι τῆς Ἰαπωνίας εὑρίσκοντο εἰς Οὐάσιγκτον μὲ διπλωματικὴν ἀποστολήν, ἰαπωνικὰ ἀεροπλάνα ἐπετέθησαν αἰφνιδιαστικῶς τὴν 7ην Δεκεμβρίου κατὰ τῆς ἰσχυρᾶς ἀμερικανικῆς βάσεως *Πὲρλ Χάρμπορ* καὶ κατέστρεψαν τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ στόλου τοῦ Εἰρηνικοῦ καὶ τὸν ναύσταθμον.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ Πὲρλ Χάρμπορ ἀποκληθεῖσα «Ἡμέρα Συμφορᾶς» ἐξώργισε τὸν ἀμερικανικὸν λαὸν καὶ ἐκέντρισε τὴν φιλοτιμίαν του εἰς μίαν ἔντονον προσπάθειαν νὰ ἐκδικηθῇ τὸν ὕπουλον ἐπιδρομέα. Τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἑπομένην αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἐξῆλθον εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων.

Οἱ Ἰάπωνες ἐκινήθησαν τόσον ταχέως καὶ μὲ τόσην ἀφθονίαν ἀνδρῶν, πλοίων καὶ ἀεροπλάνων, ὥστε ἐντὸς ὀλίγων ἑβδομάδων κατέλαβον μίαν τεραστίαν γεωγραφικὴν ἔκτασιν. Εἰσέβαλον εἰς τὸ Σιὰμ καὶ ἐκεῖθεν ἐκυρίευσαν τὴν *Σιγκαπούρην*, ἰσχυρὰν ἀγγλικὴν ναυτικὴν βάσιν ἐπὶ τῆς Μαλαϊκῆς χερσονήσου. Ἐν συνεχείᾳ ἔγιναν κύριοι τῶν *Φιλιππίνων*, παρὰ τὴν ἡρωικὴν ἀντίστασιν τῶν Ἀμερικανῶν. Ἐπὶ τῆς Νέας Γουινέας ἐγκατέστησαν προγεφύρωμα ἀπειλοῦντες τὴν Αὐστραλίαν. Ὁ στρατηγὸς Μὰκ Ἄρθουρ, ὅστις εἶχεν ἀναδειχθῆ ἐθνικὸς ἥρως τῶν Ἀμερικανῶν, ἐξετέλεσε μίαν τολμηρὰν ὑποχώρησιν πρὸς διάσωσιν τῆς Αὐστραλίας καὶ ἀνέλαβε τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν ἐκεῖ συμμαχικῶν δυνάμεων.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἄγριαι μάχαι καὶ ἀεροναυμαχίαι διεξήγοντο εἰς τὸν Εἰρηνικόν. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1942 μεγάλη ἰαπωνικὴ δύναμις, πλέουσα πρὸς Χαβάην, κατεναυμαχήθη παρὰ τὴν νῆσον *Μιντγουαίη*. Ἀργότερον ἀνακατελήφθησαν ἀπὸ τοὺς Ἀμερικανοὺς κατόπιν σκληρῶν ἀγώνων θέσεις, ποὺ κατεῖχον οἱ Ἰάπωνες εἰς τὰς νήσους τοῦ Σολομῶντος, τῆς Καρολίνας καὶ τὴν Νέαν Γουινέαν. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1944 ὁ στρατηγὸς Μὰκ Ἄρθουρ, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν ναύαρχον Νίμιτζ, ἐπανέφεραν τὰς ἀμερικανικὰς ἐνόπλους δυνάμεις εἰς τὰς Φιλιππίνας, τὰς ὁποία ἠλευθέρωσαν.

49 ΤΑ ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΕΘΝΗ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΣΥΜΠΟΛΕΜΟΥΝ

Ο «ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΑΤΛΑΝΤΙΚΟΥ». ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1941 ὁ πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Ροῦζβελτ καὶ ὁ Βρεταννὸς πρωθυπουργὸς Τσῶρτσιλ συνηντήθησαν ἐπὶ πλοίου ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ καὶ συνέταξαν ἔγγραφον παγκοσμίου σημασίας, γνωστὸν ὡς «Χάρτης τοῦ Ἀτλαντικοῦ». Δι' αὐτοῦ ἔθεσαν τὰς βάσεις συνεργασίας τοῦ ἐλευθέρου κόσμου «πρὸς μίαν εἰρήνην, ἡ ὁποία νὰ ἐξασφαλίζῃ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ζωὴν ἐλευθέραν, ἀπηλλαγμένην φόβου καὶ στερήσεων». Τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1942 οἱ ἀντιπρόσωποι 26 ἐθνῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Ἑλλάς, ἵδρυσαν τὰ «Ἡνωμένα Ἔθνη» καὶ ἐδήλωσαν ὅτι δὲν θὰ ὑπογράψουν χωριστὴν εἰρήνην μετὰ τῶν ἐχθρῶν. Ἀργότερον προσεχώρησαν καὶ ἄλλαι κυβερνήσεις.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀεροπλοΐας διηυκόλυνε τοὺς συμμάχους ἡγέτας νὰ διασκέπτωνται μεταξύ των συχνά. Τὸ 1943 οἱ *Τσῶρτσιλ* καὶ *Ροῦζβελτ*, ἀφοῦ συνήντησαν τὸν *Τσὰγκ - Κάι - Σὲκ* εἰς Κάιρον, μετέβησαν ἐκεῖθεν ἀεροπορικῶς εἰς Τεχεράνην πρὸς σύσκεψιν μὲ τὸν *Στάλιν*. Οὗτος, διὰ νὰ ἀνακουφίση τὴν Ρωσίαν ἀπὸ τὴν γερμανικὴν πίεσιν, ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς ἄλλους δύο τὴν ταχεῖαν δημιουργίαν ἑνὸς δευτέρου μετώπου εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην.

Μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς βορείου Ἀφρικῆς, ἐπειδὴ εἰς τὰ Βαλκάνια ἐπεκράτει ἀβεβαιότης, οἱ σύμμαχοι ἀπεφάσισαν νὰ στείλουν τὰς δυνάμεις τοῦ Ἀιζενχάουερ εἰς τὴν *Σικελίαν*, τὴν ὁποίαν κατέλαβον (Ἰούλιος 1943), ἔπειτα δὲ ἀπεβιβάσθησαν εἰς νότιον *Ἰταλίαν*. Πανικὸς διέτρεξε τὴν Ἰταλίαν· ὁ Μουσολίνι ὑπεχρεώθη νὰ παραιτηθῆ καὶ ἡ νέα κυβέρνησις ὑπὸ τὸν στρατάρχην Μπαντόλιο ἔσπευσε νὰ συνθηκολογήση. Ἡ συμμαχικὴ προέλασις πρὸς κατάληψιν τῆς ἰταλικῆς χερσονήσου ὑπῆρξε βραδεῖα ἕνεκα τῆς ἰσχυρᾶς ἀμύνης τῶν Γερμανῶν. Σκληρὰ καὶ πολύνεκρος ὑπῆρξεν ἡ μάχη τοῦ *Μόντε - Κασσῖνο*· ἡ πόλις σχεδὸν ἰσοπεδώθη. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1945 ὁ Μουσολίνι συνελήφθη παρὰ τὸ Μιλᾶνον (Κόμο) ὑπὸ «παρτιζάνων»(1), ἐνῶ προσεπάθει νὰ διαφύγη μεταμφιεσμένος εἰς Γερμανὸν στρατιώτην καὶ ἐξετελέσθη ἐπὶ τόπου.

Κατὰ τὴν νικηφόρον πορείαν τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων πρὸς τὴν βόρειον Ἰταλίαν ἔλαβε μέρος καὶ ἡ «3η ὀρεινὴ ἑλληνικὴ ταξιαρχία», ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Τσακαλῶτον, ὡς τμῆμα τῆς θρυλικῆς 8ης ἀγγλικῆς στρατιᾶς. Ἡ ἑλληνικὴ ταξιαρχία εἰς τὸν τομέα προελάσεώς της κατέλαβε διὰ θυελλώδους ἐξορμήσεως τὴν πόλιν Ρίμινι, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριζε μία ἐπίλεκτος μεραρχία Γερμανῶν ἀλεξιπτωτιστῶν μὲ βαρέα πυροβόλα, ὅλμους κλπ. Ἡ ξιφολόγχη τοῦ Ἕλληνος ἤστραψε καὶ πάλιν καὶ ὁ ἐχθρὸς ἐτράπη εἰς ἄτακτον ὑποχώρησιν (21 Σεπτεμβρίου 1944). Ὁ Δήμαρχος παρέδωσεν ἄνευ ὅρων τὰς κλεῖδας τῆς πόλεως εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἡ εἴδησις, γνωσθεῖσα εἰς τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα, προεκάλεσεν ἐνθουσιασμὸν καὶ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ στόλου μας ἡ δρᾶσις δὲν ὑστέρησε. Κατὰ τὴν συμμαχικὴν ἀπόβασιν εἰς Σικελίαν τὸ ἀντιτορπιλλικὸν «Κανάρης» εἰσῆλθε πρῶτον εἰς τὸν λιμένα τῆς Αὐγούστας καὶ ἐκανονιοβόλησεν εὐστόχως τὴν ὀχυρὰν πόλιν. Ἐπίσης ἄλλα πολεμικά μας μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ «Βα-

1. Ἰταλοὶ ἀντάρται δρῶντες εἰς βόρειον Ἰταλίαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σίλισσα "Ολγα» καὶ «Ἀνδρίας», ἔλαβον τὴν ἱκανοποίησιν νὰ συνοδεύσουν τὸν αἰχμαλωτισθέντα ἰταλικὸν στόλον πρὸς παράδοσιν εἰς τὸ ἀρχηγεῖον τοῦ "Αγγλου στολάρχου *Τζὸν Κάννιγκαμ* (16 - 9 - 1943). Ἡ «"Ελλη» ἐλάμβανεν ἐκδίκησιν ἀπὸ τὸν ὑγρὸν τάφον της.

Καὶ ἐνῶ ὁ πόλεμος ἐσάρωνε τὴν Ἰταλίαν καὶ οἱ Ρῶσοι συνεκράτουν τὰς γερμανικὰς ἐπιθέσεις, κολοσσιαῖα βομβαρδιστικὰ τῆς ἀμερικανικῆς ἀεροπορίας, «ὑπερφρούρια», ἔπληττον κάθε νύκτα βιομηχανικὰς πόλεις τῆς δυτικῆς Γερμανίας, καθ' ὃν χρόνον καὶ ἡ ἀγγλικὴ ἀεροπορία ἐσφυροκοποῦσε ἐχθρικὰς βάσεις εἰς τὴν Βαλκανικὴν καὶ τὴν ἄλλην κατεχομένην Εὐρώπην. Εἰς ἀντίποινα οἱ Γερμανοὶ ἀπὸ τὰς γαλλικὰς ἀκτὰς ἐξαπέλυον κατὰ τῆς ἀγγλικῆς πρωτευούσης αὐτοκατευθυνόμενα βλήματα ρουκέττων καὶ πυραύλων τύπου «V 2».

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐνταθεῖσα ἡ δρᾶσις ἀνταρτικῶν ὁμάδων εἰς τὴν Ἑλλάδα(1) καὶ Γιουγκοσλαβίαν ἐδυσχέραινε τὰς μετακινήσεις στρατευμάτων τοῦ κατακτητοῦ, ὁ ὁποῖος προέβαινε κατόπιν εἰς ἀγρίας ἐκτελέσεις τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ.

Η ΑΠΟΒΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΟΡΜΑΝΔΙΑΝ

Τὴν 6ην Ἰουνίου 1944, ἐνῶ ἡ θύελλα ἐμαίνετο ὑπεράνω τῆς Μάγχης, μία τεραστία ναυτικὴ δύναμις τῶν συμμάχων ἐνεφανίζετο εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς βορείου Γαλλίας. Ἀναρίθμητα σκάφη ὑπὸ τὴν προστασίαν ἑνὸς φοβεροῦ στόλου καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην χιλιάδων ἀεροπλάνων ἀπεβίβασαν ἰσχυρῶς ἐξωπλισμένα ἀγγλοαμερικανικὰ στρατεύματα. Ἡ ἀνωτάτη διοίκησις εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν στρατηγὸν *Ἀιζενχάουερ* μὲ ὑπαρχηγὸν τὸν *Μοντγκόμερυ*.

Ἡ μεγαλυτέρα εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν ἀποβατικὴ ἐπιχείρησις ἤρχιζεν εἰς τὴν Νορμανδίαν καὶ ἔκρινεν ὁριστικῶς τὴν τύχην τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου.

Οἱ Γερμανοὶ ἐπολέμησαν μὲ λύσσαν εἰς τὴν ἐπάκτιον ἄμυναν, ἀλλὰ πρὸ τῆς ὁρμῆς καὶ τοῦ ὄγκου τῶν συμμαχικῶν δυνάμεων ὑπεχώρησαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Τὴν 25ην Αὐγούστου ἀπηλευθερώθη ἡ γαλλικὴ πρωτεύουσα ὑπὸ ἀμερικανικῆς στρατιᾶς κατευθυνομένης εἰς τὸν Ρῆνον. "Αλλα συμμαχικὰ στρατεύματα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀποβιβασθῆ εἰς ΝΑ Γαλ-

1. Ἡ σιδηροδρομικὴ γέφυρα τοῦ Γοργοποτάμου, κατόπιν τολμηροῦ ἐγχειρήματος Ἑλλήνων πατριωτῶν, ἀνετινάχθη τὴν νύκτα τῆς 25ης Νοεμβρίου 1942, μὲ τὴν καθοδήγησιν "Αγγλων «σαμποτέρς».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λίαν[1], προήλαυνον ραγδαίως πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Πάττον. Τὸν Δεκέμβριον οἱ Γερμανοὶ ἀντεπετέθησαν μὲ ἀπέλπιδα προσπάθειαν νὰ διασπάσουν τὰς συμμαχικὰς γραμμάς, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπέτυχον καὶ ὑπεχώρησαν εἰς τὸ γερμανικὸν ἔδαφος. Οἱ βομβαρδισμοὶ ἐξ ἄλλου τῆς Γερμανίας ἐσυνεχίζοντο ἀμείωτοι ὑπὸ τῆς συμμαχικῆς ἀεροπορίας.

ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ. ΛΗΞΙΣ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἐν τῷ μεταξὺ σημεῖα ἐξεγέρσεων παρουσιάζονται εἰς τὰ μικρὰ ὑποτεταγμένα ἔθνη. Πρώτη ἀπεσπάσθη τὸν Αὔγουστον 1944 καὶ ὑπέγραψεν ἀνακωχὴν μὲ τοὺς Ρώσους ἡ Ρουμανία. Τὸν Σεπτέμβριον ἠκολούθησαν ἡ Φινλανδία καὶ Βουλγαρία. Ἡ Οὐγγαρία δὲν ἐπρόφθασε, διότι ρωσικὰ στρατεύματα εἰσέβαλον εἰς τὴν χώραν.

Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1945 ρωσικαὶ δυνάμεις τοῦ *Ζούκωφ* προήλαυνον διὰ τῆς Πολωνίας πρὸς τὴν καρδίαν τῆς Γερμανίας. Περὶ τὰ μέσα Μαρτίου ὁ κρότος τῶν ρωσικῶν πυροβόλων ἠκούετο εἰς τὴν γερμανικὴν πρωτεύουσαν, ἐνῶ οἱ Ἀγγλοαμερικανοὶ ἔσπευδαν πρὸς τὸ κέντρον. Ὁ Χίτλερ ηὐτοκτόνησεν ἐντὸς τῆς κονιορτοποιηθείσης ἀπὸ τοὺς Ρώσους «καγκελλαρίας» (Ἀπρίλιος 1945), καθ' ὃν χρόνον καὶ ὁ στρατάρχης *Κόνιεφ* ἀπηλευθέρωνε τὴν Βιέννην. Ὁ Γερμανὸς ναύαρχος *Ντένιτζ* ἀνέλαβε νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς συμμάχους ἄνευ ὅρων ὅ,τι ἀπέμεινεν ἀπὸ τὸ κράτος τοῦ Γ' Ράιχ[2]. Ἡ 9η Μαΐου ὠνομάσθη «Ἡμέρα τῆς Νίκης εἰς τὴν Εὐρώπην».

ΣΥΝΘΗΚΟΛΟΓΗΣΙΣ ΤΗΣ ΙΑΠΩΝΙΑΣ

Εἰς τὸν Εἰρηνικὸν οἱ Ἀμερικανοὶ πολεμισταὶ ἐξηκολούθουν τὴν πορείαν των πρὸς Ἰαπωνίαν καταλαμβάνοντες κατόπιν σκληρῶν μαχῶν τὰς νήσους *Ἰβοζίμα*, *Ὀκινάουα* κλπ., παρὰ τὰς ἐπιθέσεις αὐτοκτονίας τῶν ἰαπωνικῶν ἀεροπλάνων (καμικάζι). Τὴν 6ην Αὐγούστου ἐρρίφθη ἀτομικὴ βόμβα[3] κατὰ τῆς ἰαπωνικῆς πόλεως *Χιροσίμα* καὶ ὀλίγον ἀργότερον εἰς τὸ *Ναγκασάκι*, ὅπου ἐπροξενήθησαν τρομεραὶ καταστροφαί· τότε ἡ ἰαπωνικὴ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ. Ἡ ἐπίσημος πα-

1. Ἐκεῖ ἔλαβον μέρος καὶ ἑλληνικὰ πολεμικά.

2. Τρίτη περίοδος τοῦ Γερμανικοῦ Κράτους διὰ τῆς ἐπιβολῆς εἰς τὸν κόσμον «νέας τάξεως πραγμάτων», τοῦ Ναζισμοῦ.

3. Διὰ τὴν τελειοποίησίν της εἰργάζοντο ἐπὶ μακρὸν Ἄγγλοι, Ἀμερικανοὶ καὶ Καναδοὶ ἐπιστήμονες καὶ ἐρευνηταὶ μὲ ἄκραν μυστικότητα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ράδοσις ἔγινεν ἐπὶ τοῦ ἀμερικανικοῦ θωρηκτοῦ «Μισσοῦρι» ἐνώπιον τοῦ στρατηγοῦ Μὰκ Ἄρθουρ τὴν 2αν Σεπτεμβρίου 1945, ἡ ὁποία ὠνομάσθη «Ἡμέρα τῆς Νίκης ἐν Ἰαπωνίᾳ».

Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ἡ ρωσικὴ κυβέρνησις ἐπρόλαβε νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἰαπωνίας, διὰ νὰ ἔχῃ δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὴν ρύθμισιν ζητημάτων τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1944 ἐκπρόσωποι τῶν κυριωτέρων συμμάχων ἐθνῶν συνεργασθέντες ἵδρυσαν τὸν *Ὀργανισμὸν τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν*. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1945 ἀντιπρόσωποι 49 κρατῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ Ἑλλάς, συνηντήθησαν εἰς Ἅγιον Φραγκῖσκον καί, κατόπιν ἐργασίας δύο μηνῶν, συνέταξαν τὸν «Καταστατικὸν Χάρτην» τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν. Ἔτσι τὰ μετέχοντα κράτη ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συνεργάζωνται ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀμύνης των.

Ὁ πρόεδρος Φραγκλῖνος Ροῦζβελτ δὲν ἐπέζησε διὰ νὰ ἴδῃ τὴν Ἡμέραν τῆς Νίκης. Ἀπέθανε τὴν 12ην Ἀπριλίου 1945. Τὴν εὐθύνην τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἀμερικανικοῦ ἔθνους ἀνέλαβεν ὁ διάδοχος του *Χάρρυ Τρουμαν*.

Ὁ Οὐίνστον Τσῶρτσιλ, «ὁ πατὴρ τῆς Νίκης» εἰς τὸν τρομερὸν αὐτὸν ἀγῶνα, ἡττήθη κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ Ἰουλίου εἰς Μ. Βρεταννίαν πρὸς μεγίστην ἔκπληξιν. Ὁ *Κλήμεντ Ἄττλη*, ἀρχηγὸς τοῦ Ἐργατικοῦ κόμματος, ἐκλήθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης.

50 Η ΕΛΛΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΝ

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἂς ρίψωμεν τώρα ἓν βλέμμα εἰς τὴν κατεχομένην Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἴδωμεν τὰ μεσολαβήσαντα γεγονότα.

Μετὰ τὴν ὁλοκληρωτικὴν κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὰς δυνάμεις τοῦ Ἄξονος, ἡ Μακεδονία καὶ Θράκη περιῆλθον εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Βουλγάρων, ἡ δὲ ὑπόλοιπος χώρα εἰς τοὺς Γερμανοὺς καὶ Ἰταλούς.

Οἱ κατακτηταὶ ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας ἔδειξαν ἀνήκουστον σκληρότητα ἀπέναντι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Μὲ τὴν πεῖναν, τὰς συλλήψεις καὶ τὰ βασανιστήρια, μὲ ἀπαγχονισμοὺς καὶ ὁμαδικὰς ἐκτελέσεις ἐπεδίωξαν νὰ ἐξαθλιώσουν τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμούς, διὰ νὰ λυγίσουν τὸ φρόνημα τῶν κατοίκων καὶ νὰ ἐπιτύχουν τὴν πλήρη ὑποταγήν των.

Μὲ τὴν ἁρπαγὴν τῶν τροφίμων προεκάλεσαν εἰς τὴν χώραν ἕνα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

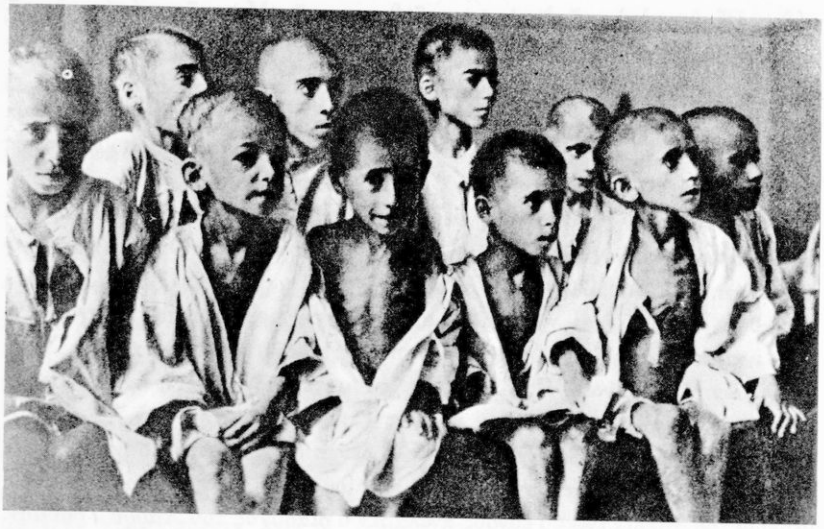

Εἰκ. 48. Παιδιὰ τῆς κατοχῆς σκελετωμένα

πρωτοφανῆ λιμόν, πού ἔφθασεν εἰς τὴν ἀποκορύφωσίν του κατὰ τὸν δριμὺν χειμῶνα τοῦ 1941 - 42.

Ἐδεινοπάθησεν ἰδίως ἡ περιοχὴ τῆς πρωτευούσης καὶ τοῦ Πειραιῶς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἔπιπτε ραγδαίως ἡ ἀξία τοῦ νομίσματος καὶ ἐπηκολούθησε «πληθωρισμός». Ἔτσι πολλαὶ χιλιάδες τῶν κατοίκων ὑπέκυψαν εἰς τὰς στερήσεις καὶ τὰ νοσήματα, ἐνῶ οἱ νεκροὶ ἐθάπτοντο κατὰ δεκάδας εἰς κοινοὺς τάφους.

Τὰς σκληρὰς αὐτὰς δοκιμασίας, μὲ τὰς ὁποίας οἱ ἐπιδρομεῖς ἤλπισαν ὅτι θὰ παραλύσουν τὴν ἀντίστασιν τοῦ Γένους, οἱ Ἕλληνες ἀντιμετώπισαν καρτερικῶς καὶ μὲ εὐψυχίαν. Τὸ πνεῦμα τῆς ἀντιστάσεως κατὰ τῶν κατακτητῶν ἐνέπνευσεν εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ Ἑλληνίδας(1), ἀνεξαρτήτως κοινωνικῆς τάξεως, σταθερὰν καὶ ἀπόλυτον ἄρνησιν πάσης πρὸς αὐτοὺς συνεργασίας, καθὼς καὶ πράξεις ἡρωισμοῦ, αἱ ὁποῖαι ἐπα-

1. Θαυμαστὴ ὑπῆρξεν ἡ πατριωτικὴ δρᾶσις τῆς *Λέλας Καραγιάννη* ἀπὸ τὴν Λίμνην Εὐβοίας. Τὴν ὑπέροχον Ἑλληνίδα, μητέρα ἓξ τέκνων, ἐξετέλεσαν διὰ πολυβόλων οἱ Γερμανοὶ ἀφοῦ τὴν ἐβασάνισαν. Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τιμῆς ἕνεκεν τῆς ἀπένειμεν χρυσοῦν μετάλλιον, προσφάτως δὲ ἐστήθη προτομή της καὶ εἰς τὴν ὁδὸν Στουρνάρα τῶν Ἀθηνῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νειλημμένως ἐπέσυραν ἀπανθρώπους τιμωρίας ἐκ μέρους τῶν τυράννων τῆς χώρας. Ἡ ἀντίστασις δηλ. τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὑπῆρξε :

1) *παθητική*, διότι κανεὶς δὲν ἐβοήθησε τὸν ἐχθρὸν οὔτε ἐδέχθη νὰ συμπολεμήση μὲ τοὺς σταυρωτὰς τῆς πατρίδος του. Ἀντιθέτως δὲν ἦσαν ὀλίγοι ἐκεῖνοι ποὺ περιέθαλψαν τοὺς ἀγρίως διωκομένους Ἑβραίους ἢ ἐναπομείναντας Βρεταννοὺς στρατιώτας.

2) *ἐνεργητική*, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς συλλογῆς πληροφοριῶν, διὰ τῆς κρυφῆς ἐκδόσεως ἐφημερίδων πρὸς διαφώτισιν τοῦ λαοῦ καὶ διὰ τοῦ δικτύου κατασκοπείας, ποὺ ὕφαιναν αἱ μυστικαὶ ὀργανώσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ δολιοφθορὰς — «σαμποτὰζ» ἐχθρικοῦ ὑλικοῦ — εἰς τὰς πόλεις καὶ τὴν ὕπαιθρον καὶ μὲ ἄλλην μαχητικὴν δρᾶσιν ἐνόπλων ἐθνικῶν ὁμάδων εἰς βάρος τῶν κατακτητῶν. Ἀκόμη καὶ ἀνοικταὶ συγκρούσεις διεξήχθησαν, ἐξ ὧν σοβαρωτέρα ἡ μάχη τῆς Μενίνας εἰς Θεσπρωτίαν μεταξὺ τῆς ὀργανώσεως ΕΔΕΣ (ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ζέρβαν) καὶ γερμανικοῦ στρατοῦ. Ἀξιόλογον δρᾶσιν ἀνέπτυξαν ἐπίσης καὶ αἱ ἀνταρτικαὶ ὁμάδες τοῦ Φωστερίδη εἰς ἀνατολικὴν Μακεδονίαν - Θράκην, τοῦ Ψαρροῦ εἰς Φωκίδα, τοῦ Χούτα εἰς Ἀκαρνανίαν, τῶν Δροσοπούλου καὶ Καραχάλιου εἰς Πελοπόννησον, τοῦ Μπαντουβᾶ εἰς Κρήτην καὶ τοῦ ΕΑΜ. Μεταξὺ τῶν ἐπαναστατικῶν ὀργανώσεων[1] τὸ Ἐθνικὸν Ἀπελευθερωτικὸν Μέτωπον (ΕΑΜ) εἶχε περιλάβει εἰς τοὺς κόλπους του ἀγνοὺς πατριώτας, ποὺ τοὺς ἐφλόγιζεν ἡ πίστις των εἰς τὸ Ἔθνος καὶ τὴν νίκην. Μὲ τὸν καιρὸν ὅμως τὸ ΕΑΜ ἔγινεν αἰχμάλωτον τῆς μειοψηφίας δηλ. τῶν κομμουνιστῶν. Αὐτοὶ μεθοδικῶς καὶ μὲ καταχθόνια μέσα παρέσυραν ἀπὸ τὴν ἐθνικὴν της ἀποστολὴν τὴν συμπαγεστέραν ἀπελευθερωτικὴν ὀργάνωσιν εἰς πράξεις βίας καὶ καταστροφῆς καὶ ἐπεσώρευσαν εἰς τὴν χώραν ἐρείπια καὶ συμφοράς.

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΚΑΙ Η ΑΝΤΑΡΣΙΑ

Ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀφόρητον αὐτὴν κατοχήν, ποὺ ἐστοίχισε τὴν ζωὴν 300 καὶ πλέον χιλιάδων Ἑλλήνων ἀπὸ τὴν πεῖναν, τὰς κακουχίας, τὴν ὁμηρίαν καὶ τὰς ἐκτελέσεις[2], οἱ Γερμανοὶ ἤρχισαν νὰ ὑποχωροῦν:

1. Τὰς ὀργανώσεις αὐτὰς ἐνίσχυε κρυφίως τὸ Συμμαχικὸν Στρατηγεῖον Μέσης Ἀνατολῆς μὲ ρίψεις ἐφοδίων, χρηματαποστολῶν καὶ «κομάντος»· δηλ. ἀνδρῶν εἰδικῶς ἐκπαιδευμένων δι' ἔργα δολιοφθορᾶς εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ ἐχθροῦ.

2. Πρωτοφανεῖς εἰς ἀγριότητα αἱ σφαγαὶ τοῦ Δοξάτου ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἐνῶ εἰς τὸ Δίστομον καὶ τὰ Καλάβρυτα ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ὅλοι οἱ ἄρρενες ἄνω τῶν 14 ἐτῶν, ἀκόμη καὶ γέροντες αἰωνόβιοι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

αἱ συμμαχικαὶ Δυνάμεις πέραν τῆς Ἑλλάδος καὶ αἱ ἀνταρτικαὶ ὁμάδες ἐντὸς αὐτῆς τοὺς ἐκτύπησαν χωρὶς οἶκτον. Ἡ 12η Ὀκτωβρίου 1944 εἶναι ἡ λαμπρὰ ἡμέρα τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τὴν γερμανικὴν τυραννίαν. Μετὰ δύο ἡμέρας ἔφθασεν εἰς τὴν ἐλευθέραν πρωτεύουσαν τῆς Ἑλλάδος ἡ σχηματισθεῖσα εἰς Αἴγυπτον κυβέρνησις «ἐθνικῆς ἑνότητος» μὲ πρωθυπουργὸν τὸν *Γεώργιον Παπανδρέου*.

Ἐν τῷ μεταξὺ παντοδύναμον τὸ ΕΑΜ εἶχεν ἐξαπολύσει ἀγρίαν τρομοκρατίαν κατὰ τῶν πληθυσμῶν τῆς ὑπαίθρου. Χιλιάδες ἐθνικοφόνων πολιτῶν ἐξωντώθησαν, ἐνῶ αἱ λοιπαὶ ἀνταρτικαὶ ὁμάδες διελύθησαν.

Τὴν 3ην Δεκεμβρίου οἱ ἀντάρται τοῦ ΕΑΜ, μολονότι ἡ ὀργάνωσίς των συμμετεῖχεν μὲ 7 ὑπουργοὺς εἰς τὴν κυβέρνησιν «ἐθνικῆς ἑνότητος», ἐπεχείρησαν νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσίαν διὰ τῆς βίας καὶ νὰ ἐπιβάλουν κομμουνιστικὸν καθεστώς. Εἰσώρμησαν λοιπὸν πάνοπλοι εἰς τὰς Ἀθήνας· τὸ ἐλεύθερον κράτος εἶχε περιορισθῆ εἰς τὴν πλατεῖαν Συντάγματος, ὅπου ἡ ἕδρα τῆς κυβερνήσεως, εἰς τὸ Σύνταγμα Χωροφυλακῆς «Μακρυγιάννη» καὶ εἰς τοὺς στρατῶνας τῆς Σχολῆς Εὐελπίδων. Ἡ πρωτεύουσα ὑπέστη ἐπὶ ἕνα μῆνα τὴν φρίκην τῆς αἱματηρᾶς «λαοκρατίας» καὶ εἶχεν ἀμέτρητα θύματα καὶ μεγάλας καταστροφάς.

Ὁ τόπος ἐσώθη ἀπὸ τὸν ὄλεθρον μὲ τὴν ἐπέμβασιν τῶν ἀγγλικῶν στρατευμάτων, τὰ ὁποῖα κατώρθωσαν ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐντοπίαν ἐθνοφυλακὴν νὰ ἀπωθήσουν τοὺς κομμουνιστὰς καὶ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν τάξιν. Ἀλλὰ οἱ δρᾶσται τοῦ «Δεκεμβριανοῦ κινήματος» δὲν κατέθεταν τὰ ὅπλα. Ἐχρειάσθη νὰ ἀνατεθῆ εἰς τὸν δημοκράτην στρατηγὸν *Πλαστήραν* ἡ κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἔπεισε τοὺς ἀντάρτας νὰ ἀφήσουν τὸν ἀγῶνα. Τοῦτο ἐπετεύχθη μὲ τὴν «συμφωνίαν τῆς Βάρκιζας» 12 - 2 - 1945, ἡ ὁποία ἔδιδεν ἀμνηστείαν εἰς ὅλας τὰς πράξεις τῆς κατοχῆς ἐκτὸς ἀπὸ τὰ προσωπικὰ ἐγκλήματα.

Ἡ ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης εἰρήνης τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου εὗρε μίαν Ἑλλάδα αἱμοστάζουσαν ἀκόμη ἐκ τῶν πληγῶν τοῦ ἐθνοκτόνου κινήματος καὶ τὴν νέαν κυβέρνησιν τοῦ ναυάρχου *Βούλγαρη* νὰ τῆς προσφέρῃ τὰς πρώτας βοηθείας. Δι' ἄλλην μίαν φορὰν ἕνεκα τῆς διχονοίας ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐπέπρωτο ἐκ τῆς τέφρας τῶν ἐρειπίων καὶ τοῦ ἀδελφικοῦ αἵματος νὰ ἀρχίσῃ τὴν ἀνασυγκρότησίν του εἰς τὴν νέαν περίοδον τῆς εἰρήνης.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

51 ΕΝΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ

ΠΟΙΟΙ ΛΟΓΟΙ ΕΔΗΛΗΤΗΡΙΑΖΟΝ ΤΑΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ

Οἱ λαοὶ εἶδον μὲ ἀγαλλίασιν τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν. Ἐπερίμεναν ὅτι οἱ «Μεγάλοι Σύμμαχοι», ὅπως συνειργάσθησαν διὰ νὰ κερδίσουν τὸν πόλεμον, θὰ ἔπραττον τὸ ἴδιον διὰ νὰ ἀποκαταστήσουν καὶ τὴν εἰρήνην· ἡ ἐλπίς των ὅμως διεψεύσθη.

Ἀπὸ τοὺς συμμάχους ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία διήρχοντο δυσκόλους στιγμὰς ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν ἰσχυροῦ ἐθνικιστικοῦ πνεύματος εἰς τοὺς ἀποικιακοὺς λαούς. Αὐτὸ τὸ ἐξεμεταλλεύετο ἡ Ρωσία καὶ ὑπεκίνει αὐτοὺς εἰς ἀγῶνας πρὸς αὐτοδιάθεσιν. Ἔτσι πολλαὶ ἀποικίαι (ὅπως αἱ Ἰνδίαι, τὸ Πακιστάν, ἡ Ἰνδονησία, αἱ Φιλιππῖναι κλπ.) διὰ τῆς συνεχοῦς πάλης καὶ τῆς ὑποστηρίξεως καὶ τοῦ Ο.Η.Ε. ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των.

Περισσότερον ὅμως ἐδυσκόλευε τὴν εἰρήνην ἡ ἀνόρθωσις τῶν περιοχῶν ποὺ εἶχον περιέλθει εἰς τὴν κατοχὴν τῶν κατακτητῶν. Ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωσις ἐτορπίλλιζε τὴν ἀνόρθωσιν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως. Ἐπροτιμοῦσε τὸ χάος καὶ τὴν σύγχυσιν, διότι τῆς ἔδιδον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιβάλη τὸ σύστημά της. Ἔτσι ἐπέτυχε νὰ φέρη ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν της τὰς χώρας ποὺ εἶχεν ἐλευθερώσει ὁ «Ἐρυθρὸς Στρατός». Ἡ Ρουμανία, ἡ Βουλγαρία, ἡ Ἀλβανία, ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Τσεχοσλοβακία, ἡ Πολωνία, τὰ Βαλτικὰ κράτη, ἡ Μαντζουρία καὶ ἡ βόρειος Κορέα ἔχασαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ ἀπέβησαν «δορυφόροι» τῆς Ρωσίας. Ἀπετελέσθη οὕτω μία ἐρυθρὰ αὐτοκρατορία ποὺ ἀποκαλεῖται ἔκτοτε «σιδηροῦν παραπέτασμα», διότι εἰς τὰς χώρας αὐτὰς ἀπέβη δύσκολος ἡ ἐπαφὴ τῶν σοβιετικῶν μὲ τοὺς δυτικούς.

Ἡ τακτικὴ αὐτὴ τῆς Ρωσίας ἐδημιούργησεν ἔντασιν εἰς τὰς σχέσεις τῆς Ρωσίας μὲ τοὺς Δυτικούς, ἡ ὁποία μᾶς ἔγινε γνωστὴ μὲ τὸν διπλωματικὸν ὅρον «ψυχρὸς πόλεμος».

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οἱ λαοὶ ἐπερίμεναν ἀπὸ τὸν Ο.Η.Ε. νὰ ἐξομαλύνη τὰς διαφορὰς τῶν «Μεγάλων» καὶ νὰ δώση τὴν ὁριστικὴν εἰρήνην, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ τὸ δικαίωμα ἀρνησικυρίας (τὸ veto) τῆς Ρωσίας ἔδιδεν εἰς αὐτὴν ἕνα ἰσχυρὸν ὅπλον, ὥστε νὰ ἀκυρώνη κάθε ἀπόφασιν, ποὺ δὲν ηὐνόει τὰ συμφέροντά της.

Αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι προσεφέρθησαν νὰ χορηγήσουν διὰ τοῦ Ο.Η.Ε. οἰκονομικὴν βοήθειαν πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν κατεστραμμένων χωρῶν καὶ νὰ συνεργασθοῦν μὲ τὰ ἄλλα ἡνωμένα ἔθνη πρὸς ἐπιβολὴν τῆς ὁμαλῆς διακυβερνήσεως εἰς τὰς χώρας αὐτάς, ἀλλὰ συνήντησαν τὴν ἀντίδρασιν τῆς Σοβιετικῆς κυβερνήσεως καὶ προσέφυγαν εἰς τὸν Ο.Η.Ε. Ἐκεῖ κατήγγειλαν τὴν Ρωσίαν ὅτι ἀντιδρᾶ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης. Ἔτσι ἔμειναν πολλὰ προβλήματα ἄλυτα καὶ ὁ ψυχρὸς πόλεμος ἐσυνεχίσθη.

Αἱ πλέον νευραλγικαὶ περιοχαὶ αἱ ὁποῖαι παρουσίασαν τὴν μεγαλυτέραν κρίσιν τοῦ ψυχροῦ πολέμου ἦσαν ἡ Ἄπω Ἀνατολή, ἡ Μέση Ἀνατολή, ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Γερμανία.

Η ΚΡΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΠΩ ΑΝΑΤΟΛΗΝ

Εἰς τὴν *Κίναν* διὰ τῆς βοηθείας τῶν Σοβιὲτ ὁ Μάο Τσὲ Τοὺγκ κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλη κομμουνιστικὸν καθεστὼς καὶ νὰ ἀναγκάση τὴν ἐθνικιστικὴν κυβέρνησιν τοῦ Τσὰγκ Κάι Σὲκ νὰ καταφύγη εἰς τὴν νῆσον Φορμόζαν.

Τὸ 1950 στρατεύματα τῆς βορειοκορεατικῆς κυβερνήσεως εἰσέβαλον εἰς τὴν νότιον *Κορέαν*. Δυνάμεις ὅμως τοῦ Ο.Η.Ε. (εἰς τὰς ὁποίας συμμετέσχε καὶ ἑλληνικὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα) τὰ ἐξεδίωξαν καὶ θὰ διέλυαν τὸ κομμουνιστικὸν κράτος τῆς βορείου Κορέας, ἐὰν εἰς βοήθειάν του δὲν ἔσπευδον δυνάμεις τῆς κομμουνιστικῆς Κίνας.

Εἰς τὴν *Ἰνδοκίναν* (Βιὲτ Νάμ), ὅταν κομμουνιστικαὶ δυνάμεις ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Γάλλων, ἡ κομμουνιστικὴ Κίνα τὰς ἐβοήθησεν νὰ νικήσουν καὶ νὰ ἱδρύσουν τὸ ἀνεξάρτητον κράτος τοῦ Βιὲτ Μὶνχ (βορείου Ἰνδοκίνας).

Η ΚΡΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΣΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΦΡΙΚΗΝ

Εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς τὸ Ἰράκ, ἡ Συρία, ὁ Λίβανος, ἡ Αἴγυπτος, ἡ Τυνησία, τὸ Ἀλγέριον, τὸ Κογκὸ κλπ., ἀπέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των ἔπειτα ἀπὸ σκληρὰν πάλην πρὸς τοὺς ἀποικιοκράτας Ἄγγλους, Γάλ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λους καὶ Βέλγους. Ἡ σύγκρουσις ὅμως τῶν «Μεγάλων» συνεχίζεται διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους :

Πρῶτον, ἕνεκα τῆς ἱδρύσεως τοῦ *Ἀραβικοῦ Συνδέσμου* (ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, Συρίαν, Ἰράκ κλπ.), ὁ ὁποῖος ἔταξεν ὡς σκοπὸν τὴν ἕνωσιν τοῦ ἀραβικοῦ κόσμου διὰ τὴν πλήρη ἀπελευθέρωσίν του ἀπὸ τοὺς ἀποικιοκράτας. Αὐτοί, μολονότι ἀφῆκαν ἐλευθέρας τὰς ἀραβικὰς χώρας, ἐξακολουθοῦν νὰ ἐκμεταλλεύωνται τὰς πετρελαιοπηγὰς τῆς περιφερείας αὐτῆς.

Δεύτερον, διότι οἱ Δυτικοὶ ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς Ἑβραίους νὰ ἱδρύσουν εἰς τὴν Παλαιστίνην τὸ κράτος τοῦ Ἰσραήλ. Αὐτὸ ἐνωρὶς ὠργάνωσε στρατὸν καὶ ἐδημιούργησεν ἀνθηρὰν βιομηχανίαν, ὥστε ἐθεωρήθη ἐπικίνδυνος ἐχθρὸς τοῦ ἀραβικοῦ κόσμου.

Ἡ κρίσις ἔλαβεν τὴν μεγαλυτέραν ὀξύτητα εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν τὸ 1956. Ἡ νεαρὰ Αἰγυπτιακὴ Δημοκρατία ὑπὸ τὸν Νάσερ κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὴν διώρυγα τοῦ Σουὲζ τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Ἄγγλους. Αὐτοὶ ὅμως συμμαχήσαντες μὲ τοὺς Ἑβραίους εἰσέβαλον εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἡ Ρωσία τότε ἠπείλησεν ἐπέμβασιν. Ὁ παγκόσμιος πόλεμος ἐφαίνετο ἀναπόφευκτος. Οἱ ἐπιδρομεῖς ὅμως κατόπιν ἰσχυρᾶς πιέσεως ἐκ μέρους τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποσυρθοῦν.

52 Η ΚΡΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΣ ΣΥΜΜΟΡΙΤΟΠΟΛΕΜΟΣ

Σφοδροτέρα ἐξεδηλώθη ἡ διάστασις τῶν «Μεγάλων» ἐξ ἀφορμῆς τοῦ β' συμμοριτοπολέμου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ Κομμουνιστικὸν Κόμμα (ΚΚΕ) μολονότι ὑπέγραψε τὴν συμφωνίαν τῆς Βάρκιζας, δὲν ἠθέλησε νὰ προσαρμοσθῇ εἰς ὁμαλὸν συνταγματικὸν βίον. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1946, ὑποκινούμενον ἀπὸ τὰς χώρας τοῦ «σιδηροῦ παραπετάσματος», ἐξαπέλυσε νέαν ἀνταρσίαν. Ἐπειδὴ αἱ βάσεις, ὅπου ἐστρατολογοῦντο οἱ συμμορῖται, εὑρίσκοντο εἰς τὰς χώρας τῶν βορείων γειτόνων, ἡ ἀνταρσία ἐξεδηλώθη εἰς τὰς ἀκριτικὰς περιφερείας καὶ ἐκεῖθεν ἐξηπλώθη γοργῶς καὶ εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, διότι τὸ ΚΚΕ εἶχεν ἀποκρύψει παντοῦ πολεμοφόδια καὶ ὅπλα.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὰς ἐκλογὰς τῆς 31ης Μαρτίου 1946 ἐπλειοψήφησε τὸ *Λαϊκὸν Κόμμα*, τὸ ὁποῖον εἶχε τάξει ὡς σκοπὸν τὴν συντριβὴν τῆς ἀνταρσίας καὶ τὴν κάθαρσιν τῆς καταστάσεως ποὺ προέκυψε μετὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸ Δεκεμβριανὸν κίνημα. Ἡ νέα κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Κ. Τσαλδάρην ἔκαμε δημοψήφισμα, μὲ τὸ ὁποῖον ὁ λαὸς ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ βασιλέως Γεωργίου Β'. Οὗτος ἐπανῆλθεν, ἀλλὰ τὴν 1ην Ἀπριλίου 1947 ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας καὶ τὸν διεδέχθη ὁ ἀδελφός του *Παῦλος*.

Ὁ νέος βασιλεὺς εὗρε τὸν συμμοριτοπόλεμον εἰς τὴν μεγαλυτέραν του ἀκμήν. Πολλαὶ ὁμάδες συμμοριτῶν μὲ ὁρμητήρια των τὰς γειτονικὰς χώρας ἐφωρμοῦσαν κατὰ τῶν συνοριακῶν περιοχῶν καὶ ἀφοῦ κατέστρεφον καὶ διήρπαζον τὰ ἀγαθά των, ἀπεσύροντο εἰς τὰ ἀφύλακτα σύνορα. Ἐκ τῶν ἀντιφρονούντων ἄλλους μὲν κατέσφαζον, ἄλλους δὲ ἀπῆγον ὡς ὁμήρους.

Ἀπὸ τὴν δύσκολον αὐτὴν κατάστασιν ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἡ Ἀμερική. Βάσει τοῦ «Δόγματος Τρουμαν» (Μάρτιος τοῦ 1947) αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἐχορήγησαν εἰς τὴν χώραν μας 300 ἑκατομμ. δολλάρια διὰ νὰ συντρίψῃ τὴν ἀνταρσίαν [1].

Εἰκ. 49. Ὁ βασιλεὺς Παῦλος Α

Ἀλλὰ καὶ τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας καὶ ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τοῦ ΟΗΕ ἀπησχολήθη μὲ τὴν ἐναντίον τῆς χώρας μας ἐπιβουλὴν τοῦ διεθνοῦς κομμουνισμοῦ, ἔπειτα ἀπὸ ἐπίσημον καταγγελίαν τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἔστειλε μάλιστα δύο ἐρευνητικὰς ἐπιτροπὰς εἰς τὰς περιφερείας ὅπου διεξήγετο ὁ συμμοριτοπόλεμος. Αἱ ἐπιτροπαὶ ἐβεβαιώθησαν ὅτι πραγματικὰ οἱ βόρειοι γείτονες ὑπεδαύλιζον τὸν συμμοριτοπόλεμον, μὲ τὸν ἀπώτερον σκοπὸν νὰ ἀποσπάσουν ἐδάφη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ἐπιβάλλουν διὰ τῶν ὅπλων κομμουνιστικὸν καθεστώς.

1. Ἀπὸ τὸ 1948 καὶ ἑξῆς αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἐχορήγησαν δυνάμει τοῦ «σχεδίου Μάρσαλ» καὶ ἄλλο 1 $^1/_2$ δισεκατομμύριον δολλαρίων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μετὰ τὴν διαπίστωσιν αὐτὴν ὁ ΟΗΕ συνέστησεν εἰς τὰς κυβερνήσεις τῆς Γιουγκοσλαβίας, τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ἀλβανίας νὰ σταματήσουν τὰς ἐχθρικὰς ἐνεργείας των κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἡ μὲν Γιουγκοσλαβία συνεμορφώθη· οἱ ἄλλοι ὅμως γείτονες ἐσυνέχισαν τὴν βοήθειάν των πρὸς τοὺς συμμορίτας.

Ἔτσι ὁ ἀνταρτοπόλεμος ἐξηκολούθησε μὲ πυρπολήσεις χωρίων, διαρπαγὰς περιουσιῶν, ἀνατινάξεις ἀστυνομικῶν σταθμῶν καὶ γεφυρῶν καὶ ἐκτελέσεις ἐθνικοφρόνων πολιτῶν. Ἀποκορύφωσιν δὲ τῆς ἐγκληματικῆς δράσεως τοῦ συμμοριτισμοῦ ἀπετέλεσε τὸ παιδομάζωμα : Οἱ συμμορῖται μιμούμενοι τοὺς Τούρκους τῆς Τουρκοκρατίας ἤρχισαν νὰ ἁρπάζουν ἀπὸ τὰς μητρικὰς ἀγκάλας καὶ νὰ μεταφέρουν εἰς τὰς γειτονικὰς χώρας παιδιὰ ἡλικίας 3 - 14 ἐτῶν. Ἐπεδίωξαν διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς πνευματικὴν καὶ ψυχικὴν διαφθορὰν τῶν 26.000 παιδιῶν ποὺ ἀπήγαγον, ὥστε νὰ εἶναι πρόθυμα, ὅταν ἀνδρωθοῦν, νὰ πολεμήσουν κατὰ τῆς πατρίδος των, ὅπως ἄλλοτε οἱ γενίτσαροι.

Ὁ συμμοριτοπόλεμος ἔλαβεν ἀγριωτέρας μορφὰς ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1948, ὁπότε οἱ ἀντάρται ἤρχισαν νὰ ἐπιτίθενται καὶ ἐναντίον μεγάλων πόλεων (Ναούσης, Καρδίτσης κ.ἄ.). Πρὸ τῆς κρισίμου αὐτῆς καταστάσεως ἐσχηματίσθη «Κυβέρνησις ἐθνικῆς ἑνότητος» ἀπὸ τὸ Λαϊκὸν Κόμμα καὶ τοὺς Φιλελευθέρους μὲ πρωθυπουργὸν τὸν Σοφούλην, ἡ ὁποία ἀνέθεσε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ πολέμου ἐναντίον τῶν ἀνταρτῶν εἰς τὸν *Ἀλέξανδρον Παπάγον*. Οὗτος, ἀφοῦ ἐξεκαθάρισε μεθοδικῶς τὴν νότιον Ἑλλάδα, τὴν Θεσσαλίαν καὶ μέγα μέρος τῆς Μακεδονίας, τὸ θέρος τοῦ 1949 ἐνεκλώβισε τὰ ὑπολείμματα τῶν συμμοριτῶν εἰς τὰς κυρίας ἑστίας των τοῦ Καϊμακτσαλάν, τοῦ Βίτσι καὶ τοῦ Γράμμου. Ἐκεῖ, ἔπειτα ἀπὸ σκληρὰς καὶ φονικὰς μάχας, οἱ ἀντάρται συνετρίβησαν καὶ εἰς τὸ τέλος Αὐγούστου ὁ συμμοριτοπόλεμος ἔληξεν[1]. Ἀπὸ τοὺς συμμορίτας πολλοὶ παρεδόθησαν· ἀρκεταὶ ὅμως χιλιάδες ἐζήτησαν καταφύγιον εἰς τὰς χώρας τοῦ «σιδηροῦ παραπετάσματος». Ἔτσι ἔληξεν ὁ συμμοριτοπόλεμος, ὁ ὁποῖος ἐγέννησε νέον διχασμὸν καὶ νέα δεινὰ εἰς τὴν ἐξηντλημένην ἀπὸ τὴν κατοχὴν καὶ τὸ «Δεκεμβριανὸν κίνημα» χώραν μας.

Τὴν ἐπούλωσιν τῶν πληγῶν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τοῦ ἀλληλοσπαρα-

---

1. Μεγάλην δρᾶσιν ἀνέπτυξαν τότε οἱ συνεργάται τοῦ Παπάγου στρατηγοὶ Γρηγορόπουλος, Κιτριλάκης, Τσακαλῶτος, Μανιδάκης, Μπαλοδῆμος, Παπαδόπουλος (Παπποῦς), ναύαρχος Κώνστας, πτέραρχος Κελαϊδῆς κ.ἄ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γμοῦ ἐκλήθησαν κατόπιν ἐκλογῶν καὶ ἀνέλαβον κατὰ σειρὰν αἱ κυβερνήσεις Ε.Π.Ε.Κ. - *Φιλελευθέρων* (Πλαστήρας), *Ἑλληνικοῦ Συναγερμοῦ* (Παπάγος) καὶ *Ἐθνικῆς Ριζοσπαστικῆς Ἑνώσεως* (Καραμανλῆς). Αὐταὶ μὲ ζῆλον ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ τόπου ἐκ τῶν ἐρειπίων καὶ εἰργάσθησαν δραστηρίως διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν καὶ πρόοδον τῆς χώρας εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς.

ΠΡΟΣΑΡΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ. ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΑΓΩΝ

Εἰς τὰ συνέδρια τῆς εἰρήνης παρ' ὅλους τοὺς ἀγῶνας ποὺ ἔκαμαν οἱ διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλλάδος δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐπιτύχουν τὴν προσάρτησιν τῆς βορείου Ἠπείρου, ἡ ὁποία ἔμεινεν εἰς τὴν Ἀλβανίαν στενάζουσα ὑπὸ τὸ κομμουνιστικὸν καθεστὼς τοῦ Ἐμβὲρ Χότζα. Μόνον τὰ μαρτυρικὰ Δωδεκάνησα παρεχωρήθησαν τὸ 1947 διὰ τῆς

Εἰκ. 50. Τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τῆς προσαρτήσεως τῆς Δωδεκανήσου

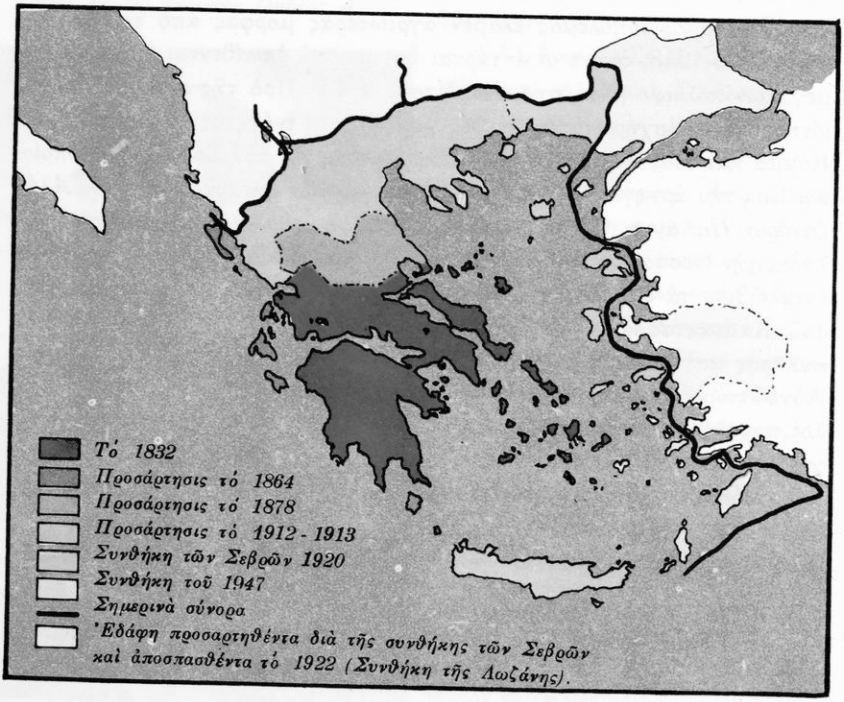

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Συνθήκης τῶν Παρισίων καὶ προσηρτήθησαν εἰς τὴν μητέρα Ἑλλάδα τὴν 7ην Μαρτίου τοῦ 1948.

Ἡ Κύπρος, ἡ ὁποία εἶχεν ἐξεγερθῆ κατὰ τὸ 1931 - 1933 καὶ εἶχε ζητήσει τὴν ἕνωσιν μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἀφῆκε τὰς ἐξεγέρσεις καὶ ἐβοήθησε τὴν Ἀγγλίαν. Εἶχε λάβει ὑποσχέσεις ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν ὅτι μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου θὰ ἐκπληρωθοῦν οἱ πόθοι της. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ἄγγλοι δὲν ἐτήρησαν τὴν ὑπόσχεσίν των, οἱ γενναῖοι Κύπριοι ἐξηγέρθησαν σύσσωμοι τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1955 καὶ ἤρχισαν εἰς τὰ βουνὰ καὶ τὰς πόλεις ἕναν ἄγριον ἀπελευθερωτικὸν πόλεμον μὲ τὴν κραταιὰν Ἀλβιόνα. Τὴν ἡρωικὴν πάλην τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ διηύθυνεν ἡ ὀργάνωσις ΕΟΚΑ μὲ ἀρχηγοὺς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς μεγαλονήσου *Μακάριον*, τὸν στρατηγὸν *Γεώργιον Γρίβαν* καὶ τὸν ἐθνομάρτυρα *Γρηγ. Αὐξεντίου*. Ὁ ἀγὼν εἰς τὴν Κύπρον ὑπῆρξε σκληρός, διότι ἔγινεν ὁλοκληρωτικός: καὶ οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ γυναῖκες συμμετέσχον εἰς αὐτὸν καὶ εἶχον τὴν θερμὴν συμπαράστασιν ὅλης τῆς ἑλληνικῆς ἐθνότητος.

Εἰκ. 51. Αὐξεντίου ὁ ἥρως τῆς Κύπρου

Εἰς τὴν ἐξέγερσιν οἱ Ἄγγλοι ἀπήντησαν διὰ φυλακίσεων, ἐκτοπίσεων καὶ ἀπαγχονισμῶν, εἰς συνδυασμὸν καὶ μὲ διεξαγωγὴν τακτικῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν ὕπαιθρον. Οἱ ἀδάμαστοι ὅμως ἀγωνισταὶ τῆς Κύπρου οὐδόλως ἐκάμφθησαν καὶ κατήγγειλαν τοὺς Ἄγγλους εἰς τὸν ΟΗΕ. Ἡ Ἀγγλία τότε πρὸ τῆς πιέσεως τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήση καὶ διὰ τῆς *Συμφωνίας τῆς Ζυρίχης* (Φεβρουάριος 1959) νὰ ἀναγνωρίση τὴν Κύπρον ὡς ἀνεξάρτητον δημοκρατίαν, ἐξαρτωμένην ὅμως εἰς ζητήματα ἀμύνης καὶ διπλωματικῆς παραστάσεως ἀπὸ τὴν Βρεταννικὴν Κοινοπολιτείαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

53 ΚΡΙΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ. ΑΙ Η.Π.Α. ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΥΝ ΤΗΝ ΗΓΕΣΙΑΝ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ

Ἡ Γερμανία μετὰ τὴν κατάληψίν της ὑπὸ τῶν συμμάχων διεμοιράσθη εἰς δύο ζώνας κατοχῆς. Οἱ Ρῶσοι ἔλαβαν τὴν ἀνατολικήν, ὅπου καὶ ἐπέβαλον κομμουνιστικὸν καθεστώς. Τὸ Βερολῖνον, μολονότι εὑρίσκεται ἐντὸς τῆς ρωσικῆς ζώνης, διεμοιράσθη μεταξὺ τῶν 4 συμμάχων. Ἡ κατάστασις ὅμως αὐτὴ ἐδημιούργησε ἀδιέξοδον εἰς τὰς σχέσεις τῶν «Τεσσάρων».

Τότε ἡ Ρωσία, διὰ νὰ ἀναγκάση τοὺς τρεῖς ἄλλους νὰ ἀποχωρήσουν ἀπὸ τὴν γερμανικὴν πρωτεύουσαν, τὸ 1949 ἀπηγόρευσε τὰς κατὰ ξηρὰν μεταφορᾶς αὐτῶν ἢ τῶν Δυτικογερμανῶν διὰ μέσου τῆς ρωσικῆς ζώνης. Οἱ δυτικοὶ σύμμαχοι, διὰ νὰ μὴ φανοῦν ὅτι ὑποχωροῦν καὶ μειωθῆ τὸ γόητρόν των, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ σώσουν τοὺς κατοίκους τοῦ δυτικοῦ Βερολίνου ἀπὸ τὴν λιμοκτονίαν, ἐνεργοῦντες μὲ θάρρος προέβησαν εἰς τὴν ἵδρυσιν «ἀερογεφύρας» καὶ κατώρθωσαν δι' ἑκατοντάδων ἀεροπλάνων νὰ μεταφέρουν χιλιάδας τόννων τροφίμων καὶ εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης.

Ἐπειδὴ δὲν ἐξευρέθη τρόπος συνεργασίας μεταξὺ ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς Γερμανίας, αἱ 7 περιφέρειαι τοῦ δυτικοῦ τμήματος τῆς χώρας ἀπετέλεσαν τὴν ὁμόσπονδον δημοκρατίαν τῆς Γερμανίας μὲ πρωτεύουσαν τὴν Βόννην καὶ καγκελλάριον τὸν *Ἀντενάουερ*.

Ὑπὸ τὴν θερμουργὸν πνοὴν αὐτοῦ ἡ δυτικὴ Γερμανία ἠδυνήθη νὰ ἀνασυγκροτήση τὴν βιομηχανίαν της καὶ νὰ ἀποκαταστήση τοὺς καταλυθέντας ὑπὸ τῶν ναζιστῶν θεσμούς, ὥστε τὸ 1955 διὰ τῶν συμφωνιῶν τῶν Παρισίων τῆς παρεχωρήθησαν ὅλα τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα καὶ ἔγινε δεκτὴ ὡς τακτικὸν μέλος τοῦ ΝΑΤΟ.

Η ΑΜΕΡΙΚΗ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΙ ΤΗΝ ΗΓΕΣΙΑΝ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ

Μὲ τὴν κρίσιν εἰς τὴν Κίναν καὶ τὴν Ἑλλάδα ἀπεδείχθη ὅτι μόνον αἱ Η.Π.Α. ἀπὸ τὰς Δυνάμεις τοῦ δυτικοῦ Κόσμου εἶχον τὴν ἱκανότητα καὶ τὰ μέσα νὰ ἀναλάβουν ἡγετικὸν ρόλον εἰς τὰ παγκόσμια προβλήματα καὶ νὰ θέσουν φραγμὸν εἰς τὰς ἐπεκτατικὰς διαθέσεις τοῦ κομμουνισμοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ Ρωσία μετὰ τὸν πόλεμον εἶχεν ἀποβῆ ἰσχυρὰ στρατιωτικὴ καὶ βιομηχανικὴ δύναμις καὶ ἦτο δυσκολοπολέμητος ἐζήτησαν τὴν συνεργασίαν καὶ τῶν ἄλλων ἐλευθέρων λαῶν, ὥστε διὰ συλ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λογικῆς δράσεως νὰ ἀντιδράσουν κατὰ τῶν ρωσικῶν σχεδίων καὶ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν εἰρήνην. Διὰ τὴν προσπάθειαν αὐτὴν οἱ Δυτικοὶ ἵδρυσαν τὰ ἑπόμενα συλλογικὰ ὄργανα:

1) Τὸν *Ὀργανισμὸν τοῦ Βορειατλαντικοῦ Συμφώνου* (ΝΑΤΟ). Εἰς αὐτὸν συνεργάζονται μὲ τὰς Η.Π.Α. ἡ Ἀγγλία, Γαλλία, Βέλγιον, Ὁλλανδία καὶ ἄλλαι 11 χῶραι πρὸς κοινὴν ἄμυναν ἐναντίον παντὸς ἐπιτιθεμένου. Ὁ ΝΑΤΟ ἱδρύθη τὸ 1949. Ἡ Ἑλλὰς εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸν τὸ 1950.

2) Τὸν ΣΕΑΤΟ, ὅμοιον ὀργανισμὸν πρὸς ἄμυναν τῆς Ἀσίας. Εἰς αὐτὸν συνεργάζονται αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι, Ἀγγλία, Γαλλία, Αὐστραλία, Νέα Ζηλανδία, Φιλιππίναι, Πακιστὰν κ.λ.

Ἐπίσης αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι προέβησαν εἰς τὴν παροχὴν προγραμματισμένης βοηθείας μὲ τὰς ἑπομένας ἐπισήμους διακηρύξεις:

Πρῶτον μὲ τὸ «Δόγμα Τροῦμαν». Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἐπίσημον διακήρυξιν τοῦ Προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Τροῦμαν (ἄνοιξιν τοῦ 1947) ἐνώπιον τοῦ Κογκρέσσου, ὅτι αἱ Η.Π.Α. θὰ παρεχώρουν προθύμως στρατιωτικὴν βοήθειαν εἰς τὰς ἀπειλουμένας ἀπὸ τὸν κομμουνισμὸν χώρας. Ἡ πρώτη χειρονομία ἔγινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρκίαν, ποὺ ἠπειλοῦντο ἀπὸ τὸν κομμουνισμόν.

Δεύτερον μὲ τὸ «Σχέδιον Μάρσαλ», τὸ ὁποῖον φέρει τὸ ὄνομα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν τῶν Η.Π.Α. Μάρσαλ. Οὗτος τὸ 1947 ἐζήτησεν ἀπὸ 16 φιλικὰ πρὸς τὴν Ἀμερικὴν κράτη νὰ καταρτίσουν πίνακα τῶν ἀναγκῶν των, ὥστε νὰ δυνηθοῦν αἱ Η.Π.Α. νὰ βοηθήσουν τὴν οἰκονομικὴν ἀνόρθωσιν τῶν χωρῶν αὐτῶν. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἡ Ἀμερικὴ ἔχει διαθέσει μέχρι σήμερον πολλὰ δισεκατομμύρια δολλαρίων.

Τὰ ἐπωφελῆ αὐτὰ διὰ τοὺς ἐλευθέρους λαοὺς ὄργανα καὶ σχέδια συνετέλεσαν, ὥστε ἔπειτα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Στάλιν (1953) ἡ Ρωσία ὑπὸ τὸν νέον ἡγέτην της *Κροῦτσεφ* νὰ φανῆ ὑποχωρητικὴ καὶ νὰ δεχθῆ ὡς πρὸς τὰς διεθνεῖς σχέσεις τὴν ἀρχὴν τῆς «συνυπάρξεως», ποὺ σημαίνει ὅτι αἱ δυτικαὶ δημοκρατίαι καὶ τὰ Σοβιὲτ δύνανται νὰ συνυπάρξουν ἄνευ συγκρούσεων. Καὶ εὐτυχῶς διὰ τοὺς λαοὺς αὐτὸ τὸ ἐπεβεβαίωσαν δύο πρόσφατα γεγονότα: ἡ ὑποχώρησις τῶν Ρώσων εἰς τὸ ζήτημα τῆς Κούβας, ποὺ ἐκινδύνευε νὰ προκαλέση διεθνῆ πόλεμον (Φθινόπωρον 1962) καὶ ἡ συμφωνία τῆς Μόσχας περὶ ἀπαγορεύσεως τῶν δοκιμῶν νέων θερμοπυρηνικῶν ὅπλων (θέρος 1963).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αἱ δύο τελευταῖαι ὑποχωρήσεις φανερώνουν ὅτι ἡ Ρωσία ζῆ καὶ αὐτὴ ὑπὸ τὸν ἐφιάλτην τοῦ «κιτρίνου κινδύνου» καὶ δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήση καὶ ἡ Κίνα πυρηνικὰ ὅπλα. Καὶ ὅτι ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ Κίνα δὲν ὑπέγραψε τὴν συμφωνίαν τῆς Μόσχας καὶ ἔλαβε φανερὰ ἐχθρικὴν στάσιν εἰς τὴν πολιτικὴν γραμμὴν τῆς Ρωσίας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΜΗΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 19ου ΚΑΙ 20ου ΑΙΩΝΟΣ

Ἀφοῦ ὡμιλήσαμεν διὰ τοὺς πολέμους καὶ τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τῶν δύο τελευταίων αἰώνων, θὰ εἴπωμεν ὀλίγα καὶ διὰ τὴν οἰκονομικήν, πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν πρόοδον.

Αἱ ἐπιστῆμαι ἔκαμαν μεγάλας προόδους κατὰ τὰ τελευταῖα 150 ἔτη. Ἡ παγκόσμιος ἱστορία, τὰ κοινωνικὰ καὶ φυσικὰ φαινόμενα (δηλ. ἡ ἐξέλιξις τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων) ἀπετέλεσαν τὰ σοβαρώτερα προβλήματα ποὺ ἀπησχόλησαν τοὺς ἐπιστήμονας.

Τὰς παρατηρήσεις ἀπὸ τὰς μελέτας αὐτὰς οἱ εἰδικοὶ τὰς ἐδοκίμασαν εἰς πρακτικὰς ἐφαρμογὰς καὶ ἐπέτυχον ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις μὲ τὰς ὁποίας ἐβελτίωσαν τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων.

54 Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΛΑΩΝ

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΘΕΤΙΚΑΣ ΕΠΙΣΤΗΜΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΕΧΝΙΚΗΝ

Αἱ πρόοδοι εἶναι μεγαλύτεραι εἰς τὰς *θετικὰς ἐπιστήμας*. Τὰ *Μαθηματικά*, ἡ *Φυσική*, ἡ *Βιολογία*, ἡ *Ἰατρική* καὶ ἡ *Χημεία* ἤδη ἀπὸ τοῦ 19ου αἰῶνος ἔχουν φθάσει εἰς τὴν διατύπωσιν βαρυσημάντων θεωριῶν καὶ πορισμάτων. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐξεμεταλλεύθησαν οἱ τεχνικοὶ καὶ οἱ βιομήχανοι, διὰ νὰ εὕρουν νέας δυνάμεις καὶ μηχανάς. Ἤθελον μὲ αὐτὰς νὰ ἀντικαταστήσουν τὰς ἀνθρωπίνας χεῖρας καὶ τὰ μικρὰ ἐργαλεῖα μὲ μηχανάς, διὰ νὰ κάμουν τὴν ἐργασίαν περισσότερον ἐλαφρὰν καὶ ἀποδοτικήν.

ΝΕΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΘΕΣΙΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Πρὶν ἀπὸ 200 ἔτη οἱ ἄνθρωποι διὰ νὰ κατεργασθοῦν τὰς πρώτας ὕλας εἰς τὰ ἐργοστάσια καὶ νὰ κινήσουν τὰ πλοῖα καὶ τὰ ὀχήματά των

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐχρησιμοποίουν τὰς χεῖρας των, τὰ ζῶα, τὸν ἀέρα καὶ τὸ ὕδωρ. Ἐπὶ αἰώνας ἀνεζήτουν μίαν δύναμιν ἰσχυροτέραν, τὴν ὁποίαν κάποτε εὗρον. Ἡ δύναμις δὲ αὐτὴ ἦτο ὁ ἀτμός.

Πρῶτος ὁ Ἄγγλος μηχανικὸς *Οὐὰτ* (Watt) ἐπειραματίσθη ἐπὶ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἀτμοῦ καὶ ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς ἀποτυχίας ἐφεῦρε τὴν *ἀτμομηχανὴν* (1775). Αὐτὴν κατ' ἀρχὰς τὴν μετεχειρίσθησαν εἰς τὰ *ὀρυχεῖα*, ἀργότερον εἰς τὰ *ἐργοστάσια* καὶ τέλος εἰς τὰ *ἀτμόπλοια* καὶ τοὺς *σιδηροδρόμους*.

Τὸν ἀτμὸν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ἤρχισε νὰ τὸν συναγωνίζεται ὁ ἠλεκτρισμός. Τὸν εἶχεν ἀνακαλύψει ὁ Θαλῆς (550 π.Χ.). Σταθμὸν ὅμως πρὸς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ἀπετέλεσεν ἡ ἐφεύρεσις τῆς ἠλεκτρομηχανῆς ἀπὸ τὸν Ἄγγλον *Φαραντὰυ* (1831). Κατόπιν ὁ ἠλεκτρισμὸς ἐχρησιμοποιήθη εὐρύτερον καὶ εἰς αὐτὸν ἐβασίσθησαν αἱ τελευταῖαι ἐκπλήξεις τῆς *ἠλεκτρονικῆς*, ἡ ὁποία ὅλα τὰ ἔχει κάμει αὐτόματα. Ἀρκεῖ νὰ πατήσης ἕνα «κουμπὶ» ἢ νὰ στρέψης κάποιον διακόπτην.

Παραλλήλως πρὸς τὰς δύο αὐτὰς ἐνεργείας ὁ ἄνθρωπος ἐχρησιμοποίησε καὶ τὰς *χημικάς*. Καὶ εἰς τὸν τομέα αὐτὸν αἱ ἐφευρέσεις εἶναι ἀμέτρητοι. Ἀνέμειξεν ἐλαστικὸν κόμμι μὲ θεῖον ὁ Ἀμερικανὸς *Γκούντγιαρ* καὶ ἐπέτυχε νὰ κατασκευάση τὸ *λάστιχον* (1883). Ἔκαυσε πετρέλαιον εἰς κλειστὸν χῶρον ὁ γερμανὸς *Ντάιμλερ* καὶ κατώρθωσε νὰ δημιουργήση κινητήριον δύναμιν καὶ μὲ αὐτὸ ὡς ἀρχὴν κατεσκεύασε τὴν *μηχανὴν ἐσωτερικῆς καύσεως* (1883). Πῶς θὰ ἐκινοῦντο τὰ αὐτοκίνητα, τὰ ἀεροπλάνα καὶ οἱ πύραυλοι χωρὶς τὰς δύο αὐτὰς ἐφευρέσεις; Τὰς ποικίλας ἰδιότητας τῶν οὐσιῶν τὰς ἐκμεταλλεύεται ἡ βιομηχανία καὶ μᾶς δίδει *τροφάς*, *φάρμακα*, *ὀβίδας*, *ἀτομοβόμβας* καὶ *πλαστικὰ εἴδη*. Τέλος μετὰ τὴν διάσπασιν τοῦ ἀτόμου μεταχειρίζεται καὶ τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν διὰ τὴν παραγωγὴν ἠλεκτρισμοῦ.

ΟΙ ΔΙΑΣΗΜΟΤΕΡΟΙ ΕΡΕΥΝΗΤΑΙ ΚΑΙ ΕΦΕΥΡΕΤΑΙ

Κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας ἐνεφανίσθησαν πολυάριθμοι ἐρευνηταὶ καὶ ἐφευρέται, οἱ ὁποῖοι ἀφιέρωσαν ὅλον τὸν βίον των εἰς παρατηρήσεις καὶ πειραματισμούς. Μερικοὶ ἀπὸ αὐτούς, παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν εὐγενῆ ἐπιθυμίαν τῆς ἀνακαλύψεως, δὲν ἐδίστασαν νὰ θυσιάσουν καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν των (ὅπως ὁ Λίβινγκστον, ὁ Ἀμοῦνδσεν κ.ἄ.).

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας των ὀνομάζομεν ἀνακαλύψεις μέν,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅταν αὗται γνωρίζουν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα πράγματα ποὺ ὑπῆρχον, ἀλλὰ δὲν εἶχαν παρατηρηθῆ· ἐφευρέσεις δέ, ὅταν μὲ ἐπιτυχῆ συνδυασμὸν γνωστῶν πραγμάτων κατορθώνουν νὰ κατασκευάσουν νέα.

Ἐπειδὴ εἰς τοὺς μεγάλους αὐτοὺς ἐπιστήμονας ὀφείλομεν τὰ ἀγαθὰ τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ, ἐπιβάλλεται νὰ τοὺς γνωρίσωμεν καὶ νὰ τοὺς τιμήσωμεν ἀναλόγως τῆς ἀξίας των. Ὅλους δὲν δυνάμεθα νὰ τοὺς ἀναφέρωμεν, θὰ ἀπαριθμήσωμεν μόνον τοὺς πλέον μεγαλοφυεῖς.

Μεταξὺ ἐκείνων ποὺ ἀνύψωσεν ὁ παγκόσμιος θαυμασμὸς εἶναι :

1) Εἰς τὸν τομέα τῶν γεωγραφικῶν ἐξερευνήσεων οἱ ἑξῆς: Ὁ Βορειοαμερικανὸς *Πῆρυ*, ὁ ὁποῖος τὸ 1909 ἔπειτα ἀπὸ μυρίους κινδύνους ἔφθασεν εἰς τὸν Βόρειον Πόλον. Ὁ Νορβηγὸς *Ἀμοῦνδσεν*, ὁ ὁποῖος τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1911 ηὐτύχησε νὰ πατήση εἰς τὸν Νότιον Πόλον. Ὁ Ἄγγλος *Χίλαρυ*, ὁ ὁποῖος ἐπὶ κεφαλῆς ὁμάδος ὀρειβατῶν κατέκτησε τὸ 1953 τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τῆς γῆς ἐπὶ τῶν Ἰμαλαΐων (Ἔβερεστ 9000 μέτρα). 2) Εἰς τὸν τομέα τῶν *ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων* σημειώνομεν τοὺς ἑπομένους: Τὸν Ἄγγλον βιολόγον *Δάρβιν*, ποὺ τὸ 1859 διετύπωσε τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως, δηλαδὴ ὅτι τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα ἐξελίσσονται ἀναλόγως τοῦ περιβάλλοντος. Τὸν Αὐστριακὸν βιολόγον *Μένδελ*, ποὺ διετύπωσε τὴν θεωρίαν τῆς κληρονομικότητος. Τὸν Γάλλον *Παστὲρ* καὶ τὸν γερμανὸν *Κώχ*, ποὺ ἀνεκάλυψαν ὅτι ὅλαι αἱ ἀσθένειαι προέρχονται ἀπὸ μικρόβια. Τὸν γερμανὸν *Ραϊντγκεν*, ποὺ εὗρεν τὰς ἀκτῖνας Χ, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς φθάνει εἰς τὰ πλέον ἀφανῆ μέρη τοῦ σώματος καὶ ἀνακαλύπτει τὰς αἰτίας τῶν νόσων. Τὸν Γερμανοεβραῖον *Ἀινστάιν*, ποὺ εἶναι ὁ πατὴρ τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος. Τέλος τὸ ζεῦγος τῶν Γάλλων *Κιουρί*, ποὺ ἀνεκάλυψε τὸ ράδιον.

3) Εἰς τὸν τομέα τῶν *ἐφευρέσεων* ἀναφέρομεν :

1.	Τὸν Ἰταλὸν *Βόλτα*,	ποὺ ἐφεῦρε	τὴν ἠλεκτρικὴν στήλην	(1794)
2.	Τὸν Ἀμερικανὸν *Φοῦλτον*	»	τὸ ἀτμόπλοιον	(1807)
3.	Τὸν Ἄγγλον *Γ. Στέφενσον*	»	τὸν σιδηρόδρομον	(1815)
4.	Τὸν Γάλλον *Νταγκέρ*,	»	τὴν φωτογρ. μηχανὴν	(1839)
5.	Τὸν Ἀμερικανὸν *Μὸρς*	»	τὸν τηλέγραφον	(1844)
6.	Τὸν » *Μπὲλλ*	»	τὸ τηλέφωνον	(1876)
7.	Τὸν » *Ἔδισον*	»	τὸν ἠλεκτρισμὸν	(1879)
8.	Τὸν Ἰταλὸν *Μαρκόνι*	»	τὸν ἀσύρματον	(1897)
9.	Τοὺς Ἀμερικανοὺς *Ράιτ* ποὺ ἐφεῦρον τὸ ἀεροπλάνον			(1903)

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

10. Τὸν Ἄγγλον *Φλέμμιγκ* ποὺ ἐφεῦρε τὴν πενικιλίνην (1940)
11. Τὸν Ἰταλὸν Φέρμι, } » τὴν ἀτομικὴν βόμβαν (1942)
12. Τὸν Ἀμερικανὸν Ὀπενχάιμερ }

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Αἱ ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις συνετέλεσαν εἰς τὴν κατασκευὴν τελειοτέρων μηχανημάτων πρὸς κατεργασίαν τῶν πρώτων ὑλῶν εἰς τὰ ἐργοστάσια· ἐπίσης εἰς τὴν κατασκευὴν μηχανημάτων μεταφορᾶς καὶ ἐπικοινωνίας, μὲ τὰ ὁποῖα αἱ ἀποστάσεις συντομεύονται καὶ οἱ λαοί, ποὺ ἄλλοτε ἦσαν ἀπομονωμένοι, ἀναπτύσσουν ζωηρὰς οἰκονομικὰς καὶ πνευματικὰς σχέσεις.

Εἰς τὴν *θάλασσαν* τὰ *ταξίδια* καὶ αἱ *μεταφοραὶ* δὲν γίνονται πλέον μὲ τὰ ἱστιοφόρα, ἀλλὰ μὲ τεράστια μηχανοκίνητα πλοῖα, ποὺ ὁμοιάζουν πρὸς μεγαλοπόλεις καὶ δὲν ὑπολογίζουν τὰς τρικυμίας καὶ τὰς ἀποστάσεις.

Εἰς τὴν ξηρὰν οἱ *σιδηρόδρομοι* καὶ τὰ *αὐτοκίνητα* ἔχουν ἐξαπλωθῆ παντοῦ καὶ ταξιδεύει κανεὶς ἢ μεταφέρει ἐμπορεύματα μὲ μεγαλυτέραν εὐκολίαν. Πρὸ πάντων ἔχει ἐπιβληθῆ τὸ αὐτοκίνητον, ἐπειδὴ δύναται νὰ κινεῖται εἰς ὅλα τὰ ὁμαλὰ ἐδάφη.

Ὅπως βλέπομεν, οἱ ἄνθρωποι μὲ ὅλα αὐτὰ τὰ μέσα ἐπέτυχον νὰ διατρέχουν τὴν ξηρὰν καὶ τὸ ὑγρὸν στοιχεῖον. Ἔπρεπε νὰ ἀφήσουν εἰς τὰ πτηνὰ τὸν ἀέρα; Ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς ἀποτυχίας οἱ τεχνικοὶ κατώρθωσαν νὰ ἀνυψώσουν εἰς τοὺς *αἰθέρας* ἀεροπλάνα βαρύτερα τοῦ ἀέρος. Κατόπιν τούτου αἱ ἐναέριοι συγκοινωνίαι ἀνεπτύχθησαν ταχύτατα. Μὲ τὴν μεταφορὰν ὄχι μόνον ἐπιβατῶν, ἀλλὰ καὶ *ταχυδρομείου* καὶ *ἐμπορευμάτων* ἡ *ἀεροπορία* ἔγινεν ἀσυναγώνιστον συγκοινωνιακὸν μέσον. Εἰσήχθη καὶ εἰς τὸν πόλεμον καὶ μετέβαλε τὴν τακτικήν του.

Ἀποκορύφωσιν τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀεροπλάνου ἀποτελεῖ ἡ ἐφεύρεσις τῶν *τεχνητῶν δορυφόρων* ἀπὸ τὸν Ρῶσον τεχνικὸν *Σεντώφ*. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1957 οἱ Ρῶσοι ἐξαπέλυσαν ἐπιτυχῶς τὸν πρῶτον δορυφόρον. Ἔπειτα ἀπὸ 4 ἔτη ὁ Ρῶσος ἀστροναύτης *Γκαγκάριν* μὲ ἕνα τέτοιον δορυφόρον ἔκαμε περιστροφὰς γύρω ἀπὸ γῆν καὶ ἐπέστρεψεν εἰς καλὴν κατάστασιν εἰς τὸ ἔδαφος. Τὸ κατόρθωμα τοῦτο ἀπετέλεσε μίαν καλὴν ἀρχὴν διὰ τὴν κατασκευὴν διαστημοπλοίων πρὸς κατάκτησιν ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἄλλων πλανητῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΩΣ ΔΙΕΜΟΡΦΩΘΗΣΑΝ ΤΑ ΜΕΣΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ἡ πρώτη ὀργάνωσις τῶν ταχυδρομικῶν ὑπηρεσιῶν ἤρχισεν ἀπὸ τὸ 1840, ὁπότε ὁ Ἄγγλος Χὶλλ ἐφεῦρε τὸ γραμματόσημον(1). Ἐπειδὴ ἀπὸ τότε καθιερώθη τὰ γραμματόσημα νὰ πληρώνωνται ἀπὸ τὸν ἀποστολέα, τὸ κράτος ἀνέλαβε τὴν ἔκδοσιν αὐτῶν καὶ τὴν μεταβίβασιν τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῶν δεμάτων διὰ τῶν ταχυδρομικῶν ὑπηρεσιῶν. Διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸ ἐξωτερικὸν συνεπήχθη ἀπὸ τοῦ 1875 ἡ *Παγκόσμιος Ταχυδρομικὴ Ἕνωσις* διὰ τῆς συνεργασίας ὅλων τῶν κρατῶν.

Δυσκολία ἐγεννήθη ὡς πρὸς τὴν ἀποστολὴν βιαστικῶν μηνυμάτων, ὅπου τὸ ταχυδρομεῖον δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνταποκριθῇ. Τὸ πρόβλημα ὅμως ἐλύθη διὰ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ *τηλεγράφου* ὑπὸ τοῦ *Μόρς*, τοῦ *ὑποβρυχίου καλωδίου* ὑπὸ τοῦ *Φὴλντ* (1866), τοῦ *τηλεφώνου* καὶ τοῦ *ἀσυρμάτου*. Ἐπειδὴ μὲ αὐτὰ ἐπιτυγχάνομεν τὴν ἄμεσον σύνδεσιν μὲ τὰς μακρυνὰς ἀποστάσεις, τὰ ὠνομάσαμεν τηλεπικοινωνιακὰ μέσα.

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Καὶ ἡ *βιομηχανία* ὠφελήθη ἀπὸ τὰς ἀνακαλύψεις καὶ ἐφευρέσεις τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς χημείας. Διότι, ἐνῶ πρὶν ὁ ἐξευγενισμὸς τῶν πρώτων ὑλῶν ἐγίνετο διὰ τῶν φυσικῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων χειρῶν, τώρα πραγματοποιεῖται διὰ τῶν μηχανῶν καὶ τῶν χημικῶν οὐσιῶν.

Αὐτὸ εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν παραγωγὴν ἀφθόνων καὶ εὐθηνῶν βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν ἀπολαύσεων τοῦ βίου. Ἐπίσης τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν μεταφορικῶν μέσων. Τέλος τὴν μετακίνησιν τῶν γεωργικῶν πληθυσμῶν πρὸς τὰ βιομηχανικὰ κέντρα καὶ τὴν δημιουργίαν τῶν μεγαλοπόλεων, μὲ ἰσχυρὰν μικροαστικὴν καὶ ἐργατικὴν τάξιν.

Ἡ συγκέντρωσις τῶν *ἀγροτῶν* εἰς τὰ ἐργοστάσια ἐπέφερε τὴν ἀραίωσιν τῶν ἐργατῶν τῆς γῆς. Ἐὰν ὅσοι ἔμειναν εἰς τὰ ἀγροκτήματα δὲν ηὔξανον τὴν *γεωργικὴν παραγωγήν*, πῶς θὰ ἐτρέφοντο οἱ ἐργάται τῶν ἐργοστασίων καὶ οἱ ἄλλοι ἀστοί; Ἀσφαλῶς διὰ τῆς καλυτερεύσεως τῶν καλλιεργητικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν μεθόδων. Αἱ μηχαναὶ καὶ αἱ χημικαὶ οὐσίαι καθὼς καὶ τὰ πορίσματα τῆς Φυτολογίας καὶ τῆς Ζωολογίας ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ

1. Εἰς τὴν Χώραν μας εἰσήχθη τὸ 1861.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐπέφερον καταπληκτικὴν βελτίωσιν αὐτῶν. Σήμερον εἰς τὰ μεγάλα ἀγροκτήματα (φάρμας) τὸ ὄργωμα, ἡ συγκομιδὴ καὶ ἡ διατήρησις τῶν καρπῶν γίνεται διὰ μηχανικῶν καὶ χημικῶν μέσων. Τὰ *λιπάσματα*, τὰ *εἰδικὰ φάρμακα*, οἱ *ἐκλεκτοὶ σπόροι* καὶ αἱ *διασταυρώσεις* τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων αὐξάνουν τὴν παραγωγὴν τῆς γῆς καὶ τῶν κτηνῶν.

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Αἱ τελειοποιήσεις τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων καὶ ἡ μεγάλη ἐξέλιξις τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας ἐπέφερον καὶ τοῦ ἐμπορίου τὴν ἀνάπτυξιν: Ἡ ἐξέλιξις τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας παρέχει τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸ ἐμπόριον νὰ φέρη εἰς τὴν ἀγορὰν ἀφθονίαν προϊόντων καὶ πρώτων ὑλῶν. Ἡ τελειοποίησις τῶν συγκοινωνιῶν διευκολύνει τὴν ταχεῖαν, ἀσφαλῆ καὶ μὲ χαμηλὸν κόστος μεταφορὰν τῶν ἐμπορευμάτων εἰς τὰ κέντρα καταναλώσεως.

Διὰ νὰ διευκολυνθῆ ἡ συγκοινωνία καὶ τὸ ἐμπόριον τὰ κράτη κατεσκεύασαν μεγάλα *τεχνικὰ ἔργα*: *ὁδούς, σήραγγας, διώρυγας, γεφύρας, σιδηροδρομικοὺς σταθμούς, λιμένας, ἀποθήκας, ψυκτικὰ μηχανήματα* κ.λ.

Ἔπρεπεν ὅμως νὰ εὑρεθῆ καὶ ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνεται ἡ *συναλλαγὴ εἰς χρῆμα* καὶ νὰ γίνωνται γνωστὰ τὰ γεωργικὰ καὶ βιομηχανικὰ προϊόντα εἰς ἄλλους τόπους. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀνεπτύχθησαν καὶ ἀναδιωργανώθησαν αἱ Τράπεζαι καὶ αἱ Ἐκθέσεις. Αἱ μὲν Τράπεζαι διὰ νὰ παρέχουν χρηματικὰς εὐκολίας, αἱ δὲ ἐκθέσεις (ὅπως ἡ Ἔκθεσις Θεσσαλονίκης) διὰ νὰ διαφημίζουν τὰ προϊόντα.

Ἀποτέλεσμα ὅλων αὐτῶν τῶν ἐπωφελῶν μέσων εἶναι ὅτι κάθε χώρα δύναται νὰ ἐξάγη εὐκόλως τὰ προϊόντα της καὶ νὰ τὰ θέτη εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀγοραστῶν τῶν ἄλλων χωρῶν, οὕτως ὥστε νὰ λαμβάνουν ἀξίαν τὰ προϊόντα εἰς τὰς χώρας, ποὺ τὰ παράγουν, καὶ νὰ γίνωνται εὐθηνὰ εἰς ἐκείνας, ποὺ τὰ ἀγοράζουν.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ

Αἱ μεγάλαι ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις μετέβαλαν σιγὰ - σιγὰ καὶ τὸν τρόπον ζωῆς τοῦ μοχθοῦντος ἀνθρώπου. Τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς γεωργίας ἔγιναν ἀφθονώτερα καὶ τελειότερα. Τὸ ἐμπόριον προώδευσε καὶ μὲ τὰ τελειότερα καὶ ταχύτερα συγκοινωνιακὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μέσα ἐκέντρισε τὴν διεθνῆ συνεργασίαν. Ηὐξήθη τὸ *μεταναστευτικὸν ρεῦμα* πρὸς τὰς νέας χώρας, αἱ εὐρωπαϊκαὶ γνώσεις καὶ γλῶσσαι διεδόθησαν εὐρύτερον καὶ ἐκαλλιεργήθη σύσφιγξις τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν λαῶν.

Κοινωνικὴ καὶ *πολιτικὴ* συνέπεια τῆς οἰκονομικῆς προόδου ὑπῆρξεν ἡ δημιουργία τῆς ἀστικῆς καὶ ἐργατικῆς τάξεως, αἱ ὁποῖαι κατώρθωσαν νὰ λάβουν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν κυβέρνησιν.

55 Η ΠΡΟΟΔΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Παραλλήλως μὲ τὴν πρόοδον τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνικῆς σημειώνεται μεγάλη ἐξέλιξις καὶ εἰς τὴν παιδείαν, τὰ γράμματα καὶ τὰς καλὰς τέχνας.

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑΝ

Ἰδιαιτέρως προώδευσεν ἡ *Παιδεία*. Ἡ ἀνάπτυξίς της δὲν ὀφείλεται μόνον εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς μορφώσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐμφάνισιν μεγάλων ψυχολόγων καὶ παιδαγωγῶν (*Πεσταλότσι, Ἔρβαρτος, Μοντεσσόρι, Ντιούι*). Αὐτοὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι κοινωνιολόγοι καὶ φιλόσοφοι εἰργάσθησαν, διὰ νὰ κάμουν τὴν ἐκπαίδευσιν ἱκανοποιητικὴν ἀπασχόλησιν τῶν νέων καὶ νὰ δώσουν προγράμματα καὶ μεθόδους διδασκαλίας ἀναλόγους μὲ τὰς κλίσεις τῶν μαθητῶν καὶ τὰ διαφέροντα τῆς ἐποχῆς.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνος τὰ ἐκπαιδευτικὰ συστήματα ἔχουν ὁλοκληρωθῆ εἰς ὅλας τὰς προηγμένας χώρας, ὅπου ἔχει γίνει πλέον ἰδανικὸν ὅτι ἡ παιδεία ἔχει τὴν δύναμιν νὰ διαμορφώση τοὺς λαοὺς εἰς ἰσχυρὰ ἔθνη. Διὰ τοῦτο ἡ πολιτεία διὰ τῶν ὀργάνων της ἐπιβλέπει, ὥστε τὰ σχολεῖα νὰ ἐργάζωνται ὅπως ἀπαιτοῦν αἱ σύγχρονοι συνθῆκαι.

Τὰ *ἐκπαιδευτήρια* σήμερον μὲ ὁλοκληρωμένα προγράμματα καὶ ἀρτίως κατηρτισμένους διδασκάλους καὶ μὲ ἄλλα μέσα διδασκαλίας ἕνα ἰδανικὸν ἐπιδιώκουν: Νὰ δώσουν εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ τὸ ἔθνος νέους μὲ εὔρωστα σώματα, ἐπαρκεῖς γνώσεις καὶ φρονήματα ἀνθρωπιστικὰ καὶ ἐθνικά. Τὰ Πανεπιστήμια, τὰ Πολυτεχνεῖα καὶ τὰ Ἰνστιτοῦτα μοχθοῦν νὰ προσφέρουν εἰς τὴν πολιτείαν νέους μὲ πτυχία καὶ ἐφόδια ἱκανότητος εἰς τὰς ἐπιστήμας, τὴν τεχνικὴν καὶ εἰς τὰς γλώσσας.

Τὴν σχολικὴν μόρφωσιν τὴν συμπληρώνουν αἱ *βιβλιοθῆκαι*, τὰ *μουσεῖα*, αἱ *ἐκθέσεις* ἔργων τέχνης, ἡ *Ἐκκλησία*, τὰ *γυμναστήρια*, τὸ *θέατρον*, ὁ *κινηματογράφος*, τὰ *περιοδικὰ* κλπ., ὅπου ὁ νέος ἔχει τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εὐκαιρίαν νὰ ἐπαυξήση τὸν μορφωτικόν, ἠθικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν ἐξοπλισμόν του.

Τέλος ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ *ὀργανισμοί*, οἱ ὁποῖοι ἐπιδιώκουν τὴν μόρφωσιν καὶ τὸν ἐξανθρωπισμὸν εἰς διεθνὲς ἐπίπεδον. Τοιοῦτοι ὀργανισμοὶ εἶναι οἱ ἀκόλουθοι :

1) *Ὁ Διεθνὴς Ἐρυθρὸς Σταυρός*, ποὺ ἱδρύθη τὸ 1864 ἀπὸ τὸν Ἑλβετὸν *Ἐρρῖκον Ντυνάν*, διὰ νὰ ἀνακουφίζη τὸν πόνον τῶν τραυματιῶν πολέμου καὶ τῶν ἀπόρων ἀσθενῶν καὶ γενικῶς νὰ ἐλαφρώνη τὴν δυστυχίαν. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀνθρωπιστοῦ πρὸς ἵδρυσιν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ἐπήγασεν ἀπὸ τὰ ὅσα φρικτὰ εἶδεν ὁ ἴδιος εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης τοῦ Σολφερῖνο (1859).

2) *Τὸ Σῶμα Προσκόπων*, ποὺ ἱδρύθη τὸ 1908 ἀπὸ τὸν Ἄγγλον στρατηγὸν Πάουελ. Ὁ προσκοπισμὸς εἶναι ἀξιοσύστατος, διότι συνηθίζει τὸ παιδὶ εἰς τὴν πειθαρχίαν, τὴν ἀγάπην τοῦ ὑπαίθρου, εἰς τὴν κοινωνικὴν συνεργασίαν καὶ τὴν προσήλωσιν εἰς τὰ ὑψηλότερα ἰδανικὰ τῆς ἀνθρωπότητος (φιλίαν, αὐτοθυσίαν κ.λ.π.).

3) Ἡ *Οὐνέσκο*, ποὺ ἱδρύθη συμφώνως μὲ τὸν καταστατικὸν χάρτην τοῦ ΟΗΕ, διὰ νὰ βοηθήση εἰς τὴν πνευματικὴν συνεργασίαν μεταξὺ τῶν λαῶν διὰ τῆς ἀναπτύξεως μορφωτικῶν σχέσεων ἀπὸ πνευματικοὺς ἀνθρώπους (εἰς τὴν λογοτεχνίαν, θέατρον, καλὰς τέχνας, μουσικήν, εἰς τὴν παιδείαν κ.λπ.).

Εἰς τὰς ἀνωτέρω διεθνεῖς ὀργανώσεις μετέχει λίαν ἐπιτυχῶς καὶ ἡ χώρα μας.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ τὸ α' τοῦ 19ου ἀνεπτύχθησαν ἡ γερμανικὴ φιλοσοφία καὶ λογοτεχνία.

Ἀπὸ τοὺς *Γερμανοὺς φιλοσόφους* ἐκεῖνοι ποὺ ἔδωσαν μεγάλην ὤθησιν εἰς τὸν φιλοσοφικὸν στοχασμὸν εἶναι ὁ *Κάντιος* καὶ ὁ *Ἔγελος*. Ὁ πρῶτος, (1724 - 1804), ποὺ ἔχει ὀνομασθῆ «πατὴρ τῆς κριτικῆς φιλοσοφίας», παραδέχεται ὅτι αἱ ἐξωτερικαὶ ἐμπειρίαι ποὺ παίρνομε ἀπὸ τὴν ζωὴν μᾶς δίδουν τὴν ὕλην, ἐνῶ ὁ νοῦς τὰς μορφὰς τῆς γνώσεως. Σύμφωνα μὲ τὴν θεωρίαν τοῦ *Ἐγέλου* ἐκεῖνο ποὺ ἔχει πραγματικὴν ὑπόστασιν εἰς τὴν ἱστορίαν εἶναι ἡ πνευματικὴ ζωὴ (φιλοσοφία, τέχνη, θρησκεία). Καὶ οἱ δύο αὐτοὶ θεωροῦνται ἀρχηγοὶ τοῦ *ἰδεαλισμοῦ*.

Μεγάλοι λογοτέχναι παγκοσμίου φήμης ἀνεδείχθησαν οἱ Γερμανοὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γκαῖτε, Σίλλερ καὶ Χάινε. Ὁ *Γκαῖτε* (1749 - 1832) ἔγραψε τὸ ἀθάνατον μυθιστόρημα «Βέρθερος» καὶ τὸ ὑπέροχον ποίημα «Φάουστ». Ὁ Σίλλερ, σύγχρονος τοῦ πρώτου, ὑπῆρξε μεγάλος δραματογράφος· ἀριστουργήματά του θεωροῦνται «οἱ Λησταί», καθὼς καὶ ὁ «Γουλιέλμος Τέλλος». Ὁ *Χάινε* διεκρίθη ὡς λυρικὸς ποιητής· ἡ συλλογή του «Βιβλίον τῶν Ἀσμάτων» φημίζεται ὡς κλασσικόν, πολλὰ δὲ ἀπὸ τὰ ποιήματά του ἔχουν μεταφρασθῆ καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικήν.

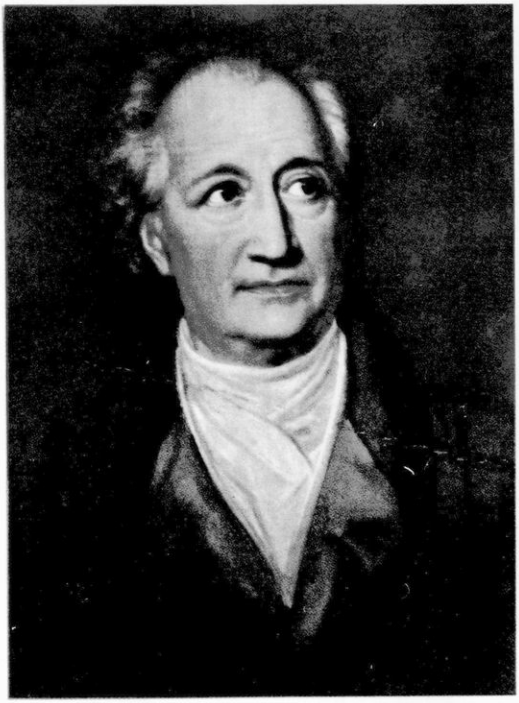

Εἰκ. 52. Ὁ Γκαῖτε

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν οἱ ἐξοχώτεροι ποιηταὶ εἶναι οἱ φιλέλληνες *Βύρων* καὶ *Σέλλεϋ* καὶ μυθιστοριογράφοι ὁ *Ντίκενς*, *Οὐῶλτερ Σκότ*, *Κίπλιγγ* κ.ἄ.

Τὰ διασημότερα ὀνόματα τῆς *γαλλικῆς λογοτεχνίας* εἶναι ὁ *Βίκτωρ Οὔγγὼ* («Οἱ Ἄθλιοι» καὶ «Παναγία τῶν Παρισίων») καὶ ὁ *Ἀλέξ. Δουμᾶς* πατὴρ («Οἱ 3 Σωματοφύλακες»)· ἐπίσης καὶ ὁ *Ἰούλιος Βὲρν* καὶ ὁ *Αἰμ. Ζολᾶ* ἐγοήτευσαν ἀναριθμήτους ἀναγνώστας των.

Ἀπὸ τοὺς *Ρώσους* οἱ πλέον ἀξιανάγνωστοι διηγηματογράφοι ὑπῆρξαν ὁ *Λέων Τολστόι* («Πόλεμος καὶ Εἰρήνη») καὶ ὁ *Ντοστογιέφσκυ* («Ἔγκλημα καὶ τιμωρία») καθὼς ἐπίσης καὶ ὁ *Λέρμοντωφ*, *Γκόρκυ* κ.ἄ.

Εἰς τὴν *Νορβηγίαν* διεκρίθη ὁ *Κνοὺτ Χάμσουν* («Ἡ πεῖνα»).

Ἐκ τῶν *Ἀμερικανῶν* ἀξιόλογοι θεωροῦνται εἰς τὴν ποίησιν ὁ *Ἔντγκαρ Πόε*, ἐνῶ εἰς τὴν διηγηματογραφίαν οἱ *Κοῦπερ* καὶ *Ἴρβιγκ*.

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΝ

Ἀπὸ τοὺς *θεατρικοὺς συγγραφεῖς*, ποὺ τὰ ἔργα των ἐπαίχθησαν εἰς ὅλας τὰς πολιτισμένας χώρας, σημειώνομεν τοὺς ἑξῆς: Τὸν Ἄγγλον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰκ. 53. Ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ.

Μπέρναρ Σόου, τὸν Νορβηγὸν *Ἴψεν*, τοὺς Ρώσους *Τουργκένιεφ*, *Γκόγκολ* καὶ *Τσέχωφ*, τὸν Γάλλον *Ἀλ. Δουμᾶν* υἱὸν («Κυρία μὲ τὰς Καμελίας») καὶ τὸν Γερμανὸν *Χάουπτμαν*..

Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ 20οῦ αἰῶνος τὸ θέατρον ἀρχίζει νὰ παραγκωνίζεται ὑπὸ τοῦ κινηματογράφου. Αἱ ταινίαι, *βωβαὶ* παλαιότερον, *ὁμιλοῦσαι* σήμερον καὶ μὲ μουσικήν, δύνανται νὰ προβληθοῦν παντοῦ καὶ μὲ εὐθηνὸν εἰσιτήριον. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς καὶ ἀκόμη ἐπειδὴ παρουσιάζουν σκηνὰς καὶ δράσεις εἰς πλατυτέραν κλίμακα ἀπὸ τὴν θεατρικὴν σκηνήν, προσελκύουν πολλοὺς θεατάς.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ ὁ κινηματογράφος εὗρε ἀνταγωνιστὴν τὴν *τηλεόρασιν*. Διότι, ὅταν διαθέτη κανεὶς συσκευὴν τηλεοράσεως, παρακολουθεῖ τὸ θέατρον ἀπὸ τὴν οἰκίαν του ἀκούων καὶ βλέπων τοὺς ἠθοποιοὺς εἰς τὴν συσκευήν του.

Η ΠΡΟΟΔΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΟΥΣΙΚΗΝ. ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ποὺ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ἀμερικὴ ἔδιδον τοὺς μεγάλους ἐφευρέτας, ἡ Γερμανία, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἰταλία παρουσιάζουν τοὺς μεγαλυτέρους *μουσικοὺς* τῶν αἰώνων.

Ὁ μέγιστος τῶν γερμανῶν συνθετῶν εἶναι ὁ *Μπετόβεν* (1770 - 1827). Μολονότι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἔχασε τὴν ἀκοήν του, ἐξηκολούθει νὰ συνθέτη. Ὑπάρχει κανεὶς ποὺ νὰ μὴ ἀπήλαυσε τὰς ἀθανάτους «Συμφωνίας» καὶ τὸν «Φιντέλιο» τοῦ Μπετόβεν; Ἄλλος μέγας Γερμανὸς μουσικὸς εἶναι ὁ *Βάγνερ* (1813 - 1883), ποὺ ἔδωσε πνοὴν εἰς τὸ μουσικὸν δρᾶμα. Ἀγαπᾶται πολὺ ἀπὸ τοὺς Γερμανούς, διότι ἐμελοποίησε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς θρύλους τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Ἀριστούρ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γημά του θεωρεῖται «Τὸ δακτυλίδι τῶν Νιμπελοῦγκεν». Ἀπὸ τοὺς Αὐστριακοὺς διεκρίθησαν ὁ *Μότζαρτ* καὶ ὁ *Σοῦμπερτ*. Ἀπὸ τοὺς Πολωνοὺς ὁ *Σοπέν*. Ἡ Ρωσία ἀνέδειξε τὸν *Τσαϊκόφσκυ*. Ἡ Ἰταλία τέλος τοὺς μεγαλυτέρους μουσικοὺς μελοδραμάτων : 1) τὸν *Ροσίνι*, ποὺ συνέθεσε τὴν ὄπεραν «Γουλιέλμος Τέλλος» καὶ τὸν *Βέρντι*, τοῦ ὁποίου τὰ μελοδράματα «Τροβατόρε» καὶ «Ἀΐντα» θεωροῦνται ἀριστουργήματα.

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΛΑΣ ΤΕΧΝΑΣ

Οὔτε ἡ γλυπτικὴ οὔτε ἡ ζωγραφικὴ τῶν δύο τελευταίων αἰώνων ἔφθασαν εἰς τὸ ὕψος εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆλθον κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως.

Ἀπὸ τοὺς *γλύπτας* ὁ Βέλγος *Μενιὲ* προσπαθεῖ νὰ παραστήση εἰς τὰ ἔργα του τὸν ἄνθρωπον τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ μόχθου. Ὁ Γάλλος *Ροντέν*, ποὺ θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους καλλιτέχνας τῆς ἐποχῆς μας, κατεσκεύασε τὸν «Σκεπτόμενον», γλυπτὸν ποὺ διὰ τῆς στάσεως καὶ τῆς ἐκφράσεως φανερώνει τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τοῦ διανοουμένου ἀνθρώπου.

Εἰκ. 54. Ὁ Μπετόβεν

Εἰς τὴν ζωγραφικὴν ὁ Γάλλος *Δελακρουὰ* ἀρέσκεται νὰ παριστάνη ἱστορικὰς σκηνάς· ἐνῶ ὁ συμπατριώτης του *Μιλλιὲ* καὶ ὁ Ἑλβετὸς *Μπέκλιν* προτιμοῦν τοπία καὶ σκηνὰς ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωήν.

Πολὺ μεγαλυτέραν ἀνάπτυξιν ἀπὸ τὰς δύο ἄλλας καλὰς τέχνας εἶχεν ἡ *ἀρχιτεκτονική*. Αὐτὸ ὀφείλεται εἰς δύο κυρίως λόγους : Πρῶτον εἰς τὴν γοργὴν ἐξέλιξιν τῶν κωμοπόλεων εἰς μεγάλας πόλεις, αἱ ὁποῖαι χρειάζονται δημόσια καταστήματα, ρυμοτομίαν, πλατείας, σιδηροδρο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μικούς σταθμούς, θέατρα, κινηματογράφους καὶ ἄλλα εὐπρεπῆ κτίρια. Δεύτερον εἰς τὴν ἐμφάνισιν νέων οἰκοδομησίμων ὑλικῶν μεγάλης ἀντοχῆς, ὅπως ὁ *σίδηρος* καὶ τὸ *τσιμέντο*. Μὲ σιδηροὺς σκελετούς, οἱ ὁποῖοι γεμίζονται ἀπὸ σκυροκονίαμα, οἱ ἀρχιτέκτονες δημιουργοῦν στερεὰς βάσεις ὥστε νὰ δίδουν μεγάλα ὕψη εἰς τὰς κατοικίας. Ἔτσι εἰς μὲν τὰς μεγαλοπόλεις τῆς Εὐρώπης ἐπιβάλλεται ἡ *πολυκατοικία*, εἰς δὲ τὴν Ἀμερικὴν προτιμᾶται ὁ *οὐρανοξύστης*.

Ὡς πρὸς τὸν ρυθμὸν οἱ ἀρχιτέκτονες προσπαθοῦν νὰ συνδυάσουν τὸ τερπὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου: Νὰ προσαρμόζουν δηλ. τοὺς ὄγκους τῶν οἰκοδομῶν πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς, χωρὶς νὰ παραβιάζουν τὴν αἰσθητικήν των ἐμφάνισιν. Ἰδιαιτέρως προσέχουν τὸν φωτισμόν, τὸν ἀερισμὸν καὶ τὰς ἄλλας ἀνέσεις.

56 Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ χώρα μας μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεώς της ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν εὑρίσκετο σχεδὸν εἰς πνευματικὴν καλλιτεχνικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀπομόνωσιν καὶ δὲν ἠδυνήθη νὰ παρακολουθήση τὰς προόδους ποὺ εἶχον ἐπιτελέσει οἱ πολιτισμένοι λαοί.

Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν της ἐξηκολούθησεν ἡ κατάπτωσις. Ἡ Ἐπανάστασις εἶχε δημιουργήσει ἀταξίαν καὶ ἐξαθλίωσιν. Οἱ ἀγροὶ εἶχον μείνει ἔρημοι καὶ ἀκαλλιέργητοι, αἱ περισσότεραι πόλεις καὶ τὰ χωρία ἦσαν κατεστραμμένα. Ἡ βιοτεχνία, τὸ ἐμπόριον, ἡ συγκοινωνία καὶ ἡ Παιδεία ἐχώλαινον. Ἐκεῖνο δὲ ποὺ ἄργησε νὰ ἀποκτήση ἡ Ἑλλὰς ἦτο ἡ χρηστὴ διοίκησις καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν νόμων, διότι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν ἦτο δυνατὸν εὐκόλως νὰ συνηθίση εἰς τὴν τάξιν καὶ τὴν ὑπακοὴν πρὸς τοὺς νόμους.

Ἐν τούτοις διὰ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν προηγμένων λαῶν καὶ τῆς δραστηριότητος τῶν μετεπαναστατικῶν κυβερνήσεων ἡ τάξις ἤρχισε νὰ ἐπιβάλλεται καὶ ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, τῆς διοικήσεως, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς παιδείας ἀναπτύσσονται καὶ προσπαθοῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ, ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Ὅταν ἀπηλευθερώθη ἡ Ἑλλάς, ὁ *πληθυσμός* της μόλις ἔφθανε τὰς 900.000 ψυχὰς καὶ ἡ *ἔκτασίς* της τὰ 50.000 τετρ. χιλιόμ. Ἀργό-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τερον, διὰ τῶν ἀπελευθερωτικῶν πολέμων τῶν τέκνων της, τὸ ἐμβαδόν της ἔφθασε τὰ 130.000 τετρ. χιλιόμετρα καὶ ὁ πληθυσμός της τὰς 8.400.000 ψυχάς. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πληθυσμὸν αὐτὸν 2 $^1/_2$ ἑκατομ. Ἕλληνες *ἔχουν μεταναστεύσει* εἰς ξένας χώρας καὶ ἄνω τοῦ $^1/_2$ ἑκατομ. εἶναι *ἀκόμη ἀλύτρωτοι* ἢ ὑπὸ ξένην ἐξάρτησιν.

Τὸ *πολίτευμα* τῆς χώρας κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952 εἶναι *βασιλευομένη δημοκρατία*. Πραγματικὸς κυβερνήτης εἶναι ὁ *λαός*, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πηγάζουν ὅλαι αἱ ἐξουσίαι. Αὐτὸς ἑκάστην τετραετίαν, διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας, ἐκλέγει καὶ στέλλει εἰς τὸ βουλευτήριον τοὺς 300 ἀντιπροσώπους του. Ἔπειτα ἀπὸ τὰς ἐκλογὰς ὁ βασιλεὺς ἀναθέτει τὴν κυβέρνησιν εἰς τὸ κόμμα ποὺ ἐπλειοψήφησε. Τὰ κόμματα τῆς ἀντιπολιτεύσεως λαμβάνουν μέρος εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς βουλῆς καὶ ἐλέγχουν τὰς πράξεις καὶ τὰ νομοθετήματα τῆς κυβερνήσεως.

Ὁ *πρωθυπουργὸς* μὲ τοὺς 18 ὑπουργούς, τοὺς 52 νομάρχας καὶ τὸν ὑπαλληλικὸν μηχανισμὸν κυβερνοῦν τὸ κράτος ὡς ὑπεύθυνα ὄργανα τῆς πολιτείας καὶ ἐνεργοῦν συμφώνως μὲ τὸν καταστατικὸν χάρτην τῆς βασιλευομένης δημοκρατίας ποὺ λέγεται *Σύνταγμα*. Ὁ *βασιλεὺς* εἶναι κληρονομικὸς καὶ ἐποπτεύει διὰ τὴν ὁμαλὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας συμφώνως μὲ τὰ ἄρθρα τοῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ὁρκίζεται νὰ τὸ τηρῇ καὶ νὰ ἐποπτεύῃ ἂν τὸ τηροῦν καὶ οἱ ἄλλοι.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ. Η ΠΑΙΔΕΙΑ. ΑΙ ΕΝΟΠΛΟΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Μόλις ἤρχισεν ἡ Ἐπανάστασις καὶ ἐξετελέσθη ὁ Πατριάρχης, διεκόπησαν αἱ διοικητικαὶ σχέσεις τῶν ἐκκλησιῶν, ποὺ εὑρίσκοντο εἰς τὴν ἐπικράτειαν τῶν ἐπαναστατῶν, μὲ τὸ Πατριαρχεῖον. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἡ ἀδυναμία τοῦ Πατριαρχείου νὰ ἐκτελῇ τὰ διοικητικά του καθήκοντα εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ κηρυχθῇ ἡ Ἐκκλησία τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος *αὐτοκέφαλος* (1833). Τὸ Πατριαρχεῖον ἀντέδρασεν, ἀλλὰ τὸ 1850 ἐγεγνώρισε τὴν *Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος*, ἡ ὁποία δὲν ἔπαυσε νὰ διατηρῇ πνευματικὰς σχέσεις μετὰ τῆς κεφαλῆς τῆς Ὀρθοδοξίας.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν καὶ 66 ἄλλας μητροπόλεις. Ἀνωτάτη ἀρχὴ αὐτῆς εἶναι ἡ *Ἱερὰ Σύνοδος*, ἀποτελουμένη ἀπὸ 6 συνοδικούς, τῶν ὁποίων προεδρεύει ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν.

Ἡ Παιδεία, ὅπως ἐτονίσαμεν, ἐθεμελιώθη ἀπὸ τὸν Καποδίστριαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ ἐπὶ τοῦ Ὄθωνος ἔλαβε τὴν πλήρη ἀνάπτυξίν της εἰς *Στοιχειώδη, Μέσην* καὶ *Ἀνωτάτην*. Ἡ προσπάθεια διὰ τὴν ἀνάπτυξίν της ἐσυνεχίσθη ἔκτοτε μέχρι σήμερον καὶ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ ὁ ἀναλφαβητισμὸς ἐπολεμήθη καὶ τὸ ὅλον ἐκπαιδευτικόν μας σύστημα ἐβελτιώθη πολύ. Ἀξιοθαύμαστος εἶναι ἰδίως ἡ συνεχὴς αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν καὶ τῶν σχολείων: Εἰς τὴν Δημοτικὴν Ἐκπαίδευσιν ἔχομεν 12.000 σχολεῖα, μὲ 1 ἑκατομμύριον μαθητάς· εἰς τὴν Μέσην 640 γυμνάσια καὶ ἰσάριθμα περίπου λύκεια καὶ οἰκονομικὰ ἢ ναυτικὰ σχολεῖα μὲ σύνολον περίπου 300.000 μαθητάς. Εἰς τὴν Ἀνωτάτην 3 Πανεπιστήμια, 1 Πολυτεχνεῖον καὶ 20 ἄλλαι Ἀνώτεραι Σχολαὶ δέχονται ἐτησίως 20.000 φοιτητάς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὸ $^1/_4$ εἶναι γυναῖκες.

Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι ἡ παιδεία ἔγινεν δικαίωμα τόσον διὰ τοὺς ἄρρενας ὅσον καὶ διὰ τὰς θηλείας. Ἐπίσης καὶ διὰ τοὺς ἀγραμμάτους ἐνηλίκους φροντίζει ἡ πολιτεία διὰ τῆς ἱδρύσεως σχολείων *ἀναλφαβήτων*. Ἀκόμη καὶ διὰ τὰ ἄπορα ἐργαζόμενα παιδιὰ κατεβλήθη μέριμνα πρὸς μόρφωσιν διὰ τῆς ἱδρύσεως *νυκτερινῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ γυμνασίων*.

Ἀπὸ τὸ 1926 ἱδρύθη καὶ λειτουργεῖ καὶ ἡ *Ἀκαδημία Ἀθηνῶν* μὲ σκοπὸν τὴν *καλλιέργειαν καὶ τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπιστημῶν, τῶν καλῶν τεχνῶν* καὶ γενικῶς τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων.

Τὰς ἐνόπλους δυνάμεις τὰς ἔχει ὀργανώσει ἡ πατρίς μας, διὰ νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀκεραιότητά της ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. Τὰς ἀποτελοῦν ὁ *στρατὸς τῆς ξηρᾶς*, τὸ πολεμικὸν *ναυτικὸν* καὶ ἡ πολεμικὴ *ἀεροπορία*. Ὁ στρατός μας εἶναι ἰσχυρὸς καὶ πλήρως ὠργανωμένος, διότι ἔχει ἐφοδιασθῆ μὲ ὅλα τὰ τελευταῖα ὅπλα (τάνκς, πυραύλους, ραντὰρ κλπ.) καὶ ἀσκεῖται τακτικὰ ἀπὸ ἐμπείρους *ἀξιωματικούς*. Κάθε ἑλληνόπουλον, μόλις συμπληρώσῃ τὸ 21ον ἔτος, θεωρεῖ ὑποχρέωσίν του νὰ σπεύσῃ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν στρατιωτικήν του θητείαν προσφέρον τὸν βραχίονά του καὶ τὰς πνευματικὰς δυνάμεις αὐτοῦ εἰς τὴν μεγάλην του μητέρα, τὴν Πατρίδα.

57 ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΒΙΟΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΑΚΑΤΕΡΓΑΣΤΩΝ ΕΙΔΩΝ

Ἡ γεωργία θεωρεῖται ὡς ὁ βασικὸς κλάδος τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας. Αὐτὸ εἶναι φυσικόν, διότι μαζὶ μὲ τὴν *κτηνοτροφίαν* ἀπασχο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λοῦν τὸ 52% τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Ἡ ἐτησία ἀξία τῶν γεωργοκτηνοτροφικῶν προϊόντων ὑπερβαίνει τὰ 20 δισεκατομμύρια δραχμάς.

Τὴν πρόοδον αὐτὴν τὴν ἐπέτυχε τὸ κράτος διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν *ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν κατακτήσεων* εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν (λιπάσματα, μηχαναί, ἐξευγενισμένα ζῶα καὶ *σπόροι, γεωπόνοι, κτηνίατροι, φάρμακα* κλ.). Ἐπίσης διὰ τῶν ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων (*ἀποξηράνσεως λιμνῶν, κατασκευῆς φραγμάτων* εἰς τοὺς ποταμοὺς κλ.).

Τὰ *βασικώτερα γεωργικὰ προϊόντα* εἶναι τὰ *δημητριακὰ* (ἄνω τῶν 3 δισεκατομ. κιλῶν), τόσα ποὺ χρειάζεται ἡ χώρα μας διὰ νὰ ἔχῃ αὐτάρκειαν. Ἄλλα προϊόντα, τῶν ὁποίων κάμνομεν καὶ ἐξαγωγήν, εἶναι ὁ *καπνός*, ὁ *βάμβαξ*, ἡ *ὄρυζα*, τὰ *φροῦτα*, ὁ *οἶνος*, τὸ *ἔλαιον*, ἡ *σταφίς*, τὰ *σῦκα*, αἱ *βρώσιμοι ἐλαῖαι* κλ.

Τὰ *κτήνη τῆς Ἑλλάδος* ὑπερβαίνουν τὰ 10 ἑκατομμύρια ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ 1/2 εἶναι πρόβατα. Ἐπίσης ἀνεπτυγμένη εἶναι ἡ πτηνοτροφία, ἡ μελισσοκομία καὶ ἡ σηροτροφία (καλλιέργεια μεταξοσκώληκος). Εἰς κτηνοτροφικὰ εἴδη δὲν ἔχομεν ἐπάρκειαν, διὰ τοῦτο εἰσάγομεν κατεψυγμένα κρέατα καὶ πουλερικὰ καθὼς καὶ εἴδη γαλακτοκομίας (τυριά, βούτυρα κλ.).

Η ΑΛΙΕΙΑ ΚΑΙ Η ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΑ

Οἱ κάτοικοι τῶν νήσων καὶ τῶν παραθαλλασίων μερῶν καθὼς καὶ τῶν λιμνῶν μοχθοῦν καὶ κινδυνεύουν, διὰ νὰ περισυλλέξουν *τοὺς θησαυροὺς τῶν βυθῶν*. Μεταπολεμικῶς ἡ ἁλιευτικὴ ναυτιλία ἀνασυγκροτηθεῖσα ἐτριπλασιάσθη καὶ ἐκτελεῖται μὲ τρόπον ἐπιστημονικώτερον καὶ τεχνικόν. Ἀλλὰ καὶ τὸ εἰσόδημα αὐτὸ μόνον κατὰ τὸ 70% καλύπτει τὰς ἀνάγκας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, δι' αὐτὸ εἰσάγομεν *ἁλίπαστα καὶ κατεψυγμένα θαλασσινὰ* καὶ ἡ χώρα σπαταλᾶ πολύτιμον συνάλλαγμα.

Ἀπὸ τοὺς ἁλιεῖς πολλοὶ (Σπετσιῶται, Ὑδραῖοι, Δωδεκανήσιοι) ἀσχολοῦνται καὶ μὲ τὴν *σπογγαλιείαν* καὶ διὰ τοῦτο ἔχουν εἰδικὸν στόλον καὶ μηχανήματα. Ἁλιεύουν συνήθως εἰς τὰ παράλια τῆς Β. Ἀφρικῆς, τῆς Κύπρου κ.λ., τοὺς πλέον ἐκλεκτοὺς σπόγγους, οἱ ὁποῖοι εἶναι περιζήτητοι εἰς τὰς ξένας ἀγοράς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΛΛΑ ΕΙΔΗ ΠΡΟΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΝ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΙΝ

Ἡ χώρα μας ἔχει καὶ ἄλλα ἀκόμη εἴδη καὶ πρώτας ὕλας πρὸς ἀξιοποίησιν: *ἰαματικὰ ὕδατα, ὀρυκτά, ἀρχαιότητας, ὡραῖα τοπία* (νήσους, ἀκτάς, κοιλάδας) καὶ ὕδατα τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ ποτίσουν τοὺς ξηροὺς ἀγροὺς καὶ νὰ τοὺς κάμουν γονιμωτέρους· ἐπίσης ὡς *λευκὸς ἄνθραξ* νὰ μᾶς δώσουν ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν. Ἔχει σπήλαια, τὰ ὁποῖα κρύπτουν παλαιοὺς πολιτισμοὺς καὶ ὑπερόχους σταλακτίτας. Ἔχει δάση ποὺ καὶ αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ ἐκμεταλλευώμεθα μὲ προσοχήν. Ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν πηγὴν πλούτου, ποὺ θέλει ὀργάνωσιν διὰ νὰ καταστῇ προσοδοφόρος.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΞΕΥΓΕΝΙΣΜΕΝΩΝ ΕΙΔΩΝ

Ἡ *βιομηχανία - βιοτεχνία* εἶναι, ἔπειτα ἀπὸ τὴν γεωργίαν, ἡ δευτέρα πηγὴ εἰσοδήματος. Ἡ βιομηχανία εἶναι ἐργοστασιακὴ καὶ ἐξευγενίζει τὰς πρώτας ὕλας μὲ μηχανάς.

Οἱ ἀπασχολούμενοι εἰς αὐτὴν ὑπερβαίνουν τὰς 500.000 καὶ τὰ ἐργοστάσια τὰς 3.000. Τὰ τελευταῖα διακρίνονται εἰς *κλωστοϋφαντουργικά, παραγωγῆς λιπασμάτων, τροφῶν, ποτῶν, σιγαρέττων, τσιμέντου, πολεμικῶν εἰδῶν, διυλίσεως καυσίμων, μεταλλουργίας, ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας* καὶ *ναυπηγήσεως* μεγάλων πλοίων.

Τὰ περισσότερα ἐργοστάσια εὑρίσκονται εἰς τὰς Πάτρας, Ἄργος, Σῦρον, Ἀθήνας, Πειραιᾶ, Ἐλευσῖνα, Βόλον, Θεσσαλονίκην, Ἔδεσσαν, Λάρισαν· διὰ τοῦτο καὶ αἱ πόλεις αὐταὶ ἔχουν συγκεντρώσει πληθυσμὸν καὶ μεγαλυτέραν πρόοδον.

Ἡ ἑλληνικὴ βιομηχανία ἀριθμεῖ ἡλικίαν 125 ἐτῶν. Ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ βασιλεὺς Ὄθων τὸ 1839. Κατανοῶν τὴν ἀξίαν της ὁ ἐθνικὸς εὐεργέτης Εὐάγγ. *Ζάππας* προσῆλθεν ὡς χορηγὸς διὰ τὴν ἵδρυσιν εἰδικοῦ ἱδρύματος, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ ἐκτίθενται τὰ ἔργα βιομηχανίας καὶ βιοτεχνίας· ἔτσι ἐκτίσθη τὸ 1859 τὸ *Ζάππειον μέγαρον*.

Ἔκτοτε ἤρχισαν νὰ ἱδρύωνται ἐργοστάσια, τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν τὸν πυρῆνα τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας. Ἡ πρόοδος ὅμως ὑπῆρξε βραδεῖα ἐξ αἰτίας τῆς στενότητος τῶν ὁρίων τῆς χώρας καὶ τῆς ἐλλείψεως εἰδικευμένων τεχνιτῶν καὶ κεφαλαίων. Ἀλλὰ ὅταν τὸ 1881 προσηρτήθη ἡ Θεσσαλία καὶ ὁ Τρικούπης εἰργάσθη διὰ τὴν κατασκευὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λιμένων καὶ σιδηροδρόμων, τότε καὶ ἡ βιομηχανία ἐκινήθη περισσότερον. Τὴν μεγαλυτέραν ἀνάπτυξιν ἔλαβε μετὰ τὴν προσάρτησιν τῶν νέων χωρῶν καὶ κυρίως κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ α' εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ποὺ ἡ χώρα δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσαγάγῃ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ βιομηχανικὰ προϊόντα.

Ἡ βιοτεχνία ἐπεξεργάζεται τὰς πρώτας ὕλας δι' ἁπλῶν ἐργαλείων καὶ στοιχειωδῶν ἐγκαταστάσεων εἰς τὸν οἶκον, διὰ τοῦτο καλεῖται καὶ *οἰκοτεχνία*. Δὲν διαθέτει μηχανάς, ἀλλὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰς χεῖρας τοῦ ἐργάτου. Τὰ ἔργα της μᾶς εἶναι γνωστὰ ὡς λαϊκὴ τέχνη. Ἡ Σκῦρος, τὸ Μέτσοβον, τὰ Ἰωάννινα, ἡ Καλαμάτα ἔχουν τὰ πρωτεῖα.

Τὸ *ἐμπόριον* ἦτο περιωρισμένον κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα. Αὐτὸ ὠφείλετο εἰς τὴν καθυστέρησιν τῆς βιομηχανίας καὶ τὴν ἔλλειψιν συγκοινωνιακῶν μέσων. Ὅταν αὐτὰ προώδευσαν, συνηκολούθησε καὶ τὸ ἐμπόριον, ὥστε τὸ 1960 ἡ χώρα *ἐξήγαγεν* εἴδη ἀξίας 6 δισεκατομμυρίων δραχμῶν καὶ *εἰσήγαγεν* εἴδη ἀξίας 21 δισεκατομμυρίων δραχμῶν. Ἀπὸ τὴν σύγκρισιν τῶν δύο τελευταίων ἀριθμῶν φαίνεται ὅτι ἡ ἀξία τῶν εἰσαγομένων εἶναι μεγαλυτέρα τῶν ἐξαγομένων καὶ ὅτι τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον ἔχει σοβαρὸν *ἔλλειμμα*. Τοῦτο καλύπτεται ἀπὸ τὸν *τουρισμόν*, τὴν *ναυτιλίαν* καὶ τὰ *ἐμβάσματα τῶν μεταναστῶν* ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Πάντως ἐπιβάλλει καθῆκον εἰς τὰς ἑκάστοτε κυβερνήσεις νὰ τὸ μειώσουν καὶ νὰ φθάσουν εἰς τὸ ποθητὸν ἰσοζύγιον.

ΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑΙ, ΤΑ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΑ, ΤΗΛΕΦΩΝΕΙΑ Κ.Λ.

Τὰ πρῶτα ὁδικὰ δίκτυα ἐστρώθησαν ἀπὸ τοὺς στρατιώτας τοῦ Μαιζὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον τὸ 1829. Ἡ προσπάθεια ἐσυνεχίσθη ἐπὶ Ὄθωνος. Ἀλλὰ κυρίως ἐπὶ Γεωργίου τοῦ Α' ὁ Χαρ. Τρικούπης εἰργάσθη διὰ τὴν κατασκευὴν λιμένων, γεφυρῶν, ὁδῶν καὶ σιδηροδρόμων. Πρὸ τοῦ 1880 *σιδηρόδρομοι* [1] εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχαν. Σήμερον ἡ Ἑλλὰς διαθέτει *σιδηροδρομικὰς γραμμὰς* μήκους 2200 χιλιομμέτρων καὶ *αὐτοκινητοδρόμους* ἄνω τῶν 50.000 χιλιομέτρων. Τὰ αὐτοκίνητα ὑπερέβησαν ἤδη τὰς 240.000. Ἐπίσης διαθέτει 19 ἀερολιμένας διὰ τὰς ἀεροπορικὰς συγκοινωνίας.

Περισσοτέραν ἀνάπτυξιν ἔλαβεν κατὰ τοὺς δύο παγκοσμίους πολέμους ἡ *ναυτιλία*. Τόσην ὥστε εἰς τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν ἡ Ἑλλὰς

1. Τὸ 1868 ἄρχισε νὰ λειτουργῇ ὁ πρῶτος ἀτμήλατος σιδηρόδρομος Ἀθηνῶν Πειραιῶς. Πρὶν ἡ πρωτεύουσα ἐπικοινωνοῦσε μὲ τὸ ἐπίνειον δι' ἁμαξῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κατέχει σήμερον τὴν *πέμπτην* θέσιν εἰς τὸν κόσμον μὲ 1800 *φορτηγὰ πλοῖα* χωρητικότητος 17 ἑκατομμυρίων τόννων, τῶν ὁποίων τὰ πληρώματα ὑπερβαίνουν τὰς 50.000. Αὐτοὶ ἀποστέλλουν εἰς τὴν πατρίδα των ἐμβάσματα ἀξίας 100 ἑκατομμυρίων δολλαρίων. Ἐκτὸς τῶν φορτηγῶν ἡ Ἑλλὰς διαθέτει καὶ περὶ τὰ 300 *ἐπιβατηγὰ* πλοῖα, ἐκ τῶν ὁποίων 8 ὑπερωκεάνεια.

Ἡ πρόοδος τῶν μέσων μεταφορᾶς καὶ ταξιδίου συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ *τουρισμοῦ*. Τὸ 1960 ἐπεσκέφθησαν τὴν Ἑλλάδα ἄνω τῶν 400.000 περιηγηταί, ποὺ ἀφῆκαν ἄνω τῶν 50 ἑκατομμυρίων δολλάρια.

Τὸ *ταχυδρομεῖον* ἱδρύθη τὸ 1829 ἀπὸ τὸν Καποδίστριαν. Τριάκοντα ἔτη ἀργότερον ὁ Ὄθων ἵδρυσε τὰς τηλεγραφικὰς ὑπηρεσίας. Τὸ 1895 ὠργανώθησαν αἱ τηλεφωνικαὶ ὑπηρεσίαι τῆς χώρας.

Τὸ κράτος μας ἀποδίδον σημασίαν εἰς τὰς μεταφορὰς καὶ ἐπικοινωνίας ἵδρυσε τὸ 1914 τὸ Ὑπουργεῖον Συγκοινωνίας.

58 ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑΣ ΤΕΧΝΑΣ

Αἱ πολιτικαὶ ἀνωμαλίαι καὶ ἡ στενότης πόρων ζωῆς παρημπόδισε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν κατὰ τὴν πρώτην εἰκοσιπενταετίαν μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν.

Τὸ κράτος ἦτο πτωχὸν καὶ μὲ τὰ ὀλίγα χρήματα ποὺ ἐξοικονομοῦσε διὰ τῆς δανειακῆς πολιτικῆς, μόλις ἐπαρκοῦσαν νὰ πληρώνῃ τοὺς ὑπαλλήλους καὶ νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἀνάγκας. Τὸ Πανεπιστήμιον, ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα καὶ τὰ ἄλλα δημόσια καταστήματα, ποὺ ἱδρύθησαν, ἔγιναν διὰ δωρεῶν τῶν ἐθνικῶν εὐεργετῶν [1], μεταξὺ τῶν ὁποίων πρῶτοι τὰ ἐχρηματοδότουν ἀπὸ τὴν χορηγίαν των οἱ βασιλεῖς Ἀμαλία καὶ Ὄθων. Ἀμφότεροι δὲν ἐκαλλιέργησαν μόνον τὴν «Μεγάλην Ἰδέαν», ἀλλὰ ἐμόχθησαν καὶ διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἵδρυσιν κοινωφελῶν ἱδρυμάτων. Ἡ πενταετία ποὺ ἐπηκολούθησεν ἀπὸ τοῦ τέρματος τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου εἶναι περίοδος μεγάλων ἔργων (ἵδρυσις Ζαππείου, τηλεγραφικῶν ὑπηρεσιῶν, Σιναίας Ἀκαδημίας κλπ.). Ἡ ἰδία προσπάθεια ἐσυνεχίσθη καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων βασιλέων.

1. Πρόκειται διὰ τοὺς ἐθνικοὺς εὐεργέτας τῆς β' περιόδου Γ. Σταύρου, τοὺς Ζάππας, τοὺς Τοσίτσας, τὸν Στουρνάραν, τὸν Συγγρόν, τὸν Ἀβέρωφ, Μπενάκην κλ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἡ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ τῆς χώρας μας μετὰ τὴν ἐπανάστασιν χωρίζεται εἰς δύο περιόδους. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου, ποὺ ἐγράφησαν μέχρι τοῦ 1888 καὶ ἡ δευτέρα ὅσα συνετέθησαν κατόπιν. Εἰς τὴν πρώτην περίοδον ἀνήκουν οἱ ἀπομνημονευματογράφοι, δηλ. συγγραφεῖς ποὺ δὲν ἀντλοῦν τὰ θέματα των ἀπὸ τὴν παράδοσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν, ἀπὸ τὰ μεγάλα γεγονότα, ὅπως τὰ ἔζησαν. Σπουδαιότεροι ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ὁ *Ἰω. Μακρυγιάννης* «Ἀπομνημονεύματα», τοῦ ὁποίου ἡ μαρτυρία εἶναι δόνησις, ποὺ πηγάζει κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὸ 1821 καὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὄθωνος. Ἂν καὶ ἀγράμματος ἔχει πλοῦτον καὶ βάθος στοχασμοῦ. Ἡ γλῶσσα του εἶναι λαϊκή, δωρικῆς λιτότητος. Ὁ *Θεόδ. Κολοκοτρώνης* «Διήγησις συμβάντων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς» διανθίζει τὴν ἀφήγησίν του μὲ μύθους, διαλόγους καὶ παραβολάς. Ὁ *Χριστόφ. Περραιβὸς* μὲ τὸ ἔργον του «Ἱστόρία τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πάργας».

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

Αὕτη παρουσιάζει δύο σχολάς, τὴν Φαναριωτικὴν ἢ λογίαν καὶ τὴν Ἑπτανησιακὴν ἢ Σολωμικήν.

Τῆς πρώτης σχολῆς τὰ πλέον ἀξιοπρόσεκτα προϊόντα εἰς τὴν ποίησιν εἶναι τὰ «Λυρικὰ» τοῦ *Ἀθαν. Χριστοπούλου*, ὁ ὁποῖος εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν τραγουδεῖ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς, καὶ τὰ ποιήματα τοῦ *Ἠλία Ταναλίδη*, ποὺ ἐγράφησαν χάριν τῶν μαθητῶν (ὅπως «ἡ Σκλάβα ἡ Πόλη»). Αὐτὸ εἶναι φυσικόν, διότι καὶ οἱ δύο ποιηταὶ ἐμπνέονται ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ γράφουν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν. Οἱ ἄλλοι Φαναριῶται ποιηταί, ἀδελφοὶ Σοῦτσοι, Ραγκαβῆς, ποὺ ἔγραψαν κατὰ μίμησιν τῶν Γάλλων καὶ εἰς τὴν λογίαν γλῶσσαν, ἀφῆκαν ἔργα ἀσήμαντα.

Τῆς ἰδίας σχολῆς εἰς τὴν πεζογραφίαν πολὺ ἐκτιμᾶται ἡ «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» τοῦ *Κ. Παπαρρηγοπούλου*. Εἰς αὐτὴν ὁ συγγραφεὺς βιογραφεῖ εἰς γλαφυρὰν καθαρεύουσαν τὴν φυλήν μας, προσπαθῶν νὰ συλλάβη τὴν ἑνότητα τοῦ βίου της καθ' ὅλην τὴν τρισχιλιετῆ περίοδον. Ἐπίσης τὸ ἱστορικὸν διήγημα τοῦ *Δ. Βικέλα* «Λουκῆς Λάρας», τὸ ὁποῖον διακρίνεται διὰ τὴν λεπτὴν πλοκὴν καὶ τὴν εὐγένειαν τῶν χαρακτήρων.

Τῆς *Ἑπτανησιακῆς σχολῆς* τὰ ποιήματα ἔχουν λογοτεχνικὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

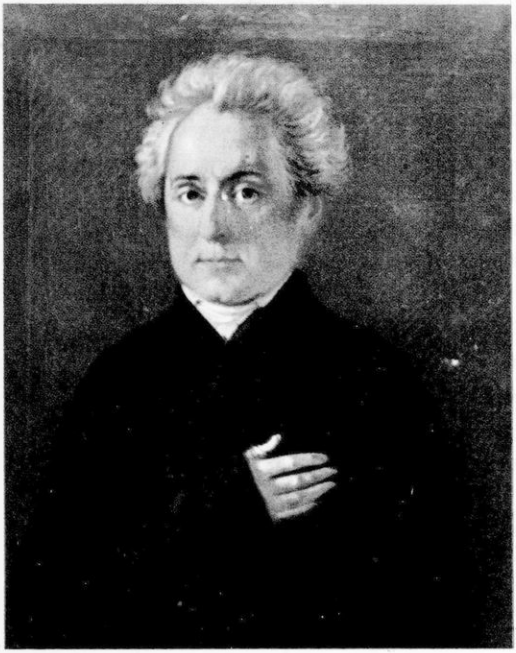

Εἰκ. 55. Ὁ Σολωμὸς

χάριν. Αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι οἱ ἑπτανήσιοι ποιηταί, λόγῳ τῆς ἐπαφῆς των μὲ τὴν Δύσιν, εἶχαν ἀναπτύξει προχωρημένον καλλιτεχνικὸν αἴσθημα.

Ἀπὸ αὐτοὺς πρῶτος καὶ διδάσκαλος ὅλων ἐστάθη ὁ *Διονύσιος Σολωμὸς* (1798 - 1857). Τὰς ἐμπνεύσεις του λαμβάνει ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τοῦ 1821, δι' αὐτὸ θεωρεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος ἐθνικός μας ποιητής. Ὁ πατριωτισμός του ἐκφράζεται ὄχι μὲ ρητορικὴν πολυλογίαν, ἀλλὰ μὲ συντομίαν καὶ εἰλικρίνειαν εἰς ἔξοχα ἐπικολυρικὰ ποιήματα. Τὸ καλύτερόν του ποίημα εἶναι «Οἱ Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι»· ἐμεῖς ὅμως τὸν γνωρίζομεν ἀπὸ τὸν «Ὕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν», ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἐμελοποιήθη τὸ 1864 ἀπὸ τὸν Κερκυραῖον μουσικὸν *Μάντζαρον*, ἀνεγνωρίσθη ἐπισήμως ὡς Ἐθνικὸς Ὕμνος.

Δεύτερος μεγάλος λυρικὸς εἶναι ὁ *Ἀνδρέας Κάλβος*, σύγχρονος τοῦ Σολωμοῦ, ὁ ὁποῖος εἰς τὰς 24 «Ὠδάς» του ἔψαλεν εἰς ἀρχαΐζουσαν γλῶσσαν τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ 1821 καὶ γενικῶς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δόξαν τῶν προγόνων.

Ἀκολουθεῖ ὁ *Ἀρ. Βαλαωρίτης*, ποὺ δὲν ἔγραψε μόνον πατριωτικὰ ἐπικολυρικὰ ποιήματα, ἀλλὰ καὶ ἠγωνίσθη μὲ σθένος διὰ τὴν ἕνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα.

Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ Β' ΠΕΡΙΟΔΟΥ (ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΣΧΟΛΗ)

Μετὰ τὸ 1888, ποὺ ἐδημοσιεύθη τὸ «Ταξίδι» τοῦ *Ψυχάρη* καὶ ἄρχισε νὰ ἐπιβάλλεται ἡ δημοτικὴ γλῶσσα, ἡ παραγωγὴ τῆς νεο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ελληνικῆς λογοτεχνίας εἶναι καὶ ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς ἀνωτέρα καὶ ἔχει κέντρον τὴν πρωτεύουσαν. Εἰς τὴν πρόοδον αὐτὴν συνετέλεσεν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν γλῶσσαν καὶ ἡ στροφὴ ποὺ ἔδωσε πρὸς τὴν μελέτην τῶν λαϊκῶν παραδόσεων ὁ «πατὴρ τῆς ἑλληνικῆς Λαογραφίας» Ν. Πολίτης.

Οἱ κυρώτεροι ἐκπρόσωποι εἰς τὴν πεζογραφίαν ἐκ τῶν παλαιοτέρων εἶναι ὁ *Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης*, ὁ *Ἀνδρ. Καρκαβίτσας* καὶ ὁ *Ἰωάν. Κονδυλάκης*. Καὶ οἱ τρεῖς διέπρεψαν ὡς διηγηματογράφοι. Ὁ τελευταῖος καὶ ὡς χρονογράφος.

Ἐκ τῶν νεωτέρων κορυφαῖοι θεωροῦνται εἰς τὰς ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις ὁ Κ. Οὐράνης καὶ ὁ *Ν. Καζαντζάκης*. Εἰς τὴν διηγηματογραφίαν καὶ τὸ μυθιστόρημα οἱ Στρ. Μυριβήλης, Ἠλ. Βενέζης, Ἄγγ. Τερζάκης, Γ. Θεοτοκᾶς κ. ἄ.

Ἀπὸ τοὺς ποιητὰς τῆς περιόδου αὐτῆς, ποὺ εἶναι πολλοὶ καὶ ἐκλεκτοί, διακρίνονται ὁ ποιητὴς «τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς στάνης» *Κ. Κρυστάλλης* καὶ ὁ βαθυστόχαστος ἐθνικὸς βάρδος *Κωστῆς Παλαμᾶς* («Φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ»).

Ἄλλοι ποιηταὶ σπουδαῖοι εἶναι ὁ Πορφύρας, ὁ Μαβίλης, ὁ Μαλακάσης, ὁ Σικελιανός, ὁ Σκίπης, ὁ Σεφέρης (βραβεῖον Νόμπελ 1964).

Εἰκ. 56. Ὁ Παπαδιαμάντης

ΑΙ ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΛΑΣ ΤΕΧΝΑΣ

Ἡ ἀναβίωσις τῆς τέχνης ἀρχίζει ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἰδιαίτερος χρονικὸς σταθμὸς εἶναι τὸ ἔτος 1837, ὁπότε ἱδρύθησαν τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἡ Σχολὴ «Καλῶν Τεχνῶν», ποὺ συνετέλεσαν εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἀναγέννησιν τῆς Χώρας.

Εἰς τὴν ζωγραφικὴν, ἐκ μὲν τῶν παλαιοτέρων ἀνεδείχθησαν ὁ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

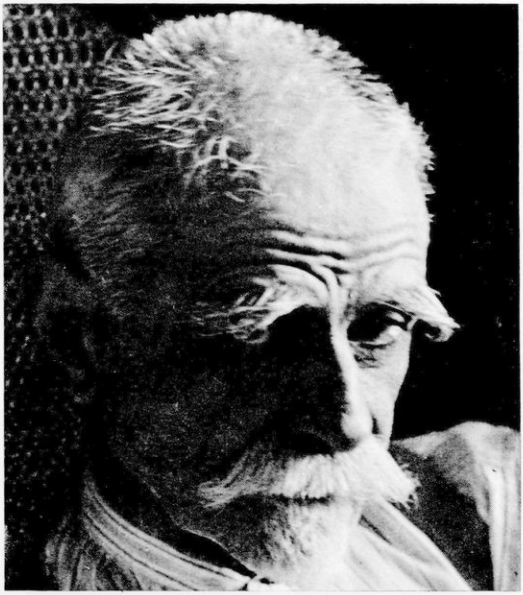

Εἰκ. 57. Ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς

Νικηφ. Λύτρας καὶ ὁ *Ν. Γύζης*, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων ὁ *Παρθένης*, ὁ *Θωμόπουλος*, ὁ Προκοπίου, ὁ Γεωργιάδης κ.ἄ.

Εἰς τὴν γλυπτικὴν ἀναφέρομεν τὸν *Γιαννούλην Χαλεπᾶν* «Κοιμωμένη», τὸν Φιλιππότην «Ξυλοθραύστης», τὸν *Κ. Δημητριάδην* «Δισκοβόλος» καὶ τὸν Λ. Σῶχον «ἄγαλμα Κολοκοτρώνη».

Ἡ *ἀρχιτεκτονικὴ* εἶχε καὶ αὐτὴ μεγάλην ἐπίδοσιν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐκτίσθησαν καλλιμάρμαρα κτίρια. Οἱ ἀρχιτέκτονες, ποὺ ἔκτισαν τὰ πρῶτα ἔργα (Πανεπιτήμιον, Ἀκαδημίαν, Ἰλίου Μέλαθρον), ἦσαν ξένοι καὶ ἐφήρμοσαν ἀρχαίους ἑλληνικοὺς ρυθμούς. Παραλλήλως ὅμως μὲ αὐτοὺς διέπρεψαν καὶ Ἕλληνες (Λυσ. Καυτατζόγλου, Ἀντ. Μεταξᾶς, Ἀ. Ζάχος), οἱ ὁποῖοι ἀρέσκονται εἰς συγκερασμὸν ρυθμῶν βυζαντινῶν καὶ σχεδίων τῆς λαϊκῆς τέχνης.

Ἡ *λαϊκὴ τέχνη*, ὅπως εἴπαμε καὶ προηγουμένως, ὑπῆρξε προϊὸν τοῦ φυσικοῦ διακοσμητικοῦ συναισθήματος τοῦ λαοῦ μας καὶ ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν. Πλὴν ὅμως καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσιν συνεχίζεται καὶ παρουσιάζεται πλέον ἐξευγενισμένη εἰς τὴν *ξυλογλυπτικήν*, ὑφαν-

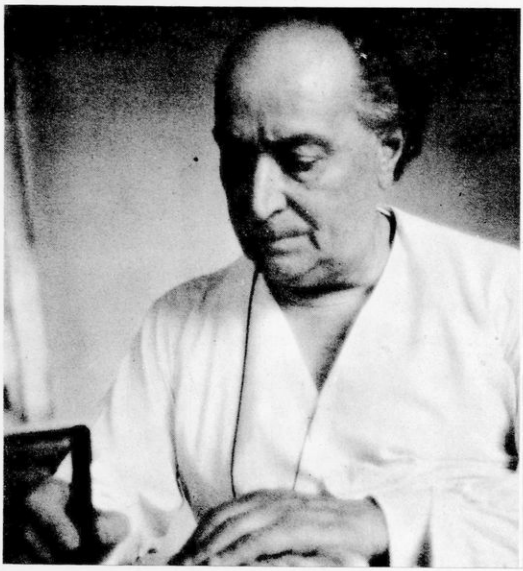

Εἰκ. 58. Ὁ Ἄγγελος Σικελιανὸς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Εἰκ. 59. Ὁ Νικόλαος Γύζης.

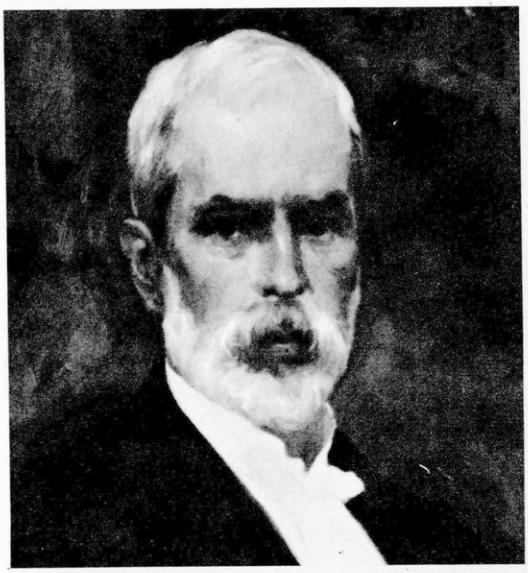

τικήν, κεραμεικήν, χρυσοχοΐαν καὶ *ἀργυροχοΐαν*. Αἱ κυριώτεραι ἑστίαι της εἶναι τὰ Ἰωάννινα, τὸ Μέτσοβον, Καστοριά, Σκῦρος, Ἀράχωβα, Καλαμάτα, τὰ Δωδεκάνησα, ἡ Κρήτη, Μύκονος, τὸ Ἅγιον Ὄρος κ.λ.

59 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Κατὰ τὴν προϊστορικὴν περίοδον ἡ χώρα μας, ποὺ ἀκόμη δὲν ὀνομάζεται Ἑλλάς, ἀνέπτυξεν τὸν ἀξιοθαύμαστον Κρητομυκηναϊκὸν πολιτισμὸν (2500-1200 π.Χ.), ὁ ὁποῖος κατεστράφη περὶ τὸ 1100 π.Χ. ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς.

Μετὰ ἀπὸ τὴν Δωρικὴν εἰσβολήν, ἐπειδὴ ἐπηκολούθησεν ταραχὴ καὶ παρακμὴ εἰς τὴν ἑλληνικὴν χερσόνησον, πολλοὶ ἐκ τῶν κατοίκων της ἠναγκάσθησαν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰ πλοῖα καὶ νὰ ἀναζητήσουν νέαν πατρίδα. Ἔτσι ἐδημιουργήθη ὁ ἑλληνικὸς ἀποικισμός, διὰ τοῦ ὁποίου αἱ τρεῖς ἰσχυρότεραι ἑλληνικαὶ φυλαὶ (Ἴωνες, Αἰολεῖς, Δωριεῖς) ἐγέμισαν τὰ παράλια τῆς δυτικῆς Μ. Ἀσίας, τοῦ Εὐξείνου Ποντου καὶ τῆς Δ. Μεσογείου ἀπὸ ἀποίκους.

Καί, ἐνῶ εἰς τὰς ἀποικίας ἐτίθεντο τὰ θεμέλια τῆς ποιήσεως καὶ

Εἰκ. 60. Ὁ Νικηφόρος Λύτρας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

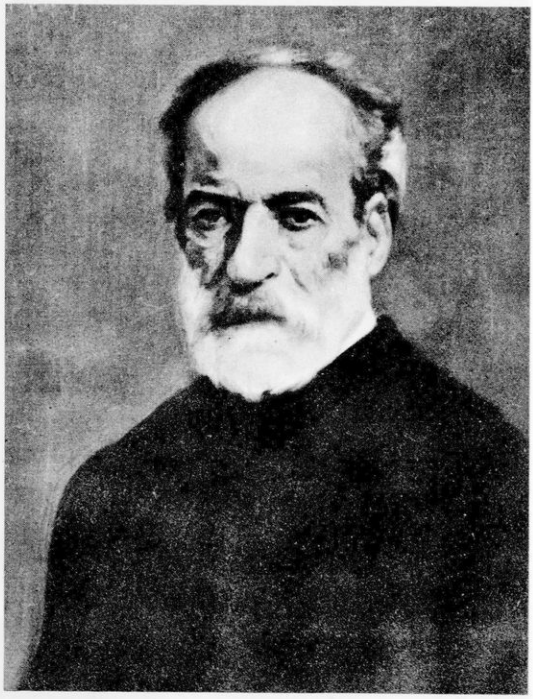

Εἰκ. 61. Ὁ Δημήτριος Φιλιππότης

τῆς ἐπιστήμης, εἰς τὴν μητρόπολιν (ποὺ εἶχεν ἀρχίσει ἤδη νὰ λέγεται Ἑλλὰς) ἐμφανίζονται τὰ πρῶτα ὠργανωμένα κράτη τῆς *Σικυῶνος*, τῆς *Κορίνθου*, τῆς *Σπάρτης* καὶ τῶν *Ἀθηνῶν*. Ἀπὸ αὐτὰ περὶ τὸ 650 π.Χ. πρωτεύοντα ρόλον παίζουν ἡ δωρικὴ Σπάρτη, ποὺ ὠργανώθη εἰς ἰσχυρὸν στρατιωτικὸν κράτος ἀπὸ τὸν νομοθέτην Λυκοῦργον, καὶ αἱ Ἀθῆναι, ποὺ ἀπέβησαν ἡ πόλις τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου.

Τὴν πολιτικὴν διαίρεσιν τῶν προγόνων μας τὴν μετατρέπει εἰς ἐθνικὴν ἑνότητα ὁ *περσικὸς κίνδυνος*. Ἡνωμένοι οἱ Ἕλληνες ἀποκρούουν τὸν ἰσχυρὸν εἰσβολέα (480 π.Χ.). Ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν νίκην, ἐξαπλώνει τὴν ναυτικήν της δύναμιν μέχρι τῆς Αἰγύπτου. Ἐπίσης ἱδρύει ἀθάνατα μνημεῖα καὶ παρουσιάζει τοὺς μεγαλυτέρους ποιητὰς καὶ φιλοσόφους μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δαιμόνιον Περικλῆ (450 π.Χ.).

Ἡ Σπάρτη ὅμως, αἱ Θῆβαι καὶ ὅλη ἡ Πελοποννησιακὴ συμμαχία (κυρίως Δωριεῖς) συνασπίζονται ἐναντίον τῆς ἰσχυρᾶς ἰωνικῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἔτσι ἐκσπᾶ ὁ καταστρεπτικὸς *Πελοποννησιακὸς πόλεμος* (431-404), ποὺ ἐξησθένησε τὰς ἑλληνικὰς δυνάμεις. Ἡ Σπάρτη ἐνίκησεν, ἀλλὰ συνειργάσθη μὲ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν διὰ νὰ κρατήση τὴν ἡγεμονίαν. Ἡ πρᾶξις αὐτὴ κατέστησε τοὺς Σπαρτιάτας μισητοὺς εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὥστε ἐπωφελήθησαν οἱ *Θηβαῖοι* νὰ ἡγεμονεύσουν τῶν Ἑλλήνων.

Ἐπειδὴ ὅμως καὶ οἱ Θηβαῖοι δὲν ἠμπόρεσαν νὰ καταπαύσουν τοὺς ἐμφυλίους πολέμους καὶ νὰ ἑνώσουν τοὺς Ἕλληνας, ἐπωφελήθη ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας *Φίλιππος* καὶ διὰ τοῦ στρατοῦ του ἐπέβαλε τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐθνικὴν ἑνότητα εἰς ὅλα τὰ ἑλληνικὰ κρατίδια. Ἡ ἕνωσις αὐτὴ ἔδωσεν εἰς τὸν υἱόν του *Μέγαν Ἀλέξανδρον* τὰ μέσα καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πολιτικὴν ἑνότητα ὅλου τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ νὰ ἐξαπλώσῃ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν ἕως τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Σαχάραν. Ἔπειτα ἀπὸ τὸν θάνατόν του διεσπάσθη τὸ κράτος του· ὅμως ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἔμεινεν ἀδιάσπαστος καὶ ἐκράτει εἰς ἑνότητα τὸν ἀρχαῖον κόσμον.

Τὸ 146 π.Χ. οἱ Ρωμαῖοι ὑπέταξαν τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ὑποταχθοῦν οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὸν πολιτισμόν της. Ἐπειδὴ δὲν ἦσαν πολὺ προωδευμένοι κατεσκεύασαν ἕνα πολιτισμὸν ἀνάμεικτον ἀπὸ ρωμαϊκὰ καὶ ἑλληνικὰ στοιχεῖα, ποὺ λέγεται ἑλληνορρωμαϊκός. Αὐτὸς ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ ζήσῃ ἐπὶ πολύ, διότι ἦτο εἰδωλολατρικὸς καὶ δὲν εἶχε θεμέλια ἠθικά. Διὰ τοῦτο συντόμως ὁ *Ἑλληνισμὸς* καὶ ὁ *Χριστιανισμὸς* μὲ τὰς ὑγιεῖς ἠθικὰς βάσεις των ἡνώθησαν καὶ ἔφεραν ἐξασθένησιν εἰς τὴν ρωμαιοκρατίαν.

Εἰκ. 62. Ὁ βασιλ. Κων/νος 2ος

Τὸ 330 ὁ *Μέγας Κωνσταντῖνος* τελεῖ τὰ ἐγκαίνια τῆς νέας πρωτευούσης τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ποὺ δὲν θὰ λέγεται πλέον Βυζάντιον ἀλλὰ Κωνσταντινούπολις. Αὐτὸ εἶναι σπουδαῖον διὰ τὸν Ἑλληνισμόν, διότι βοηθούμενος ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸν θὰ λάβῃ εἰς χεῖρας του τὴν ἐξουσίαν διὰ νὰ συνεχίσῃ τὴν πολιτικὴν καὶ πολιτιστικὴν δρᾶσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποὺ τὸ 146 διεκόπη ἀπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κατάκτησιν. Ἔτσι δημιουργεῖται καὶ πάλιν μία ἰσχυρὰ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ποὺ ὀνομάζεται βυζαντινὸν κράτος.

Τὸ βυζαντινὸν κράτος ἔχει διπλῆν σημασίαν. Πρῶτον, διότι ἐστάθη ἐπὶ 1100 ἔτη ὡς κυματοθραύστης εἰς τὰς βαρβαρικὰς ἐπιδρομάς. Δεύτερον, διότι διέσωσε τὴν πνευματι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κληρονομίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καί, ἀφοῦ κατὰ πολύ τὴν ἐπλούτισε, τὴν παρέδωσεν εἰς τοὺς Ἄραβας, τοὺς Δυτικοὺς καὶ σλαβικοὺς λαοὺς καὶ ἔτσι συνετέλεσεν εἰς τὴν Ἀναγέννησιν τῆς μεσαιωνικῆς Εὐρώπης.

Τὸ 1453, μολονότι ἐξησθενημένον ἀπὸ τὴν φθορὰν τοῦ χρόνου, δὲν ἐδίστασε νὰ δεχθῆ τὴν πρόκλησιν τῶν Μωαμεθανῶν ἐπιδρομέων. Ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος μὲ τοὺς ὀλίγους γενναίους του ἀπέκρουσε κάθε συμβιβασμὸν τοῦ Μωάμεθ, ὁ ὁποῖος τότε μόνον ἔγινε κύριος τῆς βασιλευούσης, ἀφοῦ ἐπάτησεν ἐπὶ τῶν πτωμάτων τοῦ ἥρωος αὐτοκράτορος καὶ τῶν ἀξίων ὑπερασπιστῶν της.

Ἔπειτα ἀρχίζει διὰ τὸ ἔθνος μία μακρὰ *περίοδος ἀπανθρώπου δουλείας*. Τὰ μαρτύρια ὅμως δὲν ἐλύγισαν τὴν ἀντίστασιν τῶν Ἑλλήνων. Διότι εἰς τὴν συμφοράν των ὅλοι οἱ Ἕλληνες αἰσθάνθησαν ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸ ἴδιον Γένος καὶ ἀποτελοῦν τὴν ἰδίαν πατρίδα, ποὺ ἀπαιτεῖ τὴν στοργὴν τῶν παιδιῶν της.

Τὸ αἴσθημα αὐτὸ ἐπροχώρησε βαθύτερον καὶ ἔγινε *συνείδησις*. Μὲ αὐτὴν ὁ λαός μας ἔμεινε ψυχικὰ ἀδούλωτος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἀπεφάσισε νὰ ὀργανώση τὰς δυνάμεις του, διὰ νὰ ἐκδιώξη τοὺς σφετεριστάς. Καὶ ἐξηγέρθη ὡς εἷς ἄνθρωπος, ὅταν ἔφθασεν ἡ μεγάλη ἡμέρα τοῦ 1821.

Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν οἱ Ἕλληνες, μόνοι καὶ σχεδὸν ἄοπλοι, ἠγωνίσθησαν ὑπερανθρώπως καί, ἀφοῦ πολλαὶ χιλιάδες κοσμικοὶ καὶ κληρικοὶ ἔπεσαν καὶ πολλαὶ περιφέρειαι καὶ πόλεις ὡλοκαυτώθησαν, ἐκέρδισαν ὅ,τι ἐπὶ τόσα ἔτη ἐποθοῦσαν.

Κατὰ τὰ 125 ἔτη τοῦ ἐλευθέρου βίου του ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπολέμησε σκληρὰ καὶ κατέβαλε μεγάλους μόχθους νὰ μεγαλώση τὰ σύνορά του καὶ διὰ νὰ ἐξέλθη ἀπὸ τὴν ἀγριότητα ποὺ τὸν εἶχε καταδικάσει ὁ βάρβαρος Ἀσιάτης. Πολλὰ ἐπέτυχε· πολλὰ τοῦ λείπουν. Δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀμφιβολία ὅτι καὶ αὐτὰ θὰ τὰ ἐπιτελέση ὅταν εἰς τὴν συνείδησιν ὅλων ριζώση τὸ αἴσθημα τοῦ *καθήκοντος καὶ τῆς εὐθύνης πρὸς τὴν πατρίδα* καὶ ὅταν ὑπάρχη *ἐθνικὴ ἑνότης*. Αἱ διαιρέσεις πάντοτε τὸν ἔβλαψαν. Οἱ Ἕλληνες ὅλοι καὶ ἰδιαιτέρως ἡ μαθητιῶσα νεολαία αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ αἰσθάνεται περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον λαὸν τοῦ κόσμου. Τοὺς τὸ ἐπιβάλλει ἡ Ἱστορία των τῶν 4000 ἐτῶν, ποὺ ἔχει γραφῆ μὲ ἱδρῶτα καὶ αἷμα. Τοὺς τὸ ἐπιβάλλει ἡ ἐκτίμηοις ποὺ ἔχουν δι' αὐτοὺς οἱ ἄλλοι λαοί. Ἂς φροντίσουν νὰ φανοῦν ἄξιοι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

1. **Χανσεατικὸς Σύνδεσμος ἢ Χάνσα:** Ἕνωσις Γερμανῶν ἐμπόρων, ποὺ εἰργάζοντο εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Σκοπὸν εἶχε τὴν ἀμοιβαίαν ὑποστήριξιν τῶν μελῶν. Ἀκόμη ἐσήμαινε καὶ τὴν Ὁμοσπονδίαν τῆς Λυβέκης, Ἀμβούργου-Βρέμης καὶ 90 ἄλλων Νορμανδικῶν πόλεων, ἡ ὁποία διετηρήθη ἀπὸ τὸ 1241-1650 καὶ ἔγινε διὰ τὴν ἀμοιβαίαν προστασίαν τῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων τους.
2. **Σκορβοῦτον :** Εἶδος ἀναιμίας, ποὺ ὀφείλεται εἰς τὴν ἔλλειψιν τῆς βιταμίνης C, ἡ ὁποία εὑρίσκεται εἰς τὰ φυτὰ καὶ τοὺς καρπούς (καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν χυμὸν τοῦ λεμονιοῦ καὶ τοῦ πορτοκαλίου). Οἱ ἐξερευνηταί, ποὺ ἔτρωγον μόνον συντηρημένας τροφάς, πολὺ ἐδοκιμάσθησαν ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν αὐτήν.
3. **Δίαιτα :** συνέλευσις τῶν μεγιστάνων καὶ ἐπισκόπων μιᾶς ἡγεμονίας.
4. **Κιλλίβας:** ἡ συσκευὴ ποὺ βαστάζει τὸν σωλῆνα τοῦ πυροβόλου.
5. **ἁρμάδα :** μέγας πολεμικὸς στόλος (λέξις ἱσπανική).
6. **«Γαληνοτάτη Δημοκρατία»** : τίτλος τῆς Βενετικῆς πολιτείας ποὺ δηλώνει τὴν κραταιὰν ἰσχὺν αὐτῆς.
7. **«Ἱερὸς Σύνδεσμος»:** τὸν συνέπηξεν ὁ πάπας Ἰούλιος Β', μετὰ τῆς Βενετίας, τῶν Ἑλβετῶν, τοῦ βασιλέως τῆς Ἱσπανίας Φερδινάνδου, τοῦ Ἑρρίκου Η' τῆς Ἀγγλίας, διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβίκον τὸν ΙΒ' νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν (1511).
8. **Διομολογήσεις :** οἰκονομικὰ προνόμια ποὺ παρεχωρήθησαν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν τὸ 1536 ἐπὶ Φραγκίσκου Α' εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ ἀργότερα ἐδόθησαν καὶ εἰς ἄλλα κράτη.
9. **Μάγκνα Χάρτα» :** ὁ μέγας χάρτης (τῶν δικαιωμάτων), τὸ Σύνταγμα (λέξις λατινική: Magna Carta).
10. **«Χάμπεας Κόρπους» :** «νὰ ἔχῃς καὶ ἐσὺ (λαὲ) σῶμα», δηλ. δικαιώματα (φράσις λατινική). Τὰ παρέχει ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ λαὸν ἔπειτα ἀπὸ συμφωνίαν, γι' αὐτὸ λέγει «νὰ ἔχῃς».
11. **«Ἁμαξηλάται τῆς θαλάσσης»:** φράσις ποὺ ἐλέχθη διὰ τοὺς Ὁλλανδούς, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς θαλασσοκρατορίας των (1588-1688) διέτρεχον μὲ τὰ πλοῖα των ὅλας τὰς θαλάσσας.
12. **Διακήρυξις τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου:** ἐπίσημος δήλωσις τῆς πολιτείας διὰ τῶν ἀντιπροσώπων της ὅτι θὰ σεβασθῇ ὡρισμένας ἀρχάς, ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν θέσιν τοῦ πολίτου εἰς τὴν φύσιν, τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν πολιτείαν. Ἔχει προταχθῆ εἰς τὸ Σύνταγμα τῶν Η.Π.Α., τῆς Γαλλικῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

13. **Οὐάσιγκτον :** πρωτεύουσα τῶν Η.Π.Α., ὅπου ἑδρεύει ἡ κυβέρνησις. Τῆς ἐδόθη αὐτὸ τὸ ὄνομα πρὸς τιμὴν τοῦ Γεωργίου Οὐάσιγκτον.
14. **Γαλλικὴ Ἀκαδημία :** Συμβούλιον ἀπὸ 40 μέλη, τοὺς «Ἀθανάτους».
15. **Πατριωτικὸν τραγούδι :** ἡ γνωστὴ «Μασσαλιῶτις», ποὺ τὴν συνέθεσεν ὁ λοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ Ρουζὲ ντὲ Λίλλ.
16. **Μαμελοῦκοι :** Τουρκομάνοι ἱππεῖς, ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Κασπίας, ποὺ ἔλαβον τὸ ὄνομα αὐτό, τὸ ὁποῖον σημαίνει «μισθοφόροι», διότι ἠγοράσθησαν ἀπὸ τὸν σουλτᾶνον τῆς Αἰγύπτου, διὰ νὰ τοὺς ἔχῃ ὡς σωματοφύλακας.
17. **Γρὰντ ἀρμέ :** ἡ μεγάλη στρατιὰ τοῦ Ναπολέοντος (λέξις γαλλική).
18. **Κοζάκοι :** Ρῶσοι ἱππεῖς ἀποτελοῦντες ἰδιαίτερον σῶμα πολεμιστῶν.
19. **ἡγεμόνες :** Ἡ Βενετία, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ὁ Πάπας Πίος ὁ Ε', ἡ Ἱσπανία, δι' ἑαυτὴν καὶ διὰ τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, τὸ τάγμα τῶν ἐν Μάλτᾳ Ἰωαννιτῶν καὶ ὁ δοὺξ τῆς Σαβοΐας ἥνωσαν τὰς δυνάμεις των κατὰ τῶν Τούρκων. Οἱ σύμμαχοι οὗτοι ἐναυμάχησαν τοὺς Τούρκους παρὰ τὰς Ἐχινάδας νήσους τὸ 1571. Ἡ ναυμαχία αὕτη καλεῖται ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου, διότι οἱ Βενετοὶ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον ὠνόμαζον κόλπον τῆς Ναυπάκτου.
20. **Φωτοσκίασις :** ζωηρὰ ἐναλλαγὴ φωτεινῶν καὶ σκοτεινῶν χρωματισμῶν (ὅρος τῆς ζωγραφικῆς).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Ι. ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΛΑΩΝ

1436. Ἀνακάλυψις τυπογραφίας
1453. Ἅλωσις τῆς Κων/πόλεως
1488. Ἀνακάλυψις τοῦ θαλασσίου δρόμου πρὸς τὰς Ἰνδίας
1492. Κολόμβος ἀνακαλύπτει Ἀμερικὴν
1517. Μεταρρύθμισις τοῦ Λουθήρου
1519-22. Ὁ Μαγγελάνος περιπλέει τὴν γῆν
1529. Σουλεϊμὰν πολιορκεῖ Βιέννην
1540. Ἵδρυσις τάγματος Ἰησουϊτῶν
1555. Θρησκευτικὴ εἰρήνη Αὐγούστας
1571. Ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου
1598. Διάταγμα τῆς Νάντης
1618. Ἀρχὴ 30ετοῦς πολέμου
1648. Εἰρήνη τῆς Βεστφαλίας
1663-1715. Λουδοβῖκος ὁ ΙΔ'
1683. Β' πολιορκία τῆς Βιέννης ὑπὸ τῶν Τούρκων
1685. Ἀνάκλησις Δ/γματος Νάντης
1713. Ἡ Εἰρήνη τῆς Οὐτρέχτης
1740. Φρειδερῖκος ὁ Μέγας
1774. Εἰρήνη Κιουτσοὺκ Καϊναρτζῆ
1775. Οὐὰτ ἀνακαλύπτει ἀτμομηχανὴν
1776. Ἐπανάστασις Βορειοαμερικανῶν
1783. Ἀνεξαρτησία τῶν Η.Π.Α.
1789. Ἀρχίζει ἡ Γαλλ. Ἐπανάστασις
1792. Ἡ εἰρήνη τοῦ Ἰασίου
1804. Ὁ Ναπολέων αὐτοκράτωρ
1807. Τὸ ἀτμόπλοιον τοῦ Φούλτανος
1812. Ὁ Ναπολέων εἰς Ρωσίαν
1815. Βατερλὼ - Πτῶσις Ναπολέοντος
1823. Τὸ δόγμα Μονρόε
1846. Ἐφεύρεσις τηλεγράφου (Μόρς)
1848. Ἡ Φεβρουαριανὴ Ἐπανάστασις
1853-56. Κριμαϊκὸς πόλεμος
1861. Ἡ Ἕνωσις τῆς Ἰταλίας
1871. Ἡ Ἕνωσις τῆς Γερμανίας
1876. Ὁ Μπὲλ ἐφευρίσκει τὸ τηλέφωνον
1878. Συνέδριον τοῦ Βερολίνου
1879. Ὁ Ἔντισον ἐφευρίσκει τὸν ἠλεκτροφωτισμὸν
1899. Συνέδριον Χάγης
1903. Οἱ Ἀδελφοὶ Ράιτ ἐφευρίσκουν τὸ ἀεροπλάνον - Ὁ Μαρκόνι ἐφευρίσκει τὸν ἀσύρματον
1904. Ρωσοϊαπωνικὸς πόλεμος
1908. Ἐπανάστασις τῶν Νεοτούρκων
1914. Ἀρχὴ τοῦ Α' παγκ. πολέμου
1917. Ἐπανάστασις τῶν Μπολσεβίκων
1918. Τέλος τοῦ Α' παγκ. πολέμου
1919. Ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν
1920. Ἵδρυσις τῆς ΚΤΕ
1933. Ὁ Χίτλερ εἰς τὴν ἐξουσίαν
1938. Τὸ σύμφωνον τοῦ Μονάχου
1939. Ὁ Β' παγκόσμιος πόλεμος
1942. Ἐφεύρεσις τῆς ἀτομοβόμβας
1945. Λῆξις τοῦ Β' παγκ. πολέμου
1947. Τὸ «Δόγμα Τροῦμαν»
1950. Ἵδρυσις τοῦ ΝΑΤΟ
1957. Ὁ πρῶτος τεχνητὸς δορυφόρος
1957. Ὁ Σπούτνικ στρέφεται περὶ τὴν γῆν.

ΙΙ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΜΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

1453. Πτῶσις Κων/πόλεως
1571. Οἱ Τοῦρκοι κυριεύουν τὴν Κύπρον
1669. Οἱ Τοῦρκοι παίρνουν τὴν Κρήτην
1687. Ἀνατίναξις τοῦ Παρθενῶνος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1769. Ἡ Ἐπανάστασις Ὀρλὼφ
1788-92. Ἀγῶνες Λάμπρου Κατσώνη κατὰ τῶν Τούρκων
1790-1803. Ἀγῶνες τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ
1814. Ἵδρυσις Φιλικῆς Ἑταιρείας
1821. Φεβρ. 22, Ἐπανάστ. Μολδαβίας
1821. Μαρτίου 25, Ἐπανάστ. Πελοποννήσου
1821. Σεπτ. 23, Πτῶσις Τριπολιτσᾶς
1822. Ἰαν. 1, Σύνταγμα Ἐπιδαύρου
1822. Φεβρ. 22, ἐξέγερσις Ναούσης
1822. Μαρτ. 30, Καταστροφὴ Χίου
1822. Ἰουλίου 4, Καταστροφὴ τοῦ Πέτα
1822. Ἰουλίου 26, Καταστροφὴ τοῦ Δράμαλη
1824. Ἰουν. 8, Καταστροφὴ τῆς Κάσου
1824. Ἰουν. 20, Καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν
1824. Αὐγ. 20, Ναυμαχία τοῦ Γέροντα
1825. Φεβρ. 12. Ὁ Ἰμπραὴμ ἀποβιβάζεται εἰς Μεθώνην
1826. Ἀπρ. 10. Ἔξοδος Μεσολογγίου
1827. Ἀπρ. Καταστροφὴ τοῦ Φαλήρου
1827. Ὀκτ. Ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου
1828. Ἰαν. Ἄφιξις τοῦ Καποδιστρίου
1829. Σεπτ. 12. Μάχη τῆς Πέτρας (τέλος τῆς Ἐπαναστάσεως)
1833. Ἄφιξις τοῦ βασιλέως Ὄθωνος
1834. Αἱ Ἀθῆναι πρωτεύουσα
1837. Ἵδρυσις Πανεπιστημίου
1843. Ἐπανάστασις τῆς 3ης Σ/βρίου
1864. Ἡ Ἕνωσις τῆς Ἑπτανήσου Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864
1866. Νοεμβ. 8. Τὸ Ἀρκάδι
1881. Προσάρτησις τῆς Θεσσαλίας
1897. Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος
1909. Ἡ ἐπανάστασις εἰς τὸ Γουδὶ
1912. Ὀκτ. 5. Α' Βαλκ. Πόλεμος
1913. Ἑλληνοβουλγαρικὸς πόλεμος
1913. Ἡ Συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου
1916. Παραίτησις βασιλέως Κων/τίνου
1917. Ἀλέξανδρος Α' βασιλεὺς
1920. Θάνατος Ἀλεξάνδρου. Ἐπάνοδος βασιλέως Κων/νου
1922. Μικρασιατικὴ καταστροφὴ
1923. Ἡ συνθήκη τῆς Λωζάνης
1924. Μαρτ. 24. Κήρυξις Δημοκρατίας
1935. Ἐπαναφορὰ τῆς βασιλείας
1936-41. Δικτατορία Μεταξᾶ
1940. Ὀκτ. 28. Ἐπίθεσις Ἰταλίας
1941. Ἀπρ. 6 Ἐπίθεσις Γερμανίας
1944. Ὀκτ. 12. Αἱ Ἀθῆναι ἐλεύθεραι
1944. Δεκ. 3. «Δεκεμβριανὸν κίνημα»
1945. Φεβρ. 12. Συμφωνία τῆς Βάρκιζας
1946. Μάρτιος. Ὁ γ' συμμοριτοπόλεμος
1947. Θάνατος τοῦ βασιλέως Γεωργίου
1948. Προσάρτησις τῆς Δωδεκανήσου
1949. Λῆξις τοῦ γ' συμμοριτοπολέμου
1955. Ἔναρξις τοῦ Κυπριακοῦ ἀγῶνος
1959. Ἡ Κύπρος ἐλευθέρα

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

	Σελ.
1. Ὁ Ἔρασμος	13
2. Ὁ Δάντης	14
3. Ὁ Σαίξπηρ	15
4. Ὁ Κολόμβος	18
5. Χάρτης τῶν ἀνακαλύψεων	20
6. Ὁ Αἴρων τὸν Σταυρόν Του	24
7. Ὁ Ἰησοῦς στὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν	25
8. Ὁ Γαλιλαῖος	26
9. Ὁ Γεώργιος Οὐάσιγκτων	49
10. Ὁ Ναπολέων 1ος	57
11. Ὁ Ρήγας	92
12. Ὁ Ἀδαράντιος Κοραῆς	93
13. Ὁ Λάμπρος Κατσώνης	95
14. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης	98
15. Ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος	105
16. Χάρτης τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Πελοπόννησον	107

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σελ.

17. Ὁ Κολοκοτρώνης 108
18. Ἡ Μπουμπουλίνα 109
19. Ὁ Κυπριανὸς (ἀπαγχονισθεὶς ἐν Κύπρῳ τὸ 1821) 110
20. Ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος Πέμπτος 111
21. Ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης 112
22. Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος 113
23. Χάρτης τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Στερεὰν 114
24. Ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης 119
25. Ἡ πόλις τοῦ Μεσολογγίου κατὰ τὸν ἀγῶνα (χάρτης) 121
26. Ὁ Μάρκος Μπότσαρης 127
27. Ὁ Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης 128
28. Ὁ Μπάιρον 133
29. Ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης 138
30. Ὁ Παπαφλέσσας 141
31. Ἀπὸ τὴν ἄμυνα τοῦ Μεσολογγίου 143
32. Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης 150
33. Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας 156
34. Ὁ βασιλεὺς Ὄθων 182
35. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος 1ος 185
36. Τὸ Ἀρκάδι 186
37. Ὅρια τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ 1881 189
38. Ὁ Χαρ. Τρικούπης 190
39. Ὁ Παῦλος Μελᾶς 193
40. Ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος 197

Σελ.

41. Ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος 1ος 199
42. Χάρτης τῶν Βαλκανικῶν πολέμων 201
43. Ὁ πολιτικὸς χάρτης τῆς Βαλκανικῆς μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου 203
44. Ὁ Χρυσόστομος Σμύρνης 232
45. Ὁ βασιλεὺς Γεώργιος 2ος 233
46. Ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς μὲ τὸν βασιλέα Γεώργιον 2ον 237
47. Αἱ γυναῖκες τῆς Πίνδου 248
48. Παιδιὰ τῆς κατοχῆς σκελετωμένα 262
49. Ὁ βασιλεὺς Παῦλος 1ος 268
50. Τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τῆς προσαρτήσεως τῆς Δωδεκανήσου (Χάρτης) 270
51. Αὐξεντίου ὁ ἥρως τῆς Κύπρου 271
52. Ὁ Γκαῖτε 283
53. Ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ 284
54. Ὁ Μπετόβεν 285
55. Ὁ Σολωμὸς 294
56. Ὁ Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης 295
57. Ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς 296
58. Ὁ Ἄγγ. Σικελιανὸς 296
58. Ὁ Γκύζης 297
60. Ὁ Λύτρας 297
61. Ὁ Φιλιππότης 298
62. Ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος 2ος 299

Αἱ εἰκόνες ὑπ' ἀριθ. 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 32 33, 38, 44 καὶ 55 ἐλήφθησαν ἐκ τῶν πρωτοτύπων τῶν εὑρισκομένων εἰς τὸ Ἱστορικὸν Μουσεῖον τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 5 - 6

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ : ΟΙ ΝΕΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΤΜΗΜΑ Ι: Ο 15ος ΚΑΙ 16ος ΑΙΩΝ

1. Ἡ πολιτική, οἰκονομική καὶ κοινωνική κατάστασις ..... 8 - 12
2. Ἡ ἀνθρωπιστική κίνησις εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης ..... 12 - 16
3. Αἱ μεγάλαι ἐξερευνήσεις καὶ ἀνακαλύψεις. 16 - 22
4. Ἡ Ἀναγέννησις ..... 22 - 26
5. Ἡ θρησκευτική μεταρρύθμισις ..... 26 - 29
6. Τὰ ἐθνικὰ κράτη τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα. 30 - 33
7. Ὁ χαρακτὴρ τῶν πολέμων τοῦ 16ου αἰῶνος. Ἡ ἀρχὴ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας..... 33 - 36

ΤΜΗΜΑ ΙΙ : Ο 17ος ΚΑΙ 18ος ΑΙΩΝ

8. Ὁ τριακονταετὴς πόλεμος. Εἰρήνη τῆς Βεστφαλίας ..... 37 - 40
9. Ἡ ἀπολυταρχία εἰς τὴν Γαλλία μέχρι τὸ 1789..... 40 - 42
10. Ἡ πολιτική ἐξέλιξις εἰς Ἀγγλίαν. Κοινοβουλευτισμός ..... 42 - 44
11. Ἐπισκόπισις τῆς ἱστορίας τῆς Κεντρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Εὐρώπης μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος ..... 44 - 47
12. Τὰ ἀποικιακὰ κράτη. Ἡ ἀνεξαρτησία τῶν Η.Π.Α. ..... 47 - 50
13. Πνευματική καὶ καλλιτεχνική ἀνάπτυξις τοῦ 17ου αἰῶνος..... 50 - 53
14. Τὸ κίνημα τοῦ Διαφωτισμοῦ. Ἡ Γαλλική Ἐπανάστασις..... 53 - 59
15. Ἡ ἐποχὴ τοῦ Ναπολέοντος. Τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης. Ἡ Ἱερὰ Συμμαχία..... 59 - 63

ΤΜΗΜΑ ΙΙΙ : Η ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

16. Ἡ σημασία τῆς ἁλώσεως τῆς Κων/πόλεως 65 - 66
17. Αἱ τουρκικαὶ κατακτήσεις μέχρι τοῦ 1606 66 - 69

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σελ.

18. Ὁ Ἑλληνισμὸς μέχρι τοῦ 17ου αἰῶνος .. 69 - 76
α') Ἄμεσοι συνέπειαι τῆς κατακτήσεως.. 69 - 70
β') Παράγοντες διατηρήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ..... 70 - 71
γ') Οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ κατάστασις 72 - 74
δ') Στρατιωτικὴ ὀργάνωσις ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ ..... 74 - 76
19. Ἡ Τουρκία κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα 76 - 79
20. Ὁ Ἑλληνισμὸς κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα ..... 79 - 99
α') Οἰκονομικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάπτυξις 80 - 87
β') Κοινωνικὴ συγκρότησις - Ἰδιωτικὴ ζωὴ 87 - 88
γ') Ἡ ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεως. Ἑλληνικὸς διαφωτισμὸς ..... 88 - 93
δ') Αἱ ἐπαναστατικαὶ ἐνέργειαι τοῦ ὑποδούλου Γένους ..... 93 - 98
ε') Αἱ Ἑταιρεῖαι καὶ κυρίως ἡ Φιλική.... 98 - 99

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ : ΟΙ ΝΕΩΤΕΡΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΤΜΗΜΑ Ι : Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

21. Τὸ Εὐρωπαϊκὸν κλῖμα. Αἱ δυνατότητες τῶν Ἑλλήνων. Ἡ κατάστασις τῆς Τουρκίας .. 101 - 104
22. Ἡ ἀρχὴ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ τὰ κυριώτερα γεγονότα μέχρι τοῦ 1824 ..... 104 - 127
23. Ἡ πολιτικὴ κατάστασις καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν Ἑλλήνων. Οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ αἱ συνέπειαί των ..... 127 - 130
24. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις καὶ ἡ Διεθνὴς πολιτικὴ μέχρι τὸ 1824..... 130 - 134
25. Τὰ πολεμικὰ γεγονότα μέχρι τοῦ τέλους τῆς Ἐπαναστάσεως ..... 134 - 155
26. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Καποδιστρίου ..... 155 - 159
27. Ἡ Διεθνὴς Πολιτικὴ ἀπὸ τὸ 1824 καὶ αἱ συνθῆκαι διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ..... 159 - 161

ΤΜΗΜΑ ΙΙ : ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΛΑΩΝ (ΑΠΟ ΤΟ 1815 - 1912)

28. Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία ..... 163 - 166
29. Ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἰταλία ..... 166 - 168

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σελ.
30. Ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ρωσία ..... 169 - 172
31. Ἡ κατάστασις εἰς τὰ μικρότερα κράτη τῆς Εὐρώπης ..... 172 - 173
32. Ἀποικιακὴ ἐπέκτασις. Ἀνταγωνισμὸς τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ..... 173 - 176
33. Αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι παγκόσμιος Δύναμις.. 176 - 178
34. Ἔνοπλος Εἰρήνη. Συμμαχίαι. Φιλειρηνικὴ κίνησις ..... 178 - 180

ΤΜΗΜΑ III: Η ΕΛΛΑΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ

35. Ὄθων ὁ πρῶτος βασιλεὺς ..... 181 - 184
36. Ἡ περίοδος τοῦ Γεωργίου Α' ..... 184 -

Α' ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ: ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

ΤΜΗΜΑ I: Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

37. Αἴτια, ἀφορμαὶ καὶ ἐξάπλωσις τοῦ πολέμου 206 - 208
38. Τὰ γεγονότα τῶν τριῶν πρώτων ἐτῶν.... 208 - 214
39. Ὁ πόλεμος κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη.... 214 - 218
40. Αἱ συνθῆκαι εἰρήνης. Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν ..... 218 - 220

ΤΜΗΜΑ II: Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

41. Τὰ νέα κράτη τῆς Εὐρώπης καὶ αἱ Μεγ. Δυνάμεις ..... 221 - 228
42. Τὰ Βαλκανικὰ κράτη. Ἡ Ἑλλὰς καὶ τὰ προβλήματά της ..... 228 - 237
43. Ἡ Εὐρώπη εἰς τὰς παραμονὰς νέου Πολέμου 237 - 240

ΤΜΗΜΑ III: Ο Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

44. Αἴτια — ἔκτασις καὶ αἱ πρῶται φάσεις τοῦ πολέμου ..... 240 - 245
45. Ἡ Ἰταλικὴ ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος 245 - 250
46. Εἰσβολὴ τῶν Γερμανῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα.. 250 - 253
47. Ὁ πόλεμος εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Μέσην Ἀνατολὴν ..... 253 - 255
48. Εἰσβολὴ πρὸς Ἀνατολάς, ὁ πόλεμος εἰς τὸν Εἰρηνικόν ..... 255 - 257

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σελ.

49. Τὰ ἐλεύθερα ἔθνη συνεργάζονται καὶ συμπολεμοῦν ..... 257 - 261
50. Ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὴν Κατοχὴν καὶ τὴν Ἀπελευθέρωσιν ..... 261 - 265

ΤΜΗΜΑ IV: Ο ΚΟΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

51. Ἡ ἔντασις εἰς τὰς σχέσεις τῶν Συμμάχων 265 - 267
52. Ἡ κρίσις εἰς τὴν Ἑλλάδα ..... 267 - 272
53. Κρίσις εἰς τὴν Γερμανία—Αἱ Η.Π.Α. ἀναλαμβάνουν τὴν ἡγεσίαν τοῦ Δυτικοῦ κόσμου 272 - 275

ΤΜΗΜΑ V: Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 19ου ΚΑΙ 20οῦ ΑΙΩΝΟΣ

54. Ὁ πολιτισμὸς τῶν ξένων λαῶν..... 275 - 281
55. Πρόοδος τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν.. 281 - 286
56. Ὁ Πολιτισμὸς τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος (Ὀργάνωσις τοῦ Κράτους) ..... 286 - 288
57. Αἱ πρόοδοι εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον..... 288 - 292
58. Αἱ πρόοδοι εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας 292 - 297
59. Ἐπισκόπησις τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας..... 297 - 300

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ 302

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ 304

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ 306

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐξώφυλλον : ΛΟΥΙΖΑΣ ΜΟΝΤΕΣΑΝΤΟΥ

Ἐπιμέλεια δοκιμίων : Φ. Α. ΚΟΜΠΟΡΟΖΟΣ (Ἀπόφ. Δ.Σ. ΟΕΔΒ 12598/2.12.66)

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιόσημον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἀντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/28 Μαρτίου 1964 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α. 108).

ΕΚΔΟΣΙΣ Α' 1966 – ΑΝΤ. 80.000. ΣΥΜΒ. 1463/6-12-66, 1460/24-11-66

Ἐκτύπωσις Γ. ΓΚΕΖΕΡΛΗ καὶ Σία - Βιβλιοδεσία Ι. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής